II. DÜNYA SAVAŞI

R. A. C. PARKER

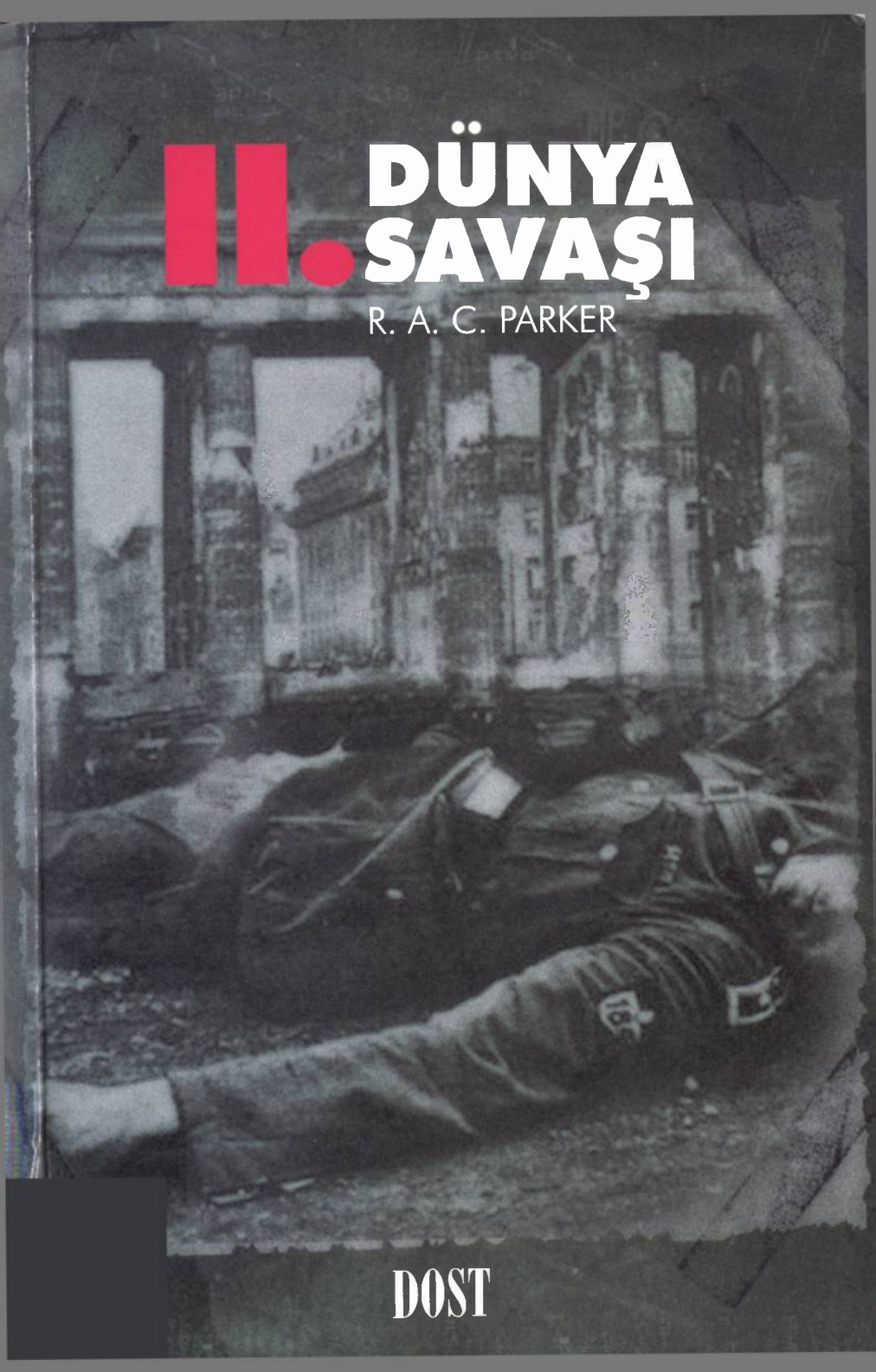

DOST

İkinci Dünya Savaşı

R. A. C. Parker

R. A. C. Parker Oxford Queen's College üyesidir. Yayımlanan yapıtları arasında *Chamberlain and Appeasement: British Policy and the Coming of the Second World War* (1993) ve *Churchill and Appeasement* (2000) sayılabilir.

Müfit Günay

Ankara İktisadi Ticari İlimler Yüksek Okulu Dış Ticaret Bölümü'nü bitirdi. Yayımlanmış çevirileri şunlardır: *Göçebeler ve Osmanlılar*; Rudi Paul Lindner (İmge Yay.), *Hindistan Tarihi*; Hermann Kulke & Dietmar Rothermund (İmge Yay.), *Modern Japonya'nın Doğuşu*; Janet E. Hunter (İmge Yay.), *Kalem ve Kılıç*; Leonard M. Dudley (Dost Kitabevi Yayınları), *Hint Avrupalıların İzinde*; J. P. Mallory (Dost Kitabevi Yayınları), *Hitit Dünyasında Yaşam ve Toplum*; Trevor Bryce (Dost Kitabevi Yayınları), *Hain Bir Avrupalının İtirafları*; Jan Myrdal (Türkiye İş Bankası Yay.), *Evliya Çelebi'nin İstanbulu*; John Freely (Yapı Kredi Yay.), *Türk Sanatında İkonografik Motifler*; Emel Esin (Kabalcı Yayınevi), *Post-Liberalizm*; John Gray (Dost Kitabevi Yayınları), İktisat Tarihi; J. K. Galbraith (Dost Kitabevi Yayınları).

Parker, R. A. C.
İkinci Dünya Savşı
ISBN 975-298-187-9 / Türkçesi; Müfit Günay / Dost Kitabevi Yayınları
Eylül 2005, Ankara, 348 sayfa
Tarih-Toplumsal Tarih-Savaş Tarihi-İsim Dizini

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI

R. A. C. Parker

DOST
kitabevi

ISBN 975-298-187-9

The Second World War / A Short History
R. A. C. PARKER

© R. A. C. Parker, 1989

Bu kitabın Türkçe yayın hakları
Dost Kitabevi Yayınları'na aittir.
Birinci Baskı, Eylül 2005, Ankara

İngilizceden çeviren; Müfit Günay

Teknik hazırlık, Ferhat Babacan - Dost İTB
Baskı ve cilt, Pelin Ofset Ltd. Şti., Ankara

Dost Kitabevi Yayınları
Meşrutiyet Cad. No: 37/4 Yenişehir 06420 Ankara
Tel: (0312) 435 93 70 • Faks: (0312) 435 79 02
www.dostyayinevi.com • bilgi@dostyayinevi.com

İçindekiler

	Önsöz	7
1	Hitler, Almanya ve Avrupa Savaşının Kökenleri	9
2	Almanya'nın Polonya, Norveç, Benelüks ve Fransa'yı Fethi	30
3	İngiltere Tek Başına	53
4	BARBAROSSA Harekâtı: Sovyetler Birliği'ne Alman Saldırısı	70
5	Birleşik Devletler Savaşa Giriyor: Japon Saldırılarının Kökenleri	83
6	Japon Zaferleri ve Düş Kırıklıkları: Aralık 1941-Ağustos 1942	98
7	Alman Yayılmasının Sonu: Atlantik, Kuzey Afrika ve Rusya, 1942-43	107
8	İngiliz-Amerikan Zafer Stratejileri	128
9	Savaşta Ekonomiler	145
10	Stratejik Bombardıman	165
11	Moral	189

12 Almanların Geri Sürülmesi: Kuzey Afrika, İtalya ve Rusya **193**

13 D-Günü ve Avrupa'da Zafer **212**

14 Japonya'nın Yenilgisi ve Atom Bombası **243**

15 Savaştan Barışa: İngiliz-Amerikan İlişkileri **263**

16 İttifaktan Soğuk Savaşa: Sovyetler Birliği ve Batı **271**

17 Savaşın Etkisi: Avrupalı Yahudilerin Katledilmesi **286**

18 Savaşın Etkileri: Kayıplar, Bunalımlar ve Değişim **304**

İsim Dizini **329**

Önsöz

Bu kitap İkinci Dünya Savaşı'nın kısa bir öyküsüdür. Yalnızca askeri öyküyle, savaşın nasıl kazanıldığı ve kaybedildiğiyle ilgilenmez, fakat aynı zamanda savaşın nedenlerini ve sonuçlarını da tahlil eder. Böyle bir çalışma özenli bir seçim gerektirir, zira dünya tarihinin, öncesi ve sonrasındaki bazı yıllar da dahil, 1939'dan 1945'e kadar olan bölümünün çok büyük kısmıyla ilgilenir.

Bu nedenle, incelemek için sadece, savaşın gidişatını değiştiren ve sonucunu belirleyen kesin olayları seçtim. Örneğin, Avustralya hükümetinin yakındığı bir zamanda, Güneybatı Pasifik'teki Avustralya güçlerinin en çetin koşullarda gerçekleştirdiği ağır saldırı savaşının, Japon anavatan adalarına karşı planlanan harekâtlarla pek ilgisi yoktu. Aynı durum, en iyi Japon birliklerinin bir kısmına karşı zafer kazandırmış olsa da, 14. İngiliz ve İmparatorluk Ordusu'nun katıldığı ve, Güneydoğu Asya'da İngiliz nüfuzunun yeniden tesis edilmesindeki anlamı ne olursa olsun, Japonlara karşı verilen savaşta parlak bir gösteriden öte bir şey olmayan Burma Savaşı için de geçerlidir.

Bazı İngiliz yazarlar, savaş zamanındaki stratejik tartışmalara Amerikalıların yaptığı katkıyı gönülsüzce ele alır. Müttefiklerin tavırlarını değerlendirirken İngiliz önyargılarından kaçınmaya çalıştım.

Savaş, tek tek olaylar bir yana, çok sayıda erkeğin, kadının ve çocuğun hayatını değiştirdi. Savaşın bireyler üzerindeki çeşitli ve istikrarsız etkisini etkili şekilde örnekleyebilmek çok sayıda kişisel deneyimin aktarılmasına gereksinecekti. Bütün ulusal, etnik ya da sosyal grupları etkileyen bu savaşın görünümlerini ayrı ayrı ele aldım. Savaşan ya da düşman işgaline uğrayan ülke halklarının yaşadıkları deneyim, savaşın toplumsal etkilerine ilişkin genellemeleri imkânsız hale getiren istiladan kaçabilmiş halkların deneyimlerinden oldukça farklıdır; özellikle, İngilizce konuşan toplumlar, kıta Avrupa'sında ve Doğu Asya'da katlanılan sıkıntıları yaşamadılar. İnsan hayatını etkileyebilmiş önemli yollardan bazılarına dikkat çektim, ama her toplumun kendi ayrıntılı çözümüne gerek duyması ideal olanıdır. İstatistik verilerin hafifletebileceği acıları unutmadım ve umarım okuyucu bu savaşın neden olduğu perişanlıkları hissedebilir. Kitabın bir bölümünü de Avrupalı Yahudilerin benzersiz deneyimine ayırdım.

Bu savaşın etkileri dünya sorunları üzerindeki hükmünü hâlâ sürdürüyor. Bu kitabın yapmaya çalıştığı, en uzak ve en kalıcı bir örneği yeniden gözden geçirerek, bunların çeşitliliğini ve önemini sergilemektir. Çin tarihiyle ilgilenen yazarlar Çince adların yazımında yeni sistemin benimsenip benimsenmemesi konusunda artık bir karar vermek zorundalar: örneğin, Pekin yerine Beijing ve Mao Tse-tung yerine Mao Zedong. İkinci Dünya Savaşı'na katılanların kullanımlarını sürdürmek en iyisi gibi görünüyor, ki herkesin bildiği 'Başkomutan' Chiang Kai-shek yerine Jiang Jieshi adının kullanılması tarafları şaşkına çevirebilecektir.

ALASTAIR PARKER
1989

1
Hitler, Almanya ve Avrupa Savaşının Kökenleri

'İkinci Dünya Savaşı'nı iki ayrı savaş oluşturdu: Avrupa savaşı ve Uzakdoğu Savaşı. 1941'den sonra Birleşik Devletler ve Birleşik Krallık iki savaşta da yer alırken, düşmanları ayrı savaşları sürdürdü ve Sovyetler Birliği, son günlere kadar, sadece Avrupa'da savaştı. Bu iki savaş bir yandan Almanya ve Japonya yöneticilerinin faaliyetleri arasındaki uyuşmazlıktan, diğer yandan İngiltere, Fransa ve Birleşik Devletler'in yönetimleriyle siyasal açıdan etkili kesimlerinin kabul edilebilir olarak düşündükleri arasındaki ihtilaftan kaynaklandı. İngiltere ve Fransa tarafından cesaretlendirilen Polonya hükümeti 1939'da bağımsızlığı kaybetme riskinden çok savaşı tercih etti; 1940'ta Mussolini zaferin çantada keklik olduğu inancıyla, İtalya'yı isteyerek Avrupa savaşına soktu. Savaşan, ya da üzerlerinde savaşılan diğer çeşitli ülkelerin başka şansı yoktu. Savaşın sonuna doğru kendilerini Birleşmiş Milletlerin kurucu üyesi yapmak için daha fazla devlet Almanya'ya karşı savaşa katıldı: katılımların çoğunluğu sadece ismen olan katılımlardı.

Almanya ve Japonya'nın eylemleri ve İngiltere, Fransa, Polonya ve Birleşik Devletler'in onlara tepkileri İkinci Dünya Savaşı'nı açıklar. En önemlisi Almanya'ya bakmaktır; Avrupa'da savaşı Alman yönetimi başlattı. Bu Alman-imali savaş patlak vermeseydi, Japonlar İngiliz İmpara-

torluğu'na ve Birleşik Devletler'e saldıramazdı. Nazi yönetiminin Almanya'daki çelişkisi, Hitler hükümetinin hem temsile dayanmaması hem de popüler olmasıydı. Diktatörlüğü yıllarca çoğunluğun desteğini kazanmış ve hemen hemen savaşın sonuna kadar neredeyse tam bir kabul görmüş görünse de, Almanların sadece küçük bir bölümü önceden Hitler'in yayılmacı, şiddete baş vuran, kanlı faaliyetlerini onaylayacaktı. Hitler'e yönelik Alman desteğinin kaynağı, Almanların onun rejiminin neye mal olacağı konusundaki bilgisizliklerine dayalıydı. Çoğu Alman'ın arzuladığı bu ulusal Alman hedeflerine ulaşmak kesinlikle zor olacaktı; Büyük bir Avrupa savaşı çıkarmalarına gerek yoktu. Bunun olması için Alman dış politikasına Nazilerin kazandırdığı gaddarlık ve pervasızlık gerekliydi. Hitler'in gerçek hedeflerinin çok daha başka olması gerçeğine karşın –ki bu, ayakta kalmak için kendi dayattığı savaşı kazanmaktı–, Hitler'in dış politikası en azından 1941'e kadar onaylandı, çünkü bu politikanın amacı, politik düşünceye sahip çoğu Alman'ın amaçlarına uygundu.

Hitler ve Naziler, Alman seçmenlerin 1932'deki kayıtlı desteği (iki Reichstag seçiminde verilen oyların % 37'si ve % 33'ü) ve Nazi olmayan güçlü politikacıların kendileriyle mücadele eden sosyalistlerle ittifak yapmak yerine Nazilerle çalışmayı ve onları kullanmayı denemek istemesinden dolayı iktidara geldi. İktisadi bunalımların ve sözde siyasal adaletsizliklerin yarattığı kızgınlıklar ve korkular, bu milliyetçi ve otoriter partiye verilen kitle desteğini açıklar. Nazilerin başarısında ve Hitler'in saldırgan bir dış politikayı Almanlara kabul ettirmesinde, Almanların iktisadi ve siyasal yakınmalarının yağmacı yabancıların Versailles Antlaşması'nı dayatması ve uygulamaya koymasının sonucu olduğunu düşünmesi çok önemliydi. Birinci Dünya Savaşı konusunda herhangi bir 'suçluluk' duygusuna kapılan Alman çok azdı ve bu savaşın Versailles Antlaşması'yla somutlaşan acılı sonuçlarının hak edilen cezayı simgelediğini düşünmediler. Savaş sırasında Müttefik Devletler'e verilen zararın tazmin edilmesine ilişkin bir yükümlülük olan 'savaş tazminatları', adaletsiz ve iflas ettirici görüldüğünden özel bir kızgınlığa yol açtı. Almanlar, hem sonuçta Alman parasını değersizleştiren ve bu nedenle iktisadi yaşama set çeken 1923 bunalımını, hem de yabancıların, özellikle de Fransızların intikamcı politikaları çerçevesinde 1932'de iş gücünün neredeyse yarısının istihdam dışı kalmasıyla sonuçlanan 1929 sonraki durgunluğu suçladı. Enflasyon aslında büyük ölçüde Almanların tazminatlara direnmesinden ve Almanlara karşı özel bir düşmanlık beslemeyen Amerikalı yatırımcıların serma-

ye çekmesinden ve Alman hükümetinin katı deflasyoncu politikalarından kaynaklandı. Bununla birlikte, özellikle Ruhr bölgesinin Fransız-Belçika güçlerince 1923'teki işgalinde görülen yabancı yaklaşımlar ve Fransızların 1931'de Alman bankaları üzerindeki baskıların hafifletilmesi konusundaki işbirliğine yönelik isteksizliği, Almanların iktisadi felaketlerinin yabancıların kötülüğünden kaynaklandığına ilişkin inancına açık bir haklılık kazandırdı.

Versailles Antlaşması'yla belirtilen sınırlar yabancı düşmanlığına dayanan milliyetçiliğe ek nedenler sağladı. Bazı Almanlar Almanca konuşan Avusturyalıların Almanya'dan sürekli ayrılmasından ve Habsburg monarşisinin dağılmasından sonra Çeklerin Almanlara hükmetmesi ve Çekoslovakya'nın kurulmasından hoşlanmadı. Çok daha fazla sayıda Alman, Polonyalıların yeniden doğmuş Polonya'da Almanları yönetmesinin yanlış olduğunu düşündü. Alman sömürgelerinin kaybı gibi Versailles'ın diğer yönleri özel-çıkar gruplarını kızdırırken, Alman toplumunun olağanüstü etkili bir kesimi antlaşmanın Alman ordusunun büyüklüğü ve donanımına ilişkin kısıtlamalarından rahatsız oldu.

Nazi desteği onların yabancılara yönelik nefretlerinin ifadesinden kaynaklandı, ancak 1929-32 arasındaki bunalım yıllarının doğurduğu paniğin de bu destekte payı vardı. Naziler hem sosyalistleri hem kapitalistleri kınadı ve açıkça onları, yabancı kötülüğü ve sömürüsünün uluslararası zihniyetteki araçları olmakla ve de yurtseverce davranmamakla suçladı. Naziler 1918 yenilgisini sosyalist tahribatın getirdiğini, ve ardından, kapitalist liberalizmin temsilcilerinin, özellikle de 1924-9 arasında Almanların Versailles Antlaşması'na uymasını sağlayan döneğin (Stresemann), müttefik güçlerine boyun eğdiğini iddia etti. İki savaş arasındaki ikinci büyük iktisadi felakette, büyük bunalım Almanya'yı diğer büyük sanayi ülkelerinin hepsinden daha fazla sarstı. 1932'de bunalım Nazileri en güçlü siyasal parti haline getirdi. Nazilere çok az işçi yöneldi: Partinin yükselişi sırasında Sosyalistlerin (SPD) ve Komünistlerin (KPD) birleşik oylarında bir kayma olmadı. Kitle desteği temel olarak orta sınıftan ve köylülerden geldi. Orta sınıfın, bunalımın, özellikle de bencilce davrandığı düşünülen ve uzağı göremeyen işçi sendikalarında somutlaşan sosyalist fikirlerden kaynaklandığına inanması kolay oldu. Orta sınıf, ücretlerin aşağıya çekilmesine ve toplumsal refaha yönelik kamu harcamalarının kısılmasına karşı işçi sınıfının gösterdiği direncin aptalca ve herkese zararlı olduğuna inanmaya hazırdı, ayrıca bu durumun, ücret maliyetlerinin düşürülme-

sinin ve paraya olan güvenin sürdürülmesinin sağlayacağı iyileşmeyi de erteleyeceğini zannettiler.

Naziler, işçi sınıfına, başkalarına olduğundan çok daha kapsamlı ve etkili şekilde cazip geliyordu: Sınıfsız olduklarını, sınıf çatışmalarının üzerinde bir devleti ve yönetimi, ve ayrıca sınai tartışmalar savurganlığına son vermeyi savunduklarını iddia ettiler. Böylece, tarafsızlığı ve modernliği savunan insanlara da cazip geldiler. Naziler, toplumsal çatının kırılganlığından dolayı korkan ve bu çatının çökmesinden endişe duyanlara sevindirici bir umudu, sınıf çatışmasının en aşırı savunucuları olan Komünistlere karşı en güçlü mücadeleyi vaat ettiler. Nazilerin genel iyilik için insanın kendini işbirliğine feda etme konusundaki ısrarı, davalarına, sosyalizm düşmanlarının kendilerini önyargısız hissetmelerini kolaylaştıran yenilikçi, hatta yüce gönüllü bir özellik kazandırdı.

Naziler, muhtemelen sınıf temeline dayalı partilere olan muhalefetlerinden dolayı gençlerden çok daha fazla oy aldı. Sosyalist olmayan tek parti, Katolik kilisesi bağlantısı kanalıyla bir sınıf özelliğine sahip Merkez Partisi, oy potansiyelini korudu. Sınıf çatışmasından uzak olduklarına ilişkin Nazi iddiası, uluslararası kapitalizme atfettikleri bireyci aşırılıklara yönelik düşmanlıkla güçlendi. Büyük bir iktisadi durgunluk döneminde, başarılı kapitalistlere komplocu alçaklar olarak saldırmanın özellikle borçlular açısından, ve bu nedenle düşen fiyatlarların kötü etkisiyle ve Weimar hükümetlerinin, özellikle Brüning yönetiminin, hayvan yetiştiricileri karşısında tahıl üreticilerini kollama eğilimiyle zor durumda kalan köylüler ve küçük çiftçiler açısından büyük cazibesi vardı. Nazilerin Yahudilere karşı ayrımcılık yaptıkları açık olsa da, savaş döneminin Alman hükümeti tarafından düzenlenen örgütlü cinayetleri çok az seçmen tahmin edebilirdi. 1932'deki Yahudi düşmanlığı, muhtemelen çoğu Almanı cezp etmekten çok soğuttu. Ancak bu, tam olarak değerlendirilmesi mümkün olmayan bir başarı çerçevesinde, paralı adamlara borçlarından dolayı içerlemiş olan köylülere, büyük mağazalarla rekabet etmekten hoşlanmayan küçük dükkân sahiplerine, rekabetteki başarısızlıklarını ya da iş bulamamalarını Yahudilerin kültür ve dinlerine yönelik bağlılıklarının kendilerine getirdiği dezavantajlara yoran meslek sahiplerine –örneğin avukatlar, doktorlar– cazip geldi. Nazilere verilen oylar yoksunluk ya da yoksunluk korkusunun neden olduğu korkuların ve nefretin ifadesiydi. Naziler toplumsal açıdan farklı grupların arasındaki kuşkuyu teşvik edip bu kuşkudan yararlanırken, kendilerinin birleşmiş bir ulusu savunduklarını iddia ettiler.

Bununla birlikte, Hitler'in şansölye olmasından önceki bütün seçimlerde büyük çoğunluk Nazilere karşı oy kullandı. İtaati sadece cumhurbaşkanı mareşal Hindenburg'dan ve onun onayladığı bakanlardan sorulan polis ve orduya karşı iktidarın silahla ele geçirilmesi imkânsızdı. Nazilerin iktidarı anayasal zeminde ele geçirmeleri için Nazi olmayanların yardımı gerekliydi. Brüning 1930'da, önceki Alman hükümeti yönetim harcamalarının savunma maliyetlerinin mi yoksa yoksul yardımlarının mı kısıtlanmasıyla azaltılması gerektiği konusunda bölündüğünde, şansölyeliğe atandı. Hindenburg ve danışmanları, Brüning'den, savunma harcamalarını sürdürebilmesi ve hatta artırabilmesi için Reichstag'daki sosyalist desteğe bağımlılıktan kaçınmasını beklediler. Ancak Brüning, Nazilerle işbirliği sağlayamayacağı açıklık kazandığında, her şeye rağmen Sosyalistlerin 'hoşgörü'süne, yarı-gizli desteğine bel bağlamak zorunda kaldı.

1932'de eyalet hükümetlerindeki Sosyalistler, Nazilerin, özellikle Nazi fırtına birlikleri SA'ların (*sturmabtailung*) şiddetinin zapt edilmesi gerektiği konusunda ısrar etmeye başladılar. Hükümeti SA'lara saldırmaya ve böylece Brüning'i Nazilere karşı kendi partileriyle birlikte çalışmaya zorladılar. Bu işbirliği Sosyalistlerin Hitler'in önünü kesmek için Hindenburg'u desteklediği 1932 cumhurbaşkanlığı seçiminde somutlaştı. Her şeyden çok Sosyalizmin zayıflamasını ve ordunun güçlenmesini isteyen Hindenburg ve en yakın danışmanları, Nazilerle başka bir iş birliği yöntemi icat ederek bu nahoş ittifaktan kurtulmayı denedi. Bunu yapmak için Brüning'i uzaklaştırıp yeni bir şansölyeyi, Franz von Papen'i denediler. Papen Sosyalist bakanların anahtar rol oynadığı Prusya hükümetini baskı altında tuttu, SA'lara karşı önlemleri geri çekti ve Hitler'e şansölye yardımcılığını önerdi. Ancak Hitler ikincil bir konumu reddetti ve Reichstag'da Nazi oylarını Papen'den esirgedi. Siyasi konulardaki sözcüsü General Schleicher'e göre, Sosyalistler, Naziler ve Komünistlerle aynı anda mücadele edecek güçte olmadığından ordu da Papen nezaretindeki bir askeri diktatörlüğü kabul etmeye istekli değildi. Onun yerine Schleicher şansölye oldu ve Hitler'i zayıf düşürmek için Nazileri bölmeyi ve işçi sendikalarıyla birlikte çalışmayı denedi. Başarısız oldu ve Ocak 1933'e gelindiğinde, yeniden Sosyalistlere bağımlı olma, ya da askeri idare, ya da Hitler'in koşullarını kabul etme tercihi arasında kaldı. Cumhurbaşkanı Hindenburg, başta Papen ve General Blomberg tarafından, Hitler'in şansölye olması durumunda bile ordunun ve Alman muhafazakârlarının çıkarlarının korunabileceği konusunda ikna edildi.

Hitler şansölye olduktan sonra, Prusya ve Reich'ın içişleri ve polis bakanlarının Naziler tarafından kontrol edilmesi konusunda başarıyla ısrar etti, konumunu sivil politikacıların gözünü korkutmak için genişletilmiş bir SA için kötüye kullanırken, ordunun genişlemesi ve sürekli bağımsızlık vaadiyle de Hindenburg'a ve ordu liderlerine yağcılık yaptı ve rüşvet önerdi. Hitler, diğer bütün partilerin çözülmesini sağlamayı garanti eden ve olağanüstü yetkiler içeren (*Ermächtigungsgesetz*) yasasın geçmesiyle diktatörlüğüne yasal bir kılıf sağlamış oldu. 1933 yılındaki ve 1934 yılı başındaki büyük sorunu, sivil politikacıların gözünü korkutmak için orduyla siyasal ve toplumsal bağlantısı olan bazı gruplara kabadayılık yapmak zorunda kalmasıydı. Daha da kötüsü, SA liderlerinin ve birçok SA mensubunun, yüksek mevkilerde daha çok istihdam edilmek adına, Alman toplumunun radikalleşmesini istemesiydi. SA subaylarının ordu subayları ile aynı mevkide olması gerektiğini iddia ettiler, ancak düzenli ordu bunun sorun doğurabileceğinden korktu. Bu nedenle Hitler, 1934 yazında, toplumsal bir devrimi gerçekleştirmek ve yeni bir adamı iktidara getirmek için, SA'yı kullanmak ya da SA liderlerinin hak iddialarını bastırmak ve mevcut servet, mülkiyet ve nüfuz sahipleriyle çalışmak arasında bir tercih yapmak zorunda kaldı. Haziran 1934'te, Schleicher gibi Hitler'in bazı eski düşmanlarıyla birlikte, (kesin bir rakam verilemese de) sayıları muhtemelen 100-200 arasında değişen SA lideri öldürüldü.

O tarihten 1938'e kadar, bir normalleşme ve görece saygınlık süreci yaşandı. Düzen tekrar sağlandı. Yahudilere karşı, açıkça insanlık dışı davranış yerine yasal yasaklamalarla ayrımcılık yapıldı. Nazilerin siyasi düşmanlarına karşı zorbalığı, toplama kamplarının tahta perdeleri ardına saklandı. Nazi Almanya'sı artık, sadece kısmen birbiriyle bağlantılı iki yönetici grubuyla idare ediliyordu: bir tarafta kurulu kamu hizmeti, yargıçlar, öğretmenler, ordu görevlileri, işadamları ve polis, diğer tarafta kendi hiyerarşisi ve nüfuz alanıyla parti. Bu iki yöneten grup birbirlerine sevgi ve saygı duymaksızın hoşgörüyle yaklaştı, ve III. Reich, ordu ve hükümetin birçok muhafazakâr, eski moda, düzenli, dürüst, verimli unsuruyla, parti hâkimiyetindeki yabani, kanunsuz, çoğu kez yoz ve kimi zaman yetersiz mekanizmayı birleştirdi. Hitler'in tembelliği ve entelektüel tutarsızlığı onun siyasal açıdan başarılı olmasını kolaylaştırdı: Hitler çelişen amaçlar ve yöntemler arasında seçim yapmaktan kaçınarak hakem konumunu güçlendirdi. Nazi bağnazlar, ve daha az mantıklı olsa da, muhafazakârlar, ve hatta yasallık yanlıları Hitler'i diğerlerine karşı kendi müttefikleri

olarak görmeye devam edebilirdi. Hitabet yeteneğinin onu Nazizmin olası tek lideri yaptığı yöntemle birlikte, sonuç onun gerçek bir diktatör, mutlak bir hükümdar olarak ortaya çıkmasıydı – yönettiği imparatorluğun her yanını araştıran çalışkan İspanya kralı II. Felipe ya da Napoléon'un tarzında değil, çatışan astlar ve çakışan yargılar arasında başvurulacak son merci ve nihai yargıç olması anlamında.

1939'da, Avrupa savaşı patlak verdiği zaman, Almanya içinde Hitler'e destek daha da artmıştı. Başlangıçta Hitler hükümeti, Papen ve Schleicher'in güven yaratma planlarına devam etti, ancak birkaç ay sonra bu planlara büyük ölçekli bayındırlık programları eklendi ve 1934'ten itibaren silahlanma yeniden arttı. 1935'te askerlik hizmeti tekrar zorunlu hale getirildi. Bu nedenle, 1936 yılı itibarıyla işsizlik neredeyse kaybolmuştu. Bunalım sırasında kullanılmayan kaynakların boyutu, Alman iktisadi canlanmasının 1930'ların sonlarında bütün emek gücüne 1932'de tam istihdamdaki bir işçinin yaşam standardına eşit bir yaşam standardı kazandıracak; tarım üreticilerine büyük kârlar, artan gelirler sağlayacak ve silah üretiminde diğer ülkelerin geride bırakılmasına yetecek ölçüde büyüktü. Kuşkusuz, görüşlerin alındığı seçimler ya da özgür oylar yoktu, ancak 1938'in sonunda Almanların büyük bir çoğunluğunun rejimi kabul etmiş olduğu açıkça görülüyordu. Hitler güçlü, birleşmiş bir ulusun hâkimi olarak dış hedeflerini sağlama almaya başlayabilirdi.

Bu amaçlar nelerdi? Bu tür amaçlar varsa eğer, içinde İkinci Dünya Savaşı'nın nedenleri de bulunacağından, sorunun yanıtı dikkatle araştırılmalıdır. Birçok ciddi tarihçi bu araştırmanın iki nedenden dolayı beyhude olacağına inandı. Nedenlerden biri, öznel istekleri ne olursa olsun, Hitler'in, kapitalizmin işleyişinden doğan ve kesinlikle Nazi diktatörlüğüne ve Avrupa savaşına yol açan kaçınılmaz bir iktisadi ve toplumsal sonuç olarak görülmesinin gerektiği yönündedir. Hitler'in kapitalist örgütlenme biçiminin doğrudan bir sonucu olan dünya durgunluğu olmaksızın iktidara gelemeyeceği kesinlikle doğrudur. Ve rejimin, pek çok yönden Alman iş dünyasının çıkarlarıyla bağdaşabilir olduğu doğrudur. Ancak, Alman kapitalizmi savaşı istemedi. Tersine, 1939'dan önce izlenen milliyetçi dış politika, Hitler'in silahlanmayı denetlemesi şartıyla, istikrarlı Alman refahının temelini sağladı. Başta Birleşik Krallık olmak üzere, sanayileşmiş ülkeler ve Güneybatı Avrupa ile Güney Amerika'daki temel üreticiler, Alman iktisadi gereksinimlerini karşılamaya hazırdı. Sovyetler Birliği ile işbirliğinin canlanması 1939'da mümkün oldu. 'Kapitalizm'in Sovyetler Birliği'nin

yıkılmasını dayattığı doğruysa, onun sözde kuklası Birleşik Devletler'i ve Britanya İmparatorluğu'nu aynı zamanda etkilemekte inanılmaz bir beceriksizlik sergiledi. Kapitalizmin çıkarlarının izlenmesinin, Hitler Almanya'sının 1939'dan sonra izlediği yoldan daha etkili ve daha az zararlı yolları vardı.

Hitler'in 'planları' ya da 'amaçları' olduğunun yadsınmasındaki ikinci neden, eylemlerini herhangi açık bir modele uydurmanın zorluğu ile, eylemlerine ilişkin mazeretlerin ve amaçlarına ilişkin açıklamaların tutarsızlığıdır. Hitler'i ve Nazileri akılsız bir şiddet dürtüsünün harekete geçirdiği, ya da, Hitler'in diktatörlüğüyle birlikte Almanya'daki Nazi egemenliğinin, herhangi bir andaki kimliği tesadüfi koşullarla belirlenen düşmanlara karşı yapılacak bitimsiz bir mücadele için bir gerekçeye ihtiyaç duyduğu sonucuna varmak mümkündür. Bu yorumda haklı noktalar çoktur. Hitler'in Almanya içerisindeki kişisel rağbeti, büyük ölçüde onun, Alman halkını tehlikeli düşmanlarından kurtaran kişi rolündeki teatral performansına dayalıydı. 1938 itibarıyla yeni düşmanların gerektiği ileri sürülebilir. Bu tartışma çizgisi rejimin olağanüstü karmaşık ve karışık yapısına uygundur. Hitler, 'Führer' olarak yönetimini, rekabetçi ancak geri plandaki bireyler ve örgütlerle sürdürdü, ve gönülsüzce müdahale ederek ve herhangi bir kesin görüşü üstlenmekten kaçınarak, kaçamaklı bir hakem gibi davrandı. Genel siyaset tartışmasına nadiren yer verildi, ve bunlar da Hitler ile birkaç güvenilir yakını arasında kalan kayda geçmemiş konuşmalardı. Bu nedenle Führer'in kararları, genel ilkelerin sonucu olmayan ya da ortak hedeflere ulaşma yöntemleri olarak açıklanmayan, tartışmasız keyfi kararlardı. Karar alma konusunda Hitler'in nam salmış isteksizliği, bu isteksizliğin, kararların arkasında olması gereken yol gösterici ilkelerin eksikliğinden kaynaklandığı izlenimini güçlendirir, ki bu bakımdan onun eylemleri değişen koşullara verilen tepkilerdi ve sadece rejimin ayakta kalmasını garanti ediyordu.

Hitler onlar olmaksızın yönetmeyi denemiş olsaydı neler olacağını bilemediğimizden, onun sürekli olarak dış bunalımlara ve olağanüstü durumlara gereksinim duyduğuna ilişkin savı çürütmenin kesin bir yolu olamaz. Hitler için 1939'da bir başka yolu denemek kesinlikle mümkündü: silahlanmayı sınırlandırmak, Polonya karşısında barış içinde imtiyazlar sağlamak, ticari imtiyazları ve dış borçları garanti etmek ve böylece en güçlü Avrupa devleti olarak Almanya'nın konumunu güçlendirmek. Hitler'i böyle barışçı ve muhafazakâr bir Almanya'nın lideri olarak düşün-

menin zorluğu, sadece bu durgun koşullarda diktatörlük desteğinin sağlanmasının zorluğundan değil, daha çok kendisinin bu koşulları kabul edeceğine inanmanın zorluğundan kaynaklanır. Hitler'in, ulusal ve ırksal anlamda kaçınılmaz bir varoluş mücadelesi olduğunu düşündüğü bu mücadelede Almanya'ya liderlik etmesi gerektiğine, ve sonuçta meydana gelen sürekli bunalım durumunun Nazi diktatörlüğüne gerekçe sağladığına içtenlikle inanmış olması daha büyük bir olasılıktır.

Hitler'in yazılarında ve kayda geçirilmiş özel ifadelerinde iki konu sürekli yinelenir: 'Yahudi sorununu çözme' ihtiyacı ve Almanlar için 'yaşam alanı' sağlama ihtiyacı. Yahudileri mahvetmek Almanların ırksal saflığını korurken, 'yaşam alanı' da Hitler'in yarışan uluslar ve ırklar arasında gördüğü Almanları ayakta kalma mücadelesinde güçlendirecekti. Bu amaçlara nasıl ulaşılacağına ilişkin ayrıntılı düşünceleriyse muğlak ve tutarsızdı. 'Yahudilerle' savaşılmalıydı, ancak 'nihai çözüm' olan kitle katliamı, 1941'den önce ortaya çıkmadı. 'Yaşam alanı' Alman köylülerinin yerleşeceği toprak ve Alman sanayisi için bir hammadde kaynağı demekti. Hitler herhangi bir ulusal düşmana karşı mücadeleyi destekleyecek ve savaşta kendi kendine yetecek Alman hâkimiyetindeki bir Avrupa alanı yaratmak için silahlı yayılmayı savundu. İstenen bu yayılma 'doğuda' genellikle Avrupa Rusya'sı olarak görüldü. Çoğu tarihçi Hitler'in yaşamındaki büyük amacın Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Almanların Rus kaynaklarını sömürmesi olduğunda birleşir. Ancak Hitler burada bile tutarsızdır; 1939 başlarında açıkça Sovyetler Birliği'ne karşı Polonya ile işbirliğini deniyordu, ancak 1939 ve 1940'ta birkaç ayda taraflarca kabul edilen nüfuz alanları temelinde Sovyetler Birliği ile işbirliğine yönelik ciddi girişimlerde bulunduğu ve hatta 'yaşam alanı' konusunda Almanya'nın Polonya payıyla yetinmeye hazır olduğu görülür. Dışişleri bakanı Ribbentrop'un bu çizgiler çerçevesinde çalışmasına izin verildiği kesindir. Hitler 1940'ın sonunda, tersine, Rusya'yı fethetmeye ve hem Rusya hem de Polonya'yı 'yaşam alanı' olarak kullanmaya karar verdi.

'Yaşam alanının' fethi ve Hitler'e göre Almanya'nın kaçınamayacağı 'mücadele' askeri güç gerektiriyordu. 1939'dan önce Hitler ısrarla Alman silahlanmasının hızı ve boyutunun artırılmasını istedi. Ağustos 1936'da düşüncelerini Dört Yıllık Plan çerçevesindeki amaçları ve Almanya'nın mümkün olduğunca kendisine yetebilecek bir ulus olması için tasarlanmış bir dizi ekonomik önlemler olarak yazıya döktü – bu, iktidara geldikten sonra nadir görülen bir olaydı. Hitler sonunda şöyle dedi: "Alman ordusu

dört yıllık süre içinde operasyonlara hazır olmalıdır; Alman ekonomisi dört yıllık süre içinde savaşa hazır olmalıdır." Ordu, hava kuvvetleri ve donanma arasında, ya da sivil üretim ile silahlı kuvvetler için olan üretim arasında belirlenmiş hiçbir öncelik yoktu. Yayılma için de hiçbir strateji belirlenmedi. Başka yerde olduğu gibi burada da Hitler'in hedefleri bir dizi doğaçlamayla arandı. Avrupa savaşını başlatan siyasal ve stratejik bir doğaçlamaydı: 1939'da Polonya'ya saldırı.

Savaşa kesinlikle Hitler'in uluslar ve ırklar arasındaki sürekli bir varoluş mücadelesinin kaçınılmazlığı düşüncesiyle bağlantılı silahlı saldırı eğilimi neden oldu. Ne zaman ve nasıl olacağı esasen İngiliz politikasının sonucuydu. İngiliz hükümetleri artan Alman refahına hiç de karşı değildi; aslında Alman refahının İngiliz refahının koşullarından biri olduğunu düşündüler. Versailles Antlaşması'na ilişkin Alman yakınmaları İngiltere'de büyük sempatiyle karşılandı. 1920'lerde, hatta 1930'ların başında İngiltere, (Almanların yeniden silahlanmasına izin anlamına gelen) 'silahsızlanma' ve tazminatlar konusunda Almanya'ya imtiyazlar tanınmasını kabul etmesi için Fransa'ya baskı yaptı. İngiltere Fransa'ya anlaşmanın toprağa dayalı koşullarının desteklenmesi konusunda yardımcı olmadı. İngiltere'de pek çok insan, güçlü, zengin ve barışçı bir Almanya'yı hoş karşılayacaktı. Nazi Almanya'sı güç ve başarı kazandı ancak barışçılığından pek eser yoktu. İngiliz hükümetleri açısından bu tehdit edici bir durum olarak görüldü. Korkunun nedeni İngiltere'nin çıkarlarına yönelik doğrudan bir tehdit değildi; Naziler Nazi olmayan bazı grupların Almanya'nın savaş öncesi sömürgelerini iade etmesi talebini savunsa ve hatta teşvik etseler de Hitler bu talebin üzerinde durmadı, ya da bu talebi arzu ettiği İngiliz-Alman anlayışıyla bağdaşır görmedi. Alman ticaret yöntemlerinin Güneydoğu Avrupa'da ve Latin Amerika'da İngiliz ticareti üzerinde etkisi oldu, ancak İngiliz ticareti üzerindeki genel etki Almanya'ya silahlı bir direnişi doğurmaya yetecek kadar değildi. Aslında, İngiliz bakanlar Almanların Güneydoğu Avrupa'daki salt ticari üstünlüklerini barışın kabul edilebilir bir bedeli olarak düşünüyor gibiydi.

Ancak Almanların savaş hazırlıkları ve Nazi rejiminin niyetleri olarak fark edilebilecek unsurlar Doğu Avrupa'da silahlı bir girişimi işaret ediyordu. Hitler Almanya'nın Britanya İmparatorluğu'nu ve Avrupa'nın dışındaki konuları, hatta Batı Avrupa'dakileri de kabul etmesinin karşılığında, İngilizlerin doğuda kendisine cömert davranacağını umut etti. İngiliz bakış açısından buradaki engel Hitler ve Nazi Almanya'sının kontrol edilme-

diği sürece Doğu Avrupa'da siyasal açıdan hâkim olabileceği düşüncesiydi. Eğer İngiliz ilgisizliği Fransa'yı da Doğu Avrupa'yı terk etmeye zorlarsa, Sovyetler Birliği soyutlanacak ve Almanya ile tek başına savaşması düşünülmediğinden, ya yok olacak ya da Hitler'in kafasına göre tasarladığı bir işbirliğine girmek zorunda kalacaktı. O zaman Batı Avrupa'da Fransa kendi bağımsızlığını savunamayacak ve aynı tercihle karşı karşıya kalacaktı. Savaşçı Nazi yönetimi bu durumda Avrupa'yı, Almanya'yı askeri açıdan daha da güçlendirecek bir düzene sokacaktı. Alman düzenlemesindeki böyle bir Avrupa'ya karşı İngiltere'nin uzun süre savunulması zor olacak ve Almanların iyi niyetine bağlı kalacaktı. İngiltere yapabilirse bu süreci durdurmayı denemek zorundaydı ve bu nedenle 1939'da iki müttefiki, Fransa ve Polonya'yı Hitler'in ilerlemesini durdurmak için savaş riskini göze almaya teşvik etti. Avrupa savaşının başlama nedeni buydu – İngiliz hükümeti bir güç dengesini korumak için Avrupa'ya müdahale ediyordu.

Bununla birlikte, İngiliz hükümetlerinin düşüncesini, 1939'da bile bu koşullar belirlemiyordu, ayrıca, sağlayabilecek gibi göründükleri kitle desteğini de sağlayamadılar. Hükümetler barışı sürdürme çabasında olduklarına inandı, bunun nasıl yapılacağı konusunda dikkatle düşündü ve barışın İngiliz bağımsızlığı ve refahını dış tehditten koruyacak koşullarda sürdürülmesi gerektiğini genellikle kendilerine bile açıklamaya gerekli görmedi. Bu gerçekten, diğer önemli politika konuları gibi, garanti görüldü. İngiliz bağımsızlığının kaybının pratikte ne anlama geldiği konusunda pek tartışılmadı: Muhtemelen en olası sonucun Almanların 1914 öncesi sömürgelerine ilişkin silahlı ve karşı konulmaz iade talebi olacağı düşünüldü. Tam olarak neyin tehdit edildiğini açıklamak zor olsa da, Nazi tehdidinin bundan daha kapsamlı olduğu anlaşıldı. Savunulması gereken İngiliz çıkarlarının nelerden oluştuğuna ilişkin belirsizlik, düşüncelerini açık bir şekilde dile getiren seçmen kesiminin çoğunun gereksinim duyduğu alicenap koşullarda bir siyasal ifadeyi kolaylaştırdı. Hukukun üstünlüğü, saldırının engellenmesi, Milletler Cemiyeti sözleşme ilkelerinin desteklenmesi ve zayıf ulusların hakları barışçı araçlarla güvenceye alınacaktı. Bütün bunlar, Chamberlain'ın 1938'de amaca ulaşmak için kullandığı yöntemlerin amaca gölge düşürmesine dek, genel desteğe işaret eden bir kavram olan 'Avrupa yatıştırması' amacı içinde toplandı. Yatıştırmanın anlamı barışçı bir Almanya idi. İngiliz hükümetleri bunu yapmak için gönül almayla zorlama karışımı bir tarzda, Alman saldırısına karşı direnme tehdidine ilişkin olarak Almanların makul yakınmalarına barışçı bir çözüm getirme

girişimlerinde bulundu. Zaman ilerledikçe daha fazla sayıda siyaset uzmanı ve gözlemci Hitler'le uzun ömürlü pazarlıklar yapma olasılığına yönelik inancını yitirdi ve İngiliz siyasetindeki zorlama unsurunun dozu giderek arttı.

Almanya'ya başta önerilen ödünler şaşırtıcı ölçüde yetersizdi: 1933'ten 1935'e kadar Alman askeri gücünün üzerinde anlaşmaya varılan sınırlarda tutulmasına karşılık yeniden Alman silahlanmasının meşruiyeti ve 1936'da ve 1937'de ya askersiz alanın terki (yani Renanya bölgesinde Alman askeri faaliyetinin yasaklanması – ne olursa olsun, Almanların 1936 Mart'ında kendileri için ele geçirdiği bir şey) ya da savaş öncesi Alman sömürgelerinin çok sınırlı iadesiyle Alman barışçılığının sağlanmasına yönelik girişimler. Almanların kolayca yatıştırılabileceğine ilişkin bu güvenin kaynağı, Nazi saldırganlığının gerçek nedeninin Fransızların Almanların Versailles Antlaşması'na uyması konusundaki ısrarı olduğuna ilişkin inanıştı; Fransız hükümetleri bir kenara konulursa, ya da daha az katı davranmaya ikna edilirse, her şey iyi olacaktı.

Almanya'nın 1935'te anlaşmayı açıkça çiğneyerek alenen yeniden silahlanmasıyla ve 1936'da Ren bölgesinin zorla yeniden askerileştirilmesiyle bu kanaat sarsıntıya uğradı. 1936 başında İngiliz hükümeti olası savaş için yeniden silahlanmayı kabul etti. Ancak 1936 ve 1937'de bu hükümet Alman yetkilileri barışçı olmaya ve silahlanmalarını sınırlandırmaya ikna etmeye yönelik bir neden aramayı sürdürdü. Bu neden sömürge ayrıcalıklarında hâlâ bulunabilirdi. Başbakan olarak Neville Chamberlain tarafından sebatla yönetilen İngiliz hükümeti ancak 1938'de Almanların siyasal isteklerine yönelik ayrıcalıkları belirlemek için Orta ve Doğu Avrupa'da yeni bir müdahale hattı oluşturdu. İngiliz yatıştırıcılar bağdaşmaz amaçlar peşindeydi. Avrupa'yı Hitler'in (yada, aksi taktirde, Hitler'i engelleyebilecek diğer Almanların) kabul edebileceği kadar değiştirmeyi ve aynı zamanda Avrupa'da Alman askeri gücünün karşı konulamaz boyunduruğunu engellemeyi umdular. Orta ve Doğu Avrupa'da gerekli değişikliklerin ayrıntılarının ne olabileceği konusu İngilizleri fazla ilgilendirmiyordu, ama bu tip 'yatıştırma' İngiltere'yi Alman yayılması için ana engel haline getirdi.

Mart 1938'de Hitler ve (Hitler'in çevresindeki nüfuz yarışında hâlâ ilk sırayı işgal eden) Goering, Avusturya Cumhuriyeti'nin Almanya ile birleşmesini sağlamak için güç kullandı. Birinci Dünya Savaşı sonunda yaratılan yeni devletlerden biri olan Çekoslovakya'nın batı sınırında ya-

şayan Südet Almanları, neredeyse hemen, gerçek ya da hayali yakınmalarına çözüm talep etmeleri konusunda teşvik edildiler. Ufukta birinci sınıf bir uluslararası bunalım vardı. Eğer Almanya Çekoslovakya'ya saldırırsa Fransa bu ülkeye yardım edecekti. Ve Fransa Almanya ile savaşa girerse İngiltere'nin de savaşa girmesi neredeyse kesindi.

İngiliz kabinesi bu olaylar zincirini durdurmanın iki yolunu ele aldı. Birisi, Çekoslovakya'ya saldırıldığı takdirde İngiliz yardım vaadinin eklenmesiydi, ancak bu fikir reddedildi. Chamberlain ve dışişleri bakanı Lort Halifax bunun kaçınılabilecek bir savaşı hızlandırılabileceğini hissederken, diğer bakanlar Alman hava saldırıları karşısında İngiliz savunmasının savaş tehlikesini göze almaya yetecek kadar güçlü olmadığı korkusu içindeydi. Bunun yerine, Almanların Çekoslovakya'ya ilişkin yakınmaları karşısında bir çözümü teşvik etmek konusunda anlaştılar. Hitler, Almanya saldırırsa İngiltere'nin Çekoslovakya'ya yardım edebileceği konusunda uyarıldı; Çekoslovakya cumhurbaşkanı Beneš'e mantıksız davrandığı takdirde İngiltere'nin yardım etmeyebileceği söylendi. Fransız hükümeti de aynı şeyleri söyleme konusunda ikna edildi.

Hitler Eylül 1938'de Alman yakınmalarının hemen halledilmemesi halinde savaş tehdidinde bulundu. İngiliz başbakanı Hitler'le görüşmek üzere uçakla Berchtesgaden'e gitti ve burada Almanların yaşadığı Çek topraklarının barışçı bir biçimde devrini düzenlemeye çalışacağına söz verdi. Fransızlar Çekoslovak hükümetini kabule zorlama işine katılmaya ikna edildi ve nihayet Chamberlain Godesberg'te Hitler'le her şeyi çözümlemek üzere geri döndü. Hitler burada Çekoslovakya'yı toptan yok etmek için izole etmeye çalışarak devrin hızlandırılmasını talep etti. İngiliz hükümeti Chamberlain'den, savaş tehdidiyle, Hitler'in Almanların yaşadığı toprakların Çekoslovakya tarafından biraz gecikmeyle bırakılmasına yönelik Münih Anlaşması'nı olanaklı kılacak kadar geri çekilmesini sağlamasını istedi. Bu nedenle, toplam bir Hitler zaferi olmasa da, anlaşma bir İngiliz-Fransız teslimi gibiydi.

'Yatıştırmanın' bu sonucu muazzam bir uyuşmazlığa neden oldu. 'Münih'in' savaşı daha olası kıldığı iddia edildi. İngiltere ve Fransa Hitler'e karşı çıkarak onu yenilgiye zorlayacaktı, ya da, eğer Hitler savaşa girmeye kalkarsa alaşağı edilecekti. Batılı müttefikler Hitler'in Çekoslovakya üzerindeki iddialarına güçlü bir şekilde direnirse Hitler'i iktidardan kovmak için iyi yerleştirilmiş Alman askerleri hazırdı, İngilizler de bilgilendirilmişti. Oysa Münih Anlaşması Hitler'in prestijini artırdı ve gelecekte

onu sınırlamaya yönelik herhangi bir hareketi de daha az olası hale getirdi. Almanya daha fazla tehdit ve saldırgan davranış için, özellikle sanayi kapasitesindeki artışla ve Çekoslovak ordusunun etkisiz hale getirilmesiyle güç kazandı. Müttefiklerin Çekoslovakya'yı teslime zorlayan davranışı ileride Almanya'ya karşı bir direnişi toparlamayı daha da zorlaştırdı; gerçekten de Stalin'in Hitler'e muhalefet düzenleme girişimlerinden vazgeçmesine ve 1939 Ağustos'unda Sovyetler Birliği'ni Nazi-Sovyet Saldırmazlık Paktı'na sokmaya iknaya Münih'in neden olması mümkündür. Sovyet çıkarlarının ihmali –Rusya Münih görüşmelerinin dışında bırakıldı– özellikle Milletler Cemiyeti'nin ve 'kolektif güvenlik' doktrininin savsaklanmasını da beraberinde getirdiği zaman, Batı'da çok eleştirilere yol açtı. Cemiyet'e İngiltere'de, özellikle liberaller, ilericiler ve sosyalistler arasındaki savaşı uzlaşmayla ya da zorla önleme aracı olarak yaygın destek vardı. Ancak İngiliz hükümetleri Hitler'le uzlaşmaya varmayı daha da zorlaştıracağını düşündüklerinden Cemiyet'ten (ve 1935'ten sonra Cemiyet'te önem kazanan Sovyetler Birliği'nden) bilerek uzak durdular.

Chamberlain'ın bu eleştirilere verebildiği en etkili yanıt Cemiyet ve Sovyetler Birliği ile ya da onlar olmadan 'Hitler'e karşı durmanın' Alman komplocuların önleyemeyeceği ciddi bir savaş riskini içermesiydi. Almanya'nın 1938'de başlayan bir savaşı kazanabilme şansı savaşın ertelenmesinden daha fazla gibiydi. Bunun nedeni, İngiltere'ye yönelik Alman hava saldırılarının 'öldürücü bir etki' yaratabilecek olmasıydı. 1939'da İngilizlerin hava saldırılarına karşı savunmaları yaygın radar ve çok daha fazla sayıdaki tek koltuklu, tek düzlemli savaş uçaklarıyla büyük ölçüde güçlenecekti. Bu düşünce, o zaman ya da daha sonra, Chamberlain'e yönelik yoğun düşmanlığı engellemedi. Bir neden, Münih'ten önce Chamberlain'ın Hitler'i en etkili ve güvenli biçimde nasıl zorlayacağını düşünmemesinin, tersine, sadece tesadüfi bir kuşkuyla, onun anlaşmayla barış sağlama yolunu keşfettiğine inanmış olduğunun açıklığa kavuşması ve sonradan bunun iyice netleşmesiydi. Münih 'zamanımızda barış'ın yolunu gösterdi. Bu nedenle, Münih'ten sonra Chamberlain, Hitler'i kışkırtarak barışçı çözümleri zorlaştıracağı düşüncesiyle savaş hazırlıklarından hoşlanmadı ve bu hazırlıklara direndi. Nazi Almanya'sı ile barış olasılığına ilişkin Münih'ten sonra artan kuşkuyu tamamen paylaşmadı.

Bu şüpheciliğin bir çok nedeni vardı. Birincisi, Hitler, Münih'ten sonra kabinenin Chamberlain'ı açıklamaya zorladığı İngiliz silahlanmasının hızlandırılması konusuna gösterdiği kızgın tepkiyi netleştirdi; Chamberlain

İngiltere'nin kıta Avrupa'sındaki müdahalesine karşıydı. Ondan sonra, Almanya'daki 'Kristallnacht'ta Yahudilere karşı 9-10 Kasım 1938'de yapılan şiddetli saldırılar Nazi rejiminden hoşnutsuzluğu artırdı ve rejimin güvenirliğini zaafa uğrattı. Hitler'in Avrupa'da barışı koruma konusundaki İngiliz ilgisine, İngiltere'ye Hollanda'nın istilasından önce saldırmayı düşünecek kadar şiddetle içerlediğini gösterecek makul kanıt Ocak 1939'da toplanmıştı. En önemlisi, Alman birlikleri Mart 1939'da Çekoslovakya'nın kalan Çek eyaletlerini işgal etti ve Slovakya'ya çok zayıf bir bağımsızlık verdi. Bu olaydan sonra, denebilir ki pek çok politikacı ve İngiliz vatandaşlarının çoğu, savaşın önüne geçilmesinin olası tek yolunun, hızlandırılmış silahlanma ve müttefikleri Almanya'ya karşı cesaretlendirmek suretiyle azami savaş hazırlıkları yapmak olduğu konusunda ikna olmuştu; bu durum Hitler'in korkmasını, ya da bazı bakanların ve görevlilerin umduğu gibi, muhtemelen Goering'in de yardımıyla Alman ılımlılarının –askerler, işadamları ve bankerler– Hitler'i engellemesini sağlayacaktı.

1939 yazında İngilizlerin genel kanaati olarak beliren ve Hitler'in zorla yayılmasına açık bir güç tehdidiyle desteklenen bir sınır konulması zorunluluğu, Almanya ile barışçı bir işbirliğine yönelik kararlı girişimin başarısızlığının bir sonucuydu. Herhangi bir İngiliz hükümetinin bu tür bir girişimden kaçınabileceğini görmek pek kolay olmadığı gibi, İngiliz tarafının bir başka Avrupa savaşı tehlikesini böyle bir tehlike olmadıkça göze almaya ikna edilebileceğine inanmak da zordu. Daha fazla güce gereksinim olduğu kanaatini Chamberlain de paylaşıyordu, ancak o hâlâ barışçı bir uzlaşmaya dönmek için Almanya'ya, hatta bizzat Hitler'e rehberlik edebileceğini umuyordu. Chamberlain'ın, topraklarına yönelik herhangi bir silahlı saldırıya Polonya hükümetinin Polonya'nın bağımsızlığına bir tehdit olarak karşı koymasının İngiliz yardımına neden olacağına ilişkin 1939 Mart ayı sonunda verilen İngiliz güvencesini kabul etmesinin nedeni buydu. Öte yandan, 'kuşatmaya' karşı kızgınlığı kışkırtarak Almanya'nın güç kullanmaktan vazgeçme olasılığını zayıflatacağına inandığı bir Rus ittifakını sağlamaya yönelik İngiliz-Fransız girişiminin İngiliz kabinesi tarafından kabul edilmesini engellemek için çok çalıştı, ancak başarılı olamadı. Chamberlain'ın görüşmelere ilişkin tutumunun, sonunda Stalin'in Hitler'e karşı direnişe katılmak yerine Almanya ile pazarlık yapmaya karar vermesine neden olmuş olması mümkündür.

1938/39 kışında Polonya dışişleri bakanı Beck ile Alman muadili Ribbentrop ve bizzat Hitler arasında konuşmalar yapıldı. Almanlar

Polonya-Almanya uyuşmazlığını çözümlemek için Polonya'dan nispeten küçük ödünler talep etti. 1919'da kurulan Danzing, ağırlıklı Alman nüfusuna karşın, Milletler Cemiyeti şemsiyesinde bir 'özgür kent' olarak Almanya'ya iade edilecek ve Polonya'nın Danzing'e güvenli geçişini sağlamak için tasarlanan bir toprak şeridi olan Polonya Koridoru'ndan Almanların dokunulmazlık hakkına sahip olduğu bir yol geçecekti. Karşılığında, Almanların, Sovyetler Birliği'ne rağmen Polonya nüfuzunun ya da toprağının genişlemesine yardım edeceğine yönelik imalar vardı. Polonyalıların karşı çıktığı nokta, Polonya'nın Almanya'nın bağımlı bir uydusu olmasıydı; Polonya bağımsızlığını sadece Almanya ya da Sovyetler Birliği ile aşırı düşmanlıklardan ya da yakın dostluklardan kaçınarak sürdürebilirdi. Polonya hükümeti Hitler'in önerilerini reddetti. Bu nedenle 1939 baharında Polonya artık Hitler'in olası bir müttefiki değildi ve bir fetih hedefi haline geldi. İngilizlerin Polonya'ya yardım garantisinin anlamı, Almanya saldırdığı takdirde Avrupa savaşının başlayacak olmasıydı.

Sovyetler Birliği'ne karşı Polonya yardımını denemekten vazgeçen Hitler, Polonya'ya karşı Sovyet yardımı peşine düştü. 23 Ağustos'ta Nazi-Sovyet Paktı imzalandı: Antlaşma, Sovyetler Birliği ile sınırı olan ülkelerdeki çıkar alanları konusunda Sovyetler için gizli maddeleri ve, Eylül'de açığa çıktığı gibi, Polonya'nın paylaşımı düzenlemelerini kapsıyordu. Hitler, İngiltere ve Fransa'nın Sovyet yardımını sağlamak konusundaki başarısızlığının bu ülkelerin Polonya'dan vazgeçmelerine neden olacağını düşündü, ancak iki gün sonra İngiltere resmi İngiliz-Polonya ittifakını imzaladı. Çok şaşıran Hitler, İngiltere'yi müttefikini terk etmeye ikna etmek konusunda kendisine zaman sağlayacak Alman saldırısını erteledi. Önerisi eski bir öneriydi: İngiltere'nin Doğu Avrupa'ya müdahalesinin sona ermesi karşılığında, Almanya Britanya İmparatorluğu'nun bekasını destekleyecekti.

İngiliz tarafındaki tepki, Chamberlain açısından bazı kuşkularla, Hitler'in yelkenleri indirmek zorunda kaldığına ve İngiltere'nin Polonya'dan vazgeçme konusunda sürekli olarak retçi bir tavır izlemesinin bir savaşı önlemedeki yegâne yol olduğuna inanmaktı. Ancak İngiliz hükümeti blöf yapmıyordu: Eğer tehditleri Hitler'i caydıramazsa, bu durumda bu tehditleri gerçeğe dönüştürmeye kararlıydı. Ama özellikle İngilizlerin bu kez savaşa dönük Alman politikasının sona erdirilmesine ilişkin ciddi garantiler verilmeden Hitler'in ödünler sağlayamayacağı konusundaki ısrarından dolayı, Hitler açısından yoldan dönmek mümkün değildi. İngiltere

doğuda Hitler'e tam yetki vermediği takdirde Hitler er ya da geç savaşacaktı, ve Hitler için, Polonya'ya karşı Alman yakınmalarının giderilmesi konusunda İngiliz müdahalesine direnmeye yönelik bir savaş için kamuoyu desteği sağlamak herhangi bir bağlamdakinden çok daha fazla mümkündü.

Bu nedenle, hem Hitler hem de İngilizler Eylül 1939'da savaşa çekildiklerini gördüler. Hedefleri bağdaşmıyordu. Hitler Doğu Avrupa'yı silahlı kuvvetlerin güçlü kullanımını gerektirecek bir biçimde yeniden biçimlendirmeyi istedi ve başarı Almanya'yı Avrupa'ya hâkim kılacaktı. Bu hâkimiyetin asla İngiliz bağımsızlığını sınırlandırmak için kullanılmayacağı konusunda Nazi Almanya'sına güvenilemediği sürece, İngiliz hükümeti buna karşı çıkmak zorundaydı. Ancak, Hitler Almanya'sı isteklerini yabancı ülkelere dayatmak için güç kullanılması ve bu ülkelerin bağımsızlığını bir tehdit olarak görmek konusunda özellikle hazır görünüyordu, ve 1939 yazında hükümet ve anlaşılan İngiliz halkının çoğunluğu Hitler'in İngiliz güvenliğine bir tehdit olduğunu düşünüyordu. Bu, iyice açığa vurulan güç sergilemeleri ve Ren bölgesi, Avusturya ve Çekoslovakya'daki anlaşmaları çiğnemek üzere güç kullanımıyla birlikte, keskin Nazi şiddeti övgüsünün şaşırtıcı olmayan bir sonucuydu.

İngiltere, Avrupa'da Alman hâkimiyetini engellemek üzere 3 Eylül 1939'da savaş ilan etti. Bununla birlikte, bu sadece güçlerin kişisel olmayan bir hesabının sonucu değildi: Avrupa'ya hâkim olma tehdidini taşıyan bu güç, savaştan önce bile göz yumulamayacağı düşünülen bir güçtü. Alman yöneticilerinin savaş sırasındaki tavrı, İngilizlerin kararına geriye dönük bir haklılık da kattı.

Savaşa bu saldırıların neden olduğuna ilişkin Alman eğilimine karşın, Almanların Polonya'ya saldırıları İngilizlerin savaşa girmeleri için neden değil bir gereklilikti. O zamana dek İngiliz hükümeti, ne İngiltere ne de Fransa'nın müdahalesinin Polonya'nın süratle işgalini engelleyemeyeceğini biliyordu. Öte yandan Polonya yönetimi ve halkı batılı müttefiklerden çok daha fazlasını bekliyordu. Polonyalılar ulusal bağımsızlığa derinden bağlıydı ve bağımsızlığın savunulmasında riske girmeye çoğu ulustan daha fazla hazırdı. Müttefiklerin yapabilecekleri ne olursa olsun, herhangi bir Polonya yönetimi için Almanlara teslim olmak zordu. Kahramanca bir yenilgi ve ulusal özsaygının sürdürülmesi daha kabul edilebilir bir durumdu. Ancak hiç kimse, 1939-1945 arasında katlanmak zorunda kaldıkları korkunç eziyeti öngöremezdi.

1939'da savaşan devletler arasında savaşa en gönülsüz giden, muhtemelen sıradan Fransız vatandaşıydı. Polonya'ya bir saldırının çoğu Alman için bir cazibesi vardı; Fransızlar sadece Alman gücünü yenilgiye uğratma olasılığıyla karşı karşıyaydılar. Bunu yapmak zorunda kalmaları Birinci Dünya Savaşı'ndaki zaferin yararsız olduğunun anlaşılması demekti. Yeni bir savaşta kazanılacak bir şey yoktu ve 1914-18'in gösterdiği gibi, zaferde bile kaybedilecekler daha çoktu. Doğum oranındaki gerileme Fransa'ya savaşa uygun olmayan bir nüfus yapısı getirdi, ve önceki savaşta büyük güçlerin hepsinden daha fazla eziyet çekmişti. Versailles Antlaşması, Fransa'nın Belçika, Çekoslovakya ve Polonya ile savaş öncesi ittifakları, ve Yugoslavya ve Romanya ile bağları, görünürde Fransa'yı güvenli kılmıştı. Hitler'le karşı karşıya gelen Fransız hükümetleri Versailles'ın desteklenmesi gerektiğinde ısrar etti, ancak bu anlaşmanın uygulanması için savaşı göze alma konusunda gönülsüzdü. Fransız hükümetleri bu nedenle imtiyazlarla Almanya'nın gönlünü alma konusunda bir şey yapmadı, diğer taraftan Hitler istediğini doğrudan eylemle ele geçirdiği zaman pasif kalma konusunda bahaneleri isteyerek kullandı. Bu, Almanya'nın yeniden silahlanma anlaşmalarını çiğnediğinde, hava kuvvetlerini yeniden oluşturduğunda, Ren bölgesinin tek taraflı askerileştirildiği dönemde ve Avusturya'nın işgalinde izlenen modeldi. Bu ne imtiyaz ne de direnme süreci, Fransa'nın Almanya'ya göre giderek zayıflamasına yol açarken, Fransa'yı hoş görülebilir bir geleceğe taşımak için daha olası yollar içinden tercih yapanlar arasında da artan uzlaşmazlıklara neden oldu.

1938 Nisan'ından 1940 Mart'ına kadar iktidarda kalan Daladier hükümeti, 1938'de Çekoslovakya konusunda derinden bölündü. Hitler'e katı bir tavrın sergilenmesi gerektiği düşüncesine katılmak çok zor değildi –Chamberlain'ın ödünlerin onu daha az tehlikeli kılacağına ilişkin görüşünü çoğu Fransız politikacısı reddetti–, zorluk, Hitler güç kullandığı takdirde ne yapılacağını ortaya koymaktı. Fransa Alman saldırısına karşı Çekoslovakya'yı savunmak konusunda anlaşmayla bağlı olduğundan, sorun özellikle büyüktü. Hükümet içerisinde dışişleri bakanı Georges Bonnet ve daha kararsız olarak başbakan Edouard Daladier, savaştan önce son çareye başvurmayı yeğlerken, Reynaud ve Mandel gibi diğerleri buna katılmadı ve savaşı öne sürdü, ya da, savaşa daha çok istekli olmanın uzun vadede ondan kaçınmanın yegâne yolu olduğunu ileri sürdü. 1938'de Chamberlain'ın Hitler'le anlaşma arayışındaki kararlılığı

Bonnet ve Daladier'e geri çekilme konusunda meslektaşlarını izleme ve Çek ittifakını terk etme olanağı sağlarken, İngiltere suçu üzerine aldı.

Çekoslovakya'nın kaybı Fransız silahlı kuvvetlerinin liderlerini, özellikle de başlarındaki General Gamelin'i endişelendirdi. Bunun karşılığında olası bir savaş için İngiltere'den 1938'de vaat ettiği tüm kara gücünü, iki tümenden fazla ciddi bir katkıyı istediler. Benelüks ülkelerine (Belçika, Hollanda, Lüksemburg) bir Alman saldırısının –1939 başında şiddetli– ve Almanların Mart'ta Prag'ı işgal etmesinin doğurduğu korkunun sonucu olarak, Fransızlar barış zamanı asker kaydedilmesi ve önceden tasarlanandan çok daha büyük bir ordunun yaratılması –32 tümen– konusunda İngilizleri ikna etti. Bunun yanı sıra İngilizlerin Fransızları herhangi bir saldırı karşısında savunma vaadi geldi. Chamberlain ayrıca Fransız bakanların İtalya'ya karşı gönül alıcı olmaları için Fransa üzerinde nüfuz sağlamayı umsa da, İngiliz bakanlar bu imtiyazlarla Fransız kararını pekiştirdiklerini umut ettiler.

Mart 1939'dan sonra ve Almanların Prag'ı işgalinin ardından, Hitler'in Doğu Avrupa'ya hâkimiyetinin sadece zorla durdurulabileceğini Fransızlar da gördü. Alman saldırısı durumunda Polonya'yı savunma konusunda Fransa, 1936'da yeniden açıklanan ve 1939'da Gamelin'in Almanya'nın Polonya'ya herhangi bir saldırısına karşı bir Fransız yardımı vaadinde bulunarak Polonya'nın Alman taleplerine karşı direnişini teşvik ettiği zaman yinelenen bir taahhüt olan anlaşmayla bağlıydı. Fransız hükümeti Rusya'nın Polonya savunmasına yardımı vaadiyle yeni bir Rus ittifakı sağlamanın çok uygun olacağına inandı. İngiliz, Fransız ve Rus eylem tehdidi Almanları caydırabilirdi. Bonnet ittifak konusunda hevesliydi, ancak görüşmeler başarısızlıkla sonuçlanınca önceki yılki konuma döndü: Almanlar yelkenleri suya indirirse, bu mükemmel olurdu; aksi halde Fransa öyle yapacaktı. Böylece Bonnet, son çare olarak Polonya'nın Fransa'nın dostluğunu kaybetmenin getireceği utançtan kaçınmak için ödünler vermeye ikna edilmesi ya da zorlanması gerektiğine inandı.

Daladier 1939'da hâlâ tereddütlü olsa da, savaş risklerine 1938 yılında olduğundan daha hazırdı. Münih'ten sonra Bonnet, Alman hükümetiyle ilişkileri geliştirme girişiminde bulunmuştu: Nazi dışişleri bakanı Ribbentrop Aralık 1938'de Paris'e geldi ve bir dostluk deklarasyonu yayınlandı. Ribbentrop'un daha sonra baş başa görüşmede Bonnet'in açıkça kabul ettiğini iddia ettiği sonuca göre, Fransa Almanlara Doğu Avrupa'da tam yetki tanımıştı. Bununla birlikte, 1939'un ilk yarısındaki olaylar bu pazar-

lığın dezavantajlarını gösterdi. Prag'ın ele geçirilmesi Hitler'in güvenilmezliğini ilan etti. 1939'un başında, Fransız toprağına yönelik İtalyan iddiası yüksek sesle tekrar dile getirildi ve Nisan 1939'da İtalya ve Almanya arasında imzalanan Çelik Pakt, İtalyan taleplerine Alman desteği tehdidini ekledi.

Bu nedenle, Hitler'e Doğu Avrupa'ya hâkim olma iznini vermek Fransa için giderek tehlikeli bir hale geldi. Ancak, özellikle bir Sovyet ittifakına yönelik görüşmelerin başarısız olmasının ardından Hitler'e direnmek acil bir savaşı göze almak demekti. Ağustos sonunda, Polonya'ya bir Alman saldırısı eli kulağındayken, Fransız hükümeti tüm can sıkıcı durumu yeniden gözden geçirdi. Bonnet Polonya'ya saldırıya karşı Fransız güvencesinin kaldırılması gerektiğini ileri sürdü. Öte yandan Gamelin savaşın ilanı ile garantiye uyulması gerektiğini düşündü. Eğer Polonya direnirse doğudaki savaşın Almanya'nın 1939'da Fransa'ya saldırmasını olanaksız kılacak ölçüde uzaması ve böylece Fransız güçlerinin artan silah üretiminden yararlanması beklenebilirdi. İngilizlerin sağlam duruşu Fransa'nın bu kez yardımdan emin olması ve İngiliz Sefer Birlikleri'nin 1940'ta Fransa'nın savunmasını kolaylaştırması demekti. Fransa, Rusya'nın yardımı olmadan savaşın başında İtalya'yı vurmak için Alman cephesinden yeterince asker çekemezdi. Bu nedenle, Ağustos'un son haftasında İtalya'nın tarafsız kalacağı bilgisi Gamelin'in uslamlamasını doğruladı. Gamelin için Rus ittifakını kaybetmek İtalyan tarafsızlığı ve İngiliz savaş kararlılığının geçici avantajlarını yakalamayı daha da gerekli kıldı. Daladier ve Fransız bakanların tereddütleri Polonya ve İngiliz hükümetlerinin gösterdiği kararlılıkla aşıldı: Fransa eğer Alman yayılmasına karşı kendi bağımsızlığı için savaşacaksa, Ağustos 1939 bunu yapmak için en iyi zamandı.

Dışişlerini idare eden ve askeri gücü birleştiren hükümetler saldırılara başladı ve savaş ilan etti. Kendilerini halklarının güvenliğini ve bağımsızlığını sürdürmek konusunda sorumlu hissettiler ve bu nedenle onlara yönelik tehditler konusunda çoğu sıradan vatandaşa göre muhtemelen daha duyarlıydılar. 1939'da savaşa giren dört ülkenin halkları tarafından ne kadar desteklendiklerini tahmin etmek güçtür. En azından genel kabul vardı: Almanlar tarafından bile, Versailles'ın yanlışlarından birini düzeltmeye yönelik gecikmiş bir Alman girişimine batılı güçlerin müdahalesinin neden olduğu, savunma ağırlıklı görülen bir savaşta gönülsüz bir kabuldü. Hiçbir yerde coşku yoktu: 1914-1918 çok yakındı.

Fransa'ya göre İngiltere'de savaşa daha fazla olumlu desteğin olduğu görülüyordu; savaş yaklaştıkça İngiliz hükümeti sağlam durmak gerektiğini yoksa Parlamento'da temsil edilen kamuoyu düşmanlığının göze alınması gerektiğini gördü. Öte yandan, Fransa'da Daladier her türlü barışçı çözüm şansının incelendiğini göstermenin çok önemli olduğunu düşündü. Bu İtalyanların savaşı önlemeye yönelik son dakika girişimlerine yanıttaki uyuşmazlıkta sergilendi. İngilizlerin Alman yakınmalarını barışçı yollarla halletmeye yönelik yıllardır süren çabaları, 1939'da onları Hitler'in gerekirse zorla durdurulması düşüncesine getirmişti. İhtiyatlı Alman muhalefetlerini açıklayan hükümetlere alışkın olan Fransız kamuoyu, savaş seçeneğini haklı çıkarmak için barışçı çözüm yollarının yeterince incelendiği konusunda ikna olmaya belki de hazır değildi. Ancak her iki ülkedeki kamuoyu yoklamaları direniş konusunda az ya da çok gönülsüz bir desteği işaret etti. Temmuz 1939'da, Almanya ile savaşın Polonya'ya bir Alman saldırısını getirip getirmeyeceğine ilişkin bir soruya verilen 'Evet' oyları, hem İngiltere hem de Fransa'da % 76 oranındaydı: ilginç bir tesadüf.

Polonya 1 Eylül 1939 şafağında istila edildi. İngiltere'nin savaş ilanı Fransa'nın erteleme isteğiyle 3 Eylül öğleni saat 12'ye kadar geciktirildi, ve saat 17'de Fransa savaş ilan etti.

2
Almanya'nın Polonya, Norveç, Benelüks ve Fransa'yı Fethi

Savaş, Polonya'ya Alman saldırısı ile başladı. Almanlar sonbahar yağmurları hareketi zorlaştırmadan ve Fransızların batıdan saldırabilmesinden önce Polonya'yı hemen fethetmeyi tasarladı. Polonyalı komutanlar, Alman birliklerini püskürteceğini düşündükleri Fransız saldırısına kadar, Alman saldırılarına direneceklerini umut ettiler. Savaş sırasındaki Fransız başkomutanı Gamelin, 12 Eylül'e rastlayan seferberliğin 16. gününde bir Fransız saldırısının başlayacağını vaat etmişti. Polonya'nın Almanya ile savaşı tercih etmesinin tatmin edici bir sonucu olmuştu: Fransız seferberliği saldırıya maruz kalmadan ilerledi. Daha sonra, İngiliz ve Fransız strateji uzmanları, Fransa'daki İngiliz Seferi Birlikleri'nin artırılması ve tam olarak eğitilmesine kadar, Polonya'nın batıda kendi ordularına karşı Alman yığılmasını geciktirmek için direnişi sürdüreceğini umut ettiler. Bununla birlikte, Polonya ordularının direnişinin uzun sürmeyeceğinden korktular. Bu konuda altı haftadan üç aya kadar varan tahminler yapıldı. Daha sonra, Rusya'nın yardımıyla Doğu Polonya'da bir gerilla savaşına girilebilirdi. Nazi-Sovyet Paktı bu ümidi yok etti.

Polonya 30 düzenli piyade tümeni ve buna ek olarak 10 yedek tümen tarafından savunuldu. Seyyar birlikler 11 süvari tugayı ve 1 zırhlı tugaydan ibaretti. Almanlara bir saldırı mazereti vermemek için İngilizlerin

Ağustos sonunda Polonyalılara seferberliklerini ertelemeleri yönünde yaptığı baskı, yedek tümenlerin zamanında hazır olmadığını gösteriyordu. Almanlar 55 tümen kullandı. Bunlardan 24'ü, beşte 4'ü muvazzaf asker, beşte 1'i yeni terhis olmuş yedeklerden oluşan 'ilk dalga'daki piyade tümenleriydi. 15'i muvazzaf kadrolardan ve yüksek nitelikli genç yedeklerden oluşan 2. ya da 3. kategorideki piyade tümeniydi. Bütün sıradan Alman piyade tümenleri yaya ilerledi, nakliyenin ve topların çekilmesi atlarla sağlandı. Kalan 16 tümen savaş tarihinde neredeyse yeni bir sayfa açacaktı. Bunlar en iyi birliklerden oluşmuştu: Çoğu sadece muvazzaf askerlerden oluşmuştu ve tamamen mekanizeydiler. 6'sı panzer tümeniydi. Bunlar motorize piyade ve topçularla ağır ve orta tank birliklerinden oluşmuştu. Görevleri ani saldırı ve üstün başarıydı; savunmaları istila edecek ve ardından iletişim destek ve komuta hatlarına ani saldırılar düzenleyecekti. Diğer 10 tümen, yeni ele geçirilmiş önemli noktaları hızla takviye etmekte kullanılan motorize piyade tümeniydi. Yavaş hareket eden piyade tümenleri yer işgal etti ve panzer birliklerinin ilerlemesiyle izole edilmiş düşman gruplarının bıraktığı boşluklarla ilgilendi.

Polonyalı mizacı bu tür saldırıları karşılamaya uygun değildi. Polonya komutanının iki seçeneği vardı: Birisi, savunma hatlarındaki herhangi bir yarılmaya karşı hemen düzenlenecek karşı saldırılar için zırhlı ve diğer seyyar tümenleri yedekte hazır tutmaktı, ancak bu seçenek için Polonyalılar tamamen donanımsızdı. Diğer yegâne seçenek zırhlı bir yarma hareketini engellemek için savunma pozisyonlarını derinliğine kurmaktı. Polonya komuta merkezi Slovakya'dan Rusya'ya uzanan aşırı uzunluktaki bir cepheyi tümüyle savunmaya çalıştığından, Polonya stratejisi açısından bu olanaksızdı. Amaç, ileri mevkilerden çarpışarak çekilmeye çalışmak ve Fransızların batıdaki saldırısı Almanların doğudaki gücünü azaltana kadar, özellikle imalat alanları olmak üzere mümkün olduğunca toprak tutmakta direnmekti. Sonuç, Almanların yarma ve kuşatma hedefinin kolaylaşmasıydı.

Alman başarısına muazzam hava üstünlüğü yardımcı oldu: Çoğu eskimiş yaklaşık 600 Polonya uçağına karşı 2 bin civarında Alman uçağı vardı. Polonya Hava Kuvvetleri, yetersiz erken-uyarı sistemleriyle, büyük ölçüde havalanmadan tahrip edildi. Luftwaffe (Alman Hava Kuvvetleri) yer birliklerini destekleyebiliyor ve Polonya karargâhlarına ve iletişim hatlarına saldırabiliyordu. Bir hafta içinde biri hariç bütün savunma orduları ayrı parçalara bölünmüştü ve birçok Polonya tümeni kuşatılmıştı.

Bozulmamış tek Polonya ordusu tarafından 10 Eylül'de yapılan karşı saldırı bu ordunun da kuşatılmasıyla sonuçlandı. İstilanın başlamasından iki hafta sonra, savaşan Polonya kuvvetlerinin büyük bölümü, en büyükleri Kutno, Radom ve Varşova civarında olmak üzere ayrı gruplar halinde bastırıldı. Varşova inançlı bir direnişin ardından 27 Eylül'de teslim oldu, ancak bazı Polonya birlikleri 6 Ekim'e kadar çarpışmaya devam etti.

O zamana kadar İngiltere ve Fransa için uğursuz bir olay gerçekleşmişti. Rus birlikleri 17 Eylül'de Polonya topraklarında ilerlemeye başladı. Polonya, Almanya ve Sovyetler Birliği arasında paylaşılmak üzereydi. Almanya ve Sovyetler Birliği'nin, Almanya'ya Sovyet desteğini kapsayan ve Alman birliklerinin Polonya'da Kızıl Ordu'yu gözetlemesini gerektiren sıkı tarafsızlıktan farklı olarak bir tür anlaşmaya vardıkları açıktı. Stalin batıda Hitler'e tam yetki tanıyordu. Üstelik Sovyet mineral ve hammadde desteği, Almanya'nın müttefikler tarafından denizden ablukasının etkisini ciddi olarak azaltmıştı.

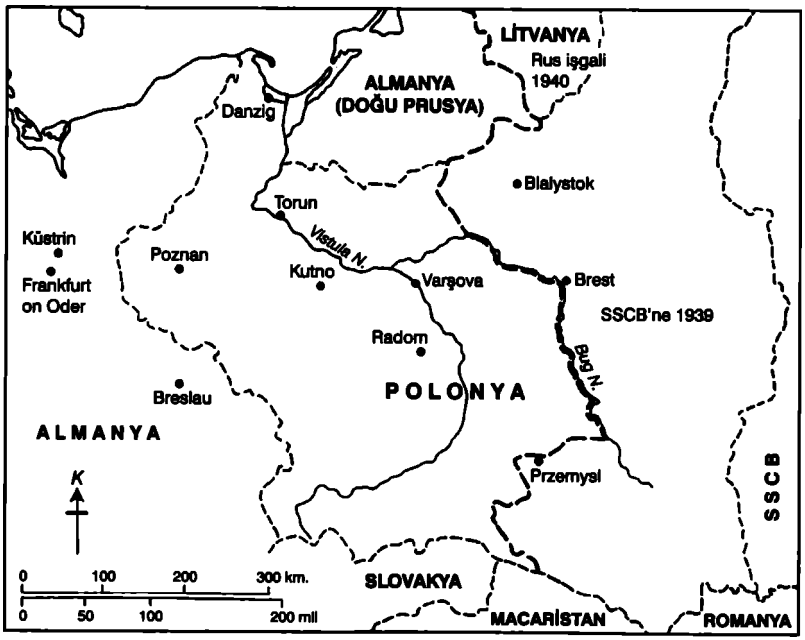

Polonya: 1939'da Sınırlar ve Sovyet-Alman Bölüşümü

Müttefik Devletler'in stratejisi bu nedenle zora girmişti. İngiliz-Fransız stratejisi bir geciktirme stratejisiydi. Müttefik Devletler'in kurmayları, zaman geçtikçe İngiltere ve Fransa'nın saldırılara karşı kendini savunma kabiliyetinin artacağı, buna karşın iktisadi abluka ve daha sonra hava bombardımanının Almanların gücünü ve moralini olumsuz etkileyeceği düşüncesindeydi. Sonuçta, Hitler bu durumdan rahatsız olan Almanlar tarafından devrilecek, ya da son çare olarak, bir müttefik saldırısı onun dermanı kalmamış rejimini devirecekti. Bu strateji lehinde söylenecek çok şey vardı. Bu basit varsayımların aynısını Hitler'in de yaptığı anlaşılıyordu, zaman ondan yana değildi. Fransa'ya erken bir saldırı yapma arzusundaydı, fikrini generallere empoze etti ve saldırının 12 kasım 1939'da başlamasını önceden emretti. Nihai tarih 10 Mayıs 1940'a kadar, saldırı 29 kez ertelendi. İngilizlerin ve Fransızların gücü bazı açılardan Almanlara göre daha hızla büyüyordu. 1940'ın ilk altı ayında İngiliz-Fransız toplam tank üretimi 1.412 olurken, Almanlar için bu rakam 558'di. Ocak'tan Mayıs 1940'a kadar geçen zamanda 6.794 İngiliz-Fransız uçak üretimine karşın Almanların ürettiği uçak sayısı bu rakamın yarısından biraz fazlaydı. İngiliz hükümeti ve hükümetin askeri danışmanları, Alman saldırılarına karşı pasif savunma stratejisine olan inançlarını sürdürdü.

Fransızlar çok daha az rahattı. Sovyetler Birliği ve Almanlar arasındaki işbirliği Alman ordusunun batıdaki bir saldırıda en iyi birliklerinin tümünü kullanmasını sağlayacaktı. Bu arada Fransızlara göre, Sovyetler'in Hitler'e yardımı Almanya'nın ablukasını etkisiz kıldı. Fransızların gözünde Almanya gittikçe güçlenirken, İngilizlerin Fransa savunmasına yaptığı kara katkısındaki artış yavaştı. Fransızlar Sovyet katkısına karşı bir şeyler yapılmadığı sürece İngiliz-Fransız gücü yetişene kadar Fransa'nın yenilebileceğine inanıyordu. İngilizlerse, tersine, Nazi-Sovyet anlaşmasının uzun sürmeyeceği ve bu arada Almanya ablukasının yine de bazı etkileri olduğu düşüncesindeydi. İngiliz ekonomik refah bakanı, zamanın Müttefik Devletler'in lehine olduğu ve Almanya'nın artan ekonomik sorunların üstesinden gelemeyeceği konusunda ısrarlıydı. Her şey bir yana, Fransa'nın savunulabilmesi konusunda İngilizlerin güveni Fransızlardan daha fazlaydı. Fransız başbakanlar, önce Daladier, sonra Reynaud, ve orduda Gamelin, donanmada Darlan ve hava kuvvetlerinde Vuillemin olmak üzere üst görevliler, Almanya'nın Fransa'ya karşı düzenleyeceği saldırının ağırlığını azaltmak için Almanya'yı zayıf düşürmenin ek yöntemlerini arama gayreti içindeydiler. İngilizlere dört plan konusunda ısrar ettiler.

Planların birisi Güneydoğu Avrupa'da savaşı kışkırtmak ve bu savaşı desteklemek için Selanik'te bir müttefik gücü oluşturmaktı. Sovyetler'in Almanya desteğini azaltmaya yönelik iki plan daha tasarlanmıştı. Kasım 1939 sonunda Sovyet hükümeti, Nazi-Sovyet anlaşmasında Almanya tarafından tanınan toprak yayılma kabulünden yararlanarak Finlandiya'ya saldırdı. Fransız bakanlar Fin direnişini destekleme konusunda özellikle istekliydiler. Üçüncü öneri, Rusların Kafkaslar'daki petrol alanlarının bombalanmasıydı. Son öneri, Kuzey İsveç'ten Almanya'ya yüksek kaliteli demir cevheri desteğinin kesilmesiydi. İlk üç fikir İngiltere ve Fransa arasında uyuşmazlığa yol açtı. İngilizler, İtalyan desteği olmadan Güneydoğu Avrupa'ya yapılacak bir İngiliz-Fransız müdahalesinin tehlikeli olacağı düşüncesindeydi. Yanlış yola sapabilecek Mussolini'yi Almanya için ya da ona karşı savaşa yönelik bir karara sürüklemek istemediler; aslında İngiliz hükümeti, özellikle Chamberlain, İtalyan tarafsızlığını yararlı olarak değerlendirdi. İngilizler Sovyetler Birliği ile savaşı göze almanın mantıklı olabileceğine ilişkin Fransız görüşüne tamamen karşıydı. İngilizler Nazi-Sovyet işbirliğinin sürmeyeceğine inanırken, Fransızlar bu işbirliğinin Fransa'nın yenilgisini görene kadar sürebileceğinden korkmaktaydı. Bu nedenle İngilizler Finlandiya'nın içtenlikle desteklenmesi konusunda gönülsüzdü ve Rus topraklarını bombalamaya yönelik tehlikeli Fransız planlarını bir kenara koymayı becerdiler.

Üzerinde fikir birliğine varılan tek çözüm, İsveç demir cevheri desteğinin kesilmesiydi. Öncelikle, Finlandiya'ya yardım götürme bahanesiyle Müttefik Devletler, Kuzey Norveç ile İsveç arasındaki demiryolları boyunca birlikler sevk etmenin bir yolunu bulmalıydı. Daha sonra bu birlikler demir cevheri alanlarını ve bunların ihraç güzergâhlarını ele geçirebilirdi. 12 Mart 1940'ta Finlandiya teslim olduktan sonra, yeni bir plan kotarıldı. İngilizler Almanya'ya giden demir cevheri taşıyıcılarının kullandığı buzsuz güzergâhı kapatmak için Norveç karasularına mayın döşemeyi kabul etti. Umulduğu gibi, Almanlar İskandinav ülkelerini işgal ederek misilleme yaparsa, bu durumda bir müttefik seferiyle demir cevheri alanlarına sahip kuzey toprakları hemen ele geçirebilirdi. Sonunda, Hitler kendi önleyici istilasıyla önce davrandı.

İngiltere ve Fransa arasındaki incir çekirdeğini doldurmayan tartışmalar devam etti. Bu tartışmalar Fransa'daki siyasal değişimlerle birlikte Norveç'teki Müttefikler Devletler operasyonların gecikmesine neden oldu. Daha enerjik olduğu söylenen Reynaud, 21 Mart'ta başbakan olarak

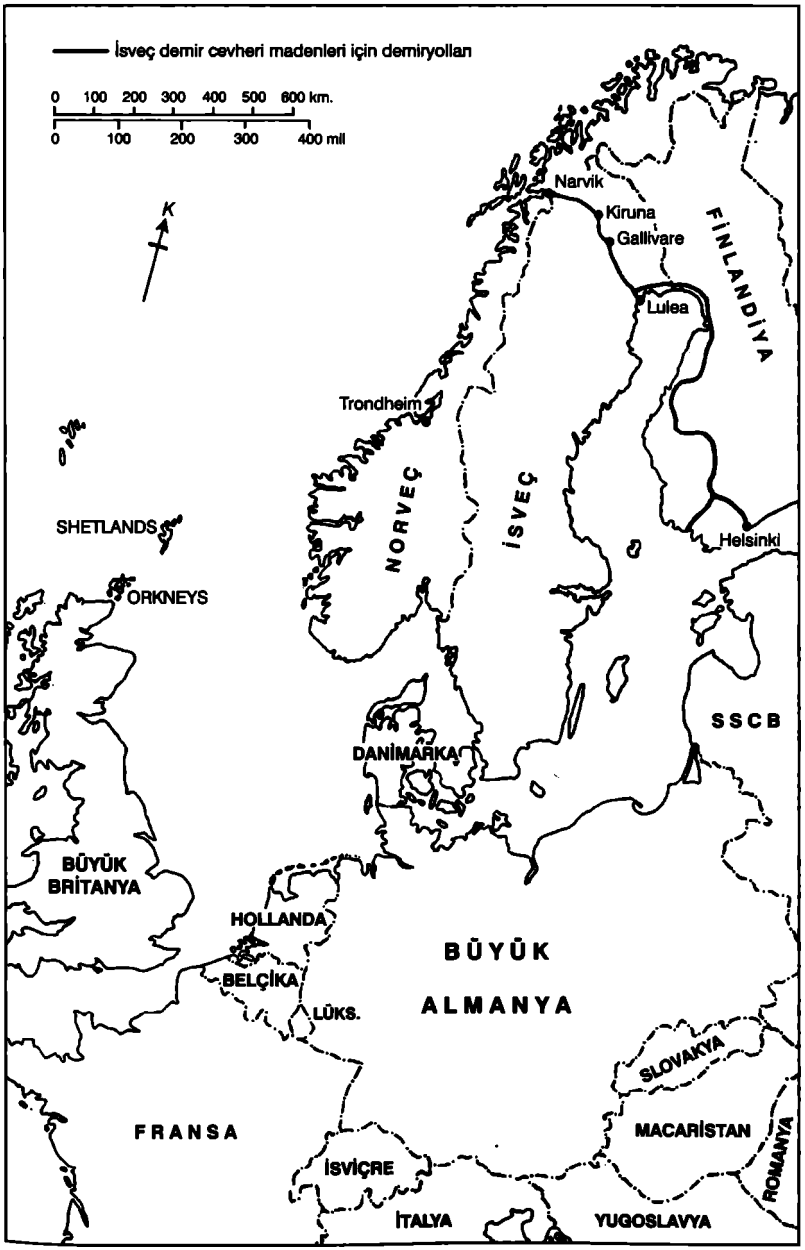

Danimarka ve Norveç, 1940

Daladier'in yerine geçti. Ama önce Dalaier'i milli savunma bakanı olarak tutmak zorunda kalmıştı. Daladier'nin kötü niyeti İngiliz-Fransız anlaşmasını engelledi. 8 Nisan 1940'ta İngilizler Norveç kıyılarına mayın döşemeye başladı; ancak önleyici faaliyet de başlamıştı. Alman ikmal gemileri Norveç'e hareket etmek üzere 3 Nisan'da limandan ayrılmıştı ve 6 Nisan'da bu gemileri asker yüklü dört süratli savaş gemisi izledi. Bu yüzden mayın döşemeyi hemen bırakan İngilizler Norveç'teki kara askerleri planından vazgeçtiler ve mevcut bütün gemilerin denizdeki Alman gemilerine saldırması emrini verdiler. Norveç'e gitmek üzere gemilere binmiş olan İngiliz askerleri karaya çıkarıldı ve 12 nisan'a kadar yola çıkmadılar. Sonuç olarak Müttefikler, kendilerini Danimarka ve Norveç'e yerleştirecek zamanı bulmuş olan ve asker transferi için savaş gemilerini kullanarak Narvik demir cevheri limanına kadar kuzeye ulaşan Almanları yerinden çıkarmak ihtiyacıyla karşı karşıyaydılar. İngiliz birlikleri Orta Norveç'te karaya çıktılar ve tekrar dışarı atıldılar. Daha kuzeyde, İngiliz-Fransız güçleri büyük zorlukla Narvik'i tekrar ele geçirdi ve ardından Almanların Fransa'ya saldırısı üzerine burayı bıraktı. Orta Norveç'te Alman Hava Kuvvetleri birlikleri engelledi ve savaş gemilerini tehlikeye attı; daha kuzeyde İngilizlerin deniz üstünlüğü ilk işgalin sağladığı Alman üstünlüğünü sadece biraz dengeledi. Bütün seferberlik sırasında Almanlar temel İngiliz denizcilik şifrelerindeki sinyalleri büyük oranda çözme başarısının yardımını gördü. Sonuçta, Almanların Norveç'i ele geçirmesi demir cevheri tedarikini güvenceye aldı ve İngilizlere karşı deniz savaşında Almanlara kolaylık sağladı. İngilizlerin Norveç'teki başarısızlığı Chamberlain hükümetinin devrilmesine neden oldu.

Savaşın sonraki büyük dönüm noktası 10 Mayıs 1940'ta, Almanlar Hollanda, Belçika, Lüksemburg ve Fransa'ya saldırdığı zaman başladı. Geçen altı haftadaki olaylar bütün savaşın geniş çerçevesini belirledi. Fransa'nın yenilmesi Almanların Rusya'ya saldırmasını olanaklı kıldı; İngiltere'nin savaşa devam etmesi Birleşik Devletler'in Avrupa'ya müdahale etmesine olanak sağladı. Bu nedenle İkinci Dünya Savaşı tarihçileri bu olayların analizi ve açıklamasına özellikle dikkat etmelidir.

Almanların Fransa'ya saldırısının Belçika ve Lüksemburg üzerinden yapılacağı garanti görülmüştü. Alsace-Lorraine'deki Fransız-Alman sınırı üzerinden yapılacak bir saldırı, çabuk bir kararlılık sağlamak için kuşatma manevralarına yönelik pek fırsat sunmadığından ve cephenin ardındaki Fransız istihkâmları nedeniyle –Maginot Hattı– olası değildi. Bu, Fransız

seferberliği tamamlanamadan önce Fransa'ya ani bir Alman akınını önlemek ve Fransız cephesinin bu bölümünü savunmak için gereken güçlerden, daha kuzeyde, kuşkusuz Fransa'nın savunması için sadece Magino Hattı'na bel bağlamayan Fransız ordusu için daha fazla kaynak toplamak üzere tasarruf etmek için tasarlanmıştı.

Alman kara saldırısının Belçika üzerinden olmasına ilişkin asıl kesin durum Fransız yetkililere siyasal ve stratejik sorunlar yarattı. Belçika hükümeti 1936'da herhangi bir Avrupa savaşında tarafsız olduğunu ilan etti. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa ile yapılan ittifakı bozdu. Belçika, Fransız ordularını tanımama niyetini kararlı bir biçimde ilan ederek olası bir Alman saldırısına yönelik güdüyü ortadan kaldıracağını umuyordu. Bu, gelecek Avrupa savaşının doğuda başlaması ve Almanya'nın Fransa müdahalesini engelleme aracı olarak Belçika'nın tarafsızlığını hoş karşılaması şartıyla anlamlıydı. Ancak Almanya'nın Fransa ile savaşması ve doğuda barış içinde olması durumunda Belçika'ya yönelik bir Alman saldırısı neredeyse kesindi. Yine de Belçika hükümeti yaklaşımını değiştirmedi: Alman askerleri Belçika'ya girene kadar Fransız askerlerinin girmesine izin verilmeyecekti. O zaman olacaklara ilişkin olarak çok gizli ve sınırlı Fransa-Belçika ve İngiltere-Belçika askeri temasları gerçekleşti, ancak arkası gelmedi.

Almanya'nın Belçika üzerinden saldırması durumunda Fransa'yı savunanlar için iki seçenek vardı. Biri, Belçika'yı kaderine bırakmak ve Fransız sınırını savunmaktı. Buradaki avantaj iyi hazırlanmış mevkilerin oluşturulabilmesiydi. Ancak büyük dezavantajları da vardı. Bütün Belçika kaynakları kaybedilecek, çok daha uzun bir hattın savunulması gerekecek ve Almanlar Fransa'nın en üst düzeyde sanayileşmiş bazı bölgelerine tehlikeli biçimde yaklaşacaklardı. Üstelik, Belçika limanlarını Almanların kullanması İngiliz deniz iletişimini ciddi olarak tehdit edecekti. Fransız komutasının Almanlar saldırıya geçtiğinde Belçika'ya yürümeye yönelik ikinci seçeneği tercih etmesi şaşırtıcı değildir. Müttefiklerin ne kadar ileri gitmesi gerektiği konusunda anlaşmazlık vardı. Belçika'nın zamanı geldiğinde hem ilerleme hazırlıklarında hem de operasyonlarda işbirliği yapacağına ilişkin güvencelerle cesaretlenen Fransız Kara Kuvvetleri'nin komutanı ve Müttefik kuvvetler komutanı General Gamelin, hayli tehlikeli bir çözüm olan 'D Planı'nı empoze etti. Astlarının çoğu savunma güçlerinin ana bölümünün sınırda kalacağı 'E Planı'nı tercih etti. Sadece Fransa-Belçika sınırındaki Müttefik sol kanat, yani İngiliz Sefer Birlikleri, Tournhout'dan Gent ve Anvers'e uzanan ve Belçika'nın yalnızca batı ucunu kapsayan

Scheldt hattında ilerleyecekti. Gamelin, Wavre'dan Leuven ve Anvers'e uzanan Dyle Irmağı hattını ve sonra bir hat üzerinde, Gembloux'un önünden, Namur'dan Sedan'a Meuse hattını savunmak için 'D Planı'nı tercih etti. Brüksel dahil Belçika'nın büyük bölümü Almanlardan esirgenecekti. Gamelin yine tehlikeli bir ilaveyi, olası bir Hollanda yardımıyla Scheldt ağzını savunmak üzere Hollanda topraklarına girmesi için oldukça hareketli Fransız ordusunu göndermeye yönelik bir planı destekledi. 'D Plan'ı 10 mayıs 1940'ta bu 'Breda değişikliğiyle' yürürlüğe girdi.

1940'ta, batıda Alman saldırısını karşılayan Müttefik güçlerin büyüklüğü ve donanımı onlara başarılı bir savunma şansı verdi: Almanların sayıca ve teçhizat olarak çok üstün olduğuna ilişkin varsayım doğru değildir. 10 Mayıs'ta batıdaki Alman ordusunun, 89'u o zaman cephe hattı orduları olmak üzere 136 tümeni vardı. Piyade tümenlerinin 46'sı 'ilk-dalga' tümeniydi – personellerinin beşte 4'ü, her tümende yaklaşık 18 bin kişi, muvazzaf askerdi. Altı motorize piyade tümeni ve on panzer tümeni vardı. Polonya'da savaşmış olan altı panzer tümeninin şimdi azalmış tank gücü ve ikiye katlanmış motorize piyadesi vardı. Yeni oluşturulan dört panzer tümeninin tank gücü de yine azdı. 1940'ta, panzerlerin fiili tank gücü ortalama 250 civarındaydı. 2.500 civarında tankın yarıdan fazlası eskimeye yüz tutmuş ve saldırıya oldukça açık yapıdaki PzKw (Panzerkampfwagen) I ve II hafif tanklarıydı. Panzer tümenlerinde, dört motorize piyade taburu, bir motosiklet taburu, bir motorize topçu alayı ve tanksavar ve keşif taburlarıyla, mühendislik, işaret ve hizmet birimleri de vardı.

Fransız ordusunun üçü zırhlı, üçü 'hafif mekanize tümen' (HMT) ve beşi süvari olmak üzere eşdeğer 91 tümeni bulunmaktaydı. 31 Piyade tümeni olan 'A' tümenlerinin yaklaşık 16.500 adamlık gücünde muvazzaf askerlerin sayıca üstünlüğü vardı. Mayıs 1940'ta yedi piyade tümeni motorize idi. Hafif Süvari Tümenleri büyük ölçüde mekanize ve kısmen zırhlıydı. HMT'ler, Fransız zırhlı tümenlerinden (*Divisions Cuirassées de Réserve*) çok, 1940'ın Alman panzer tümenlerine benziyordu. HMT'lerin 200 tanklık gücü vardı, bunun yaklaşık yarısını, Alman PzKw III ya da 1940'ların en ağır Alman tankı PzKw IV'le kıyaslanabilen Somuas'a eşdeğer olan H-38'ler oluşturmaktaydı. Üç motorize piyade taburu, motorlu bölükleri ve keşif taburları, sahra ve tanksavar topçu birliği, mühendisler, uçaksavar ve işaret birimlerinden oluşan HMT'ler, Alman panzerleri gibi bütün silahların etkili bir bileşimini yansıtıyordu. 10 bin adamı aşan sayısal güçleri benzerdi. Fransız zırhlı tümenlerinin (DCR), yaklaşık 90'ı H.39 ve 66'sı

Char B olmak üzere 156 tanklık gücü vardı. Char B yavaş ve tehlikeli ölçüde kısa menzilli olsa da, diğer Alman tanklarından daha ağır zırha ve etkili topa sahipti. DCR'ler yaklaşık 5.600 adamla HMT'lerden daha küçük birliklerdi. Bu birliklerde keşif ya da motosiklet birlikleri yoktu ve sadece bir motorize piyade taburu, bir mühendis ve işaret personeli bölüğü, ve hem sahra hem de tanksavar topçu birliği vardı. 10 Mayıs'ta sadece 1. ve 2. zırhlı tümenler eksiksiz ve tam güçteydi. Bu nedenle daha fazla tankın doğrudan piyade desteğine verildiği Alman zırhlı güçleri, Fransız ordusuna göre oldukça yüksek bir oranda seyyar tümenlerde örgütlenmişti. Bununla birlikte, Fransız yüksek komutasının zırhlı tümenlerin değerinden habersiz olduğunu düşünmek kesinlikle yanlıştır.

İngilizlerin Fransız ve Alman tümenlerinden biraz küçük olan –yaklaşık 13.600 adam– 10 piyade tümeni vardı. Bu tümenlerin beşi muvazzaf askerlerden oluşuyordu. Diğer beş kara tümeni muvazzaf kadrolarla part-time eğitim gören gönüllü sivillerden ibaretti. Bütün İngiliz tümenlerinin teçhizat ve levazım için motorlu nakliyesi vardı, ancak çoğunun piyade için kamyonu yoktu. Kara tümenlerinin bazısı yeterince dayanıklı değildi, eğitimleri eksikti ve nakil sorunları vardı. Her birinde 66 hafif tank olan iki hafif zırhlı keşif tugayı, her birinde 28 hafif tank olan dört alay ve 100 piyade tanklı bir ordu tank tugayı vardı. 'Matilda' olarak bilinen bu tanklar yavaş ancak tanksavar işlevine uydurulan 88 mm. uçaksavar topları ya da sahra topları dışında hiçbir silahtan etkilenmeyecek kadar ağır zırhlıydı. 1940'ta iki havaneli topları olan Matildalar bütün kısa menzilli tank tanka savaşlarda üstündüler. Savaş başladıktan sonra bir İngiliz zırhlı tümeni geldi, ancak asla tam bir tümen gibi çarpışmadı. Tam kapasitede 312 adet orta boy 'kruvazör' tankına ve iki motorize piyade taburu dahil destek güçlerine sahipti. İngiliz ve Fransız tümenlerine ek olarak Belçika tümenleriyle birlikte Müttefik birlikler, sayı olarak saldıran Almanlara eşitti. Yüksek nitelikli asker sayısı açısından üstünlük, 650 bin İngiliz ve Fransız askerine karşılık, çoğunlukla muvazzaf tümenlerdeki 1 milyon askerle Almanlardaydı. Toplam tank sayısı yaklaşık olarak eşitti, ancak 10 Mayıs'ta Almanların seyyar birliklerinde bulunan 1.200 civarındaki mevcut ağır savaş tankına karşılık, İngiliz ve Fransız birliklerindeki benzer tankların sayısı 850 civarındaydı.

Havada Müttefikler zayıftı: Kuzeydoğu cephesinde ilk hat hizmetinde 1,046 Fransız uçağı ve 416 İngiliz, 300 Belçika ve Hollanda uçağı vardı. Almanların uçağı ise 3 binden fazlaydı. Kullanılan uçakların nitelikleri

de devreye girince eşitsizlik daha da arttı. Almanların en azından 2 bin modern uçağına karşılık, kısmen İngilizlerin ana bombardıman güçlerini Ruhr bölgesine yapılması muhtemel stratejik saldırıya ayırmalarından ve en iyi uçak filolarını yurt savunmasında tutmalarından dolayı, İngiliz ve Fransız uçaklarının çoğu eski ya da eskimeye yüz tutmuştu.

Almanların sayısal ve teçhizat açısından üstünlüğü 1940'ta Fransızların yenilgiye uğramalarına neden olacak ölçüde değildi. Bunun nedeni taktiksel baskın ve üstün Alman organizasyonuydu. Daha kapsamlı nedenleri olduğu da sıkça iddia edildi: Örneğin, demokratik olarak yönetilen ülkelerin otoriter ya da diktatörlüğe dayalı rejimlerine göre daha yetersiz ordular kurma eğilimi vardı. Fransız Devrimi bu görüşü desteklemediğinden kanıtlar çoğaldı. Silahlı kuvvetlerin özel saygı gördüğü toplumların özellikle etkili askerlere sahip olmaları mümkündür ve bu toplumlar otoriterliğe özellikle yatkındır. Bununla birlikte, bu tür toplumlar, demokra-

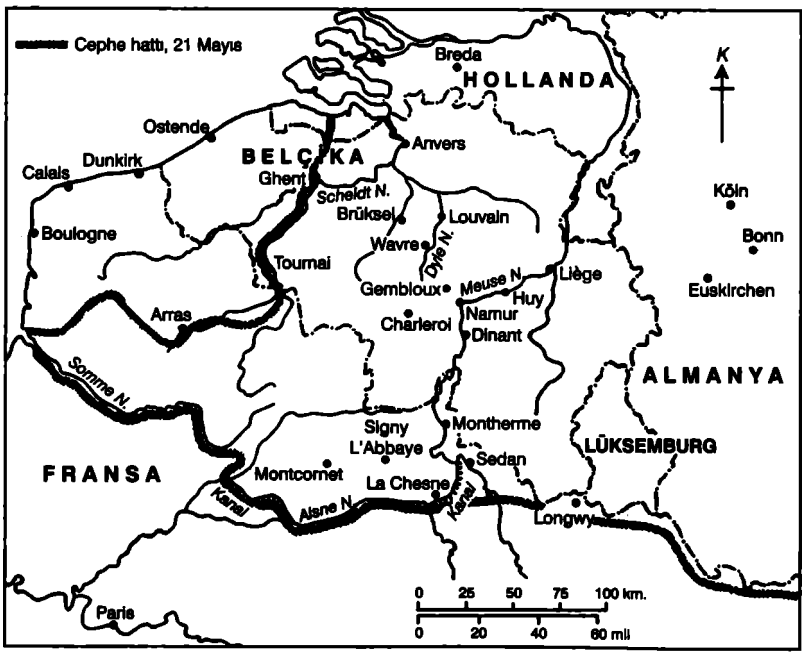

Belçika ve Kuzeydoğu Fransa: 1940 Alman Hücumu

siyle yönetildikleri takdirde, savaşın rızaya bağlı olabileceği kadar bile iyi davranabilirler. Almanya'da demokrasi yaşasaydı Alman yönetimi kesinlikle daha az saldırgan olurdu; gerçekten de genel bir Avrupa savaşı imkânsız hale gelirdi. Hitler'in silahlı mücadele şevkinin, yönetimi altındaki Almanlara ne denli sirayet ettiğini söylemek zordur; Almanların Fransızlara karşı zaferi Almanya'da yeterince popüler olsa da, kanıtlar bunun sevilmeyen bir savaşa hızlı bir son vermeye neden olabileceğinden kaynaklandığını göstermektedir.

Birçok yazar Fransız demokrasisinin işleyişinin Fransız vatandaşlarının ülkelerini birlikte savunmalarını zorlaştıracak ölçüde uyuşmazlığa neden olduğunu ileri sürdü. Siyasal sağın bazı kesimlerinin sol kanat hâkimiyeti tehlikesine son vermek için askeri yenilgiyi hoş karşılamaya hazır olduğu iddia edildi. Yenilgi geldiği zaman Vichy rejimi tarafından aynı biçimde kullanıldığı doğrudur. Bununla birlikte, yenilginin ortaya çıkardığı sonuç, muhakkak ki yenilgi nedenlerinin bir sonucu değildi. Yenilgi kesinleştiğinde suçu hemen solun üzerine yıkılsa da, sağın sadece çok küçük bir azınlığı Fransa'nın fethedilmesini istedi. Solda Nazi davranışıyla giderek aşınan tam barışseverlik Mart 1939'dan sonra kaybolmaya başladı. Komünistlerin Nazi-Sovyet Paktı'ndan sonra savaşa düşman olduğu doğrudur, ancak en kararlı militanlar dışında yeni parti çizgisi büyük isteksizlikle kabul gördüğünden, sonuç Fransa'dan çok partinin zayıf düşmesiydi. Sivil kesimde Fransız askeri üretimi savaşın patlak vermesiyle yüksek bir düzeye ulaşmıştı.

Bu nedenle, savaşın makul bir biçimde ve kesinlikle askeri nedenlere atfedilip edilemeyeceği sorulmalıdır. 10 Mayıs 1940'ta, bu ülkeler Almanya'ya karşı yardım ister istemez, Müttefik orduların bir Belçika ve Hollanda savunma hattında ilerlemeye başladıklarını görmüştük. Aralarında, neredeyse İngiliz Seferi Birlikleri'nin tümü dahil, mevcut en iyi ve en hareketli birimler vardı. Fransız yüksek komutası Alman saldırısının ana ağırlığının, Belçika ovasında Namur'un kuzeyinde olacağını düşündü. Güçlü Fransız kuvvetlerine ilave olarak İngilizler Namur-Wavre-Leuven-Anvers-Breda hattına ilerleyecekti. Belçikalılar bu mevkide Alman ilerleyişini geciktirecek, sonra Leuven-Anvers bölgesini savunmak için geri çekilecekler-di. Fransız 7. Ordusu bir HMT ve iki motorize piyade tümeni ile birlikte, ikisi yedek tutulan diğer dört piyade tümeninden oluşuyordu. Belçika ordusunun savunma cephesinde altı tümeni vardı, İngilizler dört tümenle yukarı hareket etti, dört de yedek tümenleri vardı. Fransız 1. Ordusu

çok güçlüydü. Hepsi muvazzaf, yarısı motorize altı piyade tümeni, Namur'un kuzeyindeki savunma mevkilerine ilerledi. İki HMT ana gövdenin önüne sürüldü ve Almanların ana direnme hattına yaklaşmasını geciktirmek amacıyla Belçika koruyucu gücüyle işbirliği için süvari olarak kullanıldı. Sonra, kuramsal olarak olası karşı saldırılar için yedeğe çekileceklerdi. Bu durumda Namur'un kuzeyinde Fransızlar ve İngilizler üçü zırhlı, beşi motorize olmak üzere 29 tümen kullanırken, piyadeler muvazzaf ya da üstün nitelikli yedeklerdi. Bunlar Belçika ordusunun temelini güçlendirdi. Almanlar onlara (ve Hollanda ordusuna) karşı üç panzer ve iki motorize tümenden oluşan öncü gücün bulunduğu 28 tümenlik B Ordu Grubu'nu yerleştirdi. Namur'un güneyindeki Fransız savunmasına karşı Almanlar, Namur-Sedan-Longwy hattına yedisi panzer ve üçü motorize olmak üzere 44 tümenlik A Ordu Grubu'nu yerleştirdi. Bu ürkütücü Alman güçlerine karşı savunmada, hafif bir süvari paravanasının arkasına, bir tanesi muvazzaf motorize tümeni olan ancak üçü alt kategoriden yedeklerden meydana getirilmiş 'B' serisi tümenlerden 13 Fransız piyade tümeni mevzilendirildi. Almanların Namur ve Sedan arasındaki Meuse savunmasını yarmak için hazırlanan oldukça hareketli tümenlerle toplanması bir plan değişikliğinden kaynaklandı.

Asıl Alman planı, B Ordu Grubu'nu daha güçlü kılmak ve bu orduyu batı ve güneyi temizlemek amacıyla kuzey cenahta kullanmaktı. Müttefik düzenlemeleri böyle bir manevraya başarıyla karşılık verebilirdi. Ancak A Ordu Grubu'nu kumanda eden Rundstedt'ın ve onun kurmay başkanı Manstein'ın etkisi, Hitler'in de bir miktar desteğiyle, Brauchitsch ve ordu yüksek komutasının planı yeniden düzenlenmesine ve neredeyse bütün seyyar ve zırhlı tümenlerin A Ordu Grubu'na verilmesine neden oldu. Belçika'daki müttefik güçleri Fransa'dakilerden ayırmak ve kuzey ordularının ikmal hatlarını kesmek için kıyıdan vuracaklardı.

Almanlar baskını gerçekleştirdi. Hem saldırıların tarihi hem de temel güç noktaları beklenenden farklıydı. Önceki saldırıların yinelenen son dakika iptalleri, ilerleyen Alman güçlerinin 10 Mayıs'takinden daha iyi konumda olmaları demekti. Arkalarında, Bonn-Euskirchen bölgesinde, ağır Alman zırhlı güçlerinin toplanması esasen Maginot Hattının kuzey Müttefik cephesi tarafının tehdit altında olduğuna ilişkin bir belirti vermedi. Müttefikler kritik anlarda üst düzey Alman işaretlerinin şifrelerini başarıyla çözemedi. Kendi taraflarında, tersine, Fransız Savaş Bakanlığı'nın işaretlerini çözme konusundaki Alman başarısı Gamelin'in Dyle'a

ilerleme niyeti konusunda yüksek komutalarının önceden uyarılması ve müttefik güçlerini ve düzenlemelerini bilmeleri demekti. Almanların Fransız cephesinin zayıf tarafına saldırması tesadüf değildi. İstilacılar Fransızların umduğundan daha hızlı ilerledi; 13 Mayıs'ın sonunda Alman birlikleri Namur'un güneyinde, Sedan civarında, Dinant yakınında Meuse'ü geçti ve Montherme'e geldi. 14 Mayıs'ta karşıya geçmeye başlayan Sedan ve Dinant'taki tanklar, 15 Mayıs'ta Montherme'deydi.

Almanların beklenmedik bir bölgedeki beklenmedik güçleri sadece Fransızların hızlı bir tepki ve yeniden mevzilenmesiyle karşılanabilirdi. Bu aşamada ikinci sınıf kurmay çalışması ve yüksek komutadaki yetersizlik yenilgiyi getirdi. Fransız zırhlı düzenlemelerinin idaresinde sonuçlar çok kesindi. 1. Ordunun Belçika üzerinden ilerlemesini korumak üzere ileri gönderilmiş olan 'iki hafif mekanize tümeni' bu görev tamamlanınca yedeğe alınmış olacaktı. Aslında piyade tümenleri savunmalarını pekiştirmek için tank birliklerini ayırmayı başardı ve bu iki mükemmel, iyi eğitimli ve güçlü tümen, epeyce yıprandıktan sonra, 21 Mayıs'a kadar bir daha seyyar savaş organizasyonu olarak kullanılamadı.

10 Mayıs'ta üç zırhlı tümen Reims yakınında yedek olarak toplandı. Ertesi gün 1. Zırhlı Tümen'e Charleroi'ya gitmesi emredildi. 14 Mayıs'ın erken saatlerinde Dinant köprübaşında karşı saldırı yapılması söylendi. Ancak geceye kadar toplantı alanına hareket tamamlanamadı ve yakıt tedariki 15 Mayıs öğleye kadar ertelendi. Bu sırada tümen 7. Panzer'in saldırısı altındaydı. Ertesi gün sadece 17 tank kaldı ve tümen artık etkili bir savaş gücü olmaktan çıktı: Yakıt sıkıntısı yüksek oranda kayıplara neden olurken diğer tanklar yollarını kaybetmişti. 2. Zırhlı Tümen'e Charleroi'ya gitmesi emredildi ve tümen 13 Mayıs'ta hareket etti. Ertesi gün kuzeydoğudaki Fransız başkomutanı Georges, Sedan hücumuna karşı kullanmak için tümenin Signy l'Abbaye güzergâhını değiştirdi. Tanklar ve topçular, ne yazık ki, demiryolunu kullanarak tekerlekli araçlardan daha kuzey noktalara gitmişti. 15 Mayıs akşamı ilerlemiş Alman zırhlı güçleri, tümeni bir süre savaşamayacak biçimde iki parçaya ayırmıştı. 13 Mayıs'ta 3. Ordu ve 3. Motorize Piyade Tümenine Sedan'ın kuzeyinde toplanması emredildi. 14 Mayıs şafak vakti kuzeye saldırı emirleri çerçevesinde 'büyük bir güç ve kararlılıkla' Le Chesne'deydiler. Yakıt almaları ve ilerlemeye hazırlanmaları öğleden sonra 4'ü buldu. Sonra birliklerin komutanı saldırıyı erteleme emri verdi ve savunma konumuna geçilmesini emretti. Ertesi sabah Georges saldırıda ısrar etmek üzere araya girdi. Ne var ki, zırhlı

güçler o gün tekrar toparlanamadı ve 16 Mayıs'ta arızalardan dolayı saldırıdan vazgeçildi.

Benzer güçler arasındaki savaşta zafer daha az gecikmeye ve karışıklığa maruz kalan ve komuta zinciri daha anlaşılır ve etkili olan tarafın oldu. En iyi Fransız birlikleri, onların donanımları ve moralleri, en iyi Alman birliklerininkiyle tamamen denkti. Çoğu kez doğru zamanda doğru yerde olmadıklarından yenilgiye uğradılar.

14 Mayıs'ın sonunda 9. Ordu komutanı Corap, Dinant ve Sedan'da Alman geçiş yerleriyle karşılaştı ve genel bir çekilme emri vererek daha geride bir hat tutmayı denedi. Süreç bu güçsüz ve devinimsiz tümenlerin çöküşünü hızlandırdı ve 15 Mayıs'ta Alman zırhlı güçleri hücuma başladı. 16 Mayıs'ta Almanların ileri unsurları Meuse geçitlerinin 56 km. ötesine ulaşmıştı; 18 Mayıs'ta bu mesafe 129 km.'ye çıktı ve 20 Mayıs'ta, bir haftada 217 km. yol kat etmiş olarak denize ulaştılar. Fransız, İngiliz ve Belçikalı kuzey güçler Fransız ordularının ana gövdesinden ayrıldılar. Panzerlerin ilerlemesi olağanüstü cüretkârdı: Yol boyunca uzun kuyruklar halinde ve ancak motorize piyadenin ayak uydurabileceği bir düzende hızla yol aldılar. Onları sadece atlı nakliyeye bel bağlayan ve yavaş hareket eden piyade izledi. Bu arada Almanlar karşı saldırılara açıktı, ancak Müttefiklerin hemen harekete geçirebilecekleri uygun güçleri yoktu. Yapılan saldırılarla ne yapılabileceği gösterildi. Palas pandıras oluşturulan ve eksiği çok olan De Gaulle komutasındaki 4. Zırhlı Tümen, 17 Mayıs'ta Alman koridorunun solundan denize doğru saldırıya geçerek Montcornet'ye ulaştı ve Alman karayolu trafiğini kesti. Ancak piyadesi olmadığından çekilmek zorunda kaldı. 19 Mayıs'ta tekrar saldırdı, ama bu kez de piyade ve topçu desteği olmadığından benzer sonuçlar doğdu. İki piyade taburu ve destek topçusuyla birlikte İngiliz Tank Tugayı 21 Mayıs'ta kuzeyden Arras'ın güneyine saldırdı; sağ tarafları tümen komutanının Fransız 3. HMT'den toplayabildiği askerlerle korunuyordu. İngilizler Rommel'in 7. Panzer Tümeni ile karşılaştılar ve Almanları kaygılandırdıktan sonra, aynı gün geri çekildiler. Hitler'e güçlü İngiliz birliklerinin güneyden ani bir saldırıya giriştikleri ve Almanları birçok yerde geriye sürerek geçici bir başarı elde ettikleri söylendi.

Bu saldırılar, özellikle de İngilizlerinki, Alman tarafını temkinli olmaya sevk etti. Ancak Alman geçidine karşı kuzey ve güneyden büyük ölçekte birleşik bir Müttefik saldırısı asla gerçekleşmedi. Bu saldırı için 18 Mayıs'ta Georges, 19 Mayıs'ta Gamelin ve 21 ve 22 Mayıs'ta genel komutan olarak

ardılı Weygand tarafından emirler verildi. 25 Mayıs'ın sonunda bu fikirden vazgeçildi. İngiliz başkomutanı Lort Gort 23 Mayıs gecesi İngiliz güçlerini (5. ve 50. Tümen) Arras'tan çekti. Ertesi gün Fransızların güneyden önerilen saldırısının komutanlığını yapacak olan General Besson İngilizlerin geri çekilmesinin Almanları kendi kuvvetlerine karşı güçlendirdiğini ve bunun saldırıyı olanaksızlaştırdığını ileri sürdü. Buna karşın, kuzeyden bir müttefik saldırısının yapılmasına yönelik hazırlıklar sürdürüldü ve 25 Mayıs sabahı yapılan İngiliz-Fransız görüşmeleri, 26 Mayıs akşamı başlayacak bir saldırıda tanklarla üç Fransız tümeninin iki İngiliz piyade tümeni ve İngiliz tank tugayıyla işbirliği halinde olacağını doğruladı. Ancak 25 Mayıs'tan sonra Gort, Belçikalıların çekilmesinin Almanların ilerleyebileceği ve İngilizleri kıyıdan koparabileceği bir açıklık yarattığına ilişkin haberler aldı. Gort bu açıklığı doldurmak için kendine bağlı İngiliz tümenlerini Alman koridoruna karşı kuzeyden yapılacak Müttefik saldırıları için ayırdı. Böylece, geri çekilme hattını açık tuttu ve İngiliz ordusunu olası bir imhadan korudu. Fransız ordusunu ancak emirleri verdikten sonra bilgilendirdi. Bu da Alman baskınını bozguna uğratmaya ilişkin beklentinin tümüyle sonu oldu. Kuzeydeki komutan Blanchard saldırıyı durdurdu ve Dunkirk'ü koruyan bir köprübaşı oluşturulmasını ve 'geri çekilme düşüncesi' olmadan savunulmasını emretti. İngilizlerin farklı düşünceleri vardı. 26 Mayıs akşamı İngiliz Amirallik Dairesi 'DİNAMO Operasyonunun başlaması' emrini verdi. İngiliz Sefer Birlikleri'nin adamları Dunkirk'ten yurda getirilecekti.

Gort umutlu değildi. Kuvvetlerini güvenle kıyıya döndürebileceğinden de, oraya geldikleri takdirde oradan sevk edilebileceklerinden de emin değildi. Almanlar da aynı görüşteydi. Kısmen İngiliz Sefer Birlikleri'nin tuzağa düştüğüne ilişkin güvenlerinden dolayı bu birliklerin kurtulmasını istemeden de olsa kolaylaştırdılar. 23 Mayıs'ta Rundstedt artık doğuya, Belçika kıyılarına ve çevresine doğru hareket eden öndeki panzer tümenlerinin ilerlemesini durdurdu. Bir nedeni müttefiklerin başka karşı saldırılarına yönelik koruma sağlamak üzere piyade tümenlerinin yaklaşmasına olanak sağlamaktı; diğer neden Alman zırhlı birliklerinin Fransa seferinin ikinci aşamasını gerektirecek kadar zayıflamasından kaçınmaktı. Alman ilerlemesinin kuzey tarafında Müttefik güçlere karşı kara harekâtı B Ordu Grubu'na bırakıldı. Hitler kararı onayladı ve sadece 27 Mayıs'ta yeni saldırıların emirini verdi. Birçok yazarın iddia ettiği gibi bu, İngilizlerin gönlünü almak için yapılmış bilinçli bir jest değil, bir yanlıştı: 24 Mayıs'ta

Hitler kuzey kesiminde Müttefik güçlerin 'yok edilmesini' emretmişti ve Luftwaffe (Alman Hava Kuvvetleri) İngiliz güçlerinin kaçmasını engelleyecekti. İngilizler İngiliz Sefer Birlikleri'ni 19 Mayıs kadar erken bir tarihte sevk etmeye yönelik olasılık planları yapmaya başlamış olsalar da, tahliyenin başarısından uzun süre kuşku duyuldu. 28 Mayıs'ta Churchill 50 bin adamın nakledilebileceğine kesinlikle inanıyordu, ancak 100 bin kişi mucize olurdu. Ertesi gün imparatorluk genel kurmay başkanı Ironside, bütün İngiliz Sefer Birlikleri'nin getirilme şansının çok az olduğunu düşündü.

Bu kasvetli alametlerle İngiliz hükümeti Hitler'le barış yapılıp yapılmaması konusunu ele aldı. 15 Mayıs'ta Churchill başkan Roosevelt'i uyarma ihtiyacı duymuştu: "Gerekirse savaşa yalnız devam ederiz ve bundan korkmuyoruz." 25 Mayıs'ta kuvvet komutanları Almanya'ya ve büyük olasılıkla İtalya'ya karşı tek başına savaşa devam etme olasılıkları üzerine kabineye resmi bir rapor hazırladı. Hava kuvvetleri ve donanmanın birlikte İngiltere'ye karşı yeterince güçlü ve İngiltere'nin yenilgisine neden olacak kadar uzun süreli bir çıkarmayı engelleyeceğini hesapladılar. Öte yandan, eğer Alman ordusu kıyıda kalırsa her şey biterdi: İngilizlerin sadece 3,5 tam donanımlı ve eğitimli tümeni varken Almanların mevcut 7 tümeni olacaktı. Hava üstünlüğüne sahip olmak gerekiyordu. Bu üstünlük olmadan donanma istilaya sürekli olarak direnemezdi. Luftwaffe, uçak fabrikalarını bombalayarak hava üstünlüğünü ele geçirmek isteyebilirdi; o zaman sonucu işçilerin morali belirleyebilirdi. Gazeteler, tuhaf bir biçimde, İngiltere'yi yenilginin eşiğine getiren tehlikeden –ticari gemilere denizaltı saldırısı– bahsetmedi. İlgililer İngiltere'ye ikmalin esasen limanlara yönelik hava saldırılarıyla büyük ölçüde tehlikeye gireceğini düşündü ve denizaltılar yine yeterince değerlendirilmedi. Gazetelerin Almanya'nın yenilgisine ilişkin olasılıklara dair vardığı sonuçlar daha da iyimserdi. Gazeteler İktisadi Savaş Bakanlığı'nın kanıtlarına dayanarak 1940 yılı sonunda Avrupa'da yaygın bir yiyecek sıkıntısı olacağını ileri sürdü. 1941'in ortasında bazı temel hammaddelerden yoksun olan Almanya silah üretimini sürdürmenin zorluğunu görecek ve yılın sonunda petrol sıkıntısı 'Almanya'yı Avrupa'daki askeri kontrolünü zayıflatmak zorunda' bırakacaktı. İngiliz bombardımanının bir sonucu olarak olaylar daha da kısa sürede gelişebilirdi. Yine de her şey bir temel faraziyeye dayanıyordu: Birleşik Devletler'in savaşa *'onsuz en küçük bir başarı şansımız olacağını düşünmeden devam edebileceğimiz* iktisadi ve mali desteği vermekte istekli olması'.

Churchill kurmay başkanlarına bazı ek sorular yönelttiğinde, Hitler'in İngiltere'ye dayatacağını düşündüğü bazı barış koşullarını açıkladı: "Bunlar, İngiltere'yi silahsızlanmayla, Orkneys'deki deniz üslerinden vazgeçmekle vb. (...) tamamen Almanya'nın insafına bırakan koşullardı." Keşfedildiği kadarıyla Hitler'in gerçek koşulları, yazın kabineden bir bakanının ifade ettiği gibi, belki bir ya da iki sömürgeyle elindekileri tutabildiği takdirde, barışı kabul edeceği yönünde görünüyordu. Yine de Hitler'in Kraliyet Donanması ve Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin etkili kalmasına izin vereceğine inanmak zordu.

Savaş kabinesi, kurmay başkanlarının İngiltere'nin savaşa tek başına devam edebileceğine ilişkin görüşünü kabul etti. Tartışma İngilizlerin Mussolini'yi savaş dışı kalmaya ikna etme çabalarına katılması gerektiğine ilişkin Fransız isteğiyle dolaylı olarak geldi. Kabine bu durumda Mussolini'nin onunla yapılan görüşmelerin Almanya ile barış görüşmelerine zemin hazırlayabileceği biçimde, Hitler ve batılı güçler arasında arabulucu olarak davranmayı deneyeceğini düşündü. Tartışmalar 26 Mayıs'tan 28 Mayıs'a kadar üç gün sürdü. Churchill, biraz tutarsızlıkla, cüretkâr ve kavgacı bir tutumu benimsedi. Bir an Dunkirk'ün tahliyesine kadar beklemeyi istedi. "Operasyon büyük bir başarısızlık olabilirdi. Öte yandan (...) gücümüzün büyük bir kısmını koruyabilirdik. (...) Bu, hava üstünlüğünün gerçek bir testine olanak verirdi." Başka bir zaman barış koşullarını incelemeye ve İngiliz gücü için temel olanların muhafazası şartıyla bazı denizaşırı yerleri bırakmaya hazırlandığını söyledi. Ancak Churchill çok daha belagatla ve kesin bir biçimde Hitler'den kabul edilebilir koşullar sağlanamayacağını, koşulları tartışmanın bile savaşma arzusunu azaltacağını, ve "savaşa önlemek için (...) en kötü çözümün bile iyi olduğunu" ileri sürdü.

10 Mayıs 1940'ta hükümet değişikliğinin kesin olduğu artık belli oldu. Norveç'teki Müttefik yenilgisini izleyen Avam Kamarası tartışması, başbakan Chamberlain'ın İşçi Partisi'ni bir koalisyon hükümetine taşıyabilecek bir parlamenter lehine istifa etmesine neden oldu. İşçi Partisi Chamberlain'ı veto etti, ancak Halifax ya da Churchill'i kabul etmeye razıydı. Halifax, Chamberlain'ın Halifax'ın kazanması için çalıştığı ardıllığı ele geçirmeyi başaramadı ve Churchill başbakan oldu. Dışişleri bakanı olarak eski görevini şimdilik muhafaza eden Halifax, artık Hitler'le görüşmelerin başlaması için İtalya'nın kullanılmasını istiyordu. Hitler'in barış için ille de aşırı taleplerde bulunmayacağını düşündü ve Churchill'in sıkça

duygusal bir söylem kullanmasından açıkça rahatsız oldu. İstifayı bile ima etti. Aralarındaki uyuşmazlık mantıkla da, uygun bir kanıtla da çözümlenemezdi: Churchill sadece Hitler'le barış koşullarını tartışmanın dayanılmaz olacağına ve bu tartışmanın yenilginin ve dolayısıyla Hitler'in koşullarının kabulü anlamına geleceğine inanıyordu. Halifax barış koşullarının ele alınabileceğini, İngiltere'nin bağımsızlığına zarar verdiği takdirde reddedilebileceğini düşündü. Churchill "şimdi inisiyatifimizde olan bütün çözüm dinamiklerinin yok olduğunu göreceğiz" diyerek karşı çıktı ve "savaşa devam edersek, yenildiğimiz takdirde bile şimdi bize açık olan koşullardan daha kötü koşullarla karşılaşmayız" dedi.

Ancak Halifax tek başınaydı, sadece Chamberlain ona destek verdi ve sonra umutsuz Fransa'dan sempatik davranıştan öte bir şey istemedi. İşçi Partisi üyesi olan Attlee ve Greenwood Churchill'i destekledi. İşçi Partisi adına konuşması için getirilen Archibald Sinclair de Churchill'in yanındaydı. Savaş kabinesi tartışmasının üçünü gününde, Churchill bu küçük yapının dışındaki bakanlara seslendiğinde sıcak destek gördü. Müzakere sorunu olmadığına ilişkin vaatte bulunduğu zaman doğurduğu coşkudan şaşkınlığa uğramış gibiydi. Daha sonra Hitler'le barışın tahammül edilmez olduğuna ve Almanya'ya direnmenin zor ve meşakkatli olduğuna, ancak bunun yapılabileceğine ve başarıya ulaşılacağına ilişkin kararlı iddiasında aleni ya da gizli bir tereddüt göstermedi.

Başbakan, tuhaf bir biçimde, Alman başarısı arttıkça çoğalan 'çözüm dinamiklerini' böylece ifade etti ve güçlendirdi. Savaş, Nazi Almanya'sı İngiliz bağımsızlığını tehdit edebileceği için başlamıştı: Almanya'nın Polonya, Danimarka, Norveç, Lüksemburg, Hollanda ve Belçika'yı fethi ve Alman gücünü ve acımasızlığı doğrulayan dramatik Manş Denizi saldırısı. Hitler dizginlenmeliydi, ya da İngiliz bağımsızlığı elden gidecekti.

Bu arada büyük çoğunluğu limandan, birçoğu sahillerden olmak üzere çok sayıda asker Dunkirk'ten uzaklaştırılıyordu. Üçte ikisi sivil olan 765 İngiliz gemisi Dunkirk'e gitti. 27 Mayıs'tan 4 Haziran'a kadar, yaklaşık 140 bini Fransız olan 338 bin kişi sevk edildi. Fransız yetkililer kendi birliklerine tahliyenin ancak beşinci gününde ayrılmaları emrini verdi. O zamana kadar destek sağlanamadığı için beyhude olan büyük bir köprübaşını tutmaya yönelik umuda yapıştılar. Sonuç olarak, Fransızlar Almanların Müttefik grubunu yok etmesini engellemekte baş rolü oynadılar ve çekilmenin son aşamasında artçılar tamamen Fransızlardı. Savaşın geleceğinde İngiliz birliklerinin önemli olduğu ortaya çıktığından bu de-

ğerli bir hizmetti. İngiliz ordusunun en iyi askerlerinin birçoğu Fransa'ya gitmişti. Teçhizatları ve araçları kaybolmuş olsa da, dönüşleri İngiliz savunmasını saldırıya karşı büyük ölçüde güçlendirdi: İngilizlerin yeniden donatabildiği ve toplayabildiği asker sayısı arttıkça, İngiliz kıyısına yönelik Alman baskınının boyutu büyüyecek ve İngiliz deniz ve hava saldırılarına daha açık hale gelecekti.

Fransa'da General Weygand, kısa bir süre savunmayı umduğu son savunma hattını düzenliyordu. Emrinde asıl Alman hücumunu durdurmakta başarısız olan dört zırhlı tümen vardı, ancak bu tümenler gerçek güçlerinin üçte birinden daha az bir güce sahiptiler. Zayıf düşmüş üç seyyar tümen kayda değer bir organizasyon becerisiyle Dunkirk'ten tahliye edilen ve İngiltere'den geri getirilen personelle yeniden kuruldu ve Belçika'da çarpışmış olan süvari tümenlerinden kalanlarla iki tümen daha yaratıldı. Ancak, artık en iyi Fransız tümenlerinin çoğu kayıptı ve Somme-Aisne hattını, 10 panzer dahil, 95 tümene karşı 'geri çekilmeyi düşünmeden' tutmak için Weygand'ın elinde, çoğu gücünün altında, kısa süre dinlendirilmiş ve aceleyle hazırlanmış 45 tümen vardı sadece. Haziran'ın beşiyle dokuzu arasında beş gün süren çarpışmada 'Weygand hattı' yarıldı, Seine-Marne üzerindeki kısa Fransız direnişi derhal kırıldı. 12 Haziran'dan sonra Almanlar, sadece iki noktadan yarılan Maginot Hattını hâlâ savunan Fransızları izole ederek, yenik Fransızları Loire ve ötesine kadar kovaladılar.

Fransa savaşta kalacak mıydı? Fransa başkenti istila edilebilirdi, ancak Fransız İmparatorluğu işe yarar bazı askerlerle, bazı hava kuvvetleri birlikleriyle ve güçlü bir donanmayla kaldı. Birkaç birim hâlâ Fransa'dan denizaşırı olarak nakledilebilirdi. 13 Mart 1940'ta Finlandiya'nın Sovyetler Birliği'ne teslim olmasından sonra, Daladier başbakanlıktan düşmüş ve yerine savaşın daha gayretli bir kovuşturmacısı olan Reynaud gelmişti. Aslında bu, cafcaflı söylemi artırmaktan ve Raynaud ile, siyasal gücü hükümette kalmasına ve Reynaud'nun onun korumasındaki Gamelin'e karşı entrikaları yoğunlaştırmasına neden olan Daladier arasındaki çekişmeyi kızıştırmaktan başka bir şey getirmemişti. Reynaud ancak 10 Mayıs'ta, savaşın ortasında Gamelin'inden kurtulabildi; yerine gelen Weygand askeri açıdan sağlıklı bir seçim olsa da siyasal açıdan felaketti. Aynı zamanda, anlaşılan zafer güveni uyandırmak için, Reynaud Pétain'yı hükümetine aldı. Pétain'nın bu göreve uygun olmadığı ortaya çıktı. Reynaud zeki, liberal düşünceli, ateşli bir Nazi karşıtı ve Hitler'in Almanya'sına

karşı adam akıllı bir savaşın belagatlı bir savunucusuydu. Siyasetteki doğrular konusunda hırslı ve uygundu. Bağlantıları ve arkadaşlıkları, Hitler'e direnişleri kendisine olan direnişten çok farklı olmayan ve bedeli göz önüne almaya hazır insanları kapsıyordu.

Weygand artan bir vurguyla hükümete bir ateşkes yapılması gerektiğini söyledi. Reynaud ondan, hükümet savaşı Fransa dışında sürdürürken, orduları Fransa'da teslim etmesini istedi. Weygand bunu reddetti ve hükümetin ateşkesten sorumlu olması gerektiği konusunda ısrar etti. Reynaud'nun hükümeti içerisinde, Chautemps Almanlardan kendi koşullarının sorulması gerektiğini işaret etti. Halifax'ın Dunkirk döneminden birkaç hafta önce yapmış olduğu gibi, araştırıldıktan sonra sert koşulların reddedilebileceğini ileri sürdü. Reynaud, Chautemps'i yenilgiye uğratacak desteği bulamadı ve 16 Haziran 1940'ta istifa etti.

Yerine yenilgiyi kabul etmekte bir tereddüt göstermeyen Mareşal Pétain geldi. Pétain, aslında, sözde Fransız isteklerine düşkünlüğünün uygun bir cezalandırılması olarak ve fedakârlık temelinde yeni bir Fransa'nın kurulması ve göreve çağrı aracı olarak, bu durumdan neredeyse hoşlanmış görünüyordu. Üstelik, Pétain'ya göre Fransız hükümeti savaşı, imparatorluktan uzakta, denizaşırı yerlerde sürdürmemeliydi. Bu, Fransız halkını terk etmek, düşmana bırakmak olurdu. Weygand bir kargaşanın önüne geçmek ve idarenin devrimci bir yolla ele geçirilmesi olasılığı için Fransa'da emrindeki (muhtemelen Almanlarla bir anlaşmayla yenilgiden korunacak) silahlı kuvvetlerle bir anayasal otoritenin sürdürülmesini istedi. Şimdi yasadışı bir örgütlenmenin üyesi olan Komünistler, Nazi-Sovyet Paktı nedeniyle kuşkusuz Almanya'ya karşı savaşa muhaliftiler. Süren bir mücadeleye karşı çalışmaları ve belki de böylece Alman desteğini kazanmaları beklenebilirdi. Ne olursa olsun, Pétain da Weygand da İngiliz direnişinin çok geçmeden bastırılacağı düşüncesindeydi. Bu nedenle, süren Fransız direnişinin, Almanlardan korunmak için İngilizlere, mücadelenin asıl yükünü taşımış olan Fransızlardan daha iyi koşullar sağlaması beklenemezdi. Pétain Fransa'nın kurtarıcısı olarak kendisini önerdi ve 21 Haziran'da Fransız-Alman ateşkesi imzalandı.

Fransız hükümetinin anlaşma konusundaki istekliliği Hitler'e iki muazzam avantaj sağladı. Fransa'yı, ülkenin işgal edilmemiş alanında kurulan bir hükümetle dolaylı olarak yönetebildi –Kuzey Fransa'nın tamamı ve, İspanya'ya giden demiryolu dahil, Atlantik kıyısı Alman güçleri tarafından işgal edildi– ve Fransız filosunun Kraliyet Donanması'na katılmasını

engelleyebildi. 4. Zırhlı Tümenin başarılı komutasından alınan ve Reynaud'nun hükümetine Savunma ve Savaş Bakanlığı müsteşarı olarak yeni katılan General De Gaulle, 18 Haziran'da Londra'da radyodan Fransa'nın savaşa devam etmesini isteyen bir konuşma yaptı. Pétain'nın aksine De Gaulle, dünya savaşının sadece başlangıç olduğuna, demokratların bu savaşı kazanacağına ve Fransa'nın galipler arasında olacağına inandı. Konuşması pek yankı bulmadı. Fas, Cezayir ve Tunus dahil Fransız İmparatorluğu'nun çoğu bölgesindeki yönetimler, gönülsüz de olsa, Fransız birliğinin korunmasını, Hitler'i yenme ihtiyacının önüne koyan yasal otoriteyi izlediler.

İngilizlerin Akdeniz'i kontrolü, Filistin ve ardındaki petrol alanlarıyla Süveyş Kanalı ve Mısır'ı savunması, 10 temmuz 1940'ta İtalya'nın savaş ilan etmesiyle daha da tehlikeye girdi. Mussolini'ye kendi iktidarının ötesinde bir hırsı ya da fikri tereddütsüz biçimde atfetmek zordu. 1925 yılından beri İtalya diktatörü olan Mussolini, zaman zaman fikirlerini ifade etse de, tutarsızlığı ve boş abartıları bu fikirlerin güvenirliğini azaltmıştı. Mussolini kentte ve taşrada, özellikle de Roma'nın kuzeyinde, sol örgütlere ve işçi sendikalarına gözdağı vermekle uğraşan sertlik yanlısı siyasi grup çeteleri birliği olan Faşistlerin lideri ya da daha doğrusu sözcüsü olarak iktidara geldi. Bazı eski kafalı liberal politikacılar, Sosyalistlerle ve Hıristiyan ilericilerle birlikte Faşistlere karşı çalışmaktan çok, bu gruplara karşı Faşistlerle işbirliği yapmayı uygun buldular. Daha sonra Mussolini Kilise'nin, sanayicilerin ve işadamlarının ve tarım birliklerinin yok edilmesinden ve ürünlerinin ulusal bir kendine yeterlilik anlayışıyla bağlantılı yüksek fiyatından memnun olan mal sahibi köylülerin desteğini sağladı.

Baskıcı ve bazen can yakan otoriter Faşist diktatörlük, sınıfsız milliyetçilik cazibesi ve tutarsız 'büyüklük' çağrılarıyla haklı gösterildi. Mussolini'nin tutarlı hedefleri olduysa, ki kesin değildir, millet olarak kendini beğenme kesinlikle bu hedeflerden biridir. Bunun İtalyanlar için cazibesi, Almanya, İngiltere ve Fransa'da yükselen vatansever tepkilerle sınırlıydı. İtalyan halkı, ortalama olarak, oldukça fakir ve az eğitimliydi, ve İtalyan milliyetçiliği kavramının nispeten sınırlı cazibesi olmuştu. Yine de, aşırı fedakârlığa katlanmadan sağlanabildiği takdirde, milli zaferler Faşistler ve monarşi yanlısı muhafazakârlar tarafından onaylandı. Milli zaferler Mussolini'yi kişisel olarak güçlendirdi ve bekli de, monarşi gibi ayakta kalan ve faşist olmayan kurumlara saldırmasına yardımcı oldu.

Bu etmenler Mussolini'nin dış maceraya yönelik kendi eğilimini doğruluyordu. Eylül 1939'da savaşın patlak vermesi onu huzursuz etti. Tarafsızlık, erkeklik ve şiddet yanlısı bir adam için uygun bir duruş değildi. Öte yandan, Fransa ve İngiltere birlikte Akdeniz'de tehlikeli bir güçtü. Mayıs 1940'taki çarpıcı Alman zaferi kararı hızlandırdı ve Mussolini 26 Mayıs'ta savaşı seçti. Birkaç gün sonra Hitler'e 5 Haziran'da savaş ilan edeceğini söyledi, ancak bu tarih Hitler'in isteğiyle 10 Haziran'a ertelendi. İzleyen 11 günde, ateşkese kadar Fransızlara karşı hiçbir başarı elde edilemedi. Gerçi Mussolini'nin tek isteği barış konferansına katılmak değildi. Tersine, savaşın devam etmesini istiyordu ve silahlı çarpışmada İtalya'nın yer almasını sabırsızlıkla bekledi. İtalyan silahlı kuvvetlerinin güçsüzlüğünden habersiz olduğu açıktı.

İtalyan ordusunun savaş zamanındaki gücü kâğıt üzerinde büyüktü: 53'ü İtalya'da 20'si imparatorlukta olmak üzere 73 tümen. Ancak sadece 19 tümen tamdı. Üç zırhlı tümen vardı, ancak İtalyan tankları ya çok hafif ya da çok eskiydi. İtalya'nın 3.300 askeri uçağı vardı, ancak sadece 1.800 tanesi hemen kullanılabilir durumdaydı ve yalnızca 1.100 tanesi modern sayılabilirdi. Donanma 2 savaş gemisi ve 2 tane de tamamlanmak üzere olan savaş gemisi, 7 ağır kruvazör, 12 hafif kruvazör, 59 destroyer, 67 hücumbot ve 115'ten az olmayan denizaltı ile kuramsal olarak ürkütücü bir güçtü. Ancak, teçhizatın çoğu ve gemi tayfalarının eğitimi eksikti. Denizaltılar yavaş, gürültülü, derine dalamayan, ve sınırlı dayanıklılıkta araçlardı. Subaylar ve askerler tek tek bakıldığında cesur insanlardı ve asker kitlesi sabırlı ve uysaldı. Ancak çoğu subay ben merkezci, kendini beğenmiş ve profesyonel açıdan cahildi. Yüksek rütbeliler arasında, çok az da olsa, Alman ordusundaki bölgesel özelliklere ağır basan bir ulusal yurtseverlik duygusu vardı. İtalya kentleri korunmasızdı ve Arnavutluk, Libya, On İki Ada, yeni fethedilen Etiyopya, İtalyan Somali'si ve Eritre'deki denizaşırı imparatorluğu savunmak gerekiyordu. Ancak Mussolini savunmayı değil, Yugoslavya pahasına uydu bir devlet yaratmak, Yunanistan'a rağmen Arnavutluk'u genişletmek, ve her şeyden önemlisi, İngilizleri Mısır'dan sürmek ve Akdeniz'in kontrolünü ve Süveyş Kanalı'yla Doğu Afrika'ya güvenli bir rotayı sağlamak için, İtalya'nın saldırgan olacağı 'birkaç aylık bir savaşı' düşünüyordu. Bu tutkuların saçma olduğu ortaya çıktı, ancak bunun anlaşılması için İngiliz güçlerine ihtiyaç vardı.

3
İngiltere Tek Başına

18 Haziran 1940'ta Churchill şöyle seslendi: "Fransa savaşı bitti; İngiliz Savaşı'nın başlamak üzere olduğunu umuyorum." İngiltere direnmeye devam edebilir mi? Halk, girişimde bulunmanın acil risklerini kabul eder mi?

Mayıs 1940'ta Fransız ordusu bozulup yenik düşerken felaket felaketi izledi. Savaş başladığında Churchill'i iktidara getiren bir tesadüftü; sonuç, bunalımın İngiliz halkını liderlik konusunda yenilikçi kıldığı bir anda, hükümetin sesine özel bir nitelik kazandırmak oldu. Başbakan olduğu 10 Mayıs'ta epeyce desteği vardı; özelikle havada olmak üzere yetersiz silahlanmaya ilişkin savaş öncesi iddiaları ve Çekoslovakya'nın yıkılmasının hemen ardından Münih'te bu ülkenin sözde kurtuluşunun geleceğine yönelik tahmini hatırlandı ve Churchill öngörüsü ve bilgeliğinden dolayı yeni bir ün kazandı. Aktif savaşa girmek coşkusu ve bir bakan olarak enerjisi, politikacılar kadar halk tarafından da hissedildi. Bu ulusal karar ânında Churchill'in konuşmalarındaki üç özellik ona olağanüstü bir güç kazandırdı. Başlangıçtan itibaren zorlukları ve tehlikeleri önceden söyledi. 13 Mayıs'ta başbakan olarak yaptığı ilk konuşmasında Avam Kamarasına, "kan, mücadele, gözyaşı ve terden başka önerecek bir şeyim yok. Önümüzde en zahmetli türden bir sınav var. Önümüzde uzun güçlük ve

mücadele ayları var," diyordu. İkinci özellik, daha iyi bir gelecek düşünün bulutlu ama cesaretlendirici havası ile görev çağrılarının yüceltilmesinin bir birleşimiydi. Böylece, 18 Haziran'da şunları söyledi:

> Düşmanın bütün hiddeti ve kudreti çok geçmeden bize yönelmek zorundadır. Hitler bizi bu adada mahvetmek zorunda kalacağını, yoksa savaşı kaybedeceğini biliyor. Ona karşı koyabilirsek bütün Avrupa özgürleşebilir, ve dünyanın yaşamı geniş aydınlık alanlara doğru ilerleyebilir; ama başaramazsak, o zaman bütün dünya, Birleşik Devletler dahil, bildiğimiz ve özen gösterdiğimiz her şey dahil, kötüye kullanılan bilimin ışıklarıyla daha tehditkâr ve belki de daha uzun ömürlü kılınan yeni bir karanlık çağın cehennem çukuruna düşecektir. Bu nedenle, gelin görevlerimize kenetlenelim ve öyle bir davranalım ki, İngiliz İmparatorluğu ve onun Ulusu bin yıl sürse bile, insanlar hâlâ 'Bu onların en iyi saatiydi' desin.

Bu konuşmaların belirsizliği savunma yöntemlerinin ayrıntısına ya da kesin savaş hedefleri tartışmasına yer bırakmadı. Konular yüksek bir duygusal düzeyde tutuldu ve Churchill de fedakârlığa dayalı kavgacılıkla bağdaşmayabilecek soğukkanlı, mantıklı tartışmayı önceden engelledi. Her şey bir yana, konuşmalarının edebi özellikleri bu konuşmaların dinlenmesini ve hatırlanmasını sağladı. Dilin dalgalanan görkemi, Fransa yenilgisine yegâne karşılığın savaşmak olduğuna ilişkin inancı kısmen yarattı, kısmen ifade etti:

> Sonuna kadar gideceğiz. Fransa'da çarpışacağız, denizlerde ve okyanuslarda çarpışacağız, havada artan bir güven ve artan bir güçle çarpışacağız, bedeli ne olursa olsun adamızı savunacağız. Kıyılarda çarpışacağız, çıkarma bölgelerinde çarpışacağız, alanlarda ve sokaklarda çarpışacağız, tepelerde çarpışacağız ve asla teslim olmayacağız...

Churchill tehlike beklentisini körükledi: Daha sonra yazdığı gibi, "retorik kurtuluşun garantisi değildi," ancak ona yardım etti.

Hitler bir uzlaşma barışını umut ediyordu. Koşulları asla netleştirilmedi: İngiltere muhtemelen kıta Avrupa'sında Alman hâkimiyetini kabul etmek ve eski Alman sömürgelerini iade etmek zorunda kalacaktı, ve Almanya karşılığında Britanya İmparatorluğu'nun varlığına izin verecek, hatta yardım edecekti. Churchill'in bu koşulların yerine getirilmesi için

Almanların İngiltere'nin silahsızlanmasında ısrar edeceğine ilişkin inancı, neredeyse kesinlikle doğruydu. Sorun hiçbir zaman baş göstermediğinden bunu bilmiyoruz. Fransa'nın düşüşünden sonra, Almanların barış duyargaları onları ilgilendiren yetersiz kanıtlarla birlikte bir kenara atıldı; bu kanıtların sahibi, pek de önemsenmeyen kişiler olan R. A. Butler ve Windsor dükü ile, hemen engellenen bir ya da iki İngiliz diplomattan başkası değildi. Bu arada Alman donanması, ordusu ve hava kuvvetleri İngiltere'nin istilasını bir düşünce olarak değerlendiriyordu. Haziran sonunda Alman silahlı kuvvetleri harekât dairesi başkanı Jodl, İngiltere'ye karşı savaşın devamına ilişkin bir çalışma hazırlarken, Hitler İngilizlerin aklını başına getirmek için bir güç gösterisinin gerekebileceğine karar verdi; güç kullanılması bile gerekebilirdi. 2 Temmuz'da Hitler istila için planlar yapılmasını emretti. Ertesi gün şiddetli bir savaş harekâtı İngiliz hükümetinin kararlılığını gösterdi. Oran yakınında, Mers-el-Kébir'deki

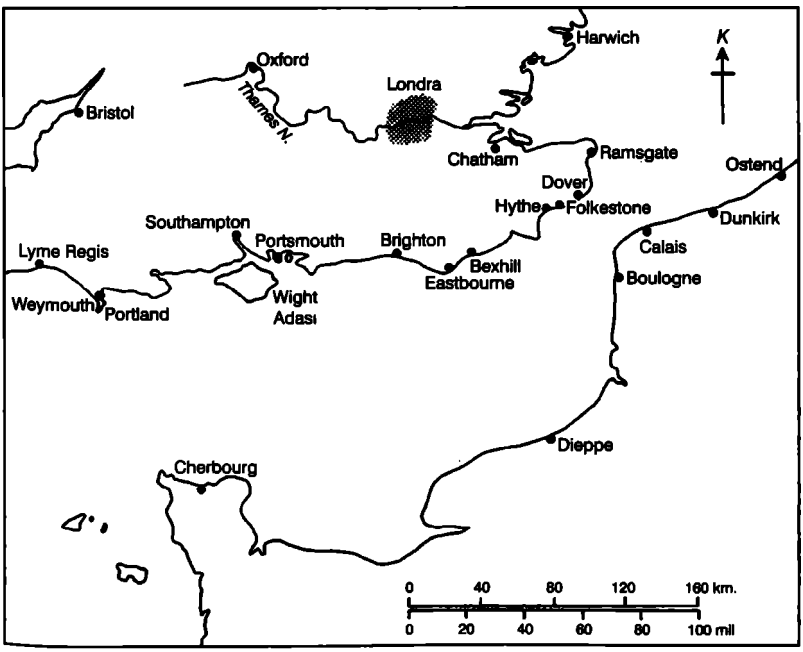

Güneydoğu İngiltere ve Manş Denizi: 1940 İşgal Kıyısı

Fransız filosu İngiliz savaş gemileri tarafından bombalandı. Fransız-Alman ateşkes koşullarında, Fransız savaş gemileri Alman ya da İtalyan denetiminde silahsız olacaktı. Fransız donanma başkomutanı Darlan, Fransız gemilerinin asla onlara karşı kullanılmayacağı konusunda İngilizlere garanti verse de, İngiliz hükümeti bu gemilerin sağlam olarak düşman eline geçmemesinden emin olmak istiyordu. Fransız donanması güçlü ve etkili olduğundan ödüller yüksekti. Almanlar Fransa'ya ait savaş gemilerinin kontrolünü zorla ya da hileyle ele geçirdiği takdirde, İngiltere'nin savaşı sürdürme kapasitesi tehlikeye girmiş olacaktı. İngilizler 10 dakikadan daha az bir zamanda, modern savaş kruvazörü *Dunquerque* dahil üç büyük Fransız savaş gemisini devre dışı bıraktı ve 1.250'den fazla Fransız denizci öldü. Ancak diğer savaş kruvazörü *Strasbourg* Toulon'a kaçtı. (Almanlar 1942 sonunda limanı ele geçirdiğinde, Fransız yetkililer bütün savaş gemilerini orada batırdı). Avam Kamarası'nda harekâtı açıklarken Churchill'in gözleri yaşardı. Birkaç ay sonra Roosevelt'in çalışma arkadaşı Harry Hopkins, İngiltere'nin sonuna kadar savaşa devam edeceği konusunda başkanı bu harekâtın ikna ettiğini açıkladı.

17 Temmuz'da Alman ordusu istila planını hazırladı: İlk dalgada 13 tümen, altı panzer ve üç motorize tümeni izleyecek, bunların ardından 17 piyade tümeni daha gelecekti. Bir hava tümeni ilk dalgaya yardımcı olacaktı. Çıkarmalar Ramstage ve Bexhill arasında, Bringhton ve Wight Adası arasında ve Weymouth ve Lyme Regis arasında gerçekleşecekti. İlk saldırıda 90 bin adam yer alacaktı, ve üçüncü gün kıyıda 260 bin adam olacaktı. Alman donanma yetkilileri gerekli gemileri toplamanın zor olacağını ve 322 km.'yi aşkın kıyı hattı üzerindeki çeşitli noktalara çıkarmalarla, bu gemileri bu kadar geniş bir cephede korumanın imkânsız olduğunu söyleyerek karşı çıktılar. Deniz kuvvetleri çıkarmaların Folkestone ve Eastbourne arasındaki 80 km.'lik bir cepheyle sınırlandırılmasını istedi. Alman ordusu başkomutanı Brauchitsch, Chantam ve Brighton arasındaki hattı tutmaya yönelik herhangi bir İngiliz girişimini boşa çıkarmak için, Bringhton yakınında ek bir çıkarma yapılması konusunda ısrar etti. Nihai plan, Folkestone ve Brighton arasında, yaklaşık 120 km.'yi aşkın üç bölgede çıkarma yapılmasını gerektirdi. İlk iki saatte 80 binden fazla adam karaya çıkacaktı ve üç gün içerisinde kıyıda 125 bin adam olacaktı. Paraşütçüler Hythe'nin ardına bırakılacaktı. İlk on bir günde 10 tam tümen bölgeye ulaşacak, bunları altı hafta içerisinde altı panzer ve iki motorize tümenin (birisi SS Ölüm Tümeni) ve iki hafta

sonra dokuz tümenin olduğu ikinci dalga izleyecekti. Sekiz tümen de yedekti. DENİZ ASLANI harekâtı 15 Eylül'den itibaren hazır olacaktı.

Alman ordusunun karaya çıkabilmesi ve levazımın sağlanabilmesi şartıyla başarıdan emin olması şaşırtıcı değildi. Eylül'de İngilizlerin 27 piyade tümeni vardı, ancak sadece dördü (biri Kanada tümeni) tam donanımlıydı ve diğer sekiz tümen makul ölçüde donanıma sahipti. Ayrıca 11 tugay vardı. Sahra topçusu, makineli tüfekler ve tanksavar toplarda ciddi ikmal malzemesi eksikliği vardı; teçhizat önceliği teçhizatın çoğunu Dunkirk'te bırakmış olan Sefer Birlikleri'ne verilmişti. Eğitim eksikti. İki zırhlı tümen ve iki tank tugayının payına sadece 600 modern kruvazör ve tüm ülkedeki piyade tankları düşmüştü. Alman Ordu Komutası 'sebat ve kararlılıkla çarpışan' İngiliz birliklerinin vasıflarına çok saygı duysa da, pek az esneklik taşıyan ve seyyar savaşta etkisiz olan İngiliz harekât komutası için aynı şeyi düşünüyordu. 500 bin kişilik üniformalı gönüllüden oluşan Vatan Muhafızları (o tarihteki gönüllü kara birliklerinin tümü) esas olarak eski Amerikan tüfekleri taşıyordu ve yerel savunma için örgütlenmişlerdi. Almanlar Temmuz'da onların savaş değerlerini 'önemsiz' saydı; Eylül'de bu güç muhtemelen daha etkiliydi.

General Jodl saldırıyı 'geniş bir cepheyi bütün kuvvetiyle geçen bir ırmak' olarak düşünüyordu (...) 'topçuların rolünü Luftwaffe üstlenecek'ti. Alman Hava Kuvvetleri bu nedenle Alman Deniz Kuvvetleri'nin açığını kapatacaktı. Donanma kurmayları üzüntülüydü: "Düşmanın gücüne karşı ayarlanmış Donanmaya uygun çeşitli harekât olanakları (...) çok sınırlıdır." İç sularda Kraliyet Donanması beş büyük gemi (üç savaş gemisi ve iki savaş kruvazörü), 10 kruvazör ve 50 destroyerle hazırdı. Norveç seferindeki kayıplarla çok zayıflayan Alman donanması, dördü Aberdeen ve Newcastle arasındaki kıyıya doğru sahte bir saldırı konvoyuna eşlik ederek İngilizlerin dikkatini başka tarafa çekecek olan beş kruvazörü toparlayabilirken, ağır kruvazör *Hipper* ve zamanında onarılabilirse cep zırhlısı *Amiral Scheer* ticari gemilere saldıracaktı. On destroyer, 50 hücumbot ve 27 denizaltı İngiliz savaş gemilerinin yaklaşmasını engellemeye çalışacak ve asker taşıyan gemileri koruyacaktı. Bunlar kullanışsız bir karışımdı: İlk çıkarmada 1.130 mavna, 1.028 hücumbot ve balıkçı teknesiyle, kendi makineleriyle hareket edemeyen mavnaları çekmek için balıkçı tekneleri ya da çekiciler vardı. Destek olarak 170 büyük ticaret gemisi vardı. Deniz kuvvetleri korunaklı bir güzergâh yaratmak için mayın döşenmiş alanlar oluşturmak niyetindeydi, ancak donanma kurmayları

Manş Denizi'nde bunların değeri konusunda kuşkuluydu. Aslında Alman Deniz Kuvvetleri Komutası bütün maceradan kuşkuluydu. "Manş Denizi üzerinde düşman hava kuvvetlerini yenilgiye uğrattıktan sonra, Luftwaffe'nin gücü azalmadan kalsa bile, düşman filosunun transit alana girmesi mümkün olacaktır." Başarılı bir istilanın gerekli koşulu olarak Luftwaffe'nin Kraliyet Hava Kuvvetleri'ni yenilgiye uğratması ve Manş Denizi üzerine hava üstünlüğünü kazanması gerektiği konusunda herkes hemfikirdi. O zaman, Alman bombardıman uçakları İngiliz avcı uçaklarının müdahalesi olmadan İngiliz savaş gemilerine saldırabilirdi. RAF (İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri) Avcı Uçakları Kumandanlığı'nın yıpratılması gerekliydi. Almanların hava stratejisi belliydi. Bombardıman uçakları önemli hedefleri, RAF'ı savunmaya zorlayacak gündüz saldırıları düzenleyecekti. O zaman Alman avcı uçakları İngiliz avcı uçaklarına saldıracaktı. Almanlar RAF'ın Alman avcı uçaklarıyla doğrudan bir mücadelede karşılaşmaya mecbur kaldığını hissedeceğini umdu.

1940 Temmuz sonuna doğru Almanlar İngiliz kıyı gemilerine ve İngiliz güney limanlarına saldırılara başladı. O zaman Luftwaffe'nin Kuzey Fransa'da, Benelüks ülkelerinde, Almanya, Danimarka ve Norveç'te üslenmiş üç hava filosu vardı. Bu filolar birlikte havaya yaklaşık 900 uzun menzilli bombardıman uçağı, 250 pike yapan bombardıman uçağı, 190 çift motorlu avcı uçağı ve yaklaşık 630 tek koltuklu avcı uçağını gönderebiliyordu. Bunlara karşı RAF 600 tek koltuklu avcı uçağı sağlayabildi. Almanlar herhangi belli bir gün için savaş alanını seçebildiğinden, savunucu olarak Avcı Uçakları Kumandanlığı'nın dezavantajı vardı. Öte yandan RAF İngiliz toprakları ya da Manş'ın ulaşılabilir bölümleri üzerinde savaşıyordu. Uçaklarından paraşütle atlayan İngiliz pilotlar çoğu kez harekâta dönebiliyordu; Almanlar genellikle esir oldu ya da boğuldu.

Ağırlıklı olarak kullanılan avcı uçakları tek koltuklu türler olan Messerschmitt 109 ve İngiliz Hurricane ve Spitfire'dı. Çift motorlu Alman avcı uçağı Messerschmitt 110 tipinin uzun menzili olsa da, İngilizlerin iki tip uçağına göre hantal ve yetersizdi. Britanya Çarpışması'nda göze çarpan tür olan Me 109E, Spitfire kadar süratliydi ve Hurricane'e göre oldukça hızlıydı. Daha hızlı tırmansa da, bir özellik dışında Hurricane ve Spitfire'a göre daha az manevra kabiliyetine sahipti: Me 109'lar takipten kurtulmak ya da saldırmak amacıyla dalışa geçebilmek için bir yakıt enjeksiyonu kullanırken, İngiliz uçakları yakıtlarının çoğunu kullandıktan sonra dalışa geçmişlerse, şamandıralı karbüratörleri ile motorları devreyi ke-

serdi. Spitfire ve Hurricane uçakları 1940 Ağustos başında yeni üç parçalı pervanelerle donatılana kadar, Me 109 daha yükseklerde çok daha üstündü. İngilizlerin muazzam bir avantajı vardı: Bu, iyi bütünleşmiş bir avcı uçağı kontrol sistemiydi. Gözlemci karakollarıyla tamamlanan bir radar istasyonları zincirinden yaklaşan uçakların haberleri avcı uçakları kumandanlığına ve bölge istasyonlarına gitti. Sonra her bölgeden avcı uçağı filoları telsiz telefonla düşmana yönlendirildi. İngiliz avcı uçakları mümkün olduğunca Alman bombardıman uçaklarının üzerinde toplandı. Sonuçta, Alman avcı uçakları kendi bombardıman uçaklarının yakın refakatinde kalarak taktik açıdan zayıf bir konuma zorlandı.

10 Temmuz ile 12 Ağustos arasında, Luftwaffe saldırılarını ticari gemilere yoğunlaştırarak yaklaşık 30 bin tonluk kayıp verdirdi. Ancak bu kayıp haftada yaklaşık 1 milyon tonluk nakliyenin yapıldığı Manş trafiğine aitti. RAF 148, Almanlarsa 105'i avcı uçağı olmak üzere 298 uçak kaybetti. Luftwaffe 13 Ağustos 'Kartal Günü'nde ana saldırıya başladı. Üç Alman hava filosunun tamamı harekâta katıldı. Saldırılar havaalanları ve uçak fabrikalarına yönelik olarak başladı. Bu safha 19-23 Ağustos arasındaki yavaşlatılmış faaliyetle, 6 Eylül'e kadar sürdü. Ağustos sonunda, Alman komutanlar İngiliz avcı uçakları savunmasıyla daha etkili mücadele edebilmek için bombardıman uçaklarının avcı uçaklarına oranını azalttılar.

Luftwaffe'nin RAF Avcı Uçakları Kumandanlığı'nı yenmek üzere olduğu süreç, çarpışmanın kritik aşamasıydı. Avcı uçakları eksikliği, Churchill'in yeni kurulan Uçak Üretim Bakanlığı'nın gösterişli adayı Lort Beaverbrook'un himayesinde, imalata yönelik özel çabalarla giderildi. Beaverbrook avcı uçaklarına öncelik verdi ve üretimde umulmadık bir artış sağladı. Ağustos ayı boyunca 390 Spitfire ve Hurricane kaybedilirken 414 yeni uçak üretildi. Yine de, 24 Ağustos ile 6 Eylül arasındaki en tehlikeli dönemde 295 avcı uçağı kaybedilip 171 uçak ağır hasar alırken, bu iki hafta içerisinde yeni imal edilen ve onarılan Spitfire ve Hurricane uçaklarının sayısı 269'du. Ancak Alman tarafında durum daha da kötüydü: Ağustos'ta 231 Me 109 uçağı kaybedilirken 160 tanesi üretildi. Baldwin ve Chamberlain hükümetlerinin savaş öncesinde RAF'a, Chamberlain'ınsa avcı uçaklarına öncelik tanımasının, ve savunma eşgüdüm bakanı Inskip'in, havacılık bakanı Kingsley Wood'un ve Havacılık Bakanlığı'nda üretim yöneticisi Sir F. Lemon'un çalışmasının bir sonucu olarak, İngiliz uçak üretimi Alman uçak üretimini aşmıştı. Kapasiteyi onlar sağladı; Beaverbrook şimdi bu kapasitenin çoğunu elde etmişti.

Pilot sıkıntısı uçak eksikliğinden daha acil duruma gelmişti. 24 Ağustos-6 Eylül arasında Avcı Uçakları Kumandanlığı ölü ya da yaralı 231 pilot kaybetti ve bu başlangıçtaki gücün yaklaşık dörtte birine ve harekât eğitim birliklerinden gelen yeni pilotların yaklaşık iki katına ulaşıyordu. Ağustos sonuna doğru, Avcı Uçakları Kumandanlığı dışından 53 yeni pilotun getirilmesi ve 6 günlük kursa tabi tutulmaları gerekti. Pilotlar kaybedildikçe ya da dinlenmek üzere veya eğitmen olarak faaliyet göstermeleri için geri çekildiklerinde, pilotların ortalama becerileri geriledi ve kayıplar arttı. Bununla birlikte, Eylül başında Avcı Uçakları Kumandanlığı'nın sayısal gücü Temmuz sonunda olduğundan daha fazlaydı. Ancak, İngilizlerin Dover Boğazı üzerindeki hava denetimi bu dönemdeki Alman stratejisi nedeniyle ciddi tehlikeye girdi. Almanlar, avcı uçakları filolarını hedeflerine yönlendiren bölge istasyonları da dahil olmak üzere, Güneydoğu İngiltere'deki hava alanlarına sürekli saldırılarda bulundular. Bölge harekât daireleri korunmasızdı – yer üzerinde çoğunlukla dayanıksız binalardı. Güneydoğu İngiltere'deki havaalanlarının kullanılamaz hale gelmesi ve avcı uçakları filolarının Londra'nın kuzeyine ya da batısına gitmek zorunda kalması tehlikesi vardı. İstila durumunda RAF İngiliz gemilerine saldıran Alman bombardıman uçaklarını engelleme konusunda daha güçsüz kalacaktı. Bu kritik anda Luftwaffe saldırılarını daha iç bölgelere kaydırdı ve İngilizlerin ön bölgelerdeki havaalanları toparlandı. Almanların bu hataları aşırı güvenden kaynaklandı. Çarpışma sırasında her iki taraf da sürekli olarak düşman kayıplarını abarttı, ve Eylül başında Almanlar, Avcı Uçakları Kumandanlığı'nın ön hat filolarının dumura uğramış olması gerektiğini düşündü. Yapmaları gereken tek şey, iç bölgelerde yedekte tutulan filoları harekete zorlamak ve yenilgiye uğratmaktı. Londra'ya saldırı bu uçakları dışarı çekecekti. Üstelik, Londra'nın bombalanması, belki yıkılmakta olan düşmanın işini bitirmek için nihai darbeyi vurmak dışında, savaşı pekâlâ bitirebilir ve istilayı gerekli kılabilirdi.

7 Eylülde 600 avcı uçağının eşlik ettiği 300'den fazla Alman bombardıman uçağı Londra'ya saldırmak üzere gönderildi. İngiliz Kara Kuvvetleri harekât için sekiz saat alarmda tutuldu. Londra'ya saldırı İngiliz komuta heyetini daha üst düzeyde hazırlığın gerektiğine ikna etti. Bunu sağlamanın sadece bir yolu vardı: Akşam tam saat sekizden sonra, doğu ve batı kumandanlarına ve GHQ (Başkumandanlık Karargâhı) yedeklerine CROMWELL –saldırı yakın– sinyali gitti. Hiçbir şey olmadığında, İngiliz savunma güçleri arasında, girişilen Alman saldırısının bastırıldığına ilişkin

rahatlatıcı felaket senaryoları yayıldı. Londra'ya saldırı 9 Eylül'de tekrarlandı. Luftwaffe üç gün içinde 84 uçak kaybetti. RAF'ın hâlâ savaşta olduğu açıktı ve Hitler 11 Eylül'de ve 13 Eylül'de bir kez daha istila kararını erteledi. 15 Eylül'de, 220 Alman bombardıman uçağı Southampton ve Portland'a yaptıkları şaşırtıcı saldırılarla birlikte, Londra'ya saldırdı. RAF en güzel günlerinden birini yaşadı: Avcı Uçakları Kumandanlığı'nın 26 uçağına karşılık 60 Alman uçağı kaybedildi. Hitler Ekim olasılığını açık tutarak, 17 Eylül'de istilayı erteledi. 12 Ekim'de, istilayı bir kez daha 1941 baharına erteledi. Ancak bu asla gerçekleşmedi. 10 Temmuz-31 Ekim arasında Avcı Uçakları Kumandanlığı 792, Luftwaffe 1.389 uçak kaybetti. Bütün savaş süresince 2.945 RAF uçak mürettebatı savaşa katıldı, 507'si öldü ve yaklaşık 500'ü yaralandı. Rakamlar Churchill'in ünlü ifadesini doğrular: "İnsani çatışma alanında hiçbir zaman çok sayıda insan çok az insana bu kadar borçlu olmadı."

Almanların Avcı Uçakları Kumandanlığı'nı yok etmeye ve böylece Manş üzerindeki hava üstünlüğünü ele geçirmeye yönelik bir gündüz girişimi olan 'Britanya Çarpışması'na, İngilizlerin 'Yıldırım Harekâtı' olarak adlandırdığı Alman gece bombardımanları eşlik etti. Küçük ölçekteki ve dağınık gece bombardımanı Almanların denizcilik sistemlerini denemeleri ve görmeleri için Temmuz'dan beri devam ediyordu. Liverpool'a yapılan dört saldırıyla birlikte, 28 Ağustos'tan 31 Ağustos'a kadar yoğun saldırılar başladı. Bölgeye her gece yaklaşık 160 bombardıman uçağı gönderildi. Gece bombardımanlarının avantaj ve dezavantajları hemen ortaya çıktı. Savunma zayıftı: Sadece yedi bombardıman uçağı düşürülmüştü. Çok hasar vardı: 31 Ağustos'ta ticari merkezde 160 yangın başladı. Öte yandan birkaç uçak dokları vurmuştu. Aslında bombaların çoğu, hatta hedefleri vurduklarını iddia eden mürettebatın bıraktığı bombalar dahil, Liverpool yakınlarında hiçbir yere düşmemişti. Başka yerlerdeki güçlü şaşırtma saldırıları, yaygın ve çoğu kez yararsız bombardımanlara yol açtı. Alman komutanlar sivilleri korkutmaya değil, askeri hedeflere saldırmaya çalışıyordu, ancak gereken isabet nadiren sağlandı. Daha sonra, İngilizlerin denizciliğe ilişkin rehberlik sistemlerini başarıyla bozması işleri daha da kötüleştirdi. Bombardıman uçakları yanlış işaretlerle yüklerini açık alana bırakacak biçimde yönlendirilebildi. 8 Mayıs 1941'de Derby'i bombaladıklarını düşünen mürettebat aslında Nottingham'ı, ve Nottingham'ı bombalamış olmaları gerektiğini düşünen mürettebat da, Nottingham'ın doğusundaki, Nottingham'a Derby kadar uzak olan açık alanları bomba-

lamıştı. Ancak 7 Eylül'den itibaren, özellikle Liverpool, Bristol ve Swansea gibi diğer kentlere birkaç saldırının ardından, Alman bombardıman uçakları Londra'ya saldırdı. Bir gece dışında, Londra, 68 gece boyunca sürekli bombalandı. Savaş öncesi İngiliz hükümetlerini korkutan Londra'dan panik kaçışlar gerçekleşmedi. İngiliz savaş zamanı propagandasını izlemek ve cüretkâr bir meydan okumaya yönelik genel ruh halini hayal etmek yanlış olsa da, moraller bozulmadı. Savaş kazandıran 'öldürücü darbe' vurulamadı.

1940 Kasım başlarında Luftwaffe özellikle Londra'ya yönelik yoğunlaşmasına son verdi ve sonuçta 14 kenti kapsayan İngiliz sanayi merkezlerini ziyarete başladı. 14 Kasım'da Londra dışında –450 uçakla– gerçekleşen en büyük saldırı Coventry'ye karşı yapıldı. Yerel yönetimin zayıflığı ve daha yoğunlaşmış bir hedef nedeniyle saldırının etkileri Londra'ya yapılan ayrı saldırıların çoğundan daha ciddi etkiler yarattı. Kasım 1940 ile 1941 Mayıs ortası arasında, Almanların dikkati doğu cephesine kaydıktan sonra, İngiltere'ye 20 bin ton güçlü patlayıcı ve 80 bin ton yangın çıkaran top mermisi atıldı. Londra da ihmal edilmedi ve, artık sürekli saldırılar olmasa da, o zamana kadar gerçekleştirilen en ciddi Alman baskını, başkente gönderilen 700 uçak, bin tondan fazla güçlü patlayıcı ve 4 bin yangın çıkaran top mermisiyle, 19 Nisan 1941'de Londra'ya yapıldı. Kısmen Luftwaffe'nin doğuya kaydırılmasına başlandığının gizlenmesi nedeniyle, bazı uçaklar iki hatta üç kez sefer yaptı. Harekâtın sonunda Hitler'in yardımcısı Rudolf Hess, Almanya ile barış yapmak üzere yeterince yetkili ve sağduyulu birini bulmaya çalıştı. Başaramadı. İngiltere'nin bombalanması ciddi kayıp ve yaralanmalara neden olsa da –yaklaşık 42 bin ölü ve en az 50 bin ağır yaralı– savaş üretiminin geçici olarak dizginlenmesinden başka bir işe yaramadı. Tek istisna, bir yedek parça fabrikasına yönelik başarılı bir baskınla uçak motoru üretiminin yavaşlamasıydı.

İngiltere'yi yenilgiye uğratma konusunda başarıya en yakın başka bir yöntem vardı: Ülkeyi ithal gıda maddeleri ve hammaddelerden yoksun bırakmak için yük gemilerini batırmak. Silahlar; denizaltılar, savaş gemileri, uçaklar ve mayınlardı. Savaşın patlak vermesiyle Mayıs 1940 sonu arasındaki dönemde, toplam 1 milyon 750 bin ton hacmindeki 562 adet İngiliz, Müttefik ve tarafsız ticaret gemisi batırıldı. Almanların Norveç'i ve Fransa'yı işgal harekâtı bu seferberliği muazzam bir biçimde güçlendirdi. Haziran 1940'tan Şubat 1941'e kadar süren aynı uzunluktaki sonraki dönemde, 5 milyon 300 bin tonluk 1.377 gemi kaybedildi. 1941 Mart-

Haziran arasındaki dört ayda ortalama kayıp devam etti ve 2 milyon 160 bin tonluk 582 gemi batırıldı. Nisan 1941'de 668 bin ton kayıp vardı ve yıllık ortalama gemi kaybı dayanılamayacak bir boyuta ulaşarak 8 milyon tonu aşmıştı. Yeni gemi inşası kayıpların altında kalmaya başladı. 1940 Eylül sonundan 1941 Haziran sonuna kadar İngiliz kuru yük ticaret gemileri 17 milyon 718 bin tondan 14 milyon 828 bin tona düşerek 2 milyon 890 bin ton geriledi. Neyse ki, kiralanan ya da el konulan yabancı gemilerde büyük artış vardı ve 1940 Eylül sonunda İngilizlerin kontrolündeki toplam gemi 22 milyon 459 bin tona ulaşmıştı. Ancak bu sayı 1941 Haziran sonunda 21 milyon 115 bin tona düşerek bir milyon tonu aşan net kayba işaret etti. Savaşın ilk yılında İngiltere'nin ithalatı 44,2 ton olurken, ikinci yılda bu rakam 31,5 milyon tona düştü. Bu katlanılabilir bir durum olsa da (1942'de 22,9 milyon tonla yetinilebileceği anlaşıldı) eğilim tehlikeyi işaret ediyordu. 1942'nin ilk yarısında İngilizlerin kontrolündeki tankerler toplamın yaklaşık % 6'sı kadar gerileyerek 400 bin tona düştü.

Ağustos 1940'ta Alman uzun menzilli uçakları Focke-Wulf *Kondor*'lar, Bordeaux yakınına ve daha sonra Norveç'teki Stavanger'e üslendiler. İngilizler o zaman konvoylara ancak 17 derece batıya, İrlanda'nın yaklaşık 483 km. batısına kadar silahlı refakat sağlayabiliyordu. Focke-Wulf'ların uzun menzili tamamen savunmasız İngiliz gemilerini bombalayabilecekleri anlamını taşıyordu. 1941 Ocak ve Şubat aylarında 168 bin tonluk 47 gemi sadece 15 uçakla batırıldı. Ticaret gemileri silahlıydı – 1941 ilkbaharında 4 binden fazlasında uçaksavar silahlar vardı. Uçak gemisine çevrilen gemiler Nisan 1941 sonrasında hizmete girmeye başladı. Elli ticaret gemisi Focke-Wulf'lara bir defalık saldırılar düzenleyecek Hurricane'lerin fırlatılacağı biçimde donatıldı. Hebridler ve İzlanda'da avcı uçakları üsleri kuruldu. Bir başka saldırı yöntemi olan mayın döşeme, manyetik mayınlar ilk kullanıldığında ciddi problemlere neden oldu. Ancak bu ve sonraki akustik mayın, mayın savaşçılığının önemini azaltacak kadar başarıyla devre dışı bırakıldı: Yeterli mayın süpürücülerinin olması halinde kanallar temiz tutulabiliyordu.

Su üzerindeki baskın gemileri savaş öncesi Amirallik Dairesi'nin üzerinde çok durduğu bir tehdit oluşturmuştu. İki tip baskın gemisi vardı: İngiliz savaş gemileri karşısında oldukça korunaksız olan ticaret gemisinden çevrilmiş baskın gemileri ve karşı koymak için yoğun deniz gücü gerektirebilen Alman gemileri. Almanlar bir savaş gemisi, iki savaş-kruvazörü üç 'cep savaş gemisi' (ekstra ağır kruvazör) ve iki ağır kruvazör ve

yedi silahlı ticaret gemisi kullandı. Haziran 1941'den önce yaklaşık 900 bin tonluk kayıp verdirdiler, ancak Müttefik ticari gemilerine yaptıkları en dramatik baskında hiçbir kayıp verdiremediler. 21 Mayıs 1941'de yüzen en büyük savaş gemisi *Bismarck*, *Prinz Eugen* eşliğindeki ağır kruvazörle Norveç'ten Atlantik'e doğru açıldı. Kraliyet Donanması, izleyip imha etmesi için birçok gemi yolladı. Fiili olarak savaşa katılan üç savaş gemisi, bir savaş kruvazörü, iki filo uçak gemisi, bir kruvazör ve beş destroyer vardı. İngiliz filosunun en büyük gemisi savaş kruvazörü *Hood* havaya uçuruldu, ancak 27 Mayıs'ta da *Bismarck* batırıldı.

Ancak 1940 Temmuz'unda Hitler, Alman Deniz Kuvvetleri'ni 1941'de bir ayda 25 denizaltı inşa edebilecek duruma getirmek amacıyla Alman denizaltısı (U-boat, *Unterseeboot*) yapımına öncelik verdi. 1941 Şubat'ından itibaren harekâtta kullanılacak denizaltıların sayısı artmaya başladı ve Temmuz'da, Şubat'ta ulaşılan 22 sayısı üçe katlanmıştı. Ekim 1940'ta artan sayıda İngiliz refakatçi gemisi İrlanda'nın yaklaşık 644 km. batısına (19 derece batı) kadar konvoya eşlik etti. Alman denizaltıları bu sınırın çok ötesini vurabilirdi. Refakatçisi olan konvoylara karşı bile büyük başarıları vardı. Gemide taşınan etkili denizaltısavar radarı geliştirilene kadar, İngilizlerin keşif teçhizatı sadece batık teknelere karşı işledi. Alman denizaltıları yüzeyde konvoylardan daha süratliydi. Konumları önceden tespit edilmiş konvoylara yüzeyde gece saldırıları düzenlediler. Nisan 1941'de İzlanda'daki yakıt üsleri hazır olduğunda, İngilizler konvoy korumasını Atlantik'in ortasını da geçen bir mesafeye, 35 derece batıya kadar uzattılar. Alman denizaltıları komutanı Amiral Dönitz, bu korumaya denizaltı gruplarının bir konvoya güçlü bir saldırıda bulunmak üzere toplandığı 'kurt sürüsü' taktikleriyle karşılık verdi.

Yüzey baskın gemileri ya da denizaltıların ticaret gemileri ve onların refakatçilerine karşı verdiği savaşta zafer sayısal çokluğu ve beceriyi gerektirdi, ancak belirleyici olabilen, düşmanı bulma ya da ondan kaçma bilgisiydi. Bu bilgi doğru yerde, doğru güçlerle ve doğru zamanda bulunmayı kolaylaştırıyordu. 'Atlantik Çarpışması'nın sonucu, temelde şifre kırmaya bağlıydı. Denizaltılar ve konvoylar yavaş ilerliyordu, bu nedenle niyetlerine ilişkin bilgi edinecek zaman vardı. Emirlerin radyo kanalıyla verilmesi gerekiyordu ve engellenebilirdi. Üst düzey Alman radyo sinyalleri pille çalışan elektro-mekanik bir alet olan Bilmece (Enigma) makinesiyle şifrelendi. Bir daktilo makinesindeki gibi düzenlenen bir harf tuşuna vurunca, gösteri panelinde bir harfi aydınlatan elektrik devresi kapanıyordu. Bu

devre güzergâhı, içten kablolu beş çarktan üçünü tercih etmeye, çarkların birbirlerine göre ayarlanmasına ve her fişin klavyedeki bir harfe karşılık geldiği 26 fişe bağlıydı. Bütün bu düzenlemeler her gün ya da iki günde bir değişiyordu. Bir harfe vurulduğunda çarklardan biri bir yere hareket ederek klavyedeki ayrı harflerden herhangi biri tarafından aktif hale getirilen devreyi sürekli değiştiriyordu. Uygun kullanıldığında Bilmece güvenliydi: Bazı Alman organizasyonlarının sinyalleri asla deşifre edilemedi. Ancak bazen, kendileri de kırılabilen alt-derecede şifrelerle gönderilen mesajlar Bilmece tarafından kodlandı ve bazen birçok mesajda yinelenen formüller ya da aynı çark düzeninin tekrarlanan kullanımı makinenin düzenlenmesini ortaya çıkarabildi. 1940'tan savaşın sonuna kadar Luftwaffe Bilmecesi aşağı yukarı gecikmeden okundu. Doğrudan etkisi açısından daha çarpıcı olan gelişme, 'Alman Karasuları' şifresinin Haziran 1941 başında kırılmasıydı. Alman denizaltılarına yönelik tüm sinyallere ulaşılabildi, ve Dönitz Paris'teki karargâhından bu sinyalleri sıkı bir biçimde kontrol etti. Konvoylar artık Alman kurt sürülerinden kurtulmak için sıkça rota değiştiriyordu ve eğer menzil içinde savaş gemisi ya da uçak varsa, denizaltılar avlanabildi. İngiliz levazım hatları güvendeydi. Temmuz 1941'de denizaltı saldırılarının neden olduğu gemi kayıpları Haziran'daki kayıpların üçte birinden daha az sayıya kadar gerilerken, Alman denizaltılarındaki kayıplar arttı. Atlantik Çarpışması İngilizler tarafından kazanılmış görünüyordu.

İngiliz savunması İtalya'ya karşı da aynı şekilde başarılıydı. Somali, Eritre ve Etiyopya'daki İtalyan Doğu Afrika İmparatorluğu İtalya'dan koparıldı ve fethedildi. Sayısal bakımdan çok üstün ancak donanımı ve eğitimi yetersiz gücüyle Mareşal Graziani, Eylül 1940'ta Mısır'ı, İtalyan sömürgesi Libya'dan gönülsüz olarak istila etti, ancak kısa bir süre içerisinde durdu. Kasım 1940'ta İngiliz Deniz Kuvvetleri'ne ait torpil taşıyan uçak (Japonların hayli ilgisini çeken bir operasyonla) Taranto'da demirlemiş olan İtalyan savaş filosunun yarısını devre dışı bıraktı. Aralık'ta General O'Conner iki piyade tümeni ve bir tank alayı ile Graziani'nin güçlerine karşı bir saldırı düzenledi. Başarı başarıyı izledi ve 1941 Şubat başında İngilizler 500'den az ölü ve 1.500 yaralıya karşılık, on İtalyan tümenini imha etmiş ve 130 bin esir ele geçirmişti. Ortadoğu'daki İngiliz Başkomutanı General Wavell, Irak'ta iktidarı ele geçiren ve Suriye'yi Vichy'deki Pétain hükümetine sadık kalan oradaki Fransız yetkililerden alan Alman yanlısı bir hükümeti defetmeyi başardı. Suriye'de İngilizlere, 'Özgür Fransa'

adına savaşa devam etmek için De Gaulle'ü destekleyen az sayıdaki Fransız askeri yardım etti.

Ekim 1940'ta Mussolini'nin 1939'da işgal ettiği Arnavutluk'taki İtalyan birlikleri Yunanistan'ı istila etti. Yunan ordusu çok geçmeden bu birlikleri çekilmek zorunda bıraktı. Hitler, İngiliz hava üslerinin Romanya petrol alanlarının bombalanabileceği Yunanistan'ın dışında tutulmasını sağlamak ve İtalyanların Libya'da kalmasına yardım etmek için Alman müdahalesine karar verdi. Hitler 4 Kasım 1940'ta Yunanistan'a bir saldırı düzenlemeye karar verdi ve 11 Ocak 1941'de Alman kara güçlerini Libya'ya gönderdi. Fransa'daki panzer tümeninin başarılı komutanı Rommel, 12 Şubat'ta Libya'ya ulaştı. Neredeyse aynı zamanda, Churchill yakında olması beklenen Alman saldırısına karşı Yunanistan'a bir yardım seferi düzenlemek için galip İngiliz askerlerinin Libya'nın tamamını fethetme şansından feragat etmesi gerektiğine karar verdi.

Doğu Akdeniz

Almanlar birliklerinin girmesi için önce Romanya ve Bulgaristan'ı ikna etti. Yugoslavya'nın bu oluşuma ilişkin direnci, bir iç *darbenin* ardından, aceleyle hazırlanan ve bir hafta süren bir askeri harekâtla kırıldı ve 6 Nisan 1941'de Almanlar Yunanistan'a saldırdı. Biri Avustralyalı ve diğeri Yeni Zelandalı iki tümen ve bir zırhlı tugaydan oluşan İngiliz kuvveti Yunan ordusuyla işbirliğini sıkıntılı gördü. Almanlar daha güçlüydü. 30 Nisan'da İngilizler yine bol miktarda teçhizat ve 11 bin adam kaybederek Yunanistan'ı terk etti.

Hitler birkaç gün önce Ege Denizi'ni korumak, İngiliz hava üslerini Romanya petrol alanlarının menzilinden uzak tutmak ve Goering'in Luftwaffe güçlerine kendilerini gösterme şansı vermek için Girit'e bir paraşüt ve hava saldırısına karar vermişti. Adayı ele geçirerek ve denizden çıkarmaları önlemek üzere gönderilen İngiliz savaş gemilerine, üç kruvazörü ve beş destroyeri batırmak ve birçoğunda hasar yaratmak suretiyle ağır kayıplar verdirerek bunu yaptılar. 1940'taki Norveç seferinin dersi daha da açık olarak ortaya çıktı: Denizin kontrolü, hâkim hava güçlerine karşı gemilerle sağlanamazdı.

Haziran 1941'de İngiliz güçleri hâlâ Mısır'daydı ve Mısır ve ötesini kontrol ettiler. Rommel'in 1941 Mart ve Nisan aylarındaki ilk saldırısı İngilizleri, Tobruk hariç, Libya dışına sürmüştü, ancak Mısır sınır hattı tutuluyordu ve Wavell başarısız olsa da Mayıs ve Haziran'da karşı saldırılar düzenlemişti. Bu çöl seferi İngiliz kamuoyunun dikkatini çekti. İngiliz kara güçlerinin Mihver Devletleri'ne karşı tek başına ilk çarpışması olurken, yıldızı parlayan Rommel oluyordu. Gerçi bu Britanya Çarpışması ya da Atlantik Çarpışması gibi bir ölüm kalım meselesi değildi. İran ve Irak'ın Mısır'da bir İngiliz yenilgisini getirebilecek olan petrol kaybı, İngilizleri teslime zorlamayacaktı. Nitekim, 1941 yazında İran Körfezi'nden İngiltere'ye neredeyse hiç petrol gelmedi – yol çok uzundu. Zaten 1941'in ilk yarısında İngiltere'nin petrol ithalatının en azından % 82'si batı yarımküreden geldi. Ortadoğu yenilgisinin kötü etkilerinin olacağı ve Hindistan ve doğuya petrol tedarikinde Birleşik Devletler'e artan bir bağımlılık anlamı taşıyacağı, ve böylece İngiliz İmparatorluğu'nun sürmesi için ona daha fazla güvenmek zorunda kalacağı doğrudur. Nitekim bu bağımlılık yeterince güçlüydü.

Haziran 1940 ve Haziran 1941 arasında İngiltere sadece Amerikan yardımıyla tek başına direnebilirdi. Bu, başkanın kaynakları doğrudan Birleşik Devletler'in savunmasına seferber etmek yerine İngiltere'yi destek-

lemekte kullanmanın harcanan emeğe değeceği konusunda ikna edilmesi ve bunu politik açıdan olanaklı kılması için yeterli desteği bulabilmesi halinde söz konusu olacaktı. İngiliz direnişinin kararlılığı ve Churchill'in cüretkâr retoriği, muhtemelen ilki ikincisinden kolay olan her iki koşulun da yerine getirilebilmesini mümkün kıldı. 1940 yazında İngilizlerin en acil gereksinimi, Fransa'da kaybedilen bazı silahların ve ticari gemi konvoylarına eşlik eden savaş gemilerinin yerine konmasıydı. Churchill başbakan olur olmaz Roosevelt'ten 'eski destroyerlerinin 40 ya da 50 tanesini' istedi ve İngiliz Batı Hint Adalarında'ki ve Newfounland'deki (Kanada) hava ve deniz üslerinin Birinci Dünya Savaşı'ndan kalma 50 Amerikan destroyeri karşılığında 99 yıllığına Amerika'ya kiralanması konusunda anlaşmaya varılan 2 Eylül 1940'a kadar isteğini tekrarladı. İngilizler Birleşik Devletler ordu depolarında duran 500 bin tüfek, 85 bin makineli tüfek, 900 sahra topu, 25 bin otomatik tüfek ve 21 bin toplu tabancayı satın aldı ve bu silahları Haziran'da Amerikan limanlarında topladı. Ayrıca, Birleşik Devletler fabrikalarından uçak satın almaya ilişkin Fransız sözleşmelerini de devraldılar. İngiliz hükümeti daha sonra gelişen İngiliz güçlerini desteklemek üzere makine ve silah siparişlerinde bulundu ve böylece Amerikan silah imalatı kapasitesini artırdı. Sonbaharda Henry Kaiser'e esaslı bir savaş sanayisinin kurulması anlamını taşıyan 60 ticaret gemisi yapımıyla ilgili bir sözleşme verildi. 1940'ın sonraki bölümünde İngiltere'nin ithalatının yarısından fazlası Kanada ve Birleşik Devletler'den geldi. Kanada faizsiz borç ya da bağışla finansmanı sağladı, ancak Birleşik Devletler'den sağlanan levazım çok farklı bir konuydu. Savaşan devletlere ya da vatandaşlarına borç olarak ödenmesi gereken her şey, yürürlükteki Birleşik Devletler hukukuyla yasaklandı.

1940'ın sonunda İngilizlerin Birleşik Devletler'e taahhütleri 10 milyar dolara çıktı. İngilizlerin bu meblağı bulmaları mümkün değildi. Savaşın ilk yılı, sterlin için, yaklaşık 2 milyar dolar civarında ters bir ödemeler dengesi çıkardı ve ihracat kaçınılmaz olarak düşmeyi sürdürdü – 1940'ın sonunda savaş öncesi düzeyinin yarısından da azdı. 1940 başında altın rezervleri 1,8 milyar dolar civarındaydı ve sterlin olarak altın üretimi yıllık 200 milyon dolar artabiliyordu. Pazarlanabilir dolar teminatları 4 milyar dolar kazanç getirebiliyordu. Dunkirk zamanında İngiliz hükümeti kendi kaynakları üzerine savaş yapma girişiminden vazgeçti. Churchill Mayıs 1940'ta Roosevelt'e şöyle yazdı: "Ödeyebildiğimiz sürece dolar ödemeye devam edeceğiz, ancak artık ödeyemediğimiz zaman bize aynı mal-

zemeyi vereceğinizden yeterince emin olduğumu hissetmek isterim." Ödeme Washington'un aralıklı ve üstü kapalı teşvikleriyle devam etti. Kasım 1940'ta, çoğu kolayca satılamayan yatırımlar olan yaklaşık 2 milyar dolar kaldı. 8 Aralık 1940'ta Churchill, üçüncü dönem için yeniden seçilmiş olan Roosevelt'e ayrıntılı bir mektup yazdı. İngiltere'nin yenilgiyi önlemesi için daha fazla ticaret gemisine gereksinimi vardı ve Birleşik Devletler bu gemileri inşa etmeli ve korunmasına yardımcı olmalıydı. Zaferin mümkün kılınabilmesi için İngiltere'nin büyük artış gösteren Amerikan uçak üretiminden yararlanması gerekiyordu. Amerikan silah üretimi İngiliz ordusunun donanımı için artırılmalıydı. "Gemiler ve diğer gereçler için artık para ödeyemeyeceğimiz an yaklaşıyor." Roosevelt Mart 1941'de Ödünç verme ve Kiralama Yasasını getiren siyasal süreci vakit geçirmeden başlattı. Birleşik Devletler 'demokrasinin cephaneliği' olacak ve Nazilere karşı savaşanların dolara gereksinimi olmayacaktı.

İngiltere'nin tek başına çarpıştığı dönemde kendisini savunma başarısının savaşın gidişatı üzerinde iki temel etkisi oldu. İngiltere maddi kaynağa ve oldukça örgütlü, becerili, kararlı bir nüfusa katkıda bulunmaya devam etti. İkinci olarak, sürdürdüğü savaş, Amerika'nın Hitler'e karşı mücadeleye katılımını hem hızlandırdı hem de kolaylaştırdı. İngilizlerin Almanya'ya direnişi, Amerika'nın yardımı sadece 'savaş için' sağlamasını ve bu nedenle Hitler kıtasal fetihlerini düzenleyemeden önce Avrupa savaşına dahil olmasını mantıklı hale getirdi, ki bunun anlamı, Amerikan gücünün Atlantik'in öbür tarafında iyi-donanım, güvenlik ve uygun biçimde konumlanmış üsle etkili bir biçimde kullanılabilmesi demekti.

4
BARBAROSSA Harekâtı: Sovyetler Birliği'ne Alman Saldırısı

1940'ta Hitler Rusya'ya saldırmak üzere en önemli kararını verdi: Eğer Hitler'in değişmez bazı hedefleri olmuşsa, bu onlardan biriydi. Hitler 1924'te *Mein Kampf*'ta (Kavgam) toprak yayılması üzerinde ısrar etmişti: "Varoluş mücadelesinde Alman halkına yaşam alanı sağlamak üzere yeni topraklardan bahsettiğimiz zaman, ilk olarak Rusya ve sınır devletlerini düşünmemiz gerekir."

Hitler 2 Haziran 1940'ta İngiltere'nin 'makul bir barış' için yakında hazır olacağını ve sonra 'büyük ve gerçek görevi –Bolşeviklikle savaş– için tam yetki sağlayacağını' düşünüyordu. 30 Haziran'da 'askeri gücümüzün sergilenmesinin' İngiltere'nin yoldan çekilmesini ve 'arkamızı doğu için rahat bırakmasını' sağlayacağını açıkladı. Ordu Genelkurmayı 3 Temmuz'da Rusya'ya bir saldırı için çalışmaya başladı. Hitler 21 Temmuz'da İngiliz direnişinin neden olduğu soruna ilişkin görüşlerini silahlı kuvvetlerin komutanlarına açıkladı. Bekli de İspanya, İtalya, Rusya ve Almanya'nın İngiliz İmparatorluğu'na karşı birleşeceğini düşünüyordu. Ona göre daha uygunu, Rusya'ya karşı bir fetih savaşının ardından İngiltere ile uzlaşmaktı. Ancak askeri kesim çok geçmeden, 1940 sonbaharında Rusya'ya saldırmanın imkânsızlığı konusunda Hitler'i ikna etti ve bu nedenle Rusya'ya bir saldırı için hazırlıkların mümkün olan en erken tarihte –Mayıs 1941–

yapılması emredildi. Hitler 31 Temmuz'da ordu başkomutanı Brauchitsch ve kurmay başkanı Halder'e, gerektiği takdirde İngiltere'nin yenilgisinin (denizaltı kullanarak ve hava saldırılarıyla) iki yılı alabileceğini söyledi. Ancak Rusya parçalanırsa, İngiltere'nin son umudu da bitecek ve Almanya 'Avrupa ve Balkanlar'ın efendisi' olacaktı. Rusya devrildiği zaman Japonya'nın önemi artacak ve Birleşik Devletler İngiltere'nin umutlarını desteklemekte daha da zorlanacaktı. Halder'in notları Hitler'in vardığı sonucu gösterir: "Rusya'yı ne kadar çabuk parçalarsak (...) Ukrayna, Beyaz Rusya, Baltık devletleri bizim için o kadar iyidir."

İngilizlerin beklenmedik ve başarılı inadı Hitler'i Sovyetler Birliği ile devam eden işbirliği ile, en azından İngiltere teslim olana kadar, iki cephede savaş seçeneği arasında tercih yapmaya zorladı. Rusya ile işbirliğinin olumlu tarafı, Sovyetler'in yiyecek ve mineral konusundaki Alman taleplerini yerine getirmek konusundaki açık istekliliği ve Sovyetler Birliği'ni 'yok etmenin' açık güçlüğüydü. Örneğin, Almanlar Urallar'ın ötesindeki topraklarla asla uğraşmadı. Düzenli İngiliz İmparatorluğu Asyalı Rusya'nın kontrolde tutulmasına yardımcı olabilirdi ve bu İngilizleri Sovyetler'le Alman uzlaşmasının bitmesinden önce esas noktayı görmeye zorlamasının başka bir nedeniydi.

Bununla birlikte, Rusya ile acil bir savaş için ikna edici nedenler vardı. 1940'ta Roosevelt'in Amerikan kaynaklarının İngiltere'nin bağımsızlığının savunulmasında kullanılması gerektiğine karar verdiğine ilişkin kanıtlar çoğaldı. 1941'de, Hitler Amerika'nın gücünün önemsiz, 1942'de önemli ve ondan sonra ürkütücü olduğunu düşündü. 1941'de İngiltere'yi yenebileceği kesin değildi. O zamana kadar İngilizler 30-35 tümeni istilaya karşı donatacaktı ve bu 'kısa süre için çok fazlaydı'. Bu nedenle, 1942 için Anglosakson güçlerle sert bir mücadele beklentisi vardı. Bu arada Sovyetler Birliği güçlenecek ve batıyla uğraşan Almanya Rus tehditlerine karşı hayli korunmasız kalacaktı. Öte yandan, Rus güçleri 1941'de yok edilebildiği takdirde, o zaman Almanya kıta Avrupa'sının bütün kaynaklarını kontrol edebilecek ve İngiliz-Amerikan koalisyonuna karşı güvenle duracaktı. Üstelik, 1941'de İngiltere denizaltılar ve gemilerle zayıf düşürülürken, Japonya Rus korkusundan kurtulacak ve Uzakdoğu'da Amerikan çıkarlarını tehdit edebilecekti. Bu düşünceler Sovyet ordusunun tek bir seferle yok edilebileceği varsayımı üzerinde etkili görünüyordu. Bu varsayımı oluşturan Hitler ve danışmanlarıydı. Ne olursa olsun, savaş belki de kaçınılmazdı. Yasallığını, sınırları içerisinde ve dışında, üstün

bir güç üzerine dayayan bir devlet için, herhangi bir rakip güç ortaya çıkmadığı sürece güvenlik söz konusu olamazdı.

Eylem için gereken tüm bu nedenlere ve kuzey Avrupalı köylüleri doğunun mısır tarlalarına yerleştirme hayallerine karşın, Hitler tereddüt içindeydi. Yaşamının sonuna doğru, 26 Şubat 1945'te şunları söyledi:

> Üçüncü Reich ve Stalin Rusya'sı arasında koşulsuz bir dostlukla olmasa da, en azından gerçekten samimi bir anlaşma yapılabileceği umuduna tutundum. On beş yıllık iktidardan sonra gerçekçi olan Stalin'in belirsiz Marksist ideolojiden kendisini kurtaracağını ve bu ideolojiyi sadece haricen kullanıma ayrılmış bir zehir olarak göreceğini hayal ettim. (...) Her iki tarafa atfedilen nüfuz alanlarını kesin biçimde belirleyerek, iktisadi alandaki işbirliğimizi titizlikle ve her iki tarafın yarar sağlayacağı biçimde sınırlayarak, uzun ömürlü bir anlaşmanın mümkün olacağı bir durumu yaratabilirdik. Kısaca, bir kartal gözüyle izlenen ve parmağı tetikte bir anlaşma.

Hitler Ekim 1940'ta dışişleri bakanı Ribbentop'un ve deniz kuvvetlerindeki komutanların desteklediği İspanya, Fransa, İtalya, Almanya, Rusya ve Japonya'nın İngilizlere karşı birleşmesi planını ele aldı. Rusya İran Körfezi'ne, Japonya güneye doğru yayılacak, Almanya Doğu ve Güneydoğu Avrupa'ya hâkim olacak, İtalya Mısır'ı alabilecek, İspanya Cebelitarık'a saldırıya katılacak ve Kuzeybatı Afrika Fransa sayesinde İngiliz ve Amerikalılara karşı güvenceye alınacaktı. Stalin'den yakın arkadaşı Molotov'u görüşmek üzere Berlin'e göndermesi istendi ve Hitler İspanya diktatörü Franco, yeni Fransa Devleti'nin başı Pétain ve Mussolini ile konuşmak üzere özel treniyle yola çıktı.

Çok geçmeden her şey kötüye gitti. Mussolini savaşa girmeyi reddederken kuramsal olarak daha uyumlu olsa da, Pétain İngilizlere ilişkin kesin planlarda yan çizdi. Mussolini beyhude ve yararsız Yunanistan saldırısını başlattı. Hepsi bir yana, Hitler'in bakış açısından Stalin'in dik başlı bir müttefik olduğu anlaşıldı. Stalin onun İran Körfezi'ne yönelik ilgisini dikkate almadı ve Güneydoğu Avrupa ile ilgilenmeyi sürdürdü. Stalin 1940'ta Alman zaferlerine Sovyet sınırlarını daha batıya iterek yanıt verdi: Haziran ve Temmuz'da Kızıl Ordu Baltık devletlerini işgal etti ve Besarabya ve Kuzey Bukovina'yı Romanya'dan aldı. Bunların tümü genel olarak Ağustos 1939 Nazi-Sovyet pazarlığıyla örtüşüyordu. Ancak Molotov 12 Kasım 1940'ta Berlin'e geldiği zaman, Hitler'in dediği gibi, eteğindeki

taşları döktü. Romanya'dan daha fazla pay, Finlandiya'da tam yetki, Bulgaristan'ı koruma hakkı, Türk boğazlarında Rus üssü ve Macaristan, Yugoslavya, Yunanistan'da ve İsveç ve Alman işgalindeki Polonya'da Rus çıkarının tanınmasını ve Baltık girişinde boğazı istedi. Hitler, Molotov'un ziyaretine aldırmadan, Rusya'ya olası bir saldırı için sürekli çalışılması emrini vererek önlem alsa da, bunu Rusya ve Almanya'nın 'sırt sırta' mı yoksa 'karşı karşıya' mı geleceğinin test edilmesi olarak görmüştü. Hitler ayrıca 1941 baharında İngiltere'yi istila olasılığını da açık tuttu ve bu olasılık ciddiye alındığında Rusya ile yenilenmiş bir anlaşmayı gerektiriyordu.

Molotov'un Berlin'den getirdiği Alman önerilerine Sovyetler'in yanıtı 26 Kasım 1940'ta geldi. Yanıtta Alman birliklerinin derhal Sovyet nüfuz alanındaki Finlandiya'dan çekilmesinde, Sovyetler Birliği ile 'Sovyetler Birliği'nin Karadeniz sınırları güvenlik alanında yer alan' Bulgaristan arasında karşılıklı yardım anlaşmasında, Sovyetler Birliği'nin boğazlar menzili içerisinde bir üssü olması ve Kafkaslar'ın güneyindeki alanın 'Sovyetler Birliği isteklerinin' merkezi olmasında ısrar edildi. Stalin bu koşullarda ve Japonların Kuzey Sakhalin'deki kömür ve petrol iddialarından vazgeçmesi şartıyla, Almanya, İtalya ve Japonya ile dörtlü bir anlaşmayı imzalayacaktı.

Hitler Sovyetler'in bu yanıtıyla uzlaşma arayışına son verdi ve 5 Aralık'ta kuvvet komutanlarına gelecek Mayıs'ta Rusya'ya saldırma emrini verdi. 17 Aralık'ta General Jodl'a "1942'den itibaren Birleşik Devletler engelleyebilecek duruma geleceğinden, 1941'de kıta Avrupa'sı ile ilgili bütün sorunları çözmemiz gerekir" dedi. İngiltere'nin savaşı sürdürmesi gerçeği etkili Amerikan müdahalesi yaklaşımını hızlandırması ve sonuç olarak Hitler'in Rusya sorununa süratle kalıcı bir çözüm bulması demekti. Hitler 13 Aralık 1940'ta BARBAROSSA harekâtı emrini imzaladı. Hazırlıklar 15 Mayıs 1941'e kadar tamamlanacaktı. Temel Rus güçleri mümkün olduğunca doğuya uzanan bir dizi derin kuşatmayla imha edilecekti. Nihai hedef Asyalı Rusya'ya karşı Archangel'den Volga'ya uzanan bir hat boyunca bir engel oluşturmaktı. BARBAROSSA'dan sonra batıdaki yeni Avrupa, Avrupa ve Kuzeybatı Afrika'daki savunma mevzileriyle korunacaktı. Almanlar ve İtalyanlar Akdeniz'den ve Yakındoğu'dan İngilizleri temizleyecek ve İran ve Irak'taki petrol alanlarını işgal edecekti. Sonuçta, Amerika'ya yönelik hava saldırıları için üs olarak Asor Adaları alınacaktı. Alman ordusunun boyutu küçülecek, ancak 36 zırhlı ya da motorize tümen üssüyle daha hareketli olacaktı.

Hitler elindekileri hesaplarken, Stalin açık bir inançsızlıkla, politikasının ve bekli de rejimin yakındaki çöküşünü bekledi. Sovyet hükümetinin düşünceleri ve dürtüleri konusunda, savaşa giren diğer büyük güçlerinkine göre daha az bilgiye sahibiz. Rusya'yı kimin yönettiği bile açık değildir; nihai karar sahibi açıkça Stalin'di, ancak kimin tavsiyesine kulak verdiğini bilmiyoruz. Savaşın hemen öncesindeki yıllar konusunda özellikle bilgisiziz. Yetersiz belgeler ışığında yapılabilecek olan, sadece Sovyet hükümetinin eylemlerini açıklamaya en yakın güdüleri aramaktır. Açıklamalar sadece öneri niteliğinde olabilir. 1939'da, Almanya'nın Polonya'yı işgali savaşı başlatmadan önce, Stalin Alman yayılmasına karşı İngiltere ve Fransa ile ittifak yapabilir ya da batılı güçleri Almanya ile savaşmaya teşvik ederken, Sovyetler Birliği'ni savaş dışı tutmayı ve tarafsızlığı ya da işbirliği nedeniyle Hitler'den bir bedel elde etmeyi tercih edebilirdi. Hitler'le ilgilenirken Stalin belki de şöyle düşünüyordu: İngiltere ve Fransa'nın Sovyet ittifakını istemesinin tek nedeni, kendileriyle varılacak bir uzlaşmada –güçlenmiş bir Almanya'ya karşı Rusya'yı yalnız bırakabilecek bir pazarlık– Almanların gözünü korkutmak için Sovyetler'in kendilerine yardım edecek olmasıydı. Stalin'in Almanya ile savaşmaya asla niyetlenmemiş olması ve Sovyet tarafsızlığı olasılığını Almanlara gizlice önererek Almanları Polonya'ya saldırmaya teşvik edip batılı güçlerle savaş riskine sokarken, Rus ittifakı umudunu İngiltere ve Fransa'yı 1939'da Hitler'e direniş konusunda cesaretlendirmek için kullanmış olması da mümkündür. Almanya saldırdığında İngiltere ve Fransa Polonya'ya yönelik sözlerini yerine getirirse, o zaman Stalin kapitalist güçlerin karşılıklı zayıflamasını izleyebilecekti; eğer yerine getirmezlerse, o zaman da, tarafsızlığını önceden ve en yüksek fiyattan pazarlayabilirdi.

Stalin'in dış politikasını haklı çıkarmaya pek gereksinimi yoktu. 'Kamuoyu'na ilişkin endişelenmesine gerek yoktu. Eğitimli ve hırslı Rusların, 1930'larda giderek Stalin'in diktasına uygun hale gelen partinin üyesi olmaları olasıydı, buna karşın partinin dışındakiler ya cahil ya da sessiz kişilerdi. Yegâne istisna Kızıl Ordu olabilirdi, ancak ona da 1937'deki ordu temizliğinde etkili bir biçimde boyun eğdirilmişti. Bu nedenle, Sovyetler Birliği herhangi bir güçten daha ustaca ve kesin bir biçimde *raison d'état* tarafından salık verilen politikaları izleyebildi. Stalin Polonya'nın taksimi karşılığında Almanya'ya çok önemli boyutta ekonomik yardım ve Fin topraklarında, üç Baltık devletinin tamamında ve Romanya'nın bir bölümünde kontrolünü genişletmesi için tam yetki önerdi. Rusya'nın

Polonya'daki talepleri ile Finlandiya'daki üsleri ve toprakları, Almanların Fransa'ya saldırmasından önce güvenceye alındı. Geri kalanlar 1940 Haziran'ında ve Temmuz'unda aceleyle ele geçirildi. Fransa'nın yenilgisi Stalin için kesinlikle çok kötü haberdi – emperyalistlerin yavaş yavaş birbirlerini yıpratmaları yerine, en korkunç emperyalistlerin kuklası Hitler batıda istediğini yapacaktı. İngiltere'nin devam eden direnişi daha güven vericiydi ve, Stalin'in de inandığı gibi, Rusların tarafsızlığını Almanların gözünde değerli kılmaya devam edebilirdi. Stalin, Almanlara verdiği değeri ve duyduğu güveni Reich'e süratle malzeme teslimatı yaparak sergilerken, azami taleplerini sıralayarak pazarlığa girişti.

Stalin'in Alman saldırısını şaşkınlıkla karşıladığına ilişkin olarak, çoğu, ölümünden sonra ardılları tarafından gözden düşürüldüğü döneme ait kanıtlar vardır. Eğer öyleyse, çeşitli güvenilir kaynaklardan uyarı aldığından, bu tuhaftır. Stalin muhtemelen, Alman birliklerinin 1941 baharındaki yoğun ilerlemelerini, ya istilaya karşı savunmalarını gevşetmeleri için İngilizleri aldatmaya yönelik bir manevra (bizzat Almanlar tarafından uydurulan bir bahane), ya da Almanların pazarlık konumunu güçlendirecek diplomatik bir blöf olduğunu düşündü. Belki de Hitler'in iki cephede uzun bir savaşı göze almasının olanaksız olduğunu düşünüyordu.

Hitler, kendi açısından savaşın uzamasını ummuyordu. 27 Mart'ta generallerine, Yunanistan'ın istilasından önce Yugoslavya'nın ezilmesi gerektiğinden, BARBAROSSA'nın başlamasının dört hafta kadar erteleneceğini söyledi. 15 Mayıs'a kadar geçen sürede BARBAROSSA için hazırlıklar tamamlanacaktı; saldırı 22 Haziran'da başladı. Balkan harekâtlarının olmaması halinde bile, saldırının daha erken başlayabileceği konusu kesin değildir. Bazı askeri kuvvetlerin eğitimi ve ilerleyişi harekâtı ertelemiş olabilir. Üstelik sulu kar ve çamurlu bahar dönemi 1941'de alışılmıştan uzun sürdü ve güvenle geçmek için Bug Irmağı Haziran başında hâlâ çok genişti. Ne olursa olsun, erteleme sonradan önemli görünse de, o zaman Alman komutanları için sorun olmadı. Alman güçlerinin Ağustos'ta Rusya'dan çekilmeye başlayabileceği ve İngiliz-Amerikalılara karşı yapılacak harekâtlar için hazırlanabileceği varsayıldı – öyle ki, Rusların ana kuvvetlerinin yenilgiye uğratılıp derdest edilmesi için 10 haftanın yeterli olduğu düşünülüyordu.

Bir askeri başarı standardı düşünüldüğünde, BARBAROSSA hariç, Alman ordusunun Rusya'daki başarısının eşi yoktu. Bu mükemmel aygıt, şimdiye dek bilinen en etkili kara gücü, savaş tarihinin en büyük zaferle-

rini kazandı. Modern savaşın savunucuları olarak Almanlar, ortalama olarak rakiplerinin çok üzerindeydiler, ancak üstünlükleri onların Rusya'yı yenmelerine ve Avrupa Rusya'sını fethetmelerine yetecek kadar büyük değildi. Bu, sonuca götüren bir seferdi; İkinci Dünya Savaşı'nı ve savaş sonrası dünya düzenini başka her şeyden çok Sovyetler Birliği'nin kurtuluşu belirledi. Aslında, onlarca yıl sürebilecek mücadele yerine, halklarına çok daha az sıkıntı vererek ve birkaç yıl içinde, Hitler'in yenilgiye uğratılması için İngiliz-Amerikan koalisyonunun birleşmesini mümkün kılan, Sovyetler Birliği'nin başarılı direnişi ve Rus ordularının zaferleriydi.

Almanların gücü iyi eğitimli bir topluma dayalıydı ve bilim adamları, teknoloji uzmanları ve özellikle saygı duyulan yüksek rütbeli askerler bu toplumun tarihi demekti. Naziler entelektüel aleyhtarlığı ve Yahudi aleyhtarlığıyla Alman eğitim ve bilimini zayıflattı, ancak birikmiş entelektüel sermaye Nazi hâkimiyetinde geçen kısa yıllar içerisinde yok edilemedi. Öte yandan, Nazi rejimi hedeflerinden birine ulaştı –dikkati Alman toplumundaki süregelen eşitsizliklerden başka yöne çekerek sınıflar arasındaki kuşkuyu azaltma hedefi– ve böylece Almanların bağlılığını güçlendirdi. Bir ulusun sahip olduğu yüksek düzeyli uyum, karşılıklı sadakat duygusunu ve birlikler arasındaki ve subaylarla erler arasındaki yükümlülüğü kolaylaştırdığından, askeri etkililiğin temel bir koşuludur. Nazi egemenliği ordunun bağımsızlığını en azından 1944'e kadar büyük ölçüde korudu. Ordu büyüdüğünden, asker kaydetme, terfi ve eğitim konularında kendi yöntemlerini kullanabilmişti. Savaş zamanında ordu, yüksek komuta düzeyindeki ve her rütbeden subaylar ile NCO'lar arasındaki yüksek nitelikli liderlikle seçkinleşti. Ordunun savaş zamanındaki itibarı, askeri kadrolarının üstün nitelikli insanlardan gelmesi demekti. Genelkurmay heyeti gerçek entelektüel yeteneğe sahip insanları cezp etmeye devam etti. Disiplin rızayla elde edilebildi; subayların ve NCO'ların itaati kendi becerileriyle sağlaması anlamında, Alman ordu disiplini de bireysel inisiyatifi bastırmadı. Alman askerler beklenmedik durumlara doğru tepki vermek için emirlere gönüllü itaati bireysel beceriyle birleştirdiler. Esnek işbirliği alışkanlıklarına yönelik farklı ordular eğitildi. Almanlar üstün insanlar değildi: Korkuya, paniğe ve düzensizliğe açıktılar, ancak Alman askerinin ortalama askeri becerisinin dünya da eşi yoktu. Bunu desteklemek için Alman sanayisi iyi tasarlanmış ve güvenilir teçhizat sağladı. Yine de, Alman ordusunun sadece bir kısmı yüksek bir hareketliliğe sahipti: panzerler ve motorize tümenler (motorize tümenler daha sonra 'panzer-grenadier' tümen-

leri olarak adlandırıldı). Akıcı savaşta bu birlikler savaş alanına hâkim oldu.

Kızıl Ordu çeşitli insanların bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştu. Sovyetler Birliği çoğu kez birbiriyle anlaşamayan ya da düşman olan birçok milliyeti kapsıyordu. Kızıl Ordu askerleri eğitim açısından da farklılıklar gösterdi: Okuma yazma bilmemek ve cehalet entelektüel yeti ve gelişmiş bilgiyle bir aradaydı. Kesin itaate dayalı katı ve sert disiplin yaygındı, yine de kargaşa, yetersizlik ve sarhoşluk çoğu kez hoş görüldü. Personel çalışması kalitesiz, iletişim ilkel, bazı ordular arasındaki işbirliği yetersiz, kumanda zinciri hantaldı. 1930'larda Stalin yönetiminde geliştiği haliyle, Sovyet rejimi sorumluluk almayı özendirmedi. 1930'ların sonundaki büyük askeri temizlik kıdemli subaylar arasında korkudan kaynaklanan uyumu teşvik etti – bu subayların sadece yarıya yakını hayatta kaldı. Kızıl Ordu esnek olmayan, yavaş hareket eden ve kargaşaya açık bir orduydu. Subaylar ve askerler beklenmeyen durumlar karşısında şaşkınlığa düşüyordu. Kimileri baştan beri inatla çarpışsa da, bazıları rejime sadece baskıdan dolayı hizmet etti ve ilk fırsatta teslim oldu.

Altı aylık 1941 seferi çok basitçe özetlenebilir: Muazzam Alman üstünlüğü yeterli boyutta değildi. 1941'de 167'si tam donanımlı 208 Alman tümeni vardı. Rusya saldırısı 146 tümene emanet edildi. Ayrıca, 14 Romen tümeninin dengi bir kuvvet daha vardı ve Fin ordusu doğu cephesinin kendi bölgesine adam sağladı. Sınır bölgesindeki Kızıl Ordu, 20 tanesi Finlandiya'ya karşı olmak üzere 150 tümenden oluşuyordu. Bunlar, Almanların beklediği gibi, güçlerinin altındaydı: Bir piyade tümeni 14.500 subay ve eri kapsasa da, tümenlerin çoğunda bu rakam 9 binin altındaydı. Ancak bu tümenlerden, Alman planlamacıların beklediğinin çok daha fazlası vardı: İç bölgede ve Uzakdoğu'da 133 tümen daha bulunuyordu. Alman seyyar tümenlerin zaferi getireceği düşünüldü ve saldırının keşif kolunda 17 panzer ve 12 motorize tümeni vardı. Ancak Ruslar zaten yirmi yeni mekanize kolordu yaratıyordu; Haziran 1941'de bunların sadece yarısı tam teçhizatlıydı, ancak her kolordunun 1000 tank ve 17 bin adamlık tam gücü, bu birlikleri korkunç bir aygıta dönüştürecekti. İstila ordusunun 3 bin 350 tankı vardı. İstila sırasında Kızıl Ordu'nun, yarısı eski moda ve dörtte üçü servis dışı, yaklaşık 20 bin tankı vardı, ancak bunların arasında, mevcut Alman tanklarına karşı korunaklı olduklarından ve birkaçı dışında hepsinin en ağır tanksavar silahları bulunduğundan, Almanları şaşkınlığa ve korkuya sevk eden yaklaşık 1.500 yeni tank

–ağır KV'ler ve T-34'ler, ki bütün savaşın en başarılı tankları– yer alıyordu. Haziran 1941'de Sovyetler Birliği'nin, çok sayıda eski modelle birlikte yaklaşık 8 bin sağlam uçağı vardı, ancak 2 bin modern uçaklı Alman savaş gücüne karşı etkili avcı uçakları ve yer hedeflerine yönelik uçak üretimi başlıyordu. Rus topçu birlikleri teçhizat ve personel açısından mükemmeldi – NKVD (devlet polisi) ve hava kuvvetlerinden sonra en iyi askerler arasında ilk sıradaydılar.

Alman saldırısının üç güçlü hamlesi olmuştu: Altı seyyar ve 23 piyade tümeniyle Kuzey Ordu Grubu Leningrad'a doğru hücum edecekti; 15 seyyar tümen ve 45 piyade tümeniyle Merkez Ordu Grubu Moskova'ya; ve sekiz seyyar tümer ve 33 Alman ve 14 Romen piyade tümeniyle Güney Ordu Grubu Ukrayna ve Kafkaslar'a ilerleyecekti. Plan, Kızıl Ordu'nun ana bölümünü bir dizi kuşatmayla üç hafta içerisinde yenilgiye uğratmak üzerine yapılmıştı. Panzer grupları yarma harekâtını gerçekleştirerek Rus ordularını kuşatacaktı ve sonra arkadan gelen piyadeler etrafı sarılmış Rusları öldürecek ya da teslim alacaktı. Ardından Baltık devletleri ve Leningrad ele geçirilecek, Moskova ve kenti savunanlar kuşatılacak ve imha edilecek, ve nihayet Kafkaslar ve Volga'dan Archangel'e uzanan hat oluşturulacaktı. Seferin bitme aşaması olan 1941 sonbaharında, Alman birliklerinin sayısının yaklaşık 60 tümen civarına çekilmesi gerekti ve sadece bu birliklere kışın gerekecek miktarda teçhizata izin verildi.

Başlangıçta her şey iyi gitti. Bir hafta içerisinde 287 bin Kızıl Ordu mensubuyla 2.500 tank ve Bialystok ve Minsk civarındaki cepler içinde yer alan 1.500 topun ele geçirildiği büyük kuşatma gerçekleşti. 3 Temmuz'da Alman kurmay başkanı Halder "Rusya'ya karşı sefer iki hafta içersinde zafere ulaşmıştır" diye yazdı. Kayıtlamalarının daha doğru olduğu anlaşıldı: "Bu seferin sona erdiğini göstermez. Ülkenin büyüklüğü ve karşılaştığımız inatçı direniş birliklerimizi daha haftalarca meşgul edecektir." Zafer zaferi izledi. 15 Temmuz'da Smolensk'in kuşatılmasıyla bir başka cep oluşturuldu ve 100 binden fazla Kızıl Ordu mensubu, 2.000 tank ve 1.900 top devre dışı bırakıldı. Üç tümenden arta kalan ve Mogilev'de ele geçirilen 12 bin Rus esir 26 Temmuz'a dek dayandı. Ağustos başında Roslavl civarında 54 bin Rus ele geçirildi. Ancak, o zamana kadar BARBAROSSA'nın başarısızlığa uğradığı belli olmuştu. Harekâtın hedeflerine sonbahar yağmurlarından önce ulaşılamazdı.

Fena halde hırpalansa da Kızıl Ordu çökmedi; aslında adamlarının sabrı ve kararlılığı giderek arttı. Ağır adımlarla yürüyen piyade tarafından

geri alanlar güvenliğe alınamadan önce, Alman seyyar güçlerinin kuşatma ve ileri hamlelerinin izlenmesi zorunluydu. Sovyet rejimi bölünmedi, tersine, yabancı istilasına karşı Alman işgal politikalarının acımasızca insanlık dışı özellikleriyle güçlenen yaygın milliyetçi tepki, rejimi daha çok destekledi. Üstelik, istikrarlı Rus direnişi hızlı Alman ilerlemesinin arkada bıraktığı Kızıl Ordu subayları ve askerleri tarafından örgütlenen ve yönetilen partizan savaşıyla Almanların levazım sorunlarını daha da ağırlaştırdı. Üç kollu saldırının yavaşlaması BARBAROSSA için tek bir hedef seçilmesi ve ona öncelik verilmesi gerektiğini gösterdi. Ordu Yüksek Komutası ve Merkez Ordu Kurmayı, Alman seyyar kuvvetlerinin Moskova'ya karşı bir araya getirilmesini istedi. İtibar ve iletişim merkezi olarak başkentin öneminin Stalin'i burayı savunmak için mevcut her türlü kaynağı kullanmaya zorlayacağı ve böylece ana Sovyet güçlerinin kesin yenilgisi için bir fırsat doğuracağı varsayıldı.

Hitler aynı fikirde değildi. Kuzeyde Almanların Baltık'ı kontrolünün güvenli kılınması gerektiğine ve Kırım'ı zapt etmek, oradaki üslerden Romanya petrol alanlarına yönelik hava saldırılarını önlemek, Ukrayna besin ikmaline el koymak ve Donets havzasındaki Rus sanayi bölgelerini ele geçirmek için, Güney Ordu Grubu'nun güçlendirilmesi gerektiğine inanıyordu. 1941'de doğu savaşı kazanılamasa bile, muhtemelen Hitler haklıydı. 1945'ten itibaren, 1941'de bir zafer şansı olduğu iddia edilen fırsatı kaçırmakla suçlandı, ancak, aslında Ağustos'ta Rus direnişi bu beklentiyi bitirmişti. Uman yakınında 16'dan fazla Sovyet tümenini kuşatıp 103 bin esir ele geçirerek, Ağustos başında Dinyeper yolunu açsa da, Güney Ordu Grubu'nun ilerlemesi merkez cepheye göre yavaşlamıştı. Kısmen bunun sonucu olarak Kiev'deki büyük savunma çıkıntısını tutmayı Ruslara bıraktılar. Sonuçta, Hitler'in Merkez Ordu Grubu'na Guderian'ın panzer grubu dahil sağ kanadını güneye doğru kaydırması emri, ilk olarak Gomel civarında 80 bin Rus'un ele geçirilmesini ve sonra da savaşın, aslında bütün savaş tarihinin iki büyük zaferinden birinin kazanılmasını sağladı. Beş Rus ordusu tuzağa düşürüldü, 665 bin esir, 884 tank ve 3.700 top ele geçti. Ardından, Rundstedt'in Güney Ordu Grubu Karkov'u alarak Rostov'a ilerledi ve Kırım'ı işgal etti. Kiev cebi Güney Ordu Grubu piyadesiyle temizlenirken, Merkez Ordu Grubu'nun seyyar güçleri yenileniyordu. Eylül 1941 başında 3. Panzer Grubu, tank gücünün % 41'ine, 4. Panzer Grubu % 70'ine indi, ancak yılın sonunda bu rakamlar % 75 ve % 100'dü. Ekim'in ilk haftasında Moskova'ya doğru ilerleme yeniden başladı ve bu

Sovyetler Birliği'ne Saldırı, 1941

seyyar gruplar Vyazma civarında muazzam bir cep oluştururken, Guderian'ın 2. Panzer Grubu, Kiev Çarpışması'ndan sonra gücünü yarı yarıya kaybetmiş olsa da, Briansk yakınında bir başka cep oluşturdu. Bu ceplerin temizlenmesi her zamanki gibi zaman ve sert çarpışma gerektirdi, ancak ele geçirilen 660 bin esir, 1.242 tank ve 5.412 topla elde edilen sonuçlar, Kiev kuşatmasıyla rekabet eder hale geldi.

Geriye bakıldığında, Almanların 1942 yaz başına kadar artık savunmaya geçmiş olması gerekiyordu. Ancak Moskova'nın çöküşü kesin gibi göründüğünden, Hitler, Ordu Yüksek Komutası ve Merkez Ordu Grubu, Moskova'yı almak için tekrar çaba göstermenin zahmete deyeceğini düşünüyordu. Doğudaki Alman ordusu, başlangıçtaki toplam gücünün 6'da birini bulan sayıda, ölü ve yaralı olmak üzere yaklaşık 650 bin kişi kaybetmişti (ancak kaybedilen, savaş piyadesinin çok büyük bölümüydü). Öte yandan, en azından 4 milyon Sovyet askeri öldürülmüş ya da ele geçirilmişti. Alman Ordu Komutası 14 Ekim'de Moskova'nın kuşatılmasını emretti. Çok geçmeden Rus başkentinde korku ve hatta panik baş gösterdi. Stalin ve askeri karargâhların dışında yönetim terk edildi. Ancak Merkez Ordu Grubu korkunç levazım sorunlarıyla karşılaştı. Yağmur ve yoğun kullanım Rusya'daki yolları çamura dönüştürmüştü. Demiryolu ana istasyonları öndeki birliklerin hâlâ çok arkasındaydı ve demiryollarının kapasitesi tahribattan ve artan partizan eylemlerinden dolayı gerilemişti.

Öte yandan, Rus tarafında, Moskova'da birleşen yıpranmamış demiryolları cephe gerisine çok yakın mesafedeydi. General Zhukov 10 Ekim 1941'de Moskova'nın savunmasını üstlendiği zaman emrinde 90 bin adam vardı. Milis birlikleri, siper kazmak ve savunma engelleri inşa etmek için seferber edilen Moskova'daki işçi ve kadınlardan oluşturuldu. Stalin'in casusu Richard Sorge, Eylül sonunda Sovyetler'in doğu topraklarına acil bir Japon saldırısı tehlikesi olmadığını bildirdi. 1941 Ekim ve Kasım'ında, yaklaşık 1.000 tank ve 1.000 uçakla en azından 8 tümen Uzakdoğu'dan hareket etti.

Kasım başında Alman saldırısı durdurulmuştu. 7 Kasım'da başlayan don, önceleri, 15 Kasım'da saldırının tekrar başlamasına izin verecek kadar hareketi kolaylaştırdı. O zamana kadar Alman piyade tümenlerinin savaş kapasitesi % 65'e, panzer tümenlerininki ise % 35'e düşmüştü. Alman kamyonlarının sadece % 30'undan yararlanılabiliyordu. Merkez Ordu Grubu'na taze kuvvet katılmazken Kızıl Ordu Moskova'yı doğudan

gelen ve kış savaşında deneyimli ve iyi donanımlı savaşçıların da aralarında olduğu yeni kuvvetlerle sürekli takviye etti. Kasım sonuna doğru, makinelerin çalışmasını engelleyen ve çarpışmanın etkililiği ve hareketliliğini azaltan olağanüstü soğuklar başladı. Alman saldırısı 5 Aralık 1941'de sona erdi; aynı gün Rusların karşı saldırısı başladı. 7 Aralık'ta 353 Japon uçağı Pearl Harbor'daki Birleşik Devletler Pasifik Donanması'na saldırdı. Sovyet direnişi, Hitler'in Birleşik Devletler savaşa girmeden önce kıta Avrupa'sının kontrolünü ele geçirme girişimini boşa çıkarmıştı.

5
Birleşik Devletler Savaşa Giriyor: Japon Saldırılarının Kökenleri

Japon adaları imalat sanayisi açısından çok az doğal kaynak ve hızla artan nüfusu beslemek için yetersiz toprak sunar. 1920-1940 arasında nüfus 55 milyondan 71 milyona çıktı. Bunda artan yabancı ticaret ya da göç, veya her ikisi birden, çok önemliydi. Gıda maddeleri ve hammadde ithalatını finanse etmek için ihracatın artması ve sanayinin genişlemesi gerekir. Bu amaçlara ulaşmanın iki yöntemi vardı: Birisi, serbest ticareti ve uluslararası sermaye akışını teşvik ederek, dünyanın büyük ticaret ülkeleriyle işbirliği yapmak ve dünya barışının sürmesine katkıda bulunmak. Diğeri dış dünyaya Japon esenliğinin iktisadi ve politik koşullarını dayatmak için güç kullanmak. Japon gücü denizaşırı yerleşimler için alanlar ve ticaret ve yatırım için ayrıcalıklı fırsatlar ele geçirebilirdi. Petrol de dahil hammadde tedariki güç kullanarak sağlanabilirdi. Bu durumda Japonya gelişebilir ve o zaman belki 'Büyük Doğu Asya Ortak Gönenç Alanı'ndaki gönülsüz dostlarına artan yararlar sağlayabilirdi. İlk politika 1920'lerde, ikincisi 1930'larda uygulandı: İkinci politika 1937'de Çin'de savaşa, 1941'de de dünya savaşına neden oldu. Japonya barış politikalarının başarısız olması ve sonucunda silahlı kuvvetlerin, özellikle de ordunun nüfuzunun artması nedeniyle savaşa girdi.

1920'lerde Japon ekonomisi yılda ortalama % 3,3 oranında büyüyordu. Bu, Japonlarınki dışında her standart için hatırı sayılır bir başarıydı – 1890-

1920 döneminde rakam % 5,7 civarında olurken, 1930'larda yaklaşık % 7,2'ye ulaşıldı. Yıllık % 7 ile imalattaki büyüme daha da etkileyiciydi, ancak bu fazla nüfusu ayakta tutmak için yeterli değildi. Bu on yıl içerisinde sanayi işgücündeki artışın ancak % 11'ini massetti. Yetersiz olsa da, bu hatırı sayılır iktisadi büyümeyi felakete dönüştürmek için birçok etmen birleşti. Hükümet politikasının da rolü oldu. Ticaretin altına göre ve dolayısıyla benzer biçimde sabitlenmiş olan diğer paralara göre sabit, istikrarlı bir parayla ilerleyeceğine inanıldı. Daha zararlısı, Japon yetkililer yenin 1914 öncesi dış mübadele değerinin yeniden sağlanmasının istenen bir gelişme olduğuna ilişkin moda görüşü benimsedi. Yenin değerinin yükselmesi için Japonya'da fiyatların aşağı itilmesi gerekti ve bu yönetim harcamalarının kesilmesiyle yapıldı. İki etkisi oldu: İktisadi faaliyet işsizliğin artmasına neden olacak ölçüde kontrol altına alındı ve silahlı kuvvetler 1928-1930 arasında yaklaşık % 15 düşen askeri harcamaların kısılmasından rahatsız oldu. Bu eğilim Japonların askeri kesim ve milliyetçilerde aşırı muhalefet doğuran 1930 Londra Deniz Silahsızlanma Antlaşması'na katılımıyla ifade edildi.

Yen 11 Ocak 1930'da, bir dolar yaklaşık iki yen olmak üzere, altın standardına döndü. Bu iyi bir an değildi. Dünyadaki iktisadi kriz içerdeki enflasyonun etkisini ağırlaştırdı. Japon ekonomisi Birleşik Devletler'deki bunalımdan hemen etkilendi. Japon çiftçilerinin % 40'ı ipek yetiştirmeye güveniyordu ve Birleşik Devletler'in talebindeki çöküş 1931'de ham ipek ihracat değerinin 1929'daki düzeyinin yarısından bile azına inmesine yol açtı. Japon çiftçiler, modern sanayiyi güçlendirmekle daha fazla ilgilenen hükümetlerin kendilerini korumaması nedeniyle, düşük yiyecek maddesi fiyatlarından da zarar görüyordu. Özellikle, o zaman Japon denizaşırı imparatorluğunun parçası olan Formoza'dan (Tayland) ve Kore'den yapılan ithalat, pirinç fiyatının 1925'teki düzeyinin yarısının da altına inmesine yol açtı. 1928'den sonra yenin artan değeri tarımcılardaki borç yükünü artırdı.

1925'ten 1930'a kadar geçen sürede asla yüksek olmayan tarımsal hane halkı geliri ortalama üçte bir oranında düştü. Kiralar da, tarımsal krizin etkileri hem toprak sahiplerini hem de kiracıları vuracak ölçüde, aşağı indi ve tarımsal sınıflar arasındaki hoşnutsuzluğa denge unsuru olamadı. Tersine, kırsal toplumun tüm kesimleri ekonomik açıdan daha başarılı azınlıklara içerledi: Bunlar vasıflı sanayi işçileri ve modern iş dünyasının çalışanları, özellikle Mitsui ve Mitsubishi'nin başını çektiği Zaibatsu

şirketler grubuydu. 1930'da Japon nüfusun yarısı hâlâ tarıma bağlıydı. Ordu personelinin çoğunu kırsal kesimden aldı: Ordu tarımsal sıkıntılarla ilgili kaygıydı ve kırsal kesimden gelen insanlar daha güçlü ve yayılmacı politikalara destek bulmayı olanaklı kıldılar.

Politika değişimine damgasını vuran iki olay oldu: Eylül 1931'deki Mukden olayı ile Aralık'ta altın standardının terk edilmesi. Mançurya'da Japonların önemli siyasal ve ekonomik hakları vardı, ancak topraklar Çin'in parçasıydı. Çin merkezi hükümetinin taşradaki Çin hükümdarları üzerinde pek kontrolü yoktu, ancak yabancı ayrıcalıklara düşman bir milliyetçiliğin gelişimini teşvik etti ve yansıttı. Enternasyonalizm taraftarı Shidehara'nın dışişleri bakanı olduğu Wakatsuki'nin başkanlığındaki Japon hükümeti, Çin'in bu ülkeden zorla sağlanan ayrıcalıkların kaldırılmasına ilişkin taleplerine yönelik ödünleri onayladı. Yerel Japon komutanlar ise onay vermedi. 18 Eylül 1931'de Mukden yakınlarında, Japonya'ya ait Güney Mançurya demiryolunda bir bomba patladı. Demiryolunu koruyan Japon Kwantung ordusu derhal bütün Mançurya'nın kontrolünü ele geçirmeye yönelik planları devreye soktu. Yönetimin barış isteğine Tokyo'daki genel kurmayın cesaretlendirdiği yerel ordu komutanı karşı çıktı ve merkezi hükümet sadece sonuçları kabul edebildi. Birleşik Devletler yönetimi ve son derecede kararsız İngiltere liderliğindeki Milletler Cemiyeti Mançurya'daki eylemi kınadı ve Manchukuo'nun Japonya korumasındaki yeni devletini tanımayı reddetti. Ancak Birleşik Devletler'in görüşlerini uygulayacak bir şey yapmayacaktı ve Cemiyet de tek başına etkili olamazdı, ama kınamaları Japonya'nın Mart 1933'te Cemiyetten çekilmesine neden oldu. Nazik durumdaki Çin hükümeti böylece uluslararası destek buldu ve Çin aydın kesiminin büyük bölümünün desteğini aldı. Çin hükümeti bu desteği korumak için Mançurya ve Kuzey Çin'deki Japon hâkimiyetini resmen tanımayı reddetti.

Bu nedenle Japonların Mançurya'da ilerlemesi Japonya'yı İngiltere ve Birleşik Devletler'in düşmanlığı ve artan Çin milliyetçiliği karşısında soyutlanmaya götürdü. Sonuçta, Japon yabancı düşmanlığı giderek arttı ve eski milliyetçi yakınmalar –Japon göçlerine Amerikan ve Avustralya sınırlamaları ve Washington ve Londra'nın deniz silahsızlanma anlaşması koşulları– yoğunlaştı. Bu arada, yen altın standardına dönüldüğünde sabitlenen mübadele oranı Japon parasını açıkça aşırı değerli hale getirdi. Ocak 1930'da Japonya'da tutulan altın ve yabancı kambiyo rezervlerinin yarısından fazlası 1930 ve 1931'de yeni destekleme politikasında eridi.

Aralık 1931'de altın standardından vazgeçildiğinde yen yaklaşık % 40 düştü. Sonuçta, Japon ihraç ürünleri diğer paralara göre ucuzladı ve sonra çabucak eski haline döndü ve şahlandı. Yüksek mübadele oranından vazgeçilmesi artık Japon fiyatlarının düşük tutulmasının gerekmediğine işaret ediyordu. Ana bölümü ordu olmak üzere, yönetim harcamaları borçlanmayla finanse edilerek arttı. 1938'de yönetim harcaması 1931'deki düzeyi üçe katladı ve askeri harcama 12 katından fazlaydı. Sonuç güçlü bir iktisadi büyüme ve artan istihdamla, kuşkusuz, askeri ihtiyaçlara yönelik özel önemdi: 1938'de silahlı kuvvetlere yapılan harcamanın milli hasıladaki payı, 1931 milli hasılasındaki düşük payını beşe katlamıştı.

Japon iktisadi ve siyasi politikalarının dönüşümü ve silahlı kuvvetlerin hâkimiyetinin sağlanması rejimde bir değişiklik olmadan ve iktidar silahlı *darbe* ile ele geçirilmeden gerçekleştirildi. Bazıları genç subaylara çekici gelen sayısız yurtsever, militarist cemiyet ve örgütlenme vardı. Bazıları kolayca şiddet ve cinayete yöneldi. Bir Başbakan, iki maliye bakanı, ve bir Britanya imparatorluk temsilcisi öldürülenler arasındaydı; ordu *darbeleri* planlandı ve en azından ikisi gerçekten denendi. Ancak bu olaylar, askeri nüfuzun nedeninden çok, askerlerin görüşlerinin artan nüfuzunun uç belirtileriydi. Bunun nedeni, liberal enternasyonalizm taraftarlarının başarısızlığı, kısmen şansızlık, kısmen aşırı güven, kısmen de Avrupa ve Amerika'daki dostların işaret ettikleri problemlerin yoğunluğudur.

Böylece, Japon görüşü, yarışmacı bireyciliğe karşı işbirliğine ve uyuma dönük Japon eğitim ve kültürünün yeğlenmesiyle kolaylaşan askeri yaklaşımı kabullenmeye doğru yöneldi. Liberal yaklaşımların tükendiğini söylemek doğru olmaz: Özellikle Batılılaşmış üst sınıfta, ordu ve donanmadaki bazı kıdemli subaylar arasında, imparatorun şahsında, ve en kıdemli devlet adamı olan ve 1940'ta tedbir ve iyi niyet tavsiye ederek 92 yaşında ölen Saionji'de bu yaklaşımlar devam etti. Ancak, Haziran 1937'den Ocak 1938'e ve Temmuz 1940'tan Ekim 1941'e kadar başbakan olan ve daha 1918'de "İngiliz-Amerikan barışçılığının adalet ve insanlıkla bir ilgisi yoktur (...) bizim uluslararası konumumuz halkı *statüko*yu parçalamaya çağırmalıdır (...) Milletler Cemiyeti (...) zararlı bir şey olarak görülmelidir' diye yazan Konoe gibi, 1920'lerin muhalifleri de, artık, siviller arasında bile konsensüsü temsil ediyordu.

1932'de Japon ordusu Şanghay'daki kontrolünü genişletme girişiminde başarısız oldu, ancak 1933'te Çin'in Jehol eyaletini almayı başardı ve buna Mançukuo kukla devletini kattı. Sonraki birkaç yıl güvenilmez ateşkes

devam ederken, Japon ordusu Japon ticari çıkarlarını kabul edip gözetecek Çin liderleri arayışını sürdürdü. Ateşkesin sürmesinin bir nedeni, Çin Komünist Partisi Kuomintang'ın lideri Chiang Kai-shek'in Japonlara meydan okumaktan çok Çin Komünistlerini kontrol etmekle ilgili olmasıydı. Aralık 1936'da bu yaklaşımın tehlikesi, kendi subaylarından bazılarının kendisine karşı ayaklandığı ve Japonlara karşı Komünistlerle işbirliği lehine açıklama yaptıkları zaman net olarak Chiang'ın karşısına çıktı. Chiang en azından bir Japon karşıtı milliyetçi duruşu sergilemesi ve Japonların onunla işbirliği yapma girişimlerinden uzak durması gerektiğini anladı. Bu arada, Mayıs 1936'da Japon ordusu ve Japon Deniz Kuvvetleri, Birleşik Devletler'e, İngiltere'ye, Sovyetler Birliği'ne ve Çin'e karşı Japon savunmasının hazırlıklar yapması gerektirdiği konusunda aralarında anlaşmaya vardılar. Ancak, zamanlama ve öncelikler açısından Japonlar arasında büyük anlaşmazlıklar vardı: Mevcut kaynaklar ilk olarak ne kadar geliştirilmeliydi, ne kadar ve nereye kadar genişletilmeliydi, ilk olarak hangi tehditler ve ne zaman karşılanmalıydı? Koşullar, nihayet savaşa ve yenilgiye götüren tercihleri dayattı.

Temel sorun iktisadi kaynakları artırmak ve bu kaynakları güvenceye almaktı. Japon imalatının muhtemelen üçte biri dışarıda satıldı; iki savaş arasında Japonya ihraç ürünlerine İngiltere'den bile daha fazla bağımlıydı. 1930'larda özellikle Japon tekstil ihracatına karşı gümrük engelleri arttı. Bu engellerin etkisi ve ticarete başka engellerin geleceği korkusu, pazarları siyasi ya da askeri eylemle güvenli kılmak arzusunu doğurdu. 1936 itibarıyla Mançurya ve Japon kontrolündeki denizaşırı topraklar Japonya'nın yiyecek ithalatını temin ediyordu, ancak Japon sanayi malları ithalatının sadece % 15'i bu topraklardan sağlandı. Japonya'nın çinko ve kalay tüketiminin % 70'i, kurşunun % 90'ı ve işlenmemiş pamuk, yün, alüminyum ve kauçuğun tümü dış kaynaklardan geliyordu. 1930'larda dış mübadelenin ana kaynağı Çin'le olan ticaret fazlasıydı; 1936'da Çin ile 318 milyon yenlik istenir düzeydeki ticaret dengesi, Avrupa, Birleşik Devletler ve İngiliz dominyonları ile olan ticaretteki 425 milyon yenlik açıkla tezat oluşturuyordu. Çin ile yapılan vazgeçilmez ticaret Çin milliyetçiliğinin tehdidi altındaydı. 1931-1933 arasında Mançurya Japonlar için güvenli hale getirildi. Sonuç, Çin'de daha da artan rahatsızlık ve boykottu: 1920'lerde Çin ithal mallarının % 25'i Japonya'dan gelirken, 1932'de bu rakam % 14'e geriledi. 1937'de Japonlar Çin'e karşı yaygın eyleme başladı.

Japon Savaşı, 1941-45

Savaş Temmuz'da Pekin yakınındaki Marco Polo Köprüsü'nde patlak verdi. Bu kez Tokyo'daki Japon sivil yetkililer ordudan daha fazla savaş yanlısıydılar ve Çin tarafında, Chiang Kuzey Çin'de bir çatışmayı püskürtmeye hazırdı: Chiang sadece Japon karşıtı milliyetçiliğin bir lideri olarak ayakta kalabilir ve Çin Komünistlerini geçici müttefik olarak tutarak Moskova'nın desteğini muhafaza edebilirdi. 1938'in sonunda Japonya, güneydeki Canton dahil bütün önemli Çin limanlarını kontrol altına aldı ve Chiang Szechuan'da Chungking'in lehine çekildi. Ancak Chiang'ı Japonlarla çalışmaya ikna etmeye yönelik yinelenen çabalar sonuçsuz kaldı ve 1940'ta Whang Ching-wei yönetiminde kendi hükümetlerini kurdular. Üstelik, Japonlara yönelik düşmanlık daha da arttı. 1937'de Nanking'e girişin ardından gelen zalimlikler dünyayı sarstı. Japon uçakları neredeyse İngiliz elçisini öldürüyordu ve Amerikan gambotu *Panay*'ı batırdı. Tientsin'in İngiliz sakinleri Japon subaylar tarafından kasten küçük düşürüldü. Kuzeyde, Japon ordusu Sovyetler Birliği'nin en tehlikeli düşman olduğuna ilişkin diğer birçok subayının görüşünü dikkate aldı ve şiddetli sınır savaşlarını başlattı, ancak Rusların gücü 1938 ve 1939'daki açık Sovyet zaferleriyle doğrulandı. 1936'da Japonya Sovyetler Birliği'ne karşı denge oluşturmak üzere Almanya ve İtalya ile Anti-Komintern Paktı'nı imzaladı, ancak Ağustos 1939'da Nazi-Sovyet Paktı'yla şaşkınlığa uğradılar.

Eylül 1939'da Avrupa'da savaşın patlak vermesi başlangıçta Japonya'ya fazla fırsat sunmadı. Kuzeyde Sovyetler Birliği tehdidi Nazi-Sovyet Paktı'yla arttığından, artık güneye doğru genişlemek ve Güneydoğu Asya'da İngiltere ve Fransa ile savaş tehlikesini göze almak tehlikeliydi. Ancak Mayıs-Haziran 1940'ta sahne değişti: Hollanda ve Fransa'nın Naziler tarafından işgali, önlenmesi gereken Japon tehlikeleri ve ele geçirilecek kolay fetih fırsatları sundu. Fransız Hindiçin'i Çin'e karşı mücadelede stratejik olarak önemliydi ve Hollanda Doğu Hint Adaları özellikle petrol olmak üzere doğal kaynak açısından zengindi. Japonya, Amerikalılar ya da İngilizlerin bu toprakların kontrolünü sağlamasından korktu, ancak ilk olarak kendileri girebilir ve bu toprakları alabilirlerdi. Sonra İngilizlerin Almanlar tarafından yenilgiye uğratılması beklentisi, özellikle kauçuk ve kalay bakımından zengin Malaya'da olmak üzere, daha fazla fırsatlar sundu. Temmuz 1940'ta Japonlar başarılı bir biçimde İngilizleri Burma yolunu üç aylığına kapatmaya zorladı – bu Chiang'ın dış dünya ile temasını sağlayan beş yoldan biriydi – ve Eylül'de Japon birlikleri Fransız

Hindiçin'inin kuzey yarısından girerek güneye doğru yayılmaya başladı. Hollandalılar Doğu Hint Adaları'ndan sürekli ikmal vaadine zorlandı. 27 Temmuz 1940'ta Japon hükümeti en önemli kararını verdi: 'Güneyin problemleriyle ilgilenmek' için 'değişen dünya koşullarından' yararlanmak, ama Birleşik Devletler'le bir savaştan kaçınmak, ki Japon Deniz Kuvvetleri bunun İngilizlere yönelik bir saldırının ardından geleceğine inanıyordu. Böylece, Japon yetkililer umutlarını Almanların İngilizlere karşı zafer kazanmasına bağladı. Sonra, çatışma olmadan güneyde Malaya ve Doğu Hint Adaları'na doğru Japon kontrolünün yayılmasını ya da işgalini bekleyebilirlerdi. Japonlar Eylül 1940'ta Almanya ve İtalya ile Üçlü Pakt'ı imzalarken umutlarını, Birleşik Devletler'i Avrupa savaşına girmekten caydırmak suretiyle Almanya'ya yardımcı olmak karşılığında, İngiliz İmparatorluğu'nun bitmesi pahasına elde edilecek ganimetten pay elde etmeye bağladılar.

Manzara bir yıl içersinde tamamen değişti. İngiltere için artık yakın bir yenilgi tehlikesi yoktu ve Almanya Sovyetler Birliği'ne saldırmıştı. Japonların bir tercihi vardı: Ya Sovyetler Birliği'nin yıkılmasına katılmak, ya da kuzeydeki Rus tehdidinden kurtulmuş olarak güneye ilerlemek. Birleşik Devletler Japonya'yı güçsüzleştirmek ve kontrol etmek için ekonomik baskı kullanmaya başlarken, ve İngiliz ve Hollanda hükümetlerini (Hollanda hükümeti artık sürgündeydi) kendi doğu sömürgelerinde aynı şekilde davranmaya teşvik ederken, Japonya açısından eylem acil görünüyordu. Temmuz 1941'de Japonya'da iktidarda olanlar –esasen, başbakan, savaş, denizcilik, içişleri ve maliye bakanları, ordu ve donanmanın genel kurmay ve ikmal kadroları ile imparator ve kasvetli yorumcu rolündeki saray görevlileri– seçilecek yol konusunda kararsızdılar. Hem kuzey hem güney seçenekleri için hazırlıklar yaptılar. Sovyetler Birliği'ne karşı olası bir harekât için Kwantung ordusunu takviye ettiler ve Japon güçlerinin gelişmiş hava ve deniz üsleri kurmak için Güney Hindiçin'e girmesine izin vermesi konusunda Fransız Vichy yönetimine zorbalık gösterisinde bulundular. Başkan Roosevelt Malaya, Filipinler ve Doğu Hint Adaları'nı tehdit eden bu girişimi önlemek için Hindiçin'in garantili tarafsızlığı düzenlemesini önerdi; önerisi Tokyo'ya ancak Japon güçleri harekete geçtikten sonra ulaştı. Bu eylem en korkunç sonuçları beraberinde getirdi: Birleşik Devletler Japon varlıklarını dondurdu ve Japon petrol ihracatına ambargo koydu. Bunu, İngilizler ve Japonlar için şaşkınlık ve korku yaratarak Hollandalılar izledi. Roosevelt tam bir ambargoyu düşünmemişti. Petrol ihraç lisanslarının barış zamanı cetveline göre ve havacılık nite-

liğinden düşük benzin için uygulanabilmesini emretmişti. Bu kararı alan Roosevelt Newfoundland adlı savaş gemisinde Churchill ile buluşmaya giderken, dışişleri bakanı Hall hastalandı. Dondurulan Japon fonlarının serbest bırakılmasını kontrol eden komite kendi başına kalarak Japon alımlarını olanaksızlaştırdı. Başkan ne olduğunu anladığında asıl niyetine dönmenin Japonların üzerindeki etkiyi zayıflatacağını düşündü. Sonuç olarak Japonlar köşeye sıkıştı: Petrol olmadan ya Çin'den çekilmek ve 'Büyük Doğu Asya Ortak Gönenç Alanı'ndan vazgeçmek ya da savaşa girmek zorundaydılar.

Roosevelt'e göre, orada olanlar Avrupa mücadelesinin sonucunu etkileyebileceğinden, Uzakdoğu temel meseleydi. Çoğu Amerikalı ise Çin'in durumuyla pek meşgul değildi, ancak konuyla ilgili olanlar Japon isteklerine büyük düşmanlık besliyordu. Nedenler genellikle ekonomik değildi: Çin'de, toplam yabancı yatırımın % 6'sı olan Birleşik Devletler yatırımlarına göre, her biri toplam yatırımın üçte birini aşan bir oranla, İngiliz ve Japon yatırımları hâkimdi. Amerika'nın Japonya'ya ihracatı Çin'e ihracatından önemli ölçüde büyüktü ve yenin değer kaybetmesine karşın Amerika'nın Japonya'ya yönelik ihracatının dolar değeri 1932-37 arasında ikiye katlandı. Aslında Amerikan firmaları atılgan Japon yayılmasının bazı gereçlerini sağlıyordu. Amerika'daki Japon karşıtı görüş iktisadi öz çıkardan çok şiddetin ve uluslararası hukuksuzluğun törel olarak onaylanmamasından ve ulusal bağımsızlık ve hatta demokrasi için mücadele eden bir yönetim olarak Chiang Kai-shek rejimine yönelik sempatiden kaynaklandı. 1930'ların sonunda Chiang, karısının ailesinin sermayedar T.V. Soong kanalıyla yaptığı çalışmalardan dolayı dışarının, özellikle Birleşik Devletler'in sempatisini kazanma konusunda hayli başarılıydı. Böylece, Roosevelt yönetiminin Japonya'nın Çin'de hâkimiyet arayışına karşı tutumuna destek sağlandı: Bu, şiddete, ekonomik ayrımcılığa, Çin'in toprak bütünlüğüne saldırıya ve Çin bağımsızlığının sınırlandırılmasına yönelik yinelenen hoşnutsuzluk ifadesiydi. Birleşik Devletler Çin'le ticaret ve Çin'de yatırım kapısının bütün uluslara eşit koşullarda açık tutulması gerektiğinde ısrar etti.

Bütün bu ilkelere ters düşen ve Amerikalıların Çin'deki haklarını hatta güvenliklerini engelleyen 1937 yılındaki Japon eylemleri, Japonya karşıtı duyguyu güçlendirdi. Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nın ihracatçılardan sivillerin bombalanmasında kullanılabilecek gereçlerin gönderilmemesine yönelik talebi üzerine, Haziran 1938'de Japonya'ya ihracata

ambargolar başladı ve Aralık 1939'da ambargo uçak imalatı için gerekli metalleri de kapsadı. Ocak 1940'ta Birleşik Devletler yönetimi yasal olarak uygulanabilir ambargoların konulabilmesi için Japonya ile ticaret anlaşmasına son verilmesini sağladı. Amaç, Chiang'ın Çin'deki Japon ilerlemesini kontrol etmesine yardımcı olmaktı. Haziran 1940'ta Japonları kontrol etmek için bir başka acil neden ortaya çıktı. İngiliz İmparatorluğu Hitler'e karşı direnmekte artık yalnızdı ve Japon ilerlemesi Çin, Hong Kong, Malaya, Singapur, Borneo ve nihayet Burma ve Hindistan'daki İngiliz çıkarlarını tehdit ediyordu. Hitler'le gönüllü olarak savaşa tutuşan Avustralya ve Yeni Zelanda'daki dominyonlar da Japon tutkularının olası kurbanlarındandı.

Kuramsal olarak Britanya Japonya'ya yönelik iki politika arasında bir tercih yapabilirdi. Fiilen gerçekleştirilen politika Chiang'a yardım etmek ve İngilizlerin Doğu Asya'daki ekonomik ve siyasal çıkarlarını korumaya hazırlanmak açısından Japon ilerlemesine karşıydı. İngilizlerin Çin'deki yatırımlarının dışında, Malaya özellikle kalay ve lastikte birçok temel hammadde üretti, Kuzey Borneo ve Brunei petrol üretirken Hindistan, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın dış tecavüzlerden korunmasının gerektiği ortadaydı. Alternatif bir İngiliz politikası ise, yabancı düşmanlığına dayalı bir milliyetçiliğin engellenebileceği düzenli bir Çin'deki ortak çıkar temelinde Japonlarla işbirliği yapmaktı. Bu çıkar alanları düzenlenerek yapılabilirdi. Şanghay, Yangtze Vadisi ve güneyde İngiliz çıkarlarını kabul etmesi karşılığında, Japonlara Mançurya ve Kuzey Çin'de tam yetki verilecekti. Böyle mantıklı bir yol olası değildi. İngiliz enternasyonalist görüş Japon silahlı yayılmasına karşıydı ve saldırganlarla işbirliği yapılmasının adaletsizliğini yüksek sesle dile getirdi. Her şeyin ötesinde, Alman tehdidi savaş durumunda İngiltere'ye Birleşik Devletler desteğini kaçınılmaz hale getiriyordu. İngiltere Amerikan yönetimi ve meclisinin bu desteği sağlamasını olanaklı kılmak için erdemli uluslararası düzen ve demokrasi davalarını savunmak zorunda kaldı. Ancak nasılsa, Chiang Kai-shek'in bu davalara inandığı düşünüldüğünden, İngilizler Japonlarla uzlaşmaktan çok onlara karşı durmak zorunda kaldı.

Uzakdoğu'daki İngiliz stratejisi, Singapur'daki 1938'de tamamlanan deniz üssüne dayalıydı. Japonlarla savaş durumunda Singapur Adası, İngiliz ana donanmasının ulaşıp Japon donanmasını uzaklaştırması için gereken sürede, yaklaşık üç hafta, Japon saldırılarına karşı elde tutulacaktı. 1930'larda düşman Alman donanmasının inşası bu stratejiyi giderek zora

soktu; 1940'ta Fransız donanmasının kaybı ve düşmanlara İtalyan donanmasının da eklenmesi Japonlarla başa çıkabilecek bir donanmayı göndermeyi tamamen olanaksız kıldı. Amerikan yardımı olmadan İngiliz Doğu İmparatorluğu'nun savunulması mümkün değildi. İngiliz politikası Amerika'nın bu politikayı etkili kılması umuduyla Japonlara karşı tutarlı ve tahmin edilebilir bir muhalefet çizgisini izledi.

Mayıs 1940'tan sonra İngilizler artık hiçbir biçimde bağımsız bir politika izleyemezdi ve doğuda ne olacağının kararını Birleşik Devletler yönetimine bırakmak zorunda kaldı. Başkan da, danışmanları da, Amerikan halkı da, Japonlarla savaşı istemiyordu. Amerika'nın savaş yapmadan Japon yayılmasını durdurması halinde uluslararası düzen güçlenecek, Chiang ve demokrasi desteklenecek, ve İngilizlerin Hitler'e direnmesi kolaylaşacaktı. 1940 sonbaharında Almanya ve İtalya ile imzalanan Üçlü Pakt sonucundaki Japon ittifakı, Japon liderlerin savaşı bir fırsat olarak gördüklerini, İngiltere ve sonra Sovyetler Birliği'ne 'her türlü savaş yardımı' yapmaya yönelik artan Amerikan donatımının bir sonucu olarak olası görünen bir Amerika Almanya savaşı halinde, savaşa katılacaklarını gösterdi.

Bu nedenle, Japon güçlerinin 1941 yazında Kuzey Hindiçin'e girmesi, Birleşik Devletler'in petrol ambargosu biçimindeki sert yanıtıyla karşılaştı. Ne Birleşik Devletler ne de Japonlar savaş istiyordu, ancak bu devletlerin gereksinim duyduğu koşullar keskin biçimde ayrılıyordu. Japonlar Chiang'ın Çin'de kendi dayattıkları iktisadi ve siyasal düzenlemeleri kabul etmesini ve 'Çin olayı'na böyle bir çözüm dayatmak için gerekli koşulları sağlamalarına Amerikalıların izin vermesini istedi. Birleşik Devletler yönetimi, Japon gücünü destekleyecek kaynaklara yönelik ambargonun Japonların Çin'in bağımsızlığının iadesini kabulüne kadar sürdürülmesinde ısrar etti. Neredeyse son dakikaya kadar Japonların savaş riskine girmeyeceği düşünülse de, Birleşik Devletler yönetimi sonunda Japonların Doğu Asya'da ve Güneybatı Pasifik'te tam yetkiyle ödüllendirilmeleri yerine, onlardan gelecek saldırı tehlikesini göze almayı tercih etti. Henüz başbakan olan Japonya eski savaş bakanı Tojo, İmparator Hirohito'nun talep ettiği politikayı gözden geçirdiği sırada durumu açıkça ortaya koydu. Tojo'nun açıklamasına göre Amerikalılar Japonlara Dört İlkeyi dayatmaya çalışıyordu:

> (1) Toprak bütünlüğüne ve bağımsızlığa saygı, (2) İçişlere karışmama, (3) Ticarette ayrım gözetmeme, (4) Güç kullanarak *statüko* değişiminin onaylanmaması... Birleşik Devletler bu ilkeleri kabul etmemizi istiyor.

> Bunu yapamayız çünkü bu ilkelere dayanan boyunduruğu yok etmek için Mançurya Olayı'nı ve Çin Olayı'nı gerçekleştirdik... Japonların asker çekme ilkesini kabul etmesinde ısrar ettiler... Bir milyon kişilik büyük bir güç gönderdik ve bu bize 100 binden fazla ölü ve yaralıya, yoksun kalan ailelere dört yıllık meşakkate mal oldu... Çin, bu olaydan önceki durumundan daha kötü olacak. Mançurya, Kore ve Formoza'yı (Tayvan) yönetmeye bile teşebbüs edecek. Ülkemizin yayılmasını ancak bölgelere yerleştirilmiş birliklerle umut edebiliriz.

Japon ordusu Almanya'nın 1941'de Sovyetler'i tamamen ortadan kaldırma ihtimali olmadığını daha Ağustos'ta anladı. Kışın kuzeyde askeri harekâtlar olanaksızlaşacaktı. Bu nedenle Japon kaynaklarının diplomasiyle ya da hızlı harekâtlarla güvenceye alınması için zaman olacak ve 1942 yazında Rusya'daki kesin Alman zaferinden yararlanmak için hazır olunacaktı. Deniz kuvvetleri İngiliz ya da Hollanda sömürgelerine karşı güç kullanmanın Amerika ile savaşı gerektireceğini ileri sürdü. Bundan dolayı, Japon hükümeti petrol ambargosunun gevşetilmesi için diplomatik bir girişimde bulunulması gerektiği, ancak bu girişim başarısızlıkla sonuçlandığı takdirde Japonya'nın İngiltere, Amerika ve Hollanda ile savaşa girmesi gerektiğini kabul etti. Kaybedecek zaman olmadığından, savaş 1941 Aralık başında başlayacaktı: Japon sivil ve askeri yetkililer savaşın nedenini gösteren bir belgede şu açıklamayı yaptılar:

> Petrol, imparatorluğun ulusal gücü ve savaş gücündeki zayıf noktadır... Şimdi stoklanmış olan petrolü azar azar tüketiyoruz... En fazla iki yıl daha kendi kendimize yeteriz. Büyük ölçekli askeri harekâtlar yaparsak bu süre daha da kısalacak (...) imparatorluğumuz askeri açıdan güçsüzleşecek... Bu arada Birleşik Devletler'in deniz ve hava kuvvetleri gün geçtikçe gelişecek (...) Birleşik Devletler donanması gelecek sonbaharda imparatorluğumuz deniz kuvvetlerinden üstün hale gelecek... Bu mevsimde güneydeki harekâtları çabuk sonuçlandırabilmek ve kuzeydeki [yani Sovyetler Birliği'ne karşı] askeri faaliyet özgürlüğümüzü korumak için mümkün olan en kısa zamanda savaşa hazırlanmak gerekiyor.

Japon yetkililer Japonların Birleşik Devletler'in gücünü yok edebileceğini düşünmüyordu. Almanya'nın İngilizleri savaş dışı bırakacağını ve Japonya'nın uzun bir savunma için gereken kaynakları fetihle elde edebilece-

ğini ümit ettiler. O zaman Birleşik Devletler mantığı anlayacak ve 'Büyük Asya Ortak Gönenç Alanı'nı parçalamak için gereken çabaları azaltacaktı. Tojo'nun belirttiği gibi, 12 Kasım 1941'de "Amerika bir süre kızabilirdi, ancak daha sonra anlayış gösterecekti". Özellikle de savaş Pearl Harbor Limanı'ndaki Birleşik Devletler Pasifik Donanması'na sürpriz bir saldırıyla başlayacağından, bu gerçekten çok tuhaf bir görüştü. 7 Aralık 1941'de, Pazar günü yerel saatle 7.55'te ilk bombalar düştü (Tokyo'da 8 Aralık saat 3.25; Washington'da 7 Aralık saat 13.25; Greenwich'e göre 7 aralık saat 18.00). Amerika dışişleri bakanı Cordell Hull'a, elde olmayan gecikmeler sonucunda, bir saat sonra savaş deklarasyonu verildi.

Japonya'da gelişmeleri en iyi takip edebilenler kaygılıydı. İmparator ve etrafındaki bazı kişiler, bazı donanma görevlileri, özellikle en kıdemlileri, birçok diplomat, banka temsilcileri ve büyük iş sahipleri İngiltere ve Birleşik Devletler ile beklenen bir savaşa korkuyla bakıyordu. Bu insanların sesi 1930'larda giderek kısıldı. Saldırgan davranışlara karşı muhalefet aşırı milliyetçilerin yönetim içinde bile cinayet işlemesi tehlikesini getirdi. Silahlı kuvvetler, özellikle ordu nüfuz kazandı ve ordu içerisinde orta rütbeli subaylar, binbaşılar ve albaylar, bazen daha sakıngan olan kıdemlilerine hükmetme eğilimine girdiler. Deniz kuvvetleri nüfuzunu ve bütçesel ödenekleri sürdürmek için kavgacılıkta, özellikle Amerika ile savaş olasılığını savunmak konusunda orduyla rekabet etmek zorunda kaldı. Endişeli olanlar bile Birleşik Devletler yönetiminin tepeden bakan tavrına ve Chiang Kai-shek yönetiminin Japonların kefaletindeki yönetimden üstün olduğu düşüncesine içerledi. Halk arasında Yedekler Birliği gibi örgütler tarafından teşvik edilen yurtseverlik uyum sağlanmasına iknaya yardım etti. 1941'de basın kontrol altına alındı ve asla çok güçlü olmayan Meclis'teki partiler tek parti haline getirildi: İmparatorluk Yönetimi Yardım Birliği. Aralık 1941'de Tojo, mevcut dünya durumuna göre, "halk genel olarak ulusumuzun birisi görkeme diğeri çöküşe giden yolların kesiştiği yerde durduğunun bilincindedir" iddiasında bulundu. Ancak "Komünistler, isyancı Koreliler, belli dini liderler gibi savaş karşıtı ve ordu karşıtı olanlar" üzerindeki kontroller "güçlendirilmişti" (...) "bazı durumlarda onların bazılarını önlem olarak tutuklayabilirdik".

11 Aralık 1941'de Hitler ve Mussolini de Birleşik Devletler'e savaş ilan etti. İkinci Dünya Savaşı'nın ana gruplaşması tamamlanmıştı: Sovyetler Birliği 1945'e kadar Japonya'ya savaş ilan etmese de, Almanya, İtalya ve Japonya'ya karşı İngiltere, Sovyetler Birliği ve Birleşik Devlet-

ler. Roosevelt Almanya'nın savaş deklarasyonu olmaksızın Birleşik Devletler'i açık bir savaşa sokamazdı ve bu nedenle taraflarca kabul edilmiş olan ve Almanya'nın yenilgisinin Japonya'nın yenilgisinden önemli olduğuna ilişkin İngiliz-Amerikan stratejik ilkesini uyguladı. Hitler'in bunu niçin yaptığını bilmiyoruz. Nisan 1941'de Hitler, Japonya Birleşik Devletler ile savaşa girdiği takdirde Almanya'nın savaşa katılacağına ilişkin Japon dışişleri bakanı Matsuoka'ya güvence vermişti. Japon saldırısının düşmanlarını meşgul etmesi ve Birleşik Devletler'in İngiltere ve Rusya'yı tüm gücüyle desteklemesini engellemesi Almanya için kesinlikle çok yararlıydı. Hitler ayrıca Amerikan gücünü Atlantik'te özgür kılacak bir Japonya-Amerika anlaşmasını da araştırmak ve engellemek zorundaydı. Böylece, tereddüt eder görünse de, yakında gerçekleşecek Japon saldırısı olasılığıyla 1941 Kasım sonunda yüz yüze geldiğinde, sözünü tekrarlamaktan başka yapabileceği bir şey yoktu. Ne olursa olsun, 1941 olayları Hitler ertelemeyi çok istese de yakın gelecekte Birleşik Devletler'le savaşın mümkün olduğunu göstermişti. Japonlardan emin olmak ve Mihver Devletleri arasında dayanışma görüntüsünü sunmak çok daha fazla gerekliydi. Ayrıca Birleşik Devletler'le savaş olduğu takdirde Hitler bunun kendi kararı gibi görünmesinin daha iyi olacağını düşünüyordu.

Roosevelt 1941'de Almanya'nın düşmanlarına Amerikan kamuoyunun hoş göreceği kadar yardım etmişti. Başkan nadir rastlanacak başarılı bir politikacıydı. Dört kez seçilen Roosevelt sadece yanıttan emin olduğu zaman kendisini Kongre ve hâkim yaklaşım yönündeki görüşlerin temsilcisi olarak, hatta daha da ötesinde tutarak, dikkatli ve duyarlı seçmen görüşlerine güvendi. Kamuoyunun izin vereceğini düşündüğünden daha fazlasını yapmayı istemesi yararlandığı hatta abarttığı Almanya provokasyonlarına ilişkin istekliliğinde görülür. Nisan 1941'de Amerikan hava ve deniz devriyeleri Atlantik'in batısında (25 derece batı) İngiliz savaş gemilerine bütün Alman gemilerini haber verme talimatıyla operasyonlara başladı. Temmuz 1941'de Amerikan kuvvetleri Mayıs 1940'tan beri İzlanda'da olan İngiliz garnizonunu takviye etmeye başladı (sonuçta bu garnizonun yerine geçti). 4 Eylül 1941'de bir Alman denizaltısı USS *Greer*'e (Birleşik Devletler Gemisi) saldırdı. 6 Eylül'de Roosevelt Amerikan kuvvetlerinin Batı Atlantik'te gördüğü Alman ya da İtalyan denizaltılarına saldıracağını açıkladı. Roosevelt bu aydan sonra Kongre'den Rusya'ya Ödünç verme-Kiralama yardımını genişletme yetkisini sağladı. Kongre Ekim ayında oldukça tereddütlü bir biçimde Amerikan ticaret gemilerinin

silahlanmasına izin veren ve savaşan ülkelerin limanlarında özgürce dolaşmalarını sağlayan yasayı çıkardı. Roosevelt, –USS Kearny ve Reuben James'e yönelik– yeni denizaltı saldırılarını kendi çıkarına kullansa da tarafsızlık yasasının gözden geçirilmesine yönelik oy farkı önemsizdi. Kongre üyeleri açıkça Amerikalıların Birleşik Devletler'in savaşa girme tehlikesine karşı isteksiz olduklarını düşünüyordu. Ancak Pearl Harbor ve Hitler'in savaş ilanından sonra, zafer için savaşmaya yönelik genel destek, Roosevelt'i Alman saldırılarını kışkırtmakla suçlayan küçük azınlık içinde bile güçlü bir hale geldi.

6
Japon Zaferleri ve Düş Kırıklıkları: Aralık 1941-Ağustos 1942

Birleşik Devletler, İngiltere ve Sovyetler Birliği birlikte yeterince uzun çarpıştıkları takdirde Almanya'yı yenilgiye uğratacaklarından emindiler. Almanya'yı bir kez alt ederlerse ve ardından Sovyetler Birliği Japonya'ya karşı Amerikalılar ve İngilizlere katıldığı takdirde, Japonya'nın yenilgisi daha önemsiz bir problem olacaktı. Müttefikler bir arada kalırlarsa mutlaka kazanacaktı. Zafer için gereken çaba ve zaman süresi Almanların ve Japonların durdurulmadan önce dünya da fethettikleri bölgelerin oranıyla belirlendi. Sonucu üç büyük sefer belirledi: Japonların Pasifik ve Güney Asya'daki amfibi harekâtı, Almanların Rusya'ya kara saldırısı ve İngiltere'ye karşı denizaltı harekâtı.

Aralık 1941'de, Birleşik Devletler ya da İngiliz Deniz Kuvvetleri'ndeki bütün gemilerden çok daha büyük olan çok güçlü bir geminin de (18,1 inçlik ana silahları olan *Yamato*) o ay eklenmesiyle, Japon Deniz Kuvvetleri'nin hizmetinde 10 savaş gemisi, dördü 35'ten az, altısı 72 uçak taşıyabilen 10 uçak gemisi, 8 ağır kruvazör ve 18 hafif kruvazör, 113 destroyer, ve 63 denizaltı vardı. Ordunun 51 tümeni vardı (tümenler genellikle, yaklaşık 18 bin kişiden oluşuyordu). Bu tümenlerin çoğu Japon adalarında ya da Mançurya veya Çin'deydi, sadece 11 tümen Amerikalılar, İngilizler ve Hollandalılara karşı saldırılarda kullanıldı. Japon Deniz Kuvvetle-

ri'nin yarısı karada üslenmiş ve 600'ü keşif amaçlı yaklaşık 1.000 adet ön-hat savaş uçağı vardı. Japon ordusunun, yarısından epeyce azı yeni savaşa uygun olan yaklaşık 1.500 ön-hat uçağı vardı. Birleşik Devletler ordusunun, Filipinler'de 100 bin Filipinli tarafından desteklenen yaklaşık 35 bin askeriyle, yaklaşık 250 uçağı ve Hawaii'de 45 bin askeri ve 130 uçağı vardı. İngilizlerin Malaya ve Singapur'da 3 tümeni bulunuyordu. Burma'da birkaç Hintli ordu birliğinin desteklediği yerli askerlerden oluşan bir tümen vardı. Hong Kong'da yaklaşık 12 bin kişilik bir savaş gücü konuşlanmıştı. Başka yerlerde, İngiliz Borneo'sundaki bir tabur gibi, küçük garnizonlar bulunmaktaydı. Malaya'da Kraliyet Hava Kuvvetleri, çoğu demode olan 246 uçağı sahipti.

Japonlar büyük, ekonomik olarak kendine yeten bir bölgeyi ele geçirmek ve bu bölge etrafında savunmaya dayalı bir çevre oluşturmak niyetindeydi. Japonlar, savunulan bu bölgeye yönelik saldırıların, Amerikalılar ve İngilizler Doğu Asya'daki yeni Japon düzenini kabul edene kadar, düşmanın çarpışma arzusunu azaltacak ölçüde zor olacağını umdular. Hong Kong, Malaya ve Singapur, Filipinler, Hollanda Doğu Hint Adaları, Siyam (Tayland), Burma, Nikobar, ve Andaman Adaları, Avustralya Yeni Gine'si, Bismarc Adaları (Rabaul'la birlikte), Gilbert Adaları, Guam ve Wake Adaları'nın tümü, başlangıcındaki aylar içerisinde ele geçirilecekti. İstilaları olanaklı kılmak için bu fetihler Japonların denizlere hâkim olmasını gerektiriyordu. İngilizler ve Hollandalılar denizde zayıftı ve Japon tutkularına en ürkütücü tehdit Hawaii, Pearl Harbor'da bulunan Birleşik Devletler Pasifik Donanması'ndan geldi. Bu donanmanın 8 savaş gemisi, 3 uçak gemisi, 12 ağır kruvazörü, 9 hafif kruvazörü ve 67 destroyeri vardı. Başlangıçta Japonların niyeti, savaş durumunda Pasifik Donanması'nın Japon sularında hareket etmesini beklemek, bu arada donanmayı destroyer ve denizaltı saldırılarıyla zayıf düşürerek, daha sonra Japon amiralin seçeceği bir zaman ve yerde kesin bir donanma harekâtına girişmekti. Ancak İngiliz ve Amerikalıların tehdit noktalarının takviyesini önceden engellemek için Japon fetihlerinin çabuk olmasının gerekmesi beklenmeyen bir engeldi ve saldırı filoları ABD Pasifik Donanması devre dışı bırakılmadan önce denizde ilerleyemezdi. Amiral Yamamoto hızlandırıcı bir yöntem önerdi: Pearl Harbor'da demirlemiş Amerikan savaş filosuna uçak gemilerinden yapılacak sürpriz bir hava saldırısı. Başarı için sürpriz temel olduğundan, olağanüstü tehlikeli bir plandı bu. Japon yetkililer, vicdanlı davranarak, saldırı başlamadan 25 dakika önce savaş deklarasyonunu

Washington'a ulaştırmaya çalıştılar, ancak deşifredeki gecikmeler deklarasyonun saldırıdan sonra ulaşmasına neden oldu. Bununla birlikte, Pearl Harbor'daki komutanlar her zamanki gibi uzun menzilli hava keşif devriyelerini yola çıkarmış olsalardı, Japonlar pekâlâ önceden bulunabilirdi. Ancak hava saldırısından dört saat önce tanımlanamayan küçük bir denizaltı tespit edildi ve etkili bir biçimde kullanılan ordu radarı yaklaşan uçaklara ilişkin 50 dakika önceden uyarı sağladı. Küçük denizaltı batırıldı, olay hava saldırısından en az 30 dakika önce deniz kuvvetleri başkomutanlığına rapor edildi; radar raporu asla komutana ulaşmadı. Japon saldırısının aşırı cüretkârlığı ödülünü aldı. Saldırı o denli beklenmedikti ki, yakında olduğunun kanıtı önemsenmedi. Yarım saat içerisinde ABD savaş-filosu devre dışı kalmış ve Japonlar Batı Pasifik'in efendisi olmuştu. Bu eksiksiz bir zafer olsa da tam etkisi geçiciydi. Hasarlı 3 savaş gemisi çok geçmeden onarıldı (ve diğer 3'ü sonuçta donanmaya katıldı); 2 ağır kruvazör, 4 hafif kruvazör, ve 37 destroyer hasar görmeden ya da hafif hasarlı olarak kurtulurken, 3 uçak gemisiyle 1 savaş gemisi, 9 ağır kruvazör, 3 hafif kruvazör ve 18 destroyer ise limanda değildi.

Uzakdoğu'da savaş başladığı sırada, Kraliyet Donanması'nın 15 büyük gemisinden sadece 6 tanesi hemen hizmete girebilecek durumdaydı. Yeni Alman savaş gemisi *Tirpitz* ve İtalyan savaş gemisi gücünün tehdidi, diğerlerinin onarımı ve yeniden kullanılacak hale getirilmesi tamamlanmadan önce, Uzakdoğu için esaslı bir donanma oluşturulmasının düşünülemeyeceğini gösterdi. Bu arada iki büyük gemi *Prince of Wales* ve *Repulse* Singapur'a gitmişti. Yeni uçak gemisi *Indomitable*'ın onlara katılması düşünüldü ancak yola çıkmadan önce kazara hasar gördü. İngiliz amiral Japon hava saldırısı tehlikelerinin pekâlâ farkındaydı, ancak Malaya'ya baskın yapan Japon gemilerini durdurmak için yoluna devam etti. Japon uçağı tarafından belirlenen amiral yanlış bilgi sonucu olmayan bir kara gücünün peşine düşmek için mola verdiğinde güneye doğru çekiliyordu. Bir düşmana yaklaşan gemiler arasında âdet olduğu üzere, telsiz sessizliği kıyıda üslenen İngiliz uçak gemisiyle bağlantının yetersiz olduğunu gösteriyordu ve avcı uçakları Japon hava torpilleri ve bombardıman saldırılarına karşı İngiliz gemilerine yardıma gelmeden önce iş bitmiş ve hem *Prince of Wales* hem de *Repulse* batırılmıştı.

Denizde Japonların üstünlüğü kesinleşmişti; karadaki en etkili direniş muhtemelen Malaya ve Singapur'u savunan İngiliz kuvvetlerinden gelmiş görünüyordu. Üç tümen, (1 Avustralya, 2 Hint), 2 Hint tugayı, ayrıca

Singapur'daki 2 tugay ve yerel gönüllü kuvvetler vardı. Sefer sırasında başka bir İngiliz tümeni ve 2 tugayla birlikte, değiştirme birliği olarak 9 bin asker geldi. Japonlar 3 tümen ve 150'yi aşkın tanktan oluşan bir tank grubu kullandı. İngilizlerin tankı yoktu. İngiliz piyade tümenleri 13 bin 700 subay ve askerden oluşmuştu. Malaya'daki Japon piyade tümenleri sırasıyla 15.342 (5. Tümen, mekanize), 12.649 (İmparatorluk Muhafız Tümeni, mekanize) ve 22.206 (18. Tümen, atlı nakliye) kişiden oluştu.

Japonlar sayısal olarak geride olmalarına karşın, Malaya ve Singapur'u beklediklerinden daha çabuk fethettiler: 15 değil, 10 haftada. İngiltere için bu felaketi söylentiler kuşattı. Singapur'un Sivastopol gibi gönülden savunulabilecek bir 'istihkâm' olduğu söylendi. Aslında adanın istihkâma benzeyen tek vasfı denizden gelen saldırıları karşılamak üzere çok güçlü sabit top bataryalarına sahip olmasıydı. Yine bir başka söylence de, İngiliz askeri yetkililerinin Singapur Adası'na kuzeyden –Malaya'dan– bir düşman saldırısını asla beklemedikleri yönündeydi. Ancak adanın kuzeyindeki Johore Boğazı'ndaki deniz üssü Japonların Malaya anakarasını fethiyle zaten yararsız hale gelmiş olacaktı ve bu nedenle İngilizler Japon Kara Kuvvetleri'ni boğazın oldukça kuzeyinde tutmaları gerektiğini düşündüler. Daha belirsiz ve güçlü bir inanış da, Malaya ve Singapur'un savunucularının askeri vasıflarını zaafa uğratan bir lotus* ülkesi olduğu yönündeydi. Kısa bir süre müttefikler arası bölge komutanlarından ilki olarak görev yapan ve olay yerini kısaca ziyaret eden, edebi duyarlılığa sahip bir general olan Wavel'in ilk tespiti şu oldu: "Sorun çok gerilere dayanıyor: İklim, ülkenin atmosferi – Malaya'nın tümü en azından iki yüzyıldır uykuda."

Yenilginin nedenleri o kadar gizemli değildi. Japonların hava ve deniz hâkimiyeti İngilizlerin Siyam ve Kuzey Malaya'nın istilasına engel olmasını olanaksız kıldı ve ayrıca Japon ordusunun denizden sarma manevralarını gerçekleştirmelerini sağladı. İngilizlerin Malaya'yı savunma stratejisi giderek hava gücüne dayandı, ancak Singapur ve Malaya İngilizlerin 1941'deki kaygıları içerisinde asla öncelikliler listesinin başında olmadı. Japonya ile savaş olası görünse de, İngilizler Kasım sonu gibi geç bir zamana kadar hâlâ 1942 baharından önce Malaya'ya bir saldırının mümkün olmadığını düşündü. İngiliz kaynakları, taahhütler açısından, özellikle de Almanya'nın Sovyetler Birliği'ni yenmesi mümkün göründüğü sürece,

* Meyvesini yiyenlere tatlı bir uyuşukluk verdiği farz olunan ağaç. (ç.n.)

hâlâ yetersizdi. İngiliz stratejisinin işlemesi zordu. Singapur üssünün hava saldırılarına karşı güvenliği Japonların mümkün olduğu kadar kuzeyde tutulmalarını gerektirdi, aynı zamanda Japon çıkarması durumunda kara güçlerinin Singapur'da ve civarında tutulması şarttı. Bununla birlikte, İngilizlerin yenilgisindeki en büyük etmen Japonların askeri etkililiğiyle savunan birliklerin etkililiği arasındaki farktı. Bu ne taktiksel bir yenilik ne de balta girmemiş ormanlardaki özel bir Japon becerisiydi: Genel olarak, Japonlar yollar ve patikalar üzerinden ilerledi ve iki taraf da kısa sarma harekâtları dışında, ormanların içinden geçmeyi denemedi. Saldıranlar açısından tanklar büyük yardım sağladı, ancak Avrupa'da mümkün olan herhangi bir süpürme manevrası olmaksızın yollardan doğruca ilerlediler. Japonların kritik üstünlüğü, iyi eğitimli, deneyimli, savaşta pişmiş piyadeleri bu avantajların çoğundan yoksun birliklere karşı kullanmasıydı. Japonlar iyi asker yetiştirdiler. Eğitim düzeyleri yüksekti ve üyesi oldukları gruplara yönelik güçlü bir yükümlülük duygusuna ve savaşın onurlu bir iş olduğuna ilişkin olağanüstü güçlü bir inanca sahiptiler. Malaya'daki Japon birlikleri en iyiler arasındaydı.

Öte yandan, İngiliz imparatorluk güçleri çoğu esir alınmış, savaşçı olmayan güçler dahil, yaklaşık 140 bin kişi kaybetti. Bunların 67 bini Hintli, 38.500'ü İngiliz, 18.500'ü Avustralyalı ve 14 bini yerel gönüllülerdi. Savaşan askerlerin çoğunluğu Hintliydi. İngilizlerin örgütleyip denetlediği Hint ordusu barış zamanında tamamen gönüllülerden oluştu – bu kelime İngilizler tarafından daima kuşkucuların paralı askerler diyebileceği müesseseyi tanımlamak için kullanıldı. Küçük rütbeli subaylar, çoğu İngiliz olmak üzere, ya İngiliz ya Hintliydi, ancak kıdemli subaylar değişmez biçimde İngiliz'di: 1939'da Hint ordusunun savaşçı güçlerinde 396 Hintli 4.028 İngiliz subayı vardı. Hint tugayları (tugaylar tamamen İngiliz subaylı Gurka taburlarından oluşsa da), sadece İngilizlerden oluşan bir İngiliz ordu taburuyla iki Hint ordu taburunu içeriyordu. Hint ordusu hayli karmaşık bir toplumdan gelen unsurlardan oluşmuştu: Alaylar içerisinde çeşitli dinlerden, âdetlerden ve dillerden ve homojen olmayan bir nüfusun çeşitli kesimlerinden gelen insanlar vardı. Ordu yapay bir toplumda sadakat yaratmak zorundaydı ve Avrupa ordularının çimentosunu oluşturmaya yarayan ulusal duygulara bel bağlayamazdı.

Savaş yeni gerginlikler getirdi: hızlandırılan modernleşme ve hızlı yayılma. Barış zamanı Hint ordusu İngiliz topçusuna ve teknik servislerine güvendi ve süvarisinin çoğu atlıydı. Şimdi yeni becerileri öğrenebilecek

ve diğerlerini örgütleyip eğitebilecek İngiliz ve Hintli subaylar ve NCO'lar bulunmalıydı. Sonuç olarak, eski barış zamanı birlikleri çoğu kez en iyi adamlarından yoksun olurken, yeni birlikler aceleyle eğitilmiş liderlere, Hindistan hakkında hepten cahil, komuta dilini bile konuşamayan ve çoğu kez İngiltere'den gelen İngiliz subaylara güvenmek zorundaydı. Genellikle okuma yazma bilmeyen ve savaş zamanı yayılma baskılarıyla ıskartaya çıkarılan acemiler, ancak yavaş bir süreç içerisinde tam olarak eğitilip orduya intibak ettirilebilirdi. Hint ordusunun Ocak 1940'ta 220 bin askeri, Ocak 1941'de 430 bin askeri, Ocak 1942'de 856 bin askeri vardı. (Bir yıl sonra bu sayı yine ikiye katlanarak 1 milyon 565 bine çıktı ve 1943'te artış hızı azalsa da, yıl sonunda 2 milyon 24 bin ve 1945 başında 2 milyon 210 bin asker vardı.) Yeni silahlar işi daha da çetin hale getirdi. Savaşın başında Hint ordusunun birkaç tane topçu bataryası vardı; sonunda 217'ye ulaştı. Malaya çarpışmalarında eğitim eksiklikleri çok açıktı. Orduyu takviye etmek için oraya gönderilen Hint tugaylarının ikisi, çoğunluğu taburlarında üç aydan daha az bir süre bulunmuş askerlerden oluşmuştu ve onların deneyimli subaylarının büyük bölümü ve NCO'lar yeni gelen birlikleri eğitmek üzere gönderilmişti. 11 Aralık 1941'de ateş ederek ilerleyen Japon tankları aniden Pencap 1/14. taburunun önüne çıktı. Çoğu ilk kez bir tank gören Pencaplılar, anlaşılacağı üzere korkuya kapıldılar.

İngiliz birlikleri daha az sorunla karşılaştı. Ancak, eğitimleri bazen yetersizdi: 53. Tabur 13 Ocak 1942'de asker nakliye gemisiyle istif halinde on bir haftalık bir yolculuğun ardından Singapur'a ulaştı ve 17 Ocak'ta Jahore'de harekâta katıldı. Savunmacılar arasında en iyi birlikler Avustralya 8. Tümenine aitti. Birlikleri Japon istilası başlamadan en az bir yıl önce Malaya ya da Avustralya'da birlikte eğitilmişti. Japonlara karşı koyabileceklerini kanıtladılar ve teslimden iki gün önce, son dakikada bile, Japonlar onlardan kaçınmak için saldırı öncü birliklerini başka yere taşıdı. Oysa Ocak ortasında 1.900 kişilik Avustralyalı değiştirme birliği geldi. Bu askerlerden orduya katılalı bir ay bile olmamış bazıları hepten eğitimizdi. Askeri nitelikleri, aynı zamanda gelen Hint takviye birliğindeki genç ve kısmen eğitimli 7 bin askerinkinden bile gerideydi. Sıradan askerlerdeki eksikliklere İngilizlerin açık ve düzenli komuta zincirleri geliştirmek ve komşu birlikler arasında hızlı ve etkili bir bağlantı kurmak konusundaki alışılmış hatta ondan da kötü başarısızlıkları eklendi. İngilizlerin Avustralyalı komutan Gordon Bennett ile ilişkileri iyi değildi; Bennett İngiliz kıdemli

subaylarının devlet okulunda okuyanlara özgü yapmacık davranışlarından hoşlanmadı. Aslında, diğer İngiliz askeri kesimi, savaşın bir yeryüzü cenneti olarak görüldüğü bir sırada, İngiliz askerlerinin ülkelerine gitmek için yeterince şanslı olduğu Avustralyalılara kendilerini daha kolay emanet etti. Bu ciddi zafiyetlere karşın cephe hattı birlikleri asla paniğe kapılmadı ve tutarlı bir çizgi her zaman muhafaza edildi. Sonunda, gaddarlıkla ünlenen Japonların aşırı kalabalık olan ve çok az insanın kaçıp kurtulmasının mümkün olduğu Singapur kentine yaklaşmasıyla, büyük bölümü hiç savaş görmemiş çoğu silahlı erlerden oluşan firarilerin ayaklanması ve kargaşa sahneleri ortaya çıktı. 15 Ocak 1942'de Japonların kent merkezine 5 km. yaklaşması ve su desteğinin kesilmesiyle, İngiliz komutan General Percival teslim oldu. Bu, sayısal açıdan İngiliz tarihindeki en büyük şartlı teslimdi.

Japonlar Malaya'da Amerikan ve İngiliz donanmalarını yenip İngiliz kara ve hava güçlerine baskın çıkınca ekonomik olarak kendine yeterliliği fetihle elde etme programlarındaki en önemli parçayı –Doğu Hint Adaları'nı– ele geçirmelerine engel olacak uygun bir güç kalmadı.

Malaya ve Hollanda Doğu Hint Adaları'nın fethi Japonlara dünya doğal kauçuğunun dörtte üçünü, kalayının üçte ikisini ve, her şey bir yana, Japonların –nakledilebilmesi koşuluyla– tüm gereksinimlerine yetecek petrolü sağladı. Nihai Japon hedefi, Japon ekonomik alanını en kararlı, en güçü ve en pahalıya mal olan saldırılar dışındaki bütün saldırılara karşı korumak üzere yeterli toprak ve uzak üsleri güvenceye almaktı. Filipinler'deki üstün Japon kuvvetleri çok geçmeden, 9 Nisan'a kadar direnen Bataan Yarımadası'nda ve 6 Mayıs'a kadar dayanan ve gerçek bir istihkâm ada olan Corregidor'da Amerikalıları tecrit etti. Rangoon'un ele geçirilmesinden sonra başka iki tümenle takviye edilen iki Japon tümeni Burma'dan İngilizleri temizledi. Mayıs 1942'de İngilizler Japonların Hint Okyanusu'nun bu tarafında bir üs kurmalarını engellemek için Fransız Vichy yönetiminden Madagaskar'ı aldılar. Japonlar savaşın patlak vermesiyle ele geçirilen Guam'a, Iwo Jima ve diğer Mariana Adaları'nı ekleyerek, ve savaştan önce Japon mandasında olan Carolina ve Marshall adalarına, korkunç bir Amerikan direnişinden sonra 22 Aralık'ta alınan Wake Adası'nı ilave ederek, Pasifik'te savunmalı bir ada üsleri çevresi oluşturmaya çalıştı. Gilbert Adaları'nda Makin ve Tarawa işgal edildi. Ocak ve Şubat'ta New Ireland ve New Britain, Rabaul'daki önemli üs de dahil olarak, işgal edildi.

Bütün bunlar Japon Yüksek Komutası'nın daha hırslı hale gelmesine neden olacak ölçüde başarıyla gerçekleştirildi: Japon Yüksek Komutası Japonlara ait çevreyi dışarıya doğru daha da genişletmeye ve Papua ve Solomon Adaları'nı ele geçirerek Birleşik Devletler'le Avustralya'nın iletişimini kesmeye ve sonuçta Yeni Hebrides, Fiji Adaları ve Samoa'yı almaya karar verdi. 1942 yılı başında Kuzey Papua'daki üsler, ve Mart sonunda Bougainville ve Solomonlar'daki diğer adalar alındı. Japonlar daha sonra, Japonya'ya çarpıcı uzaklıktaki Solomonlar'ın daha güneyinde yer alan Tulagi'ye seferler ve Güney Papua'daki Port Moresby'ye bir deniz saldırısı planladı. Tulagi sorun değildi, ancak Port Moresby'ye saldırı Japonlara ilk ciddi olumsuzlukları getirdi.

Önceden birleşmiş direniş canlanıyordu: Pearl Harbor'a saldıran Japon filosu Hint Okyanusu'nda göründü ve İngiliz gemilerine ciddi kayıplar verdirdi, ancak filonun uçak gemisi Seylan'daki Kraliyet Hava Kuvvetleri karşısında ağır kayıplara uğradı. ABD Donanma ve Ordu Hava Kuvvetleri Tokyo'yu bombalamayı planlamış ve General MacArthur komutayı almak ve İngilizlerin Singapur'da yenilmelerinden sonra Avustralya ve Yeni Zelanda'nın artık güvenmek zorunda olduğu Amerikan takviyesi vaadiyle Avustralya öz savunmasını desteklemek üzere Avustralya'ya gitmişti.

Deşifre edilmiş Japon sinyallerini kullanan Amerikan istihbaratı 17 Nisan 1942'den önce, Mercan Denizi'nde Mayıs başında bir Japon çıkarması planlandığını ve hemen ardından da Port Moresby'ye saldırılacağını öğendi. 6-7 Mayıs 1942'de, iki uçak gemisi dahil, bir müttefik görev gücü toplandı. Mercan Denizi Savaşı düşman gemilerini asla görmeyen ve karşılıklı top ateşi açmayan gemilerin katıldığı yeni tür bir deniz savaşını başlattı. Savaş tamamen uçakla yürütüldü. Bir ABD donanma uçak gemisi kaybedildi ancak Japonlar bir muhafız uçak gemisini kaybettiler. Her şeyden önemlisi, Port Moresby'ye denizden saldırı düzenlemek için Amerikan Pasifik Donanması'nın daha da zayıflaması gibi hiç gerçekleşmeyen bir olayı beklemek zorunda kaldılar.

Daha sonra kesin Amerikan zaferi olan Midway Savaşı geldi. Mayıs başında Amerikan istihbaratı Orta Pasifik'te gelecek bir deniz saldırısının haberlerini veren Japon radyo sinyallerini durdurdu ve deşifre etti, ve ayın ortasında Midway Adası'nı ele geçirmek için bir sefer gücü göndermeyi planladıkları anlaşıldı. Güçlü bir donanmanın Japon koşullarında bir deniz savaşına girmesi beklendi. Bir şaşırtma saldırısıyla Aleutian Ada-

sı'ndaki stratejik noktalar ele geçirilecekti. Bütün bunlar Japonlar 1 Haziran'da yeni donanma kodlarını kullanıma sokmadan ve bilgi akışını kesmeden önce öğrenildi. Japonlar filoyu, bayrağını güçlü *Yamato*'da dalgalandıran Amiral Yamamoto'nun emrinde birleştirdiler. 11 savaş gemisi, 10 kruvazör, 44 destroyer ve 4 donanma uçak gemisinden ve bir hafif uçak gemisinden oluşan bütün Japon savaş filosu saldırı güçlerini destekledi. ABD Pasifik Donanması 3 donanma uçak gemisi, 8 kruvazör ve 15 destroyeri bir araya getirdi. Hiçbiri uçak gemilerinin hızına yetişemediğinden 6savaş gemisi San Francisco'da kalmıştı, öyle ki, ya uçak gemileri engellenecek ya da savaş gemileri hava korumasından mahrum kalacaktı. 19 Mayıs'ta ABD Deniz Harekâtları Komutanı Amiral King İngilizlerden bir uçak gemisi istedi, ancak gemilerden hiçbiri menzil içinde değildi. Sayısal açıdan büyük üstünlüğü olan Amerikan gemileri 2 Haziran 1942'de mevzilerini aldı. 4 Temmuz'un erken saatlerinde Japon bombardıman uçakları Midway'e saldırdı. Amerikalı komutan başarılı bir zamanlamayla, karşı saldırıyı Japon uçaklarının yakıt ve cephane ikmali yaptığı zamana rastlattı. Sabah saatlerinde 4 Japon uçak gemisinden 3 devre dışı kaldı ve hepsi o gün batırıldı; dördüncüsü öğleden sonra vuruldu ve ertesi sabah battı. Amerikan uçak gemisi *Yorktown* kaybedildi, ancak Japon filosunun Midway bölümü sağlam kalan iki Amerikan uçak gemisine karşı hava korumasından mahrum kaldı ve bu Yamamoto'yu üstün top ateşi gücüne karşın gemilerini çekmek zorunda bıraktı: Midway güvenceye alındı, deniz savaşı biçim değiştirdi ve Japon gücünün sınırına ulaşıldı.

Sonraki taktik başarıları ne olursa olsun, Japonlar artık savunmaya itilmişlerdi. Savunmada savaşa katılan diğer güçlerden daha çetin olduklarını gösterdiler ve birçok amansız çarpışma yapılacaktı, ancak dalga tersine dönmüştü. 11 Temmuz 1942'de Yeni Kaledonya, Samoa ve Fiji'yi ele geçirme planlarını ertelediler. Papua'da Port Moresby'yi denizden alma planından vazgeçtiler ve karadan yapılan bir girişim Avustralya birlikleri tarafından durduruldu. Birleşik Devletler kuvvetleri 7 Ağustos 1942'de Solomonlar'daki Tulagi ve Guadalcanal'a çıktı; fetih yeniden başlamıştı ve iklimin amansız harekâtın dehşetine zemin olarak sürekli zorluklar çıkardığı bölgelerde korkunç çarpışmalarla devam etti.

7
Alman Yayılmasının Sonu: Atlantik, Kuzey Afrika ve Rusya, 1942-43

1942-1943'te ticari gemiler konusu için yapılan denizaltı savaşında mücadele eden başlıca iki taraf da (İngiliz Amirallik Dairesi ve Alman Denizaltı Kumandanlığı), savaşı kimin kazanacağını ya da, en azından, İngiltere'nin yenilip yenilmeyeceğini bu mücadelenin belirleyeceğini düşünüyordu. Alman denizaltı filosunun komutanı, Ocak 1943'ten sonra Alman Deniz Kuvvetleri komutanı, Büyük Amiral Dönitz bir ayda 700 bin tonluk ticaret gemisinin batırılmasının İngilizleri yenilgiye uğratacağına inanıyordu. İngiliz Amirallik Dairesi Kasım 1942'de Alman denizaltı şifrelerinin çözülmesi üzerinde daha fazla çalışma istediğinde, bunun 'savaşın kaybedilebileceği' yegâne harekât olduğu bildirildi. O ay içinde –düşman denizaltılarının müttefik ticaret gemilerini batırması açısından savaşın en kötü ayı– 725 bin tonu aşkın kayıp verildi. Üstelik, savaştaki Alman denizaltılarının sayısı artıyordu: Yeni denizaltılar kayıpları her ay beş ila on arası artırdı.

1943 yılına ilişkin beklentiler iç açıcı olmasa da, Alman denizaltılarına karşı o yılın savaşı bir bakıma önceden kararlaştırılmıştı. Birleşik Devletler'deki gemi yapımı öylesine gelişmişti ki, müttefik taraftaki kuru yük gemisi inşası 1942 Ağustos'undaki kayıpları aşmaya başladı ve 1942 Kasım ayı hariç ondan sonraki aylarda da bu durum devam etti. (Tankerler ayrı bir konuydu, ancak yeni gemiler Şubat 1943'ten sonra kayıpları geçti).

1941'de Birleşik Devletler gemi üretimi 1 milyon 160 bin gros ton olmuş, 1943'te 13 milyon 500 bin gros tonu aşmıştı. Denizaltı komutanlarının başarılarını kasıtsız ancak sürekli olarak abartmaları Dönitz'i yanılgıya sevk edebilse de, batıkları bu boyuta ulaştırma şansı yoktu. Öte yandan İngiliz denetimindeki gemi kayıpları yeni gemi inşasını büyük ölçüde aştığından İngiltere zayıf düşüyordu. İngilizler 1,3 milyon tonluk gemi inşa ederken İngiliz kontrolündeki gemilerdeki kayıp 4 milyon ton civarındaydı. Üstelik, İngilizlerin üretimi artmadı. 1942'de 1,2 milyon ton ve 1944'te 1 milyon tonun sadece biraz üzerindeydi. Bu nedenle, kurtuluş Birleşik Devletler'deki gemi inşasına bağlıydı. Burada inşa edilen gemilerden İngiltere'ye yeterince gönderildiği sürece ve Kızıl Ordu asıl Alman ordusuyla çarpıştığı ve böylelikle bir Alman istilasını önlediği sürece, İngiltere güvendeydi ve sonunda Fransa ya da Benelüks ülkelerinde bir çıkarmaya dayanan müttefik stratejisinin ana hatları korunabilirdi. Ancak Dönitz'in yapabileceği, İngilizlerin Birleşik Devletler'e artan bağımlılığı ile beraber, müttefik zaferini engellemekti. 1942'de devriyelere uygun ortalama 140 denizaltıyla, müttefiklerin 1943'te Fransa'yı istila etmesini oldukça zorlaştırdı, ve 1943 başında hazır durumdaki 200'ü aşkın denizaltıyla da 1944'teki bir istilayı önlemeyi düşünebilmesi akla yakındı.

İngilizlerin konuyla ilgili şifreleri çözmelerinden sonra, 1941'in ikinci yarısı denizaltılar için nispeten başarısız bir dönem oldu. Ancak 1941'in sonunda, birçok etmen Almanlara yardımcı oldu: Amerikan, İngiliz ve Kanada donanmaları tarafından Kuzey Atlantik konvoylarını düzenlemekte kullanılan İngiliz Deniz Kuvvetleri'ne ait şifre 3'ü çözmeye başladılar; kendi harita referanslarını karmaşıklaştırdılar; ve Şubat 1942'de denizaltı işinde kullanılan Bilmece makinelerine dördüncü çarkı eklediler. Kendi şifreleri çözülemez hale gelirken, aynı ay içerisinde deniz istihbarat servisleri sonunda deniz şifresi 3'ü öğrendiler. Birleşik Devletler'le savaşın çıkması Alman denizaltılarına –Batı Amerika sahil kesimi açıklarında kıyıdaki ışıklı kentlere karşı, geçerli denizcilik işaretleri ve bazen kendilerine ışık tutan gemilerle, karaltılar oluşturarak seyreden gemilere– yeni fırsatlar sağladı. ABD Deniz Dairesi İngiliz deneyiminin aksine, zayıf bir konvoy yerine hiç konvoy olmamasının daha iyi olduğuna inanarak, konvoyları ortaya çıkarmakta yavaş davrandı. Konvoyların gecikerek ortaya çıkmasının onların dikkatini transatlantik konvoylara çevirmesine neden olana kadar, 1942'nin ilk altı ayında Amerikan kıyısı açıklarında giderek daha fazla Alman denizaltısı gemilere saldırdı. Almanlar müttefik-

lerin radyo sinyallerini çözebiliyordu; müttefikler 1942'nin sonuna kadar, onlarınkini çözemedi. Almanlar denizaltılarını konvoylara yönlendirebildiler; müttefikler sahil istasyonlarının nispeten kuşkulu yön bulma (denizaltıların radyo iletilerinden) yöntemi dışında, konvoyları Alman denizaltılarının uzağına yönlendiremediler.

Dönitz geriye, 1942'ye bakarak ve 1943'te yaklaşık iki kat fazla sayıda mevzilendirilmiş denizaltıyla, etkileyici sonuçlar bekleyebilirdi. Mart 1942'de 40 denizaltı birbirine yakın bir şekilde New York'tan İngiltere'ye giden iki konvoya saldırdı. SC 122 konvoyu iki destroyer, beş korvet (küçük torpido muhribi) ve bir firkateynin eşlik ettiği 52 gemiden oluşmuştu: 10 gemi batırıldı. HX 229 konvoyu dört destroyer ve bir korvetin eşlik ettiği 40 gemiden oluşmuştu: 13 gemi batırıldı. Buna karşılık sadece bir Alman denizaltısı battı. Ancak bu Alman denizaltılarının elde ettiği başarının doruk noktasıydı. Mayıs başında Alman Denizaltı Komutası'nın Kuzey Atlantik'te konvoylara saldırmaya hazır çeşitli gruplarda yaklaşık 60 denizaltısı vardı. Sonraki iki hafta içerisinde tehlikeli alanda 525 ticaret gemisi bulunmaktaydı. Bunlardan 20 tanesi batırıldı ancak en az 22 Alman denizaltısı yitirildi. Dönitz şaşkınlığa kapıldı. 17 Mayıs 1943'te yenilen komutanlara "Bu başarısızlık için bir açıklama kabul etmiyoruz" mesajını gönderdi. 22 Mayıs'ta gönderdiği mesaj sertti: "Konvoylarla mücadele etmenin artık mümkün olmadığını düşünen her kimse (...) zayıf karakterlidir. Atlantik savaşı giderek zorlaşıyor, ancak bu, savaş mücadelesinin belirleyici unsurudur." Bu işareti, ertesi gün Kuzey Atlantik'ten bir başka çekilme emri izledi: Çekilme 'geçici' olacaktı, ancak Alman denizaltıları okyanusun bu en önemli bölgesinde asla tekrar hüküm süremediler.

İngilizlerin önceki Alman denizaltı bozgunlarının aksine, zafer bu kez iyi sinyal istihbaratından çok taktik üstünlükten geldi. 13 Aralık 1942'den itibaren İngiliz kripto çözücüleri her zaman yararlı olacak kadar çabuk olmasa da, denizaltıların kullandığı Alman şifrelerini çözmeye başladı. Prosedüre ilişkin bir müttefik değişikliğini izleyen 1943'ün Ocak ve Şubat aylarındaki geçici başarısızlıklardan sonra, Almanlar yine deniz kuvvetlerine ait şifre 3'ü çözdü ve şifre Haziran 1943'te değiştirilene kadar bundan yararlandılar. Kritik zaman olan 1943 Mayıs'ında İngilizler, Almanların denizaltılara verdiği emirleri neredeyse hemen çözüyordu, ancak Alman deniz istihbaratı da benzer şekilde konvoylara ve refakatçilerine verilen müttefik emirlerini deşifre ediyordu. Böylece, müttefikler Alman denizaltı

sürüsünden kaçmak için konvoy rotalarını değiştirdiler, ancak denizaltı sürüleri de yeni rotaların önüne çıkmak için konumlarını değiştirdi.

Ne olursa olsun, Deniz Kuvvetleri Birinci Lordu'nun dediği gibi, 1943 baharından itibaren "Atlantik Alman denizaltılarıyla öylesine doldu ki, kaçma denemesi hızla olanaksızlaşıyor". İngilizler kendi sebat ve teknik yeniliklerine güvenerek savaşmak zorunda kalmışlardı. Üssünden 1.609 km.'lik bir uzaklıkta dört saat süreyle devriye gezebilen 'çok uzun menzilli uçak'lar geceleri altlarına tespit edilmiş projektörlerden yararlandı. Santimetrik (kısa-dalga) radarın geliştirilmesi, Alman denizaltılarını gece gündüz belirlemelerini sağladı. Ekim 1942'den itibaren, yüzeydekilerle birlikte onların mevcut Asdic (sonar) donanımından yararlanarak sualtındaki denizaltıları da tespit edebilmeleri için refakatçi gemilere radar yerleştirildi (denizaltılar daldığında çok kısa menzilde ve çok yavaş gittiklerinden, mümkün olduğunca su üstünde kalmaya çalışırlar). Bir başka yenilik, Temmuz 1942'de refakatçi gemilere yerleştirilmeye başlanan yüksek frekanslı yön bulma cihazıydı (HF/DF, konuşma dilinde 'Huff-Duff'). Bu durum savaş gemilerinin, kara karargâhına ya da birbirlerine sinyal gönderen Alman denizaltılarını belirlemelerini ve eğer yakındalarsa üzerlerine doğru tam sürat gidebilmelerini sağladı. Üstelik, refakat gemilerinin silahları daha etkili yapılmıştı – yanlara sarılı sualtı bombalarının ağırlığı artırılır ve yerleştirilmeleri daha doğru hale getirilirken, yeni 'kirpi'ler sualtı bombalarını saldıran gemilerin önüne atarak kullanımını daha hızlı hale getirdi. Bir başka yeni silah, refakat destek grubuyla iş gören, tehdit altındaki konvoyları takviye eden ve Alman denizaltılarına karşı yakınmenzil-izleme-ve-saldırı operasyonlarını gerçekleştiren küçük bir uçak gemisi olan, refakatçi uçak gemisiydi.

Alman denizaltılarının Kuzey Atlantik konvoy güzergâhlarında bozguna uğramasını, Kraliyet Avustralya Hava Kuvvetleri'nin de biraz desteğiyle, Kraliyet Donanması, Kraliyet Hava Kuvvetleri ve Kraliyet Kanada Donanması gerçekleştirdi. Mayıs 1943'te, biri Kuzey Atlantik'te olmak üzere altı Alman denizaltısı ABD kuvvetleri tarafından batırılırken, 33 tanesi İngiliz imparatorluk kuvvetleri tarafından batırıldı. Alman denizaltıları Atlantik'te daha güneye, Amerikan sorumluluğundaki alanlara doğru hareket ettiği zaman (Amiral King akla yakın bir yaklaşımla, aynı milliyete ait gruplardan oluşan güçlerin karışık olanlardan daha etkili olduğunda ısrar etti), ABD Donanması etkililiğini gösterdi. Özellikle uçaklar ve savaş gemileri arasındaki işbirliğinde her zamanki hünerini sergiledi:

Temmuz 1943'te 22 Alman denizaltısı, yarısı uçaklar tarafından olmak üzere, Amerikalılar tarafından batırıldı. Dört tanesi de İngiliz-Amerikan ortak saldırısıyla tahrip edildi. Aynı ay, Eylül 1939'dan beri inşa edilen müttefik ticaret gemisi tonajı, o zamandan sonra batırılan gemilerin tonajını aştı. Hızlandırılmış üretim azalan kayıpları giderek daha da geride bıraktı. Alman teknik ilerlemeleri müttefik zaferini engellemekte çok geç kaldı. Temmuz 1943'ten sonra Atlantik'te faaliyet gösteren denizaltılardan her ay 100 bin tondan çok daha azı batırıldı – Almanya yenilginin eşiğindeyken en yüksek rakam 73 bin tondu.

Almanları bir kara harekâtında kesin bir geri çekilmeye ilk zorlayan da İngiliz güçleriydi. 1942 Temmuz başında Mısır'da, General Auchinleck komutasındaki 8. Ordu, Almanları ve İtalyanları İskenderiye'nin 96 km. batısındaki El Alameyn'de kontrol altına aldı ve Almanlar ve İtalyanlar buradan sonra asla ilerleyemediler. Bu, 1940 Eylül'ünde İtalyan ordusunun Mısır içinde 105 km. ilerlediği zaman başlayan bir mücadelede, sondan bir önceki aşamaydı. 1940 sonu ve 1941 başında İngilizler İtalyanları 547 km. batıya sürdü, ardından İtalyanlar, Mart-Nisan arasında Rommel komutasındaki Alman birliklerinin kesin desteğiyle, İngilizleri 595 km. doğuya sürdü. 1941 sonunda, bir İngiliz saldırısı Mihver güçlerini tekrar 547 km. geriye sürdü, ancak 1942 Ocak-Şubat ve Haziran'da Rommel, iki aşamada 917 km.'lik bir doğu ilerleyişinin ardından Alamein'e ulaştı. Ekim 1942'de General Montgomery, Almanları ve İtalyanları Mısır ve Libya'nın dışına süren 2413 km.'lik bir İngiliz ilerlemesini başlattı.

Bu seferlerde değişmez etmenler vardı. General von Ravenstein çölü "taktisyen cenneti ve levazımcı cehennemi" olarak tanımladı. Muzaffer ilerlemeler iletişim hatlarını uzatırken, çekilmeler ikmal kaynaklarına doğru geriledi: Böylece karşı saldırılar kolaylaştı. Çöldeki Almanlar, başka yerlerde olduğu gibi, rakiplerinden daha iyi taktikler kullandılar. Her şey bir yana, topçu birlikleri, tankları ve piyadeleri İngilizlerin zor başaracağı bir tarzda birlikte iş gördü; aslında bazen piyade ve zırhlı birlikler arasında karşılıklı kızgınlıklar yaşandı. Afrika'daki Alman kurmay heyeti 1941-1942 kış savaşlarını, "Libya'daki çarpışma sırasında İngiliz Yüksek Komutası asla hiçbir yerde ve zamanda mevcut bütün güçlerini kesin bir noktada toplayamadı" diye yorumladı.

Rommel, sadece enerjik liderliğinden ve hızlı tepkilerinden dolayı değil, ona, özellikle İngilizler tarafından atfedilen neredeyse esrarengiz

niteliklerinden dolayı da, Mihver tarafı için bir başka değişmez avantajdı. Churchill Avam Kamarası'nda ona, gurur okşayıcı bir göndermede bulundu: "Karşımızda oldukça cüretkâr ve yetenekli bir rakibimiz ve savaşın bütün yıkımı boyunca, söylememe izin verin, büyük bir general var" derken, Auchinleck komutanlarına, Rommel'den üstün insan olarak bahsetmenin moral açısından kötü olduğunu ve yasak edilmesi gerektiğini yazmak zorunluluğunu duydu.

Bir başka eşitsizlik teçhizat kalitesindeydi. Eylül 1942'de Amerikan yapımı Shermanlar gelene kadar Alman tankları üstündü. (Haziran'da İngilizler, Hitler'e İngiliz tanklarının 'teneke' olduğunu bildiren bir mesajın yolunu kesti). İngiliz tank topları yetersizdi ve ana kruvazör tankı olan Crusader (Haçlı), topu yetersiz, ince zırhlı, ve güvenilmezdi. 1942 başında, Amerikan yapımı Grant bazı ilerlemeler sağladı, ancak nispeten etkili topunun ateş açıları sınırlıydı. 1942'de Auchinleck İtalyanlarla tank sayısındaki eşitliğin yeterli olduğunu düşünse de, Almanların teknik ve taktik üstünlüğünün dengelenmesi için tank sayısında 2'ye 3 oranında bir üstünlüğe sahip olması gerektiğinde ısrar etti. Sadece 1942'de 8. Ordu 2 librelik mermi atan etkisiz tanksavar topunun yerine 6 librelik topları almaya başladı ve müttefiklerin ürettiği hiçbir şey yok edici tanksavar silahı olarak kullanılan Alman 88 mm'lik korkunç uçaksavar topuyla üstünlük yarışına giremedi. Havada, Alman Me-109F, 1942 bahar ve yazında Spitfire V gelene kadar, bütün İngiliz avcı uçaklarından kesinlikle üstündü.

Ancak değişken bir unsur vardı ve belirleyiciydi: ikmal. İngilizlerin, İngiltere'den, Birleşik Devletler'den ve Hindistan'dan, nispeten güvenli bir ikmal hattı vardı. Ortadoğu'ya gidecek yükler için müttefikler tarafında yeterli gemi tahsis edilmesi koşuluyla, Cape-Mısır güzergâhındaki gecikmeler idare edilebilirdi. İran üzerinden Rusya'ya ikmal hattını korumak için Ortadoğu'nun tutulması gereksinimi ve Japonların tutulması ve Çin'e yardım açısından Hindistan'ın bir üs olarak devamı için petrol alanlarını savunma gereksinimi, şimdi Amerika'nın İngiltere savunmasına desteğini teşvik eden yeni nedenlerdi. 1942'de Afrika'dan ve Rusya'dan gelen Alman güçlerinin İran ya da Irak'ta buluşabilecekleri ve hatta Japonların Hindistan'ın istilasıyla bağlantı kurabilmeleri mümkün göründü. Bu korkular müttefiklerin Ortadoğu'daki İngiliz ordusu için gemi ve levazım tahsisine daha da önem vermelerine neden oldu.

İtalyan-Alman tarafında ikmal sadece Akdeniz'den sağlanabiliyordu, ve denizaltılar, gemiler ve uçaklar tarafından engellenebiliyordu. Etkili

müdahale iyi istihbaratı gerektirdi, ve Temmuz 1941'den sonra yolu kesilen İtalyan radyo sinyalleri İngilizlere Akdeniz'de Kuzey Afrika'daki Mihver devletlerine asker ve malzeme taşıyan neredeyse bütün gemilerin ilerleme bilgisini verdi, ancak bazen düşman konvoylarının ilk bildirilen zamanlaması ve güzergâhı, çoğu kez İngiliz operasyonlarına karşılık olarak, sonradan değiştirildi. İngilizler de şifre kırmaktaki başarılarını gizlemek için saldıracakları gemilerin hava gözetlemelerine göre hazırlanmak zorundaydılar. Yine de uçaklarla, denizaltılarla ve gemilerle (Force K) Malta'dan ve Kuzey Afrika'daki üslerden etkili operasyonlar gerçekleştirdiler. 1941 yazında Luftwaffe'nin büyük bölümünün Rusya'ya gönderilmesi işleri kolaylaştırdı. Temmuz ve Ekim 1941'de, Almanlar ve İtalyanlar Kuzey Afrika'ya gönderilmek üzere yola çıkarılan yüklerinin beşte birini kaybetti; her ay yaklaşık 72 bin ton gitti. Kasım 1941'de yükün en az % 62'si kayboldu; sadece 30 tonu ulaştı. İletişim hattı ve üs askerleri için ve Afrika'daki İtalyan ve Alman Hava Kuvvetleri için gereken levazıma ek olarak, cephedeki Mihver birliklerinin düzenli aylık tüketimi 30 bin ton yakıt, cephane, istihkak vb. levazımdı. Aralık'ta, ağır biçimde oluşturulan konvoyla, gönderilen malzeme daha azdı ve kayıplar % 18'e düşse de, sadece 39 bin ton ulaştırılabildi.

Bu dönem, Kasım 1941'de sıkışmış durumdaki Rommel'e karşı İngilizlerin büyük sayısal tank üstünlüğüyle ve başarıyla başlatılan İngiliz CRUSADER saldırısı için İngilizlerin güçlenme dönemiydi. Almanlar ikmal hatlarını güçlendirerek yanıt verdi. Kasım 1941'de, Luftwaffe *Fliegerkorps II*'ler Doğu Avrupa'dan Sicilya'ya gelmeye başladı ve Alman denizaltıları Akdeniz'e gönderildi. Almanlar Rusların kış saldırısı nedeniyle planlanan toplam 650 uçak sayısına ulaşamasalar da, Sicilya'da Alman hava gücü 425 uçağa çıktı. Bu uçaklar, 1942 yaz saldırısını desteklemek ve Rusya'ya nakledilen hava kuvvetlerinin yerini almak üzere Haziran 1942'de tekrar Balkanlar'a çekildiğinde, Rus cephesinin başat önemi görüldü. Ondan önce, bu uçaklar Alman denizaltılarıyla –Aralık 1941 sonu itibarıyla 21 Alman denizaltısı Akdeniz'deydi– ve İtalyan donanması ve hava kuvvetleriyle birlikte, İngiliz başarısını tersine çevirmiş ve Kuzey Afrika'da üstünlüğü tekrar Rommel'e vermişlerdi.

Kasım ve Aralık 1941'de İskenderiye Limanı'ndaki küçük İtalyan denizaltıları tarafından *Ark Royal* uçak gemisi, *Barham* savaş gemisi ve üç kruvazör batırılırken, iki savaş gemisi (*Valiant* ve *Queen Elizabeth*) devre dışı bırakıldı. Sonuçta, İngiliz gemilerinin refakatçilerle sıkı korunan İtal-

yan konvoylarına yapabileceği bir şey kalmazken, İngilizlerin Malta'dan Rommel'in ikmal malzemelerine karşı gerçekleştirdiği hava ve denizaltı operasyonları adanın bombalanması ve Malta'ya ikmal yapan İngiliz konvoylarına yönelik başarılı saldırılarla giderek azaldı. 1941 sonunda, tek bir petrol tankeri Malta'ya ulaştı ve diğeri de 1942 Ocak başında geldi. Bu ayın sonunda dört gemilik bir konvoyun üç gemisi ve bir başka tanker geldi. Ancak Şubat'ta Malta'ya ulaşan gemi olmadı, Mart'ta malzemesinin sadece yaklaşık beşte birini muhafaza ederek gelen bir konvoy varken, Nisan ve Mayıs'ta hiç konvoy gelmedi. Şubat'ta Alman ve İtalyan bombardıman uçakları adaya 750 ton, Mart'ta 2.000 ton ve Nisan'da 5.500 ton bomba bıraktı (karşılaştırma açısından, Almanlar Kasım 1940'taki Coventry baskınında 520 ton bırakmıştı). Tersane ve Büyük Liman civarındaki kasabalar gibi bir arada toplanmış ve kolayca tanımlanan hedefler üzerine yönelik bu bombalama etkili oldu. Malta, Ortadoğu'ya gitmek üzere havalanan uçaklar için konaklama yeri olmaya devam etti, ancak Mihver gemilerine darbe vurulacak bir üz olmaktan çıktı. Nisan 1942'de küçük denizaltı filosu bile geri çekildi. Şubat ve Mart 1942'de Almanlar ve İtalyanlar Kuzey Afrika'ya giden yüklerinin sadece % 9'unu kaybetti ve 107 bin ton yerine ulaştı. Nisan'da % 1'den az kayıp verdiler ve 150 bin ton ulaştı, ve Mayıs'ta kayıp % 7'den azdı ve 86 bin ton Mihver limanlarına ulaşmıştı.

20 Aralık 1941'de Rommel'in iki panzer tümeninin kullanılabilir tankı 23'ü bulmazken, İtalyanların 15 tankı vardı. Ancak ondan önceki gün konvoylar Bingazi ve Trablus'a ulaşmıştı, ve bu konvoylardaki 44 yeni tank Aralık sonunda Rommel'in karşı saldırısını mümkün kıldı. 5 Ocak'ta 54 ve 24 Ocak'ta 71 tank Trablus'a çıkarıldı. İngiliz istihbaratı bu konvoylardan haberdar olsa da yüklerini bilemedi. Bu nedenle Rommel'in gücü 8. Ordu'yu şaşırttı ve Rommel İngilizleri Gazala hattına çekilmeye zorlayacak bir saldırıyı sürdürebilecek durumdaydı. Daha fazla Mihver gemisi güvenle Akdeniz'i geçerken Alman takviyesi devam etti. 1 Mayıs 1942'de Hitler ve Mussolini çöldeki saldırının Mayıs sonunda yeniden başlaması konusunda hemfikirdi, ancak Malta'nın istilası sonuçta Mısır'ın işgalinden önce gelecekti. Rommel 282'si İtalyanlara ait olmak üzere 510 tankla saldırısını başlattı. Alman tankları içinde 19 tane özel üstten toplu Panzer III vardı. İngilizlerin 242'si Grant ve 257'si güvenilmez Crusader olan 499 savaş tankının yanı sıra, tank tanka savaşa uygun olmayan ve çoğunlukla demode 287 piyade tankı vardı. 15 Haziran'da bir dizi çarpış-

mada bozguna uğrayan İngilizlerin 50 kruvazörü ve 20 piyade tankı kalmıştı ve 20 Haziran'da Tobruk 30 bin İngiliz ve Güney Afrikalı askeri esir alan Almanlara teslim oldu.

Bu aşamada iki önemli karar alındı. Rommel'i mareşalliğe terfi ettiren Hitler, onun İngilizler tekrar ele geçirmeden Mısır'ı hemen fethetme yönündeki önerisini kabul etti ve Mussolini'nin Malta'nın ele geçirilmesinin ertelenmesine ilişkin anlaşmasını güvenceye aldı. Washington'da başkan Roosevelt Ortadoğu'ya acilen 300 Sherman tankı, otomatik tahrikli 100 top ve çok sayıda uçak gönderilmesini istedi. Böylece, güç dengesi tekrar İngiliz tarafına geçmeye başladı. Şubat 1942'de Brest'teki sürekli bombardımandan kurtulan Alman savaş kruvazörleri *Scharnhorst* ve *Gneisenau*, Kanal'dan çıkmayı başardılar. Bu Alman başarısı İngilizleri rahatsız etti, ancak İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın savaş gemilerini Malta'ya giden avcı uçaklarının havalandığı uçak gemilerinin Atlantik'teki refakatçiliğinden kurtarmasını sağladı. Mart'ta 31 Spitfire, uçak gemilerinden Malta'ya doğru havalandı. Nisan'da 46 tane daha geldi, ancak çoğu yerde çok çabuk devre dışı kaldı. Mayıs'ta daha fazla önlem alındı ve 77 Spitfire güvenli bir biçimde teslim edildi. Malta üstündeki hava üstünlüğü Kraliyet Hava Kuvvetleri'ne geçmeye başladı. Ancak Haziran'da Malta'ya giden bir konvoy geri döndü, diğeri altı gemisinden dördünü kaybetti, ancak Temmuz'da 59 Spitfire daha gelirken, yakıt ve cephane denizaltıyla geldi. O ay küçük İngiliz denizaltı filosu Malta'ya döndü ve Ağustos 1942'de büyük bir konvoy adaya ulaştı. Dokuz tanesi uçak gemisi *Eagle* ile birlikte batırılan on dört ticaret gemisi vardı, ancak Eylül 1941'den beri taşınan en büyük yükü getirdi. Bu, Almanlar ve İtalyanların ciddi biçimde karşı koydukları son Malta konvoyu idi. Aynı zamanda 66 Spitfire daha geldi. Böylece, 1942 sonbaharında Malta, Mihver Devletleri'nin Kuzey Afrika ikmal yolları için tekrar bir tehdit haline geldi.

Rommel'in Mısır'a girmesiyle oynadığı kumar, 29 Haziran 1942'de İskenderiye'nin 72 km. uzağındaki El Alameyn'de İngiliz savunma mevzisine doğru ilerlemesini sağladı. 1 Temmuz'da saldırdı. İstihbarat bu aşamada, resmi tarihin belirttiği gibi, 'İkinci Dünya Savaşı'nın herhangi bir önemli harekâtı sırasında düşman operasyonlarının daha fazla cephesine ilişkin herhangi bir askeri gücün elde ettiğinden daha fazla bilgiyle' İngiliz komutanları destekledi. Almanlar tarafından Kuzey Afrika Savaşı'nda kullanılan her Bilmece anahtarı genellikle gönderildiği saatler içerisinde deşifre ediliyordu; İtalyan gemi şifrelerinin çözülmesine devam edildi ve

taktik sinyaller, alanda, etkili bir biçimde engellendi. Sinyal istihbaratının muazzam önemi vardı, ancak abartılabilirdi: Düşman komutanların maksatları nadiren radyo sinyallerine yansıdı, ve kara savaşında taktiksel durumlar çoğu kez istihbaratın yetişemeyeceği kadar hızlı gelişti. Bu konuda başarılı olan sadece İngilizler değildi. Almanlar 8. Ordu'nun ana kodunu Ocak 1942'ye kadar deşifre etti ve sonra Birleşik Devletler'in Kahire'deki ataşesinin Washington'a gönderdiği bol miktardaki şifreyi çözerek kayıplarını telafi etti. Almanlar alandaki İngiliz ekiplerinin sinyal güvenliğindeki tipik dikkatsizliklerden tamamıyla yararlandı. Ancak her şey hesaba katıldığına, İngilizler Almanlardan daha iyiydi. Şifre çözmeleri düşman gemilerinin hareketlerine, silah ve insan gücüne ve Rommel'in kuvvetlerinin konumuna ilişkin bilgi sağladı. Kimi zaman harekâta ilişkin

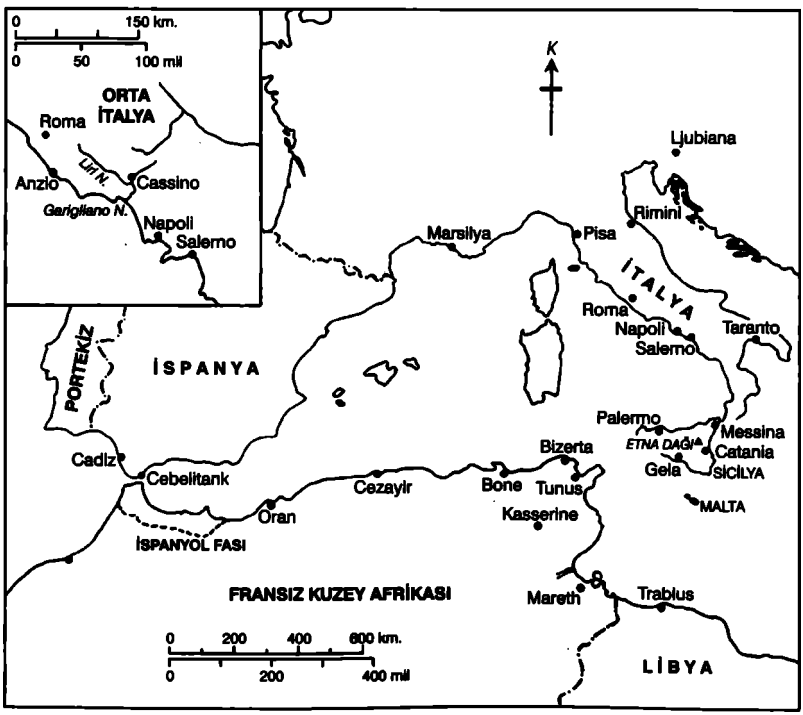

Batı Akdeniz

niyetler açığa çıkarıldı. Rommel'in 1 Temmuz'daki saldırısından önceki durum böyleydi: 30 Temmuz'un erken saatlerinde bir Bilmece deşifresi Rommel'in o öğleden sonra saat 3'te saldırmayı önerdiğini ve asıl saldırısını yapmadan önce kuzeyde bir şaşırtma harekâtı yapacağını gösterdi. Öğleden sonra saldırının 1 Temmuz'a ertelendiğini ve 15. Panzer Tümeni'nin hattın merkezine saldıracağı öğrenildi. Tam olmasa da, bu bilgi Auchinleck'in Rommel'i kontrol etmesine yardımcı oldu. Rommel iki gün sonra İngilizleri geri püskürme girişimine aniden son verdi.

Rommel'in tekrar denediği 1942 Ağustos sonunda İngilizlerin durumu daha da iyileşmişti. Ortadoğu'da başkomutan olarak Alexandre ve 8. Ordu komutanı olarak Montgomery'nin gelmesi, özellikle Montgomery'nin kendi reklamını yapmaktaki becerisinden dolayı moral açısından iyi olmuştu. İngiliz istihbaratı daha fazla malzeme topladı. Ağustos 1942 başından itibaren Afrika'daki Mihver Devletleri'nin gücüne ilişkin raporlar düzenli olarak radyo kanalıyla bildirildi ve düzenli olarak deşifre edildi. Üstelik, 17 Ağustos'ta Bletchley'deki (İngiltere) şifre kırıcılar, 15 Ağustos'ta Rommel'in komutası üzerine yapılan bir değerlendirmeyi iletti. Takviyeler Rommel'in kuvvetlerine geçici bir üstünlük sağlamıştı – hava hariç. İkmalin zamanında sağlanması halinde, önlerindeki mehtaplı geceler sırasında yeniden gruplaşarak 26 Ağustos'ta saldıracaktı. Rommel İngilizlere cephenin güney ucundan saldırmayı düşündü. İstihbaratın ve Malta'nın yeniden yaratılan savaşçı gücünün İngilizlerin Rommel'e giden levazımı sekteye uğratmasını sağladığı nokta burasıydı. İngilizler 15-17 Ağustos'ta Kuzey Afrika'ya giden iki yük gemisini ve 21 Ağustos'ta bir tankeri batırdı. Rommel saldırıyı 24 Ağustos'ta ve 27 Ağustos'ta yine erteledi. 29 Ağustos'ta, iki yakıt gemisi daha batırıldıktan sonra, Rommel El Alameyn'deki 8. Ordu'yu yenilgiye uğratmak için ancak lokal bir harekâta girişebileceği sonucuna vardı. Rommel, 30 Ağustos öğleden sonra saat 3'te, 4,5 günlük savaşa yetecek yakıt ve en fazla altı günlük cephaneyle o gece saldırma kararı verdi. O gün bir tanker daha batırıldı ve Almanlar İtalya'dan cepheye hava yoluyla yakıt taşımak zorunda kaldı. Deniz yoluyla gelen yakıt orduya ancak 4 Eylül'de ulaştı. Rommel 1 Eylül'de Alam Halfa Çarpışması'nı durdurdu, ve 2 Eylül'de önceki mevzilere çekilme emrini verdi.

Rommel, iyi haber alan General Montgomery'nin düzenlemeleri ve yeniden ikmal sağlanan Malta üssünü kullanan istihbaratı sağlam İngiliz hava ve deniz kuvvetlerinin onun ikmal faaliyetlerini engellemesiyle durdurulmuştu. Ağustos, Eylül ve Ekim 1942'de Mihver güçleri tedarik mal-

zemelerinin yaklaşık üçte birini kaybetti ve İngilizler en önemli gemilerini belirleyebildiğinden, darbe, bu tablonun gösterdiğinden daha büyüktü.

Havadan takviye gönderseler de, Almanlar ve İtalyanların Kuzey Afrika'daki gücü İngilizlere göre gerilmeye devam etti. Montgomery, 23 Ekim 1942'de 8. Ordu El Alameyn'e saldırdığında sayısal açıdan çok üstün kuvvetlere komuta etti. 1 Ağustos'ta, batı çölünde 34 bin Alman savaşçısı vardı. 20 Ekim'de Almanların sayısı 49 bin, İtalyanlarınkiyse 54 bindi. 8. Ordu'nun o zaman 195 bin kişilik bir savaş gücü vardı: Bu gücün yarısından fazlası İngiltere'den geldi, kalanıysa Hindistan, Avustralya, Yeni Zelanda ve Kuzey Afrika'dan gelenlerle birlikte, savaşan küçük Fransız birlikleri (önceki çöl seferinde kendilerini gösteren birlikler) ve sürgündeki Yunan askerlerinden oluştu. Birleşik Devletler'den gelen gereçler bu birliklerin çoğunu donattı: 1942'nin ilk dokuz ayında Ortadoğu'ya İngiltere'den 1.235, Birleşik Devletler'den 300 tanesi Sherman olmak üzere 1.218 tank, ve İngiliz yapımı yaklaşık 24 bin, Amerikan yapımı 44 bin civarında motorlu araç geldi. El Alameyn Çarpışması'nda İngilizler, 252'si Sherman olmak üzere 1.029 tankla harekâta hazırdı. 88 tanesi Pz III-özel ve 30 tanesi Pz IV-özel olmak üzere sadece 211 Alman tankı ile 278 İtalyan tankı hemen göreve hazırdı. Topçularda İngilizler üstündü: 500 topa karşı 900'den fazla orta seviye ve sahra topu; sadece 86'sı ürkütücü 88 mm.'lik toplarla 800 tanksavar topuna karşı 849'u yeni 6 libreliklerden olan 1.451 tanksavar topu. Haziran Eylül arasında Ortadoğu'ya 2.141 uçak geldi – 1.381 tanesi İngiltere'den, 700 tanesi Birleşik Devletler'den. El Alameyn zamanında müttefiklerin, yaklaşık 200'ü Kuzey Afrika'ya ve 130'u ABD Ordusu Hava Kuvvetleri'ne ait olmak üzere, harekâta tam olarak uygun 900 uçağı vardı. Bakım ve yakıt sağlama güçlüğü içindeki Almanlar ve İtalyanların muhtemelen 300 civarında savaşa hazır uçağı vardı.

Rommel, İngilizlerin havadaki üstünlüklerinin ve Almanların yakıt sıkıntısının bir sonucu olarak, normal zamanda benimsediğinden çok farklı düzenlemeler yaptı. Hastalık iznine devam etmeden önce, Mihver kuvvetlerinin savunma mevzilerine girildiği takdirde derhal karşı saldırıya geçebilmek için zırhlı birliklerini bir manevra savaşı için bir arada kullanmak yerine, böldü. Hareket havadan saldırıyı getirdi ve kesinlikle yakıt sıkıntısından dolayı engellendi. 23 Ekim 1942'de, Montgomery'nin saldırısının başlamasının ardından çöle dönen Rommel, bu nedenle düşmanının bir yıpratma savaşında üstün gücünden tamamen yararlanabileceği ve Montgomery'nin azminin avantaj sağladığı devinimsiz bir savunma sava-

şına mecbur kaldı. 11 gün süren yoğun çarpışmaların ardından, Hitler'in 'sabit görüşlü' mesajları nedeniyle birkaç saat geciken Rommel 2.414 km. süren bir geri çekilme emri verdi. Dört gün sonra, 7 Kasım 1942'de İngiliz ve Amerikan birlikleri Kuzey Afrika'nın diğer ucunda, Fransız Fas ve Cezayir'inde karaya çıktı. 20 Kasım 1942'de Stalingrad'da Rus saldırısı başladı.

Büyük Rus-Alman kara savaşı, savaşın bütün gidişatını belirledi. İngiltere hâlâ savunulabiliyor olsa bile, ki bu çok belirsizdi, Alman ordusunun ana bölümü Rusya'da uzun süre üstlenmeden batılı müttefikler kıta Avrupa'sına dönemezdi. Rusya'nın yenilgisi, ya onlarca yıl sürecek bir savaşı ya da dünyanın geçici olarak taksimine dayalı sağlıksız bir barışı getirecekti. İngilizler 1940'ta, denizin yardımıyla, iki cepheli savaşın batı ucunu iyileştirmeyi nihayet başardı. 1941, 1942 ve 1943'te Sovyetler Birliği, büyük Alman gücü ve becerisine karşı, Manş Denizi'nin İngiltere'ye karşı eyleme geçmeyi olanaksızlaştırdığı doğu cephesi doğu ucuna sahip çıktı. Bu yıllarda doğu cephesi, savaşın ana hatlarını ve karakterini belirleyen şiddetli çarpışmalara sahne oldu. Rusya'yı savaşta tutma gereksinimi İngiliz-Amerikan politikaları ve stratejisinde en önemli yeri tuttu: Ancak bu şekilde, tahmin edilebilir bir geleceğe sahip olabilirlerdi.

1941'de Batı'nın Alman ordusunu Rus cephesinde rahatsız etmek için yapabileceği fazla bir şey yoktu. Haziran 1941'de Afrika'daki iki panzer tümeni dışında, bütün Alman zırhlı tümenleri, motorize piyade tümenleri, Waffen SS tümenleri ve en iyi piyade tümenlerinin tümü Rus cephesindeydi. Rusya dışındaki diğer 54 tümen seyyar ya da en vasıflı birliklerden oluşmamıştı ve Rommel'in Afrika'daki iki tümeninden ayrı olarak, doğuda en etkili bütün birlikler de dahil 150 tümen vardı. 1942 yazında İngilizler 9 Alman tümenini doğu cephesinden uzak tuttu: 90. Hafif Motorize Tümen Afrika'ya gitmişti ve üç panzer tümeni (ve beş sıradan piyade tümeni) 1942 Nisan-Haziran ayları arasında doğu cephesinden batıya gönderilmişti ve bunları Temmuz'da iki motorize SS piyade tümeni izledi. Ancak, Rusların Stalingrad'ı kuşatmalarının neden olduğu bunalımın ardından bu seyyar birliklerden sadece biri batıda kaldı: Kasım 1942'deki İngiliz-Amerikan çıkarmasının ardından Kuzey Afrika'ya gönderilen 10. Panzer Tümeni. Hermann Goering Seyyar Tümeni de Tunus'a gitmişti (bu, teknik olarak bir hava kuvvetleri birliğiydi, ismi de bu nedenle böyleydi). Böylece, 1942/3 kışı Güney Rusya'daki bunalım döneminde, Hitler doğuya bazı takviyeler gönderse de, İngilizler ve Amerikalılar 5 birinci sınıf Alman

tümeniyle –10., 15. ve 21. panzer tümenleriyle birlikte motorize tümenler olan 'Herman Goering' ve 90. Hafif Tümen'i, ve bunlara ek olarak daha küçük seyyar birlikler– aktif bir biçimde savaşa tutuştu. Bunlar güçlü bir panzer ordusu oluşturdu. Batılı müttefikler nispeten daha küçük sayıdaki Alman birliklerini meşgul ediyordu, ancak sahip oldukları savaş gücü, doğu cephesinden taşınmalarını Kızıl Ordu'ya önemli bir yardıma dönüştürdü.

Almanların Rusya'daki müşkül durumlarına bir başka katkı, İngilizlerin Akdeniz'de gemi batırmadaki başarılarından dolayı, Kuzey Afrika'ya adam ve malzeme taşıyan nakliye uçaklarının yönlerini başka tarafa çevirmeleriydi. Rusya'ya o zaman kuzey kutbunun çetin koşullarına karşı çoğu kez gemiyle yapılan müttefik ikmali, 1942'de oldukça değer taşıyordu. Temmuz 1942 öncesinde Amerikalılar ve İngilizler tarafından 2.500'den fazla uçak ve 3.500 tank, 611.420 km. uzunluğunda telefon kablosu gibi gereçler gönderilmişti.

Bununla birlikte, Alman ordusunun ana bölümü Rusya cephesindeydi ve Kızıl Ordu tarafından durduruldu. Aralık 1941'de, çoğunlukla gücünü kaybetmiş, kötü donanımlı, nakliye sıkıntısı içinde, bir bölümü yetersiz eğitimli ve çoğu kez cepheden çok sayıda askerle saldırı manevrasından daha zorunu yapamayacak subaylar tarafından taktik olarak yanlış idare edilen birçok Sovyet tümeni, şimdi, ikmal sıkıntısının, çoğu kez yetersiz giysi ve uygun olmayan barınakların ve çarpıcı biçimde aşırı iletişim hatlarının sonunda, Moskova'yı almaktaki başarısızlığının ardından, Alman Grup Merkezi'ne yönlendirildi. Stalin ve Hitler'in askeri 'dehası' savaşa hâkim oldu. Almanların zayıf düşmesini fazlasıyla abartan Stalin, geniş bir cephe boyunca kara saldırısında ısrar etti; Hitler Almanların hazırlanmış kışlık kışlalara çekilmeye yönelik makul önerileri reddetti.

1941'deki kayıplarına karşın Kızıl Ordu Almanların 3 milyon civarındaki sahra ordusu askerine karşı yaklaşık 4 milyon askerle sayısal açıdan üstündü, ancak toplar ve tanklarda sayı ve nitelik bakımından üstünlük Almanlardaydı. Sovyet karşı saldırılarının zamanlaması iyiydi ve çabuk başarı sağladı. Moskova önündeki Sovyet ordu grubunun 'batı cephesi' komutanı Zhukov, Almanların Moskova'ya doğru ilerlemeleriyle doğan savunma hattı çıkıntısına karşı güçlerini yoğunlaştırmak için, özellikle nakliye olmak üzere mevcut bütün kaynakları kullanmak istedi. Alman ordusu başkomutanı Brauchitsch Merkez Ordu Grubu'nu geri çekmek ve hattı kısaltarak yorgun birliklerin dinlenmesine olanak sağlamak istedi. Geri çekilmenin bozguna dönüşebileceğinden korkan ve herhangi bir

geri çekilmenin sivillerin moralini bozmasından hiç hoşlanmayan Hitler, böyle bir çekilmeye izin vermedi. Sert çarpışmalar ve lojistik sorunların ardından, Almanlar Brauchitsch'in ilk önce önerdiği hatta kadar geri çekilmek zorunda kaldı. Ocak 1942'de, ilerleyen Sovyet kuvvetleri iki Alman ordusunu kuşatma tehlikesi yarattı. 5 Ocak 1942'de Zhukov, Stalin'in protestolarına karşın, genel saldırı planını dayattığını iddia etti; Stalin iki hafta sonra diğer saldırıları takviye etmek için iki orduyu Zhukov'dan alıp Yüksek Komuta Rezervi'ne verdi.

Rusların 1942 kış saldırısı Almanları çekilmeye zorladı, ancak hiçbir yerde yok edici bir zafer sağlanmadı – bunun için gelecek yılı beklemek gerekti. O ana kadar Rus güçleri büyük ölçekli devingenlik gerektiren çarpışmalar için tank ve nakliye açısından yeterince güçlü değildi. Kış saldırısı sırasında Almanların savaş kayıpları Ruslarınkinden azdı ve daha çok ve soğuktan kırılma dahil, hastalıktan muzdarip oldular (savaşta Almanların kaybı yaklaşık 100 bin ölü ve 265 bin yaralıya ek olarak, 500 bin civarında hastalıktan zayiattı).

Baharda çamur her iki tarafı da engelledi: İletişimlerinin en iyi olduğu ve üstün becerilerinin tam etkisini gösterdiği yaz Almanlar için fırsat zamanıydı. Hitler 1942'de kesin bir sefere niyetlendi. Tam gücüne ulaşan Güney Ordu Grubu, Don Nehri'nin batısındaki Rus kuvvetlerini kuşatıp imha edecekti, ve bu zaman zarfında, Sovyetler Birliği'nin savaş öncesi ana sanayi bölgelerini ele geçirecekti. Volga ikmal güzergâhının kesilmesi ve Kafkaslar'ı ve Rusların petrol üreten ana bölgesini ele geçirmeye yönelik Alman ilerlemesinin yan tarafını korumak için Stalingrad alınacaktı. 4. ve 1. panzer orduları hareketli öncü kuvvetler olacaktı. Ana saldırı başlamadan önce Kırım temizlenecek ve Donets Irmağı üzerindeki Izyum'da Rus kış saldırısından kalan önemli bir savunma hattına karşı bir kıskaç hareketi gerçekleştirilecekti.

Alman 11. Ordusu'na komuta eden Manstein, Kırım'daki sert çarpışmaları başarıyla idare etti ve burada 250 bin kayıp verdirirken Izyum savunma hattını keserek 250 bin Rus'un daha öldürülmesine, yaralanmasına ya da ele geçirilmesine neden oldu. Stalin'in zamanında çekilme iznini sürekli reddetmesi Alman başarısına yardımcı oldu. Ancak, bir asker olarak eğitiminin bu olaylarla pekiştiği, ve sonuçlarına bakmaksızın Genel Karargâh'tan gelen yer tutmaya yönelik emir akışının kesildiği anlaşılmaktadır. Sonunda, Kızıl Ordu'ya zaman kazanmak için yer değiştirme izni verildi. Geri çekilmek suretiyle kuşatmalardan kaçınılacaktı.

Bu nedenle, Alman yaz saldırısında muazzam yerler fethedilse de nispeten çok az Sovyet birliği imha edildi. Ruslar yavaş yavaş birliklerini yeniden gruplandırdı ve Alman orduları karşı saldırıyı olanaklı kılacak hale gelene kadar tehdit altındaki kesimlerini takviye etti.

Ana Alman saldırısı 28 Haziran'da Güney Ordu Grubu'nun kuzey ucunda ikili sarma hareketiyle başladı ve 6 Temmuz'da Voronezh ele geçirildi. Rus güçlerinin çoğu zamanında Don'un karşısına çekildiği için sadece 30 bin esir alındı. Sonraki birkaç haftada Don'un batısındaki alanın büyük bölümü bir dizi hızlı kuşatmayla istila edildi. Ana Rus orduları çekildiğinden yine sadece 50 bin civarında esir alındı. Temmuz sonunda birliklere Stalin'in 'çekilme yok' emri iletilse de, 1941 havasında çekilme tamamen yasaklanamadı. Hitler Don bölgesindeki hedefler güvenceye alınmadan önce Kafkaslar'a doğru güney ilerlemesini başlatarak saldırının etkisini azalttı. Güney Ordu Grubu iki ordu grubuna bölündü: 'A' grubu Kafkaslar'ı ele geçirecek, 'B' grubuysa Don kavisini temizleyerek Stalingrad'a ilerleyecekti. Böylece, Temmuz sonunda her biri iki Alman ordusundan oluşan iki farklı saldırı hattı vardı. Ağustos'ta A Ordu Grubu Kafkaslar'ın içine yaklaşık 483 km. ilerlerdi, ve B Ordu Grubu, güçlü direnişe karşın, Volga'ya ve nehrin batı şeridi boyunca uzanan Stalingrad içine ilerledi. Alman güçleri bu aşamada zafer kazanmış gibiydi. Çoğu İngiliz ve Amerikan gözlemci Sovyetler Birliği'nin görüşmeye hatta teslime mecbur kalabileceğini düşünüyordu.

Ne var ki, Eylül'de Alman ilerlemesi sınırlarına dayandı. Alman saldırısının üç hedefinden sadece biri ve geçici olarak başarılmıştı: Stalingrad bir sanayi ve iletişim merkezi olarak devre dışı kalmıştı ve Volga nehir trafiği kesilmişti. Ancak, Kafkas petrol alanları ele geçirilememişti ve yeni fethedilen topraklarda tutunacak güvenli bir yer sağlanamamıştı. Ve olağanüstü ilerleme artan güçsüzlüğü gizledi. Dinyeper Nehri üzerindeki tek demiryolu köprüsüne uzanan iletişim hatları kesintisiz ilerlemenin hızını sürdürmeye ve ileri kademeleri sağlamaya yeterli değildi. A Ordu Grubu (Hitler'in bir süre uzak mesafedeki kişisel karargâhından doğrudan komuta ettiği ordu) ve B Ordu Grubu artık karşılıklı destek sağlayamıyordu. Sovyet Yüksek Komutası Stalingrad'daki Alman 6. Ordu ve 4. Panzer Ordusu'na karşı giderek daha fazla kuvvet topladı. Orada, yaklaşık üç ay boyunca sürekli ve acımasız bir savaş yaşandı. Almanlar üstün taktik beceri ve örgütlenmelerinin avantajını sokak savaşlarında kaybetti. Alman 6. Ordusu yavaş ve ıstıraplı bir biçimde, sokak sokak, ev ev, kenti

temizlemeye başladı. Stalingrad'dan batıya doğru İtalyan ve Romanyalı birlikler tarafından korunan uzun bir kanat oluştu.

Hitler baştan beri bu kanadın korunması gerektiğinin farkındaydı. Nisan 1942'deki ilk emri Don cephesinin giderek uzayacağını belirtti. Savunma mevzileri hazırlanacaktı ve bu mevzileri savunan müttefik ordular yedek Alman tümenleri tarafından desteklenecekti. Ancak, bu Alman tümenleri çarpışmak üzere Stalingrad'a çekildi. Don kavisi savunma hattının zayıf bir biçimde savunulmasının getireceği riskler netleşirken, Hitler 1942'de Stalingrad'la kazanılan zeminin 1943 seferi için başlama noktası olarak muhafaza edilmesi gerektiğinde ısrar ederek, herhangi bir stratejik çekilmeyi yine reddetti. Kasım ortasında ucu Stalingrad'da olan Alman savunma hattının bir kanadını, sadece yanıltıcı olarak güçlü izlenimi veren

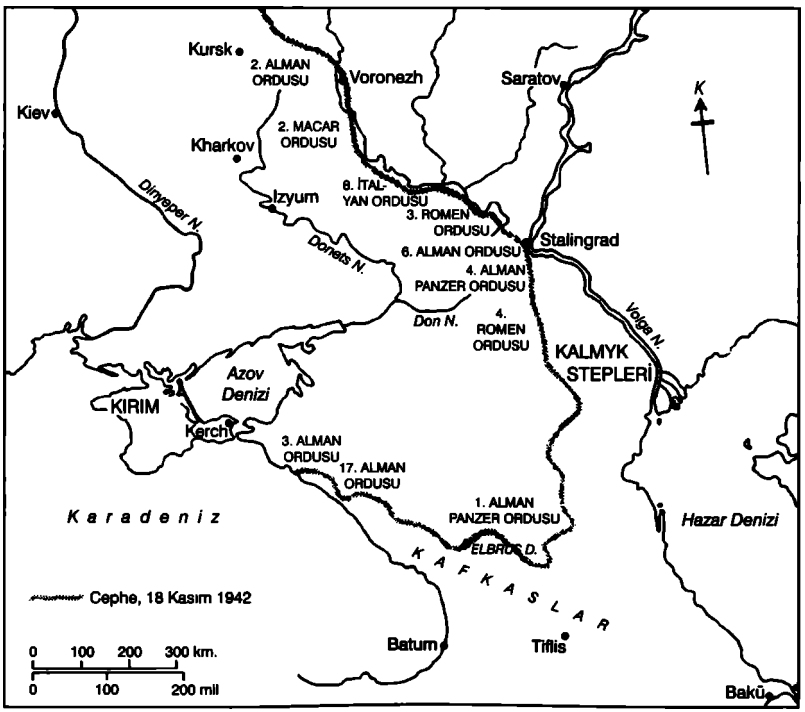

Stalingrad ve Kafkaslar

yedekteki bir Romanya zırhlı tümeni (demode tanklarla) ve gücünü kaybetmiş ve yeniden donatım sürecine girmiş Alman 22. Panzer Tümeni'nden oluşan 48. Panzer Kolordusu'yla birlikte bir Romanya ordusu korudu. Bu birliklerin, çoğu hafif yaklaşık 85 tankları vardı. 19 Kasım'da, uzun süren bir topçu baraj ateşinin ardından, Ruslar saldırıya geçti –orada, çoğunu Romanyalıların karşılık veremediği T-34'lerin oluşturduğu en az 300 tankı olan 5. Tank Ordusu ve 1. Muhafız Ordusu hücum etti. Diğer kanadı Romanya 4. Ordusu ve Alman 4. Panzer Ordusu koruyordu. Don kanadına ya da Stalingrad çevresinde çarpışmaya çekilen Panzer Ordusu hareketli unsurlarını kaybetmişti. General Hoth'un karargâhına bağlı olarak sadece iki Romen ve iki Alman piyade tümeni kaldı. 20 Kasım'da, bu kuvvetlerin üzerine Sovyet 51. ve 57. orduları geldi; 51. Ordu, 20 bin askeri, 2 bin kamyonu ve 220 tankı olan 4. Mekanize Kolordusu'yla güçlü bir biçimde donatılmıştı. 23 Kasım'da, bu orduların bazı birlikleri 5. Tank Ordusu'nun öncü birlikleriyle buluştu ve böylece Stalingrad'da 200 bini aşkın Alman askeri saf dışı edildi.

Hitler tuzağa düşürülen 6. Ordu'nun acil bir yarma harekâtına girmesi fikrini reddetti. Onun yerine dışarıdan takviye gelene kadar bu orduya havadan ikmal sağlamaya bel bağlamayı tercih etti. Havadan gönderilebilecek tonajın yetersiz olduğu anlaşıldı ve Stalingrad'da General Paulus'u rahatlatmak için Manstein'ın topladığı kuvvetler yeterli olamadı. Sıkıntılı haftalardan ve vahşice çarpışmalardan sonra, Paulus 1 Şubat 1943'te teslim emrini verdi. Almanların 100 bini esir alındı, çok azı Almanya'ya döndü. Stalingrad'da çarpışma sürerken buradaki direniş, Rusların Rostov'a bir saldırısıyla Alman ordusunun dönüş yolunun kesilmesinden kurtulmasına yardım etti, ancak öyle de olsa, Rusların ana petrol kaynağını ele geçirme nihai girişiminden vazgeçmek zorunda kaldılar. Manstein, batıdan gelen seyyar takviyelerle Rus iletişim hatlarını tehdit edebilecek ve zayıf olasılıklara karşı saldırıya geçerek, güney Rusya'da 1942'dekine yakın bir hattı yeniden tesis edebilecek durumdaydı. Bir büyük Alman saldırısı hâlâ mümkündü, ancak Almanların Rusya'yı istilası 1942 sonbaharında sınırına ulaşmıştı: Stalin ve Sovyetler Birliği kurtulacaktı. O yıl Hitler'in bizzat kendisi, Alman ordusu Kafkaslar'ı ve Donet havzasını tutmadığı takdirde Almanya'nın savaşı kazanamayacağını söyledi; ve ordu bunu başaramamıştı.

Almanlar nasıl durduruldu? Bu, Kızıl Ordu'nun ezici sayısal üstünlüğünün bir sonucu değildi. Mesele, iyi eğitimli ve iyi donanımlı güçlerdi.

1942 yazında doğudaki Alman Kara Kuvvetleri 2 milyon 600 bin kişi civarındaydı. Kızıl Ordu muhtemelen 3 ila 3,5 milyon askeri alana sürdü. Daha önemlisi, Rus askerlerinin niteliği ve donanımındaki gelişmeydi. 1941 sonundan itibaren 'Muhafız' birlikleri seçilmiş ve insan gücü ve donatıma öncelik verilmişti. Üstelik, ki muhtemelen Almanların asıl düş kırıklığı buydu, Avrupa Rusya'sının sanayi alanlarının büyük oranda kaybı Rus savaş üretimini sadece geçici olarak durdurmuştu. 1942'nin ikinci yarısında, neredeyse yılın yarısındakinin iki katı T-34 tankı üretildi: 4.400 tanka karşılık 8.100 tank. Alman iletişim hatlarının yetersizliği büyük bir etmendi. Rus tarafında bulunan daha iyi yan iletişimler, Kızıl Ordu'nun diğerlerini çekmek suretiyle kritik kesimleri daha kolay takviye etmesini sağladı. 1942 yazında düzensiz kaçışa dönüşen geri çekilme örnekleri olsa da, örgütlenmeyi geliştirerek Rusya'nın devingenliğini artırdı. Batılı müttefiklerden gelen kamyon tedariki katkı sağlamaya başladı: Temmuz 1942'de Birleşik Devletler Rusya'ya 35 binden fazla kamyon ve 6 bin cip göndermişti. 1942 Temmuz-Ekim arasında Rusların gücü artarken güney cephesindeki Alman güçleri yerine koyduklarından en az 150 bin kişi fazlasını kaybetti. Temmuz 1942'de Stalingrad bölgesindeki Alman ve Sovyet güçleri aşağı yukarı eşit güçteyken, Kasım'da Ruslar, yetersiz Romen, İtalyan, Macar eklemeleriyle Almanlardan en az 3 kat fazlaydı. Manstein'ın ordu grubunun Stalingrad'da karşılaştığı oransızlık daha da büyüktü.

Stalingrad'dan sonra doğu cephesindeki güç dengesi, savaşı ani bir darbeyle kazanmaya yönelik üçüncü bir büyük Alman saldırısı girişimine izin vermedi. Almanya stratejik savunmadaydı ve artık Hitler'in umudu müttefikleri ayırmaktı. Bunu yapmak için Alman istilacılarını yok etmenin beklenmedik çabalar gerektireceğini ve Stalin'in bir uzlaşma arayışında olacağını sergilemeye çalıştı. Hitler daha sonra bir kez daha, doğuyu batıyla birbirine düşürebilirdi. Şubat 1943'te Manstein, Alman komutanların akıcı bir savaşta devingenlik, örgütlenme ve taktikteki kalan üstünlüklerinden yararlanabilmeleri için, Hitler'e esnek Alman savunmasına karşı saldırı inisiyatifini Kızıl Ordu'ya bırakmayı önerdi. Hitler başka bir saldırıyı başlatmayı tercih etti: Bir kez daha, bu kez Kursk savunma hattı çıkıntısında duran güçlü Sovyet birliklerine yönelik büyük bir kuşatmayı tercih etti. Alman komutan tarih olarak Mayıs başını belirledi. Ancak Hitler daha fazla yeni tank (Mark V, ya da 'Panter' ve Mark VI ya da 'Kaplan') ve kendinden tahrikli topu olan zırhlı 'Ferdinand' toplayabilmek için

saldırıyı iki ay erteledi. Panterlerin 75 mm.'lik topu ve etkili ön zırhı vardı ancak yanlardan korunaksızdı; Kaplanlar yakın menzil dışında cepheden dayanıklıydı ve ürkütücü 88 mm.'lik topa sahipti. Ferdinandlar (adını Ferdinand Porsche'dan alır) Kaplan şasisi üzerindeki uzun 88 mm.'lik toplardı. Ferdinand'ın ikincil silah eksikliği bu silahı piyade için korunaksız kılıyordu. Temmuz'da bile bu silahların denemesi tamamlanmamıştı. Ruslar, bazısı İngilizlerin aktardığı, bazısı muhtemelen Sovyet uzmanların geliştirdiği sinyal istihbaratından olmak üzere, mükemmel istihbarat kanalıyla Almanların gücü ve niyetlerini biliyordu. Almanlar, kendi taraflarında, tehdit altındaki bölgede artan Sovyet yoğunlaşmasını gözlemledi. Danışmanları Stalin'i Alman saldırısını beklemeye ikna etti. Ruslar büyük derinliğe sahip, dikkatle planlanmış savunmalar oluşturdu. Her iki taraf da birliklerini güçlendirdi, yeni teçhizat ve malzeme stokuyla donattı.

4 Temmuz 1943'te Almanlar güneyden saldırmaya başladı ve bunu ertesi gün kuzey saldırısı izledi. Alman generaller iki hamlelerinin kara ve demiryolu kavşağı olan Kursk'ta birleşmesini ve böylece en azından beş Rus ordusunun saf dışı bırakılmasını düşünüyordu. Ancak uzun gecikme birliklerin muazzam biçimde yoğunlaşmalarına olanak sağladı. Kızıl Ordu, 4,5 milyonu sahra ordularında olmak üzere, subay ve asker olarak toplam 6 milyonu aştı; Doğu cephesindeki Almanların sayısı yaklaşık 3 milyondu. Sovyet Yüksek Komutası tarafından toplanan yedeklerle birlikte Kursk savunma hattı çıkıntısında, Rus zırhlı birliklerinin neredeyse tümü dahil olmak üzere, yaklaşık 1 milyon 300 bin kişi vardı. Sınırlı bölgelerde yoğunlaşan saldırılarda Almanlar 18 panzer ya da panzer-grenadier tümeni (motorize piyade tümenlerinin yeni adı) ve tümü kuzey ve güneyden yapılacak kuşatma saldırıları için tam gücüne ulaşmış 15 piyade tümeniyle yaklaşık 600 bin asker kullandı. Almanlar 2.500'den fazla, Ruslarsa bazısı yeni KV-85'ler olmak üzere 3.000'den fazla tank ve hücum topu kullandı. Havada Rusların Almanlar için kullanılmaya hazır 1.800'den fazla uçağı vardı ve nitelikleri geliştirilmişti. Batılı müttefikler tarafından gönderilen kamyonların Rusların devingenliğine muhtemelen belirleyici katkısı vardı: Kursk'tan önce Ruslara 100 binin çok üzerinde kamyon ulaştı. Güvenilir ve sağlam Amerikan kamyonları Rusya koşullarına uygundu ve Ruslar bu kamyonlarla daha fazla sayıdaki seyyar birliği devreye sokabildi ve daha esnek faaliyet gösterebildi. 1943'teki toplam Alman kamyon üretiminin sadece 82 bine ulaşmış olması, müttefik yardımlarının

önemini gösterir. Alman kuşatması başarısız oldu; kıskaç kapanmadı. Kuzeyden ve güneyden saldırıların hızı kesildi ve niyetlenilen imha harekâtı büyük ölçekli bir karşılıklı yıpratmaya dönüştü. 12 Temmuz'da dört Rus ordusu Kursk savunma hattı çıkıntısının kuzeyinde, Briansk ve Orel yönünde bir şaşırtma saldırısı başlattı. 13 Temmuz'da Hitler iki Alman Ordu Grubu komutanını karargâhına çağırdı ve saldırıyı kesmelerini, üstün nitelikli bazı seyyar SS tümenleri dahil, tümenleri batıya sevk etmelerini emretti. 10 Temmuz'da İngiliz ve Amerikalılar Sicilya Adası'na çıkmıştı ve Hitler İtalyanların çok geçmeden savaşı bırakabileceğinden ve İtalya'yı, daha da kötüsü, Balkanlar'ı müttefik işgaline açabileceğinden korktu. Bu arada, Kursk'taki mücadele zaten sonuçlandırılmıştı. Çarpışma sırasında Rus cephesinde, batılı müttefiklerin karşılaştığının 2.5 katı Alman birliği vardı. Batıda Ruslara karşı hizmet verdikten sonra dinlenen alt kalitedeki birlikler ya da askerler ağır basıyordu. Ancak, batılı müttefikler iki panzer-grenadier tümeninin İtalya'da, bir diğerinin Fransa'da ve bir panzer tümeninin Balkanlar'da tutunmasına neden olmuştu. Ancak Kursk'taki çatışma başladığında batılı müttefikler herhangi bir Alman birliğiyle gerçek bir savaş içinde değildi ve Alman güçleri Stalingrad zamanındakinden daha fazla değildi. Doğudaki son büyük Alman saldırısında zafer Rusya'nındı.

8
İngiliz-Amerikan Zafer Stratejileri

Sovyetler Birliği'nin stratejisi basitti: Alman askerlerini topraklarından kovmak. Stalin bu yapılana kadar, Japonya'ya karşı savaşta Amerikalılara ve İngilizlere katılmadı. Batılı müttefikler daha zor tercihlerle karşılaştı. Kararlarının üçü İkinci Dünya Savaşı'nın biçimini belirledi: Önce Almanya'yı yenilgiye uğratmaya, Almanları ve müttefiklerini Kuzey Afrika'dan ve Akdeniz'den tahliye etmeye, ve Alman ve Japon fabrikalarını ve evlerini havadan bombalamaya karar verdiler.

İngiltere ancak Almanya yenildiğinde saldırıdan kurtulacağından, İngilizler doğal olarak Almanya ile savaşa öncelik verdi. Amerikalı askerler ve politikacılar farklı düşünebilirdi. Daha Haziran 1939'da, Amerikan ordu ve donanması Ortak Planlama Komitesi, Japonya ve Almanya'ya karşı bir savaş için beş plan taslağı sundu. Plancılar 'Amerika'nın kıta Avrupa'sına azami katılım sağlamadığı' ancak temel çabasının Japonya'ya karşı olduğu 'Gökkuşağı 2'ye öncelik verdi. Mayıs 1940'ta Alman orduları batı cephesine saldırdığı zaman, Alman güç ve becerisinin bu müthiş gösterisinden doğacak tehlikeyi hisseden ABD ordu ve donanma komutanlarından General Marshall ve Amiral Stark, bütün kaynakların batı dünyasının savunmasında kullanılmasının planlandığı 'Gökkuşağı 4'ü ortaya attı. Bu anda, hem Marshall hem de Stark, Fransız ve İngilizlerin yenilgisi-

nin kesin olduğunu düşünüyor ve Birleşik Devletler'in kendi savunmasının Amerikan gücünün her zerresini gerektirdiğini ileri sürüyordu.

13 Haziran'da bu plan Roosevelt'e ulaştı. Fransa'da Almanlar son Fransız savunma hattını henüz ezmişlerdi. Roosevelt Churchill'in meydan okumasını destekleyerek İngiltere'ye yardım emri mi verecek, yoksa profesyonel danışmanlarının kasvetli sezgilerine mi uyacaktı? Başkan ortak planlamacılardan önce, Fransa'nın yenilgisi durumunda İngiltere ve Britanya İmparatorluğu'nun savaşa devam edebileceği varsayımı üzerine bir çalışma yapmalarını istedi. Roosevelt, ölümüne kadar, başkomutan olarak kuramsal yetkelerini pratiğe dökerek İngiliz-Amerikan stratejisinin ne olması gerektiğini kararlaştırdı. Kuşkusuz sivillerin askeriyeye müdahalesinin kışkırtabileceği siyasal düşmanlıktan kaçınmak için bundan asla gurur duymadı, hatta, anlaşılan gizlemeyi tercih etti. Artık, İngiltere'nin kurtulması beklentilerine ilişkin kanıt toplamaksızın hareket edecekti; özellikle Albay Donovan'ı (daha sonra OSS-CIA kurucusu) kişisel müfettişi olarak İngiltere'ye gönderdi. Donovan Ağustos'ta Roosevelt'e İngiltere'nin başarılı bir istilayı önlemek açısından iyi bir şansı olduğunu bildirdi. Onun dönüşünün ardından Amerikalı iki general ve bir amiral İngiltere'ye geldi, ve 'sonradan başarılı bir kara harekâtının başlatılabileceği coğrafi konumların bozulmadan muhafaza edilmesi için' İngiltere'ye yardım edilmesi gerektiği sonucuna vardı. Sonuç olarak, Stark ve Marshall önceki görüşlerinden döndüler ve savaş durumunda Birleşik Devletler'in Atlantik'in öte yakasında büyük kara harekâtlarına hazırlanması ve Pasifik'te 'sıkı savunma' konumunda kalması konusunda fikir birliğine vardılar. Stark, Birleşik Devletler savaşa girecekse, ortak bir strateji kotarmak için İngilizlerle görüşmeler yapılması gerektiğini önerdi, Marshall da bu öneriyi kabul etti.

Gizli Amerikan-İngiliz görüşmeleri 1941'in ilk üç ayında Washington'da yapıldı. ABC-1 başlıklı bir belge sonuçta ortaya çıkan anlaşmayı göstermekteydi. Japonya ve Almanya ile bir savaş durumunda Uzakdoğu stratejisi 'savunmaya dayalı' olacak ve 'Atlantik ve Avrupa alanı savaşı belirleyecek alan olarak görülecek'ti. Ekonomik abluka, hava saldırısı, kıyı baskınları, Avrupa direniş hareketleri ve İtalya'nın erken devre dışı kalması ile birlikte, sonuçta Almanya'ya karşı bir saldırı için güçlerin büyümesi savaşı kazandıracaktı. Bu strateji İngilizlere ilham verdi, ancak Amerikalı askeri uzmanlar bu stratejiyi, bu aşamadaki temel kaygıları İngiltere'yi savaşta tutmak olduğu için kabul ettiler.

İngiltere'ye yönelik tehlikenin acilliği azalırken Amerikalı askerler daha bağımsız bir yaklaşım geliştirdi. Almanya'nın Rusya'ya saldırısının ardından İngiliz ve Amerikan kuvvet komutanları, Churchill ve Roosevelt arasındaki 'Atlantik Konferansı' sırasında Argentia Limanı'nda buluştu. Amerikan general ve amiraller burada, İngiliz stratejisinden duydukları rahatsızlığı sergiledi: Özellikle İngilizlerin propaganda, boyun eğdirme, abluka ve bombardımanla zafer umudu eğiliminden kaygılıydılar. İngilizler Amerikalılara, "Üretimde önceliği ağır bombardıman uçaklarına veriyoruz" ve "sadece yukarıda açıklanan yöntemler Almanları barışa sevk etmeye yetebilecektir" dedi. ABD kuvvet komutanları, yine de, 'savaşların kara orduları kullanılmadan kazanılamayacağı neredeyse değişmez kuraldır' görüşünde ısrar etti. Kasım 1941'de İngiliz Kurmay Başkanları Washington'u 'kıtada kara ordusuna ilişkin nihai niyetleri' konusunda rahatlatmayı mantıklı gördü. Temel İngiliz-Amerikan stratejik uyuşmazlığını şimdiden görebiliriz. Amerikan ordu komutanları Alman ordusuyla kesin bir kara savaşı için kuvvetlerini mümkün olduğu kadar çabuk toplamayı istedi; İngilizler bu büyük kara savaşını ertelemek ya da bu savaştan hepten kaçınmak arzusundaydı.

Birleşik Devletler askeri yetkilileri savaşta bile olmadıkları zamanda stratejik fikirlerini empoze edemezlerdi. Pearl Harbor ve Almanya, İtalya ve Japonya ile savaşın gelmesi bunu değiştirdi. Şiddetli Japon saldırısını durdurmanın herkesin umduğundan çok daha zor olduğu anlaşıldı. Amerika'nın Avrupa savaşındaki önceliğinin masaya yatırılması için birçok Amerikalı, saldırgan Japon ihanetinin cezalandırılması için acil eylem istedi. Amerika savaşa mecbur kalır kalmaz, Churchill kendisine ve maiyetine Washington için davetiye çıkardı. Amerika'nın nasıl savaşacağına ilişkin kesin İngiliz niyetine rağmen Roosevelt, biraz gönülsüz olarak kabul etti. İngilizler Amerikalıların hazır olmadıkları ayrıntılı strateji tartışmalarından kaçınma isteğini bir kenara koydu. Bu ARCADIA konferansına İngiliz önerileri hâkim oldu. ABD plancıları Pasifik'te sadece bir savunma stratejisinin gerektirdiklerini bile henüz bilmiyordu. İngilizler ve Amerikalılar yanıltıcı bir kolaylıkla 1942'de Kuzey Afrika'yı temizleme ve Akdeniz'i açmaya yönelik İngiliz esinli bir stratejiyi onayladılar ve 1943 için, 'Türkiye'den Balkanlar'a, Akdeniz boyunca, ya da Batı Avrupa'da karaya çıkarak', kıta Avrupa'sına yapılacak çıkarmaları kesin olmayan biçimde planladılar. 'İngiliz ve Amerikan güçlerinin hava bombardımanları giderek artacaktı.'

İngiliz ve Amerikan askerleri ve devlet adamları üç önemli noktada hemfikirdi. Almanya yenildiğinde bunu Japonya'nın yenilgisi izleyeceğinden ve Avrupa savaşı Sovyetler Birliği savaşta tutulduğu takdirde kazanılabileceğinden, Avrupa savaşına öncelik vermeye devam ettiler. İkinci olarak, Almanya'ya stratejik hava saldırısı konusuna İngilizlerin verdiği önem şimdi Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri'nden sıcak bir yanıt buldu. Ayrı bir birim olarak Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin varlığı USAAF'nin (Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri) statüsünün yükselmesine neden oldu: Teknik açıdan kara kuvvetlerinin bir parçası olsa da ve Arnold Marshall'ın görünürde vekili sayılsa da, hava kuvvetlerinin temsilcisi gibi görünen General Arnold dahil, İngiliz Genelkurmayı yapısına benzeyen ve yeni oluşturulmuş bir yapı olan Amerikan Ortak Genelkurmayı. Böylece, iki tarafın iki kurmay heyetinden oluşan ve İngiliz-Amerikan savaşını yürüten yapı olan Ortak Genelkurmay'da, bağımsız stratejik hava gücü kavramı tam olarak temsil edildi, ve İngiliz ve Amerikalı havacılar savaş kazandıran bombardıman harekâtı girişimine yönelik karşılıklı istekleri desteklediler. İngiltere'deki ABD bombardıman kuvvetlerinin komutanı General Eaker, Nisan 1942'de "Alman savaş çabasının sadece hava harekâtıyla yok edilmesi makul, güvenilir ve mevcut diğer yöntemlerden daha ekonomikti" diyerek 'bombardıman baronlarının' amentüsünü yazdı. Roosevelt ve Churchill üçüncü kritik noktada anlaştı: İngiliz-Amerikan kara güçleri 1942 yılı bitmeden önce Almanya'ya karşı yeni bir sefer başlatacaklardı. Sovyetler Birliği'ne yardım etmek için uğraşıyor görünmeleri ve Amerika'nın Avrupa savaşına erken bulaşmasının, Amerikan dikkatinin sadece Pasifik'teki mücadeleyle sınırlanmasının önlenmesini gerektirdiğini hissettiler. Sonuç olarak, 1942'de güçlü Alman kuvvetleriyle bir çatışma riskini gerektiren herhangi bir operasyonun, şimdilik, çok daha fazla eğitimli birlikleri olan İngiltere ile birlikte yapılması gerektiğinden, İngilizler İngiliz-Amerikan stratejik planları üzerinde geçici bir ret hakkı elde etti.

Bunu, nerede savaşılacağı konusunda İngiliz ve Amerikan ordularının kurmay başkanları Sir Alan Brooke ile Marshall arasında ortaya çıkan ilk uzlaşmazlık izledi. Churchill Roosevelt'i, Müttefiklerin Fransız Kuzey Afrika'sını ele geçirmeleri konusunda zorluk çekmeden ikna etti: Gerekçesi, 'İtalya ve İspanya üzerinden gelecek olası Alman saldırılarına karşı Fransız Kuzey Afrika'sını tutmak ve Akdeniz güzergâhını açmak'tı. Akdeniz güzergâhını açmak istemesindeki amaç, İngilizlerin Mısır'dan Trablus'a başarılı şekilde ilerleyebilmesine yönelikti. Sonuç olarak, Şubat

1942'de Washington'daki ABD ordusu GHQ, sonradan MEŞALE olarak adlandırılan CİMNASTİKÇİ Harekâtı için gönülsüz olarak bir plan hazırladı. Bunu yapmaktan hoşnut değildi. Ordunun kurmay başkanı General McNair, CİMNASTİKÇİ'nin 'İngiliz destekli projelerde ordunun boş yere güç kaybetmesi demek olduğunu' düşündü. Amerikan kurmayı Kuzey Fransa ve Belçika'da Alman ordusuna karşı ilk olası meydan okumanın başlatılması için kuvvetlerin önce İngiltere'de toplanması gerektiği konusunda kesin inançlıydı. Sonra ortaya çıkacağı gibi, Japonya'ya karşı savaştaki bunalımlar, gemi sıkıntısı ve İngilizlerin Libya'daki başarısızlığı, CİMNASTİKÇİ'nin rafa kaldırılmasına neden oldu.

Şefleri (plan ve harekât kadrolarının başı) General Eisenhower olan ABD ordu planlamacıları, artık kendi çözümlerini planlıyorlardı. 28 Şubat 1942'de Eisenhower Marshall'a resmi bir çalışma sundu. Askeri bir aksiyomla başladı: komutanın ilk saldırıyı yapması ve bölünmüş düşmanın zayıf kuvvetini yenmesi. Bu, ilk bakışta Almanya'nın yenilgiye uğratılması gerektiği yönündeki savı desteklemiyor görünse de, Eisenhower, Sovyetler Birliği ile savaşta olmasından ötürü 'nispeten' güçsüz de olsa Almanya'nın Japonya'dan daha büyük bir savaş gücüne sahip olduğuna dikkat çekmişti; Japonya'ya İngiltere'den saldırılabilirdi, ki bu, üç ya da dört misli nakliye gemisi ile bir Amerikan gücünü, savaşın Atlantik sahnesinde olduğu gibi, Pasifik'te bulundurabilmek demekti. Üstelik İngiltere'nin başka yerde benzeri olmayan üs kolaylıkları vardı. Bu nedenle, çözüm önerisine göre, Amerikan stratejisinin temel görevleri İngiltere'yi desteklemek ve böylece Atlantik deniz yollarını güvenli kılmak, Rusya'yı savaşta tutmak, ve Almanya ile Japonya'nın kavuşmasını önlemekti. Alman denizaltıları yenilgiye uğratılmalı ve Müttefiklerin amacı 'havada ve karada, Alman ordusunun hatırı sayılır bölümünü Rus cephesinden sürecek harekâtları erkenden başlatmak' olmalıydı. Eisenhower'in vardığı sonuç şuydu:

> Kuzeybatı Avrupa'ya karşı gerçekleştirilecek harekâtlar için İngilizlerle birlikte derhal kesin bir plan geliştirmeliyiz (...) bu plan, Mayıs'tan itibaren Alman Hava Kuvvetleri'nin ve yaz sonundan itibaren Alman Kara Kuvvetleri'nin giderek çoğalan bir bölümüyle savaşa tutuşmak açısından, yeterince büyük ölçekte olmalıdır.

Amerikan askeri planlamacıları 1942 istilası için 600 bin kara askerine gereksinim duyulduğunu hesapladı. Gemi nakliye hacmine ilişkin ilk tah-

minler, Eylül sonunda İngiltere'ye sadece 190 bin Amerikan askerinin gönderilebileceğini gösterdi ve sonraki tahminler piyade sayısını 105 bine ya da zırhlı birliklerdeki asker sayısını 60 bine indirdi. 1943'teki gerçekleştirilecek bir saldırı konusunda planlamacılar, Nisan ayındaki bir saldırıda yaklaşık 1 milyon askerin gerektiğini ve Amerikan gemileriyle 400 binden fazla askerin nakledilemeyeceğini düşünüyordu. Bu nedenle İngilizler, 1942'deki acil bir saldırı durumunda Alman birliklerini Rus cephesinden uzaklaştırmak için güçlerinin büyük bölümünü verecekti ve 1943'teki bir saldırı bile ağırlıklı olarak İngiliz damgasını taşıyacaktı. Marshall ve danışmanları kesin önceliğin Manş Denizi saldırısına verilmesi gerektiği sonucuna vardı: İngilizler ve Amerikalılar, gerekli araçlar İngiltere'de toplanır toplanmaz, 'bütün özel imalatı, asker sevkıyatını ve tahsisatı', 'yaklaşık 5.700 savaş uçağından ve 48 tümenden oluşan birleşik güçle Batı Avrupa'ya karşı –tahminen 1 Nisan 1943'te– bir saldırıya' yönlendirecekti. Müttefikler 1942'de, Sovyetler Birliği yenilgiye yaklaşırsa, ya da alternatif olarak, Almanya yeterince zayıf düşüp moralsiz kalırsa, Fransa'yı istila edecekti. Roosevelt bu planları İngiltere'ye götürmeleri için seçkin bir ekip kurdu: Roosevelt'in en yakın arkadaşı Harry Hopkins'le birlikte Marshall, 8 Nisan 1942'de İngiltere'ye ulaştı. Hem İngiliz Genelkurmayı hem de başbakan bir haftadan az bir zaman içerisinde planı kabul etti ve Churchill "iki ulus silahların soylu kardeşliğinde birlikte ileri yürüyecekler" dedi.

Sonraki olaylar İngilizlerin bu kolay kabullerinin aldatıcı bir saçmalık olduğunu gösterir gibiydi. O zaman Marshall, haklı olarak, katılanların çoğunun 'kuşkuları' olduğunu düşündü. Aslında, Churchill'in anlaşma ilanından sadece iki gün sonra, Brooke 'planların büyük tehlikelerle dolu olduğunu' kaydetti. Brooke, Marshall'ın önerilerinin arkasında yatanları görmüştü.

> Marshall, Amerikan Deniz Kuvvetleri komutanı King'in, kara güçlerini sürekli olarak Pasifik'teki kara üslerini ele geçirmeye ve elde tutmaya çağırarak, askeri kaynakları girerek tükettiğini gördü... MacArthur kuvvetlerin Avustralya'dan bir saldırı geliştirmelerini isteyerek, Avustralya'da bir başka tehdit oluşturuyor. Marshall bu hareketlere karşı koymak için Avrupa saldırı planını hazırladı ve bütün gücüyle bu plan üzerine gidiyor. Mevcut siyasal düşünceye uyan ve Rusya'ya yardım etmeye uygun zeki bir girişim.

Churchill ve Roosevelt'in Washington'da buluştuğu 1941 sonundan itibaren Pasifik Savaşı'nda işler çok kötü gitti. Japonlar çok güçlü görünüyordu. Japon kuvvetleri Malaya'yı, ardından Singapur'u ele geçirdi. Çin'e kara ikmal yolunu keserek Rangoon'u aldılar ve Hindistan'ı Burma'dan istila etmekle tehdit ettiler. Seylan korunmasızdı. Borneo elden çıkmıştı ve Japonlar Hollanda Doğu Hint Adaları'nı işgal etmişti. Artık Avustralya'yı dış yardımdan mahrum bırakabilirler ve bir istilaya girişebilirlerdi. Japonların ana uçak gemisi vurucu gücü 19 Şubat'ta Kuzey Avustralya'daki Darwin'e saldırdı. Kaliforniya topraklarına bile birkaç tane Japon top mermisi düştü. Amiral King ve General MacArthur muazzam fetihlerini pekiştirmeden önce Japonları geri püskürmek istedi. Bu arada Japonları durdurmak acil takviye gerektirdi. Mart 1942 sonunda, ABD ordusunun kontrolünde Pasifik'te bulunan gemiler, Atlantik'tekinin iki katı kadardı. Pearl Harbor'dan sonraki ilk dört ayda Japonlarla savaşmak üzere 150 bin Amerikan askeri gönderilirken, Almanlara karşı 25 binden az asker gönderildi. İngilizler, makul olarak, Marshall'ın Avrupa'ya sürekli taahhüdünü hoş karşıladılar, ve bunu desteklemelerinin ve ayrıntılara ilişkin kuşkularını bastırmalarının akıllıca olacağını düşündüler. İngiliz ordusu, Kızıl Ordu beklenmedik biçimde Alman ordusunun büyük bölümünü yok etmediği sürece, 1942 ya da 1943'te Manş Denizi üzerinden bir saldırının çok tehlikeli bir harekât olacağını düşünüyordu. İngilizler Alman savunmacıların mükemmel Avrupa nakil ağlarını kullanarak bir saldırıya karşı istilacıların denizden getirebileceğinden daha fazla askeri daha çabuk olarak ileri sürebileceğinden korktu. İngilizler Alman takviye hatları ortadan kaldırılamadığı ya da Alman ordusu başka bir yerde meşgul edilemediği sürece istilanın başarısızlığa mahkum olduğunu düşünüyordu. Brooke bir formül buldu: İstila harekâtı sırasında, Fransa'da 12 Alman seyyar tümeninden fazlası olmamalıydı.

Sonra bir sorun ortaya çıktı: Fransa'nın istilası 1942'de imkânsızsa ne yapılacaktı? Mayıs 1942 sonuna doğru Moskova hiyerarşisinde Stalin'den sonra gelen Molotov, Londra ve Washington'u ziyaret etti. 1942'de ikinci bir cephe için bastırdı. Almanlar büyük bir yaz saldırısı için toplanıyordu ve Molotov batılı müttefiklerden en azından 40 Alman tümenini başka tarafa çekmelerini istedi. Churchill zorlukları açıklayarak yanıt verdi ve sonra, Roosevelt'le görüşmesinde bildirdiği gibi, "CİMNASTİKÇİ'nin aklımızdan çıkmasına asla izin vermemeliyiz" görüşünü ekledi. Bununla birlikte, Roosevelt Molotov'la konuşmasından sonra 1942'de ikinci bir cephe-

nin planlandığını ima eden genel bir ifadeye izin verdi. Molotov Londra'ya döndüğü zaman Churchill onu, İngilizlerin 1942'de Fransa'ya bir çıkarma yapılacağına ilişkin bir vaatte bulunamayacağı konusunda yazılı olarak uyardı. 11 Haziran'da İngiliz Kabinesi, 1942 çıkarması BALYOZ'un 'sadece iyi bir başarı umudu veren koşullarda' başlatılması gerektiği konusunda anlaştı ve İngiliz Genelkurmayı Rus direnişinin korkulan çöküşünün başarı koşulları getirmeyeceğini ileri sürdü. Bu arada, Amiral Mountbatten zorlukları başkana açıklamak üzere Washington'a gitti. Roosevelt'in hâlâ Fransız Kuzey Afrika'sının istilasıyla ilgilendiğine ilişkin raporu Churchill'i memnun etti ve bu bilgiyi perçinlemek üzere İngiliz Genelkurmayı ile birlikte Washington'a gitti. Mümkün olan en kısa zamanda Fransa'nın istilasına kesin öncelik verilmesi konusunda hem fikir olan Marshall, şimdi İngilizlerin Roosevelt'in bu istilayı kaçınılmaz olarak geciktirecek bir harekât için onayını sağlamak üzere, onun 1942'de Avrupa sahnesinde faaliyet gösterme isteğini kullanmasından rahatsızdı.

22 Haziran 1942'de Marshall, Brooke ve Ortak Genelkurmay, 'Fransa'nın mümkün olan en kısa zamanda istilasının temel saldırı çabası olması gerektiği'nde anlaştı. Aynı gün Hyde Park'taki başkanlık konutunda Churchill tamamen farklı bir şey üzerinde duruyordu: CİMNASTİKÇİ. Ertesi gün bir uzlaşma sağlandı: Müttefikler hem CİMNASTİKÇİ hem de BALYOZ planları ve hazırlıkları üzerinde duracaktı. Hangisinin gerçekleştirileceğine daha sonra karar vereceklerdi. Bu kararsızlık uzun sürmedi: İngilizler giderek BALYOZ'a düşmanca ve CİMNASTİKÇİ'ye olumlu olarak yaklaşırken, Marshall, BOLERO'dan (Manş Denizi üzerinden gerçekleştirilecek bir istilanın kod adı) uzaklaştırabilecek her şeyi memnuniyetsizlikle karşılayacağını ve İngilizler Kuzeybatı Afrika'nın istilasında ısrar ederse Pasifik'e öncelik talep etmeye bile hazır olduğunu güçlü bir biçimde vurguladı. 8 Temmuz 1942'de İngiliz hükümeti BALYOZ'a ilişkin nihai reddini ve ABD'nin CİMNASTİKÇİ'ye katılması umudunu Washington'a iletti. Churchill Kuzey Afrika'nın istilasının Fransa'nın istilası hazırlıklarını geciktireceğine yönelik Amerikan tezini yadsırken, Brooke, sonunda BALYOZ'u devre dışı bırakacaksa bu gecikmenin yararlı olduğunu ileri sürdü. 10 Temmuz'da ABD Ortak Genelkurmay'ı başkan Roosevelet'i BELERO'dan herhangi bir sapmaya karşı çıkma kararına zorladı. Marshall başkana, "İngilizleri Almanya'ya karşı çok güçlü bir çabayı kabul etmeye, bunun olanaksız olduğu anlaşılırsa, büyük kuvvetlerle birlikte Pasifik'e dönmeye ve Japonlara karşı bir karara sevk etmeye"

zorlamak istediğini söyledi. Sadece Roosevelt'in desteğiyle İngilizleri 'zorlayabilirdi'.

Marshall istediğini elde edemedi. Başkan, başkomutan olarak yetkilerini ileri sürdü ve Almanya'ya karşı savaşın sonraki gidişatını belirledi. 14 Temmuz'da Pasifik planını reddetti. Marshall, King ve Harry Hopkins'e Londra'ya gitmelerini emretti. Roosevelt resmi talimatlarda "Japonya'nın yenilgisi Almanya'nın yenilgisi değildir ve Amerika'nın bu yıl 1943'teki gibi Japonya'ya karşı yoğunlaşması, Avrupa ve Afrika'da tam bir Alman hâkimiyeti şansını artırır. (...) Almanya'nın yenilgisi muhtemelen Japonya'nın yenilgisi demektir" yönündeki düşüncesini ortaya koydu ve umutla ekledi: "Ateş açmadan ya da bir hayat kaybetmeden." Roosevelt hükümet temsilcilerine, 'ulaştıklarının haftasında' Almanya'ya karşı Amerikan askerlerini de kapsayan bir saldırı harekâtı konusunda İngiltere ile anlaşmaya varmalarını emretti.

İngilizler BALYOZ'u nihai olarak reddettikleri zaman, Roosevelt; Hopkins, Marshall ve King'e, aralarında önceliği Fransız Kuzey Afrika'sına karşı bir İngiliz-Amerikan harekâtına verdiği dört çözümden biri üzerinde anlaşmalarını emretti. İngiliz ve Amerikan Birleşik Genelkurmayı (CCS) emirlere uydu ve titiz bir anlaşma taslağı hazırladı. 1943'te Kuzeybatı Avrupa'nın istilasının (ROUNDUP) 15 Eylül 1942'ye kadar gerçekleşeceği varsayılmıştı. Bu tarihte Kızıl Ordu, birçok Almanın önünü açarak ROUNDUP'ı 1943 için zorlaştıracak kadar güçsüzse, o zaman Kuzeybatı Afrika'nın istilası (CİMNASTİKÇİ) 1942'den önce gerçekleştirilecekti. CCS bu durumda ROUNDUP'ın 1943 için kesinlikle devre dışı bırakılabileceği konusunda anlaştı ve bu durumda batılı müttefikler Avrupa'da savunmaya devam edeceklerdi. Ancak Churchill ve Roosevelt bu dikkatli askeri uzlaşmayı bir kenara itti. Başkan, Churchill'den gelen bir telgrafın teşvikiyle, ABD Başkomutanı olarak Genelkurmay'a MEŞALE'nin (Kuzeybatı Afrika'nın istilası için yeni kod adı) mümkün olan en erken tarihte gerçekleştirilmesini ve diğer bütün harekâtların önüne alınmasını söyledi.

Marshall bütün önceliği Manş Denizi üzerinden yapılacak istilaya vermekte askeri açıdan haklıydı, ancak siyasal olarak İngiltere'de güç oluşturmak ve İngiltere'nin istila koşulları sağlanana kadar –yani Müttefik bombardımanına ve Kızıl Ordu'nun Almanları yeterince güçsüz bırakmasına kadar– hareketsiz kalmak imkânsız olacaktı. Ruslara duyulan sempati ve Amerika'nın Japonları geri püskürmek istemesi nedeniyle, İngiliz ve Amerikan kamuoyu bunu hoş karşılamayacaktı. Stalin'in barış yapabileceğin-

den ve 'emperyalistleri' aralarında hesaplaşmaya terk etmeyi kendi yararına görebileceğinden Churchill ve Roosevelt de korkuyordu. Daha sonra kesin bir karşılaşma için dikkatli planlar hazırlarken, hiçbir şey yapmamak yerine acil eylemde ısrar ettiler. Ayrıca, 1942'de Roosevelt Amerika'nın dikkatini Avrupa savaşına çekmek istedi; Churchill, İngilizlerin başına gelen bir dizi felaketten sonra, hem İngilizlerin moralini hem de kendi siyasal konumunu düzeltmek için bir zafer eylemine gereksinim duydu. Kararları sonunda askeri bir avantaj sağladı. Akdeniz'deki İngiliz ve Amerikan askerlerinin varlığı Almanların Kuzey Fransa'ya yönelik bir saldırıya yoğunlaşma kabiliyetlerini azalttı. Asıl istilayı geciktirebileceği anlamına geldiğinden, bu Marshall'dan daha çok Brooke'a cazip gelen bir düşünceydi. Bununla birlikte, Brooke, saldırı başladığı zaman Kuzey Fransa'da 12 seyyar Alman tümeninden fazlasının olmaması koşuluyla istilanın gerçekleştirilmesi konusundaki ısrarında haklıydı.

1942'nin kalan bölümünde, Ortak Genelkurmay Japonların savunma bölgelerine yerleşmelerini engellemek için sınırlı saldırı politikasını benimsediğinden, Pasifik sahnesi ABD Kara Kuvvetleri'ne cazip geldi. Bu arada Marshall ve astları dağılma ve şaşırtmalara lanetler okuyup yakınırken, ABD Kara Kuvvetleri Roosevelt-Churchill stratejisini uygulamaya koydu. Marshall'ın tahmin ettiği gibi, Kuzey Afrika'daki 'ikincil' operasyonlar, 'Almanların moral ve direnme güçleri çökene kadar Mihver Devletleri'ne karşı büyük ölçekli kara harekâtlarını öngörmeyen' İngiliz Genelkurmayı stratejisiyle desteklenerek kendi hareketliliklerini geliştirdiler. İngilizler, Tunus'ta gerçekleşeceğini tahmin ettikleri zaferi izlemek ve hatta bu zafere eşlik etmek üzere, Akdeniz'de daha fazla şaşırtma arayışına girdiler; Fas ile Cezayir'in istilasından haftalar önce, Sardunya, Sicilya ve Girit'e karşı düzenlenecek operasyonlar konusunda düşünmeye başladılar. Ancak, istilanın henüz başladığı 11 Kasım 1942'de inisiyatifi alan Roosevelt'ti ve İngiliz ve Amerikan kurmaylarını 'Sardunya, Sicilya, İtalya, Yunanistan ve diğer Balkan bölgelerine karşı ileri hareketleri ve Alman cenahına karşı Karadeniz'den bir saldırı için Türklerin desteğini almayı da kapsayan olanakları' araştırmaya sevk etti. Churchill hemen yanıt verdi: "Söylediğiniz her şey (...) görüşlerimizle tam bir uyum içindedir." Churchill, tuhaf bir şekilde, bu hareketlerin muhtemelen 1944'e kadar Kuzey Fransa'nın istilasını geciktireceğini ve böylece Stalin'i gücendireceğini anlamamış gibiydi. Buradaki başka bir konferans konusuydu. Roosevelt Stalin'le de konuşmak istedi, ancak Stalin savaşın kendisini çok meşgul ettiğini söyledi. Belki de

Stalin, Anglo-Amerikanların kendi talepleri konusunda yan çizdiklerinden kuşkulandı ve onların mazeretlerini dinlememeyi tercih etti.

Sonuç, Ocak 1943'te Kazablanka yakınında, Kuzeybatı Afrika'daki Müttefik güçlerin ve siyasal liderlerin ziyaretine yönelik İngiliz ve Amerikan savaşçı birliklerin komutanı olan Eisenhower'in yetki sahası içinde, bir başka İngiliz-Amerikan resmi görüşmesiydi. Roosevelt tek başına her türlü güven göstergesi ve zevkle görüşme arayışındaydı. İngilizler Amerikalıların Pasifik Savaşı için daha fazla kaynak isteyeceğinden korkarken, Marshall ve ABD Savaş Bakanlığı'ndaki planlamacılar İngilizlerin ABD ordusunu bir şekilde Akdeniz'in daha da içlerine sürükleyeceğinden çekiniyordu. Bu, Roosevelt istediği için oldu ve bir kez daha hâkim olan Roosevelt'in stratejisiydi. Bunun için neredeyse bütün gereksindiği, kendi aralarında bölünmüş bir Amerikan delegasyonuna birlik dayatmasında bulunmak adına hiçbir şey yapmamak ve onları İngilizlerin iyi hazırlanmış ittifakına karşı karşıya bırakmaktı. Roosevelt'e uygun biçimde, Amerikan askerleri yenilgilerinden dolayı İngilizleri suçladı. Kazablanka görüşmesinde Marshall'ın oradaki baş danışmanı General Wedemeyer, İngilizler "mükemmel müzakereciler (...) komite çalışmasında ve bakış açılarının gerçekleştirilmesinde kuşaktan kuşağa gelen deneyimle karşılaştık. Bizi hemen hemen her zaman savunmada tuttular" düşüncesindeydi. Marshall bir kez daha 1943'te Fransa'nın Manş Denizi üzerinden tam kapsamlı istilası için mücadele etti. İngilizler 1943 sonbaharında, Almanlar önceden zayıf düşürülmezse yetersiz kalabilecek sadece 23 tümenin hazır olabileceğini ileri sürdü. Üstelik, İngiliz ve Amerikan operasyonları o zaman, 1943 yazında Sovyetler Birliği'ne destek olmayacaktı. Churchill ve Brooke özellikle İtalya'yı saf dışı bırakarak ve Türkiye'yi savaşa sokarak Almanya'yı Akdeniz'de tehdit etmek istedi. Türkler bu konulardan birini karşılanması mümkün olmayan ölçekte bir yardım talebiyle karara bağladı. ABD'nin diğer kurmay başkanları Amiral King ve General Arnold, İtalya konusunda Marshall'a tam destek vermedi. King, Akdeniz güvenceye alınırsa nakliyenin özgürce yapılabileceğini anlarken, Arnold İtalya'daki hava üslerine göz dikti. En önemlisi, Roosevelt'in Kızıl Ordu'ya yardım etmek ve yardımcı olduğunun görülmesi için, Amerikalıları hâlâ Almanlara karşı eylemde tutmayı istemesiydi. İngilizlerle 1943'te Manş Denizi üzerinden sadece Rusları kurtarmak ya da her ikisi de çökme noktasına gelmişse Almanların işini bitirmek için bir istiladan, bir BALYOZ'dan başkasının gerçekleştirilemeyeceği konusunda hemfikirdi. Bu nedenle

İngiliz ve Amerikalı liderler Sicilya'ya saldırma konusunda anlaştı. Ancak Kazablanka'da, adayı aldıktan sonra ne olacağına karar vermediler. Müttefikler Sicilya'yı istilaya karar verdikleri zaman Almanlar Tunus'u savunmayı kararlaştırıp bölgesel karşı saldırılara başlarken, İngilizlerin 8. Ordusu henüz Trablus'a ulaşmadığından, bu konu acil görünmedi.

Ne olursa olsun, 1943'te Alman denizaltıları güvenli bir çıkarma sahili elde etmek için yeterince sağlam bir alan olan Fransa'nın istilasını engelledi. Haziran 1943 sonunda bütün denizaşırı bölgelere sadece 1 milyon 600 bin ABD askeri gitmişti. 1943'ün ilk çeyreğinde dışarıya gönderilen asker sayısı planlananın çok gerisindeydi. Üstelik, bu sırada şaşırtıcı bir İngiliz-Amerikan anlaşmazlığı su yüzüne çıktı. Kasım 1942 sonunda Roosevelt Churchill'e, 1943'te İngiliz ithal mallarının en az 27 milyon ton olmasının sağlanması için Amerikan gemi taşımacılığını hesaba katabileceği teminatını verdi. Başkan ne orduyu dile getirdi, ne de İngilizlerin ithalatında zaten kullanılan gemilere Amerikalılar tarafından 'aylık yaklaşık 300 bin ton taşıma kapasitesinin' ekleneceği ifadesiyle ne demek istediğini açıklığa kavuşturdu. ABD ordu donatım komutanı General Somerville Kazablanka'da, 1943 sonunda İngiltere'de bir milyondan fazla Amerikalı askerin bir araya getirilebildiğini ve bakımlarının sağlandığını açıkladığı zaman, bu rakam o yıl Fransa'nın tam kapsamlı istilasını doğrulamıyordu. Ancak, bu rakam bile bir dizi yanlış kanıdan doğdu: İlki, İngilizler aylık olarak bu miktarın gittikçe artan boyutunda bir ek ithalata gereksinim duyarken, Birleşik Devletler'in İngiltere'ye her hangi bir ayda fazladan 300 bin ton taşıma kapasitesi vermemesi; ikincisi, İngilizlerin kendi gemileriyle asker taşımaya yardım edebilecek olması; üçüncüsü, Alman denizaltılarının neden olduğu batıkların 1943'ün başından itibaren azalacak olması. Bu yanlış kanılar bir araya geldiğinde, 1943'te Müttefiklerin yaklaşık 6 milyon ton gibi abartılı kapasiteli bir gemi taşımacılığına sahip olduğu anlamı çıktı.

Kazablanka karışıklığı, Mart 1943'te İngilizler mevcut gemi gereksinimlerini açıkladığı zaman ortaya çıktı. İngilizlerin öfke ve korkularına karşı Amerikalılar bütün denizaşırı yayılma programlarının suya düştüğünü anladı. Amerikan ordusundan gelen yakınmalara karşın, Roosevelt Amerikan kaynaklarının ilk önceliği olarak İngiltere'nin savaş çabalarının desteklenmesinde ısrar etti. Sonuçta, 1943'te Fransa'nın istilası daha da zor hale geldi. Bu arada Kuzey Afrika'dan iyi haberler geldi. Mart sonunda İngiliz 8. Ordusu Tunus'a ulaştı ve Tunus'taki Alman ve İtalyan ordularını yok etmek ve böylece Akdeniz'in güneyini temizlemek için Fransız

Kuzey Afrika'sındaki İngiliz, Fransız ve Amerikan güçleriyle işbirliğine başladı. Sicilya'nın istilasının ardından ne yapılacağı konusunda Churchill ve Roosevelt, askeri danışmanlarıyla birlikte Mayıs'ın ikinci yarısında Washington'da üçlü bir konferansta buluştu.

Roosevelt strateji danışmanlarıyla hemfikir olduğundan, bu kez Amerikan tarafı önceden bir plan çıkarabildi. 1944 baharında Manş Denizi üzerinden bir istilanın kararlaştırılmasını istediler ve bu arada Akdeniz'de İtalya'yı savaş dışında bırakmak için tasarlanan harekâtları hoş göreceklerdi. Bunun nasıl yapılacağı açıkça belirtilmedi, ancak ne olursa olsun, Amerikalılar Akdeniz'e daha fazla güç gitmemesi konusunda ısrar etti. Öyle bile olsa, Eisenhower'ın Akdeniz'de planladığı harekâtlar için 27 tümen kullanabilmesi gerçeği, İngilizlerin, Roosevelt'in desteğinden dolayı, Akdeniz'i büyük bir İngiliz-Amerikan sahnesine döndürmekte başarılı olduğunu gösterdi. Mayıs 1944'te Manş Denizi üzerinden gerçekleştirilecek istilada İngiltere'de sadece 21 tümen olacaktı. Bu bile İngilizlerin ödün vermesini gerektirdi. Kasım 1943'ten sonra Müttefik Devletler'in 7 tümeni Akdeniz'den İngiltere'ye taşıması konusunda anlaştılar.

Üçlü konferansta İngiliz ve Amerikan askerleri, aralarındaki anlaşmazlıkları çözmüş göründü. Bununla birlikte yeni anlaşmalar temel görüş farklılıklarını ortadan kaldırmadı. Marshal ve Amerikan ordusundaki planlamacılar her şeyi Manş Denizi üzerinden yapılacak saldırı hazırlıklarına tabi kılmak istiyordu; bu arada İngilizler de müttefik birliklerin Almanlarla bir yerde çarpışmasını istiyordu. İngilizler ana harekât başlamadan önce Sovyetler Birliği'ne sadece bu şekilde yardım götürülebileceğini ileri sürerken, diğer yanda Amerikalılar şaşırtma operasyonlarının ana harekâtları geciktirebileceğini ve böylece Sovyetler Birliği'ne gerçek etkili yardımı da geciktireceğini düşündü. Hitler'in Kızıl Ordu olmadan yenilgiye uğratılmasının neredeyse imkânsız olacağını bildiklerinden, her iki taraf da Rusya'ya yardım etmek istedi. Her iki taraf da çıkarmaların Manş Denizi üzerinden yapılması gerektiğine inandı. Ancak ortak hedeflerin farklı yanları üzerinde farklı vurgularda bulundular ve sonuç olarak bazı Amerikalılar kimi zaman ve haksız olarak, İngilizlerin Fransa'nın istilasına desteklerinde samimi olmadıklarından kuşkulandı. Bazı Amerikalı askerler İngilizlerin gelecek fırsatlar için uzun dönem planları heba etmeye sorumsuzca hazır olduğunu düşünürken, bazı İngiliz askerleri de Amerikalıların kendi planlarıyla bağlantıları konusunda saf bir katılık içinde olduklarını düşünüyordu.

Bir sonraki dörtlü konferans 1943 Ağustos ortasında Quebec'te toplandığında, Eisenhower ve Akdeniz'deki Müttefik komutanları Sicilya'nın ele geçirilmesinin İtalya'nın istilasını getireceğini başarılı bir biçimde öğütlediler. İstilanın ilk aşamaları İtalyanların moralinin nasıl bozulduğunu ve İtalya'nın Mihver ittifakından, özellikle Mussolini 25 Temmuz'da Mareşal Badoglio ve diğer kıdemli subaylarla birlikte Mussolini'nin Faşist Büyük Konsey'deki eski destekçilerini tarafından bir *darbeyle* devrildiği zaman, nasıl kolayca ayrılabildiğini gösterdi. İtalya'yı istila etme kararı Marshall'ın Akdeniz'deki bir harekâtın diğerine yol açacağına ilişkin görüşünü doğruladı, ancak İtalya'nın nispeten kolay hedef olduğuna ilişkin İngiliz görüşü de doğru çıktı. İtalya tutkusu Marshall'a tehlikeli biçimde ayartıcı geldi. 1 Temmuz'da Birleşik Devletler'in İngiltere'de sadece 109 bin askeri olmasına karşın Akdeniz'de 520 bin askeri vardı. İngiliz birlikleri İtalyan anakarasını 3 Eylül'de istila etti; bunu, 9 Eylül'de gerçekleşen büyük bir İngiliz ve Amerikan çıkarması izledi. 8 Eylül'de İtalya'nın teslim olduğu ilan edildi.

Quebec'te, Brooke her zamanki gibi, Fransa'nın istilasına Alman mukavemetini zayıflatmak için Akdeniz'de güce gereksinim olduğunu vurgularken, Marshall bütün kaynakların istilaya yoğunlaştırılması gerektiğini vurguladı. Churchill, Roosevelt ve kurmay başkanları sonunda, Almanya'yı yenilgiye uğratmak için İngiliz-Amerikan stratejisinde anlaştılar. Sovyet liderliğinin niyetleri hâlâ muamma olsa da, bu strateji Sovyetler Birliği'nin savaşta kalacağı ve Alman ordusunun büyük bölümünü meşgul edeceği varsayımına dayalıydı. Roosevelt Stalin ile özel bir görüşme yapmayı umut etti, ancak yine onu Rusya'dan ayrılmaya ikna edemedi. Marshall ve Amerika savaş bakanı Stimson, Churchill ve Brooke'un İtalya'nın çöküşüne ilişkin tehlikeli bir heyecana kapılmasından kuşkulansalar da, İngilizler ve Amerikalılar artan karşılıklı güven, içtenlik ve samimiyet içerisinde birlikte çalıştı. Ancak, İngilizler Fransa'nın istilası için kesin bir planla güven tazeleyerek Quebec'e geldi ve en azından şimdilik, Akdeniz'e daha fazla Müttefik askeri gönderilmemesini ve İtalya'daki harekâtlara Amerikan birliklerinin katılmamasını kabul etti. İngilizler kendi eğlencelerini bulmuştu ve Amerikalılar da bu eğlencenin boyutuna sınırlama koymuştu. Fransa'nın istilası için 1944 baharına karar verildi.

Marshall Uzakdoğu'daki müttefik stratejisinin Avrupa zaferi planıyla bağlantılı olduğunu iddia etti. Marshall ve Roosevelt önce Çin 'Başkomutanı'

Chiang Kai-shek ve komuta ettiğini varsaydıkları Çin kuvvetlerinin Japonlara karşı savaşta neredeyse Rusya'nın Almanya'ya karşı savaşındakine denk bir rolü yerine getirebileceğine inanıyordu. Amerikalılar eğitim ve teçhizatta Çinlilere yardım edecek ve onları Japon Kara Kuvvetleri'nin ana bölümünü meşgul etmeleri ve sonunda Japonlara saldırmak için uzun menzilli Amerikan bombardıman uçaklarına hava üsleri sağlayıp savunmaları için teşvik edecekti. Bu strateji Roosevelt'in Chiang Kai-shek tahmini ve Koumintang Çin'in büyük bir güç, 'Dört Büyük'ten biri olduğuna ilişkin inancıyla birlikte yürüdü. Chiang'ın rejiminde pek erdem görmeyen Churchill buna katılmadı ve Chiang'ın, örneğin Hint milliyetçiliği hakkındaki görüşlerini ifadesinden çok rahatsız oldu. Bu anlaşmazlık stratejiye yansıdı. Chiang'ın savaştaki rolü ya Assam'dan –Himalayalar üzerinden havadan– ya da Hindistan'ı Kuzey Burma'daki eski 'Burma yolu' ile birleştirmek için güçlükle yapılan yeni bir 'Ledo yolu'yla, ya da Rangoon'un yeniden ele geçirilmesiyle ve oradan bütün Burma yolunun Çin'e yeniden açılmasıyla kendisine ulaşan levazıma bağlıydı. Müttefiklerin yeni Ledo yolunu yapmak için kuzey Burma'yı fethetmeleri gerekirken, Burma yolunu tekrar kullanıma açmak bütün Burma'nın yeniden fethini gerektirdi. Marshall ve Roosevelt İngilizlere, 1944'e kadar Kuzey Burma'yı temizlemeleri ve Rangoon'u izole etmek üzere bir İngiliz amfibi saldırısı gerçekleştirmek için Chiang'la birleşmeleri konusunda baskı yaptı. Amerikalılar, İngilizlerin reddetmesi durumunda, Chiang'a ikmal yollarını açmadaki İngiliz başarısızlığın sonucu olan Çin kayıplarını telafi etmek üzere, Pasifik'e daha fazla Amerikan kaynağı gideceğini ileri sürdü. Chiang'ın desteği konusunda kuşkulu olan İngilizler, çıkartma gemilerinin amfibi harekâtları için Akdeniz'de daha yararlı olduğunu düşünüyordu ve Çin'e Amerikan hava desteğine güvenmesini tavsiye etti.

Savaşta Chiang'a yönelik Amerikan coşkusu daha sonra azaldı. Bir müttefik olarak Chiang düş kırıklığı yarattı ve Japonları onsuz yenilgiye uğratma yöntemleri daha umut verici göründü. Amerikalı planlamacıların gözü 1943'te açıldı. Mayıs'ta ABD Ortak Genelkurmay planlamacıları Çin'e ikmal sağlamak için Burma'nın yeniden alınmasını önerdi. Sonra, muhtemelen Çin birlikleriyle, Hong Kong ele geçirilecekti. Çinliler İngiliz ve Amerikalıların yardımıyla, bu yeni ikmal güzergâhı sayesinde Japon işgalindeki toprakları Müttefik üsleri için temizleyecekti. Oradan 'Japonlara karşı çok büyük bir bombardıman saldırısı' gelecekti ve hâlâ gerek kalırsa, Japonlara karşı nihai saldırıda olacağı gibi, bu saldırıya Çinliler

de katılacaktı. Ancak Quebec'teki Amerikalı planlamacılar 'Çin'in savaş dışında kalması ya da şimdi umduğumuzdan daha az etkili olması' durumunda Müttefik planlarının esnek olması gerektiğine karar verdi. Kasım 1943'te Churchill, Amerikalıları Japonların Rangoon ile deniz iletişimini kesmek üzere tasarlanan Andaman Adaları'na yönelik İngiliz amfibi harekâtından vazgeçmeye ikna etti. Chiang, Kuzey Burma'daki işbirliğinin bir koşulu olarak bu saldırıda ısrar etti. Chiang reddedildi ve çıkarma gemisi, Churchill'in istediği gibi Doğu Akdeniz'e olmasa da, Akdeniz harekâtlarına kaydırıldı. Japonların tuttukları toprakları Müttefik hava üsleri için yeniden fethetmekten çok uzak olduğu ortaya çıkan Chiang'ın askerleri mevcut havaalanlarını da savunacak durumda değildi. Nisan 1944'te Japonlar muazzam genişlikte yeni topraklar fethederek, etkili kuzey-güney iletişim hatlarında denetim sağlayarak ve oradaki Amerikan hava üslerinin büyük bölümünü istila ederek, Çin'de bir çok ilerleme kaydetmeye başladı. Böylece, Japonlar sadece Çin'de hava üsleri kurmayı güvensiz hale getirmekle kalmadı, Çin limanlarını ele geçirmeleri sonunda Japonya'nın Çin'den istilası fikrini de devre dışı bırakmış oldu.

İklim, Kuzey Pasifik'teki Aleutian Adaları'nı, Japonya'ya doğru bir yaklaşım hattı olarak elverişsiz kıldı. Geriye iki olası strateji kaldı. Gerçek askeri beceriyle teatral kabiliyeti birleştiren en gösterişli Amerikan askeri olan General Douglas MacArthur, Solomon Adaları'nı almayı ya da yanından geçmeyi, karada üslenen uçakların desteğindeki deniz saldırılarıyla Kuzey Yeni Gine kıyıları boyunca üsten üsse ilerlemeyi ve sonra Filipinler'i yeniden ele geçirmeyi ve Filipinler'in en kuzeyindeki Luzon Adası'ndan Japonların işini bitirmeyi savundu. Bunu yapmak için Güneybatı Pasifik'te azami kaynağın toplanması ve kendi komutasına verilmesi gerektiğini düşündü. Öte yandan, Ortak Genelkurmay'da güçlü bir kişilik olan Amiral Ernest J. King tarafından temsil edilen ABD donanması, merkez Pasifik adalarına karşı gemilerden toplarla ve uçak gemisinden kalkan uçaklarla desteklenen amfibi harekâtlarını savundu. Japonya'ya doğru Marshall, Caroline ve Mariana Adaları yoluyla yaklaşmayı önerdi. Marshall, ABD Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı olarak, İngilizleri kendisinin de kabulü tehdidiyle korkutsa da, Amerika'nın asıl çabasını bu ikilinin Avrupa'dan uzaklaştırmasına engel olmaya çalıştı. Herkes uzlaştı. Teoride, Japonya'ya karşı savaş Almanya'nın yenilgisinin sonrasına kadar ertelendi, ancak uygulamada Birleşik Devletler iki savaşı da aynı anda yürüttü. Japonların beklenen saldırısına karşı üsleri güvenceye almak için

bir kez daha ayrılmalarından önce, Ekim 1944'te Filipinler'deki Leyte saldırısında bir araya gelene kadar, Pasifik Savaşı stratejisi açısından hem MacArthur'un hem Amerikan amirallerinin yaklaşım hattı oluşturuldu: MacArthur Luzon'da, Amiral Nimitz ve Pasifik donanması Iwo Jima ve Okinawa'da.

Pasifik'te daha fazla denizci ve deniz gücü ve İngiltere ile Akdeniz'de daha fazla karacı ve havacı olsa da, 1944 başında Pasifik'te savaşan insan sayısı, her iki alanda da yaklaşık 1 milyon 800 bin kişi olmak üzere, Almanya'ya karşı savaşanlar civarındaydı. Çıkarma gemileri İngiliz-Amerikan stratejisine hâkim oldu. Bu gemiler düşman elindeki kıyı hattında kara güçlerini sahile çıkarmanın temel araçlarıydı. Avrupa'daki stratejik yoğunlaşmanın zirve noktası olan Haziran 1944'te, Müttefik Devletler İngiltere ve Akdeniz'de Almanya'ya karşı harekete hazır, kıyı üssünden düşman elindeki kıyıya tank, asker ve kamyon taşıyan, büyük ana tipte 1.609 çıkarma gemisini bir araya getirirken, Pasifik'te bu gemilerden sadece 376 tane vardı. Hedefe yaklaşan büyük gemiler arasında suya indirilen küçük ana tiplerden 3.029 tanesi Avrupa'da kullanıma hazırken, Pasifik'te bu sayı 3.609'du. 150 bin Müttefik askerinin Fransa'ya ayak bastığı Normandiya Çıkarması'nın ilk gününün hemen akabinde, Pasifik'te bulunan neredeyse aynı derecede etkileyici birlik kaldırıldı. Yaklaşık 125 bin asker Mariana Adaları'nı istila etmek için Marshall Adaları'ndan 1.609 km. uzağa taşındı. Her iki sahnede de kesin çarpışmalar oldu. Amerikan çabasının yaklaşık eşitliği, kısmen Marshall'ın Roosevelt ve Churchill'i Pasifik'e öncelik verilmesi yanlılarına karşı başarıyla savunabileceği ve haklı gösterebileceği stratejiyi kabule ikna etmedeki başarısızlığından, ve belki daha da fazlası, Amerikalıların bu stratejiyi onaylamadıklarında 'oportünizm', onayladıklarında ise 'esneklik' dedikleri unsurlardan geldi. Önce, oradaki acil durumlar Pasifik'e takviyeyi zorunlu kıldı, ve sonra başarı sömürüyü teşvik etti. Pasifik'teki Amerikan stratejisi bir başka anlamda esnekti: Ortak Genelkurmay, General MacArthur'un mu yoksa Amiral Nimitz'in mi öncelik alması gerektiği konusunda asla bir karar vermedi. Japonya'ya nihai saldırı için üslere doğru ilerleme hızı konusunda, ABD ordu ve donanması, az çok dostça bir tarzda yarıştı.

Kısmen ileriyi görmekten, kısmen anlık tehlike ya da fırsatlardan, İngiliz-Amerikan stratejisi başarılı oldu. Müttefik Devletler'in Almanları ve Japonları daha hızlı teslime zorlayabileceğini makul bir biçimde iddia etmek güçtür.

1941 yazı: Hitler SSCB'ne saldırıdaki ilerlemeyi inceliyor. Sağında, Alman Ordusu Başkomutanı Brauchitsch; solunda, Kurmay başkanı Halder.

Franklin D. Roosevelt,
28 Nisan 1942.

Tokyo: General Tojo ve kabinesi.

Müttefik saldırına hazırlık: Mareşal Rommel ve kurmay binbaşı G. Behr; Normandiya, Nisan 1944.

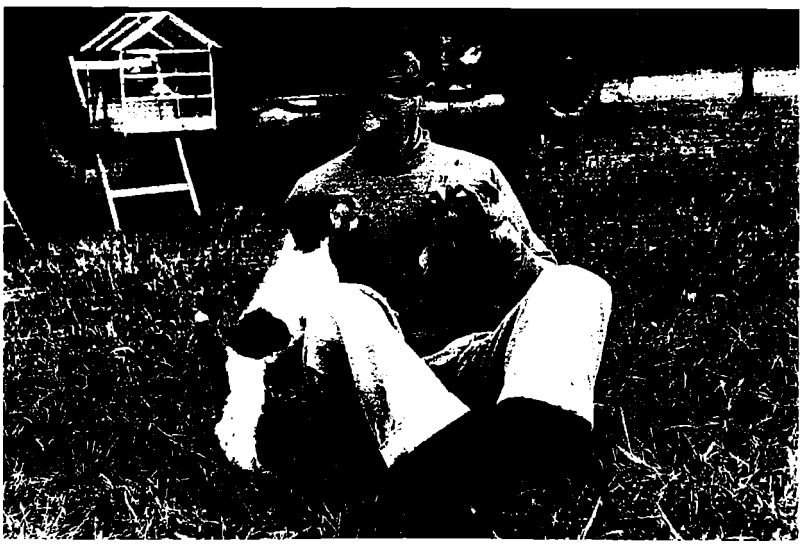

Montgomery, yavru köpekleri 'Hitler' ve 'Rommel' ile Normandiya'daki karargâhında, 6 Temmuz 1944.

General De Gaulle dört yıl sonra tekrar Fransa'da, 14 Haziran 1944.

Stalin, Truman ve Churchill. Potsdam, 17 Temmuz 1945.

Kuzey Hindistan, 1942. Yeni Hint Ordusu askerleri ilk kamp için trene biniyor.

ABD'de savaşta kadınlar: Bethlehem Çelik Tersanesi kaynakçıları.

Britain's Sea Power

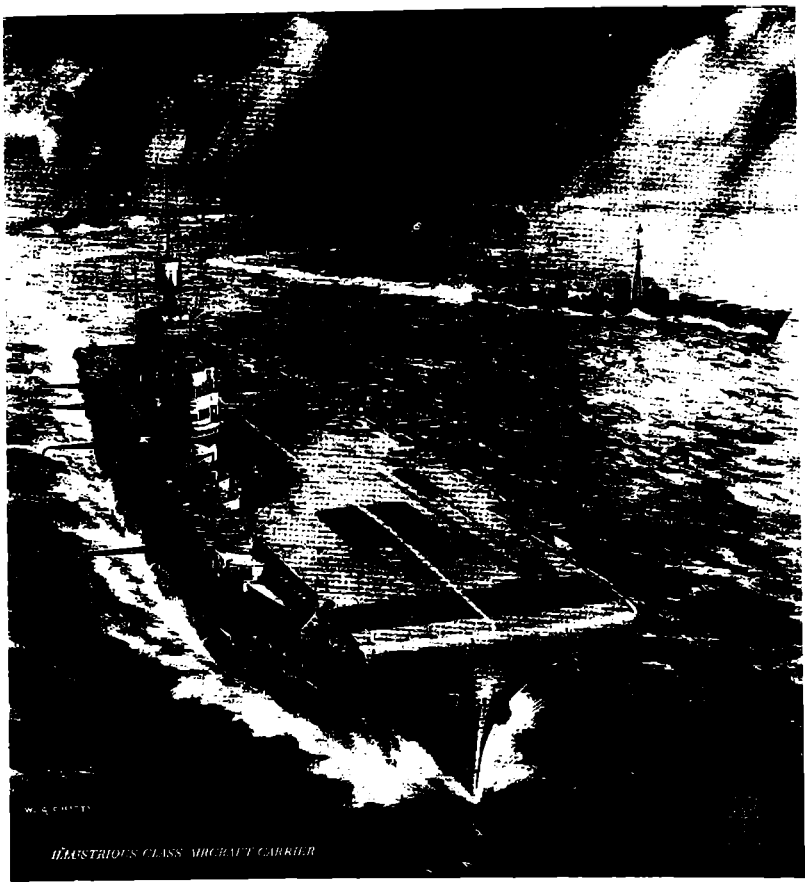

Maintain it with your SAVINGS

Enflasyonu engellemek için yurtseverlik; bir İngiliz afişi.

"Ne pahasına olursa olsun zafer!": Alman propaganda afişi.

30 Ağustos 1940: Güneydoğu İngiltere'de vurularak düşürülmüş bir Alman havacı; bir Gönüllü Kara Muhafızları Birliği üyesi, bir Hava Saldırı Muhafızı ve bir yerel ileri gelenin desteklediği polis tarafından sorguya alınıyor.

Kuzeybatı Londra, 9 Eylül 1940, Mornington Crescent civarı.

9
Savaşta Ekonomiler

Üstün kaynaklar savaşı kazandı: Galipler daha fazla sayıda erkek ve kadına sahipti ve daha fazla silah üretti. Müttefik Devletler, Fransa'yı kaybettikten sonra bile, nüfus ve sanayi kapasitesi olarak Mihver Devletleri'nden daha güçlüydü.

	1939'da nüfus	Ton olarak çelik üretimi (1930'ların en yüksek rakamları)
İngiltere	47.961.000	13.192.000
Fransa	41.600.000	6.221.000
SSCB	190.000.000	18.800.000
ABD	132.122.000	51.380.000
Almanya (Avusturya dahil)	76.008.000	23.329.000
İtalya	44.223.000	2.323.000
Japonya	71.400.000	5.811.000

İngiliz ve Fransız imparatorluklarındaki nüfus müttefiklerin toplam nüfusunu şişirdi: 500 milyondan fazla İngiliz İmparatorluğu'nda, 100 milyondan fazla Fransız İmparatorluğu'nda. Çoğu kötü beslenmiş, sağlıksız ve cahil

olsa da, aralarından, özellikle Fransız Kuzey Afrika'sı ve Hindistan'da, askerler çıkabilirdi. İngiliz ulusu ve imparatorluğu savaş için başka kaynaklara da sahipti. Kanada ve Avustralya'nın önemli sanayileri vardı ve nüfusları, Yeni Zelanda ve beyaz Güney Afrika'nın nüfusları gibi, iyi eğitimliydi ve fiziksel ve zihinsel olarak üstün vasıflı asker sağlamaya uygundu. Bütün bu kendini yöneten 'dominyonlar' İngilizlerin liderliğini izledi ve 1939'da savaş ilan etti. İngilizler Hindistan'da büyük bir ordu için askerler, piyade olarak kullanılacak temel zekâya ve fiziksel güce sahip insanlar buldu; ancak bu insanlar etkili NCO'lar ve subaylar olarak ya da teknik ve uzmanlık isteyen silahları kullanmak için pek uygun değildi, zira eğitimli orta sınıf Hintlilerin çok büyük bölümü, ayrımcı bir imparatorluk rejimi için, hatta pek çoğu için nefret beslenen düşmanlara karşı bile, savaşmaya gönüllü değildi. Kanada seri üretim yapabilen mühendislik fabrikalarıyla sanayi olarak ilerlemiş bir ülkeydi. Kanadalılar İngiliz imparatorluk güçlerinin kullandığı savaş uçaklarının % 4'ünü, tankların % 7'sini ve motorlu araçların % 32'sini imal etti ve 1944'te Normandiya istilası için kara ordusu sağladı.

	Nüfus	1939'da çelik üretimi (ton)
Kanada	11.682.000	1.407.000
Güney Afrika (beyaz nüfus)	2.161.000	250.000
Avustralya	6.807.000	1.189.000
Yeni Zelanda	1.585.000	—
Hindistan	374.200.000	1.035.000

İkinci Dünya Savaşı bir devasa ordular savaşıydı. Yönetimler silahlı kuvvetlerin insan talebini tarımda ve genişleyen sanayideki işçi gereksinimiyle dengeledi. Silah altına alınan azami güçler tabloda gösteriliyor.

İngiltere	5.000.000	ABD	11.700.000	Almanya	9.500.000
		SSCB	11.500.000	(kayıplardan önce en azından 4 milyon daha silah altında)	
Hindistan	2.150.000	(kayıplardan önce en az 6 milyon daha silah altında)			
		Fransa	5.000.000	İtalya	4.000.000
				Japonya	4.000.000

Eğitim hem sanayi üretimini hem de modern silahların etkili kullanımını kolaylaştırdı. En iyisini Amerikalılar yaptı: 1940'ta 25-44 yaşları

arasındakilerin % 15'ine yüksek öğrenim verirken, o zaman 14-16 yaş arasındakilerin yaklaşık % 70'i hâlâ okuldaydı. İngiltere yavaş ilerledi. 1939'dan önce 14 yaş üzerindekilerin sadece yaklaşık % 15'i okulda kaldı ve 18 yaş üzerindekilerin herhangi bir eğitimden yararlanması açısından Amerika'ya göre 10 kat gerideydiler. Japonlar üst sıradaydı: 1940'ta 25-44 arasındaki Japon erkeklerinin yaklaşık % 8'i yüksek eğitim görmüştü ve bu Kanada'dakinden biraz daha yüksek bir orandı. Sovyetler Birliği'nde azınlık içindeki yüksek eğitim düzeyleri egemen ancak gerileyen gelişmemişlikle hâlâ keskin bir tezat oluşturuyordu; 1926'da nüfusun yarısından fazlası okuma yazma bilmiyordu (1959'da resmi rakam % 1,6'ydı). 1930'ların sonlarında Almanya eğitim olarak geriye düştü, ancak Nazi rejimi köklü bir yüksek standartlar geleneğini miras aldı. 1940'ta artık aynı durum söz konusu olmasa da, 1930'da Almanya'da ikincil okullara giden gençlerin oranı İngiltere ve Fransa'ya göre oldukça yüksekti.

Karşılaştırmalı sağlık, eğitim, idari etkinlik ve teknik yeterlilik standartlarının hassas bir ölçümü, doğan bin bebekten bir yıl içinde ölenleri gösteren bebek ölümleri oranıdır. Aşağıdaki rakamlar savaştan önceki beş yıl için bebek ölüm oranlarını gösteriyor.

ABD	53.2	İtalya	102.7
İngiltere	58.2	Japonya	110.4
Almanya	66.3	İngiliz Hindistan'ı	155.6
Fransa	71.1		

Birleşik Devletler'de beyaz olmayan bebeklerdeki ölüm oranı % 83 olurken, İtalya iki toplumu içeriyordu – güneydeki kentlerde ölüm oranı merkeze göre yaklaşık iki kat fazlaydı.

Savaştaki sınai başarının en iyi ölçüsünü uçak üretimi verir.

Uçak sayıları

	1939	1940	1941	1942	1943 (8 aylık)	1944
ABD	5.856	12.804	26.277	47.836	85.898	96.318
SSCB	10.382	10.565	15.735	25.436	34.845	40.246
İngiltere	7.940	15.049	20.094	23.672	26.263	26.461
Almanya	8.295	10.826	11.424	15.288	25.094	39.275
Japonya	4.467	4.768	5.088	8.861	16.393	28.180
İtalya	veri yok	33.257	3.503	2.818	967	—

İngiliz ve Amerikan uçak fabrikaları önerilenden bile fazlasını üretti. Ağır bombardıman uçaklarının büyük bir oranı İngilizlerin, 1944'te bile, gövde ağırlığı olarak Almanlardan daha fazla ürettiğini gösterirken, Birleşik Devletler Alman ve Japonların toplam üretim ağırlığının üç katını üretti.

Büyük ölçekli modern kara harekâtları, tankları ya da bu tankların özel üretilmiş kendinden tahrikli toplarını ve toplarla kamyonları gerektirdi. Okyanuslardaki savaş, yük gemilerini ve onları korumak ve düşman yük gemilerini batırmak için savaş gemilerini gerektirdi.

Tank ve kendinden tahrikli top üretimi
(Alman hücum topları dahil)

	1940	1941	1942	1943	1944
İngiltere	1.399	4.841	8.611	7.476	4.600
SSCB	2.794	6. 590	24.446	24.089	28.963
ABD	331	4.052	34.000	42.497	20.565
Almanya	2.200	5.200	9.300	19.800	27.300

İtalyanlar ve Japonlar, her biri savaş boyunca 3.500 olmak üzere, çok az tank ürettiler ve her ikisi de diğer orduların orta seviye tanklarına bile eşit tank üretmedi. Amerikalı ve Rus tasarımcılar başarılı orta seviye tankları, Sherman ve T-34'leri üretti, ancak Alman Mark V (Panter) ve Mark VI (Kaplan) tanklarına başarıyla karşı koyabilen ağır tankları sadece Ruslar üretti. (İngilizler ayrıca çok sayıda zırhlı personel taşıyıcısı üretti). Kızıl Ordu topçuluğa öncelik verdi: Aşağıdaki tablo 1940-44 yıllarında 77 mm. ve üzerindeki kalibrede top üretimini gösteriyor.

Top üretimi

İngiltere	41.000	Almanya	128.000
ABD	145.000	Japonya	10.500
SSCB	211.000	İtalya	3.400

Amerikan motor endüstrisinin gücü bütün müttefik ordularının üstün hareket kabiliyetini garanti ediyordu.

Orta seviye ve ağır kamyon üretimi

	1941	1942	1943	1944
ABD	145.689	443.713	628.574	465.821
SSCB	veri yok	30.900	45.500	52.600
İngiltere	88.022	87.939	88.356	61.917
Almanya	62.400	78.200	81.900	89.069
Japonya	16.000	12.500	11.500	7.600

Sağlamlık ve güvenilirlik açısından Amerikan kamyonlarının benzeri yoktu. Üstelik Birleşik Devletler ayrıca, çoğu 'cip' olmak üzere, yaklaşık bir milyon hafif kamyon üretti. Savaş kazandıran ölçekte bir başka Amerikan sanayisi gelişti: gemi yapımı.

Ticari gemi inşası, brüt tonalite

	1940	1941	1942	1943	1944	1945
İngiltere	810.000	1.156.000	1.310.000	1.204.000	1.014.000	683.000
ABD	veri yok	1.427.000	6.228.000	12.920.000	12. 383.000	6.396.000
Japonya	280.000	225.000	260.000	769.000	1.699.000	523.000

1941'den sonra Kanada'da 2.250.000 ton ticari gemi üretildi. Savaş gemisi yapımı Müttefikler ve Mihver Devletleri arasındaki benzer eşitsizliği bir istisnayla gösterdi: denizaltılar.

İnşa edilen su üstü savaş gemisi sayısı

	Savaş gemileri ve savaş kruvazörleri	Donanma uçak gemileri	Hafif uçak gemileri	Kruvazörler	Destroyerler
İngiltere					
1939-45	5	6	6	31	233
ABD					
1941-5	10	18	116	46	288
Japonya					
1941-5	2	6	14	6	70
Almanya					
1939-45	2	—	—	3	18
İtalya					
1940-3	3	—	—	3	5

Savaş çıktığında ve savaş sırasında inşa edilen denizaltı sayıları

	Çıktığında	Savaş sırasında
Almanya (1.9.39)	57	1.111
İtalya (1.6.40)	115	4
Japonya (1.12.41)	63	125
İngiltere (1.9.39)	57	178
ABD (1.12.41)	111	177

Ayrı ekonomilerin analizinin saldırgan savaşın güç santralı olan Almanlarla başlaması gerekir. Savaş başladığında çok az Alman savaşın dışında kaldı. Sonuç olarak, Wehrmacht* zaten sadece dört yolla üretilen silahların daha fazlasına sahip olabildi. Verimlilik artabilirdi: işçiler daha sıkı çalışacak ve idareciler daha iyi yönetecekti. Toplum kesimlerinden henüz iş aramamış erkekler ve kadınlar sanayide çalışmaya ikna ya da mecbur edilebildi. Yetkililer kaynakları sivil ürünlerden başka tarafa çevirebilirdi. Emek ve hammaddelerin silahlı fethinin dördüncü tercihi kaldı. İşgücünü askere almak sınai üretimi daha zorlaştırdı: Mayıs 1940'ta 4 milyon Alman işgücü olmaktan çıkarıldı ve Eylül 1944'te 11 milyon kişi ayrılmıştı. Alman cephane üretimi arttı: 1940 ve 1941 yıllarının her birinde 1939 yılı üretiminin % 75 fazlasına, 1942'de 2,5 katına ve 1943'te 4 katına ulaşıldı. Bu artış nasıl gerçekleştirildi ve azami üretime niçin savaşın sonunda ulaşıldı?

Birçok yazar Hitler ve danışmanlarının Alman savaş üretimini 1942'den önce zirveye taşımayı çalışmadığına inanır; o zamandan önce, Hitler'in Alman sivil yaşam standartlarını sürdürmeyi tercih ettiğini söylerler. Hitler'e savaşı hafifleten, bir 'Blitzkrieg'** kuramı atfederler ve Hitler'in uzun bir savaşa hazırlanmak istediğini ya da hep büyük bir savaşı tasarladığını yadsırlar. Hitler'in öz-yeterlilik uğraşısı ve silah üretimini artırmaya yönelik sürekli talepleri onun herhangi bir 'kuramı' kabulüne inanmayı güçleştiriyor. Alman silah tedarikinin ölçek ve kronolojisini olayların belirlemesi daha büyük olasılık. 1939, 1940 ve 1941'deki mevcut silahlar,

* Savunma gücü. 1935-1945 yılları arasında Alman silahlı kuvvetlerinin adı. (y.n.)

** İkinci Dünya Savaşı'nda Alman güçlerince kullanılan bir savaş biçimi. Düşman savunmasının organize olmasını engellemek için tank gibi motorize birliklerin hava desteği eşliğinde yaptıkları ani ve sürpriz saldırı. (y.n.)

Polonya, Danimarka, Norveç, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, Fransa, Yugoslavya, Yunanistan ve Avrupa Rusya'sının büyük bölümünü fethetmeye yeterliydi. Daha çok silah gerekli olduğu zaman bu silahlar Hitler'in daha sonra üstesinden gelmeye ya da kaçınmaya çalıştığı kısıtlamaları hoş gördüğü yıllardakinden daha büyük bir ivedilikle talep edildi. Bunların en ciddisi, henüz diğer insanların önceliklerini empoze etme girişimlerini engelleyebilen kendi önceliklerinde ısrar etmeye yetecek gücü olan Goering'in konumuydu. Empoze edilmiş işbirliği, Hitler'in Goering'in işlevlerini önce Todt ve sonra mimarı ve sırdaşı Speer'e aktarmasından ve onlara idare yetkisi vermesinden sonraya rastladı. Speer, Şubat 1942'de savaş gereçleri bakanı olduğu zaman, Todt'un imalatçıları öncelikler ve kaynak tahsisi tartışmaları içerisinde ele alma yeniliğini izledi, askeri müşterilerin gücünü azalttı ve onların üretim sürecine bilgisizce müdahalesini engelledi.

1942'ye kadar ordu, hava kuvvetleri, donanma ve sivil sektör kaynaklar için rekabete girişti. Siparişler üst üste bindi, verilen önem bir kalemden diğerine değişti, az bulunan materyal önemsiz kullanımlara kaydı, farklı birimler birbirinin yerine geçebilen parçalar konusunda anlaşamadı. 1942'den sonra, tersine, her biri birçok yılda üretilebilecek miktardan daha fazla olan rekabete dayalı siparişler azaldı ve mevcut emek ve malzemeyle dengelendi. Sonuç olarak daha az sipariş verildi ancak çok daha fazla alındı.

En azından 1941'e kadar Almanya'nın savaşı kazanacağı kesin gibiydi; daha sonra yenilgiyi önlemek için yeni çabalar gerekti. Yönetim üretimi hızlandırmak için daha fazla Alman'ı işe sevk etti. Ocak 1943'te 60-65 yaş arasındaki bütün erkeklere ve 17-45 yaş arasındaki bütün kadınlara kaydolmaları söylendi. 3,5 milyon kişi denileni yaptı ancak sadece beşte biri işe yerleştirildi. Naziler Birinci Dünya Savaşı'nda Almanya'yı iç huzursuzluğun yenilgiye uğrattığına inanıyordu; bu kez savaşı siviller için daha rahat bir hale getireceklerdi. Nazilerin kadınların çalışmasına kuramsal olarak karşı çıkmalarına karşın, Almanya'da çalışan kadınların İngiltere'deki kadar yüksek bir oranda olması bir gerçektir. Ancak, Naziler kadınları iş değiştirmeye zorlamakta başarısız oldu ve büyük oranda işsiz kadını işe sevk edemedi. Bu, kısmen çoğu kadına küçük çiftliklerde gereksinim duyulmasından ya da bu kadınların küçük çocukları olmasından, kısmen de askerdeki kocalara verilen tahsisatların çalışma dürtüsünü körleştirecek kadar cömertçe olmasından kaynaklandı, ancak sevimsiz bir duruma düşmekten kaçınmak da söz konusuydu. Böylece, neredeyse bütün kadın-

ların iç hizmette çalıştığı İngiltere'nin tersine, Almanya'da iç hizmette çalışan kadınların sayısı savaşın sonunda, başında olduğu kadar yüksekti.

Rejim sivil üretimden askeri üretime geçerek fazladan savaş üretimini artırdı: 1939'da tarım dışı işgücünün % 58'i iç pazar için çalışıyordu, 1941'de bu rakam % 51'di ve 1944'te % 41'e düştü. Çalışma saatleri uzatıldı ve üretim arttı. İmalat makinelerindeki Alman gücünün de üretime yardımı oldu: 1943'te Almanya'da ilgili sanayide 2,35 işçi için bir imalat makinesi varken, Birleşik Krallık'ta bu rakam 5,7 idi. Almanya'daki savaş sanayisi için fazladan işgücü giderek yabancılara dayandı. Aralık 1944'te, bazıları gönüllü, çoğu savaş esiri, sürgün ya da köle, kimisi iyi muamele gören, kimisi aşırı çalışmaktan ya da kötü beslenmekten muzdarip olan ya da ölen yabancı işgücünün oranı % 38'den az değildi. Bu, her şey bir yana, Üçüncü Reich'ın varlık nedenini gösteriyordu – Alman olmayanları sömürmek ya da öldürmek. 1944 sonunda Almanya'da 1 milyon 600 bin savaş esiri ve 2 milyonu kadın olmak üzere 6 milyon başka yabancı çalıştırılıyordu. 1943'te Fransa, Belçika ve Hollanda'dan, çoğu askere alınmış 750 bin işçi daha geldi. Bunlar Alman sanayisine, vasıflı ve yarı vasıflı, çok önemli yeni emek kaynakları sağlarken, Polonya, Rusya ve diğer doğu ülkelerinden oraya gelenlerin, kadınlar dahil çoğu vasıfsız işçiydi. Rusya'dan 2 milyon 750 binden fazla erkek ve kadın getirildi. İşgal edilen ülkeler de Almanya'yı besledi. Bu ülkeler Almanya'nın ekmek, et ve yağ gereksiniminin yaklaşık üçte birini sağladı. Kendi tüketimleri bastırıldı – 1943'te işgal edilen bölgelerdeki standart oranlar, günlük yaklaşık 1.500 kalori verirken, bu oran Almanya'da 2000, Polonya ve Alman işgali altındaki Rusya'da günlük 800-850 kaloriydi. Almanlar 1943'te Fransız sınai üretiminin yaklaşık % 40'ını aldı. 1942-1943'te Fransız fabrikaları 15.000 kullanılmış kamyonu da alan Almanlar için 50.000'den fazla kamyon üretti. Almanlar uçak gibi daha gelişmiş sınai üretimini Reich içinde tutmayı tercih etti ve Fransız sanayisi büyük ölçüde, Wehrmacht için askeri olmayan malzeme ya da Alman sivillere yönelik eşya üretti. Böylece, Alman Hava Kuvvetleri Fransa'dan, esasen nakliye ve eğitim için olmak üzere, sadece 2.500 uçak alırken, Fransız mühendislik işçileri Alman savaş uçaklarını Alman fabrikalarında üretti.

Almanların doğal kaynak, özellikle metal ve mineral sıkıntısı vardı. Stok, komşu ülkelerden ithalat, işgal edilen ülkelerden zorla almak ve ablukayı kırmak çok ciddi bir sıkıntıyı engelledi. Üstelik, Goering'in dört yıllık plan örgütlemesi bütün yeni sanayilere üç güçlükle baş etmek konu-

sunda destek oldu: İçerde üretilen düşük kalitedeki demir cevherini kullanabilen çelik fabrikaları ve, daha da maceralısı, I. G. Farben kimyasal grubunun yardımıyla sentetik petrol ve lastik fabrikaları. 1938'de Almanya'da kullanılan lastiklerin % 5'i, 1943'te % 94'ü sentetikti. 1938'de petrol üretiminin % 16'sı sentetikti; 1944 başında bu rakam % 56'ydı. Sentetik petrol üretimi 1938-1944 arasında dört katına çıktı. Bu yeterli değildi. Savaş öncesi Alman ordusu, zırhlı ve motorize tümenleri hariç, demiryolu hattının son bulduğu noktaların ötesine atlı taşımacılığa dayalıydı. Bu savaş boyunca geçerli oldu, öyle ki, ABD'nin Ödünç Verme ve Kiralama Yasası (lend-lease) çerçevesinde verdiği kamyonlar ve bol yakıtla Kızıl Ordu, Almanlardan daha hareketli oldu ve yaz seferlerinde bile başçaki Alman üstünlüğünü zaafa uğrattı. Uçuş yakıtı sıkıntısı nedeniyle Luftwaffe, daha 1942'de pilot eğitimini kesti; bu güçsüzlük 1944'te Müttefiklerin batıdaki Alman devingenliğini kesinlikle azaltmasını sağladı. Hitler iki cepheli bir savaşta mücadele etmek için daha büyük stoklara ve çok daha uzun hazırlıklara gereksinim duydu. Ancak, 1938'den sonra Fransa, İngiltere ve Rusya hızla güç kazandığından erteleyemedi. Sonuç olarak, Hitler dünyanın büyük güçlerine karşı süratli bir iyileşme sağlayacak hızlı fetihler olmadıkça, Alman iktisadi kaynak sıkıntısının başarısızlığa mahkûm ettiği bir meydan okumaya girişti. Rusların direnci Almanların zafiyetini açığa çıkardı: Doğal kaynak eksikliği ve nihayet, Alman Silahlı Kuvvetleri'nin başkaldıran süper güçlere karşı savaşmak için gereken vasıflı, zeki, savaşa uygun genç insan bulamamasına neden olan insan eksikliği. 1944'te Alman ordusundaki yaş ortalaması 31,5'tu ve bu rakam ABD ordusundakinden 6 yaş daha fazlaydı.

Rusların savaşma gücü, Almanların ya da başka bir devletin sahip olduğundan daha güçlü bir ekonomiye dayanıyordu. Bunalım 1941'de Sovyetler Birliği'ni içine çekti. Stalin askeri açıdan en etkili savunma stratejisini reddetti: Almanların Avrupa Rusya'sının büyük bölümünü istila etmesine izin vermek ve Alman ikmal hatları aşırı yayıldığı zaman, Sovyet güçlerini sonuçtaki karşı darbe için bozulmamış olarak tutmak. Ancak bu strateji Almanların Batı Rusya'nın ekonomik zenginliklerine cezp edici bir kolaylıkla ulaşmasına izin verecekti ve görünürde yenilgiyi kabul etmeleri rejime olan güveni yok edebilirdi. Stalin'in benimsediği önde savunma stratejisi daha da kötü felaketlere yol açtı: Kasım 1941'de Sovyetler'in bütün verimli kömür ve çelik kapasitesinin yarısından fazlasını ve tahıl üretim alanlarının üçte birinden fazlasını ele geçirmişti. Aynı zamanda Sovyet güçleri

Sovyet sanayisinin üretebileceği uçakların üç katını ve tankların iki katından fazlasını kaybetti. Yine de Rus fabrikaları 1942'de işgalin başlamasından öncekine göre daha fazla silah ve cephane yaptı ve Sovyetler Avrupa'daki Alman fethini durdurdu. 1941 ve 1942'de Almanlar ilerlerken Rus makineleri ve işçileri doğuya, Volga Nehri ve Altay Dağları'nın ötesine gitti. Hükümet önceden sınai tahliye planı yapmamıştı; önde savunma stratejisi bunu yapmaya uygun değildi. İdareciler kimi zaman kendi planlarını sessizce yaparlar, ancak bu planların çoğu, istiladan sonra merkezi otoritelerin yaptığı gibi, doğaçlamadır. Savaştan önce Sovyet ekonomi planlamacıları temel sanayiyi doğuda yaygınlaştırdı, ve 1940'tan itibaren Sovyet kömür ve çeliğinin yaklaşık üçte biri oradan geldi, ancak Sovyet silah üretiminin büyük bölümünün Sovyetler Birliği'nin doğu kesimine kayması ancak istiladan sonra oldu. Alman saldırısı zamanında silahlı kuvvetler silahlarının beşte birinden az bölümünü doğudan sağladı; 1942'de yaklaşık dörtte üçünü oradan aldı. 1,5 milyon kamyon dolusu sanayi teçhizatı, işçiler makineleri kaybedip bir daha da asla ele geçiremediği zaman, büyük karışıklıklar içinde, ama aynı zamanda, örneğin Ekim 1941'de son dakikaya bırakılan ve 8 Aralık'ta Urallar'ın ardında T-34'leri üretmeye başlayan bir tank fabrikasının Krakov'dan taşınmasında olduğu gibi, büyük başarılarla doğuya gönderildi. Tahliye sırasında 1.523 fabrika, asıl işçilerinin yaklaşık üçte biriyle birlikte doğuya gitti.

1942'de silah üretimi arttı; toplam sınai üretimi düştü. Sonuç olarak, sivil tüketim aniden kısıldı. 1942'de siviller 1940'a göre % 40 daha az tüketti. Savaştan önce Rusların tüketimi batılılara göre çok daha az olduğundan, kesinti çok ciddiydi. Gıda üretimi aniden düştü. Alma işgali dışındaki alanlarda yaşayan nüfusta kişi başına et ve yağ 1940 yılına göre yaklaşık yarı yarıya ve tahıl üretimi yaklaşık üçte bir oranında düştü. 1942'de bunun anlamı, önceliği olmayanlar için yiyecek kıtlığı ve açlıktan ölmekti. Yönetim daha fazla yiyecek sağlamak için kolektif çiftliklerdeki yıllık iş günü sayısını 254'ten 352'ye çıkarırken, 'yeniden eğitim' işinin başında olmayan mülk sahipliğini cezalandırdı. Asıl yükü kadınlar çekti: 1943'te sağlıklı bedene sahip çiftlik nüfusunun dörtte üçü kadındı. Kolektif tarım sisteminin can damarı olan makine traktör istasyonlarında silahlı kuvvetlere alınan erkeklerin yerine kadınlar geldi. 1940'ta 25 traktör sürücüsünden sadece biri, 1942'deyse neredeyse yarısı kadındı.

Stalin ve dalkavukları artan sayıdaki sanayi işçisini beslemek için köylüleri devlet tarafından sabitlenen fiyatlarla besin üretmeye zorlamak için

baskı ve sıkı denetime bel bağladığında, askerlik yaşındaki erkeklerin uzakta olması 1930'larda rejimin tarıma dayalı politikasından kısmen dönüşe neden oldu. Savaş sırasında köylülerden daha fazla ürün çıkarma çabaları yeni dürtüleri de beraberinde getirdi: Devlet taleplerini artırdı, ancak köylüye küçük parselleri üzerinde üretebildiğini, satabildiği fiyata, bazen devlet tedariki için ödenenin 30 katına satma izni verdi. Bu arada kentliler kentteki toprak parsellerini gayretle ektiler ve evdeki sebze üretimini üçe katladılar. Tarım gibi sanayi de daha fazla kadını içine çekti. Sovyetler Birliği'nin savaştan önce sanayide % 41 gibi nispeten yüksek oranda kadın nüfusu varken, bu rakam 52'ye çıktı ve genişleyen savaş sanayilerinde vasıflı işçilerin yerini çoğu kez kadınlar doldurdu. Rusya'daki rakamlara göre eğitim kursları 1941-1943 arasında 13 milyon yeni vasıflı fabrika işçisi yetiştirdi. Yetkililer işçileri herhangi bir yerde herhangi bir işe yönlendirebiliyordu. Parça başı ücret ve ikramiyelerle, kendi verimlilik normlarının üzerinde iş yapanlara fazladan besin verilerek, sınai işgücü çabaları kamçılandı.

Komünist Parti üyeleri Sovyet halkına doğru yolu gösteren yönetici bir elit sağladı. Parti üyeleri, çıkarları rejimin çıkarlarıyla bağlantılı ve güçlü yaptırımlarla desteklenen tahakkümcü liderliğe alışkın, tutkulu ve faal insanlardı. Sovyetler'in Alman fethini durduran kesin zaferi, çoğu vasıfsız, okul görmemiş ve kavrayışsız bir topluma 1930'ların heyecanlı modernleşme hareketiyle beslenen eğitimli bir azınlığın aktif olarak önderlik ettiği gelişmelerden biriydi. Rejim aynı zamanda Urallar'ın doğusunda temel bir sınai kapasitesi geliştirdi. Sonuç olarak, Sovyetler Birliği Alman saldırısını kendi çabalarıyla kontrol altına aldı; ondan sonra müttefiklerinden, özellikle Birleşik Devletler'den gelen yardım Sovyetler Birliği toplam üretiminin yaklaşık 10'da 1'ine eşit miktarda bir destek sağladı. Birleşik Devletler'den üç milyon ton civarında yüksek kaliteli çelik, yarım milyon tondan fazla demir dışı metaller, dört milyon ton yiyecek ve 51 bin cipe ilave olarak en az 385 bin kamyon geldi. 1942'den itibaren Kızıl Ordu yiyeceğinin çoğunu ve devingenliğinin büyük bölümünü Amerikan desteğine borçluydu.

Batıda, İngilizlerin ayakta kalmasına bağlı olan ikinci cephe ve 1940'tan sonra İngiliz ekonomisi Amerikan desteğine dayanıyordu. 1943 ve 1944'te Birleşik Devletler Britanya İmparatorluğu'nun cephane gereçlerinin dörtte birini sağladı: ABD, Ödünç Verme ve Kiralama Yasası'yla bunların tümünü ödemesiz verdi. Yasa ayrıca İngiliz sanayisi için hammadde ve

alet ve halk için yiyecek sağladı. Sonuç olarak İngiltere ihracatını, eğer ithal mallarına ödeme yapsaydı, mümkün olacak düzeyin çok altına, savaş öncesi dönemin yaklaşık üçte birine indirdi. Böylece, 1944'te İngiltere işgücünün % 55'i ya silahlı kuvvetlerde ya da sivil savaş işlerindeydi. İngiltere'nin besin, savaş gereçleri ve savaş gereçleri imalatı için malzeme ithalatı, sadece ihracatla ya da altın ve yabancı para rezervleriyle mümkün olabilirdi ve rezervler de 1940 yılı sonunda tükenmişti.

Nüfusun boyutu İngiliz savaş çabalarının boyutunu sınırladı: Kanada ve Birleşik Devletler'den bağış ve ödünç olarak gelen denizaşırı yardım ile imparatorlukta sterlin dengelerindeki artış, savaşan İngiliz nüfusu oranını artırdı. Savaş patlak verdiğinde mühendislik sanayisi mevcut bütün nitelikli işçileri kullandı; bu sanayi savaş sırasında nitelikli işçileri gereksiz kılan yeniden düzenleme süreciyle ya da niteliksiz erkek ve kadınları süratle eğiterek üretimi artırdı. Savaş sendikaların hedeflerini daralttı. Kayıtlı işsiz sayısı Haziran 1939'da 1 milyon 270 bindi; 1944'te rakam 54 bine düştü. İşgücündeki artış kadınlardan da geldi: 2 milyonu işe başladı ya da 1939-43 arasında iç hizmetlerden aktarıldı. Bu ilaveler silahlı kuvvetlerdeki kayıpları telafi etmedi. Çok ağır ve çetin işler için sağlıklı insan sıkıntısı baş gösterdi. Sonuç olarak, Çalışma Bakanlığı kura ile seçtiği askerliğe uygun genç adamları kömür madenlerine girmeye zorladı. (Bunun zorunlu askeri hizmetten çok daha sevimsiz karşılanması moral kaynaklara ilişkin önemli bir yorumdur. Maden işçileri üniformalı insanların itibarından yoksundu ve bu şekilde seçilen 22 bin kişi arasında bu 'Bevin* gençlerinden' en az % 40'ı kendilerine ilişkin yönergeyi sorguladı ve 143 dik kafalı genç hapse gönderildi. 1943 sonunda İngiliz ekonomisi sınıra dayandı. Ardından daha fazla denizci, asker ve havacı daha az savaş gereçleri üretimi, ve daha fazla silah da daha az savaşçı demekti. Yaşam standartlarının daha fazla gerilemesi mümkün değildi. İngilizler zorla yabancı emeği kullanmaya yönelik Alman çözümünden yararlanamazdı – kullandıkları savaş esirleri, çoğu İtalyan olmak üzere, 250 binden fazla değildi. 1944 sonunda ordu, diğer birliklerine yedek sağlamak için Fransa'daki bazı birliklerini bölmek zorunda kaldı.

İngiliz ekonomik savaşı farklı kullanımlar arasında emek tahsisini gerektirdi: askeri, savaş imalatı, ve siviller için mal ve hizmet üretimi. 22

* Ernest Bevin (1881-1951), çalışma bakanı (1940-1945) ve dışişleri bakanı (1945-1951) olarak hizmet vermiş olan İngiliz işçi lideri ve devlet adamı. (y.n.)

Mayıs 1940'ta Parlamento'dan çıkan bir yasa, çalışma bakanı Ernest Bevin'e 16 yaş üzerindeki herkesi kaydetmek ve Bakanlık tarafından belirlenen koşullarda herhangi bir işe yönlendirme yetkisi verdi. Yönetimlere hükümet de talimat verebildi. Bevin'in zorunlu güç kullanmaktaki isteksizliğine karşın bakanlık 1 milyondan fazla yönerge çıkardı, ancak çoğu işçi savaş içine resmi zorlama olmaksızın girdi. Yapı ve inşaat işleri bu insanların çoğunu aldı: Özellikle kamplar ve havaalanları çoğu kez izole edilmiş alanlardaki işçiye gereksindi. Ana savaş sanayilerinde resmi izin olmadan ne işçiler işlerini bırakabilirdi ne de işverenler onlara yol verebilirdi.

İngiliz yönetimi halkı savaş işine diğer yönetimlerden daha etkili olarak seferber etti. Alman yetkililer nüfusu yaklaşık aynı oranda silahlı kuvvetlere ve savaş işine ayırdı –daha doğrusu yarısından fazlasını– ancak, daha fazla Alman sağlamak için yabancıları kullanarak işi kolaylaştırdı. İşçi başına verimlilik açısından İngiliz üretimi düşüktü. 1944'te ABD verimliliği 100 olarak kabul edildiğinde, başlıca sanayi ülkelerindeki rakamlar aşağıdaki gibidir (R. W. Goldsmith'den, *Military Affairs*, 1946).

ABD	100	İngiltere	41
Kanada	57	SSCB	39
Almanya	48	Japonya	17

Yüksek emek veriminin kuşkusuz 'ağır iş'le pek ilgisi yoktu, daha çok sermaye donatısı kullanmaktan kaynaklandı. Çalışma saatleri aslında, uzun saatlerin bazen işin başında bulunmamaya yol açtığı İngiltere'de, Almanya'ya göre daha uzama eğilimindeydi ve Birleşik Devletler'de hâlâ daha azdı. Japonların düşük veriminin olağanüstü tembellikten geldiğine ilişkin bir kanıt yoktur. İngiliz işçileri arasındaki keyif düşkünlüğüne özel bir eğilim gösteren son moda tarihçiler kanıtları yanlış anladı ya da görmezlikten geldi.

Yüksek verimlilik Amerikan savaş ekonomisinin büyük başarısını açıklamaya yardım eder. Tasarım ve mühendislik becerisine dayanan seri üretim Müttefik Devletler'in kullanabileceği kadar silah yaptı. İki örnek öne çıkar: Ford Motorları, Detroit yakınındaki Willow Run'da tamamen yeni bir fabrika kurdu. Fabrikanın ana binası 27 dönümdü (271.149 m^2), 42 bin'i aşkın işçi çalıştı, ve saatte bir uçak üretimine ulaşarak 8.685 B-24 'Liberator' bombardıman uçağı üretti. Henry Kaiser, prefabrik parçaların kaynak yapıldığı 'Liberty' gemilerini yaparak kapalı alanlar geliştirdi. 1942

yılı sonunda yeni bir geminin teslimi sadece, ortalama 56 günü alıyordu ve bir tersane 14 günde bir gemi üretiyordu. Silahlar çoğalırken Amerikalıların ortalama yaşam standardı yükseldi. 1944'te Birleşik Devletler, dostların ve düşmanların her yerde yaptığı silahların yaklaşık % 40'ını üretti.

Ancak, savaş yıllarında toplam sivil tüketim yaklaşık % 12 arttı. 1943'te, o yıl toplanan 22 milyar dolarlık vergiye karşılık, yarısı bankacılık sisteminden karşılanan büyük bir açıkla finanse edilen 57 milyar dolarlık hükümet talebi kullanılmayan kaynakları kullanıma soktu ve üretim artışını teşvik etti. Savaş yılları, sonunda 1930'ların bunalımının aşılmasına sahne oldu. İşsizlik neredeyse sona erdi. 1940'taki 9 milyon işsiz sayısı 1943'te 780 bine düştü. Aynı yıl istihdam edilen kadın sayısı 13,8 milyondan 18,7 milyona çıktı ve sanayide haftalık ortalama çalışma saati 37,3'ten 45,3'e yükseldi. Sivil mallar sınai üretimi 1940'a göre yaklaşık üçte bir oranında düştü ve siviller radyo, araba ve bulaşık makinesi gibi malları bulamadı. 1941'den sonra, Japonların Malaya'yı fethetmeleri dünya doğal lastik ikmalinin büyük bölümünü devre dışı bıraktı. Almanya'da olduğu gibi, yeni sentetik lastik sanayisi bu boşluğu doldurdu ve 1944'te, ABD'nin 1939'daki bütün lastik tüketiminin yarısından fazlası demek olan 800 bin ton üretim yaptı. Hükümet, lastik tasarrufuna yönelik olarak, zevk için araba kullanmayı kısıtladı ve benzini karneye bağladı: 1943'te her bir araba 1941'e göre üçte bir oranında daha az kilometre yaptı. Sınırlamalara ve sıkıntılara karşın perakende tüketicileri 1944 yılında, 1935-1939 arasındakinden, gerçek ölçülerle üçte bir fazla tüketti. Zenginler az yoksullar çok tüketti.

Pearl Harbor'dan sonra silahlı kuvvetler savurganca silah siparişleri verdi. 1942'nin ilk yarısında Amerika'nın en başarılı yılda bile ürettiği toplam değerden daha fazlası olan 100 milyar dolarlık silah sözleşmeleri yaptılar. Bu düzensiz kapışma, fabrikalar özel sözleşmelere yönelik olarak hammadde işlemeye başladığında tıkanmalara neden oldu. 1942'nin sonundan itibaren, nadir bulunan malzemenin zaruret dışı kullanımını zaten yasaklamış olan Savaş Üretim Kurulu, tüketim merkezlerine (ordu, donanma, vb.) çelik, bakır, alüminyum gibi nadir metallerde üretimlerini buna bağlı olarak yapabilecek tüketicilere tahsis etmek üzere kotalar vererek öncelikleri düzenledi. Genel olarak Birleşik Devletler'de işgücü sıkıntısı asla ciddi boyuta ulaşmadı. Nitelikli emek sıkıntısıyla ilgili olarak, işverenler nitelik gerektiren işleri ve eğitimli işçileri ayrıştırarak basitleştirdiler ve kısmen vasıflı işçileri geliştirdiler. Bazı bölgelerde, özellikle

batı kıyısında, 1942 ve 1943'te emek sıkıntısı doğdu. Kongre'de önerilse de, İngiliz modelinin ardından, emeğin idaresi benimsenmedi. Batı kıyısında bölge üretim komiteleri temel iş yapan firmalara iş ve işçi bulma servisleri aracılığıyla işe almada öncelikler ayarladı. Mayıs 1943'te James F. Byrnes yönetiminde kurulan Savaş Seferberlik Bürosu, bütün üretim önceliklerini belirledi.

Kızıl Ordu Alman ordusunun büyük bölümüyle savaşa tutuştuğundan, Birleşik Devletler savaş taleplerini kolayca karşıladı. Savaş Bakanlığı 1941 sonbaharında, Almanların Sovyetler Birliği'ni savaş dışı bırakacağı düşüncesiyle 213 tümenlik bir Amerikan ordusu oluşturmayı planladı. Alman yaz saldırısının karşı konulamaz göründüğü Eylül 1942'de, Amerikan Genelkurmayı savaşı kazanmak için 350 Amerikan tümeni gerektiği tahmininde bulundu. Sonradan bu rakam daha küçüldü. Haziran 1943'te askeri yetkililer, ABD ordusunun sadece 100 tümene çıkması gerektiğini ileri sürdü. 1944 başlarında nihai rakam 90 tümenlik orduda sabitlendi. Mayıs'ta General Marshall, Amerikan ordusu "başarımızı hava üstünlüğümüze, Sovyetler'in sayısal üstünlüğüne, ve [hep olduğu gibi taze ve iyi donanımlı] kara birliklerimizin üstün niteliğine dayamıştır" açıklamasında bulundu; artık Rusların Almanları yenene kadar devam edeceğine inanıyordu. Tıpkı Birleşik Genelkurmay'ın askeri bütünleşmeyi sağlaması gibi, Birleşik Kurullar da İngiliz-Amerikan işbirliğini sağladı. Bu kurullar Müttefik Devletler arasında ortak cephane kaynakları, gemiler, hammaddeler ve yiyecek tahsisatı üzerinde tavsiyelerde bulunurken, birleşik üretim ve kaynak kurulu üretimi gerçekleştirdi. Kanada besin ve hammadde kurullarına katıldı: Diğerlerini sadece İngilizler ve Amerikalılar üstlendi. Sovyetler Birliği, tıpkı askeri komutasının strateji ve harekâtları tartışmaması gibi, ihtiyaçlarının listesini sundu ve bunları tartışmadı. Bu kurullardaki İngiliz üyelerin kabul edilen becerisi ve bilgisi, Birleşik Devletler'in kapasitelerinin İngilizleri giderek daha fazla geride bıraktığı zaman bile, nüfuz eşitliğini korudu. Siyasal ve ekonomik güçlerini, özellikle dünya gemiciliğinde neredeyse tekele yakın konumlarını kullanan İngilizler ve Amerikalılar, 'Birleşmiş Milletler'e önderlik etmek ve yönlendirmek suretiyle, Mihver dışındaki dünyayı birlikte yönettiler.

Yönetimler silah için işadamlarına ya da yöneticilere, yöneticiler de işçilere ödeme yaptı. Üretim talebi karşılamak için arttı. Savaş ekonomilerinde işsizlik ortadan kalktı ve özendirmeler ücretleri artırdı. İşçilerin daha çok parası ama satın alacak daha az şeyi vardı. Yükselen fiyatlar

fiyatları yeniden yükseltecek olan daha yüksek ücret taleplerini doğurdu. Bu enflasyoncu döngünün hızlanması paraya olan güveni sarsar, toplumsal çatışmalara neden olur ve sonunda üretimi dizginler ya da durdurur. Askeri harcamaları karşılamak için vergileri artırmaya yönelik kesin çözüm, sadece bu vergileri ödemek için bastırılamayan ücret artışı taleplerine yol açabilir. Hükümetler savaşta vergileri cüret edebildikleri kadar artırdılar. Bu yönetimler 'fedakârlık eşitliği' temelinde adillik ricalarıyla yüksek vergileri kabul etmeleri için, temel harcama gücünü elinde tutan nispeten yoksul kesimi teşvik etti. İngiltere'de Maliye Bakanlığı, 20.000 sterlinin üzerindeki gelirlerin % 97,5'luk bölümünü alarak, yıllık 400 sterlinin üzerinde geliri olanlara % 50 vergi koydu. Yine aynı şekilde birçok tüketim malındaki % 16,66'lık vergi, 'lüks mallar' % 100 vergilendirilerek haklı gösterildi. Bununla birlikte, vergiler 1943'te İngiliz hükümetinin harcamalarının ancak yarısını finanse etti. Kalan bölüm tasarruflar ve enflasyonist kredi yaratılmasıyla karşılandı. Tasarruf vatandaşın 'görevi' oldu, sürekli olarak ve belagatla dikkatine sunulan bir görev. Tasarrufa yönelik hararetli öğütler korunaklı birçok vatandaş için savaşın kültürel ve sanatsal etkisine hâkim oldu ve onlara komşularıyla birlikte 'tasarruf haftası' ve benzeri 'yurtsever' halk dayanışması gösterileri için fırsatlar sağladı. Hükümetler azami fiyatları tespit ederek fiyatları aşağıda tutmak üzere doğrudan faaliyete geçti ve bazen bu fiyatları üreticiler açısından kârlı kılmak için destek akçe verdi. Yapay olarak düşük fiyatlar kıtlık ve bu nedenle de sivil savaş deneyiminin bir başka benzer yanını, karne uygulamasını getirdi.

Almanların enflasyona karşı önlemlerinin çok etkili olduğu ortaya çıktı. 1939 ve 1943 yılları arasında İngiliz işçi sınıfı yaşam maliyeti % 25 yükselirken, Almanlarınki sadece % 10'du. Savaş sırasındaki doğrudan vergilendirme yine de Almanya'da kişisel gelirlerin İngiltere'ye göre daha küçük bir bölümünü aldı ve vergiler hükümet harcamalarının sadece yaklaşık üçte birini oluşturdu. İşgal edilen ülkelerde Almanlar kendi koşullarını dayattığından, ve bu nedenle Almanya'nın bu ülkelerden ithal ettiği malların fiyatını düşük tuttuğundan fetihler yardımcı oldu. Üstelik Almanya'da etkili bir idare, korkunç zorlayıcı bir aygıtla fiyatları denetledi, karne uygulamasını gerçekleştirdi ve ücretleri aşağıda tuttu. Alman yetkililer pek sakınmadan, devlete zorunlu borçlanmayla satın alma gücünü azalttılar. Banka fonlarını, tasarruf sandıklarını ve sigorta şirketlerini hükümetin emrine soktular ve bireyleri ve şirketleri hesaplarını buralarda tutmaya zorladılar. İngiltere'de, Keynes aynı zorunlu tasarruf planını

tavsiye etti, ancak Maliye Bakanlığı bunu daha çekingen biçimde uyguladı: Almanya'da zorunlu tasarruflar vergiler düzeyinde olurken, İngiltere'de bu toplam vergilerin ancak % 3,5'i kadardı. Fethedilen toprakları yağmalamanın aslında yönetimin Almanları zafer oyununa zorlaması için sonunda zorunlu tasarrufları geri ödemeyi kolaylaştıracağını iddia etti. Alman ekonomi bakanı Funk, fethedilen bölgelerin yağmalanmasının zorunlu tasarrufların geri ödemesini kolaylaştıracağını iddia etti; bu da hükümetin Almanları zafer oyununa zorlayabilmesi demekti.

Sovyetler Birliği'nde, ekonomiyi teoride hükümet yönetse de, enflasyon yüksekti. Yetkililer ekonomik açıdan yararlı dürtülere öncelik verdi, ve feci boyutlardaki yoklukların ortasında devlet fedakârlık eşitliğini dayatarak ekonomik olarak önemsiz şeyleri koruyamazdı. Savaş Sovyetler Birliği'nde önceki devrimcilerin eşitliğinden uzaklaşma eğilimini öne çıkardı. Rejim savaş çabasına en fazla katkı sağlayabilen nüfus kesimlerinin desteğini kazanmayı kuramsal saflıktan daha çok önemsedi. Resmi rakamlar, savaş zamanında perakende fiyatlardaki artışı % 325 olarak gösteriyor.

İtalya'da hükümet savaş finansmanına ilişkin olarak gevşek bir tutum sergiledi. Yanlış bir şekilde, devletin fiyatları, ücretleri ve özel yatırımı kontrol etmesi ve sivil inşaat sektörünü vesikaya bağlaması şartıyla, para talebindeki bir artışın karşılığında tasarruflarda bir artış doğuracağını düşündü. İtalya ithal hammadde ve yakıta gereksinim duyduğundan silah üretimi fazladan ithalatı gerektirdi ve savaş gereçleri üzerine yoğunlaşma ve İngiliz ablukası nedeniyle ihracat düştü. İtalyan parası Haziran 1943'te Cenevre'deki serbest piyasada 1938 yılı değerinin 7'de 1'inden daha düşük fiyata satıldı ve ithal fiyatları keskin biçimde yükseldi. Bunu enflasyon izledi. Resmi hayat pahalılığı indeksi 1938-1943 arasında 3,5 kat yükselirken, karaborsa fiyatları daha da fazla arttı. Bu arada, ithal mallardaki sıkıntıyla kısıtlanan silah üretimi artmadı, aslında düştü. Savaş sırasında her yıl gerekenden 2,5 milyon tonu aşkın kömür eksik geldi, çelik üretimi için gerekli hammaddenin sadece üçte biri, gerekli petrolün yedide biri geldi. Almanlar İtalyan savaş sanayisine hammadde tahsisi yerine İtalyan artık emeğini Almanya'ya getirmeyi tercih etti. Kötü donanımlı İtalyan orduları Afrika, Rusya ve Güneydoğu Avrupa'da yenilgiyle karşılaştı. İçerde sanayi kentleri enflasyona, yiyecek sıkıntısına ve sonunda Müttefik bombardımanına maruz kaldı.

Mart 1943'te yasadışı grevler patlak verdi: Çok geçmeden, savaşa son ve siyasal özgürlük taleplerine dönüşen, düşen yaşam standartlarına karşı

protestolar. Mussolini ve Faşistler yurtta düzen dışarıda itibar getirmek için iktidara gelmişti. Şimdi Mussolini'nin yegâne ayakta kalma şansı Hitler'i barışa ikna etmek ya da İtalya'yı Mihver ittifakından ayırmaktı. Denemeye pek cüret edemedi ve Hitler'le bir dizi gergin görüşme sadece Duçe'nin mide kramplarının artmasına yol açtı. Bu yüzden, Müttefiklerin Sicilya'daki çıkarmaları Hitler'in İtalya topraklarını savunmadaki yetersizliği ya da isteksizliğini gösterir göstermez, Mussoli'nin eski işbirlikçileri –ordu, Kilise, iş çevresi, ve kraliyet ailesi– kralın tereddütlü sesiyle hareket ederek onun gitmesini istedi. Mussolini sıkı 'dostu' tarafından daha sonra 'kurtarılmak' ve sınırlı gücünü Alman güdümündeki Salo Cumhuriyeti'nde yeniden tesis etmek üzere, sessizce, hatta rahatlayarak gitti. Ekonomik başarısızlıklar ve savaşın amaçsızlığı Faşist devlet düşmanlarını harekete geçirdi ve bu devletin savaşma iradesini ortadan kaldırdı.

Japon savaş üretimini de ithalata dayalıydı. Japonya'daki çelik üretimi ithal demir cevheri ve kok kömürüne, uçak üretimiyse ithal alüminyum okside dayalıydı. Petrol tedarikinin onda dokuzunu ve yiyeceğin önemli bölümünü –beşte birini– ithalat oluşturdu. Bu nedenle, Japonların savaşmak için gemilere ihtiyacı vardı. Savaşın başında Japon ticari gemileri toplam 6 milyon ton civarındaydı; sonunda bu rakam 2 milyonun altında indi.

	Japon ticari gemileri, gros ton	
	İnşa edilen	Batan
1942	260.059	971.855
1943	769.085	1.661.791
1944	1.699.203	5.557.976
1945 (Ağustos'a kadar)	559.563	1.537.484

Gemi sıkıntısı çelik için gerekli malzeme sıkıntısına neden oldu. Sonuç olarak, Japon çelik fabrikaları demir cevheri ve kok kömürü ikmali sağlanabildiğinde üretebileceğinden daha az üretim yaptı. 1941-1944'te kapasite 11,5 milyon tondan 15 milyon tona çıktı, ancak gerçek külçe çelik üretimi 1943 sonunda düşmeye ve stoklar tükenmeye başladı. 1943'te yaklaşık 9 milyon ton üretildi; 1944'te ise sadece 6,5 milyon ton üretildi. Sonuçta, hem ticari gemilerde hem de onları Amerikan denizaltılarından koruyan refakatçi savaş gemilerinde üretim kısıtlandı. Gemi sıkıntısı petrol

sıkıntısı demekti. Japonlar 1940'ta 37 milyon varil ithal etti; 1944'te ise 7 milyon. Nisan 1941'de Japonya ham petrol stokları 20 milyon varile çıktı; Nisan 1945'te ise sadece 195 bin varil vardı. Çelik ve petrol sıkıntısı Japonya hava gücünü mahvetti. Yüksek kalitede yeterli çelik üretimini olanaksızlaştıran ithal metal alaşımı eksikliği nedeniyle uçak motoru üretimi Ağustos 1944'ten itibaren her ay geriledi. Bu arada, yakıt sıkıntısından dolayı pilot eğitimleri aksadı. 1944'te stajyer öğrenciler sadece 70 saat ve 1945'te 50 saat gibi kısa bir süre eğitim gördü. 1945'te sadece gidiş için yakıt verilen yetersiz eğitimli pilotlar Müttefik gemilerine yönelik 'Kamikaze' ya da intihar saldırılarını gerçekleştirdi. 1945'te Okinawa'ya Amerikan saldırısı sırasında intihar uçuşlarının sadece % 20'si hedefine ulaştı. Pasifik savaşında bütün ön hat savaş uçaklarına ilişkin rakamlar Japon ekonomisinin güçsüzlüğünün operasyona dayalı sonucunu özetler.

	ABD uçağı	Japon uçağı
Ocak 1943	3.537	3200
Ocak 1944	11.442	4.050
Ocak 1945	17.976	4.600
Temmuz 1945	21.908	4.100

Japonlar savaş başladığında iki varsayımda bulunduğundan Japon ordusu savaşın bu kadar uzun süreceğini asla tahmin edemedi. Birisi, Almanya'nın Avrupa'da savaşı kazanacağına ilişkin varsayımdı; ikincisi, Birleşik Devletler'in sonuçta dünyanın yeniden düzenlenmesi konusunda galip Mihver Devletler'ine meydan okumakta ısrar edemeyeceğine ilişkin varsayımdı. Büyük zaferlerle desteklenen güvenleri Amerikan sabrını gösteren Guadalcanal seferine kadar sağlam kaldı. 1942 sonundan itibaren savaş üretimini, bir yıl önce savaş başladığı zaman gereksiz olduğunu düşündükleri düzeye çıkarmaya çalıştılar ve Amerikan çözümünü yıpratana kadar gereken süre boyunca fetihlerini savunmak için duruldular. Bu artışı daha çabuk başlatmış olsalar ve ekonomiyi idare etme konusunda daha fazla yeterlilik gösterselerdi daha iyisini becerir ve savaşı daha da uzatabilirlerdi. Öncelik iddiasında ve silahları kullananların üretime olan etkisine bakmaksızın istediği her tasarım değişikliği için özenli dikkat talebinde, hem ordu hem donanma köklü sınai bağlantılarını kullandı. Hükümet Kasım 1943'te bir Savaş Gereçleri Bakanlığı kurarak öncelikleri insan gücü kullanımına ve malzeme tahsisine vermeye çalıştı. Ancak, silahlı kuvvetler

talimat kabul etmek için fazla güçlüydü ve Savaş Gereçleri Bakanlığı sadece ordu ve donanma arasında bir aracı olarak kaldı. Ne var ki, Japonların sorunu askeri zafiyetten çok idari yetersizlikti.

Japon gemilerine yönelik Amerikan saldırıları Japon ekonomisini felç etti ve Ağustos 1945'te savaş sona erdiğinde sınai faaliyet durma noktasındaydı. Japon savaş çabalarını önce durduran sonra daha fazla silah üretmeye yönelten savaş kazandırıcı silah Amerikan denizaltısıydı. Bu bir sürprizdi. Savaştan önce ABD donanması denizaltıları sadece düşman gemilerine ve uçak gemilerine saldırma eğitimi almıştı. Aslında Birleşik Devletler, önce mürettebatının güvenliği garanti edilmeden, ticari gemilere yönelik saldırıyı yasaklayan bir anlaşma şartına –yük gemilerinde savaşı olanaksızlaştıran bir hüküm– uymak için bekledi. Başkan, Pearl Harbor sürprizine karşılık olarak deniz kuvvetlerine acilen 'sınırsız denizaltı ve hava savaşına' yönelmesi izni vererek bu sınırlamaların dayanıksızlığını bir kez daha gösterdi. Amerikan denizaltıları, hatalı torpiller ve savaş filolarına karşı eğitilmiş mürettebatla, ve silahsız gemilere karşı aşırı tedbirler sergileyerek, kötü başladı. Ancak 1943 başında gelen iki kesin avantajdan yararlanıldığında işler iyiye gitti. Amerikan sinyal istihbaratı Japon ticaret gemilerini yönlendirmekte kullanılan ve Japon yetkililerin yönetimi birçok okunabilir sinyal üreten konvoylara öğrettiği şifreyi kırdı. Sonuçta, Birleşik Devletler denizaltı gücü Japon ekonomisinin geri döndürülemez bir biçimde gerilediği Ağustos 1944'ten önce, asla 50 gemiden fazlasının katılmadığı harekâtta, Japon yük gemilerinin batırılmasında % 70 oranında katkı sağladı. Sadece savaşın son yılında, aslında o zamana kadar neredeyse kalan bütün Japon gemileri geceleri sığınak arayışıyla kıyıya yakın iç sulara tıkıştığından, Amerikan hava saldırıları ve hava mayınları denizaltı saldırılarının başarı oranını geçti. Açık denizde macera arayanlar denizaltılardan nadiren kurtuldu. Sayı, radar ve sinyal istihbaratında güçsüz olan Japon tekneleri, Müttefik Devletler gemileriyle kıyaslanamazdı: Batırdıkları Amerikan gemisi, % 18'i Pasifik'te kullanılanlardan olmak üzere, 40'ın ancak üzerindeydi. Tek taraflı daha küçük denizaltı savaşında Almanlar, hizmete soktuklarının yaklaşık % 71'ini oluşturan 781 gemi kaybetti ve kayıpları % 80'e ulaştı. Ekonomik yenilgi Japon halkını gelecek bölümde tanımlanan stratejik bombardımanın korkunç en uç sınırına maruz bıraktı.

10
Stratejik Bombardıman

İkinci Dünya Savaşı'nda İngiliz ve Amerikan liderleri ekonomiyi ve düşmanın savaşma iradesini yok etmek için çoğu malzeme ve beceriyi 'stratejik bombardımana' adadı. 1941 yazında, Atlantik toplantısında İngiliz kurmayları Amerikalılara Almanya'yı sadece bombalayarak yenilgiye uğratmayı umduklarını söyledi. Gerçi savaşın üç büyük stratejik hava saldırısından biri zaten başarısızlığa uğramıştı: Almanya'nın İngiltere'ye yaptığı 'yıldırım saldırı'. İngiliz uzmanlar iki aylık Alman saldırılarında 600 bin ölü ve 1 milyon 200 bin ağır yaralı tahmin etti. Saygın psikiyatrlar 3-4 milyon nevrozlu hasta ve panik histerisi olabileceğini ileri sürdü. Yetkililer, anlaşır bir şekilde, arkasından karşı konulamaz bir barış talebini getiren tam bir toplumsal çöküntüden korkmuştu. Bu tür bir şey olmadı. Üstelik, İngilizlerin Alman hedeflerine karşı saldırıları da başarısız oldu. Bir İngiliz araştırması, 1941 Haziran ve Temmuz aylarında Ruhr'a yapılan gece saldırılarında her yüz uçaktan sadece altı tanesinin hedeflerini 8 km. içerisinde bulduğunu ortaya koydu. Bombardıman uçaklarındaki mürettebat kayıpları çoğu kez öldürülen Almanların sayısını geçti, örneğin 1941 Haziran-Kasım arasında Berlin'e yapılan on hava saldırısında 133 Alman ölürken, İngiliz uçak mürettebatı kaybı bunun yaklaşık üç katıydı. Almanya'ya karşı sonraki İngiliz ve Amerikan bombardıman harekâtlarının en

düşük düzeyde olması ilk bakışta şaşırtıcıdır. Öte yandan, Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) aslında sadece bombardıman için ayrı bir güç olarak doğmuştu.

Savaştan epeyce önce RAF başarılı bir biçimde 1942'de hazır olacak bir hava gücü talep etmişti. Üstelik 1941'de, İngiltere tek başına savaştığı zamanda sonunda bir zafer umudu vermek, ve daha sonra, Sovyetler Birliği'ne aktif destek vermek üzere İngiltere'nin Almanya'yı vurmak için silaha ihtiyaç duyduğu bir zamanda, stratejik bombardımandan vazgeçmek önceden toplanmış kaynakları heba etmek olacaktı. Deniz kuvvetleri savaşı sadece denizden ablukayla –önce Sovyetler'in Almanya'ya yardımıyla, sonra Almanların Rus kaynaklarını fethetmesiyle zayıflayan bir umut– kazanabilirdi; ordu Alman ordusunu asla yenemezdi ve geriye sadece RAF kalıyordu. RAF'ın Churchill'in maiyetinde bir dostu vardı – Profesör Lindemann, sonradan Lort Cherwell. Örneğin, Bombardıman Uçakları Komutası'nın hedeflerini vurmakta yetersiz olduğunu gösteren bir araştırma başlattı, ancak sadece denizciliğinin geliştirilmesi sonucuna vardı.

Diğer avantaj liderlerin özgüveninden kaynaklandı. İngiltere'nin Almanya tarafından bombalanmasının çok daha büyük bir güçle ne yapılabileceğini gösterdiğini ileri sürdüler. Luftwaffe İngiliz halkını histerik bir paniğe sürükleyemese de, birçok binayı tahrip etti; insanlar beklenilenden dayanıklı, binalar ise dayanıksız çıktı. Coventry'ye yapılan Alman saldırısının kasabadaki her 800 kişiye bir ton bomba bıraktığı tahmin edildi. Ertesi sabah, hava kurmaylarının iddiasına göre, 'faaliyet indeksi' normalin % 37 altındaydı ve düzeltmek bir ayı aldı. Eğer yeterli sayıda bombardıman uçağı bu ağırlıktaki bombaları 6 ay içerisinde 5-6 kez bıraksaydı kent gerçekten tahrip olurdu. RAF Bombardıman Uçakları Komutası 4 bin ağır bombardıman uçağı olan, yani 4 bin uçak ve tam eğitimli mürettebat ile değiştirme, dinlenme ve onarım için yedek adam ve uçakla, bir ön-hat gücü olsaydı, altı ayda seçilmiş 43 Alman şehrini yok edilebilir ve Almanya yıkılabilirdi.

Ancak Ekim 1841'de Churchill bu 'saldırı yöntemlerine' sınırsız güven duymayı reddederken, "(...) herhangi kesin bir savaş kazanma metodu olduğunu düşünen insan akılsızdır" diyordu. Üretim sorunları Churchill'in coşkusunun sınırlanmasına yardımcı oldu. RAF Temmuz 1943'e kadar 22 bin bombardıman uçağı yapılmasını istedi, o zamana kadar İngiliz fabrikaları, yarısından azı RAF'ın yoğunlaştırılmış saldırı kapasitesi için güvendiği ağır bombardıman uçağı olan, 11.500 bombardıman uçağı üret-

mişti. RAF'ın diğer bölümleri bu uçakların bazıları için Bombardıman Uçakları Komutası ile çekişti. Birleşik Devletler yetkilileri, bir kez savaşa girilince, bombardıman uçaklarını tamamen RAF'ın emrine vermekte isteksizdi. Şubat 1943'ten itibaren Bombardıman Uçakları Komutası'nın ön hat gücü sadece 1.000'in biraz üzerindeydi ve, o zamana kadar 1.000 taneden fazlası oldukça etkili Lancester bombardıman uçakları olsa da, Mart 1945'te bile 2.000'in altındaydı.

Haziran 1944'ten sonra ABD 8. Hava Kuvvetleri ile birlikte daha fazla miktarda bombayı düzenli olarak bıraksa da, RAF Bombardıman Uçakları Komutası 1941'de hava kurmaylarının istediği ağırlıkta bombayı tek başına asla bırakamadı. Mart 1942'de Lort Cherwell, Bombardıman Uçakları Komutası'nın dilediği sayıdan farklı olarak, mevcut olduğunu umduğu uçaklarla Almanya'yı bombalamanın etkilerine ilişkin bir tahminde bulundu. Hava kurmaylarından daha doğru kestirimde bulunarak yaklaşık 15 ayda 58 Alman şehrinin sakinlerinin büyük çoğunluğunun evinden ve yurdundan olacağını ileri sürdü:

> Araştırmalar, birinin evinin yıkılmasının morali en fazla bozan şey olduğunu gösteriyor. İnsanlar buna arkadaşlarının hatta akrabalarının öldürülmesinden daha fazla önem verir görünüyor. Hull'da evlerin sadece onda biri yıkılmış olsa da sıkıntının izleri açıktır. (...) 58 belli başlı Alman şehrine on kat daha fazla zarar verebilmeliyiz. Bunun halkın maneviyatını bozacağından kuşku yok gibidir.

14 Şubat 1942 tarihli bir Havacılık Bakanlığı direktifi, başkomutana, Bombardıman Uçakları Komutası'na, "harekâtlarınızın temel hedefi artık, sivil düşman halkının ve özellikle sanayi işçisinin morali üzerine odaklanmalıdır" tebliğini iletti. Saldırı için gösterilen şehirlerin özel sınai önemi vardı, ancak "nişan noktaları, örneğin tersaneler ya da uçak fabrikaları değil, yerleşim bölgeleri olacaktır". RAF savaştan önce kesin askeri hedeflere gündüz saldırıları yapmayı umdu. Tecrübe, çok geçmeden, Luftwaffe'ye gösterdiği gibi, İngilizlere de gündüz refakatçisiz uçan bombardıman uçaklarının aşırı kayıplara maruz kaldığını gösterdi. Ayrıca, her iki hava kuvveti de gece büyük şehirlerden daha küçük olan hedeflerin vurulması bir yana, bulunmasının zor olduğunu keşfetti. Almanların kundak bombası kullanması yangının kuvvetli patlayıcı maddelerden daha fazla zarar verdiğini anlayan İngilizleri etkiledi. Bu nedenle İngilizler tak-

tik olarak kurbanların yangınları kontrol etme girişimini boşa çıkarmak için, aydınlatılmış hedeflere kuvvetli patlayıcılarla yoğun bir saldırı amacıyla, hedefleri aydınlatan yangın çıkarıcılarla başlayan gece saldırıları geliştirdi. Makineleri tahrip etmenin binaları tahrip etmekten daha zor olduğu anlaşıldığından, amaç doğrudan sanayiyi durdurmak değil, şehirleri karıştırmak ve sakinlerini verimli iş üretemeyecek hale getirmek ya da çalışma şevkini kırmaktı. Alman propagandasında buna doğru bir biçimde 'dehşet bombardımanı' denildi. Ekim 1942'de Havacılık Bakanlığı Alman işgalindeki bölgeler için bir bombardıman şifresi çıkardı. Saldırılar askeri hedeflerle sınırlanacaktı. Mürettebat hedef yakınındaki sivillerin hayatlarını kaybetmesinden kaçınmaya dikkat edecek ve kuşku durumunda saldırı yapılmayacaktı. Şifre bu kuralların Alman, İtalyan ya da Japon topraklarına mahsus olmadığını vurguladı. Almanya'da 'bölge bombardımanı' normal İngiliz taktiği haline geldi. Kesin hedefleri vurma girişimlerinden de, gündüz bombardımanından da vazgeçilmedi, ancak haziran 1944'e kadar RAF'ın gündüz saldırılarının oranı çok küçüktü. RAF Bombardıman Komutası, 1942'den 1945'e kadar 70 Alman şehrinin meskun alanlarının ortalama olarak yarısına yakınını tahrip etti.

RAF Bombardıman Komutası'nın yeni başkomutanı Haris, 1942'de iddialarını haklı çıkarmak için olağanüstü başarılar peşine düştü. İngiliz bombardıman uçakları Mart ve Nisan'da Lübeck ve Rostok'a yoğunlaştırılmış yangın çıkarma saldırıları düzenledi Şehir merkezleri, ortaçağı anıştıran, çok kalabalık ve yanıcı, Harris'in Lübeck'e ilişkin olarak yazdığı gibi, "insan yerleşiminden çok bir ateşleme tutuşturma çırası gibi" idi. Harris Mayıs'ta Köln'e saldırmak için 1.046 uçağı bir araya getirdi. Bu ve ardından gelen Essen ve Bremen'e yönelik iki 'bin uçaklı bombardıman akını' muazzam yankı uyandırdı. RAF 1942'de Luftwaffe'nin 1940 ve 1941'de İngiltere'ye taşıdığı bombalardan biraz azını Almanya'ya bıraktı. Kasım 1942'de İngiliz Hava Kuvvetleri komutanı Portal, 1943 ve 1944'te çok daha fazla saldırı önerdi. Bu kez 6 bin ön hat bombardıman uçağından oluşan bir kuvvet istedi ve ne yapılabileceğinin bir örneği olarak Köln'e bin uçaklı bombardıman saldırısı düzenledi. Portal, 90 dakikada şehrin iç bölgesinin üçte birinin tamamen tahrip edildiğini, 20 bin evin yıkıldığını ve diğer birçoğunun hasar gördüğünü, 200 bin insanın şehri tahliye etmek zorunda kaldığını iddia etti. (Aslında 3 bin ev yıkıldı ve çoğu kısa süreli olsa da 45 bin insan evsiz kaldı.) Portal nüfusu 50 binden büyük her Alman sanayi şehrine 'Köln' yoğunluğunda 10 saldırı sözü verdi: 6

milyon evin yıkılacağı, 25 milyon Almanın evsiz kalacağı ve 900 bin kişinin öleceği tahmininde bulundu. Portal'ın planı, Amerikan uçak ve müretteb atı gerektirdiğine ilişkin sorunu da getirdi. Ancak Birleşik Devletler Hava Kuvvetleri İngiliz taktiğini onaylamadı. Dikkatle askeri önemdeki seçilmiş hedeflere gündüz gerçekleştirilecek saldırıya yönelik kesin bombardımanı yeğledi. Deneyim RAF'a savunulan hedeflere gündüz saldırılarının engelleyici maliyette olduğunu ve bu ölçekte gece saldırılarının sadece büyük şehirlere yönelik olabileceğini öğretmişti. Amerikalılar birkaç önemli sanayide ciddi tahribata sebep olmanın birçok sanayide önemsiz zararlara sebep olmaktan daha iyi olduğuna inandı. İngilizler tercih şansının olmadığını ve bütün Alman ekonomisi ve Alman moralinin hedef olması gerektiğini düşünüyordu. Amerikan havacıları bu tutumun savurganca olduğunu düşündü ve İngilizlerin düşman avcı uçaklarının ağır bombardıman uçaklarını her zaman yenmesi gerektiğini kolayca kabul ettiklerine inandı. İyi silahlandırılmış disiplinli birimlerin ve iyi zırhlanmış bombardıman uçaklarının gündüz çarpışmalarında bile savunmadaki savaşçıları savuşturabileceğini ileri sürdüler. Portal, eğer Almanya içlerine gündüz saldırıları yapılacaksa, bombardıman uçaklarının avcı uçaklarının refakatine gereksinim duyduğunu ileri sürdü ve yeterince uzun menzilde etkili bir avcı uçağı tasarlamanın olanaksız olduğunu iddia etti.

Churchill Almanya'yı sadece hava bombardımanıyla yenilgiye uğratma planının başarısından hâlâ kuşkuluydu ve bu nedenle Amerikanın bombardımanda yoğunlaşmasını teşvik etmenin, özellikle Amerika'nın Alman topraklarını bombalamaktaki kabiliyetinden de kuşkulu olduğundan, tedbirsizlik olduğunu düşündü. Öte yandan, Amerikan bombardıman harekâtına yönelik planlarının kabul edilmesi koşuluyla Avrupa savaşını önce Müttefik stratejisinde götürmek konusunda USAAF (ABD Hava Kuvvetleri) liderlerine güvenilebilirdi. Bu liderler ABD donanmasının temel Amerikan çabasını Pasifik'e kaydırmaya yönelik tehlikeli eğilimine karşı koymaya yardım edecekti. Üstelik, gündüz hava üstünlüğünü kazanmayı ima eden Amerikan gündüz bombardıman harekâtı, ABD ordusunun başındaki Marshall'ın büyük bir bombardıman harekâtının Kuzeybatı Avrupa'nın istilası için istenebilir, hatta elzem bir başlangıç olarak görmesine neden oldu. Bu şekilde Avrupa'nın asıl istilasından önce Almanya'nın gücünü azaltma gereksinimi konusunda Brooke ve İngiliz Genelkurmayı ile uzlaşmaya varabilirdi. Böylece, İngiliz-Amerikan stratejisini yapanlar 'Birleşik Bombardıman Saldırısı' konusunda uzlaştı.

21 Ocak 1943'te Kazablanka toplantısında Birleşik Genelkurmay İngiltere'deki İngiliz ve Amerikalı bombardıman kumandanlarının harekâtını yönetmek üzere bir direktif yayınladı. İki tarafın düsturlarını birleştirdi. İngiliz havacıların dilinde harekât 'Alman askeri, sınai ve ekonomik sistemini giderek altüst ve tahrip etmeyi ve Alman halkının moralini silahlı direnme kapasitesinin ölümcül zaafa uğradığı noktaya kadar bozmayı' gerektirdi, ve sonra Amerikan diline girdi ve kesin hedef sistemleri belirtti. Ancak, hedef sistemler üzerine saldırılar 'hava ve taktik yapılabilirlik zaruretine bağlıydı'. İngilizlere açık kalan yol, gündüz bombardımanına karşı gecenin değeri konusunda Amerikalıları ikna etmesi ve Amerikalıların İngilizleri bunun tersine ikna etmesiydi. Çok geçmeden Amerikan 8. Hava Kuvvetleri Komutanı General Eaker, altı seçilmiş hedef sisteminin yok edilmesiyle savaşı kazanma planını ortaya çıkardı. Eaker'ın iyimserliği, İkinci Dünya Savaşı'nda çok sık olduğu gibi, bombardıman mürettebatının Fransa ve Benelüks ülkelerine yaptıkları saldırılardan sonra tahrip edilen Alman uçaklarının sayısına ilişkin olarak ileri sürdükleri tuhaf bir biçimde şişirilmiş iddialarla güçlendi. 1942'nin son altı ayında 223 Alman uçağını vurarak düşürdüklerini iddia ettiler, oysa gerçek rakam 80'den azdı.

27 Ocak 1943'te, 'Uçan Kale' olarak adlandırılan B-17'lerden ve 'Liberator' denilen B-24'lerden oluşan 91 uçak Willhelmshaven'i bombalağı zaman, Amerikan bombardıman uçakları ilk kez doğrudan Almanya'ya saldırdı. 1943 İngiliz-Amerikan bombardıman yarışı o zaman başladı. İngilizler kazandı: Bırakılan bombaların ağırlığı olarak, sürdürülen saldırı uzunluğu olarak ve bütün hava akınlarının en korkutucu başarılarından biri olarak, üstün gelen taraftı. 24 Temmuz gecesi, 791 İngiliz bombardıman uçağı Hamburg için havalandı. Ertesi gün, 181 Amerikan uçağı oradaki denizaltılara ayrılmış alanları hedefledi ve 26 Temmuz'da 54 uçak daha havalandı. 27 Temmuz'da Bombardıman Komutası Hamburg'a 787 ağır bombardıman uçağı gönderdi. İki gece sonra Bombardıman Komutası bölgeye 777 uçak daha gönderdi, ve 740 bombardıman uçağının gönderildiği 2 Ağustos'ta yine bir başka hamle gerçekleştirildi. Yansıyan şeritler yığınından bir radar karıştırıcı olan PENCERE, Alman savunmasını karıştırdı, ve İngilizler toplanıp çabucak yinelenen saldırıları gerçekleştirebildi. İngiliz bombardıman uçaklarının üçte birinden fazlası bombalarını şehrin merkezinde hedeflenen noktanın yaklaşık 5 km. içerisine bıraktı. 27 Temmuz'un erken saatlerinde bir yangın bombardımanı yağmuru

dev bir fırına düşmüş gibi eriyen Hamburg'un merkezinde yangınları başlattı. Sıcaklık 1.000 santigrat dereceye ulaştı. Bu insan yapımı cehennem, lokal yangınları birleştiren kasırga şiddetindeki rüzgârları, 15 kilometrekareyi aşan bir alanı kapsayan bir yangın fırtınasının içine emdi. Oksijen eksikliği sığınaktakilerin yangında kül olmadan önce havasızlıktan boğulmalarına neden oldu. Birkaç gün içinde Hamburg'da 40-50 bin insan öldü. Hamburg Polis şefi manzarayı şöyle anlatıyordu:

> Kuduran yangın fırtınasının ortasında, ölenlerin çığlıkları ve inlemeleri, ve sürekli bomba gürültüsü (...) çocuklar kasırganın gücüyle annelerinin ve babalarının ellerinden sökülüp ateşe savruldu. Kurtulduğunu düşünenler sıcağın bitirici gücüyle yere düşüp ânında öldü. Sığınaktakiler, ölüler ve can çekişenlerin arasından yol bulmak zorunda kaldı. Yanma tehlikesi kurtarıcılar için de geçerli olduğundan, hastalar ve halsizlerin geride bırakılması gerekti... En geniş hayal gücü bile hava akını sığınaklarına gömülen birçok insanın tüyler ürpertici dehşet sahnesini tanımlamayı ve boyutlarını ortaya koymayı asla başaramayacaktır. Gelecek nesiller bu sadist düşmanın ölüm saçan şehvetinin kurbanı olan masumların yazgısına, sadece saygıyla başlarını eğebilir.

RAF Bombardıman Komutası Komutanı Harris 1943'ü zafer kehanetleriyle bezedi. 15 Mayıs'ta, bombardıman harekâtı "bana göre şaşırtıcı kısalıkta olacak bir zaman süreci içerisinde öldürücü olmaktan geri duramaz;" 3 Kasım'da, "USAAF üzerine giderse, Berlin'i bir uçtan diğer uca harap edebiliriz. 400-500 uçağa mal olacaktır. Almanya'ya ise savaşa mal olacaktır;" 7 Aralık'ta, "Almanya'yı 1 Nisan 1944'te mahvolmuş ve teslim olması kaçınılmaz bir duruma getirmek için tek başına Lancester gücü yetecektir, gerçekten yetecektir," demekteydi. Hava Kuvvetleri kurmay başkan yardımcısı Hava Mareşal Bottomley, kuşkulanmaya başladı. Harris'e Hitler'den bahsetti: "Alman halkı gece saldırılarından korkarken, Hitler ve Alman Yüksek Komutası fabrikalara yönelik tam isabetli gündüz saldırılarından korkuyordu. Hitler, önemli bir süre halkın moralini kontrol edebileceği konusunda açıkça övünüyordu." Harris'in şefi Portal, hâlâ tereddütlü bir umut içindeydi. Aralık 1943'te Birleşik Genelkurmaya, RAF'ın 38 Alman şehrindeki meskun alanların dörtte birini mahvettiğini ve "muhtemelen 6 milyon ya da daha fazla insanı evsiz bıraktığını ve gittikleri bölgelere korku ve umutsuzluk yaydığını" söyledi. Alman-

ların morali "aşırı derecede bozuktu" ve sanayi tahribatı "Almanya'nın savaşı devam ettiremeyeceği noktaya doğru (...) en azından yolu yarılamış" olabilirdi. Belli ki Portal, alan bombardımanının üretim kadar moral üzerinde de ciddi etkisi olduğunu düşünüyordu ve yorumu onun Harris'i bombardıman uçaklarının saldırısının, birinci öncelik olarak genel kentsel nüfus yerine doğrudan Luftwaffe'yi zaafa uğratmayı hedeflemesi gerektiği yönündeki İngiliz-Amerikan anlaşmasına tabi kılma girişimlerinin zayıflığını açıklamaya yardımcı olur.

Gecelerin uzaması Harris'e bir şans yarattı. 18 Kasım 1943 ile 24 Mart 1944 arasında RAF bombardıman uçakları 9 bini aşkın sorti yaparak Berlin'e 16 akın düzenledi. Bu arada, Bombardıman Uçakları Komutası 19 alan saldırısında 11 binden fazla sortiyle diğer hedefleri vurdu. Berlin büyük hasar gördü, ancak İngiliz bombardımanı 'Belin'i bir uçtan diğer uca harap' edemedi. Bombardıman Uçakları Komutası Şubat 1944'te "Nazi idari mekanizmasının, askeri ve sınai örgütlenmelerinin ve, her şeyden önemlisi, morallerinin bu saldırılarla iyileşemeyecek biçimde ölümcül darbeye maruz kaldığı" yönündeki iddiasında haklı çıkmadı. Patlamalar ya da yangınlar Berlin'deki evlerin en azından beşte birini yok etti ve 5 binden fazla sivil öldü, ancak zafer Alman savunmacılarındı. Almanya içlerine yönelik saldırılar onlara şans yarattı: 'Berlin Savaşı'nın 35 büyük akınında İngilizler ortalama % 5,2 kayıp verdi. Bu oranda, bombardıman uçakları mürettebatının 30 sortilik ilk görev turundan kurtulma şansları % 50'den az oldu, ve diğer 20 operasyonu içeren ikinci normal turla bütün bir hava mürettebatı kariyerinin kurtulma şansı daha da azdı. Daha da kötüsü, 1944 başında kayıp oranı arttı. Aralık 1944'te Berlin'e yapılan dört saldırıda bombardıman uçakları, her harekâtta gücünün ortalama % 4,8'ini kaybetti, ancak Ocak 1944'te Berlin'e yapılan altı saldırıda ortalama kayıp % 6,1 olurken, başka yerlere yönelik üç saldırıda kayıp % 7,2 oldu. Şubat'ta Berlin'e yapılan bir akında kayıp % 4,8'di, ancak Leipzig'e saldırıda, saldıranların kaybı % 9,2 oldu. Ardından, Bombardıman Uçakları Komutası diğer hedefleri değiştirdi ve Alman gece saldırılarını önlemek için güçlerini böldü. Direnişe geçen Berlin'e 24 Mart 1944'te yapılan yeni bir saldırı % 9,1 kayba yol açtı. 30 Mart'ta Nuremberg'e yoğunlaştırılmış bir bombardıman girişimi, saldıranların % 11,4'ü dönmediğinde bir felakete dönüştü. 545 İngiliz hava mürettebatı öldü; Almanların kaybı, çoğu sivil 129 kişiydi. Harris artık Hamburg'a bu tür felaket getiren yoğunlaştırılmış ve yinelenen saldırılara girişemezdi. Nisan

başında, "Alman savunmacıların gücü, en sonunda, ağır bombardıman uçaklarının mevcut yapısı ve yöntemiyle yapılan gece bombardıman saldırılarının uzun vadede sürdürülemeyecek kayıp yüzdesi gerektireceği bir noktaya ulaşacak" diye yazdı. İngilizler gece bombardımanına Alman avcı uçaklarından kaçınmak için başlamıştı. Şimdi, geceleri giderek daha fazla Alman avcı uçağı uçuyordu. Luftwaffe kazanıyordu.

Bu arada Luftwaffe, ABD 8. Hava Kuvvetleri'ni de yenilgiye uğratmıştı, ancak Amerikalılar yanıt verdi. İngilizler, İkinci Dünya Savaşı'nda sıkça olduğu gibi, Amerikalı komutanları deneyimin kendilerine büyük dirayet sağladığı konusunda ikna edemedi. ABD Hava Kuvvetleri tam isabetli gündüz bombardımanı yapmakta ısrar etti. 1943'te Kuzey Afrika seferi ve Amerika'nın Uzakdoğu'ya yönelik hedef şaşırtma girişimleri, 8. Hava Kuvvetleri'nin İngiltere'deki gücünü azalttı. Ancak Mayıs sonunda saldırı kuvvetlerinin gücü yaklaşık 60 ağır bombardıman uçağından yaklaşık 250 ağır bombardıman uçağına çıktı. Bu süre zarfında Amerikan bombardıman uçakları, özellikle Birleşik Genelkurmayın önceliği Alman denizaltılarına ve tersanelere yönelik saldırılara vermesinden dolayı, Alman işgalindeki ülkeler üzerine yoğunlaştı ve Almanya içlerinde daha sıkı korunan hedeflere çok az saldırı düzenlendi. Yine de % 5,6 civarında kayba maruz kaldılar. En fazla zararı Alman avcı uçakları verdirdi.

1943'ün ikinci yarısında, ABD 8. Hava Kuvvetleri savaş verdi. Avcı uçakları korumasının çok ötesinde, Almanya içindeki uçak fabrikalarına ve Luftwaffe'ye destek veren donanımlara saldırı başlattı. Yeni safha Temmuz'da, havalanan uçakların, hedefi gerçekten bulan bombardıman uçaklarının en az % 19'una tekabül eden bir oranda, % 9'luk kayıpla, Kasen ve Oschersleben'e yapılan saldırılarla başladı. Ağustos'ta Ruhr, Schweinfurt ve Regensburg'a giden uçakların % 12'si dönmedi. General Eaker bombardıman uçaklarını Ekim'de tekrar Almanya içlerine gönderdi. Frankfurt, Wiesbaden ve Saar'a yönelik saldırılar sadece % 4,5 kayıp getirdi. Ancak 10 Ekim'de Alman savunmacılar Munster'e gönderilen bombardıman uçaklarının yaklaşık % 10'unu düşürdü ve 8. Hava Kuvvetleri 14 Ekim'de Schweinfurt'ta, bilyeli yatak üretim merkezinde korkunç bir darbe yedi. Hepsi iddia edilen öz savunma kapasitelerinden dolayı Uçan Kale olarak adlandırılan 291 bombardıman uçağı Schweinfurt'a ulaşmaya çalıştı. 229'u başardı. Bunlardan 60'ı yok edildi. Gerçi Schweinfurt felaketiyle aynı gün USAAF Kurmay Başkanı General Arnold, Luftwaffe'nin çökmek üzere olduğunu açıkladı. Amerikalı komutanlar kendi bombardıman mürette-

batları tarafından, dürüstçe olsa da, aşırı abartılı iddialarla bir kez daha yanıltılmıştı. Aslında bu iddialar Alman avcı uçağı gücünün artması ve Amerikanın hava üstünlüğünü ele geçirme girişiminin başarısız olmasıyla giderek önemsizleşti. Portal Almanya'nın 'refakatçi avcı uçağı menzili ötesinde' uzun menzilli gündüz bombardımanın imkânsız olduğuna ilişkin inancının doğrulandığını anladı. ABD'nin Avrupa'daki stratejik bombardıman komutanlığına yeni getirilen General Spaatz, aksine, Ocak'ta 'P-51'ler alana giderek daha çok girerken' avcı uçağı menzillerinin çok yakında artırılacağını kaydetti.

P-51 ya da Mustang ilk olarak Birleşik Devletler'de İngiliz teknik şartnamesine göre üretilmişti. İlk Mustang 1941 sonunda teslim edildiğinde RAF hayal kırıklığına uğradı ve Mustang'i avcı uçağı olarak kullanmadı. Daha sonra bu uçakla USAAF da ilgilenmedi. Neyse ki Rolls-Royce şirketi Spitfire avcı uçağı ve Lanchester bombardıman uçağını güçlendiren Merlin motorlarının bir türü olan orijinal Amerikan motorunun yerini alabilecek değerde olduğunu düşündü. P-51B Mustang, Birleşik Devletler'de yapılan Packard-Merlin motoruyla, Rolls-Royce lisansı altında ortaya çıktı. Uzun menzille performansı birleştirerek dünyadaki en iyi avcı uçağı oldu. Üretim Haziran 1943'te başladı, ama General Arnold ancak Schweinfurt felaketinin ardından bol miktarda üretilmesi ve avcı uçağı olarak kullanıma ayrılması için emir verdi. Mayıs 1945'te 14 bin Mustang üretilmişti. Şubat 1944'te General Spaatz Luftwaffe'yle savaşı yeniden başlattı. 20 Şubat'ta Avrupa'da hava açıktı ve ABD Hava Kuvvetleri kesin isabetli gündüz bombardımanı 'Büyük Hafta'sını başlattı. 8. Hava Kuvvetleri İngiltere'den ve 15. Hava Kuvvetleri Güney İtalya'dan 20, 21, 22, 24 ve 25 Şubat'ta Almanya'daki uçak fabrikalarına saldırdı. Amerikan bombardıman uçakları çoğu İngiltere'den yaklaşık 4 bin sorti yaptı ve RAF Spitfire'ların katkısıyla birlikte Amerikan refakatçi avcı uçakları tarafından yaklaşık 3.500 sorti yapıldı. RAF Bombardıman Uçakları Komutası, 'Büyük Hafta' ile işbirliği içinde geceleyin yaklaşık 2 bin sorti yaptı. Almanya üzerinde uçan Amerikan bombardıman uçakları için yeni olan, bombardıman uçaklarıyla avcı uçaklarının bulaşamadığı yerler dışında, her yerde refakat nezaretinde olmalarıydı. Almanlar Amerikan bombardıman uçaklarının yaklaşık % 6'sını düşürdü ancak yaklaşık 450 tek koltuklu avcı uçağı kaybetti. Alman avcı uçakları daha korkunç çarpışmalarla karşılaştı. Mart 1944'te 8. Hava Kuvvetleri diğer altı kente ek olarak Berlin'e dört ağır saldırı düzenleyerek tekrar meydan okudu. (Bu saldırılardan sadece iki-

sinde nişancılar hedefi görebildi, ve diğerlerinde radar gözlemiyle, İngilizlerin gece bombardımanı gibi, rasgele alan bombalaması yaptılar.) Almanlar bu ay içinde 450 gündüz avcı uçağı daha kaybetti. Alman avcı uçağı gücü Şubat ve Mart 1944'teki kayıplarını asla telafi edemedi. Nisan'da, Birleşik Genelkurmayın kabul ettiği gibi, Kuzeybatı Avrupa'nın işgali için acil hazırlıklar hem RAF Bombardıman Uçakları Komutası hem de ABD Hava Kuvvetleri'nin baş görevi haline geldi.

Bu emir Müttefik liderler arasında münakaşalara yol açtı. 'Bombardıman baronlarının' şefleri Spaatz ve Haris, kuvvetlerinin, kendilerine bırakılması halinde, nasıl yapılacağı konusunda anlaşmazlık içinde olsalar da, savaşı kazanabileceğine inanıyorlardı. Spaatz Alman sentetik petrol üretimine saldırmak istedi. Sonra Amerikan uçakları kendi yakıt kaynaklarını savunmak zorunda kalacak olan Alman gündüz avcı uçaklarıyla savaşı ilerletecekti ve üç ay içerisinde yakıt kayıpları bütün Alman savaş mekanizmasını durduracaktı. Harris Alman kentlerinin devamlı tahrip edilmesinde ısrar etti. Yaklaşan istilanın komutanı, General Eisenhover'in desteklediği İngiliz Hava Mareşal Tedder, toplanma noktalarına, özellikle manevra istasyonlarına saldırılarla nakil sistemlerini imha etmeyi talep etti. Ordular tarafından desteklenen Müttefik Kuvvetler taktik hava kuvvetleri RAF komutanı, Alman yakın istila bölgesine giden demiryolları ve karayollarını kesmeyi istedi. Harris, yanıt olarak, onun bombardıman uçaklarının hatalı olduğunu vurguladı ve abarttı, on binlerce Fransız'ın öleceği tahmininde bulundu ve Churchill'in Fransa ve Belçika kara ve demir yollarına yapılacak saldırılara karşı çıkmasını sağladı. Sonunda, herkesin istediği biraz gerçekleşti ve Harris ve Spaatz yaklaşan istilaya katkıda bulunmaları gerektiğini kabul ettiler. Almanların yeni füze fırlatma hazırlıkları Müttefik Devletler ağır bombardıman uçaklarını daha fazla hedefe saldırmak zorunda bıraktı. Ancak, stratejik bombardımana devam ettiler ve ABD 8. Hava Kuvvetleri petrole saldırmak için gündüzlerin uzamasından yararlandı. ABD 15. Hava Kuvvetleri 5 Mayıs'ta Romanya Ploesti'deki petrol kuyularına bir dizi saldırı başlattı ve ABD 15. Hava Kuvvetleri 12, 28 ve 29 Mayıs'ta Almanya'daki petrol rafinelerine ve sentetik petrol fabrikalarına saldırdı. Almanlar saldıran ağır bombardıman uçaklarının yaklaşık % 7'sini pilotlarıyla düşürdü ve azalan avcı uçağı güçlerinin bir kısmını Almanya'da tutmak zorunda kaldı.

Almanya üzerindeki hava savaşının sonunda Müttefik Devletler'in Normandiya saldırısını desteklemek için kullandığı 10 bin savaş uçağına

karşı, Almanların Kuzey Fransa'da sadece 170 tek koltuklu avcı uçağı hazırdı. Birkaç gün içerisinde Almanya'dan 300 tane daha geldi, ancak pilotlar alışık olmadıkları üslerden hareket etmek zorunda kaldıklarından bu uçak transferi kayıpları da getirdi. Bu, Luftwaffe'nin temel zaafını vurguladı: tam eğitimli pilot ve mürettebat eksikliği. Goering ve kurmay subayları, eğitimi artık geri dönülemeyecek noktaya gelene kadar ihmal etti ve 1944 ortasından sonra, Alman sanayisi Luftwaffe'nin kullanabileceğinden fazla uçak imal etti. Yakıt sıkıntısı, özellikle havacılık ruhu, Rusya'nın istilasından sonra Alman planlamacıları son derece üzdü ve Hava Kuvvetleri Yüksek Komutası eğitime yeterli petrol tahsisatı vermeyi başaramadı. Üstelik, savaşın çoğu bölümünde faal hava filosu komutanları eğitimi kontrol etti ve harekâta ilişkin herhangi bir krizde uçaklar ve eğitimli mürettebat için eğitim okullarına hücum etti. İyi bir avcı uçağı pilotunun en az 300 uçuş saatiyle bir yıllık eğitime gereksinimi vardı. İngiliz ve Amerikan pilotlar 400 saat ya da üzerinde bir uçuş eğitimi aldılar; Temmuz 1944'ten sonra Almanlar, çoğu kez modern savaş uçaklarını kullanma şansı bulamadan tamamlanan ortalama 115 saatlik eğitimle uçtular. Baştan savma eğitim kazalara ve yüksek kayıplara yol açtı; savaşta deneyimsizlik sergilendi. Üstelik, yetersiz eğitim, kötü havada aletlerle uçak idare edemeyen pilotlar üretti. Müttefik Devletler'in saldırıları yakıt sıkıntısını daha da artırınca pilotların kalitesi de iyice düştü ve bu nedenle petrol üretiminin savunması biraz daha zayıfladı. Sonunda, başarım açısından bütün Müttefik uçaklarını geride bırakan dünyanın ilk jet uçaklarından bazıları, onlardan yararlanamayan insanların ellerine verildi.

İstila ayı olan Haziran 1944'ten sonra ABD 8. Hava Kuvvetleri özellikle petrol üzerine yoğunlaşarak, temel çabasını Alman hedeflerine çevirdi; öte yandan RAF Bombardıman Uçakları Komutası asıl dikkatini Eylül'e kadar Fransa'daki ordulara yöneltti. Ondan sonra, Luftwaffe yakıt sıkıntısı çektiğinden, İngiliz bombardıman uçakları Alman hedeflerine yönelik saldırıları bahardakine göre çok daha az tehlikeli buldu. Üstelik, Alman gece avcı uçakları için avını bulmak şimdi çok daha zordu. Gece bombardımanının başarısı ve başarısızlığı giderek elektronik bilimine bağlı kaldı. İngilizler kesintisiz elektronik rehberlikle uçaklarına kılavuzluk ettiği zaman ve bombalarını bıraktıklarında, bu uçaklar bulutlu havalarda bile etkili vuruşlar yaptı; Luftwaffe İngiliz radar sinyallerini keşfettiği ve İngiliz bombardıman uçaklarını bulmak için kendi radarlarını kullandığı zaman büyük kayıplar verdirdi. 1944 ilkbaharında, Alman gece avcı uçakları

İngiliz bombardıman uçaklarını üç yolla buldu: İngiliz denizcilik yardımı H2S'den sinyalleri toplamak için NAXOS kullanarak; İngiliz bombardıman uçaklarının arkalarında bulunan ve Alman avcı uçağının varlığını bildirmesi için kullandıkları MONICA'yı ortaya çıkarmak için FLENSBURG kullanarak; İngiliz havacıların boş yere, ve yanlış olarak, Alman projektörleri ve uçaksavar toplarının hedefini şaşırttığına inandığı, İngiliz ve düşman uçaklarını ayırt etme sistemi IFF sinyallerini kullanarak. Alman elektronik mühendisleri hepsini kapsamak için, mevcut İngiliz PENCERE müdahalesinden bağışık, İngiliz bombardıman uçaklarını 6,5 km. mesafeden ortaya çıkarabilen kısa dalga bir radar üretti: LICHTENSTEIN SN2. 13 Temmuz 1944'te Junkers 88'lerin en son elektronik donanıma sahip, en yeni gece avcı uçağı türlerinden birinin pilotu yanlışlıkla İngiliz toprağına indiğini ümitsizlik içinde fark ettiği zaman, Almanlar avantajlarını kaybetti. Çok geçmeden Bombardıman Uçağı Komutası mürettebatı H2S'lerini ancak kısa süreli çalıştırmaya başladı. MONICA'dan vazgeçildi ve IFF iptal edildi. İngilizler Eylül'den itibaren LICHTENSTEIN SN2'yi engellemeye başladı. Üstelik Müttefiklerin Fransa ve Belçika'daki ilerlemelerinin bir sonucu olarak, G-H denizcilik ve bomba-nişanlama sistemi yer istasyonları Almanya'ya yaklaşırken, Alman erken uyarı radarı geriye çekildi.

Avrupa'daki Bombardıman Uçağı Komutası ve ABD Stratejik Hava Kuvvetleri, felaket getirecek boyutta ölüm ve yıkımlara yol açmaya hazırdı. Birkaç deneyimli Alman gece avcı uçağı pilotu, yakıt olduğunda ve bir hedef bulabildiklerinde yine kayıp verdirdi; ancak, sayısal olarak güçlü kalsa da, Alman gece avcı uçağı gücü artık büyük boyutlu zaferler kazanamadı. 1945 yazında İngiliz Bombardıman Uçağı Komutası yaklaşık 1.600 uçaklık bir savaş gücüne ulaşırken, ABD 8. Hava Kuvvetleri İngilizlerinkinden daha küçük bomba yükleriyle olsa da 2.000 bombardıman uçağını devreye sokabildi. 1 Eylül 1944 ile savaşın sonu arasındaki sürede RAF Almanya üzerine yaklaşık 400 bin ton, USAAF ise 350 bin tona yakın bomba bıraktı; bu rakam Almanların İngiltere'ye bombardıman uçaklarıyla, uçan bombalarla ve roketlerle gönderdikleri miktarın on katı kadardı. Amerikan bombardıman uçakları gündüz petrol ve nakil hedeflerine yoğunlaştı. İngilizler sonunda gündüz bombardımanına döndü, ancak esas faaliyetleri geceye kaldı: Petrol ve nakliyeye karşı, özellikle Ruhr bölgesinde ve yine en güçlü biçimde, kentlere yönelik alan bombalaması gerçekleştirdiler. Bu dördüncü büyük yangın kıyametiyle sonuçlandı. Hamburg, Kassel ve Darmstadt'ın ardından Dresden de boyun eğdi.

Ocak 1945'te Kızıl Ordu Doğu Almanya'ya yönelik saldırı başlattı ve Batılı müttefikler, hem Batılı müttefiklerin gücünün hem de ittifaka bağlılıkların göstergesi olarak, tercihen açık ve siyasal açıdan yararlı bir biçimde, nasıl yardım sağlanacağını değerlendirdi. Spaatz İngiliz hava kurmay subaylarıyla, Churchill'in de onayıyla, petrol çıkarma tesislerine ikinci öncelik verilmesi konusunda anlaştı, bombardımanın hedefi, 'ağır saldırının doğudan sivil tahliyesinde büyük karışıklıklara neden olacağı ve diğer cephelerden takviyeleri engelleyeceği' Berlin, Dresden, Leipzig, Chemnitz ve diğer şehirler olacaktı. 4 Şubat'ta Yalta'da Rus Genelkurmayının başkan yardımcısı, 'iletişim hatlarına yapılacak karşı hava saldırılarıyla' Almanların birliklerini doğu cephesine taşımasının engellenmesini isteyerek bu saldırıları destekledi. 13 Şubat 1945 gecesi 800'den fazla İngiliz bombardıman uçağı Dresden'e uçtu ve savaşın en tahripkâr saldırılarından birini yaptı; ertesi gün 400'den fazla ve 15 Şubat'ta 200 tane daha Amerikan bombardıman uçağı geldi. Kimse ne kadar insanın öldüğünü tam olarak bilmese de, İngiliz saldırısı kesinlikle Avrupalıların yaptığı herhangi bir hava bombardımanından, belki de, atomun tahrip ettiği Hiroşima dahil, diğer bütün hava akınlarından daha fazla ölüme neden oldu.

İngiliz ve Amerikalı siviller savaşın sonunun gelmekte olduğunu savaşan askerlerden daha açık olarak gördüklerinden, ve Dresden'in savaştan çok sanatla bağlantılı bir adı olduğundan, bombardımanın doğurduğu yarı bastırılmış moral huzursuzluk yeni bir ifade buldu. Sivil kayıplar endişe yarattı. Savaştaki toplumlarda insanlar diğerleriyle savaşmak için düşman toplumların eğitildiği ve donatıldığı gibi eğitildi ve donatıldı. 'Savunmasız', 'masum' sivillere saldırmak, savaşın etkisini, savaşmak şöyle dursun çalışamayacak durumdaki insanlara da yaydı. Birkaç eleştiri de, güzel binalara yönelik vahşi tahribatı tatsız buluyordu. Bombardıman harekâtıyla doğrudan ilgili olanlarla bu harekâtların adlarına gerçekleştirildiği insanlar, geleneksel silahlarla yapılan çarpışmalarda gerekli görmedikleri mazeretlere ihtiyaç duydular. Yetkililer üç tartışma çizgisi önerdi. İngiliz-Amerikan bombardıman uçaklarından Yehova'nın intikam melekleri olarak bahsettiği 30 Haziran 1943 konuşmasında Churchill, bu önerilerden ikisine yer verdi. (karşılaştırınız, Hoşea 8:7*)

* "Çünkü rüzgâr eken kasırga biçer. Baş vermeyen buğday un vermez. Verse bile yabancılar yutacak onu." (y.n.)

> Şimdi rüzgâr eken fırtına biçiyor... Bu, Alman halkı için kasvetli bir görünüş (...) ancak Alman ordularının şimdi neredeyse bütün Avrupa'ya bela olan korkunç zalimlikleri ve gaddarlıklarıyla, yardakçı işkencecileri ve gauleiter'lerini* hatırlarsak (...) adaletin kılıcını taşıdığımıza ve bu kılıcı azami şiddetiyle, tamamen ve sonuna kadar kullanmaya kararlı olduğumuza emin olabiliriz.

Böylece Churchill, ilk olarak, Almanların sivilleri bombalamaya başladığını ve bu nedenle kendilerinin de Alman sivilleri bombalamasının yasal olduğunu, ikinci olarak da, Almanların cezayı hak ettiğini ileri sürdü.

Bu tezler şimdi, o zamanki kadar çekici gelmiyor: Savaş uluslara karşı yapılır ve savaş zamanında insanlar politikaları ahlaksız olan bir ulusun bireylerinin de ahlaksız olduğuna özellikle kolay inanır. Almanlar 'Hunlar'dı: Yegâne iyi Alman ölü bir Alman'dı. Savaştan entelektüel olarak sarhoş olanlar için bile üçüncü mazeret en ağırıydı: şehirlerin bombalanmasının savaşın daha çabuk kazanılmasına yardımcı olacağı. Bu, savaşın dehşet ve korku buhranına set çeken yegâne törel ilkeyi, dayatılan acıların amaçlara ulaşmak için gerekenin en küçüğü olması gerektiği ilkesini akla getirdi. 'Askeri hedefleri' bombalama girişimlerini savunmak nispeten kolaydı: Örneğin, sivillerin ölümü kaçınılmaz ancak doğal bir sonuç olduğunda, askeri malzeme üreten fabrikaların ve bunları nakleden kanalların, demiryollarının, köprülerin ve tünellerin bombalanması. Avrupa'daki ABD Hava Kuvvetleri, bu nedenle, İngiliz Bombardıman Uçağı Komutası'ndan daha az tartışmaya neden oldu. Amerikalılar askeri değerlerine göre ayrı olarak seçilen hedeflerin kesin olarak belirlenip bombalanması girişiminde bulundu; İngilizler sivil işçileri korkutmak ya da öldürmek için yerleşim alanlarına saldırdı. Etki genel olarak aynıydı: Amerikan bombalarının en azından yarısı bulut ya da sisten dolayı rasgele atıldı ve 1944'te Amerikalıların bu görünmez hedeflere yönelik isabet oranı İngilizlerden daha düşüktü; İngilizler kesin hedefleri (özel filolarıyla) bombalamaya çalıştığında, herhangi bir Amerikan birliğinin ulaşacağından daha büyük başarılar kazandı.

Birçok sivil tesadüfen ölse, sakat kalsa veya evler ve meskenler bombayla yıkılsa da, çoğu insan fabrikaların, petrol rafinelerinin ve nakil merkezlerinin bombalanmasına razıydı. Ancak pek çok insan, düşmanın savaş gücünün azaltılması için bile olsa, sivillere ve evlerine kasten saldırmanın

* Nazi Partisi'nde bölge lideri. (y.n.)

yanlış olduğunu düşünüyordu. Alan bombardımanına yönelik eleştiriler Parlamento'da, hem Lortlar Kamarası'nda ve özellikle Chichester Piskoposu tarafından, hem de Avam Kamarası'nda iğneli bir şekilde "Düşmanlarınız iğrenç bir gaddarlıkta diye onlardan da iğrenç bir gaddarlık içinde olmanız gerçekten mantıklı mı" diye soran ve "hepimizin yüreklerimizin özünde coşkuyla sürdürebileceğimiz türde, açık şehirleri bombalayarak sürdürdüğümüzü düşünmediğim türde bir savaş olsun" diye devam eden Liberal Hopkins gibi üyeler tarafından ifade edildi. Hükümet beceriyle örtbas etti. 31 Mart 1943'te İşçi Partisi'nden Parlamento üyesi Stokes, Avam Kamarası'nda, "İngiliz havacılara dikkatlerini sadece askeri hedeflerle sınırlamalarından çok alan bombalaması yapmaları için talimatlar verilip verilmediğini" sordu. Hava savunma bakanı yanıtladı: "Bombardıman Uçağı Komutası'nın hedefleri daima askeridir, ancak gece askeri hedeflerin bombardımanı kaçınılmaz olarak bulundukları alanın bombalanmasını gerektiriyor." Harris, bombardıman uçakları mürettebatının hükümetin böyle gizlemeye çalıştığı emirlerden hoşlanmayabileceğinden endişeliydi. Harris, kuşkusuz Churchill'in 22 Şubat 1944'te Avam Kamarası'nda RAF bombardımanını savunurken, Chichester Piskoposu ve Lort Salisbury'nin protestolarına verdiği yanıtı tercih etti:

> Savaşı kısaltmanın bu temel aracını engellememiz ya da daha kısıtlamamız gerektiği fikri Müttefik hükümetler tarafından kabul edilmeyecektir. Alman halkı ve savaşmayanlar için uygun gidişat, savaş gereçleri üretim merkezlerini terk etmek ve kırsal alana sığınmaktır. Alman kentlerinde, kasabalarında ve fabrika merkezlerinde savaşa yönelik üretimi en geniş anlamıyla olanaksız kılma niyetindeyiz.

Dresden'den sonra, daha doğrusu, Dresden'e tepkiden sonra (Würzburg'un 16 Mart'ta tahrip edilmesi o kadar ses getirmedi), Churchill fikrini değiştirdi. 28 Mart'ta şöyle yazdı: "Dresden'in imha edilmesi Müttefik bombardımanının yürütülmesine karşı ciddi bir soru işareti bırakıyor... Etkili olsa da dehşet eylemleri ve kasti tahribattan çok, savaş alanının hemen ardındaki petrol ve iletişim gibi askeri hedeflere yönelik daha kesin bir yoğunlaşma gerektiğini düşünüyorum." Harris istekle yanıtladı:

> Her zaman savundum ve hâlâ savunuyorum ki (...) Alman askeri, sınai ve ekonomik sistemlerinin giderek tahribi ve altüst edilmesi sadece tek

> tek fabrikalara saldırılarla değil, ancak Alman sanayi kentlerinin devre dışı bırakılmasıyla gerçekleştirilebilir (...) kentlere yönelik herhangi bir savaş eylemi gibi yapılan saldırılar stratejik olarak mazur gösterilmedikçe hoş görülemez.

Harris sonraki ifadesiyle "müttefik askerlerin hayatını kurtararak (...) şahsen kalan bütün Alman kentlerini bir İngiliz neferinin kemiklerinin bedeli olarak görmüyorum," demek istiyordu. Harris savaş eylemlerini sonuçlarıyla değerlendirdi.

Sonraki tahlilciler onu haklı çıkarmadı. Petrol ve iletişim hatlarının kesin hedef gözeterek bombalanmasının Almanya'yı Harris'in yeğlediği alan bombardımanından daha fazla zayıf düşüreceğini ileri sürdüler. En kapsamlı araştırma olan Birleşik Devletler Stratejik Bombardıman Araştırması, alan bombardımanının Alman üretken kapasitesini 1943'te yaklaşık % 9, 1944'te yaklaşık % 17 oranında azalttığı sonucuna vardı, ancak savaş üretimindeki azalma Almanların askeri üretimi iyi durumda tutmak üzere yoğunlaşmasıyla geriledi ve böylece üretimdeki kayıplar önemsiz sektörlere kaydırıldı. Kentlere yönelik ağır ve başarılı alan baskınları ertesi ay üretimi % 55 gibi büyük bir oranda geriletti, ancak çoğu kent üç ayda normal üretimin % 80'ine –savaş amaçlı üretimin tamamen eski haline gelmesi denilebilecek bir düzeye– ulaşan bir kapasiteyi tekrar sağladı. Kaynaklarda yoğunlaşma, önceliklerin dikkatli tahsisi ve fabrikaların dağılımı, bombardımana rağmen 1943 ve 1944'te savaş üretimini gerçekten artırdı. RAF Bombardıman Uçakları Komutası'nın Ruhr'da net bir başarısı oldu: 1944'in ikinci yarısında bu bölgedeki çelik üretimi % 80 düştü. Toplam Alman üretimini yarıya indiren bu başarı kısmen alan bombardımanından, kısmen demiryolları ve su yolları nakliyesine yönelik kesin hedef gözeten saldırılardan geldi. Yüksek nitelikli çelik üretimindeki düşüşten dolayı Alman savaş üretimi muazzam stoklara müracaat edilerek sürdürüldü.

ABD Hava Kuvvetleri 1944 başında aylık 316 bin tondan Haziran'da 107 bine ve Eylül'de sadece 17 bine düşen sentetik petrol üretimine saldırıda başı çekti. Havacılıkta kullanılan yakıt sentetik petrolden sağlandı ve ikmal Nisan'da 175 bin tondan Temmuz'da 30 bin tona ve Eylül'de sadece 5 bin tona düştü. Sıkı şekilde savunulan petrol üretim tesislerine yinelenen saldırılar bu zaferi getirdi – en büyük tesis olan Leuna 22 kez bombalandı. 1944'te en etkili ekonomilerle bile, stoklar pratik olarak

tükendi, ve kışın uzun karanlık saatler ve kötü hava üretimde sadece küçük bir iyileşmeye izin verdi. Üstelik, sentetik petrol üretim tesislerine saldırılar, yan ürünler, nitrat ve dolayısıyla gübre, patlayıcı madde ve sentetik lastik üretimine yönelik bir tehdide de dönüştü. Bir başka hedefi, Alman demiryollarını bombalamanın önemli etkileri oldu:

Yüklü vagon sayısı

Hafta sonu	
19 Ağustos 1944	900.000
31 Ocak 1944	700.000
23 Aralık 1944	550.000
3 Mart 1945	214.000

Bu arada, su yolları trafiği engellendi. Sivil taşımacılıktaki kesintiler askeri üretim üzerindeki etkiyi geciktirdi; ancak Aralık 1944'ten sonra bütün sanayilerdeki üretim muntazaman düştü.

Üstelik, müttefik bombardımanı Almanları savunma araçlarında yoğunlaşmaya zorladı. 1944 baharında, gördüğümüz gibi, ABD Hava Kuvvetleri Alman avcı uçakları gücüyle çarpıştı ve Normandiya çıkarması sırasında Almanlara Müttefiklerin hava üstünlüğüne meydan okuma şansı tanımadı. Ayrıca, Alman uçaksavar topçu birlikleri çok sayıda insanı, pek azı üstün vasıflı olsa da, savaş cephelerinden uzaklaştırdı ve 88 mm.'lik top üretiminin büyük bölümünü sahra topu olarak kullanımdan ve, zarar verecek biçimde, savaşın en etkili tanksavar topu olmaktan alıkoydu. Stratejik bombardıman Alman savaş sanayisini kesinlikle zayıflattı. Ancak Harris, Mart 1945'te Alman kentlerinin bombalanmasının "ordulara Fransa ve Almanya'da kolay bir zafer bahşettiğini" iddia ettiğinde hayli abartılıydı. Aslında bu başka bir biçimde olabilirdi: Fransa'nın başarıyla istilası belki de 1944 sonundaki stratejik bombardımanın başarısının bir önkoşuluydu. Kanıtların gösterdiği gibi, Harris'in belirli hedeflere, onun deyimiyle 'her derde deva' hedeflere yönelik saldırılar yerine, alan bombardımanını tercih etmesi sağlıklı bir yaklaşım değildi. Kesin bir stratejik saldırı, aykırı koşullarda kesin hedef saldırısı yapabilecek bombardıman uçaklarını gerektirdi. Belirli hedeflere yönelen az sayıdaki daha iyi eğitimli mürettebat, Alman savaş ekonomisine 8. Hava Kuvvetleri harekâtı ve Bombardıman Uçakları Komutası'nın neden olduğundan daha az İngi-

liz, Amerikan ve Almanın yaşamına mal olarak, daha büyük bir etki bırakmış olacaktı.

Bombardıman moral üzerinde savaş öncesi strateji uzmanlarının beklediğinden daha az etki bıraktı. Bu strateji uzmanları bombardımanın sivillerin savaşa olan desteğini azaltacağını ya da yok edeceğini varsaydılar ve bu nedenle her türlü koşulda barış için, ya da sivilleri savaşı kazanmak için çalışmaya daha az istekli ya da yetenekli kılmak üzere, hükümetlere yönelik karşı konulamaz baskılar başlattılar. Sivillerin moral kaybının düşman silahlı kuvvetlerinin hayatlarını tehlikeye atma arzusunu azaltacağını varsaydılar. Uygulamada bombardıman bazen moralleri yükseltti. Kuşkusuz ölüm ve yaralanma kaçınılmaz olarak kurbanlarla duygusal bağı olanlar için acıya ve tanık olanların çoğunda korku ve kedere neden oldu. Ancak, bombardıman beklenenden daha öz ölü ve yaralıya yol açtı. Binalar, özellikle nispeten yüksek inşa edilmiş olanlar daha fazla zarar gördü, ancak fabrikaların yıkılması ya da yanmasının ardından makineler çoğu kez iyi durumda kaldı. Bombardıman esasen, geçici ya da sürekli, evsizliğe yol açtı. Savaş sırasında hava saldırısının ardından evsiz kalan insanların sayısı, atom bombalarının yıkıma karşılık ölüm oranını çarpıcı bir biçimde artırmasına kadar, kayıplardan her zaman fazlaydı. Hamburg'un nüfusunun % 3,3'üne mal olan saldırılarda konutların % 48'i kullanılamaz hale geldi; Kobe'de konutların yarısından fazlası yıkılırken nüfusun sadece % 1'i öldü.

Daha sonra etkili bombardıman birçok kişiyi evsiz bıraktı. Tam zihinsel çöküş nadiren görüldü: Hava akınları kronik akli bozukluklardan çok, geçici ve süreksiz korku ve stres bulgularına yol açtı. Ortak depresif tepkiler, duygusuz, uyuşuk, üzüntülü tavırlar, aşırı uysallık, günlük işlerin sürdürülmesini ille de engellemedi. Önemsiz dolaşım ve mide bozuklukları, örneğin genellikle hava akınlarının ardından ortaya çıkan mide ülserleri, sadece geçici olarak engelleyici oldu. İngilizlere ait rakamlar, 'bombalananların' evlerini kaybettikten ortalama altı hafta sonra işlerine döndüklerini gösterdi. Bombardıman saldırılarının ardından, işteki insanlara göre kolay hareket eden annelerin, çocukların ve yaşlıların tahliyesi bombalanan şehirlerdeki baskıyı azaltsa da, binaların tahribatı daha yüksek düzeylerde –ev başına daha çok insan– ikamete yol açtı. Korkunun kent sakinlerini güvenlik için her gece kırsal bölgeye taşınmaya zorladığı zaman bile, bu insanlar ertesi gün işlerine döndüler. Her şeyden önemlisi, işçiler ücretlerine bel bağladı: Zorluk ve stres düzenli ücretlere olan

gereksinimlerini azaltmadı. Savaşa ve kamusal işlere yönelik duyarsızlık sonunda yenilgiye yönelik kanaat, daha da derin umutsuzluk, bireyin savaş çabasına katkısını ille de azaltmadı. Mayıs 1944'te bebeği doğana kadar Duisberg'de Thyssen fabrikasındaki mutfaklarda çalışmış olan ve Ekim 1944'e kadar şehirde kalan bir anne, savaştan sonra ABD Stratejik Bombardıman araştırmacılarına, "işten uzak kalmaya alışkın değilim (...) çalışmak insanın görevidir. Ayrıca yasaklandı ve üstelik paraya ihtiyacım var (...) istesek de istemesek de sürdürmek zorundaydık. Artık hiç devam etmeyeceğimizi kolayca söyleyemeyiz... Savaş beni yeterince yordu" diyordu.

Siviller savaşta yıpransalar bile yapabilecekleri pek bir şey yoktu. Hükümetler bir kez savaşa karar vermek için yeterli desteği kazandığında sansür ve baskıyla muhalif ifadelerin önünü kesti ve savaşa desteğin normal ve haklı olduğu kanısını güçlendirdi. Üstelik, bombardıman kendilerine ya da kendilerine yakın insanlara veya mallarına zarar vermeden hava akınlarını başaranların moralini yükseltebilirdi. Deneyimden çoğu kez kendilerini yücelten bir gurur payı çıkardılar ve savaştaki bir ulusla kendilerini daha şevkle tanımladılar. Yerel idarenin enerji ve yeterliliği bombardımanın morale tesirini etkiledi. Acil servislerle hızlı yanıt: itfaiyeciler, kurtarma işçileri, ambulans personeli ve hastane kadrosu, etkili yiyecek dağıtımı, ölülerin hızla kaldırılması, yeniden ikamet sağlama, giyecek ve yatak sağlama, yetkililere karşı gücenmeyi önlemeye yardım ederken yokluklarında ya da bunları yapmamaları halinde kızgınlık düşmandan hükümete çevrildi. İngiltere'de etkisiz yerel yönetim (örneğin, Coventry'de) yetkililere karşı, Londra'da ya da Almanya'nın etkili biçimde yönetilen kentlerinde yaşanmayan ölçüde işbirliğinden uzaklaşma tavırları geliştirmesi bakımından, bazen saldırı kurbanlarının 'moralini bozdu'.

Kurtulan çoğu kimse için, her şeyden önemlisi, bombalanmamış ve yaralanmamış ancak, en kötü olasılıkla, korku, zahmet ve şiddetli huzursuzluk çeken çoğunluk için, hava akınları psikolojik rahatlama sağladı. Ortak tehlikeler insanları bir araya getirdi. Kentsel toplanmalar topluluklar haline geldi. Mahcup ve yalnız insanlar komşularını cana yakın buldular ve uzatılan ellerine sıcak bir karşılama gördüler. Yalnız kadın ve erkeklere gereksinim duyulup değerleri arttıkça intiharlar azaldı. Luftwaffe için daha kolay ulaşılabilir yoksul bölgelerin olduğu Londra'da hükümetin kraliyet ziyaretleriyle, bakan gezileriyle ve ortak tehlikenin varlığını vurgulayarak (örneğin, Whitehall'a ya da Buckingham Sarayı'na yakın

düşen bombaları reklam ederek) önlemeye çalıştığı bu rahatsızlığın işaretleri ara sıra görülse de, bombalar toplumsal çitleri yıktı ve ayrım yapmayan hava akınları nispeten zengin olanların savaş zamanı ayrıcalıklarının moral bozucu rahatsızlığını azalttı. İngiltere ve Almanya'daki gibi, ortak ruhun geliştiği yerde ve bu ruhun coşkuları açıkça korkutucu bir düşmana karşı yönlendirilebildiği zaman, her şeyi göze alarak bombalamak morali güçlendirdi. Bu durum Japonya'da farklıydı.

İkinci Dünya Savaşı'nda stratejik bombardıman, Amerika'nın 1945'te Japonya'yı bombalamasıyla zirvesine ulaştı. Amerikan donanması ve deniz kuvvetlerinin Pasifik adalarındaki üslere amfibi saldırılarının başarısıyla mümkün olan bu harekât, denizaltı ablukasıyla yaratılan zafiyeti şiddetlendirdi ve bu zafiyetten yararlandı ve Japon sivillerin moralini çökertti. Sonuç olarak, İmparator Hirohito'nun başı çektiği etkili siviller görevin ölümü (milyonlarca diğer insanla birlikte) teslim olmaya tercih etmeyi gerektirdiğini düşünen askeri kesimi barışa zorladı. Başlangıçta, Amerikalı strateji uzmanları Japonya'yı Çin'deki üslerden bombalamayı ümit etti. Plan Haziran 1944'te hizmete giren 'çok uzun menzilli' yeni bombardıman uçağı B-29'lara, 'Süper-kale'lere bağlandı. Bu uçakların 4 ton bombayla 5.631 km.'lik menzilleri vardı. Ancak, Amerikan Hava Kuvvetleri'nin kullanmayı umduğu Çin tesisleri Japon kara ilerlemesinin tehdidindeydi ve kullanmak zorunda kaldığı uzak Chengtu üssünden B-29'lar bile sadece Japonya'nın güney ucundaki adaya, Kyushu'ye ulaşabiliyordu. Üstelik Chengtu'ya ikmal zor bir güzergâhtan ve sınırlı miktarda ulaştı. 1944'te Kara Ordusu Hava Kuvvetleri, ABD Donanması'nın, Filipinler'in yeniden alınmasında Amiral Nimitz'i doğrudan MacArthur'a katılması yerine, kuzeybatıya, Saipan, Tinian ve Guam'ın B-29'lara ve denizaltılara iyi barınak sunduğu Marianalar'a yöneltecek anlaşmayı mümkün kılan daha iyi üsler talep etti. 24 Kasım 1944'te B-29'lar Saipan'dan Tokyo'ya havalandı ve bu, Nisan 1942'de uçak gemisinden yapılan saldırıdan sonra ilk baskındı.

Kara Ordusu Hava Kuvvetleri çok kısa bir zaman aralığında RAF Bombardıman Uçakları Komutası'nın Almanya'ya karşı başlangıçtaki deneyimlerini tekrar devreye soktu. 9 Mart 1945'e kadar bombardıman uçakları vurucu gücü özellikle uçak fabrikalarına karşı gündüz, yüksek uçuşla, kesin hedef gözeterek (taktik) saldırılara yoğunlaştı. Bombardıman uçakları mürettebatı kötü havayla karşılaştı, bombardıman yüksekliğinde sert rüzgârlara rastladı ve hedeflerini Aralık 1944'teki sürenin yarısından

az bir süre ve Şubat 1945'teki bombardımanın beşte birinden daha azı sırasında gördüler. Bombardımanın büyük bölümü radar rehberliğinde yapıldı ve oldukça isabetsizdi. Bombaların en fazla % 17'si hedeflenen noktanın 914 m. mesafeden daha yakınına düştü. Üstelik, Ocak 1945'te, kalan deneyimli havacılar tarafından kullanılan Japon avcı uçakları % 5,7'ye varan boyutta ağır kayıplar verdirdi. Amerikan Genel Kurmayı Mustang'lerin Süper-kalelere refakat edebildiği havaalanlarını güvenceye almak, Mariana Adaları'ndaki havaalanlarına Japon saldırılarını önlemek ve isabet almış uçaklara acil iniş yeri sağlamak için, Japonya'dan sadece 1.046 km. uzaklıktaki Iwo Jima'nın ele geçirilmesini emretti. Savaş sona ermeden önce, yaklaşık 2.400 B-29 oraya acil iniş yaptı. Mustang avcı uçakları filosu eyleme hazır olduğu zaman, B-29'lar geceleri yüksek oranda kundak bombalarıyla düşük düzeyli yeni akın taktikleri izlemeye başlamıştı. RAF'ın Almanya'ya saldırıları gibi, bu akınlarla kısmen sanayi işçilerinin verimliliğini azaltmak için, kısmen dehşetle moral bozmak için evler ateşe verildi. 9 Mart 1945'te, 334 adet B-29 Tokyo'ya doğru yola çıktı ve çoğu ahşap ve bambudan yapılmış yoğun bir yerleşim alanına kundak bombaları bıraktı. Güçlü rüzgârlar 241 km.'den görülebilen bir yangın cehennemi başlattı. 42 kilometrekare yanıp kül oldu. Tokyo'daki binaların dörtte biri –267 bin– tahrip edildi, 1 milyon insan evini kaybetti ve yaklaşık 80 bin kişi öldü. Bir katliam makinesi olarak Amerikan Hava Kuvvetleri, Hiroşima'ya atom bombası bırakılmadan birkaç ay önce RAF'la aynı düzeye gelmişti.

O zamana kadar Amerikalılar, nahoş bir İngiliz uygulaması olarak, alan bombalanmasından hoşlanmadıklarını göstermişti. ABD Hava Kurmayı başkan yardımcısı General Kuter bunu "sivillere karşı savaşmak ulusal ideallerimize aykırıdır" cümlesiyle dile getirdi. Dresden'in bombalanmasından sonra, Eisenhower'ın karargâhındaki bir RAF subayının Müttefiklerin "büyük Alman nüfus merkezlerine karşı dehşet yaratmaya yönelik kasti bombardımanı" benimsemiş olduğuna ilişkin basına yansıyan ifadesi oldukça heyecan yarattı. ABD savaş bakanı Stimson, "politikamız asla sivil halka karşı dehşet yaratmaya yönelik bombardıman olmamıştır (...) çabalarımız hâlâ düşman askeri hedefleriyle sınırlıdır" görüşünü açıkça tekrar doğruladı. Ancak, huzursuz olarak, 'gerçeklerin' ortaya çıkması için bir araştırma yapılmasını istedi. Amerikan Hava Kuvvetleri istihbarat şefi General McDonald gerçekleri buldu, Amerikalıların bir 'cinayet ve yok etme' politikasına sürüklendiği şikâyetinde bulundu ve

kara kuvvetlerine de, "Almanya'daki bütün sivilleri öldürün ve bütün binaları yıkın" denilmiş olabileceğini ileri sürdü. Japonların Amerikan esirlerine yönelik nam salan kötü davranışlarını izleyen ve ırkçı klişenin genel kabulüyle güçlenen Pearl Harbor'a yönelik sürpriz saldırının yarattığı düşmanlık nedeniyle, Amerika halkı arasında Japon sivillerin bombalanmasına karşı törel çekingenlikler Almanya örneğindekinden daha zayıftı. Yine de yetkililer 'askeri hedeflere' saldırdıklarını iddia etti. ABD Hava Kuvvetleri komutanı General Arnold, Stimson'a, küçük ölçekli Japon savaş gereçleri üretimi Japon yerleşim alanlarındaki evlere dağılmış olsa da, USAAF'nin sivil kayıpları asgariye indirmeye çalıştığını söyledi. Kaygılı vicdanları yatıştırmak için, cehalet ve şiddetle kendini kandırma çeşitli oranlarda bir araya geldi.

Tokyo akınından sonraki dört hafta içinde beş kent daha 96 kilometrekarelik bina kaybetti. Sonra bu akınlar, kısmen kundak bombaları stokunun azalması, kısmen ilginin Okinawa'nın istilasının desteklenmesine kaymasından dolayı, Haziran sonuna kadar kesildi. Haziran sonuyla savaşın sonu olan 14 Ağustos arasında, nüfusu 35 binle 325 bin arasında değişen 55 kente saldırıldı. Ortalama olarak, yerleşim alanlarının yaklaşık yarısı imha edildi. 27 Temmuz'da bir yenilik geldi. B-29 saldırısının komutanı Le May, 11 kente saldırı yapmak üzere olduklarını haber veren broşürler attı ve ertesi gece bu kentlerin altısı bombalandı. Aynı prosedürü iki kez daha gerçekleştirdi. Okinawa harekâtı sırasında iyi eğitimli Japon pilotu sayısı azalmış olduğundan, Amerikan uçakları Japonya üzerinde güvenle dolaştı. Hava özel hedeflerin görülmesine izin verdiği zaman, ekonomik hedeflere karşı kesin hedef gözeten gündüz bombardımanı devam ederken alan bombardımanı da sürdürüldü. 14 Mayıs-15 Haziran 1945 arasında büyük kentlere yönelik hava akınlarında kayıp oranı sadece % 1,4'tü; daha küçük kentlere yönelik sonraki saldırılarda Japonlar 8 binden fazla Amerikan sortisinde sadece bir uçak düşürdü. Bu hava akınları Japon kentsel nüfusunun üçte biri demek olan 22 milyon kişiyi evsiz bırakarak sivillerin moralini ciddi olarak bozdu.

Bu arada, B-29'lardan oluşan 509. Bombardıman Grubu, bombayı bıraktıktan hemen sonra ani olarak uzaklaşan uçaklarla kesin hedef gözeten saldırı uygulamaları yapıyordu. Dokunulmayan ya da hafif bombalanan bazı kentler 509. Grup için ayrıldı. Grubun her biri bir bomba bırakan uçaklarından ikisi, stratejik bombardımanı zirvesine taşıdı. 6 Ağustos sabah 8.15'te Hiroşima merkezinin üzerinde bir atom bombası patladı ve

9 Ağustos'ta Nagasaki semaları civarında ikinci bomba patladı. Kayıp tahminleri çeşitlidir: Hiroşima'da 80 bin ile 150 bin arasında, Nagasaki'de de 20 bin ile 80 bin arasında insan öldü; ayrıca her bir merkezde, çoğu korkunç yanıklar sonucunda 30 bin kişi ağır yaralandı.

B-29'lar Japon sivillerin moralini zaafa uğrattı. Amerikan bombardıman harekâtı, Japon halkının, savunmadaki başarısızlıktan sorumlu tutulan orduya güvenini yıprattı. Askeri komuta 1945'te savaşın gidişatına ilişkin olarak doğruyu söylemekteki geçmiş isteksizliğinin acısını çekti: Aniden gözü açılan sivil halk orduya saygısını yitirdi. Üstelik, hükümet bombardımanın etkilerini hafifletmek için yeterli hazırlıkları yapmamıştı; savaşı düşman hava kuvvetleri menzilinin çok ötesinde tutacağını bekleyen bir ülkede hava akınlarına karşı önlemlerin gerekli olduğu düşünülmemişti. Yaralılar için hızlı bakım ve evsizler için barınak sağlamak, bombalanan kentlerdeki en etkili moral destektir; ve bunların hepsi eksikti. Bu koşullar altında kurbanların öfkesi düşmana değil yetkililere döner. Halk aslında bir Amerikan zaferi istemiyordu –Amerikalı araştırmacılara göre çoğu Japon yenilgiyi 'vahşilik, açlık, kölelik ya da imha' gibi olayların izleyeceğini düşünüyordu– ancak bunu beklemeye başlamıştı. Sıradan Japon savaşın sona ermesi için yaygara da koparmadı. Böyle bir talepte bulunmalarını olanaklı kılacak herhangi bir çıkışın ya da olası bir örgütlenmenin olmaması pek de önemli değildi, çünkü savaşın yol açtığı düşük moral kendisini halka ilişkin konulardan çok bireysel korunmaya yönelik özel bir kaygıda yansıtır. Moralsizliğin Japonya'da önemli kıldığı nokta, hükümet üyelerinin bu moralsizliği paylaşması, ondan korkmaması ve ordu liderlerinin felaket getiren abartmalarına engel olmaya çalışmaya başlamasıydı.

11
Moral

'MORAL', daha sıkı çalışma, fedakârlıkları kabul etme, ya da savaşı kazanmaya yardım etmek için tehlikeyi göze alma isteği, esasen iki kaynaktan geldi: savaşın kazanmaya değdiği duygusu ve bir toplumun üyesi olma duygusu ile birlikte toplumdaki diğerlerine saygı duyma arzusu. Tüm toplum için acil ve bilinebilir bir tehlike, onu savuşturma ümidi kaldığı sürece, 1940'ta İngiltere'de ya da 1944 ve 1945'te Almanya'da olduğu gibi, moral güçlendirdi. Sivillerin morali ve savaşan insanların morali birbirini etkiledi, ancak ağır hava bombardımanı onları daha benzer kılsa da, bir yanda faal savaştaki askerlerle, diğer yanda siviller ve savaşmayan askerler arasındaki bileşenler farklılaştı. Siviller ve faal olmayan askerler için uzun vadeli bir amaç duygusu, kısa vadede ayakta kalmanın genellikle ilk sırada geldiği insanlara, savaştaki insanlara göre daha önemlidir.

Siviller savaşın daha iyi bir dünya getireceğini umut etti. Toplumlarının yoksul kesimlerinin savaşın yokluk ve sıkıntılarına karşı daha korunmasız olduğunu bilen hükümetler, savaş sırasında eşit fedakârlık talepleriyle karşılandı, ve genellikle gönülsüz olarak, savaş öncesi toplumsal dengelemeyi telkin etti. Özellikle İngiltere'de düzenlemeye sokulan savaş zamanı ekonomisi tam istihdamı getirdi ve hatta kameye bağlama ve onun sonucundaki tanzim ve destek fiyatlarıyla, 1930'ların bunalımıyla

bağlantılı olduğu iddia edilen 'herkese açık' ekonomiye göre, çoğu insana tercih edilebilir göründü. Savaş bu nedenle kolektivist fikirlerin kabulünü kolaylaştırdı ve özellikle Bevin ve Morrison gibi bakanlarının sivil savaş çabası yönündeki katkılarıyla öne çıkmış görünen İşçi Partisi'ne desteği artırdı. Savaş yıllarındaki İngiliz neşriyatının en büyük başarılarından birisinin Aralık 1942'de çıktığında 100 bin adetten fazla satılan 'Sosyal Sigorta ve Müttefik Hizmet – Sir William Beveridge Raporu' başlıklı ciddi bir hükümet yayınının olduğu anlaşıldı. 'Savaşın her türlü sınır taşını kaldırdığı bu zamanda', Beveridge Raporu 'beş dev'e saldırı çağrısında bulunuyordu: Yokluk, Hastalık, Cehalet, Bakımsızlık ve Aylaklık. Beveridge'nin sigorta planı, savaştan sonra ücretsiz Ulusal Sağlık Hizmetini, yenilenmiş eğitimi ve devlet destekli tam istihdamı öngördü. Sivillerin moralinin yüksek tutulmasından sorumlu olan İstihbarat Bakanlığı, Beveridge'nin önemini gördü ve Churchill ve onun bazı Muhafazakâr meslektaşlarının bu savaş sonrası reformu desteklemekteki ağzı sıkılığından –1945 seçiminde Churchill'in yenilgisinin açıklanmasına yardımcı olan ağzı sıkılık– huzursuzluk duydu.

İkinci Dünya Savaşı sırasında sinema, asgari emek maliyetiyle milyonların eğlence aracı olarak gelişti. Savaşan her büyük ülke ilham verici ve gerçekten 'kaçışı' hoş gören filmler –iyi düzenlenmiş belgeseller ya da tarihi analojiler– yaptı. Sıkı kontrol altındaki ekonomiler isteklere düşkünlüğün diğer türlerine de yer açtı. İngilizlerin ve Amerikalıların sigara tüketimi yeni düzeylere ulaştı ve çekimser General Montgomery bile askerlere dağıtmak üzere araçlarında sigara taşıdı. İthal şarap ve ev yapımı içkiler nadir olsa da, İngiltere'de bira üretimi düşük kapasitede sürdürüldü. Avrupalı hükümetler kıt kaynakları denetleyerek hangi resim, yazı ve müziğin teşvik edileceğini hangilerinin engelleneceğini kararlaştırabildi. İngiltere'de daha ileri bir aşama, hükümet sübvansiyonu gerçekleştirildi: maceralı ve ticari olmayan işleri teşvik eden morali sağlam tutma aracı. Yoksa, savaş sanata yönelik piyasayı sınırlama eğilimindeydi ve uluslararası temasları azaltarak sanatsal gelişmeleri geciktirdi. Savaşın sanat üzerine başka etkileri, sanatsal eğilimleri yönlendirenler üzerindeki çeşitli bireysel ve kişisel etkisine bağlı oldu – genelleştirme girişimleri beyhude ve gösterişçidir.

Çarpışan insanlar savaşı kazanmak için yaralanma ya da ölme tehlikesini gönüllü olarak göze almalıdır. Devlet zoru onları savaş alanlarına gönderebilir, ancak savaşta başarı zorlanamayacak kontrollü bir cesareti

gerektirir. Bütün ordular mecburi askerliği kullandı ve arayıp bularak ve suçluları cezalandırarak firarla mücadele etti. Geri bölgelerde siyasi polise yakalanan Rus askerleri vuruldu. Savaşın son günlerinde SS birimleri, muhtemelen 20 bin silahlı kuvvetler mensubunu idam eden askeri yetkililerin ölüm cezasına giderek artan bir biçimde başvurmasıyla, Almanya içinde aynı şekilde davrandı. İngiliz komutanlar zaman zaman firara karşı ölüm cezasına başvurulmasını istedi. Bu önlemler temel olarak çoğunluğa, toplumun beklentisinin tahammül olduğuna ilişkin güven vermeye yaradı; diğerlerinin iyi düşüncesine yönelik ilgi, cesaret ve dayanıklılığın temel güdüsüydü. Toplumlar askerlere, denizcilere ve havacılara, karşılaştıkları düşünülen tehlikeler oranında hayran oldu ve onları şımarttı: Örneğin hava mürettebatı, denizaltı personeli ve paraşüt birlikleri, toplumlarının savaşı onaylamaları koşuluyla, açıkça yaltaklanma bekleyebildi – burada sivillerin morali askeriyenin moralini güçlü bir biçimde etkiledi. Askeri harekâtların dikkatle denetlenen aleniliği, birim ve branş nişanlarının, madalyaların yaptığı gibi, bu harekâtlara katılanların moralini düzeltti.

Ancak, savaşta iyi morale ilişkin en önemli unsur kuşkusuz bireyin kendisini kolayca bir grubun değerli bir üyesi olarak hissetmesiydi. Grubun kendisini gözettiğini hissetmesi gerekir, ve karşılığında kendisini grup için feda edecek ve yoldaşlarını yüzüstü bırakmayacaktır. Böyle bir grup –örneğin, bir takım, müfreze, bölük– bu hoş arkadaşlık duygusundan derinden esinlendiğinde, ürkütücü bir silaha dönüştü. Üyelerinin, komutanlarını, kolektif ya da bireysel olarak, yetenekli bulmaları koşuluyla, ve daha uzaktaki yetkilinin savaşın rizikolarına karşı etkili ikmal ve eğitimi örgütlemiş görünmesi koşuluyla, uzun ve bunaltıcı gerginlik durumu dışında, moralleri sarsılmaz hale geldi. Ancak İkinci Dünya Savaşı, Birinci Dünya Savaşı'nın dersini doğruladı: Herkesin bir kırılma noktası vardı. Bu nokta geldiğinde kısmen bireyin moraline bağlı oldu, ancak daha çok savaş stresinin türüne ve yoğunluğuna dayalıydı. Örneğin, Normandiya'da Temmuz-Eylül 1944 arasındaki İngiliz 2. Ordusu'nun savaş kayıplarının beşte biri psikiyatrikti. İki Amerikalı ordu psikiyatrı Akdeniz'deki Amerikan askerleri arasında 'piyade taburunda başka türlü sağlam olan herkes pratikte psikolojik olarak sakat' sonucuna vardılar ve ortalama bir askerin bir yıllık savaşın ardından tükeneceğini ve etkililiğinin çok daha çabuk azalacağını ileri sürdüler. Bu Amerikalı gözlemciler askerleri iki ay ya da daha fazla süre hatta tutan Amerikan uygulamasının tersine, İngilizlerin piyadeleri kısa süreli dinlenme amacıyla, iki haftada bir ya da daha

erken, sık olarak hattın dışına çekme politikaları nedeniyle İtalya'daki İngilizlerin daha dayanıklı olduklarını düşündü. Bir çok yazar İkinci Dünya Savaşı'ndaki kara mücadelelerinin Birinci Dünya Savaşı'ndakine göre biraz daha az meşakkatli olduğunu ileri sürdü. Bu yanılgı ikinci savaştaki düşmanla faal olarak savaşa tutuşan birliklerin oranının daha küçük, uzmanların ve arka kademedeki birliklerin sayısının daha fazla olmasından kaynaklandı. Normal bir İngiliz piyade tümeni 17 bin adamdan oluştu, ancak sadece 4 bini tüfek ve süngü taşıdı, ve Pasifik'te bir Birleşik Devletler piyadesi kendisini savaşta tutmak için ortalama 18 kişilik bir ikmal hizmetini gerektirdi. Avrupa'da İngiliz ve Amerikan orduları ön hat savaş birlikleri, Birinci Dünya Savaşı'nın mukayese edilebilir zaman sürelerine göre daha büyük oranda kayıplara maruz kaldı; Almanların ve Rusların kaybı daha da kötüydü.

Bu nedenle moral yaşamsal önem taşıyordu. Japonlar ve Almanlar hasımlarına göre daha iyisini yaptı. Her ikisi de, üyeleri karşılıklı dayanışma ve yükümlülük duygusunu gönülden hisseden uyumlu toplumlara, ve Amerikalılar ve İngilizlere göre daha fazla sayıda iyi eğitilmiş ve zeki subaylara ve uzun deneyimleri olan NCO'lara sahiptiler. Özellikle Alman ordusunda, barışta bile askeri hizmetin büyük itibara sahip olduğu bir toplumdan çıkan ve güçlü bir ulusal kimlik duygusu taşıyan subaylar ve NCO'lar arasında birçok yetenekli ve deneyimli önder vardı. Amerikan ve İngiliz askerleri barış zamanında askeri bir kariyeri küçümseme eğiliminde olan ve sınıf ve etnik etmenlerin karşılıklı güveni azalttığı bir toplumdan geldi. Amerikalılar teknik bilgi ve zekâ gerektiren askeri branşlarda entelektüel açıdan yeteneklileri ve uzmanları dikkatle ayıklayarak piyadesinin moralini daha da bozdu. Sovyetler Birliği'nde ulusal kökenin ve geniş çeşitlilikteki eğitim düzeylerinin uyuşmazlığı, özenle seçilmiş elit birlikler için morali etkili biçimde koruma çabasını sınırladı. Moral olarak güçlü olsalar da, savaşı moralden çok sayı ve malzeme üstünlüğüyle Müttefik Devletler kazandı.

Londra, 11 Kasım 1940: Elephant ve Castle Metro istasyonu. Başlangıçta bu uyduruk barınaklara karşı çıkılınca, yetkililer daha sonra ranza ve sıhhi önlemler sağladı.

Londra'nın merkezi, 15 Temmuz 1944: Bir polis ve hava saldırı muhafızı (çelik miğferli) ve bir ABD ordu askeri polisi (en sağda beyaz tozluklu), yeni düşen bir V-1 'uçan bomba'nın enkazını inceliyorlar.

Atom bombasının ardından: Hiroşima'da molozları karıştırmak, Ağustos 1945.

Alman işgalindeki Paris. Alman kontrolündeki bütün Avrupa'da, zulmü kolaylaştırmak için Yahudilere altı köşeli sarı yıldız taktırıldı.

Alman işgalindeki Letonya: Seyyar öldürme grupları tarafından infazı bekleyen kurbanlar.

Vapnyarka kampında (Güney Rusya, Transnistria), Alman SS ve Romenler Focsanili (Romanya) Moische Weintraub'un kâküllerini kesiyor. Bu fotoğrafın çekilmesinin hemen ardından Weintraub vurulup öldürüldü.

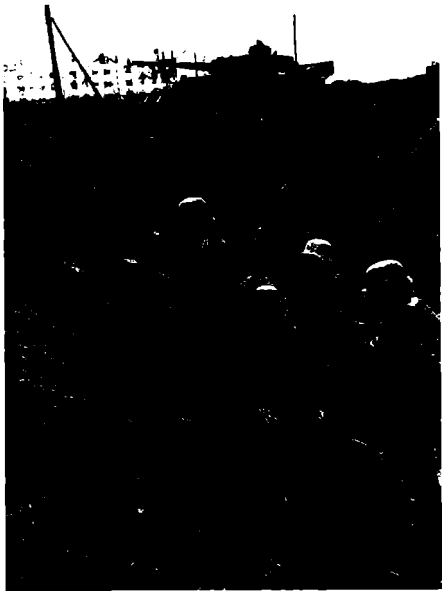

Stalingrad'da Alman piyadesi. Arka planda 75 mm.'lik uzun topuyla Pz mark IV tankı.

Polonya Anavatan Ordusu 77. Piyade Alayı'ndan askerler ve kadın ulaklar. Ortadaki ulak olağanüstü cesareti nedeniyle *Virtuti Militari* ile ödüllendirildi. Fotoğraf, savaş sonrası SSCB'ye katılan Vilno yakınında (Kuzeydoğu Polonya) çekildi.

Pasifik'te savaş: ABD birlikleri Bougainville'de, Solomon Adaları.

D-Günü'nden bir gün sonra, 7 Haziran 1944, Kanada Kuzey Kıyı Alayı 1. Taburu tarafından çıkarma sahiline yakın ele geçirilen Alman esirler.

ABD deniz piyadeleri çıkarma gemisinden gereç taşıyor, Iwo Jima, Şubat 1945.

12
Almanların Geri Sürülmesi: Kuzey Afrika, İtalya ve Rusya

Durdurulduktan sonra Almanların Almanya'ya geri döndürülmeleri için yapılan vahşi savaş iki yıldan fazla sürdü. 1943 yazına kadar Hitler hâlâ kazanmayı makul bir şekilde umut edebiliyordu: Kursk'taki zafer Sovyet liderliğini uzlaşmaya zorlayacaktı, Atlantik'teki zafer İngilizleri teslim olmaya mecbur bırakacak ve Birleşik Devletler'i okyanusun diğer tarafında tutacaktı. 1943 yazından sonra, Müttefikler ayrı düşene kadar, yenilgiyi sadece geciktirmeyi ümit edebildi.

Almanların 1943-1945 arasındaki kara harekâtları düzenli bir biçimde gerçekleşti. Hitler Almanların elindeki topraklarda kuşatılma tehlikesine rağmen direngen bir savunmada ısrar etti. Generalleri kuvvetlerini korumak ve üstün Alman askeri becerilerinin en büyük etkiye sahip olduğu seyyar çarpışmaları güvenceye almak için, gönüllü çekilme dahil, esneklik istedi. Müttefik Devletler tarafında, Sovyet komutanlar en iyi birliklerinin artan devingenliğini düşmanlarının maruz kaldığı hareket esneksizliğinden yararlanmak ve Alman taktik ustalığını geride bırakacak bölgesel üstünlükteki gücü bir araya getirmek için kullanmak istedi. 1940'tan 1942'ye kadar bir dizi yenilgiden sonra, Almanların karşı saldırıdaki çevikliğini tehlikeli gören İngiliz komutanlar 'dengeli', yani tehlikeli manevralardan uzak durdular. Amerikalı komutanlar kaygılıydı, zira su-

baylar, NCO'lar ve askerler, Amerikan güçlerinin malzemeye aşırı savurganca ihtiyaç duyacağı ölçüde deneyimsizdi, ve deneyim kazanılana kadar malzemeyle denge sağlamaya bel bağladılar. Manstein'ın 1943'teki Ukrayna seferi gibi istisnalar dışında, Avranches ve Ardennes'deki Alman saldırıları ve Montgomery'nin Arnhem'deki saldırısı, hayal gücünden uzak bu yıpratma savaşları, savaşın bitiş yıllarını gösteriyordu.

Almanların ve müttefikleri İtalyanların mecbur kaldığı ilk büyük ölçekli geri çekilmeyi, Montgomery'nin El Alameyn'deki zaferi ve Eisenhower'ın Kuzeybatı Afrika'daki çıkarmaları izledi. Müttefik Devletler'in malzeme üstünlüğü Alman askeri becerisine saygıdan kaynaklanan tedbirle dengelendi. El Alameyn Savaşı'ndan önce Montgomery 'biraz eğitimsiz birliklerinin' kapasitesi konusunda özellikle kaygılı göründü. Sonradan Almanların Trablus ve Tunus'a doğru takibinde Rommel'in ilerlemiş ya da ayrı kalmış müfrezelere karşı başarılı hamlesiyle İngiliz moraline indireceği yeni bir darbeden sakınmayı düşünerek, risklerden kaçındı. Rommel "İngiliz komutası her zamanki tedbirine uymaya devam etti ve sağlam kararlar vermek konusunda bir yetenek belirtisi göstermedi" yorumunda bulundu. İngilizlerin gecikmelerinin bir başka nedeni vardı: topçular İngiliz ordusunun en etkili bölümü olduğundan, topçuları ileri sürmekteki tereddütlerin, düşman dönüp savaşacaksa bir anlamı olacaktı. Rommel'in Mısır'dan çekilişi 4 Kasım 1942'de başladı. Şubat 1943 başında kuvvetleri Tunus'a geri döndü. 9 Kasım 1942'nin geç saatlerinde Amerikan ve İngiliz birlikleri Fransız Afrika'sının kuzeybatısında kıyıya çıktı.[1]

İngiliz ve Amerikalı komutanlar tedbirli taktikleri yeğlediler, ancak üstün deniz ve hava kuvvetlerine güvenerek cüretkâr stratejiler uyguladılar. MEŞALE harekâtı denilen Kuzey Afrika çıkarmaları, Alman denizaltılarıyla dolu sularda, zamanın büyük bölümünde Alman hava keşif menzili içinde millerce seyahat ettikten sonra, potansiyel olarak düşman kıyılara yönelik –ilk parti gemiler acil savaş için silahla yüklendi– üç baskını kapsadı. Doğrudan Birleşik Devletler'den gelen Amerikan güçleri Atlantik'in Fas kıyılarına çıkarken, Oran ve Cezayir'i hedefleyen güçler İngiltere'den denize açıldı. İngiliz-Amerikan uyuşmazlığı planlama aşamasını belirledi. İngilizler, Almanlar bu limanları ele geçirmeden önce Tunus ve Bizerta'ya ulaşmak için mümkün olduğunca doğuya çıkmak istedi. Başaramadıkları takdirde Rommel Trablus'tan daha güvenli yeni bir ik-

1) Bkz. sayfa 66 ve 116'daki haritalar.

mal hattı sağlayacaktı. Bu nedenle, Tunus'a yaklaşık 225 km. mesafedeki Bone'ye çıkmakta ısrar ettiler. Birleşik Devletler planlamacılarıysa Fas'ın Atlantik kıyısına çıkmakta ısrarcı oldular ve Akdeniz'in çok içlerindeki çıkarmalara karşı çıktılar: Cebelitarık Boğazı'nı kapamaya ve İspanyol Fas'ı içerisine ilerlemeye ve böylece Akdeniz'de çıkarma yapan herhangi bir Müttefik birliğini devre dışı bırakmaya yönelik bir Alman hamlesinde İspanyol işbirliğinden korktular. Fas'ın Atlantik kıyısına çıkan bir Müttefik gücü burayı Müttefik iletişim hatlarına yönelik Alman ya da İspanyol saldırılarına karşı savunabilirdi ve kendisi de Kazablanka'dan ikmal sağlayabilirdi. Amerikalılar Kazablanka ve Oran'ı önerdi; İngilizler Cezayir ve Bone'yi. Sonunda üç saldırı için yeterli çıkarma gemisi bulundu: Birincisi, en doğuda, Amerikalıların Akdeniz'de istediğinden daha da içerdeki Cezayir'e, ikincisi Oran'a, ve üçüncüsü Kazablanka bölgesine.

Fransa'nın tutumu Müttefik Devletler'in zihnini meşgul etti. İngiliz-Amerikan anlaşmasıyla İngilizler İspanya'da, Amerikalılar Vichy Fransa'sında diplomasideki liderliği üstlendi. Fas, Cezayir ve Tunus'taki Fransız yetkililer Mareşal Pétain'nın Vichy'deki yönetimine itaat etti ve Fransız-Alman ateşkes anlaşmasını uyguladı. Amerikalılar, özellikle savaşan Fransa'nın lideri General de Gaulle ve yandaşları uzak dururlarsa ve kışkırtıcı olduğu iddia edilen İngilizler arka plandaysa, Fransızları Müttefik işgaline karşı direnememeye ikna etmenin imkânsız olduğunu düşündü. Kuzey Afrika'da muazzam çıkarlarıyla, kazanan tarafı sezecek yetenekte akıllı bir Fransız sanayicisi olan Jacques Lemaigre-Dubreuil, Fransız yetkililerde temaslarda bulunarak Amerikan temsilcilerine yardımcı oldu. Amerikalılar Fransız direnişinin önemsiz olacağını ve çabucak geçeceğini düşünüyordu. Sağ kanattan, Alman savaş esirleri kampından yeni kurtulmuş cesur bir Fransız generalin kıdemli Fransız subaylarıyla işbirliği sağlayabilecek bir kişiliğe sahip olduğuna inandılar – bu, General Giraud'ydu. Üstelik, Fransız 19. Kolordusu kurmay başkanı General Mast ve Kazablanka'daki komutan General Béthouart, bölgelerinde kontrolü ele geçirme ve karşı konulmayan çıkarmalar ayarlama konusunda anlaştılar. Sonuçta, Amerikan ve İngiliz güçleri Cezayir'e neredeyse hiç karşı konulmadan çıktılar. Ancak Amerikalılar Oran'daki deniz garnizonları ve bataryalardan gelen güçlü mukavemeti aşmak zorunda kalırken, Kazablanka'da Fas'ın kurnaz sömürge valisi Noguès, Béthouart'yı hain olarak tutukladı. Kimse Giraud'ya dikkat etmedi. Şansla ya da değil, ama çok daha önemli bir kişilik olan Amiral Darlan (Mareşal Pétain'nın vekili) Cezayir kentin-

deydi. İlk tepkisi her yerde Müttefiklere direnme emri oldu. Ancak Müttefikler Oran'ı fethettiğinde ve Kazablanka'da Fransızlara karşı saldırı düzenlediğinde istilanın gücünü anladığı zaman, 10 Kasım'da genel ateşkes emri verdi.

Almanların karşılık vermesi, Almanlara karşı hiçbir direnme girişiminde bulunmayan Tunus'taki sömürge valisi Amiral Esteva ve Bizerta'daki deniz kuvvetleri komutanı Amiral Derrien tarafından kolaylaştırıldı. Alman birlikleri 9 Kasım'da havalanmaya başladı ve 12 Kasım'da ulaşmak üzere ikmal gemileri yola çıktı; hızlı tepki, bölgedeki Fransızların sorun çıkarmadığı Alman ve İtalyanlara, istiladan yaklaşık 10 gün sonra Tunus ve Bizerta'nın 64 km. batısına ilerleyen İngilizleri ve Amerikalıları karşılamak ve durdurma olanağı sağladı. İngilizler korkmakta haklı çıktı: Tunus için savaş başlamıştı.

Mihver güçleri dalgalı denize, Sicilya hava rotasına ve İtalya anakarasına güveniyordu. Müttefik Devletler ikmal hatları çok daha uzun ve karmaşıktı. Alman ve İtalyanların Tunus takviyesi, oradaki direnişi altı ay sürdürmek açısından yeterince hızlıydı. El Alameyn'den çekilmelerinden sonra, çöl ordularından kalanlarla beşte üçü Alman olmak üzere yaklaşık 250 bin asker topladılar. 8. Ordu'nun gelmesinden sonra, Müttefik tarafın, Kuzeybatı Afrika'da yarısından epeyce fazlası İngilizlerden oluşan yaklaşık 650 bin askeri vardı. Lojistik ve idari sorunlar nedeniyle Müttefiklerin toplamı, yaklaşık üçte iki gibi çok yüksek bir oranda, iletişim hatlarında ve cephe gerisindeki savaşmayan askerlerden oluştu. Tunus'ta Almanlar her zamanki taktik becerilerini gösterirken, devingenlik eksiklikleri çöle göre daha az handikaplı olan İtalyan birlikler dağlık ülkede daha başarılı çarpıştılar. Tunus içlerinde Mareth Hattı'nın ötesine çekilen ve bu nedenle Montgomery'yi ani bir saldırı yapmaktan alıkoyan Rommel'in birliklerinin Orta Tunus'taki Amerikan 2. Kolordusu'na seri bir saldırı düzenlemek için kuzeye hareket edecek vakti vardı. Kasserine Geçidi'nde Birleşik Devletler ordusuna, ilk Alman saldırısında başarısızlığa uğrayan bir dizi ordu katıldı, ancak Mihver komutanları başarılarından yararlanmak için yeterli güce sahip değildi. Aslında Müttefik Devletler'in 'düşük savaş değeri'ne bakılırsa, Alman-İtalyan Yüksek Komutası daha fazlasını umut etmişti. General Montgomery sonunda, Alman ve İtalyanları Mareth ve Wadi Akarit olmak üzere, iki başarılı çarpışmanın ardından Tunus içlerine sürdü. Her iki çarpışmada da Mihver kuvvetleri başarıyla uzaklaştı, fena hırpalandı, ancak daha da dirençli savunmaya gücü vardı.

Sonunda, Müttefikler denizaltıları gemileri ve uçakları kullanarak Mihver güçlerinin deniz ikmal hatlarına saldırdılar ve Tunus'ta Almanya ve İtalya'yı mağlup ettiler. Başlangıçta, İtalya'dan Tunus'a daha kısa güzergâhı kullanmak Mihver güçlerine yardımcı oldu, ve Kasım 1942'de Hitler'in Sicilya'daki Alman hava gücünü takviyesinin yardımıyla Tunus'a gelen ikmal malzemesinden hiç kayıp vermediler. O ay 95 bin ton malzeme ve yakıt Afrika'ya ulaştı. Aralık'ta 65 bin ton, Ocak 1943'te 70 bin ton ve Şubat'ta 60 bin ton daha geldi. İngiliz ve Amerikan saldırıları kargonun yaklaşık dörtte birinin gideceği yere ulaşmasını engelledi. Bu yekunlar, Tunus'taki Alman komutanlar von Arnim ve Rommel'in gerekli olduğunu düşündüğü miktarın (150 bin ton) çok altındaydı, ve Mart ve Nisan'da Müttefik Devletler Mihver güçlerine ait ikmal malzemelerinin neredeyse yarısını engellediğinde, konumları imkânsız bir hal aldı. Mart'ta Alman ve İtalyan güçler 43 bin ton, Nisan'da sadece 30 bin ton alabildiler. Mayıs başında Müttefikler Tunus'a gidecek kargonun üçte ikisinden fazlasının limana ulaşmasını engelledi. İstihbaratın katkısı oldu: İngilizler Alman ve İtalyan denizcilik sinyallerini çözmeye devam etti, ancak daha da önemlisi, Mihver hava nakliyesini kontrol eden sinyallerin engellenmesindeki başarıydı. Bu, doğu Cezayir ve Trablus'ta Müttefik havaalanlarının tesisiyle birlikte, Nisan'da Akdeniz'deki Alman nakliye uçaklarının yaklaşık üçte ikisinin imha edilmesine yol açtı. Üstelik, refakat avcı uçaklarına saldırıları olanaklı kıldı ve böylece deniz nakliyesini kolaylaştırdı. Yine de, Almanlar başlangıçta Tunus ve Bizerta'daki Müttefik ilerlemesini durdurdu, ancak bu devam edemedi. 4 Mayıs'ta Mihver Devletleri komutasının, birliklerinin su, yakıt ve cephane ikmalini garanti edecek yakıtı kalmamıştı. Hitler son adama ve son âna kadar çarpışmaya yönelik her zamanki emirleri verdi: Cephanelerini yakıp tüketen Mihver birlikleri, doğal olarak teçhizatı devre dışı bırakıp teslim oldu; yaklaşık 150 bin Alman ve 90 bin İtalyan tutsak alındı. Müttefiklerin, İngiliz 8. Ordusu'nun Tunus'a ulaşmasından sonrakiler de dahil, Kuzeybatı Afrika'daki kayıpları 11 bin ölü ve 40 bin yaralıydı: Yarısından hayli fazlası İngiliz, dörtte biri Amerikalı, ve üçte biri Fransız'dı.

Amerikan, İngiliz ve Alman yüksek komutalarının hepsi memnundu: Müttefikler kazanmıştı, Akdeniz'in güney kıyısını temizlemiş ve üstün nitelikli Alman birliklerini ve kayda değer bir hava gücünü Rus cephesinden başka yere saptırmışlardı. İngiliz-Amerikan işbirliği, her şeyden çok General Eisenhower sayesinde, şaşırtıcı bir başarıyla yürümüştü. Özellikle

üst düzeylerde, Müttefik kara, hava ve deniz kuvvetleri arasındaki rekabet ve kötü duygular, milliyetler arasındaki kadar sık görülüyordu artık. Hitler, kendi tarafında, sonucu altı ay geciktirmeyi becermiş ve böylece 1943'te Fransa'ya yönelik bir Müttefik saldırısını daha da olanaksız kılmış, Alman denizaltılarının Atlantik'teki zafer şansını artırmış ve, kuşkulanan varsa, Alman moral ve savaş kapasitesinin korkulacak kadar yüksek bir düzeyde kaldığını göstermişti. Ayakta kalan birlikler bile biraz ödüllendirilmişti: İngiliz ve Amerikalıların esiri olarak Almanlar, Rusların esirlerinden daha iyi durumdaydılar ve Tunus'taki Müttefikler, en azından Fransız nüfustan, dost ahalinin kurtarıcılarına bahşettiği hoş karşılamanın ilk hazzını tattılar.

Kazablanka konferansında İngiliz ve Amerikalı siyasal ve askeri liderler, kuvvetlerinin Tunus'u fethettikten sonra Sicilya'yı istila etmesi gerektiği konusunda fikir birliğine vardı. İstila, 1943'ün Temmuz ayında bütün savaş boyunca denizden başlatılan en büyük saldırıyla (HUSKY harekâtı) başladı. İlk dalgada toplam 2.590 gemi 180 bin askeri sahile bıraktı. Birlikler Sicilya'ya 1944 Normandiya çıkarmasındakinden çok daha uzak üslerden geldi, öyle ki, gemiler ve çıkarma teknelerinin üsse dönmeleri daha uzun zaman aldı. İngiliz birliklerinin büyük bölümü, Süveyş ve İngiltere'yle birlikte, Tunus ve Malta'dan geldi. Amerikan tümenleri Bizerta ve Cezayir'den ve bir tümen de yol üzerindeki Oran'da kısa bir molayla, doğrudan Birleşik Devletler'den geldi. Kıyıdaki ilk birliklere takviyelerin gelmesi uzadı ve planlamacılar başlangıçtaki saldırının Sicilya'daki Alman kuvvetlerinden ve muhtemelen, kendi taraflarında Messina Boğazı üzerinden kolayca takviye alabilecek İtalyanlardan geleceği düşünülen güçlü ve sürekli mukavemetten kurtulmak için güçlendirilmesinden emin olmak zorundaydı. Çoğu şey yanlış gitti.

Komuta yapısı İngiliz-Amerikan harekâtlarında İngilizlerin etkisini artırdı. İngiliz 8. Ordusu Almanları yendi ve Mısır ve Tunus'un dışına sürdü ve ordunun müdahalesi Tunus'taki dengeleri bozdu. Montgomery'nin başarı rekoru neredeyse kendisinin aşırı özgüvenini haklı çıkarmış görünüyordu. Emrindeki Birleşik Devletler kıtalarıyla birlikte, Sicilya'da ordu komutanı olması gerektiğini düşünüyordu. Bu askeri açıdan mantıklıydı, ancak politik olarak Amerikan ve İngiliz statüsü eşit olmalıydı. Üstelik Montgomery'yi orduları kontrol etmesi için terfi ettirmek ona savaşı idare etmedeki tartışılmaz becerisini kaybettirecekti. Neyse ki, Eisenhower'ın General Alexander'ı Tunus'ta kendi en üst komutası altında hem Ame-

rikan hem İngiliz ordularının başına geçirme çözümü tekrarlanabilirdi: Zarif ve nazik tavırlı bir İngiliz subayı olan Alexander, Eisenhower'ın Ordu Grup Komutanlığı yükünü hafifleterek onu Kuzeybatı Afrika'nın idari ve siyasi sorunlarıyla baş başa bıraktı ve Rommel'i yenilgiye uğratan ekibin başında onun başarısını izledi. Daha güçlü ve kararlı bir kişilik olan Montgomery, ne yazık ki Alexander'a emirler vermek yolunu seçti; ve savaşı bir bütün ve çelişen talepler ve ihtiyaçlar arasında bir belirleyici olarak değerlendirmekten uzak olan Alexander, Montgomery'nin isteklerini komutasının başka bölümüne –General Patton'ın emrindeki 7. Ordu– aktardı. Amerikalı askerlerin, deneyimsizlikten ya da 'yumuşak' oldukları için değersiz olduklarına ilişkin genel İngiliz önyargısını paylaştıklarından, Alexander Montgomery'ye severek boyun eğdi: Böylece, her ikisi de Montgomery'nin 8. Ordusunun sonucu belirleyici bir silah olduğunu düşündü. İngilizler de hava ve deniz komutanlarına ikmal sağladı; ancak bu iki adam Amerikalı meslektaşlarıyla, kendi harekât idareleri ile yeterince yakın temas kurmayı beceremediği için Alexander'dan yakınan Montgomery ile çalıştıklarından daha rahat çalıştı.

Başlangıçtaki saldırılar, Montgomery'nin istediği gibi, Sicilya'nın güneydoğusunda tek bir alan üzerine yoğunlaştı ve bir büyük istisna dışında iyi gitti. Amerikan hava birliklerini planör ve paraşütle getiren uçaklar, askerleri Sicilya üzerinde geniş bir alana saçtı ya da denize düşürdü. Uçakların ve yolcularının çoğu, İngiliz, Amerikan, Alman ve İtalyan, dört ordunun uçaksavar ateşi altında savaştılar ve İngiliz ve Amerikan savaş gemileri menzile giren her uçağa ateş açtı. Karada bazıları kendini İngiliz ve Amerikan güçlerinin saldırısı altında buldu. Mihver komutası Catania istikametindeki İngiliz ilerlemesini keserek ve Gela civarında karaya çıkan Amerikalılara güçlü saldırılar düzenleyerek Müttefik istilasına tepki verdi. Burada iki tümen, İtalyan birliklerinin en iyilerinden oluşan Livorno ve Herman Goering Panzer Tümeni, çıkarmadan sonraki birinci ve ikinci gün, Almanların ağır zırhlı ve etkili 88 mm.'lik topa sahip yeni Kaplan tanklarını kullanarak saldırıya geçti. Amerikan 1. Tümeni kıyıdan uzaktaki savaş gemilerinin açtığı etkili top ateşinin kesin desteğiyle yerini korudu ve hatta Herman Goering Tümeni'nden bir taburda paniğe neden olmayı bile başardı. Çıkarmanın üçüncü gününde, Omar Bradley komutasındaki Amerikan 46. Tümeni iç kısımlara doğru ilerlemiş ve 1. Tümen'in de ilerlediği ada boyunca geçen doğu-batı ana karayoluna ulaşmıştı. Bu aşamada Montgomery bu yolun Amerikalılardan alınması ve 8.

Ordu'ya verilmesi gerektiği konusunda ısrar etti. Orijinal planı Catania önündeki İngilizlerin Etna'nın doğusundan Messina'ya doğru ilerlemesini durduran ve düşman çekilmesinin yolunu kesen Alman direnişiyle engellenmişti. Bu nedenle, Montgomery şimdi Etna'nın doğusuna doğru ilerlemeyi önerdi. Amerikan birlikleri yeni planı uygulamak için iyi konumlandırılmış olsalar da, Alexander Montgomery'nin isteklerini yerine getirdi ve düzenli bir biçimde çekilen Almanlar Messina Boğazı'nı başarıyla geçtiği zaman, onlara savunmalarını oluşturmak için daha fazla zaman vererek ve Sicilya'nın fethinin Ağustos ortasına kadar gecikmesine yardımcı olarak, doğu-batı yolunu Amerikalılardan aldı.

Bradley ve Patton, Montgomery'nin bu bencilce gurur gösterisini asla unutmadı ve bu olay onlarda kızgınlık ve kuşku doğurdu. Müttefiklerin şansına Eisenhower'ın inceliği ve Alexander'ın tılsımı bu kızgınlıkları ulusal değil kişisel boyutta bıraktı. Birçok Amerikalı İngilizlere (ya da *Limey*'lere – İngiliz denizciler) yönelik kuşku taşırken ve birçok İngiliz Amerikalıları (ya da *Yankee*'leri) küçümserken, birçoğu diğer uluslardan sempatik meslektaşlar hatta dostlar buldu. Müttefik ast kadroları arasındaki bu dostluklar çoğu kez üst otoriteye yönelik ortak hoşnutsuzluktan kaynaklandı. Böylece, Montgomery gibi otoriter ve astları ezen birinin eylemleri ve Patton gibi birçok kıdemli subayın, müttefikler arası rekabete eğilimiyle yaygın baskının yüreklendirdiği tavrı bile, İngiliz ve Amerikalılar arasındaki şimdiye kadar bilinen en yakın ittifakın kurulmasını engellemedi.

Mayıs 1943'te yapılan üçlü konferansta, İtalya'yı savaşın dışında kalmaya mecbur edecek harekâtlarla Sicilya'nın fethedilmesi konusunda anlaşmaya varıldı. 25 Temmuz'da Mussolini iktidardan düştü; ertesi gün Ortak Kurmay başkanları Eisenhower'a İtalya anakarasını istila etme yetkisi verdi. Quebec'teki konferans 24 Ağustos'ta Eisenhower'ın önerilerini kabul etti. 3 Eylül'de Montgomery, Alman güçlerin dikkatini bir hafta sonra Napoli yakınındaki Salerno Körfezi'nde gerçekleştirilen ana saldırıdan (ÇİĞ) başka yöne çekmek için, 8. Ordu'yu Messina Boğazı'na gönderdi (BAYTOWN Harekâtı); burası, tek kişilik avcı uçaklarının Sicilya'daki yeni işgal edilen havaalanlarından ulaşabilecekleri menzilin sınırında olduğundan, Almanların bir saldırı beklediği yerdi. 8 Eylül'de yeni İtalyan hükümeti ateşkes ilan etti. Ertesi sabah erken saatlerde General Mark Clark komutasındaki İngiliz-Amerikan 5. Ordusu Salerno yakınlarında çıkarma harekâtlarına başladı. Birlikler İtalyanların dostça ve koşulsuz olarak teslim olacağını umuyordu; Almanların vahşi karşı saldırıla-

rıyla karşılaştılar. Montgomery deniz yoluyla Taranto'ya gönderilen 1. Hava Tümeni'yle takviye edilse de, 8. Ordu'nun daha güneye çıkan birliklerinden fazla yardım gelmedi: Arazi savunma için mükemmeldi ve ikmal neredeyse imkânsızdı. Alman savunmacılar Montgomery'nin ilerlemesini tahrip kalıpları, mayınlar ve bubi tuzaklarıyla durdurdu ve çabalarını Salerno'daki çıkarmalar üzerine yoğunlaştırdı. İlk 24 saatte iki İngiliz ve iki Amerikan tümeni karaya çıktı. Almanlar üç gün içerisinde, büyük ölçüde güçlerinin altında olsa da, hepsi panzer ya da panzer-grenadier birliklerinden oluşan 5 tümen topladı. 13 ve 14 Eylül'de Alman güçleri, Müttefik çıkarma merkezindeki kıyı hattını neredeyse yardılar. 13 Eylül'de Clark, İngiliz ve Amerikan birliklerinin ayrı olarak tahliye edilmesine yönelik planları emretti – belki birinin diğerini desteklemesi için, belki ikisinin de çekilmesi için. Acil takviyeyle iki ABD paraşüt alayı gece vakti çıkarma bölgesine bırakıldı (bu kez Sicilya'daki iniş felaketi yaşanmadı) ve 1.500 adam Trablus'taki kruvazörlere bindirildi ve son sürat İngiliz tümenlerine sevk edildi. (Bu İngiliz birliklerinden bazıları, şans eseri, bunalım zirvesinin akabinde, isyankâr bir koşulda yerlerine ulaştı). 16 Eylül'de Alman komutan çıkarma hattının aşılamadığını bildirdi. Müttefik hava saldırıları ve bombardımanını mazeret gösterdi. Gemi topları karadaki hedeflere beklenenin üzerinde isabet kaydetti ve Sicilya'da denenen gözlem tekniklerinin geçerliliği tekrar kanıtlandı. 14 Eylül'de Müttefik Devletler Akdeniz Hava Kuvvetleri taktik hedeflere 2 binden fazla sorti yaptı. Etkili İngiliz ve Amerikan sahra topçuluğuyla birlikte gemiler ve uçaklar dengeyi bozdu. Alman komutanlar güçlerini korumak için kayıpları durdurdular ve savunmayı gözden geçirdiler.

Salerno Savaşı galiplerden çok Alman komutanları memnun etti. Hitler'in emrinde İtalya'daki Alman silahlı kuvvetlerine komuta eden Kesselring, İngiliz ve Amerikan birliklerinin savaşta zayıf olduklarını ve İtalya'nın Roma'nın güneyinde savunulabileceği sonucuna vardı. Eylül sonunda Hitler İtalya'nın kuzeyine doğru yavaşça çekilme yönündeki emirlerini değiştirdi ve 'düşmanın Balkanlar'la köprüsünü kesmek için' Güney İtalya'nın mümkün olabildiğince savunulması emrini verdi. Salerno'daki İngiliz ve Amerikan komutanlar kendi birliklerinden kaygılıydı ve müttefiklerini rahatça eleştirdi. İngiliz generaller birliklerindeki moral bozukluğundan korktu, Amerikalı generaller genç subaylarının önderlikteki yetersizliğini gördü. Bazı İngiliz subaylar bu nedenle daha da kaygılanırken, bazı Amerikalılar birliklerini giderek imkânsız görevlere zorlama

eğilimine girdi. Amerikalıların düşüncesizliği ve dikkatsizliğine yönelik olarak İngilizlerin, İngilizlerin ağır kanlılığına ilişkin olarak da Amerikalıların yakınmaları arttı. Ancak her iki taraf da, General Alexander'ın inceliği ve ağzı sıkılığıyla desteklenen karşılıklı kutlamanın geleneksel yumuşatıcı yaklaşımlarını dikkatle sürdürdüler.

Bu arada Hitler Müttefik kuvvetlerini Güney İtalya'da tutmaktan dolayı kendisini kutlayabilirdi. Marshall ve Eisenhower'ın aynı şekilde Almanları İtalya'da kontrol altına almak ve Fransa'dan uzak tutmak konusunda kendilerini kutlayabilmesi de doğruydu, ancak İtalya'daki Müttefik kuvvetlerin faşist Avrupa'ya bir tehdit oluşturmasını isteyen Churchill, Salerno'nun Almanları üstlenmeye teşvik ettiği başarılı savunmalardan dolayı kızgındı. Salerno'dan sonra Almanlar iyi planlanmış tahkimatlarla güçlendirilmiş, doğal olarak sağlam savunma kuşağına etaplar halinde bir çekilme gerçekleştirdi. Garigliano, Rapido ve Sangro nehirleriyle Monte Cassino'nun temel özelliklerini oluşturduğu bu kuşağa Kış Hattı adını verdiler. Başlangıçta Müttefikler Roma'yı Ekim 1943'te almayı umuyordu, ancak 5 Temmuz 1944'te aldılar. Churchill 19 Aralık 1943'te, Cartagena'daki hasta yatağında "İtalya cephesindeki genel harekâtın durgunluğu skandala dönüşüyor" diye yakınıyordu. Bu durgunluk büyük müttefik stratejisinin hazırlanmasında yine sorun oldu ve öykünün tekrar bu düzeye çekilmesi gerekiyordu.

İtalya ve Akdeniz artık en yüksek rütbeli İngiliz ve Amerikan savaş liderleri arasındaki en sert stratejik uyuşmazlığın merkezi haline geldi. Quebec'te, savaşın nasıl kazanılacağı konusunda uzlaştılar; şimdi, 1943 sonunda, İngilizler 'oportünizm' ve Manş Denizi saldırısındaki (OVERLORD) inanç kaybına yönelik yeni belirtiler sergiliyorlardı. İngilizler 1942'de ve 1943'ün ilk yarısında, Roosevelt'in yardımıyla, İngiliz-Amerika stratejik tartışmalarında istediğini elde etti. Ondan sonra Roosevelt, Marshall ve Amerikan Birleşik Kurmayı başkanlarına kendi isteklerini kabul ettirmeleri konusunda yardımcı oldu. Konu, Birleşik Devletler'in İngiliz İmparatorluğu'nda daha güçlü hale gelmesi değildi sadece; başka bir neden vardı: İngiliz stratejilerinin dengesiz uçarılığı. Churchill, kaçınılmaz olmasa da, genellikle İngiliz Kurmayı başkanlarıyla –bu bağlamda Brooke'la– paylaştığı görüşlerin sesi çok çıkan ve azimli bir sözcüydü. Churchill, Ekim 1943 ve Ağustos 1944 arasında Roosevelt ve Amerikan ordusunu, Kuzeybatı Avrupa'nın istilasını geciktirme pahasına, Fransa'nın güneyine bir çıkarma dahil çeşitli Akdeniz harekâtlarına öncelik verilmesi konusunda,

ardından da, Güney Fransa'da bir çıkarma pahasına bile olsa, İtalyan seferi için Akdeniz'de toplanma konusunda rica bombardımanına tuttu. İngilizler kabul edilen planı değiştirmek için sürekli olarak 'yeni gerçekler' keşfetti. Amerikalılara göre, İngilizler aldatıcı ve güvenilmezdi. Neyse ki Churchill'in itibarı ve kişiliği politikalarının yıkıcı etkilerini azalttı.

Churchill Ekim 1943'te Brooke ve İngiliz planlamacıların karşı çıktığı kendi kişisel operasyonlarını başlattı: Rodos ve on iki adayı işgal etmek istedi ve böylece Balkanlar'a bir sefer yapmak üzere Türkiye'yi savaşa sokmayı umut etti. İngilizler Kos, Leros ve küçük adaları bir ay önce, İtalyanlar teslim olduğunda almıştı. Churchill buyurgan bir tavırla, Roosevelt'ten, ABD Kara Kuvvetleri Kurmay Başkanı Marshall'ı Afrika'ya göndermesini istedi, böylece Marshall, hem kendisini hem de Akdeniz'deki diğer komutanları Balkan harekâtları konusunda ikna edebilecekti. Roosevelt bunu reddetti ve Amerikan Kurmayı başkanlarının Doğu Akdeniz'e herhangi bir kaynak yönlendirmesini yasakladı. Molotov'un, İngiliz dışişleri bakanı Eden'ın Türkiye'nin savaşa sokulması gerektiğine ilişkin önerisini desteklemesi Churchill'i yüreklendirdi ve buna karşılık Churchill, Amerikalıları 'üstünlükle yapabileceğimiz her alanda' saldırı için 'bütün fırsatlardan tam olarak' yararlanmaya ve 'Fransa'nın istilası için herhangi bir tarihe yaşamsal önem' atfetmemeye ikna edebilmek için Stalin'in İngilizlere yardım edebilir göründüğü böyle bir anda, Stalin ve Roosevelt'le planlanan zirve toplantısına son derece istekli hale geldi. İngilizlerin kavramakta zorlanır göründüğü konu, Amerika'nın bütün gücünü Almanya üzerinde gösterme kararlılığıydı.

Temmuz 1944 sonunda Birleşik Devletler bünyesinde Alman ordusuyla savaşmaya hazır 30-40 tümen vardı. Bu tümenlerin güçlerini etkili kılmak için iyi limanlara, iyi üslere ve etkili demiryolu ve karayolu ağlarına gereksinimleri vardı. Anvers ve Marsilya gibi deniz limanları ile Trieste ve 'Ljubiana Geçidi (ki Churchill'in Avusturya güzergâhına başlangıç olarak en fazla tercih ettiği –başka yerlere açılabilen– bir yer) gibi Batı Avrupa nakliye sistemleri, İstanbul ya da Selanik'in sağlayamadığı biçimde, Almanya'ya doğrudan saldırı şansı sunmaktaydı. İngilizler belki de Amerikalıların tüm güçlerini Avrupa'ya yaymalarını gerçekten istemedi. Churchill İngiliz ve Amerikan güçlerini çeşitli alanlarda sürekli olarak mukayese etti ve İngilizlerin Amerikalılardan sayıca üstün olduğu her yerde komuta hakkı olduğunu ileri sürdü. İngiliz stratejisi sadece 1943 sonunda Müttefik güçlerin yayılmasının, aslında İngilizler için olduğu gibi, doruk noktasına yaklaş-

tığı varsayımıyla anlam kazanıyordu. İngilizler kuşkusuz Amerikan güçlerinin İngilizlerden çok büyük olmaması gerektiği tezini ileri sürmediler. İstilayı izleyen günler ve haftalarda Almanların Fransa'da Müttefiklerin toplayabileceğinden daha fazla savaş birliği toplayabileceğine işaret ederek Manş Denizi üzerinden saldırının ertelenmesini istediler ve Almanların Fransa'dan uzak bir yerde meşgul edilmesi gerektiğinde ısrar ettiler. Amerikalılar, sonuçta ortaya çıkan 'yan atraksiyonlarla' Almanlardan daha fazla Müttefik askerinin meşgul edileceğinden ve bu atraksiyonların çıkarma gemilerini daha önemli hedeflerden uzaklaştıracağından korktu.

Çıkarma gemileri, özellikle de en büyük çıkarma gemileri olan LST'lerin (Çıkarma Gemisi Tankların*) tertibi, İngilizler ve Amerikalılar arasındaki en şiddetli tartışmaların konusunu oluşturdu. Marshall'ın 1942'de Manş Denizi üzerinden saldırıya büyük öncelik kazandırmadaki başarısızlığı, ABD donanmasının 1943'te su üstü gemilerin yapımına yönelmesini engelledi. Sonuç, 1944'te çok az çıkarma gemisinin olmasıydı. Bu gemiler, sadece düşman elindeki kıyılara saldırılar düzenlemek için kara birlikleri ve silahlar açısından değil, limanları ele geçirip onları kullanıma açana kadar istilacı birliklere ikmal sağlamak açısından da elzemdi. Açık sahiller boyunca sadece çıkarma gemisi ikmal sağlayabilirdi. Savaşta tahmin edilemeyen olaylar askerleri ve çıkarma gemilerini meşgul ederek ve böylece, kuramsal olarak, onların yardım edecekleri varsayılan asıl harekâtları geciktirerek ya da engelleyerek küçük ek atraksiyonları büyük tehditlere dönüştürebileceğinden, Amerikalılar İngilizlerin yeğlediği şaşırtma harekâtlarının aslında niyetlenilenden daha fazla Müttefik gücü çektiğini düşündü.

'Üç Büyük' Tahran'da buluştuğu zaman Stalin OVERLORD'un mümkün olan en erken tarihte yapılmasında ısrar ederek İngilizleri hayal kırıklığına uğrattı ve onun askeri sözcüsü Mareşal Voroshilov da, "Kuzey Fransa'daki harekâtlarla aynı zamanda Güney Fransa'da da harekâtlar yapılmalıdır; İtalya ve Akdeniz'in başka bölgelerindeki harekâtlar ikincil önemde olarak değerlendirilmelidir" görüşünde diretti. Ayrıca Stalin beklenmeyen iyi haberler üretti: Almanya'nın yenilgisinin ardından Sovyetler Japonya'ya saldıracaktı.

* LST (*Landing Ship Tank* / Çıkarma Gemisi, Tank): İkinci Dünya Savaşı sırasında üretilen ve çok büyük miktarlarda aracı, kargoyu ve askeri açık kıyıya doğrudan çıkarmak suretiyle amfibi harekâtları destekleyen çıkarma gemisi. (y.n.)

Bu vaat, yeğledikleri savaş alanı olan Akdeniz'i takviye etmek açısından Churchill ve İngiliz Kurmayı başkanlarının işine yaradı. Sonuçta, Japonya'ya bir Rus kara müdahalesi beklentisinin, Mountbatten'ın Güneydoğu Asya Komutanlığı tarafından planlanan ve İngiliz-Amerikan Ortak Genelkurmayı'nın Chiang Kai-Shek'i Çin ve Kuzey Burma'da Japonlara saldırması için yüreklendireceğini umut ettiği amfibi harekâttan (KORSAN) vazgeçilmesini haklı çıkardığını ileri sürdüler. İngilizler de, KORSAN'dan vazgeçilmesiyle serbest kalacak çıkarma gemilerinin Akdeniz'e gönderilmesinin mazereti olarak Fransa'nın güneyine, Amerikalıların yeğlediği bir çıkarma (ÖRS) olasılığını kendi çıkarları için kullandılar. Tahran'dan sonra Kahire yapılan İngiliz-Amerikan konferansında (SEXTANT) Roosevelt'i Chiang Kai-Shek'e yönelik vaadine geri dönmeye ikna ettiler ve KORSAN'dan vazgeçildi.

İngilizler Akdeniz'e bağlanır bağlanmaz, çok geçmeden çıkarma gemisinin başka yararlarını keşfettiler. Kasım 1943'te, Roma'nın yaklaşık 40 km. güneyinde, İtalya'nın Anzio'daki batı kıyısına yapılacak bir çıkarma (SHINGLE) planlanmaya başladı. SHINGLE Almanların, 8. ve 5. orduların yakındaki saldırılarının onları süreceği ve böylelikle Roma'nın ele geçirilmesini hızlandıracağı düşünülen Kış Hattı'ndan geri çekilme hatlarını kesmek üzere planlandı. SHINGLE için düşünülen ilk tarih 20 Aralık'tı ve bu harekât için OVERLORD'a gereken çıkarma gemisi 15 Aralık'ta ayrılmak yerine 5 Ocak 1944'e kadar Akdeniz'de kalacaktı. Olağanüstü engebeli arazideki sert çarpışmalarla birkaç kilometrelik ilerlemenin ardından 8. ve 5. ordunun saldırıları gücünü kaybettiğinden, bu zamanlamaların gerçekleştirilmeyeceği çok geçmeden anlaşıldı. 18 Aralık'ta SHINGLE iptal edildi.

Churchill Kahire Konferansı'ndan sonra hasta oldu. SHINGLE'ın kaderini öğrendiğinde Cartagena yakınlarında dinleniyordu ve gördüğümüz gibi İtalya harekâtındaki durgunluktan sert bir biçimde yakınmak üzere gücünü topladı. Yeni ve daha büyük bir SHINGLE'ı savundu. Churchill'in fikri Anzio çıkarmasının Almanların Kış Hattı ile iletişimini tehdit edeceği ve böylece mevzilerine yönelik pahalıya mal olan Müttefik saldırılarına gerek kalmadan, Almanların bu hattı terk edecekleri yönündeydi. Bu, LST'lerin İngiltere ve OVERLORD için Akdeniz'den ayrılmasının daha da erteleneceği anlamına gelse de, Amerikalı yetkililer bu fikre katıldı. Karşılığında Ege'deki harekâtların 'rampa hattı' olması gerektiğinde ısrar etme fırsatını yakaladılar.

22 Ocak'ta uzman birliklerle takviye edilen iki Müttefik tümeni Anzio'ya çıktı. Almanlar hızlı davrandı. Yüksek Komuta Almanya ve Fransa'dan takviyeler gönderirken, Kesselring yeni istilaya karşı koymak için İtalya'da birlikleri topladı. Müttefik Devletler komutanı Amerikalı General Lucas tedbirli davrandı ve iki gün sonra, Alman iletişim hatlarına yönelik Müttefik tehdidi yerine, çıkarma bölgesinde tuzağa düştüler. Churchill, "vahşi bir kediyi sahile fırlatmak yerine, sadece kıyıya vurmuş bir balinamız var" diye yazarak Amerikalıların 'vuruş' eksikliğinden yakındı ve Amerikalı ast komutanlara sert emirler vermesi için Alexander'ı uyardı. (Ne yazık ki Alexander'ın cana yakınlığı çoğu kez güç ve beraklık eksikliğine yol açtı). Anzio'daki Müttefik birlikleri kendilerini kuşatma altında buldu. Alman hatlarını yarmak için bu birliklerin ana ordulara yardım etmesi gerekirken, ana Müttefik orduları, Ocak 1944 sonunda karşılaştıkları 5 Alman tümenine denk 3,5 tümenden oluşan ve Şubat ortasında kendilerinin iki katı bir kuvvetle karada karşı karşıya kalan Anzio kuvvetlerini kurtarmak zorunda kaldı.

Bu arada, Güney İtalya'daki ana Müttefik güçler Alman kış mevzilerinin en ürkütücüsüne, Garigliano ve Rapido nehirlerinin üzerinde, Monte Cassino'ya hâkim dağ kitlesini de kapsayan Gustav Hattı'na ulaşmıştı. 17 Ocak'ta Rapido'yu geçmeye yönelik olarak başlayan bir saldırı feci şekilde başarısız oldu ve ikisi Şubat'ta biri de Mart'ta olmak üzere Monte Cassino'ya yapılan üç saldırı geri püskürtüldü: İlki Amerikalılar tarafından yapıldı; ikincisini, uzun süre topçu ateşi ve bombardımandan sonra manastırı da imha eden Hintli, Yeni Zelandalı ve Amerikalı askerler yaptı; üçüncüsü, Alman mevzileri 700'den fazla uçak ve 890 top tarafından bombalanıp topa tutulduktan bir gün sonra Hintli ve Yeni Zelandalı kuvvetler tarafından gerçekleştirildi. İngiliz resmi tarihçileri iki noktaya dikkat çekiyor: Birincisi, "Alman birlikleri fevkalade savaştı". İkincisi, "Yüksek rütbeli [İngiliz ve Amerikalı] komutanların (...) haritalar ve hava fotoğraflarını incelemek ve uzaktan dürbünle bakmak dışında, arazi hakkında bilgi edindiklerini düşünmek için elde pek kanıt yoktur. (...) Bu komutanların zeminin korkunç fiziksel özelliklerini gerçekten kavradıkları ya da askerlerine ne yaptıklarını anlamış olmaları son derecede kuşkuludur."

Almanların Cassino'daki savunma başarısı İngiliz-Amerikan çekişmesini daha da artırdı. Bu, LST'lerin Anzio çıkarma sahiline ikmal sağlamak zorunda kalması demekti ve bu nedenle Fransa'nın güneyinde 10 haftalık bir süreci gerektiren ÖRS çıkarmalarına hazır olamazlardı. İngiliz Kur-

mayı başkanları ve Deniz Kuvvetleri Komutanı General Wilson, ÖRS'ün tamamen iptal edilmesi ve Akdeniz'deki bütün kaynakların Alman birliklerini orada meşgul etmek için İtalya'da toplanması gerektiğini ileri sürdü. ABD Ortak Kurmayı başkanları ÖRS'de ısrar etti ve LST'leri Pasifik'ten Akdeniz'e kaydırarak bu harekâta yardım sözü bile verdi. General Wilson Mart sonunda ana orduların Mayıs ortasından önce Anzio'ya yardım edemeyeceğini bildirdiği zaman, Müttefikler ÖRS'ün ertelenmesini kabul etti ancak İngiltere'nin ÖRS için kesin bir tarihte uzlaşmayı reddetmesi Amerikan Kurmayı başkanlarını 'sarstı ve üzdü'. İngiltere'yi birinci önceliğin Japonya ile savaşa verilmesine ilişkin eski öcüleriyle korkutmak için, Pasifik'ten çıkarma gemisi tekliflerini geri çektiler. Ancak Nisan sonunda İngiliz askeri önderleri Amerikalılara, OVERLORD başladıktan sonra Fransa'nın güneyine bir çıkarmayı yeğlediklerini söylediler ve İtalya kıyısında başka amfibi harekâtların tercih edilebilir görülmesi durumunda bunun için hazırlıkların yapılması gerektiğini ileri sürdüler. Yatışan Amerikalılar çıkarma gemilerini Akdeniz için harekete geçirdiler. Ancak göreceğimiz gibi, ÖRS'e İngiliz desteği güvenilir olmaktan çok uzaktı.

11 Mayıs 1944'ün geç saatlerinde, Müttefik kara güçlerinin o zaman itibarıyla 254.000 İngiliz imparatorluk askeri (45 bini Kanadalı), 230.000 Amerikalı, 72.000 Fransız ve 46.000 Polonyalıdan oluşan İtalya'daki savaşçı birlikleri, bahar harekâtını (DIADEM) başlattı. Beş gün sonra Almanlar Cassino'dan çekildi. Polonya birlikleri manastır harabelerini işgal etti, ancak Müttefik tarafında, Liri Vadisi'nin güneyindeki tepelerden Cassino'daki Alman mevzilerinin gerisini tehdit eden parlak bir çevirme harekâtıyla kendisini gösteren, Fransız Sefer Birlikleri'ydi. Birliklere Kasım 1942'ye kadar Vichy'ye sadık kalan Juin komuta etti. Eratın büyük bölümü Faslılar ve Cezayirlilerden –Fransız Kuzey Afrika eski ordusunun düzenli askerleri– sağlandı. Dağ savaşındaki becerileri onları, motorlu nakliyeye bağımlı İngiliz ve Amerikan birliklerini zorlayan engellemelerden kurtardı. Her İngiliz tümeninin 3 binden fazla aracı vardı ve piyade tümenleri geçici olarak araçsız da idare edebilirken bu durum zırhlı birlikler için geçerli değildi. Askeri kolda bir İngiliz zırhlı tümeni 225 km. yol kapladı. Dar yollar ve birçok dereyle dağlık ülkede bu birlikler yavaş ilerleyip güçlükle yayılırken, yürümeye ve gereçleri katırla taşımaya hazır Fransızlar daha çabuktu ve daha özgür manevra yapabildi. Cassino'yu merkez alan Alman savunma hattını yarmada Juin'in kuvvetleri öncü rolü üstlendi, ve saldırının sonraki aşamasında, Hitler Hattı'na 23 Mayıs'ta başlayan saldırıda

başarılarını tekrarladılar. Kanadalılar Cassino bölgesinden Liri Vadisi'ne saldırırken, Fransızlar Aurunci Dağları'ndaki hızlı ilerlemeyle Alman savunmacıları arkadan çevirdi. Bu, Almanları Roma'nın güneyindeki son hatlarına doğru aşamalı bir çekilmeye zorladı.

Bu arada, Anzio çıkarma bölgesindeki ABD güçleri Alman iletişim hattını kesmek için kuzeye, Valmontone'a doğru saldırdı. Anzio çıkarmaları Alman çekilmesinin yolunu kesmeye yönelik başlangıçtaki amacını gerçekleştirmek üzereydi. Ancak plan kazaya uğradı ve İngiliz-Amerikan 5. Ordusunun Amerikalı komutanı General Mark Clark, 25 Mayıs'ta savaşın en aptalca emirlerini verdiği zaman, Anzio'nun bir anlamı kalmamıştı. Clark, başkomutan Alexander'ın isteklerini dikkate almadan, 24 saatte Valmontone'a ulaşmayı uman ABD Kolordu komutanı Truscot'a, güçlerinin temel çabasının Valmontone yerine doğrudan Roma'ya ilerlemek olması gerektiğini söyledi. Clark, 'ordusunun Roma'yı alma onurunu kazanmasını' istedi, ancak bu 'utku' çok geçmeden unutuldu ve Clark şimdi Alman 10. Ordusunun kurtulmasına izin veren general olarak hatırlanıyor. Alman güçleri düzenli bir şekilde çekildi ve Clark'ın birlikleri 4 Haziran 1944'te Roma'ya girdi. İki gün sonra Müttefikler Normandiya'ya çıktı.

İtalya'daki Müttefik seferi Alman güçlerini Normandiya'dan uzak tutarak Fransa'nın istilasına yardım etti. D-Günü'nde İtalya'da 7 seyyar tümen bulunurken, Fransa ve Benelüks ülkelerinde 11, doğu cephesinde 26 tümen vardı. Çeşitli nitelikteki Alman savaş tümenlerinin 163'ü doğu cephesinde, 27'si İtalya'da ve 50'si Fransa'daydı. Gücü, çıkarma gemilerinin kullanılabilmesine bağlı olarak sınırlanan Normandiya istilası, ancak, saldırının hemen sonrasında Fransa'daki Alman seyyar güçlerinin aynı şekilde sınırlandırılmasıyla mümkün olabilirdi. İtalya seferinin bir katkısı da, düşük kalitede olduğu kabul edilen yaklaşık 40 Alman ve Alman kontrolündeki tümenin D-Günü'nde hazır bulunduğu Güneydoğu Avrupa'yı tehdit etmesiydi. Bu nedenle, sefer bir başarıydı.

Bununla birlikte, Roma'nın ele geçirilmesinden sonra İtalya, durgunluk aylarında olduğu gibi hararetli İngiliz-Amerikan çekişmelerini kışkırttı. Müttefik güçler Anzio çıkarma bölgesiyle birleşene kadar, Churchill ve Broke Anzio'ya ikmal sağlamaya yönelik çıkarma gemisi gereksiniminin Güney Fransa çıkarması ÖRS'ü engellediğini ileri sürmüştü. Roma'nın ele geçirilmesinden sonra, bu ikili şimdi de, ÖRS için kaybedilecek asker sayısına bakılmaksızın, Alexander'a 'zaferinin meyvelerini' toplaması için izin verilmesi gerektiği konusunda ısrar ediyordu. Alexander Po Ovası'na

ilerlemeyi ve oradan Trieste yoluyla Ağustos sonunda ele geçirilecek olan 'Ljubiana Geçidi'ne ilerlemeyi önerdi. Ljubiana Geçidi, Doğu Alpler üzerinden Klagenfurt ve Avusturya içine çıkacaktı. Sonraki yazarlar 20. yüzyıl tarihinin kritik olaylar zinciri içerisinde, Churchill'in Alexander'ın önerisini ısrarlı şekilde desteklemesini geliştirdiler. Bunun, Churchill'in peygamberlere özgü hikmetinin bir örneği olduğu iddia edildi. Aklındakinin, en azından Sovyet gücünün Doğu Avrupa'da yayılmasını engellemek ya da sınırlamak olduğunu iddia ettiler. Alexander'ın birlikleri erken davranıp Kızıl Ordu'yu engelleyecek ve aksi takdirde Komünist ellere düşmeye mahkûm ülkelerde liberal demokrasiyi kuracaktı. Bu yorumcular, ÖRS'ün bu büyük manevra için beyhude bir ikame olduğunda ısrar etti. Ancak, Churchill'in yardımı vurguladığı zamanda, Alexander'ın hamlesi Kızıl Ordu'ya ve Yugoslav partizanlara ilerleme sağlayacaktı. Ona göre sadece Trieste'nin ele geçirilmesi, 'Macaristan, Yugoslavya, Arnavutluk, Yunanistan, Ege, Türkiye, Bulgaristan ve Romanya'nın şiddetle sarsılması'na neden olacaktı.

Amerika Birleşik Kurmayı başkanları, Normandiya çıkarmasının hemen akabinde, Marshall, King ve Arnold İngiltere'deyken, İngiliz kurmayların İtalya'daki Müttefik kara kuvvetlerinin Pisa-Limini hattından daha ileri gitmeyeceği konusunda zaten uzlaşmaya vardığına inanıyordu. İngilizlerin Akdeniz şaşırtma harekâtlarına düşkünlüklerinin yeniden ortaya çıkması Amerikalıları kızdırdı. Marshall ve meslektaşları, İngilizleri bir hedefte kısa bir süreden fazla tutmanın olanaksız olduğunu görüyordu. Churchill, Brooke ve Alexander, bir kez daha Amerikalıları katı ve hayal gücünden yoksun buldular. Churchill'e göre "Arnold, King, Marshall bileşimi şimdiye kadar görülen en aptalca strateji ekiplerinden biridir". 26 Haziran 1944'te İngiliz kurmayları ÖRS'ün iptalini önerdi. Ortak Kurmay başkanları "mümkün olduğu kadar çok Birleşik Devletler tümenini Fransa'ya yerleştirme isteğini (...) tam bir uyuşmazlıkla" yanıtladı. "Alexander'ın İtalya'daki gücünün başarılıyla ilerlemesi bu olasılığı önlemez" denildi. Ertesi gün Churchill Roosevelt'e çektiği telgrafta, "bu konuyu ayrıntılarıyla bizzat incelemesi için" onu uyararak "Birleşik Devletler Kurmayı başkanlarının havası keyfidir ve kesinlikle bir uzlaşma olasılığı görmüyorum" dedi. Ljubiana Geçidi'nde 6 tümenden fazlasının tutulamayacağına işaret ederek Churchill'in tezlerinin abesliğini gösteren Roosevelt, açıkça Marshall'ın görüşleriyle yanıtlamıştı telgrafı.

İngiliz Kurmay başkanları boyun eğmesi için Churchill'i ikna etti, ancak Churchill Roosevelt'e, "Derin üzüntü içindeyiz (...) Majestelerinin

hükümeti, Kurmay başkanlarının tavsiyesi üzerine ciddi bir protestoya gitmelidir" dedi. Roosevelt'e ilk taslak yanıtında, ÖRS'te işbirliğini reddetti. İtibar takıntısı, bu gönderilmeyen metinde görülüyordu:

> OVERLORD'da komutayı alacak olmanız konusunda anlaştık (...) biz Akdeniz'de komutayı almak zorundayız. Ancak hiç kimse, hiç bir zaman, Akdeniz'de ümit verici olan her şeyin, komuta alanınıza yardımcı olabilecek küçük yararlar adına, portakal kabuğu gibi bir tarafa fırlatılmasını düşünmedi.

Churchill'in 'küçük yararlar' kelimeleri, bir üs olarak Marsilya'nın güvenceye alınması için Fransa'nın güneyine çıkarma yapılmasının amacını anlamadaki eksikliği gösteriyor. 1944 sonunda Marsilya'ya diğer limanlar vasıtasıyla gelen gereçlerden daha fazlası geldi (Anvers'e günde 16.600 ton ve Cherbourg, Le Havre ve Rouen'nın her birine 5-6 bin ton gelirken, bu limana günde 18 bin ton). Son dakikada Churchill bu kez Fransa'nın kuzeybatı kıyısına ikame bir çıkarma önererek, ÖRS'ü engellemeyi bir kez daha denedi. Tartışmalar tekrar alevlendi ve dört gün zarfında Churchill Amerikalıları bezdirdi ve Marshall'ı alt etmek için Hopkins'in desteğini kazanmaya çalıştı. 8 Ağustos'ta Amerikalılar ve Fransızların ÖRS'ü (yeni adı EJDERHA) gerçekleştirmelerinden sadece bir hafta önce, nihayet yumuşadı. Kısa vadede İngilizler haklıydı: İtalya'daki güçlü Müttefik saldırıları daha fazla Almanın dikkatini Kuzey Fransa'daki istila bölgelerinden başka yerlere çekecekti, ancak Amerikalılar sonuçta Almanya'ya saldırmak için daha fazla Birleşik Devletler tümenine izin veren Marsilya'nın ele geçirilmesinde haklıydı.

İtalya seferi Müttefiklerin Avrupa anakarasını başarıyla istila edebileceklerini, ancak Alman savunmacıların da müttefik istilalarını, özellikle amfibi saldırıyı takip eden günlerde, bozguna uğratma şansı olduğunu gösterdi. 'İkinci Cephe' olasılığı, Kuzeybatı Avrupa'ya İngiliz ve Amerikan saldırısı D-Günü'nden önceki yılın stratejisine hâkim oldu ve bu stratejiyi kontrol etti. Rus-Alman mücadelesinin yapıldığı birinci cephe, savaşın büyük bölümüne sahne oldu, ancak Almanların İngiliz ve Amerikalılara ilişkin kaygısı giderek artı. Hitler, İngiliz-Amerikan strateji tartışmasında İngiliz tarafını bir ölçüde haklı çıkararak, Fransa gibi Balkanlar'ın ve Norveç'in istilasından korktu.

1943 sonunda, Rusya'da 195 ve Reich dışındaki başka yerlerde 84 Alman tümeni vardı. Ancak Rusya'daki Alman birlikleri asıl büyüklükle-

rinin çok altındaydı, ve Rusya'da 2 milyon 850 bin asker varken, başka yerlerde 2 milyon 440 bin asker vardı. Üstelik Rusya dışındaki birlikler artık ikinci sınıf birlikler ya da doğudan gelen, istirahattaki ve yeniden donatılan erler değildi.

Kursk'tan sonra Kızıl Ordu doğu cephesinde Almanlara üstün geldi. 1943 sonunda Almanlara karşı konuşlandırılan ya da yedekte tutulan 5 milyondan fazla kara askeri vardı. Ancak İkinci Dünya Savaşı sadece sayısal çokluğun zafer getirmediğini gösterdi. Alman ordusu sonuna kadar, kurmay çalışması ve alt liderlik konusunda üstünlüğünü korudu. Alman birlikleri hızlı tepki verdi ve çabuk düşündü, ancak 1943'ten sonra yeni teçhizatla daha iyi Rus birlikleri çoğu Alman tümeninin becerebileceğinden daha hızlı hareket etti. Kızıl Ordu'nun elindeki Amerikan malı kamyonların kapasiteleri manevraya uygun hale getirildi. Dört tekerlekle ya da altı tekerlekle, doğuda ordu hareketi için temel engel olan çamurda kullanılır hale getirildiler. 1943'te seçkin bir hizmet sunan Rus topçuları kritik noktalarda yoğunlaşmış yığınlarda kullanıldığı gibi, planlı saldırılarda ürkütücü hale geldi.

Bu nedenle, 1943 yazından itibaren Alman komutası doğu cephesinde inisiyatifi kaybetti ve Sovyet saldırıları bütün doğu cephesi sağlam hale geldiği zaman sadece kısa periyotlar bırakarak, birbirini izledi. Kursk çarpışmasıyla Haziran 1944 arasındaki yılda birçok bölgesel Alman karşı saldırısı gerçekleşti ve Almanlar bazı önemli zaferler kazandı, ancak düzenli Rus saldırıları cephenin bir bu kesiminde bir diğer kesiminde Alman seyyar birliklerini bunalımdan bunalıma soktu. Cephedeki Alman komutanlar stratejik esnekliği tekrar sağlamak açısından yedekleri toplamak için temkinli planlı çekilmeleri tercih edecekti, ancak Hitler bu önerileri tekrar tekrar reddetti ve Almanlar uzun ve bazen telaşlı ve plansız çekilmeler sırasında tutarlı bir savunmayı güçlükle sürdürdü. Kızıl Ordu 1943-1944 arasında Ukrayna'yı Almanlardan temizleyerek, Romanya'ya girerek, savaş öncesi Polonya sınırını aşarak ve nihayet uzun süren Leningrad kuşatmasını kırarak, bazı kesimlerde 965 km. kadar ilerledi. Hitler tumturaklı bir yanıt hazırladı. İyimser bir yaklaşımla Alman güney ordu gruplarına –Güney Ordu Grubu ve A Ordu Grubu– yeni ad verdi ve bu ordular Almanların sürülüp atıldığı alanların –Kuzey Ukrayna ve Güney Ukrayna– ordu grupları haline geldi. Yeni adlarını haklı çıkarmaya yönelik tek umutları, Alman savunmacıların Normandiya Müttefik istilasını geciktirmeleri ve doğu cephesine takviyelerin önünü açmaları halinde yeşerecekti.

13
D-Günü ve Avrupa'da Zafer

1944'ün ilk günlerinden itibaren herkes, Almanlar ve aynı şekilde düşmanları, Kuzeybatı Avrupa'nın İngiliz-Amerikan istilasının yakın olduğunu ve istilanın başarı ya da başarısızlığının İkinci Dünya Savaşı'nın sonucunu belirleyeceğini biliyordu. Ardından Alman gücünün doğuya aktarılmasını izleyen başarısızlık her iki cephedeki Alman beklentilerini değiştirecek ve yenişememelerine ve uzlaşmaya neden olacaktı.

Manş Denizi'nin her iki tarafındaki titiz ve görülebilir hazırlıklar, 'D-Günü' olan 6 Haziran 1944'ten önceye rastladı. Fransa ve Belçika kıyılarındaki işçiler Todt örgütlenmesi tarafından ücret verilecek ya da mecbur tutularak beton top platformları inşa edip kıyıyı ve açık alanları dikenli engellerle donatırken, İngiltere'de askerler sokakları doldurdu ve teçhizat Güney İngiltere kırsal bölgesinde hazır hale getirildi. Hitler'in en yakın askeri danışmanlarından Jodl, 'savaşın sonucunu ve geleceğimizi belirleyen mücadele'yi önceden sezdi. Savunma ordularının başındaki Rommel 'Alman halkının kaderini belirleyecek olan en kesin savaş mücadelesini' bekledi. Hitler önceden, 'istilanın tarihi saati'nde 'batı cephesinin askerleri' için, onları 'ulusal güvenlik, halkımızın varlığı ve geleceği adına' savunmaya çağıran bir mesaj hazırladı. 1944 başında 'Atlantik Duvarı'nın hava indirmeleri, tanklar ve saldırı uçaklarına karşı çelik ve beton top

mevzileri ve engellerin yapımını hızlandırması için Rommel'i gönderdi. Beş ay içerisinde ordu 2,5 milyon adet mayın döşedi. Batıda Alman ordusunun gücü 53 tümenden 58 tümene çıktı ve bunlara güçlü bir zırhlı kolordu oluşturulmasına yardımcı olan panzer tümenleri eklendi.

Fransa'daki Alman seyyar tümenleri dünyadaki en iyi savaş birliklerine sahipti. Yıllarca süren savaşlardan sonra, Rus, İngiliz ve Amerikan birlikleriyle başarılı çarpışmalardan dönenleri kapsadığından bunu biliyorlardı ve moralleri yüksekti. Müttefik silahlarının ağırlığından habersiz olarak kendi üstünlüklerine güvendiler. Batıya komuta eden Mareşal von Rundstedt, Batı Panzer Grubu komutanı General Geyr von Schweppenburg ve Mareşal Rommel, bu birliklerin nasıl kullanılacağı konusunda uyuşamadılar. Rundstedt ve Grey, devingenliğe ve kurmay kadroya güvenerek, Müttefik köprübaşları üzerindeki sonuca götürecek noktalarda, İngiliz ve Amerikalıların bu arada kendi köprübaşlarında toplayabileceğinden daha fazla kuvveti etkili kılacak organize ve yoğun bir karşı saldırı için, zırhlı güçlerin geride tutulmasını istedi. Rundstedt'ın habersiz olduğu Müttefik taktik bombardımanına tanık olan Rommel, Müttefik hava saldırısının, Müttefiklerin denizyolu takviyesine bağımlılığı karşısında, Almanların kara ve demiryolu iletişimindeki avantajını yok edeceğine inandı ve bu nedenle istilanın ilk günlerde hatta saatlerde kıyıda bozguna uğratılması gerektiğini ileri sürdü. En iyi Alman birliklerini kıyıya yakın tutmak istedi. Hitler bir uzlaşma empoze etti: Rommel'e üç panzer tümeni verdi ve kalanları yedekte tuttu. Rommel Müttefiklerin nerede karaya çıkacaklarını bilmediğinden, zira Alman istihbaratı saldırının ne yerini ne zamanını öğrenebilmişti, bir tümeni Normandiya'da nihai çıkarma bölgesine yakın bir sahilde, birini saldırı olasılığın en fazla beklendiği alanın yakınlarındaki Amiens'ın dışında bir yerde tutarken, diğerini ikisinin arasına konuşlandırdı. Rommel kıyı savunması için, büyük çoğunluğu Kızıl Ordu esirlerinin arasından çıkan gönüllülerden (Osttruppen) oluşan ve yaşlı Alman askerleriyle karışmış, vasıfsız ve devinimsiz tümenlerden, birinci sınıf paraşüt tümenlerine kadar uzanan bir yelpazedeki piyade tümenlerine güvenmek zorunda kalmıştı. Batıdaki 19 tümen iyi kalitedeki piyade birlikleriydi.[1]

1) 1944 yılı itibarıyla tam donanımlı bir Alman piyade tümeninin 12.750, tam donanımlı bir ordu panzer tümeninin yaklaşık 15.000 ve bir SS panzer tümeninin yaklaşık 20.000 adamı varken, batıdaki tam donanımlı bir panzer tümeninde yaklaşık 180 tank vardı ve bunların neredeyse tamamı son model Mark IV'lerden ya da Mark V'lerden oluşuyordu. Toplam olarak, batıdaki Alman orduları Haziran 1944'te yaklaşık 1.800 tanka sahipti.

Müttefikler Almanları İngiltere'de 80 civarında tümenleri olduğu konusunda kandırmaya çalışırken, aslında orada, 4 havacı ve 10 zırhlı tümen dahil, kullanıma hazır sadece 37 tümen vardı. Sonuçta, uygun limanları aldıklarında, ayda 4 ya da 5 tümen olmak üzere, Birleşik Devletler'den yaklaşık 40 tümen daha doğrudan gelebilirdi. O zaman İngiliz ve Amerikan kara kuvvetleri ezici bir üstünlüğe sahip değildi, ancak Müttefik hava kuvvetleri ve donanmaları güç dengesini değiştirdi. D-Günü'nde Müttefiklerin 10 binden fazla savaş uçağı ve 2 binden fazla nakliye uçağı vardı; buna karşın Almanlar, çeşitli tiplerden 300'den biraz fazla uçağı devreye sokabildi. Almanya'dan gelen takviyeler çok geçmeden hava güçlerini ikiye katladı, ancak Ağustos'ta Yüksek Komuta yakıt sıkıntısından dolayı uçuşu sınırladı ve sonuçta ortaya çıkan eğitim eksikliği ağır kayıplara

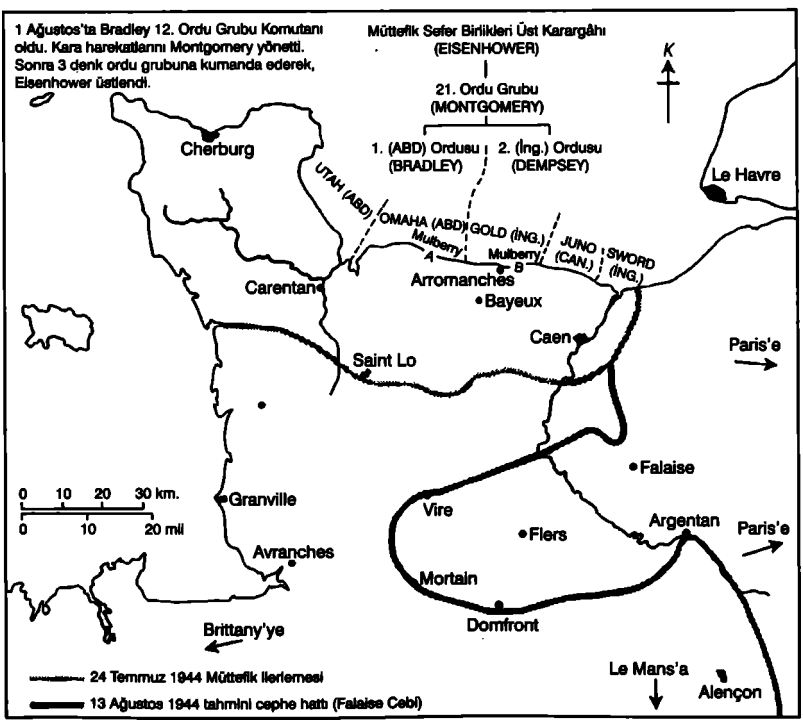

Normandiya, 1944

neden oldu. Müttefik donanmaları çıkarma sahilini ve çevresini 7 savaş gemisi, 2 zırhlı (15 inç toplu), 23 kruvazör ve 77 destroyerle bombalarken, Kuzey Denizi'nde 3 savaş gemisi, 3 uçak gemisi, 7 kruvazör ve 10 destroyerle İngiliz Anavatan Filosu hâlâ denize açılabilir birkaç Alman su üstü gemisini –3 kruvazör ve birkaç destroyer– uzak tutmaya hazırdı.

D-Günü bulutlu ve rüzgârlı olsa da, hava önceki günden iyiydi. Hava tahminleri Alman savunmacıları 6 Haziran'da rahatsız edilmeyeceklerine ikna edecek kadar kötüydü, ancak Müttefik başkomutanı Eisenhower'a sunulan hava tahmini onun saldırı emrini vermesine yetecek kadar iyiydi.

5-6 Haziran gece yarısının hemen sonrasında 6 İngiliz planöründen fırlayan askerler, İngiliz istila sahilinin doğu cenahını (KILIÇ) oluşturan akarsuların üzerindeki iki köprüyü ele geçirdi. Gece saat 01.30'da 13 bin askerden oluşan Amerikan paraşüt birlikleri batı (UTAH) sahilinin arkasına inmeye başladı. Saat 3'ü biraz geçe, küçük çıkarma gemileri büyüklerden ayrıldığından, Alman radarı 6.939 geminin Normandiya kıyısına yaklaşan 2.727'sinden ilk yankıları aldı, ancak Alman bataryaları ateş açmak için günün ilk ışıklarına, yaklaşık saat 5'e kadar bekledi. Bir İngiliz kruvazörü karşılık verdi, ardından, saat 5.36'da ana Müttefik deniz bombardımanı başladı. Saat 6.30'da Amerikan askerleri kıyıya çıktı ve bir saat sonra İngilizler kendi sahillerine saldırdı. Müttefik güçler 5 piyade ve 3 hava tümeninde gönderildi ve günün sonunda 83 bin İngiliz ve Kanadalı ve 73 bin Amerikalı olmak üzere yaklaşık 156 bin Müttefik askeri karaya çıkmıştı. Montgomery kendi 21. Ordu Grubu karargâhı aracılığıyla bütün Müttefik kara kuvvetlerine komuta etti.

'Atlantik Duvarı'nın savunucuları, Amerikan kıyılarının sadece birinde, istilacıların saldırıya uğradığı 80 millik sahil boyunca Rommel'in gereksinimlerine en uygun kıyı engellerinin, mayınların ve beton istihkâmların ardındaki iyi nitelikli bir Alman piyade tümeniyle beklenmedik bir şekilde karşılaştığı OMAHA'da başarıya yaklaştı. Askerler sığ suda ilerlediler ve sahilin, kıyıdan başlayarak çıkışlara varabilmek için ortaya çıkmak zorunda oldukları korunaklı bölgesine ulaşmadan önce, ateş altında 2 ya da 3 yüz kulaç yol aldılar. Bazıları çıkarma gemilerinden, bazıları branda bezleriyle kurulan bir mekanizmayla yüzdürülerek kıyıya getirilen tankların ve çıkarma gemileriyle savaş gemilerine yerleştirilmiş topların koruma ateşindeydiler. Amerikalılar o gün OMAHA'ya çıkan 34 bin kişiden yaklaşık 2 binini kaybetti, ancak bir bölümü çıkarma yapan Amerikalılarla karşılaşan Alman piyade tümeni yaklaşık 1.200 kayıpla oran-

sal açıdan daha yüksek bir zayiat verdi. İzleyen günlerde çok daha fazla Amerikalı kıyıya çıktı fakat 352. Alman Piyade Tümeni'nin yedekleri yoktu.

İngilizler ve Amerikalılar bir kez karaya çıkınca, istilanın sonucu hangi tarafın çıkarma bölgesine daha çabuk takviye sağlayabileceği konusuna bağlandı. Bu yarışta her iki tarafın da handikabı vardı; Müttefikler liman olmaması ve kötü havadan, Almanlar takviye güzergâhlarına yönelik Müttefik hava saldırılarından, Fransız ve Belçika direnişinden ve doğu cephesinin ihtiyaçlarından muzdaripti. Amerikan birlikleri 29 Haziran'da Cherbourg'u aldı, ne var ki liman ancak Temmuz sonuna doğru kullanılmaya başlandı. İngiliz kesimindeki iki küçük liman dışında asker ve gereç sahil üzerinden geldi ve Müttefik planlamacılar açık sahilleri hemen limana dönüştürmeye yönelik karmaşık düzenlemeler geliştirmişti. Bunlardan biri olan ünlü düzenleme, ana parçaları yedekte OMAHA ve GOLD sahillerine yüzdürülen ve orada batırılan ve sonra boşaltım için çelik iskelelerle donatılan, sualtı temel işlerinde kullanılan devasa beton sandıklardan ibaret yapay limanlardı (DUTLAR). Diğer temel aygıt BEKTAŞİ ÜZÜMLERİ, daha geleneksel olarak, batmış büyük gemilerden yapılan dalgakıranlardı. DUTLAR'ın çaba harcamaya değer oldukları kuşkuludur. OMAHA'daki DUTLAR'ın 19-21 Haziran arasındaki büyük fırtınada tahrip olmasının ardından, oradaki boşaltma tonajı, fırtınadan önceki son gün 9 bin tondan 29 Haziran'da 15 bin tona çıkarak, gerçekten arttı. Ancak fırtınanın hemen akabinde, birliklerin savaşta cephane kullanımının sınırlandırılması gerekti ve fırtına Caen'ın batısına yapılacak büyük bir İngiliz saldırısını üç gün geciktirdi. Kıyıların gece sınırlı bombalanmasıyla büyük ölçüde kısıtlanan ve çok az gecikmeye neden olan Luftwaffe'nin aksine, tehlikeli bir baş belası olsa da, hızlı Alman hücum botlarının stratejik etkisi yoktu ve mayın alanlarından daha az etkili oldu.

D-Günü'nden önce manevra istasyonlarına, lokomotif onarım atölyelerine ve demir köprülere yönelik Müttefik bombardımanı Fransa'daki demiryolu trafiğini çarpıcı biçimde azalttı. Alman askeri trafiğine öncelik verilerek hacmi korundu, ancak tahmin edilemeyen ve bazen köstekleyici gecikmelere maruz kaldı. D-Günü'nden sonra Müttefik uçakları bu hareket 'yasağını' savaşa doğru sürdürdü ve genişletti: Loire köprülerini ve Seine üzerindeki köprüleri parçaladılar. Ayrıca, kara ve demiryolu makaslarına ve kavşaklarına saldırdılar, askerleri ve araçları (hatta gizlenerek tek tek kamyonları) avladılar ve asker yığınlarına yöneldiler.

Müttefikler kez kıyıya çıkınca, Batı Panzer Grubu iki zırhlı tümene (12. SS ve Panzer Lehr) birleşik bir karşı saldırı için 21. Panzer'e katılmasını emretti. Her iki tümen de karayoluyla gitti ve sıkça Müttefik bombardımanına maruz kaldı. Bu tümenlerin hareketindeki gecikme, kapsamlı bir hamle için yoğunlaşmaktan çok parça parça kalmaları demekti. 17. SS Panzer-Grenadier Tümeni Loire'ın tam güneyinden bir haftada savaş alanına ulaştı ve Amerikalıların oraya sağlam bir şekilde yerleştiği zamanda da Carenton'a bir saldırı düzenledi; Montgomery ilerleme sunuşunda bunun beş gün önce gerçekleşeceğini beklemişti. Doğu cephesinden aktarılan 9. ve 10. SS Panzer tümenlerinin Paris'ten Normandiya'ya gitmesi Rusya'dan Fransa'ya gitmekten daha uzun sürdü. Güneybatı Fransa'dan gelen 2. SS Panzer Tümeni, ilk olarak Fransız direniş birimleri tarafından (bu da şiddetli misillemeleri getirdi: SS'ler Tulle'da 100 vatandaşı astı ve Oradour'daki tümenin bir kısmı neredeyse oradaki herkesi –kadın, erkek, çocuk 600 insanı– katletti), sonra demiryolu trafiğine müdahaleyle ve son olarak da direnişin yardımıyla belirlenen yakıt ikmallerinin İngilizler tarafından bombalanmasıyla, doğrudan savaşa sokulacak ilk kademe askerlerin ancak 28 Haziran'da ulaşacağı kadar geciktirildi ve tümen tam olarak Temmuz başından önce eyleme geçemedi.

Müttefiklerin, olmayan tümenlerle ikinci bir çıkarma gerçekleştireceğine inandırmasıyla yaptığı aldatmacasının anlamı, Almanların piyadelerini Pas de Calais ve Belçika'da bağlı tutmasıydı. 7 Haziran'da Rundstedt iki panzer tümenine oradan Normandiya'ya hareket etmelerini emretti, ancak 2. Panzer'in zırhlı güçleri ancak 24 Haziran'da faaliyete geçerken, Belçika'dan yola çıkan 1. SS Panzer Tümeni hava saldırısı nedeniyle ciddi bir gecikmeye uğradı – piyade ancak 28 ve tüm tümen 29 Haziran'da savaşa katılabildi. Montgomery bu 8 seyyar tümenin *hepsinin*, D-Günü'nden sekiz gün sonra, 14 Haziran'da toplanıp eyleme geçebileceğinden korkmuştu. 16 Haziran itibarıyla, Müttefik askerlerin çıkarma faaliyetleri planlanan tarihten iki gün sarktı, ancak yarısı İngiliz, yarısı Amerikalı 557 bin asker kıyıya çıkmıştı ve bu birlikler bir kısmı eksik ya da gücünün altında 15 Alman tümenine karşı tam donanımlı 20 tümen oluşturuyordu.

Ancak karada ilerleme, Merkez Karargâhı (SHAEF) hayal kırıklığına uğrattı. Cherbourg'u almak D-Günü'nden itibaren 15 gün yerine 23 gün sürdü. Baştaki planlarda Amerikalılar Cherbourg'u alırken, Amerikanın ileri batı tarafının korunmasına ve ikinci olarak Caen'ın ötesinin manevra alanı ve havaalanları için kullanılmasına hazırlık olarak, İngilizle-

rin D-Günü'nde Caen'ı alması öngörülmüştü. Aslında İngilizler ve Kanadalılar Caen'ı bir aydan fazla bir süre sonra, 9 Temmuz'da aldı. Çıkarma sahilindeki D-günü tıkanması ve 21.Panzer Tümeni'nin acil saldırısı Caen'ı Almanlara bağışladı ve daha sonra fırtına Müttefik takviyesini beş ya da altı gün geri bıraktırırken, hava saldırılarına ara verilmesiyle Almanlar takviyelerini yetiştirme şansı buldu.

22 Temmuz'da Stalin'in Tahran'daki vaadi yerine getirilerek ve sonunda Almanların Müttefik güç oluşumuyla baş edemez hale gelmesini sağlayan Kızıl Ordu'nun büyük yaz saldırısı doğu cephesinde başladı. Bu arada, Almanlar Müttefiklerin hücuma hazırlık olarak köprübaşlarını genişletmeye yönelik girişimlerini haftalarca engelleseler de, Müttefikler tarafından öyle sert bir baskı altında tutuldular ki, tam kapsamlı bir karşı saldırı düzenlemek için yedeklerini asla toplayamadılar. Köprübaşının doğu ucunda General Dempsey'in İngiliz ve Kanadalı 2. Ordu'su, Haziran ve Temmuz'da, ikisi pek az yer kazanarak Caen'ın batısına, birisi 9 Temmuz'da 470 ağır bombardıman uçağından kentte kalanları 'kurtararak' doğrudan Caen'a, ve çok geçmeden bir mola getiren diğeri de Caen'ın her iki yakasına olmak üzere, dört büyük ölçekli saldırıda bulundu. Bu saldırılar, hem Müttefiklerin önceliği Caen'ı almaya, ve efsanevi ikinci istilayla bağlantı kurmak amacıyla doğuya ilerlemeden önce güneyde yer açmaya verdiğine ilişkin Alman kanaatini doğrulamayı, hem de Almanların karşı saldırı için zırhlı birliklerini yedeğe çekmesini önlemeyi başardı.

Bu arada Cherbourg'u alan Amerikalılar Brittany'yi temizlemek ve limanlarını kullanıma sokmak için köprübaşını açmayı denedi. İngiliz ve Kanadalıların düzenlediği saldırılar acil hedeflerini tutturamasa da, Amerikalıların başarısına katkıda bulundu. İngiliz ve Kanadalılar 25 Temmuz'da beş zırhlı tümen ve altı piyade tümeniyle karşılaşırken General Bradley'nin ABD 1. Ordusu'na karşı Almanların iki zırhlı tümeni, bir panzer-grenadier tümeni, iki paraşüt tümeni, iki piyade tümeni vardı. İngiliz cephesindeki Alman birlikleri 650 tankla makul bir güce erişirken, ABD 1. Ordusu'na karşı yaklaşık 200 tankı olan sadece beş tümenle eşit güçteydi. Amerikalılar 18 Temmuz'da Saint-Lô'yu almak için haftalarca zorlu *bocage* ya da 'çalı çit' kırsalında yavaş bir şekilde ilerledi. Bir hafta sonra saldırı başladı. KOBRA harekâtı, Avranches ve Brittany'ye doğru güneye saldırı, 2 bini aşkın uçağın ileri birliklerin hemen önündeki 6,5x2,5 km.'lik bir alana yaptığı bir 'halı bombardımanı' ile başladı. İsabetsiz atışlarda 500 Amerikalı öldü ya da yaralandı, ancak patlamaların hacmi zaten

haftalardır süren çarpışmalardan zayıflamış olan Panzer Lehr Tümeni'ni sersemletti. Amerikan piyadesi, zırhlı ve piyade kollarının saldırısı için, iki gün içerisinde yolu temizledi. Güzel ve temiz havada ilerlemelerini hızlandırdı. Dört avcı bombardıman uçağı vardiyası yarım saatlik nöbet değişiklikleriyle her bir kol üzerine sürekli uçtu. Radyo bağlantısı pilotların öndeki düşman tanklarından haberdar olmasını ve yerdeki komutanların acil bomba ya da roket saldırısı istemesini sağladı. Müttefiklerin Alman çemberini kırması sekiz hafta aldı; Müttefiklerin ezici malzeme üstünlüğüne karşı bu Alman başarısı saygıyı hak eder.

Müttefik komutanlar başlangıçta yarma hareketinden sonra Breton limanlarını almaya öncelik verilmesi niyetindeydi. Montgomery'nin Le Mans ve Alençon'a doğru eşzamanlı bir doğu hamlesi umduğu doğrudur, ancak başlangıçtaki Müttefik stratejisini değiştiren Bradley'nin inisiyatifiydi. Bradley 1 Ağustos'ta ABD 12. Ordu Grubu komutanı oldu, ancak harekât konusunda şimdilik Montgomery'nin emrinde kaldı. 3 Ağustos'ta, Eisenhower ve Montgomery'nin onayını alarak, General Patton'ın yeni oluşturulan 3. Ordu'sunun Brittany'de asgari güçle konuşlanmasını ve ana bölümünün doğuda Alman açık tarafını zorlamak için ABD 1. Ordusu'na katılmasını emretti. 20 Temmuz'da hayatına yönelik girişimden kurtulduktan sonra, Hitler de kararlar alıyordu. Normandiya'dan çekilme ve çok daha doğuda yeniden bir cephe yaratma, ya da, sonunda, Almanların artık ve sadece Kuzey Fransa'daki Müttefik çıkarması olduğunu kabul ettiği İngiliz ve Amerikan çıkarmasını engellemeyi bir kez daha deneme seçeneği vardı. Daha cüretkâr şıkkı seçti ve 2 Ağustos'ta hem Rommel hem Rundstedt'ın yerine geçen Mareşal von Kluge'a, Mortain civarından Avranches'da denize saldırmak ve böylece önceden bu darboğazdan güneye hareket etmiş olan Amerikan birliklerinin yolunu kesmek için zırhlı bir kolordu toplamasını emretti. Başlangıçta, geciktirici bir adım olarak bu fikri Kluge ileri sürmüştü, ancak felaket getiren nihai karar Hitler'indi. Sonuç olarak, Ağustos'un ilk haftasında birçok Panzer tümeni batıya, Mortain'a doğru hareket ederken, güneylerindeki Amerikan birlikleri doğuya hareket ediyordu.

7 Ağustos'taki Alman saldırısı ilk günde başarısızlığa uğradı. Saldırı gece yarısından hemen sonra başladı ve başlangıçta ilerleme kaydedildi, ancak sabah olduğunda, güzel havayla birlikte Almanlar, Müttefik uçaklarından, özellikle RAF Tayfun Hava Filosu'na ait uçaklardan saklanmak ve Amerikan ordusu resmi tarihçisinin yazdığı gibi "boşa mermi yakmak

olası bir hedefi kaçırmaktan iyidir şiarındaki" Amerikan topçu 'faaliyetine' karşı kendilerini korumak için siper kazmak zorunda kaldı. Ancak Hitler planına sarıldı ve Kluge'ye yeni saldırılar hazırlattırdı. İngiliz ve Kanadalılar başlangıçtaki çıkarma yerinin güneyinden saldırdığından ve Amerikalılar Kluge'nin öncü kuvvetlerinin doğusundan kuzeye yürüyerek ilerlediğinden, ikisi arasındaki Alman orduları, Hitler'in Fransa'yı istilacılardan temizleme umudunu gerçekleştirmek için toplanan zırhlı birlikler de dahil, kendilerini yaklaşan bir tuzağın içinde buldu. Hitler bu cepten batıya doğru çekilme iznini ancak 16 Ağustos'ta verdi ve o zaman Falaise'in kuzeyindeki Kanadalılarla Argentan'ın güneyindeki Amerikalılar arasında sadece 24 km. kalmıştı. Kanada ordusuna saldıran Polonya birlikleri, cebin etrafında ince bir kordon oluşturarak Amerikalılarla karşılaştı. 11x9,5 km.'lik bir alan içerisinde topçu ateşine ve sürekli havadan bombardımana maruz kaldı. Muhtemelen 20-40 bin civarında asker kaçtı, ancak bunların çoğu hizmet birliğine mensup askerlerdi ve 50 bin esir ve 10 bin ölü bunların arasından çıktı.

Hitler'in sonunda imha etmeye hazırlık olarak köprübaşını kordon altına alma girişiminin kesin başarısızlığı, B Ordu Grubu'nun zayıf düşmüş güçlerini, yakıt geldiği sürece çoğu Alman birliğinden daha hızlı hareket edebilen müttefik tümenlerinin kuşatmasından kurtulmak için acele bir çekilmeye zorladı. Almanların bir savunma hattı oluşturmadan önce ne kadar geriye gitmeleri gerektiği konusu iki etmene bağlıydı: Alman savunmacıların yeniden donatılma ve takviye edilme oranı ve İngiliz-Amerikan ikmal zorlukları. Müttefikler başlangıçta Seine'de durmayı ve kendi iletişim hatlarının arayı kapamasını beklemeyi planladı; 19 Ağustos'ta daha ileri gitmeyi kararlaştırdı. Almanlar artık Belçika'nın ve Lüksemburg'un büyük bölümünden ve, Alsace, Lorraine ve Vosges hariç, Fransa'dan çekilmeye başladı. 15 Ağustos'ta çok tartışılan ÖRS (yeni adı EJDERHA) çıkarması Güney Fransa'da gerçekleştirildi ve ayın sonunda karaya yeni çıkan Fransız ve İngiliz askerleri Marsilya'yı almış ve Lyons'a yaklaşmıştı.

24 ve 25 Ağustos'ta Normandiya'dan gelen Fransız ve Amerikan birlikleri varoşlardaki sert çarpışmaların ardından Paris'in merkezine ulaştı. SHAEF gecikmelerden ve sokak çarpışmalarının tehlikelerinden kaçınmak ve kenti beslemek ve ikmal sağlamak yükünü ertelemek için Paris'e uğramadan geçmeyi umdu. De Gaulle ve Fransız ordusu karşı çıktı. Ağustos ortasında patlak veren direnişin ve Almanlar arasındaki çarpışmanın yangın ve kırıma ve belki de Paris'te devrimci bir darbeye yol açacağın-

dan korktular. Alman vali, General von Choltitz, Paris merkezinin askeri nakliyeyi kolaylaştırmak için barış içinde tutulması gerektiğini hissetti ve, aslında kentin taksimatı konusunda, direnişle ateşkes yaptı. Aynı zamanda Müttefik ilerlemesini kontrol etmek ve gerektiği sürece, Müttefikler onu ezici üstünlükteki bir askeri güce teslim olmasını sağlayana kadar, Hitler'e sadakat göstermek için varoşlarda takviyeli noktalar hazırladı. 25 Ağustos'ta, Hitler'in bir moloz yığınına dönene kadar savunmaya devam etmesi yönündeki tumturaklı emirlerinden koruduğu Paris'i, neredeyse hasarsız teslim etti. Ertesi gün De Gaulle kente yürüdü ve düzeni sağlamak ve otoritesini desteklemek için Paris'e yerleşen Fransız 2. Zırhlı Tümeni'ni denetledi.

Eisenhower'ı kaygılandıran sadece Fransa'nın iç sorunları değildi. İngiliz-Amerikan ilişkileri D-Günü'nden itibaren değişmişti. Ağustos 1944 sonunda Kuzeybatı Fransa'da karaya çıkan 830 bin İngiliz askerine karşılık 1 milyon 220 bin Amerikalı vardı. Diğer ABD tümenleri Fransa'nın güneyinden geliyordu ve Atlantik'ten gelecek başka tümenler de vardı, buna karşın İngilizler mevcut tümenlerini kayıplarına yedek sağlamak için dağıtıyordu. Normandiya'ya eşit bir İngiliz-Amerikan ortaklığı saldırdı, ancak Almanya'ya yaklaştıkça Amerikalıların sayısal üstünlüğü görülmeye başlandı. İngilizlerin ortaklığı dengelemeyi umduğu fazladan beceri ve deneyim katkısının, şimdi, 1 Eylül'de, Müttefik Devletler Kara Kuvvetleri genel komutanlığını Eisenhower'a bıraktığı zaman, elde ettiği rütbeyi kullanmak için Mareşal Montgomery'nin tuhaf kişiliğinde cisimlenmesi garip bir tesadüftü. Amerikalı ve İngiliz kıdemli subayları arasındaki temas bazen uyumsuzluğu tetikledi. Savaşlar arasındaki İngiliz ordusunda üst sınıf ya da üst orta sınıf geçmişleriyle biçimlenmiş ve İngiliz devlet okullarının usulleriyle kodlanmış, etkili biçimde gelişen basmakalıp toplumsal tavırlar vardı. Örneğin, İngilizlerin çok kıdemli 'Brookie', 'Bimbo, 'Jumbo' ve 'Simbo' subaylarının arasında bulunmak, İngiliz subaylarının entelektüel kazanım varsayımlarının onlara her zaman sual sorma olanağını vermediği bir çevreyi gösterir. Ortak bir dille kolay temas, muhtemelen İngilizlerin yüzeysel özgüvenlerini göstermesini sağladı ve bu nedenle birçok Amerikalı arasında kızgınlık ve kuşku yarattı, ancak, zamanla, çoğu kez Amerikalıların İngilizleri ayrı tutmalarını ve onlara bireyler olarak davranmalarını mümkün kıldı. Yakından tanıma Amerikalıları, çoğu İngiliz'in beklediği gibi, İngiliz kıdemli subaylarının profesyonel üstünlüğüne inandıramadı, ancak daha derin bilgi bazen, örneğin Marshall ve Dill

ya da Eisenhower ve Amiral Cunningham arasında olduğu gibi, karşılıklı güven ve saygı yarattı. 'Monty' ile böyle bir şey olmadı.

Personelinin ona dediği gibi 'Üstat' ile yakın tanışıklık, İngiliz saray adamları ve açıkça ast konumdaki subayların dışındakiler arasında hoşnutsuzluğu çağrıştırdı. Kendini beğenmede, kendinden emin olmada ve küstahça tavır sergilemede önde gidiyordu. Alamein'deki başarı ve arkasından gelen övgü, her zaman haklı olduğuna ilişkin inancını körükledi. Bazı komutanlar onun esnekliğine hayrandı: Montgomery 'kendi' çarpışmalarının (ya da çoğu kez dediği gibi 'partilerin') kendi hazır ana planını izlediği konusunda ısrar etti. İngiliz resmi tarihçisi ve Montgomery'nin onaylı biyografi yazarı, daha sonra gerçekleri, karıştırıcı sonuçlarıyla birlikte Monty'nin 'ana plan'ına uydurmakta onun (ve personelinin) rehberliğini izledi. Böylece, Normandiya'da Müttefikler için tehlikeli olaylar planın parçası yapıldı ve diğer bütün generaller az çok değerli ikincil uygulamacılar ya da kavrayışsız ve deneyimsiz engelleyiciler haline geldi. Sonuç, büyük çarpışmaların dikkatli bir yöneticisi olarak asla şaşkınlığa ve yorgunluğa yenik düşmeyen ve kararlılığı asla sarsılmayan Montgomery'nin erdemlerini gözden saklamak olacaktır. Aksamaların, aslında planında şart koşulan başarılar olduğu yönündeki ısrarı, Haziran ve Temmuz 1944'te Müttefiklerin Normandiya'da tuttuğu köprübaşı Almanlar tarafından haftalarca kordon altına alındığı ve sonuçta Müttefik takviyesinin Almanlar tarafından geride bırakılmasının kaçınılmaz olacağı kadar küçük ve lojistikten mahrum ve içinde havaalanları için yer bulunamayan bir alanla sınırlandığı zaman, ümitsizlik doğurdu. Montgomery'nin Normandiya'daki nihai zaferin tamamen kendisinin olduğuna ilişkin faraziyesi, İngiliz radyosunun anlaşılır bir biçimde İngiliz başarılarını vurgulamasıyla birlikte, şimdiye kadarki en büyük Amerikan askeri zaferini kazanmakla meşgul Amerikalıları kızdırdı. Montgomery'den daha alçakgönüllü birisinin başarılarına bu kadar anlam yüklenmeyecek ve stratejisini kibrinin belirlediğine ilişkin kuşku doğmayacaktı. Üstelik, Temmuz 1944'te bazı Amerikalı gözlemciler onun ordu grubunun büyüklüğünü ve etkisini korumak için İngiliz kayıplarını alt düzeyde tuttuğunu ve tehlikelerle Amerikalıları karşı karşıya bıraktığını düşünmeye başladı: Bu, Amerikalıların onun emrine verilmesine ilişkin olarak Montgomery'nin yinelenen talepleri için kötü bir başlangıçtı.

Ağustos'un son iki haftasında Müttefik komutanlar (ve bazı Almanlar) kendi kuvvetlerinin doğrudan Almanya'ya hücum edebileceğine ve

Berlin'e devam etmeden önce Ruhr bölgesini kuşatabileceğine inanmaya başladı. Montgomery 18 Ağustos'ta Bradley'nin 12. ABD ve kendi 21. İngiliz Ordu Grubu'nun, yani Fransa'nın güneyinden gelenler dışında Fransa'daki bütün savaş birliklerinin "kuzeye ilerleyip, Anvers'e kadar temizlemek, Belçika'da etkili bir hava gücü tesis etmek ve Ruhr'a ilerlemek" için "hiçbir şeyden korkmasına gerek kalmayacak kadar güçlü, 40 tümenlik sağlam bir kitlenin" birlikte tutulması gerektiğini ileri sürdü. Montgomery, Eisenhower'ın "bir savaşın nasıl yürütüleceğine ilişkin tam ve kesin bir cehalet içinde olduğunu" düşündüğünden, "kara çarpışmasını onun için yürütmeliydi". Bradley'nin altında hizmet vermeyi önermiş olsa da, Eisenhower belki de Montgomery'nin çok daha az dayatmacı olan Bradley'e itaat etmesinin olanaksızlığından dolayı, bu öneriyi asla ciddiye almadı. Montgomery ve onun biyografi yazarı için, bu planı reddettiği 23 Ağustos 1944, "Eisenhower'ın batıda savaşa erken bir son verme şansını kaybettiği gün"dü.

Savaş sonrası hayalet yazarları ve yayıncılar anı yazarlarını aşırı gerilim altında çalışan normal insanlar arasındaki huysuzluk ve öfke patlamalarına yanıltıcı bir önem vermeleri konusunda teşvik etseler de, Eisenhower kesinlikle ekibindeki gerilimi hesaba katmak zorundaydı. Ancak Eisenhower'ın Montgomery'nin önerilerine tepkileri (ki bunlar doğrudan tepkiler olmaktan uzaktı), Monty'ye çok fazla şeref atfetme korkusundan çok maddi sınırlamalardan kaynaklandı. Başkomutan sadece nazik ve yatıştırıcı birisi değildi, akıllı bir askerdi. Ağustos 1944 sonunda 12. ve 21 Ordu gruplarına ait İngiliz ve Amerikan gereçlerinin dörtte üçünden fazlası yine D-Günü sahillerinden geldi. Sonbahar ilerlerken ve kötü hava gelirken, İngiliz DUT dahil, sahiller yetersizliğe mahkûmdu. Kalanların neredeyse hepsi Cherbourg üzerinden geldi. Bu nedenle, ordular Almanya'ya yaklaşırken bütün gereçlerin uzun mesafelerden getirilmesi gerekti. Ağustos'ta Fransız demiryolunun imhası karayolu nakliyesine bağımlılığa neden oldu ve ayın sonunda, Amerikan ve daha da sık olarak İngiliz kamyonları bakım eksikliğinden dolayı bozuluyordu. Kamyonlarının nakliye bölükleri oluşturmak üzere alınabilmesi için üç tümen kımıldayamaz hale geldi. İkmal sağlanamadığından Eisenhower, Montgomery'nin önerdiği 40 tümenlik hamleyi reddetti. Ancak aynı zamanda ana Müttefik çabasının Ardennes'in kuzeyinde olmasına, bu kuzeydoğu ilerleyişine öncelik verilmesi gerektiğine ve, ismen Bradley'nin 12. Ordu Grubu'nda kalsa da, Amerikan 1. Ordusu ile 'harekât eşgüdümünün' gerçekleştirmesi

için kendisine yetki verilmesine ilişkin önerilerini kabul etti. Eisenhower, Merkez Karargâh daha fazla limanı kullanıma açmanın daha uzun zaman alacağını ve bu nedenle de ciddi bir karşı koyma durumunda ikmali sağlamak ve saldırıyı sürdürmenin olanaksızlaşacağını düşündüğünden, Patton'ın Ren Nehri üzerinden Frankfurt'a ve ötesine doğru bir saldırı için kendi komutasındaki 3. Ordu'ya gereç önceliği sağlanması önerisini reddetti.

Anvers rıhtımlarının bozulmadan ele geçirildiği (Scheldt'ten bu rıhtımlara yanaşılamasa da) gün olan 4 Eylül'de, Montgomery'nin 21. Ordu Grubu Almanya'ya, bu kez yaklaşık 80 tümenle ve tek bir hamle için yeni bir öneri sundu. Bu yeni proje belli varsayımlara bağlıydı: İngiliz ve Amerikan ordularının 15 Eylül'de Ren'e ulaşmaları, Anvers'i kullanıma açmaları ve Fransız demiryolunun esaslı bir biçimde onarılması gerekliydi. Bu varsayımların hiçbiri gerçekleşmedi ve bu nedenle Montgomery'nin önerisi, ikmali Normandiya'nın ötesindeki sıkıntılarla, özellikle Kanal'daki fırtınalarla engellenebilecek birliklerin Almanya'ya gönderilmesi demekti. Gelecekteki Alman direnişi güçsüz olursa ancak ve Montgomery'nin idaresindeki daha küçük ölçekli ve tek hamleli üçüncü öneriyle test edilirse, bu riski almaya değecekti. Eisenhower buna katıldı ve büyük önceliği Müttefik stratejik rezervinin –hava kuvvetlerinin– ikmaline ve kullanımına verdi.

17 Eylül'de, Birleşik Devletler paraşüt tümenleri, Maas ve Ren Nehri'nin güney kolu Waal dahil, Eindhoven ve Nijmegen'deki ve yakınlardaki nehirlerin ve kanalların üzerindeki köprüleri ele geçirmek üzere indirilirken, İngiliz ve Polonya paraşüt birlikleri Arnhem'de Ren'in kuzey kolu üzerindeki köprüleri ele geçirmek üzere faaliyete geçti. Muhafız Zırhlı Tümeni öncülüğündeki İngiliz 30. Kolordusu Meuse-Escaut Kanalı'ndan, anayolun yukarısındaki Arnhem'e 96 km. yaklaşacak ve Almanların 1938'de inşa ettiği ve şimdi gayretle yenilenen Batı Duvarı'nı, ya da Müttefiklerin dediği gibi 'Siegfried Hattı'nı geçerek Ren üzerinde bir köprübaşı kuracaktı. Montgomery'nin güveni ULTRA'dan (Bilmece tarafından kodlanan Alman sinyallerinin engellendiği yer) gelen ve 9. ve 10. SS Panzer tümenlerinin Arnhem yakınlarında yeniden donatıldığına ilişkin bildirimleri görmezden gelmesi konusunda onu cesaretlendirmiş gibidir. Hem Müttefik paraşüt tümenleri hem de 30. Kolordu güçlü bir direnişle karşılaşırken, Arnhem'de ayrı kalan İngiliz paraşüt birlikleri çok kötü duruma düştü ve kalanları güneye kaçmak zorunda kaldı.

18 Eylül'de Montgomery, anlaşılan bu BOSTAN harekâtını başarılı sayarak, Eisenhower'a şöyle yazıyordu:

> *Zaman* böylesine önemliyken Berlin'e gitmesi ve savaşı bitirmesi gereken şeyi kararlaştırmak zorunda olduğumuzu düşünüyorum; kalanlar ikincil bir rol oynamalıdır. Kuzey güzergâhını seçerseniz, bence üç ordu yeterli olacaktır; ki düşünüyorum da, destek sağlama açısından bu mümkündür.

Eisenhower mantıklı bir ret ya da ertelemeyle yanıt verdi: "Gücümüzü Almanya'nın batı sınırı boyunca, mümkünse Ren'e kadar taşımalıyız, mümkün olan en kısa zamanda tam kapasite çalışan Anvers'i alarak uygun desteği sağlamalıyız ve sonra önerdiğiniz hamleyi gerçekleştirmeliyiz."

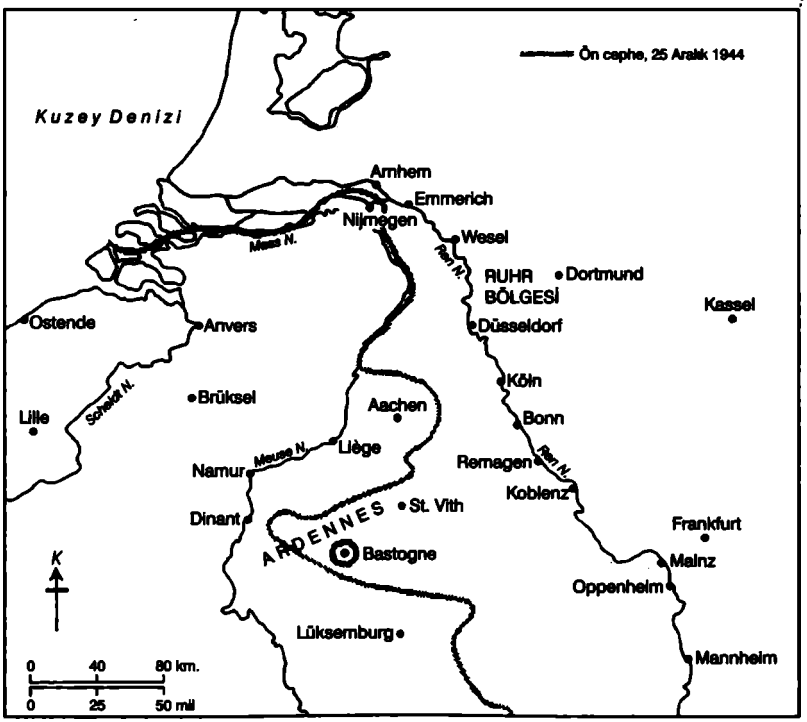

Ardennes ve Ren Bölgesi Seferleri, 1944-45

Tartışma lojistikle ilgiliydi – Anvers olmadan ne kadar çok şey yapılabilirdi? Arnhem Montgomery'nin maceracı önerilerinin tehlikesini gösterdi. 21. Ordu Grubu'nun temel dikkati, sonunda yine uzun ve çetin olduğu kanıtlanan bir göreve, Scheldt'in ağzını temizlemeye çevrildi. İlk konvoy Anvers'e ancak 28 Kasım 1944'te bırakıldı. Eylül ortasında Almanya ile karşılaşan ordular için gereçler Marsilya üzerinden gelmeye başladı. Bu nedenle, 1944'ün son haftalarında, zorlu savaş Müttefikleri Almanlara yavaş yavaş yaklaştırırken, lojistik sıkıntılar azaldı. Yine de batıda Müttefiklerin sayısal üstünlüğü Kızıl Ordu'ya bağlı kaldı.

Stalin Tahran'da Normandiya kıyısına yönelik İngiliz-Amerikan çıkarmasının ardından bir saldırı vaadinde bulunmuştu. Saldırı 3 ay süren dikkatli planlama ve hazırlıklardan sonra 22 Haziran 1944'te başladı ve Alman ordusuna savaştaki en ağır yenilgisini tattırdı. Rusya 1943'ten 1944'e kadar Ukrayna'yı yeniden fethetti, ordu grubunun kendi güney tarafında tuttuğunun daha doğusunda 483 millik bir hattı tutarak, Almanları Merkez Ordu Grubu'nda bıraktı. Alman Ordusu Yüksek Komutası merkezi bir yedek güç yaratmak için bu çıkıntıyı terk etmek ve Baltık'taki Riga'dan Karadeniz'e, Dinyester Nehri'nin ağzına uzanan daha kısa bir savunma hattına çekilmek istedi. Hitler her zamanki gibi herhangi bir çekilmeye karşı çıktı. Hem Hitler hem de Ordu Yüksek Komutası Rusların Almanların hammadde ve Romanya petrolü desteğini kesmek için güneyden tekrar saldıracağını beklediğinden, Merkez Ordu Grubu sadece iki panzer tümeniyle bırakıldı, daha güneyde ise, Kuzey ve Güney Ukrayna Ordu gruplarının 18 panzer ya da panzer-grenadier tümeni vardı. Kızıl Ordu Genelkurmayı, Vasilievski ve Zhukov tarafından koordine edilen dört 'cephe'nin (Ordu Grupları) komutanlarıyla uyum içerisinde, bir dizi çift kuşatmanın ardından derin sızmaları gerektiren bir çarpışma tasarladılar: Alman ordusu 1944'te, Polonya ordusunun 1939'da ve Rus ordusunun 1941'de katlandığı acıya katlanacaktı. Muazzam yoğunlaşmış topçu desteğiyle piyadenin yarma hareketlerinden seyyar zırhlı güçler istifade edecekti.

Hitler'in, düşman iletişim hattını kesmesi düşünülen 'kale' kasabaların inatla tutulması dahil, sabit savunmada ısrar etmesi Ruslara fırsat verdi. 1941, 1942 ve 1943'ün aksine, seçkin birliklerinin üstün devingenliğine güvenerek güçlü bir yaz saldırısını yapan, şimdi Ruslardı. Ruslar, Merkez Ordu Grubu'na karşı 1 milyon 250 bin asker, 5 binden fazla tank, 6 bin uçak kullandı ve bu da asker sayısında 5 ya da 6, uçak sayısında 7 ya da 8, ve tank sayısında 9 ya da 10 kat üstünlük demekti. İki hafta

içinde üç Alman ordusu parçalandı ve büyük bölümü çembere alınarak imha edildi, öyle ki, Alman Merkez Ordu Grubu sekiz tümene indi ve çok kapsamlı Rus ilerlemesini durduramadı. Kızıl Ordu, genişletilmiş ikmal hatlarını ve süratle toplanmış Alman takviye güçlerini durmak zorunda bırakmadan önce, Varşova'nın varoşlarına ve Vistula'ya ulaştı.

Ruslar başka yerlerde de Sovyetler Birliği'nin savaş öncesi sınırlarını geçti. Alman Güney Ukrayna Ordu Grubu şimdi, Almanya'nın 1941'de savaşa sürüklediği Romanya'yı savunuyordu. 1944 baharında Kral Mihai ve birçok kıdemli subay ve politikacı, Romanya'nın, sözde Alman yanlısı hükümet başkanı Antonescu'nun rızasıyla ya da rızası olmadan Almanya'yı bırakması gerektiğine inanıyordu. Kısa süre önce Antonescu, ülkesini savunan güçlerin kontrolündeki bir Romanya'nın Almanya ile eşitliği konusunda ısrar etmişti; bunun sonucunda Romanya birlikleri Romanya'nın kontrolüne girecekti. Orduları Almanya'yı bırakmaya hazır güçteydi. Romanya savunması, Alman savunmasının yarısından az bir güce, 800 bin askere dayalıydı. Üstelik, Alman Yüksek Komutası seyyar tümenlerinin çoğunu Ukrayna Güney Ordu Grubu'ndan Merkez Ordu Grubu'na taşımak zorunda kalmıştı. Ağustos'ta, Merkez Ordu Grubu'nun, gücünün altında bir panzer ve bir panzer-grenadier tümeniyle, 200'den az tank ve saldırı topu vardı.

20 Ağustos'ta, Tolbukhin ve Malinovski komutasındaki ve Timoshenko'nun koordine ettiği iki Kızıl Ordu cephesi 1.400 tank ve saldırı topuyla ve altı tank ve mekanize kolordusu dahil yaklaşık 900 bin askerle saldırdı. Ruslar direnmeyen ya da kendileri de Almanlara saldırmaya başlayan Romen birlikleri arasından ilerledi. Kral Mihai 23 Ağustos'ta Antonescu'nun tutuklanmasını emretti ve Romanya'nın teslim olduğunu ilan etti. Kızıl Ordu, Güney Ukrayna Ordu Grubu'nu kuşatıp büyük bölümünü imha ederek 31 Ağustos'ta Bükreş'e girdi. Bulgaristan da Sovyet-Alman savaşındaki tarafsızlığını aceleyle doğruladı ve İngiltere ve Amerika ile sözde savaştan sıyrılmaya çalıştı. 5 Eylül'de Stalin, çok geçmeden Sofya'da iktidarı komünistleri de kapsayan bir koalisyonun ele geçirmesine yol açan bir Sovyet savaş ilanıyla Bulgar evrimini hızlandırdı. Yeni hükümet Bulgar ordusunu Sovyet komutasına verdi. Bu değişiklikler Yunanistan'daki Alman güçlerinin ikmal hatlarını tehdit etti ve Ekim başında Hitler gönülsüz olarak tam çekilme emrini verdi.

1944 Haziran'ından Eylül'üne kadar Alman ordusu, batıda 55 bin ölü ve 340 bin kayıp ve doğu cephesinde 215 bin ölü ve 625 bin kayıp vere-

rek, kabaca Kızıl Ordu'nun üçte ikisi kadar, 1 milyon 250 bin adam kaybetti. İngiliz ve Alman bombardıman filoları şimdi Reich üzerinde özgürce dolaşıyordu. Almanya Niçin Mayıs 1945'e kadar çarpıştı?

Hitler ölümü koşulsuz teslim olmaya tercih etti. Koşulsuz teslim yargılanma ve infaz demek olduğundan, onun ve kendini Nazizme adamış daha fazla Almanın başka şansı yoktu. Ancak, Eylül 1944'te bile Hitler, kendisinin ve Üçüncü Reich'ın yaşamını uzatabileceğini düşünüyordu. Kendine karşı ittifak dağılırsa eğer, hâlâ her şey iyi olabilirdi. Yabancı görüşe ilişkin algılamaları yanlış bilgiye dayalı ve üstünkörüydü: Batılı güçlerle Sovyetler Birliği arasındaki ittifakın alışılmışın dışındaki yapısını doğru olarak kavradı, ancak Hitler'in kendisi uzaklaştırılana kadar, herhangi bir Alman hükümetiyle hangi tarafın ayrı görüşmeyi göze alabileceğini gözlemlemekte başarısız oldu. Bu görüşmeler başlamış olsaydı, ittifaktaki diğer ortak Almanları daha iyi koşullarla ayartmaya zorlanacaktı. O zaman Hitler ittifakını en yüksek bedelle satarak Avrupa'daki hâkimiyetini tazeleyecekti. Alman yenilgisi Rusya ve Batı arasındaki çekişmenin ön şartıydı. İngiliz-Amerikan ittifakının Sovyetler Birliği'nden ayrılmasını umut ettiği gibi, İngilizlerin Almanlardan ayrılmasını da umut etti, ancak onun için İngiliz-Amerikan gerilimleri esas olarak Hitler'i yenilgiye uğratma saygınlığı için yarışmayı içeriyordu. Savaş sonrası dünyaya ilişkin Müttefikler arasındaki ihtilafı ortaya çıkaran şey zaferdi ve Hitler ayakta kaldığı sürece bu ihtilaf sessiz kaldı. Bununla birlikte, Hitler savaşın yeterince uzun sürmesi sağlanabilirse, müttefik kararlılığının zayıflayacağını düşünüyordu. Üstelik her iki cephedeki felaketlere karşın, deniz, hava ve karadan rahatlatıcı olasılıklar gördü.

Hitler 1940 ve 1941 seferlerini, bu kez İngiltere'yi başarılı bir biçimde uzlaşmaya zorlayarak, yeniden harekete geçirmeyi umdu. Havadan Londra'ya saldıracak, İngiliz deniz iletişimlerini denizaltı saldırılarıyla yok edecek ve Ardennes'den hızlı bir zırhlı saldırıyla İngiliz kara güçlerini Kıta'dan dışarı atacaktı. Bütün farkı yeni 'gizli silahlar' yaratacaktı. 'İntikam silahı no. 1', yani V-1, patlayıcı savaş başlığına sahip pilotsuz bir uçaktı; İngiliz hedeflerinin adlandırdığı gibi 'uçan bomba', ya da konuşma diline daha yakın şekliyle 'Doodlebug'. Bir tonluk savaş başlığıyla 322 km. dolayında bir menzili vardı ve saatte yaklaşık 644 km. uçuyordu. V-1'ler 6 binden fazla İngiliz sivili öldürdükten sonra, bu uçaklardan ilki 13 Haziran 1944'te ve sonuncusu 29 Mart 1945'te geldi. Uçaksavar topları, yeni radar ile İngiltere'de tasarlanan ve Birleşik Devletler'de geliştirilen ve

hedefini gerçekten vurmasına gerek kalmadan mermisini patlatan yakınlık fitili kullandığından, İngiliz savunması giderek etkili hale geldi. Sonunda, kıyı boyunca füzelerin üçte ikisini düşürüyorlardı. Ne var ki, 8 Eylül'de ilk V-2 geldi. V-2'lere karşı bir savunma yoktu, ancak Alman ikmali çok sınırlıydı. Roketle işleyerek 80 ila 96 km. yükseğe çıkan, saatte 5.792 km. hız kazanan ve V-1'dekine benzeyen bir savaş başlığı taşıyan bir füzeydi. Bu roketler İngiltere'de 2.754 sivili öldürdü. Eylül 1944'ten sonra Anvers, Londra kadar ağır eziyete maruz kaldı; ancak V-silahlardaki isabet zaafı, sivillere yönelik zararın askeri hedeflerden çok daha büyük olması anlamına geliyordu. Büyük Anvers 1.214 V-silahıyla vuruldu, ancak liman bölgesine sadece 150 uçan bomba ve 152 roket düştü. Diğer nakil merkezlerine, özellikle Liège'e saldırıldı, ve Fransa ve Belçika'da 5.400 kişi öldürüldü.

Denizde, Dönitz İngiliz sularında yeni bir denizaltı saldırısını bekledi. Hitler'i iki yeni denizaltı yapımı için ikna etti – tip XXI ve tip XXIII. Bunların hava için yüzeye çıkmaya gerek bırakmayan 'şnorkelleri' vardı ve daha güçlü elektrik bataryaları ve aerodinamik omurgasıyla sualtında çok daha hızlı ve çok daha uzun süreli yol alabiliyordu; ve artık bütün kruvazörleri dibe gönderebilirdi. Üstelik, yeni denizaltıların, düşman uçaklarını tespit edecek, 'şnorkel' tüpleri üzerine monte edilmiş radarları vardı. Denizaltı tespit etme yöntemlerinin çoğu etkisiz hale geldi. Dönitz sonunda hayal kırıklığına uğradı – vasıflı emek ve hammadde eksikliğinden dolayı ve bombardıman prefabrike denizaltı bölümlerinin nakliyesini ve montajını altüst ettiğinden, üretim başarısızlığa uğradı. 1944 sonbaharında ABD donanması 300 yeni Alman denizaltısının faaliyete geçeceğini tahmin etti, ancak savaşın sonunda sadece 180 tane yapılmıştı. Diğer yeni silah da çok geç geldi. Almanlar jet uçağı tasarımı ve yapımında öndeydi. Ancak Hitler onların taktik bombardıman uçaklarına uyarlanması ısrarıyla ortaya çıkmalarını geciktirdi. Büyük jet savaş uçakları birliklerinin bir Müttefik bombardıman uçağı gücüne saldırması, ancak 18 Mart 1945'te mümkün oldu. Savunmadaki 500 savaş uçağına karşı, Berlin'e saldıran 1.250 ağır bombardıman uçağından 24'ü kaybedildi. Ertelemelere rağmen Almanlar başı çekti ve İngiliz jetleri ilk kez, bir Meteor filosuyla birlikte, ancak 1945 Nisan sonunda harekâtlara katıldı.

Hitler'in asıl amacı büyük bir kara saldırısıydı. 16 Eylül 1944'teki günlük durum değerlendirme toplantısında, Anvers'i tekrar almak için Ardennes'den Meuse'e doğru bir saldırı düzenlemek ve Anvers'in kuzeyin-

deki İngiliz ve Amerikan güçlerinin ikmal hatlarını kesmek niyetinde olduğunu söyledi. Hitler, cepheden çekilen yeniden donatılmış ve dinlenmiş panzer tümenlerinden, hava kuvvetleri kara personeli ya da donanmadan personel transferiyle oluşturulan yeni tümenlerden, sivil kullanımda askerlik yaşı gelenlerin taranmasıyla gelen adamlardan ve askerlik yaş sınırlamasının genişletilmesiyle toplanacak askerlerden bir yedek güç oluşturulmasını emretti. Bu süreci denetlemesi için Nazi devletinin zorlayıcı gücünü somutlaştıran Himmler'i seçti. 12 Panzer tümenini saldırıya hazır etmek için, teçhizatta öncelik doğu cephesine verildi. Katılan ordu komutanları, hedeflerinin Meuse'ün doğusundaki Müttefik güçlerin imhasıyla sınırlanmasını istedi; Hitler Anvers'in alınması gerektiği konusunda ısrar etti.

Amerikan üniforması içinde Dinant'ta toplanan bir araba dolusu Alman dışında, saldırı asla Meuse'e bile ulaşmadı. Oysa iyi başlamıştı: 16 Aralık'ta 30 Alman tümeni 80 km.'lik bir cephe üzerinde beş Amerikan tümenine karşı saldırıya geçti ve gerçek bir sürpriz gerçekleştirdi. Şimdi başarı, hız gerektiriyordu. Zırhlı öncü birlikler Meuse üzerindeki geçiş yerlerini derhal ele geçirmeliydi ve hızı korumak için gereken yer ve zamanda yakıt ve cephaneye ihtiyaçları vardı. Piyade güvenli iletişim hattını izlemek ve öndeki zırhlı güçlerin arka taraflarını korumak zorundaydı. Saldırılar Ardennes'in az ve çoğu kez dar yolarında iyi örgütlenmiş ve engellenmemiş hareketi gerektirdi. Alman kurmay subayları örgütlenmeye destek olabilirdi, ancak gizlilik ihtiyacından dolayı sayıları sınırlıydı, öyle ki, saldırı planlaması son dakikaya kadar Model'in B Ordu Grubu'ndaki sınırlı sayıya bağlı kaldı. 'Üstünlük Savaşı'nın sonucu bir basit gerçeğin ardından geldi: Amerikan güçleri Almanlardan daha hızlı hareket etmişti. Alman ordusunun 1940'ta Ardennes'de kükremesinden, Meuse üzerindeki geçit yerlerini ele geçirmesinden ve denize doğru yürümesinden beri çok şey değişmişti. Sonra, Fransız piyadesi Alman piyadesi kadar –ya da daha da– yavaştı, ancak 1944'ün Amerikan birlikleri tamamen motorizeydi: 17-26 Aralık kritik döneminde, ABD 1. Ordusu'na ait 48 binden fazla araç savaş alanına hareket etti. Çoğu gizemli kaynaklardan ele geçirilen Alman ordusu kamyonları Amerikalıların kamyonlarına göre çok daha sık bozuldu ve dar yolları tıkadı. Alman ordusu iki dünyada yaşıyordu: Kaplan tankları dünyadaki en ürkütücü tanklardı, fakat piyadeleri muhtemelen Birinci Dünya Savaşı'ndaydı, aslında bazı Alman tümenlerinin normalde 1918'de olandan daha fazla atı vardı. Nakliyenin motorize ve

atlı karışımı olması sıkça karışıklıklara yol açtı. En kötüsü de, Müttefik hava gücünün etkisiydi.

Saldırının ilk haftasında yağmur ve çamur birliklerini yavaşlatsa bile, Alman komutanlar uçuşun engellenmesi için kötü havayı umut ettiler, ancak 23 Aralık'ta hava açıktı. Müttefik hava kuvvetleri hemen saldırdı ve ertesi gün yaklaşık 6 bin sorti gerçekleştirildi. 26 Aralık'ta Model, gündüz herhangi bir büyük hareketi yasakladı. 28 Aralık'ta kar ve tipi bastırdığı zaman hareket kolay değildi. Kritik anlarda zırhlı öncü güçler yakıt sıkıntısıyla engellendi. Almanlar arkada yeterli stok biriktirmiş olsa da, sorun, bunları ilerideki birliklere götürmekti. 1940'ta Almanlar için mükemmel bir hava ve hava üstünlüğü vardı. Fransızlar savunma hatlarını, Almanların Belçika'yı istilaya başlamasının hemen ardından Meuse'e uzatmaya başlayabilecekken, 1944'te İngiliz ve Fransızlar oldukça ilerideki ikmal depolarıyla oraya yerleştiler. 1940'ta Alman saldırısını, Meuse'e yaklaşamadan önce, sadece hafif zırhlı Fransız ve Belçika süvarisi karşılamıştı. 1944'teki temel fark, Amerikan birliklerinin hazırlanmış mevzilerdeki, genellikle inatçı direnişinin kritik noktaları güçlendirmek için Müttefik komutanlığına zaman vermesiydi. Eisenhower ilk gün 7. Zırhlı Tümen'in St. Vith'e gitmesini emretti; tümen oraya 17 Aralık'ta ulaştı ve Almanların iki ana ikmal hatlarından birisini engelleyerek 21 Aralık'a kadar dayandı. Reims'te dinlenen 101. Hava Tümeni, kamyonlarla kısa sürede diğer önemli yol kavşağı olan Bastogne'a ulaşmıştı. Tümen, 161 km.'lik bir yolculuktan sonra, 19 Aralık sabahında harekâta hazırdı. 21 Aralık'tan, Amerikalıların güney saldırısıyla kurtarıldığı 26 Aralık'a kadar kuşatılsalar da, Almanlar Bastogne'u alamadı. Alman 7. Ordusu Patton'ın 3. Ordusunu hareketsiz kılacak kadar güçlü olmadığından, General Patton Bastogne'u kurtaracak güçteydi.

İlk istismara yol açan ve 17 Aralık'ta 100'den fazla silahsız Amerikalıyı vurarak ölümler zincirine başlayan 1. SS Panzer Tümeni'nin kanlı eğilimleri, Amerikalıların inatçı savunmasını teşvik etti. Model, 18 Aralık gibi erken bir tarihte başarısızlığı rapor etti, ancak saldırı 24-25 Aralık'ta sınırına dayandı. 2. Panzer Tümeni Dinant'ta Meuse'ün 6,5 km. içine girdi. O zaman güçlü İngiliz savunması Meuse'deki geçiş yerlerini korudu ve Alman öncü güçleri yakıt sıkıntısından dolayı durdu. Noel günü, Amerikan 2. Zırhlı Tümeni, 2. Panzer Tümeni'nin ileri unsurlarının bağlantısını kesti. Almanlar daha ileri gidemedi.

Wehrmacht'ın Alman propagandasıyla (anlaşılan bizzat Hitler'in propagandasıyla) muazzam bir şekilde abartılarak devam eden vurucu gücü-

nün Müttefik güveni üzerindeki etkisinin böyle çeşitli biçimlerde sergilenmesi, Hitler'in Almanya içindeki gücünü artırdı. Almanların 20 Temmuz 1944'te diktatörlerini devirmeye yönelik yegâne girişiminin başarısızlığa uğraması da nüfuzunu artırmıştı. Almanya'nın savaşı kaybetmekte olduğunu bilen, Alman ordusunun en bilgili kesimine ait faal komplocular, Hitler'in askeri idaresinin yenilgiyi hızlandırdığının farkındaydılar ve Almanya'nın karşılaştığı felaketi hafifletmeye ilişkin görünürde bir umut yokken, Hitler'in de Müttefiklerle olası herhangi bir uzlaşma umuduna engel olarak kaldığını gördüler. Bazıları, kazansa da kaybetse de Hitler rejiminin törel olarak tahammül edilemeyecek bir durumda olduğunu hissediyordu. Albay von Stauffenberg'in Hitler'in yakınına bıraktığı bombanın patladığı saat olan 12.40 ile Hitler'in kurtulduğunun açıklandığı zaman arasında geçen birkaç saatte, Berlin'de (ve Paris'te) önde gelen direnişçiler yönetimi ele geçirmeye çalıştı. Kimliklerinin bilinmesi vahşi bir baskıyı kolay hale getirdi. Ondan sonra ordu Naziler tarafından yakından denetlendi ve muhalefet iki kat tehlikeli hale geldi. 20 Temmuz insanlarının davalarını halka açıklayacak zamanları yoktu ve eylemleri sadece Hitler'e desteği artırdı. Führer'in kişisel popülaritesi savaş sırasında artmıştı. Birçok Alman Hitler'i rejimin sevilmeyen yanlarından sorumlu olarak düşünülen Nazilerden ayrı tutarken, çıkarcı dostlarının tersine Hitler, Almanya'nın geleceğini güvenceye almak için kendisini doğrudan feda ettiğini düşünüyordu. Almanya hepten harap olmanın eşiğine gelene kadar yenilgi hâlâ günlük hayatın dertlerinden esirgenme duygusu taşıyanlar arasında Hitler'e olan desteği artırdı. 20 Temmuz bomba komplosu, ayakta kalma savaşında Alman halkına bir ihanet gibi geldi. İşgal edilen Avrupa'dan daha da çok toprak kaybedilirken, savaş, fetih lüksü için savaşmaktan çok, giderek bir kurtuluş meselesi gibi görünür oldu.

Bu görüş bazıları için 'terör bombası' ile ve Müttefiklerin 'koşulsuz teslim' ısrarıyla doğrulandı. Son aylardaki İngiliz-Amerikan bombardımanı önceki her şeyi geride bıraktı. Çoğu sivilin tepkisi, ya günlük sorunlara kayıtsızlık, İngilizlere ve Amerikalılara içerleme, ya da, daha az yaygın olarak, Alman yetkililere karşı, özellikle hava saldırılarına karşılık vermede yetersiz oldukları yerlerde düşmanlık şeklindeydi. Ön cephedeki askerlerin evdekilere ilişkin kaygısı, savaşan askerlerin kendi tehlikelerini paylaşmayanların ayrıcalıklarına yönelik kızgınlığının kaybolmasıyla birlikte gelişti. Yenilginin getireceklerine ilişkin korku, 1945 baharında

öz koruma kaygısı her şeyin üstüne çıkana kadar, Alman direncini artırdı. 'Koşulsuz teslim'in neden olduğu tehlike, Gobbels'in Propaganda Bakanlığı tarafından körüklendi ve istismar edildi. Eylül 1944'teki ikinci Quebec Konferansı'nda Roosevelt ve Churchill ABD Maliye Bakanı Morgenthau'nun savaş sonrası Almanya'sının metalürjik, kimyasal ve elektriğe dayalı sanayisinin kaldırılarak öncelikle tarımsal ve kırsal karakterde bir ülkeye dönüşmesini isteyen planıyla Goebbels'e bir hoş geldin hediyesi verdi. Alman direnişinin sürekli vahşetinden etkilenen Müttefik karargâhı, Roosevelt'ten, yumuşaması ve Almanya'nın şartlı teslimini teşvik etmesi konusunda bir vesile yaratmasını istiyordu. Roosevelt Churchill'e "bu savaşın Almanya'yı yok etmek ya da Alman halkını ortadan kaldırma amacı gütmediğini vaat ederek Almanların moral bozukluğunu azaltmak için" ortak bir ifade önerdi. Churchill Kabine'ye ve Kurmay başkanlarına danıştıktan sonra böyle bir ifadede bulunmanın güçsüzlüğü göstereceğini belirtti ve "Alman insanlarının büyük bölümünün Rusya'ya ya da onların dediği gibi Sibirya'ya zorlu ölüm yolculuğuna çıkmasından korktuğuna" işaret etti. Üstelik, "U. J.[1] uzun onarım işi için iki-üç milyon Nazi genci ya da Gestapo yandaşı vs. talep etmeyi düşünüyor... Bu nedenle U. J.'ye danışmadan bu konuda Almanlara herhangi bir güvence veremeyiz." Stalin'in Alman topraklarının Polonya'ya aktarılması ve Alman sakinlerin kovulması yönündeki önerilerinin Alman teslimini teşvik etmesi ihtimali de yoktu. Stalin'le uyuşmazlığı ertelemek düşmana güvence vermekten daha önemliydi. Almanlara sadece Churchill'in 18 Ocak 1945 mesajı gibi güvenceler sağlandı: "Biz koşulsuz teslim talep ediyoruz, ancak eylemimizi kuşatan törel sınırların ne kadar katı olduğunu iyi biliyoruz. Ulusların imhacısı ya da halkların kasabı değiliz."

Almanların Führer'e inancının şaşkınlık verecek kadar geç bir tarihe kadar sürdüğü anlaşılmaktadır. Alman polis raporlarının konuyu abarttığından kuşku olmasa da, bu inancın sağlamlığı Müttefiklerin savaş esirlerini sorgulamalarında doğrulandı. İnanç sarsıldığında zorla inandırılabilirlerdi: Gauletier Greiser Temmuz 1944'te Doğu Prusya'da "Partinin ve devletin zararsız hale getirme yollarını bildiği, siyasal inancı ve sağlam yüreği olmayan insanları" gözlemledi.

1) 'Uncle Joe' = Joe Amca: Roosevelt bu zararsız lakaptan ona bahsettiğinde çok kızan Joseph Stalin.

Eisenhower Stalin'in komutasıyla zayıf irtibatın bir kanıtı olarak, yeni bir Rus saldırısının başlamak üzere olduğunu ancak 9 Ocak 1945'te öğrendi. Churchill Stalin'e Müttefiklerin batıda yardıma ihtiyacı olduğunu ima eden bir mesajla bu bilgiyi açığa çıkardı. Stalin daha sonra cevabında, 12 Ocak'ta başlayan saldırının tarihini ileri aldığını iddia etti. Kızıl Ordu'nun merkez bölümü Vistula üzerinde durdurulurken, Batlık yönünde ve Macaristan'da Rus saldırıları zaten başlamıştı. Rus komutası Almanya'ya doğrudan ilerlemeyi tekrarlamadan önce, muhtemelen merkez cephelere ait cenahların güvencede olmasını bekledi. Hitler bir petrol kaynağı olarak Macaristan'a ve denizaltı mürettebatı eğitimi için Baltık'a Polonya'dan daha fazla önem verdiğinden, bu bölgelerin savunması güçleri merkez bölgeden çekti. 14 Eylül 1944'te dört Rus 'cephesi' 133 piyade tümeniyle, 6 tank ve bir mekanize birliğiyle yaklaşık 900 bin asker Alman Kuzey Ordu Grubu'ndaki 32 tümene saldırdı. 10 gün içinde Estonya, daha sonra Riga dahil Letonya'nın büyük bölümü Alman birliklerinden temizlendi (bu dönemin geleneksel tabiri olan 'kurtarıldı', bazen ironikti). Bu hamle Kuzey Ordu Grubu'nun büyük bölümünü, Hitler'in kararıyla savaş sonuna kadar Kuzeybatı Letonya'da kalan 23 tümenle soyutlanmış bıraktı. Bu saldırının korkunç direnişle ve Rusların işgal ettiği toprakları geri alan güçlü Alman karşı saldırılarıyla karşılaşan güney cephesi, Doğu Prusya istilasıyla meşgul oldu. Almanlar orada Alman topraklarının Ruslar tarafından fethedilmesinin dehşetini gördü ve bunu halka duyurdu – Alman askerlerinin direncini artıran bir başka neden de buydu.

6 Ekim 1944'te iki Rus 'cephesi' Macaristan'da tam kapsamlı bir saldırıya girişti. Hitler takviye gönderdi ve Budapeşte'nin ne pahasına olursa olsun savunulmasını emretti. Almanya kral naibi Horthy'yi tutuklayarak ve Szalasi yönetiminde bir kukla rejimi empoze ederek, Macaristan'ı savaş dışına itmeye yönelik bir girişimi engelledi. General Antonov 4 Şubat 1945'te Yalta'da, Churchill ve Roosevelt'e bu Rus harekâtlarının etkilerini anlattı.

> Almanlara yönelik her iki saldırı da çok meşakkatliydi ve saldırılarımıza cephemizin merkez bölümü zararına yanlara süratle güç aktarması yaparak çabucak tepki verdiler; bu nedenle cephemizdeki [yani bütün doğu cephesi] Alman temel vurucu gücünü temsil eden 24 tank tümeninden 11'i Budapeşte bölgesine, 6'sı Doğu Prusya'ya (3 tank tümeni Courland'a

yerleştirildi) çekildi ve böylece cephenin merkez bölümünde sadece 4 tank tümeni kaldı. Yüksek Komuta amacına ulaştı.

Üstelik Hitler Guderian'ın Polonya cephesine hareket etmesine ilişkin ricalarına rağmen, 6. SS Panzer Ordusu'nu, Ardennes'deki başarısızlığının ardından, Ocak ortasında Macaristan'a gönderdi. Ardennes'den sonra, yeniden donatımın ve Müttefiklerin Alman demiryollarını bombalamasının neden olduğu gecikmelerin ardından, ordu Macaristan'a ulaştı ve Budapeşte ve Macar petrol alanlarını yeniden almak üzere Mart başında başarısız bir saldırı düzenledi.

Zhukov ve Antonov'un yönettiği Rus kurmay subayları Ekim 1944'te, 1945 Ocak saldırısı üzerinde çalışmaya başladı. Saldırı zamanı başlangıçta Ocak ayının üçüncü haftası olarak belirlendi. Sovyet eylemlerinin nedenleri ve güdülerine ilişkin kanıttan yoksun olan tarihçiler yorumlarını, bu eylemlerin, çeşitli yazarların yorumlarını desteklemekte kullanıldığı zaman kolayca saptırılabilecek sonuçlarına dayandırdı. Saldırıların tarihine ilişkin olası bir açıklama havayla bağlantılıdır. Rus saldırısı Vistula ve Narew nehirlerinden başladı ve hedefi Oder'di. Ruslar saldırıda yağışlı havada geçilmez çamura dönüşen Polonya yollarını kullanmak zorundaydı. Rus ilerlemesi için don gerekliydi, ancak saldırı yağışlı ve sisli koşullarda başladı. Bununla birlikte, bazı tarihçiler hava tahminlerinin zaten birkaç gün sonra don olacağını öngördüğünü ve saldırı tarihini, Stalin'in Eisenhower'ın vekili Hava Mareşal Tedder'e 15 Ocak'ta kanıt olarak ileri sürdüğü (ve hava durumuyla ilgisi olmayan) Müttefik gereksinimlerinden çok, bu hava tahmininin belirlediğini ileri sürdü: "Bir kenarda durup Almanların sizi yok etmesini beklemek bana aptalca geliyor; onlar ancak sizden kurtulduktan sonra bana dönecekler. Aynı şekilde, Almanları beni yok etmekten alıkoymak için mümkün olan her şeyi yapmak da sizin çıkarınızadır." (Daha sonra, göreceğimiz gibi, Stalin Batılı müttefiklerin Almanlarla işbirliği yapabileceğine inanmış gibidir.)

Ocak 1945'te adam ve silah açısından bütün doğu cephesindeki genel güç dengesi 1'e 3 civarındaydı. Merkez bölgede Zhukov'un 1. Beyaz Rusya Cephesi ve Konev'in 1. Ukrayna Cephesi'nde 400 bin Alman'a karşı yaklaşık 2 milyon 200 bin asker vardı. Temel saldırı noktaları olan Vistula üzerindeki köprübaşlarında Ruslar asker, tank ve top bakımından 9-10 kat üstündü. Büyük Rus saldırısı, yarma harekâtlarını emniyete almak için savunma hatlarının ardına, piyade saldırısının izlediği muazzam topçu

ateşiyle başladı. Zırhlı ve motorize birlikler hızlı ilerleme sağlamak için piyade tümenlerinin arasından hareket etti. Rus askerleri bu saldırı için işgal edilen Rusya'daki Alman vahşeti ve yıkıcılığının izleriyle derinden aşılanmıştı. Şimdi bireysel intikam sözü verildi. Herhangi bir çekilmeye her zamankinden fazla karşı olan Hitler, savunmadaki orduların Rus topçu ateşine karşılık vermesini reddetmeyi denedi – baraj ateşi açılmadan hemen önce arkada hazırlanmış mevzilere çekilmek. Savaşa devam etmeye kararlı olan Hitler, insanların öldürülüp bedenlerinin parçalanmasının devamını getirmeye hazırdı: "Hayatımda teslim olmak kelimesinin anlamını asla öğrenmedim (...) bana sorarsanız, sağlığım, sonunda dengeler bizim tarafımıza dönene kadar savaşma kararımda en küçük bir değişiklik olmaksızın, üzüntüden harap olabilirdi." Saldırıya yanıtı, tümen düzeyine kadar her Alman komutanından, harekâtla ilgili her emri yeni bir emirle iptal edilebilmesine fırsat tanınabilmesi için karargâhına zamanında bildirmesini isteyerek, kontrolü daha sıkı tutmak oldu.

Şubat başında Ruslar Varşova'yı 'kurtardı' ve Oder Nehri ötesine, Küstrin ve Frankfurt yakınlarındaki köprübaşlarıyla, Almanya'nın iyice içlerine, Berlin'e 64 km. mesafeye kadar ilerledi. Rus ilerlemesi Şubat başında durdu. 483 km.'den ileriye harekette ikmal sorunları arttı. Buzların erken çözülmesi ikmal yollarını bozdu ve Kızıl Ordu Polonya toprağında yerel halktan gönüllü bir yardım bekleyemezdi. Üstelik Almanlar Hitler'in ısrarı üzerine Varşova'dan Berlin'e her mevsim açık tek direkt yolun üzerinde bulunan kentleri, Poznań ve Torun'u Şubat sonuna kadar tuttu. İngiliz Kurmay başkanı Brooke, Yalta'da Antonov'a sonraki Rus saldırısının ne zaman başlayacağını sordu. Antonov "en sıkıntılı mevsim"in geldiğini söyledi: "Mart'ın ikinci yarısı ve Nisan ayı. Bu yolların geçilmez olduğu dönemdir," bu nedenle Mayıs en olası zaman olarak görünmektedir.

Batı cephesinde Almanların Ardennes çıkıntısından çekilmelerine, Amerikan güçlerinin Ardennes Savaşı şaşırtma harekâtlarından zayıf düştüğü yer olan Alsace'a bir saldırı eşlik etti. Eisenhower orada bir yedek güç yaratmak için Strasbourg'dan çekilerek hattı kısaltmayı önerdi. Savaşın ünlü bunalımlardan birinde De Gaulle müdahale etti ve Eisenhower bu manevradan vazgeçtiği zaman Fransa'ya buyurgan katılığının değerini gösterdi. Eisenhower dört gün sonra bütün diğerlerinden daha fazla 'sıkıntıya ve endişeye' sevk eden başka bir bunalımla karşılaştı. Ardennes Savaşı'yla ilgili olarak 7 Ocak'ta yapılan bir basın toplantısında Mareşal

Montgomery incelikli davranmaya kalkıştı ve muazzam kırgınlığa neden oldu. Kendisini Alman yarma harekâtının kuzey tarafında yer alan Amerikalıların başına getiren Eisenhower'ı övdü ve Amerikan askerlerinin cesaretini alkışladı. 'Ağır bir saldırıya maruz kalan Amerikan güçlerinin her iki yanında savaşan' İngiliz birliklerince desteklenen ve yardım gören Amerikan askerleri Montgomery'nin 'açık övgüsünü' kazanmıştı: "Amerikanın cesur savaşçılarını selamlıyorum, daha iyi askerlerin yanında savaşmayı asla istemem." Ne yazık ki, Alman yarma harekâtının 'tamamen kendi hatası' olduğunu yakınlarda açıkladığı meslektaşı General Bradley'i selamlamadı. Bradley Brook'a, "zavallı adam, çok nazik birisi ve onun için her şey acı bir ilaç" diye yazdı.

Montgomery'nin Bradley'nin 12. Ordu Grubu'nu yönetme sorununa bir çaresi vardı, ve bunu Aralık sonunda Eisenhower'a bir mektupta açıkladı.

> Ruhr yönündeki hücuma katılan bütün güçlerin harekâta kontrolü meselesine değinmek istiyorum (...) çok sert olmanız sizin için gerekli olacak (...) talimatınız şu cümleyle bitmeli: "Şu andan itibaren bu harekâtların tam yönetimi, kontrolü ve koordinasyonu 21. Ordu Grubu başkomutanına veriliyor."

Yani, Bradley ve kendisine bağlı ordu komutanları Simpson, Hodges ve Patton, Montgomery'nin emrinde olacaktı. Montgomery savaşın nasıl kazanılacağını biliyordu. Ruhr'un kuzeyine güçlü bir saldırı yöneltilmesi gerekliydi. İlk olarak, Ren üzerindeki geçiş yerleri güvenceye alınmalıydı. İkinci olarak, Ruhr bölgesinin Almanya ile bağlantısının kesilmesi gerekliydi. Üçüncü olarak da, Berlin'e tek bir hamle yapılmalıydı. Bütün asker ve ikmal kaynakları Montgomery'nin emri altında toplanmalı ve başka her şey durdurulmalıydı. Montgomery ne yazık ki Eisenhower'ın savaşa ilişkin bir şey bilmediğini ve güçsüz olduğunu düşünüyordu. Sonuçta 'kontrol' yoktu ve Amerikalı komutanlara Montgomery'nin ana planını görmezden gelme izni verildi. Patton onun temelsiz ilkeleriyle düşmanı yenme teşebbüsünü engellemek için Bradley ve Eisenhower'ın başvurmadığı çok katı sınırlamaya özellikle gereksinim duydu. Israrla sabit fikirliliği sürdüren Montgomery, arazideki tüm kara güçlerinin kontrolünü tekrar tekrar talep etti. Eisenhower reddetti ve Marshall, Churchill'in Roosevelt'in desteğini almasını engelledi.

Sonuç olarak, 1945'te Montgomery, strateji alanını sınırladığı zaman sürekli konuşarak, bazı çok başarılı harekâtları yürüterek ve 'Nelson'dan sonra İngiltere'nin en büyük kahramanı' olma rolünden hoşlanarak, Eisenhower'ın Müttefik Merkez Karargâhı stratejisinin ayrıntılarını düşünmek zorunda kalmıştı. Bu strateji, Ruhr'un çifte kuşatılmasından ve iki köprübaşının kurulmasından önce Ren'e yaklaşmayı gerektirdi. Sonuçta, kalan Alman güçleri koşulların işaret ettiği gibi imha edilecekti. Montgomery ve çok daha sonraki İngiliz yazarlar, Ren'in bütün sol kıyısının temizlenmesinin gereksiz bir gecikme olduğundan yakındı. Eisenhower güvenli ve iyi savunulabilir Ren hattının kazanılmasının sonuç olarak Montgomery idaresindeki kuzey saldırısı için kaynak toplamayı –Patton ve hayranlarının yakındığı toplama– kolaylaştıracağı düşüncesinde ısrar etti. Montgomery ve sonraki İngiliz tarihçiler, Ren üzerinden iki ayrı hatla Almanya'ya saldırma girişiminin yanlışlığından ve bunun Montgomery'nin asıl çabasını zayıflatacağından yakındı. Eisenhower'ın yanıtı lojistiğin kuzey harekâtını 36 tümenle sınırladığı (21. Ordu Grubu hemfikirdi) ve diğer 50 Amerikan (ya da Fransız) tümeninden bazılarının Montgomery'nin çabasına karşı Alman yoğunlaşmasını zayıflatmakta ve, belki de saldırısı sekteye uğradığında, asıl rolü üstlenmekte kullanılabileceği yönündeydi. Pratikte, Eisenhower'ın stratejisindeki yegâne zafiyetin Montgomery'yi askeri başarı tekelinden mahrum etmesi olduğu anlaşıldı.

Ren'in batısındaki Alman kuvvetlerinin yok edilmesi üç aşamada gerçekleştirildi. Montgomery Ren'i Emmerich'ten Düsseldorf'a kadar temizlemek için 1. Kanada Ordusu'nu ve 9. ABD Ordusu'nu kullandı. Taşkınlar 9. Ordu'yu geciktirdi, bu yüzden İngiliz ve Kanadalılar yüksek nitelikli Alman paraşüt birliklerinin güçlü direnişiyle karşı karşıya kaldı. İkinci aşama, Bradley'nin komutasındaki 12. Ordu Grubu'nun Düsseldorf ve Koblenz arasında nehre ulaşmasıydı. Sonra Patton, ABD 3. Ordusu ile Koblenz-Mannheim mıntıkasını vururken, Patch ile birlikte Marsilya ve Güney Fransa üzerinden gelen 7. ABD Ordusu, iki Alman ordusunun büyük bölümünü tuzağa düşürecek şekilde kuzeydoğuya doğru hareket etti. Hitler birliklerine düzgün bir şekilde nehrin ötesine çekilmek yerine Ren'in batısında durmalarını emrettiğinden, Ren bölgesi seferi 8 Şubat'tan 21 Mart'a kadar sürdü. Sonuçta, yaklaşık 250 bin Alman esir alınırken, İngiliz ve Kanadalıların kuzeydeki kayıpları dışında Müttefiklerin kaybı nispeten azdı. Ayrıca, Amerikan 1. Ordusu'nun ilerleyen birimleri 7 Mart'ta, Ren üzerinde (Bonn ve Koblenz arasındaki Remagen'de), geri çekilen

Almanlar tarafından tutulan ve imha edilemeden telaşla terk edilen, dokunulmamış bir köprü buldu. 32 km.'lik köprübaşını desteklemek için iki hafta içerisinde altı köprü inşa edildi. 22 Mart'ta Patton, Meinz'in güneyindeki Oppenheim'a sürpriz bir saldırıyla ordusu için bir köprübaşı sağladı. Şimdi, bu kez Ren üzerinden daha da kuzeye bir ana saldırı düzenlemek üzere, sıra yine Montgomery'deydi. Onun ilerleyişi, bütün savaşın en büyük planlı saldırılarından biriydi. Bombardıman Komutası Wesel'i sildi, 56 km.'lik cephe 3.500 top ve iki hava filosuyla bombardıman edildi. Churchill, Brooke ve Eisenhower izlemeye geldi. Montgomery 23-24 Mart'ta karşıya geçti. 26 Mart'tan itibaren 12 köprü hizmete hazırdı. İki gün sonra İngiliz zırhlı güçleri ortaya çıktı. 25 Mart'ta Amerikalılar Ruhr'un güneyine girdi. Daha güneyde ABD 1. ve 3. orduları köprübaşlarını birleştirip kuzeybatıya, Kassel'e doğru ilerledi.

28 Mart'ta Berlin'e nihai saldırıya ilişkin planını öne süren Montgomery, Eisenhower'ın, Ruhr kuşatıldıktan sonra 9. ABD Ordusu'nun komutasının Bradley'e iade edileceğini, 21. Ordu Grubu'nun (Montgomery) Hamburg ve Lübeck'e doğru kuzeybatıya gitmesi gerektiğini ve 12 Ordu Grubu'nun (Bradley) ana Müttefik hücumunu Berlin'e doğru değil Leipzig ve Dresden'e doğru gerçekleştireceğini söylemesinden dolayı üzüntülüydü. Eisenhower ana çabasının Erfurt-Leipzig-Dresden mihveri üzerinde olacağını açıklamak üzere Stalin'e de bir mesaj gönderdi. Montgomery'ye bir gerekçe daha ekledi: "Berlin (...) sadece coğrafik bir yer haline gelmiştir; bunlarla asla ilgilenmedim. Benim amacım düşman kuvvetlerini ve direnme kabiliyetlerini yok etmektir." Churchill, almaları için Berlin'i Ruslara bırakmanın, ortak zaferde ağırlıklı katkının kendilerine ait olduğunu düşünmelerine yol açacağı gerekçesiyle, Roosevelt'i protesto etti.

> Bu onları ileride ağır ve aşılması zor sıkıntılar doğuracak bir havaya sokmaz mı? Bu nedenle politik açıdan Almanya içinde mümkün olduğu kadar doğuya yürümemiz gerektiğini ve Berlin pençemize düşerse kesinlikle almamız gerektiğini düşünüyorum.

Ancak ABD Kurmay Başkanı Eisenhower ve Roosevelt, askeri gereksinimlerin politika karşısında öncelikli olması gerektiği konusunda ısrar etti.

Bu aşamada Stalin, Batılı müttefiklerine ilişkin olarak, muhtemelen Churchill'in de istediği gibi, gerçekten daha da doğuya ilerleme niyetinde

oldukları konusunda özellikle kuşkulu göründü. 1 Nisan'da Eisenhower'ı şöyle yanıtladı:

> Berlin önceki stratejik önemini kaybetmiştir. Bu nedenle, Sovyet Yüksek Komutası Berlin yönüne ikincil güçlerin ayılmasını planlıyor... Sovyetler Birliği'nin asıl saldırısı, muhtemelen Mayıs'ın ikinci yarısında başlayacaktır.

Bu saldırı 'Erfurt, Leipzig, Dresden bölgesi'ni de hedefleyecekti. Belirtilen zamana yakın, Stalin mümkün olan en büyük hızla Berlin'e ezici bir güçle saldırıya hazırlanmak üzere emirler verdi. Stalin'in büyük saldırıdan bir gün önce Harriman'a, saldırının Dresden'e yöneltileceğini söylemesi

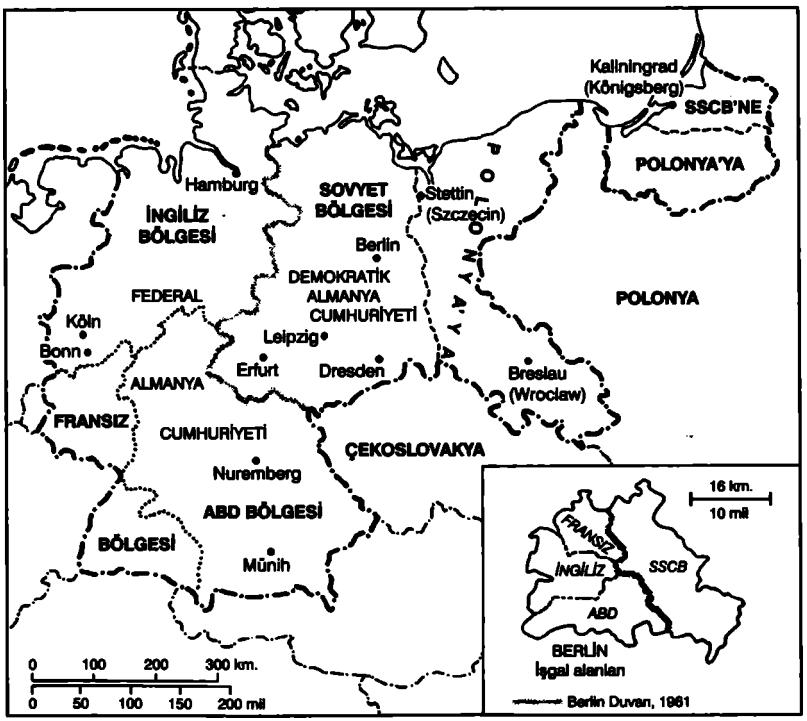

Bölünen Almanya (1937 Sınırları)

kesinlikle yalandı. Kanıtlar Stalin'in Batılı müttefiklerin yenilen Almanya ile Sovyetler'e karşı işbirliğine hazırlandığına inandığını göstermektedir. Rusların, Alman güçlerinin muhtemelen İtalya'da teslim olabileceği konusunda İngiliz ve Amerikan temsilcilerinin SS General Karl Wolff ile tartışmalarının dışında tutulmasına, Stalin'in anlaşılabilir bir tepki göstermesi kesin görünmektedir. Stalin 3 Nisan'da Roosevelt'e bir mesaj gönderdi: "Aslında mevcut durumda, Batı cephesindeki Almanlar İngiltere ve Birleşik Devletler'e karşı savaşı bitirdi. Aynı zamanda, Almanlar Rusya ile savaşa devam ediyor." Stalin, batı cephesindeki Alman komutan Mareşal Kesselring'in cepheyi açmaya razı olması, İngiliz-Amerikan birliklerinin doğuya ilerlemesine izin vermesi ve karşılığında da İngilizlerle Amerikalıların barış koşullarını Almanlar açısından kolaylaştırması temelinde bir anlaşma yapıldığını iddia etti. Özellikle Ren geçiş yerlerinden sonra, giderek daha fazla sayıda askerin Ruslara esir olmaktan kurtulmak için İngilizlere ve Amerikalılara teslim olmaya hevesli oldukları bir gerçektir.

Stalin 16 Nisan'da başlayan Sovyet saldırısıyla, muhtemelen Şubat'ta Yalta'da Churchill ve Roosevelt ile yapılan konferansta vaat edilen toprakları almayı garantilemek istedi. En etkili silahları tanksavar bomba atarı *Panzerfaust* olan 45 zayıf Alman tümeniyle, *Volkssturm*'da bir araya getirilmiş işsiz polislere, orta yaşlı adamlara ve gençlere karşı gerçekleştirilen ve Berlin'i hedefleyen saldırıda, 193 tümenin desteklenmesi için topların bilinen yoğun ve etkili kullanımı gerekti (her 10 metrede bir top). Ruslar korkunç bir direnişle karşılaştı. Amerikalılar 13 Nisan'da batıdan Elbe'nin öte tarafına geçti; Kızıl Ordu Berlin'i ancak 25 Nisan'da kuşattı. Yine de Amerikalıların Berlin'e ulaşabilecekleri kesin değildi. Ne olursa olsun, yarış yoktu – ya da, daha doğrusu yarışın tek koşucusu vardı, Kızıl Ordu.

Benzer biçimde, Eisenhower Rusların isteği üzerine Patton'ı Prag için neredeyse kesinlikle kazanabileceği bir yarıştan alıkoydu. Nisan'da, Model'in toplanacak 300 bin Alman esiri bırakarak kendisini vurduğu 21 Nisan'a kadar direndiği Ruhr cebi dışında, İngiliz ve Amerikalılar bazen kararlı da olsa, sadece tek tük direnişle karşılaştı ve ilerlemeleri temel olarak trafik tıkanıklığıyla sınırlandı. Ayın sonunda, Ruslarla karşılaşıp da İngiliz ve Amerikalılara teslim olmak için kaçan Alman askerleri bile bulundu.

30 Nisan 1945'te, daha fazla ölüme ve yıkıma neden olamayacağı konusunda tatmin olan Hitler kendini öldürdü ve devamını Amiral Dönitz'e bıraktı. 2 Mayıs'ta İngilizler Lübeck'te Baltık'a ulaştı. Bu kez

Eisenhower Ruslardan önce davranabilmesi için hızlı olması konusunda Montgomery'yi uyardı. Kızıl Ordu'nun Danimarka'yı işgal etmeyeceğinden ve Norveç'i kurtarmak için bir sefer gerekirse, bunun bir İngiliz-Amerikan seferi olmasından emin olmak istedi. Merkez Karargâh başka yerde Stalin'in taleplerini kabul ederken, burada Batı taleplerini ileri sürdü. Churchill'in, mümkün olursa, Berlin ve Prag'a ilerleme önerisi kendisinin ve Roosevelt'in zaten katıldığı Rus taleplerine meydan okumak gibi tehlikeli bir süreci içerdi.

Dönitz Batılı müttefiklere ayrı ayrı teslim olmaya çalışarak ittifakı bozma girişimine devam etti. Son, perişanlıkla geldi. 2 Mayıs'ta Alman güçleri İtalya'da teslim oldu. Dönitz'in temsilcilerinin başvurduğu Montgomery, bireyler dışında Ruslarla karşılaşan Alman kuvvetlerinin teslimini kabul etmedi. Bu nedenle, 4 Mayıs 1945'te Hollanda, Kuzeybatı Almanya ve Danimarka'da 21. Ordu Grubu'na direnen bütün Alman kuvvetleri ona teslim oldu: Ardından bölgesel teslim olmalar geldi. 7 Mayıs 1944 sabaha doğru saat 2.41'de Jodl, Reims'deki Müttefik Merkez Karargâhı'nda Amerikan, İngiliz, Fransız ve Rus temsilcilerine genel teslimi bildirdi. Bu, Zhukov'un Berlin'deki karargâhında başka bir teslim konusunda ısrar eden Rus yetkililer için yeterince tatmin edici değildi. Batılı Müttefikler adına kimin imzalayacağı konusunda Tedder ve Vishinski arasındaki uzun bir münakaşadan sonra, Keitel 8 Mayıs gece yarısından hemen önce Alman delegasyonunun teslimini kabul etti.

14
Japonya'nın Yenilgisi ve Atom Bombası

Amerikalı strateji uzmanları Japonya'yı yenmek için savaş üretimini azaltmak amacıyla ve sonuçta gelecek istilaya bir hazırlık olarak abluka ve bombardımana başvurdu. Pasifik'teki adaların fethi, hedeflerine yakın denizaltılar için barınaklar, Japonya'ya çarpıcı mesafede havaalanları ve nihayet istila için üsler sağladı. Denizde ve havada üstünlük Amerikalıların bu yeni üsleri fethetmesini olanaklı kıldı. Adım adım ilerlediler, adımlarının boyu mevcut tahkim edilmiş noktalarından hareket eden kara üslü uçakların menzil sınırıyla belirlendi, ya da, daha tehlikeli harekâtlarda uçak gemisi üslü hava desteğine güvendiler. Savaşa katılanlar için onları Amerika zaferine götüren seferler, geçmişte olduğundan daha az tek yanlı görünüyordu. Amerika'nın kazanması gerekse de, bunu denese de, 1941 ve 1942 başındaki geniş fetihleriyle yayılan Japon garnizonları yine de başka birliklerde asla görülmeyen bir inatçılıkla direndi.

Eylül 1943'te savunmaya zorlanan Japon İmparatorluk Karargâhı sonuçta doğu yönündeki fetihlerini kaybetmeyi kabul etti ve Bonin Adaları, Mariana Adaları, Caroline Adaları, Batı Yeni Gine, Hollanda Doğu Hint Adaları ve Burma arasında uzanan hayali bir hat üzerinde daha küçültülmüş bir alanı tutmaya karar verdi. Bu hattın ötesinde, Gilbert ve Marshall Adaları'nda, Solomon Adaları'nda, Bismarck Takımadala-

rı'nda, Amiral Adaları'nda ve Batı Yeni Gine'de Japon garnizonları şiddetli geciktirme eylemlerinde bulundu. Amerikalılar yeni tanımlanan imparatorluk alanına saldırdığında, Japon donanması iki olayda okyanustaki Amerikan egemenliğine meydan okumak üzere bütün gücüyle ortaya çıktı. Haziran 1944'teki ilk olayda, Filipin Denizi Çarpışması'nda Japonlar, Amiral Nimetz'in okyanustaki ilerlemesinin bir parçası olan Mariana Adaları'ndaki Saipan'ın ele geçirilmesini engellemeyi denedi. Ekim 1944'teki ikinci olayda, Leyte Körfezi'ndeki Japon filosu, General MacArthur'un Güneybatı Pasifik ilerlemesini ve Orta Pasifik'ten General Nimitz'in birleşik kuvvetlerinin Filipinler'i tekrar ele geçirmesini durdurmaya çalıştı.

15 Haziran 1944'te iki ABD deniz tümeni Saipan'a çıkmaya başladı. Japon başkomutanı hemen emir verdi: "Birleşik Filo Mariana Adaları'ndaki düşmana saldıracak ve istila kuvvetlerini yok edecek." Beş dakika sonra, 1905'te Togo'nun Tsushima Savaşı'ndaki mesajını tekrarladı. "İmparatorluğun kaderi bu tek savaşa bağlıdır. Herkesten yapacağının en fazlası bekleniyor." İmparator Filipinler'den doğuya doğru üç günlük deniz yolculuğunun ardından bir mesaj gönderdi. "Bu harekâtın imparatorluğun kaderiyle muazzam bir bağlantısı vardır. Kuvvetlerin ellerinden geleni yapması ve Tsushima Savaşı'ndaki kadar muhteşem sonuçlar alması bekleniyor." Amiral Ozawa yönetimindeki Japonların beş donanma uçak gemisi, dört hafif nakliye gemisi, şimdiye kadar yapılanların en büyükleri olan *Yamato* ve *Musashi* dahil, 18 inçlik toplarıyla beş savaş gemisi, 11 ağır kruvazör, iki hafif kruvazör ve 28 destroyeri vardı. Saipan açıklarında, Amiral Spruance komutasında yedi donanma uçak gemisi sekiz hafif nakliye gemisi, yedi savaş gemisi, sekiz ağır kruvazör, 13 hafif kruvazör, ve 69 destroyer vardı. Filipin Denizi Çarpışması'nda hava saldırıları, su üstü gemileri arasındaki savaşın yerini aldı. Amerikan donanması Japonlardan (473) daha fazla (956) uçak taşıdı, ancak Japonlar, sayısal eşitlik sağlamak için kontrol ettikleri adalardaki kara üslerinden havalanan kendi uçaklarını beklediler ve (zırhı ve kendinden mühürlü yakıt tankı olmamasıyla nispeten yüksüz olan) daha uzun menzilli uçaklarına, yeniden ikmal için kara üslerinin ulaşılabilirliğine ve rüzgârlı havalardaki savaşlara istimbotlarla gitmenin taktiksel avantajına (ki bu, uçakların kalkıp inmesi için uçak gemilerinin dönmek zorunda olmamaları demekti) güvendiler. Amerikalıların iki avantajı vardı. Sinyal istihbaratı, denizaltıların Japon ana nakliye gemisi gücünün herhangi bir hareketi bildirmesi için mevzilenmelerini sağladı ve bol yakıt tedarikleri vardı. Bu nedenle, Amerikan deniz

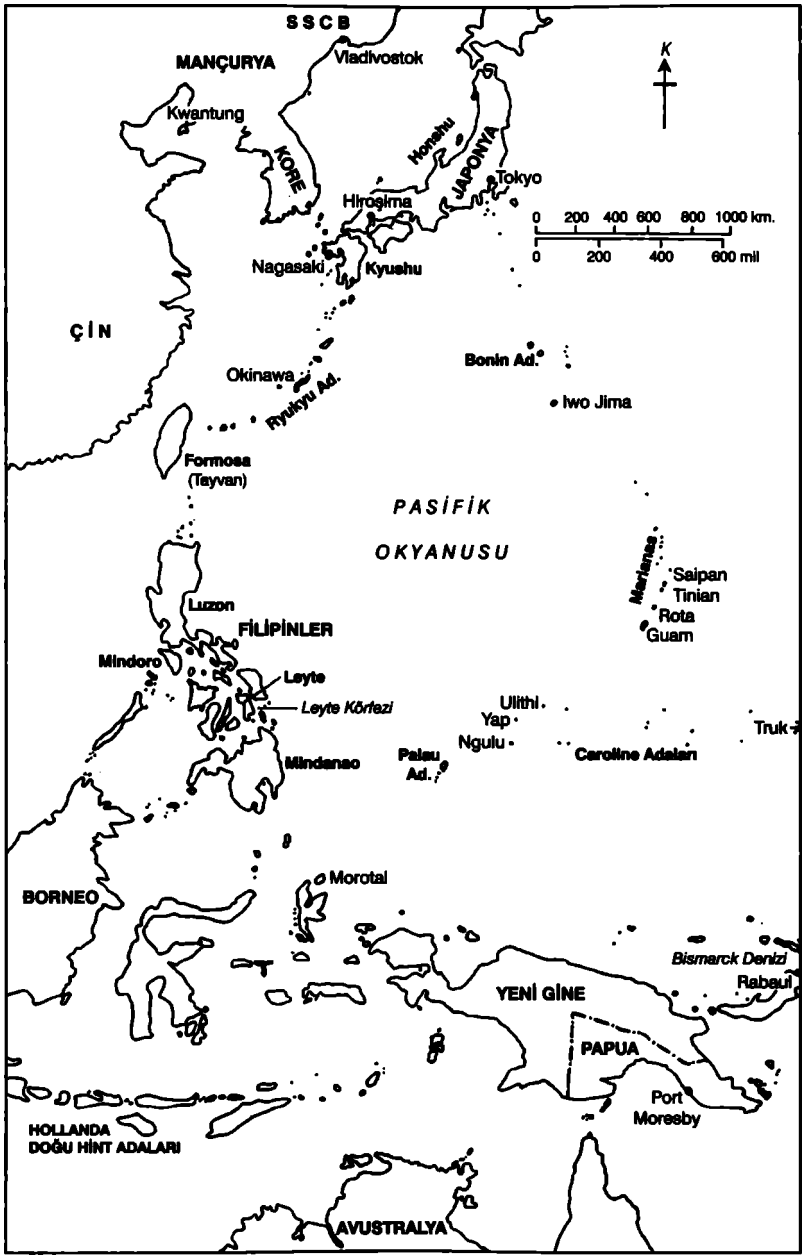

Pasifik Savaşı, 1944-45

kuvvetlerine ait bütün havacılar titiz bir eğitimden geçti ve sıkça uygulama yaptı; 1944 yazında Japon havacıların hem eğitim hem pratik eksiği vardı.

19 Haziran'da Japon uçakları Amerikan donanmasına dört saldırı gerçekleştirdi. Sonuç, 'Büyük Marianalar Hindi Avı' idi. İngilizlerin, savunma engellemelerini güvenceye almaktaki avcı uçağı kontrol teknikleri, yetkili Japon hava subayı tarafından verilen talimatları dinleyen ve savunmadaki avcı uçaklarına uygun emirlerle karşılık veren Japonca konuşan Amerikan subaylarının çabasıyla güçlendi. Deniz kuvvetlerine bağlı Amerikan havacıların o günkü zaferi RAF'ın Britanya Çarpışması'na rakip oldu ve Leyte Körfezi zaferiyle birlikte Japonya'nın istilasının sadece bir zaman meselesi olduğunu gösterdi. Japonlar 'Hindi Avı'nda 330 uçak ve 400 mürettebat kaybetti; Amerikalılar ise 30 uçak 27 mürettebat. Ertesi gün, 20 Haziran'da Birleşik Devletler uçak gemileri geri çekilen Japonlara karşı saldırı düzenledi. Bunda çok tehlikeli bir biçimde geciktiler: Japonları sadece 483 km. uzakta, azami Amerikan menzili içinde buldular. Bazı Amerikan uçakları geri dönemedi. Bunların ineceği uçak gemileri rüzgârla daha da uzaklaşmak zorunda kalmıştı. Amerikan uçakları hava kararıktan sonra döndü. Uçak gemileri geceleri dönüş yolunu işaret etmek için ışıklar içinde parıldayarak yol aldı ve çevre suları araştırdı. Eylemde 30 uçak kayboldu, 80 tanesi suya çakıldı; ancak, 160 tanesi okyanustan çıkarılırken sadece 49 mürettebat kaybedildi. Buna karşın saldırıda bir Japon nakliye gemisi batırıldı ve Ozawa'nın kalan uçaklarından üçte ikisi imha edildi. Amerikan denizaltıları iki donanma uçak gemisi daha batırdı ve toplamda üç uçak gemisi batırılmış oldu. Savaşa çarpıcı bir başlangıç yapan Japon nakliye gemisi gücünden eser kalmamıştı.

Leyte Körfezi Çarpışması'nda Amerikan deniz üstünlüğünü bozmaya yönelik bir başka çaba, çok önemli hammaddeleriyle birlikte Amerikalılar tarafından yeniden fethedilmesi Japonya ve güney fetihleri arasında geriye kalan diğer deniz bağlantılarını tehdit eden Filipinler'in işgalini izledi. 20 Ekim 1944'te ABD güçleri başka fetihleri desteklemek için hava ve deniz üsleri sağlayan uygun konumlanmış Leyte'ye saldırdı. Uçak gemisinde üslenen Amerikan uçaklarının Formoza'daki Japon havaalanlarına başlangıç saldırıları, eğitim ve bol talimin Japon Hava Kuvvetleri karşısında onlara nasıl üstünlük sağladığını gösterdi: 90 Amerikan uçağına karşılık yaklaşık 500 Japon uçağı imha edildi. Böylece Amerikalılar, Leyte'deki Amerikan çıkarma sahiline yönelik olarak yaklaşan Japon saldırısının hava desteğini azaltmış oldu.

Leyte Körfezi Çarpışması İkinci Dünya Savaşı'nın en büyük deniz çarpışmasıydı. Çarpışmada yer alan bu gemilere (parantez içindeki kayıplarla birlikte), bir Avustralya ağır kruvazörü eklenecektir:

	ABD Donanması	Japonya
Donanma uçak gemisi	5 (1)	1 (1)
Savaş gemisi-nakliye gemisi	—	2
Hafif nakliye gemisi	21 (3)	5 (3)
Savaş gemisi	12	7 (3)
Ağır kruvazör	5	13 (6)
Hafif Kruvazör	11	4 (4)
Destroyer	80 (4)	37 (12)

Japonlar üç grupta saldırdı. İlki Leyte'nin uzak kuzeyinde, Japonların (çok azaltılmış bir uçak kadrosuyla) en hızlı ve en güçlü Amerikan gemilerini Leyte'den uzağa çekeceklerini umdukları mevcut bütün uçak gemilerini kapsadı. Orada, biri Leyte'nin güneyinden ve diğeri iki süper savaş gemisiyle kuzeyden bağımsız olarak gelen Japon güçleri, 25 Ekim X-Günü'nde Leyte Körfezi'nde buluştu ve Amerikan çıkarmalarına destek olan ikmal gemilerini imha etti. Japon planı ana hatlarıyla iyi, ayrıntıda kötü işledi. Amiral Halsey, Japon uçak gemilerinin peşinden, tıpkı bu gemilerin komutanlarının ondan beklediği gibi, en hızlı ve en güçlü Amerikan uçak gemileri ve savaş gemileriyle kuzeye hamle yaptı. Kalan Amerikan ağır savaş gemileri, Amiral Halsey'in Filipin Takımadaları'ndan Leyte Körfezi'nin kuzey ucuna yaklaşan Japon saldırısını durdurmaya yetecek güçte kuvveti arkada bıraktığını düşünen komutanları yüzünden, güneyden gelen ana Japon saldırılarını karşılamak üzere güneye hareket etti.

Böylece, Amiral Kurita kesin üstün güce ulaştı. 25 Eylül gündoğumunda dört savaş gemisi, altı ağır kruvazör, iki hafif kruvazör ve destroyerler eşliğinde, Leyte sahilindeki Amerikan karargâhlarına ulaşmalarını engelleyecek hiçbir şey olmaksızın (16 adet yavaş, hafif toplu, zırhsız, eskort uçak gemisi ve destroyerlerin perdelemesi hariç), sabah sisi içerisinde ortaya çıktılar. Japonlar ateş açtıktan sonra Amerikalı Amiral Sprague şifresiz olarak yardım gönderebilecek herkese çağrı yaptı.

Ancak Amiral Kurita olması yakın zaferi sezemedi. Son iki gün onun için iyi gitmemişti. 23 Ekim şafağında, kendi amiral gemisi ağır kruvazör *Atago*, güçlü filosuna Filipinler'e doğru öncülük ederken, Amerikan de-

nizaltıları saldırdı. *Atago*'ya dört torpil isabet etti ve Kurita ile mürettebat kendini suda buldu. Bir destroyer tarafından sudan çıkarılan Kurita torpillenmiş diğer bir ağır kruvazör patlaması gördü. Ertesi sabah süper savaş gemisi *Yamato*'ya geçen Kurita, sabah saat sekizi biraz geçe ilk Amerikan hava saldırısıyla karşılaştı. Halsey'in filosu bombardıman ve torpil taşıyıcı uçaklar kullanarak, Kurita'nın kuvvetlerine 259 uçak sortisi yaptı. Japon gemilerinde yer alan muazzam sayıdaki uçaksavar topa rağmen sadece 18 Amerikan uçağı kaybedildi. *Yamato* bombalarla iki kez vuruldu. Kardeş gemisi *Musashi*'ye batmadan önce 17 bomba ve 19 torpil isabet etti. Hava mürettebatının alışılmış iyimser raporlarına güvenen Halsey, Kurita'nın, Japon kuzey uçak gemisi filosuyla ilgilenmek için ona gereken zaman boyunca göz ardı edilebileceği sonucuna vardı ve büyük bir hızla, kuzeye yüzlerce mil yol alarak gözden kayboldu.

Leyte'nin güneyinde 24-25 Ekim'deki bir gece harekâtında son klasik deniz çarpışması gerçekleşti. Sürat ve manevra kabiliyetlerine güvenen Amerikan torpil gemileri ve destroyerler güneyden Leyte Körfezi'ne doğru yol alan ilk Japon kuvvetine ait büyük gemilerle çarpıştı ve torpil saldırısıyla düzenlerini bozdu. Bir savaş gemisi ve bir destroyeri batırdılar ve iki destroyeri de kullanılmaz hale getirdiler. Sonra, kalan Japon gemileri geldiğinde, dik açılarda, 'T'lerinin çaprazında' savaş hattında altı Amerikan gemisi gördüler. *Yamashiro* savaş gemisi sekiz dakika kaçtıktan sonra, beş savaş gemisinin ateşiyle karşılaştı ve 20 dakika sonra düşmana isabet sağlayamadan battı – Amerikalıların radar kontrollü topları vardı, Japonların ise yoktu. Japon güney filosunun daha güçsüz bölümü tedbirli bir biçimde geri döndü.

25 Ekim tan vaktinden önce, Tokyo'nun önceki geceki 'Kutsal rehberliğe güvenerek, bütün kuvvetler saldırıya geçecek' emrini yerine getirmeye çalışan Kurita, buluşmayı beklediği güney kuvvetlerinin imha edildiğini öğrendi. Ufukta Amerikan nakliye gemilerinin görünmesi kendi savaş gemilerinin direklerinin Amerikalılara görünmesindeki kadar ümitsizlik yarattı. Amerikan nakliye gemileri sis perdesi bırakarak ve acil bir saldırı için uçaklarını göndererek tepki verdi. Kurita Amerikan uçaklarından korktu ve karada üslenmiş Japon uçaklarına ve kendi uçaksavar ateşine olan güvenini kaybetti. Sonunda, Leyte Körfezi'ndeki Amerikan amiralinin 'en hızlı savaş gemilerinin ve hava saldırısı için bir uçak gemisinin gönderilmesini' isteyen radyo sinyalini okuduğundaki (ki bu, kaygılı Kurita'ya güçlü gemilerin çevrede olduğunu ima ediyordu), Kurita gitme zama-

nının geldiğine karar verdi. Zayıf bir Amerikan kuvveti Kurita'nın Leyte Körfezi'nin güneyine yönelmesini altı saat boyunca engelledi ve sonra çekilmesine neden oldu. Aynı zaman zarfında Halsey, en büyük nakliye ve savaş gemileriyle uzaktaki Japon kuzey kuvvetlerini takibe aldı. Kendi savaş gemileri menzile girmeden önce, Leyte Körfezi'nden gelen yardım çağrılarına karşılık olarak güneye dönmeleri emredildi; Kurita'nın yolunu kesmek için körfeze çok geç ulaştılar. Ancak, Halsey'in nakliye gemisi gücü havadan vurdu ve en az dört Japon nakliye gemisini batırdı.

Savaşın geri kalan bölümünde Japon imparatorluk donanmasından arta kalan gemiler yakıt sıkıntısıyla engellendi ve moral bozucu faaliyetsizlik suçlamasına maruz kaldı. Son darbe sembolikti. Amerikalılar Nisan 1945'te Okinawa'yı istila ettiği zaman, sadece, geriye kalan süper savaş gemisi *Yamato* ile bir kruvazör ve sekiz destroyere oraya gidecek yakıt verilebildi. Altı Amerikan savaş gemisi, yedi kruvazör ve 21 destroyer yolu kesmeye hazırlandı. İlk olarak Amerikan uçak gemisi geldi. Japon gemileri limanın dışında bir günü bile tamamlayamadı. *Yamato* beş bomba ve 10 torpille isabet aldıktan sonra battı. Dört hasarlı Japon destroyeri geri döndü. Amerikalılar 386 uçak kullandı. 12 adam ve 10 uçak kaybetti.

Japonların Amerikalıları denizde ve havada yenmekte başarılı olamaması, yaygın fetih bölgelerindeki Japon garnizonlarına yönelik amfibi saldırıları ve Amerikan güçlerinin hava saldırılarının yapılacağı, ve gerekirse, planlandığı gibi önce Kyushu ve sonra Honshu olmak üzere Japon anavatan adalarının istila edilebileceği üslere doğru ilerlemesini engellemelerini olanaksızlaştırdı. Bununla birlikte, önemli noktalardaki iyi donanımlı ve bol yiyecek ve cephane stokuna sahip Japon kara birlikleri ağır kayıplar verdirdi. Örneğin, Mariana Adaları'ndaki Saipan'da, 30 bin Japon, neredeyse son Japon da öldürülünceye dek, Amerikalılara 14 bin kayıp verdirdi. Bu, gönderilen 70 bin savaş askerinin % 20'sine tekabül ediyordu. Japon askerleri nadir istisnalar dışında ölmeyi teslim olmaya tercih etti. Saipan'da Amerikan askerleri, tutsaklığın onursuzluğundan korumak için kılıçla askerlerinin boynunu vuran bir subayı ve yenilgi ânında uçurumdan atlayan yüzlerce yardımcı sivil hizmetli ile ailelerini gördü. Askerlere özenle aşılanan Japon savaş geleneğine göre, teslim olmak alçaklıktı. Japon askerlere Amerikalıların esirlerine işkence yapacakları ve öldürecekleri söylendi, ancak düşmandan sağ kurtuldukları takdirde, Japon askeri düzenlemeleri teslim olmayı ölümle cezalandırılmasını gereken bir suç olarak gördü. Japon toplumunun birbirine çok sıkı bağlı

homojen yapısı beyin yıkamasını kolaylaştırdı ve toplumun kültürel izolasyonu, Japon ırkının üstünlüğü duygusuyla birlikte, bu değerleri kuşkuculuktan korudu. Bu nedenle, yenilgiyi kabul etmeyi reddettiklerinden ve ayrı kaldıklarında, yakalanana kadar gizlenmeye hazır olmadıklarından, Japon askerlerine hasımları tarafından ayrıca dikkat edilmelidir. Japon resmi propagandasını doğrulayan ve onların kendi ırklarını küçümsemelerine ve Amerikalı esirlere kötü muamele etmelerine dair anlatılan çoğu kez doğru hikâyelerden esinlenen bazı Amerikalılar, teslim olmayı öneren Japonları genellikle öldürdüler. Tek, ya da küçük gruplar halinde olanlar çoğu kez esir alınmadı. Savaş sonrası galiplerin 'adaleti' öyle gösterse de, savaş suçlarının hepsi bir tarafta değildi.

Japonların devingenliği bir kez kaybolup, hava gücü zayıflayınca, Amerikalılar sonuçlarından korkmadan, düşman adalarını ve üslerini pas geçtiler. Orta Pasifik'te Nimitz, Gilbert Adaları'ndaki Makin ve Tarawa'dan Kwajalein'e (Kasım 1943) ve Marshall Adaları'ndaki Eniwetok'a (Ocak-Şubat 1944), Mariana Adaları'ndaki Sapain, Tinian ve Guam'a (Haziran-Temmuz 1944), oradan da Palau Adaları, Ulithi ve Ngulu'ya (Eylül-Ekim 1944) hareket ederken, MacArthur da Bismarck Takımadaları'na (Ocak-Mart 1944) ve sonra Kuzey Yeni Gine kıyısı boyunca bir dizi amfibi çıkarmasıyla, Eylül'de Morotai'ye hareket etti. Bu iki kuvvet Ekim'de, MacArthur'un Mindoro ve Luzon'a saldırdığı (Aralık 1944-Ocak 1945) Leyte'ye saldırmak üzere birleşti. Japon birlikleri Luzon'un bazı bölgelerinde savaş sonuna kadar direndi, ancak MacArthur orada Japonya'ya nihai saldırı için birinci sınıf artçı üsler elde etti. 19 Şubat 1945'te denizciler, refakatçi avcı uçakları ve Japon anavatan adalarına saldırıdan dönen hasarlı B-29 bombardıman uçakları için iniş alanları sağlamak üzere Iwo Jima'ya çıktı. Yaklaşık 8 km. uzunluğunda ve 4 km. genişliğindeki bu adanın fethi, İkinci Dünya Savaşı'nın denizden yapılan en ağır bombardımanına rağmen, altı hafta sürdü. Japon kayıpları 20.700 ölü ve 216 esir; Amerikan kayıplarıysa, bütün gücün yaklaşık % 30'una tekabül eden 6.812 ölü ve 19.189 yaralıydı (yaralı Japonlar kendilerini öldürdü ya da arkadaşları tarafından, bazen de Amerikalılar tarafından öldürüldü). İki ABD deniz tümenindeki piyade alaylarının kayıpları % 75'e ulaştı.

Sonra Ryukyu Adaları geldi; en büyüğü, Honshu'nun istilası için üs olarak düşünülen Okinawa'ydı. Burada bütün Pasifik Savaşı'nın en sert çarpışmaları gerçekleşti. Savunmadaki toplam Japon sayısı 77 bin civarındaydı; Birleşik Devletler donanması ilk gün karaya 60 bin asker çıkardı

ve toplam askerlerinin sayısı 190 bin civarına ulaştı. Bir yenilik, kendine yeten dengeli filosuyla (iki savaş gemisi, dört uçak gemisi, ikisi Yeni Zelanda'dan biri Kanada'dan sekiz kruvazör ve destroyerler), Pasifik Savaşı'nda faaliyete geçen Kraliyet Donanması'nın varlığıydı. Bu donanma Okinawa'nın istilası için sekiz savaş gemisi, 11 filo nakliye gemisi, altı hafif nakliye gemisi, beş ağır nakliye gemisi ve 13 hafif kruvazörü olan bir Amerikan filosuna katıldı. Okinawa Savaşı'nın bir başka özelliği, Japonların, özellikle *Kikusui* (yüzen krizantem) denilen toplu saldırılarda sürekli Kamikaze (kutsal rüzgâr) intihar taktiği kullanmasıydı. Bu saldırılar 25 Ekim 1944'te Leyte'de başladı. 6 Nisan-22 Haziran 1945 tarihleri arasında 1.900 Japon pilot patlayıcı yüklü uçaklarını İngiliz ve Amerikan gemilerine nişanladı (İngiliz uçak gemilerinin çelik uçuş güverteleri, Amerikan deniz kuvvetleri mimarlarının tercih ettiği ahşap güverteye göre avantajlıydı). Kamikazeler 182 isabetle 25 gemi batırdı ve 97 gemiyi kullanılmaz hale getirdi. Japonlar ayrıca 5 bin geleneksel sorti yaptı – bu bitirici savaş için uçaklar ve aceleyle yetiştirilmiş pilotlar ayırmışlardı. Geleneksel uçaklar kimi zaman başka bir intihar silahını, roketle çalışan pilotlu süzülüş bombasını, intiharcı pilotun yönlendirdiği pike füzesi '*Baka*'yı fırlattı. Kamikazeler bir süre için, özellikle asıl kuvvetlere uyarı yapmak üzere konumlanmış radar karakolu gemiler (genellikle destroyer) açısından ciddi bir tehlike olarak görüldü. Bununla birlikte, % 100'ün biraz altındaki (teknik arıza nedeniyle geri dönen birkaç kişiden dolayı) kamikaze kayıp oranı, bunun kısa ömürlü bir tehlike olduğu anlamına geliyordu. 6 Nisan'daki ilk toplu saldırıya 355 uçak katıldı; 22 Haziran'daki son saldırıda 45 uçak vardı.

96,5 km. uzunluğunda ve 5 km.'den 25 km.'ye değişen düzensiz genişlikteki dar ada Okinawa'daki çarpışma 1 Nisan'dan 22 Haziran'a kadar yaklaşık üç ay sürdü. Ivo Jima'da olandan daha yoğundu. Mayıs sonunda yaklaşık 50 bin Japon askeri öldürüldü ve tam olarak 227 esir alındı. Japonlar Amerikan topçularından ve denizden gelen ateşi saldırı ânına kadar destek ateşiyle karşılayarak ve sonra önceden dikkatle hazırlanmış ateş düzenlerini kullanarak, derin kazılmış savunma mevzilerinde çarpıştılar. Topçuları iyi gizlenmiş ve korunmuş konumdaydı. Amerikan sığınak ve siperleri, kaçınılmaz olarak, nispeten gelişigüzel ve dardı ve piyade saldırıları, yetersiz yer ateşiyle, düşmanı çevirme manevrası şansı olmadan sadece cepheden yapılabildi. Japon mevzilerinin patlamayıcılarla yıkılması gerekti ve mevzileri savunanlar alev makinesi ile yerlerinden çıkarıldı ve teker teker öldürüldü. Amerikalılar 7 bin ölü 32 bin yaralı verdi. Ayrıca,

neredeyse hepsi savaş stresi altında sinir bozukluğuna maruz kalan 'savaş bitkini' sinirsel-psikiyatrik vakalar olan 'çarpışma-dışı' 26 bin savaşzede vardı. İkinci Dünya Savaşı'nın mantıklı bir yeniliği olan erken tedavi iyi sonuçlar üretti, ancak sadece % 20'sinin savaş dışı görevlere yeniden atanması söz konusu oldu.

Saipan, Iwo Jima ve Okinawa çarpışmalarına kadar, Pasifik'teki savaş Almanlarla olan savaşa göre daha az yoğundu. Japonlar yenilgiye yaklaştıkça çarpışmayı şiddetlendirdi. Amerikalılar 18 ayda 4.827 km. ilerlemişti; Okinawa'nın güneyindeki Machinato Hattı'nda 5 km.'den daha az olan diğer ilerleme 3 hafta sürdü ve Shuri Hattı'ndaki başka bir ilerleme bir ay devam etti, sonra yaklaşık 10 km. için iki hafta geçti (bütün bu hareketler 10-11 km. genişliğindeki bir cephede oldu), ve adanın güney ucunda kalan 6 km.'de Japonları öldürmek bir hafta sürdü. Sonunda 7 bin esir alındığı doğru olsa da, bunların çoğu Okinawa askeriydi.

Japonya anavatan adalarının istilası muhtemelen savunucularının ölümcül umutsuzluğunu daha da ortaya çıkarmış gibiydi. 22 Haziran 1945'te Okinawa'yı kaybetmelerinin hemen akabinde, Japon donanması ve ordusu yakıt ve uçak istif etmeye başladı ve istilacılara saldırmak için daha fazla pilot eğitti. Üstelik, Amerikan istihbaratının büyük çoğunluğu Japonya'nın kalan üretim kapasitesini ve hammadde rezervlerini abarttı. Haziran'da ABD Ortak Kurmayı başkanları Japonya'nın nihai yenilgisine yönelik stratejide anlaştı. Kasım 1945'te 14 ya da 15 Amerikan tümeni Kyushu'yü istila edecekti ve Mart 1946'da 25 tümen (küçük bir İngiliz Milletler Topluluğu gücü ile birlikte) doğrudan Honshu'ya saldıracak ve muhtemelen Tokyo harabelerinin ortasında, koşulsuz teslimi dayatacaktı. Almanya'nın tesliminden üç ay sonra Stalin, Sovyetler Birliği'nin Japonya'ya karşı savaşa gireceğini vaat etmişti. 28 Mayıs'ta Hopkins'e, 8 Ağustos'ta saldırıya hazır olacağını söyledi. Böylece, Kızıl Ordu Mançurya ve Çin'de Japon ordularını meşgul edecekti. Ekim 1945'te Amerikan Hava Kuvvetleri, toplu B-29 saldırılarıyla savaşı tek başına kazanabileceğini ilan etti, ancak Amerikan ordu ve donanması bunu kuşkuyla karşıladı.

Japonya'nın nihai yenilgisine yönelik bu strateji, savaşın gidişatı nedeniyle, iki değişiklikle geliştirildi: İlki, Milliyetçi Çin'in katkısı başlangıçta beklendiğinden çok daha küçük oldu, ve sonuç olarak Burma'daki büyük İngiliz seferinin Japonya'ya karşı nihai zafere katkısı olmadı ve imparatorluğun Güneydoğu Asya'da yeniden eski gücüne kavuşmasına yönelik özel bir İngiliz savaşı haline geldi; ikinci olarak, Okinawa'dan sonra Müttefik

gemileri Japonya etrafında özgürce dolaştığı zaman, Müttefik deniz ve hava kuvvetleri bölgeye ulaşmasını engelleyebildiğinden, Kwantung ordusunun yenilgisi Japon anavatan adalarının istilasının öncelikli koşulu olmaktan çıksa da, Sovyetler Birliği daha büyük sorun haline geldi. Bununla birlikte, Japonlarla savaş sırasında bu geleneksel strateji yavaş yavaş gelişirken, bilim adamları, teknoloji uzmanları ve mühendisler alternatif stratejinin temelini oluşturdu: atom bombası.

1939'da, çeşitli ülkelerdeki bilim adamları atomik patlamanın kuramsal olasılığı konusunda hükümetleri uyardı. Birleşik Devletler'de Szilard, Roosevelt için, Einstein'ın imzasıyla ağırlık kazanan bir not hazırladı. İngiltere'de, Imperial College'dan Thomson, hükümetin bilimsel konulardaki baş danışması Sir Henry Tizard'la konuştu ve İmparatorluk Savunma Komitesi sekreteri Ismay için bir mesaj aldı. Buna göre, Mayıs 1939'da Havacılık Bakanlığı bir ton uranyum oksit sipariş etmişti. 1939 ilkbaharında Hamburglu profesör Hentsch, Alman Savaş Bakanlığı'na yeni bir patlayıcı olasılığına dikkat çeken bir not yazdı: "Bunu ilk kullanacak ülke diğerleri üzerinde kesin bir üstünlük kuracaktır." Reich ekonomi bakanı uranyum aramaya başladı. Fransız silah bakanı Raoul Dautry, 1939'da nükleer araştırmaya yakın ilgi göstermeye başladı. Fransız fizikçiler, nötronları yavaşlatmak için 'ılımlayıcı' olarak ağır suyla birlikte uranyum kullanarak kontrollü zincirleme reaksiyon olanaklarını araştırmaya yoğunlaştı. 1940 başında Fransız gizli servisinin bir mensubu, dünyadaki bütün ağır su stokunu satın aldı. Bu stok Haziran 1940'ta İngiltere'ye transfer edildi. Fransa düştüğünde, çoğu Cambridge'e gelmiş olan Fransız ekibi yeni parçalanabilir bir elementin, plütonyumun ayrılması üzerinde çalışıyordu. Aynı zamanda, iki Amerikalı fizikçi sürecin bir tarifini yayımladı. Bu nedenle, atom bombasının ardında bir 'giz' yoktu. Temel kuramsal ilkeler açıktı ve atom enerjisini kendi çıkarı için kullanma sadece bir uygulama sorunuydu.

Atom bombası yapmak, uranyum-235'in 'kritik kütle' (yani, çok yüksek oranda serbest nötronların enerjilerini başka çekirdekler tarafından 'yakalanmadan' ve bu çekirdeklerin bölünmesine neden olmadan yaymasını engellemek için yeterli hacim ve yoğunluktaki miktar) için yeterli miktarda ayrımını gerektiriyordu. Alternatif olarak, uranyum-238'i bölünebilir plütonyum elementine dönüştürmek amacıyla, kontrollü zincirleme reaksiyon elde etmek için 'atom reaktörleri' gerekti. Bu işlemler tamamen yeni donatımla işleyen, tümüyle yeni sanayileri gerektirdi.

Başlangıçta, siyasal yöneticiler ve onlara tavsiyede bulunan bilim adamları, atom enerjisinin mevcut savaşa uygun olmayacağını düşündüler: Düşmanın ilerlemesini dikkatle gözlemlemek ve sadece savunma önlemi olarak geri kalmamak gerektiğini ileri sürdüler. Bu savaşa karar vermeye yönelik bir silah olarak ilk atomik bölünme, ilk olarak İngiltere'de görüldü. Mart 1940'ta O. R. Frisch ve R. F. Peierls, hükümet üzerinde doğrudan nüfuzu olanlara hemen giden bir memorandum yazdılar. Bu Nazi sığınmacıları, birkaç akıcı sayfada, uranyum-235'ten bir atom bombasının nasıl ve niçin yapılabileceğini açıkladılar ve hem patlama hem de radyasyonun ölümcül etkilerini ana hatlarıyla belirttiler. Peierls, bir başka sığınmacı fizikçinin, Oxford'daki Clarendon Laboratory'den Simon'un yardımıyla, Lindemann'ı (daha sonra Lort Cherwell, bilimsel konularda Churchill'in en yakın danışmanı) ikna etti ve Churchill hükümetinin nükleer araştırmaya en büyük önceliği vermesini sağladı. Araştırmaya nezaret etmek üzere, Nisan 1940'ta MAUD Komisyonu kuruldu. Temmuz 1941'de, "bir uranyum bombasının uygulanabilir ve savaşta kesin sonuçlara götürebilir" olduğu bildirildi. O zamana kadar yapılan araştırmalar Frisch ve Peierls'in tezlerini doğrulamıştı ve artık bir fabrika inşa etmenin zamanıydı: "İlk bomba için malzeme 1943'ün sonunda hazır edilebilirdi." Projenin ana hatları 'herhangi yetenekli bir fizikçiye önerilebilecek gibi' olduğundan, ilk olmak önemliydi. Naziler en iyi Alman bilim adamlarının çoğunu ayrılmaya zorlamış ve zamanında kaçamayanlar ölümle yüz yüze gelmiş olsa da, becerilerini Nazi zaferi için kullanmaya hevesli, –hepsi olmasa da– bazı 'yetenekli fizikçiler' Almanya'da kaldı.

İngilizler şimdi hızlı hareket ediyordu. Hâlâ tarafsız olan Birleşik Devletler'de nükleer araştırma yavaş ilerledi; uranyum üzerine bir barış zamanı kaynağı olarak yoğunlaşıldı. Fakat, Berkeley'den E. O. Lawrence, plütonyumdan mikroskobik miktarda üretti ve onun U-235'ten bile büyük patlayıcı potansiyelini keşfetti. Ağustos 1941'de, İngiltere'deki MAUD Komisyonu'nun desteklediği araştırmayı ve sonuçlarını duydu. MAUD raporu taslaklarına bağımsız olarak ulaşan V. Bush ve J. B. Conant'la bomba olasılıklarını tartıştı. Bu iki bilim adamı özellikle önemliydi. Yardımcısı Conant'la Bush, Başkana doğrudan bağlı 'Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Bürosu'nun başındaydı. Bush ve Conant Ağustos'ta İngilizlere ortak bir İngiliz-Amerikan uranyum çalışması önerdiler ve Ekim 1941'de Roosevelt, İngilizlerle eksiksiz bir bilgi alışverişini onayladı; ve Churchill'e "her türlü yaygın çabanın işbirliğiyle, hatta ortak olarak yürütülmesini" öneren

bir mektup yazdı. İngilizler bu yaklaşımı önemsemedi ve ayrı araştırma ve üretimi tercih etti. Bu savaşı kazanmaya yönelik bir silah için Amerikan işbirliği sadece bir avantaj olabileceğinden, Cherwell ve Churchill'in düşünceleri muhtemelen İngilizlerin *savaş sonrası* üretim gereksinimi üzerine yoğunlaştı. Amerikanın güvencesinin yetersiz olabileceğine ilişkin İngiliz tezi bir açıklamadan çok bir mazeret gibi göründü (Amerika'daki İngiliz bilim ekibinden Dr. Fuchs'un ihaneti durumu ironikleştirdi).

1942 yazına gelindiğinde işler değişmişti. Amerika'nın savaşa girmesi nükleer araştırma ve üretime ilişkin bütün kısıtlamaları kaldırdı ve birkaç ay içerisinde Birleşik Devletler kuramsal alanda arayı tamamen kapattı ve deney ve üretimde İngilizlerin oldukça önüne geçti. İngilizler kendi adlarına konuya açıklık getirdiler; sorumlu bakan Sir John Anderson'ın Temmuz 1942'de Churchill'e şöyle diyordu: "Üretim tesisinin böylesine büyük bir ölçekte yapılmak zorunda olması ve bu ülkede yapılması, savaş sırasında sorun olmayacaktır." (Anlaşılan, mevcut savaşta kullanılmak üzere Alman bilim adamlarının bomba yapmayı deneme başarısızlığını açıklayan etmen bu olmuştur). Şimdi işbirliğini arayan İngilizler, gönülsüz tarafsa Amerikalılardı. Churchill, cana yakın ve istekli ifadelerle yanıt veren Roosevelt'i izledi; sonradan Roosevelt'in ifadeleri ast yöneticileri tarafından tekzip edildi. Bilgi akışı kurumuştu.

Savaş sonrası beklentileri Atlantik'in her iki tarafında da korku doğurdu. Amerikalılar, İngilizlerin Amerikan nükleer gelişmelerine ulaşmak imkânından savaş sonrası ticari avantaj açısından yararlanmak istediğini düşündü; İngilizler, Rusların bomba yapabileceği ve İngilizlerin yapamayacağı bir gelecek dünyadan endişeye kapıldı. Sir John Anderson, "gelecekle bu silah olmadan karşılaşmaya ve Rusya ya da başka güçler onu geliştirirse tamamen Amerika'ya güvenmeye dayanamayız" diye yazdı. Amerikalılar İngilizlerin nükleer bilim uygulamasına yetişmesine yardım etmediği sürece, sonuçta İngiliz savaş çabasını engellemesine karşın, İngilizler bunu neredeyse tek başına yapmak zorunda kalacaktı. İlgili Amerikalı yetkililerin (ki bütün işlemleri çok az kişi bildi), Kongre gizli amaçlarla muazzam miktarlardaki harcamayı araştırdığı zaman, bir Amerika müttefikinin askeri olarak güçlenmesinin olası bir rakibin ticari olarak güçlenmesinden daha kabul edilebilir olduğunu düşündüğü anlaşılmaktadır. Yön veren konumdaki Amerikalı bilim adamları Bush ve Conant, Birleşik Devletler'in tek başına nükleer silahlar yapabileceğini hissederken, özellikle uranyum-235'i gazlı yayılımla ayırmak (uranyum heksaflüorürü 0.0001 mm. çapında

delikleri olan zarlara tatbik etmek) için İngiliz bilim adamlarından ve oradaki sığınmacılardan gelecek yardımın, tesis tasarlamak konusunda sadece birkaç haftalık değerli zaman kazandırabileceğini düşündü.

İngilizler Amerikalıları onların hızla artan nükleer bilgisinden ticari avantaj sağlamayacakları konusunda ikna ettikten sonra, anlaşma mümkün hale geldi. Roosevelt ve Churchill Ağustos 1943'te ilk Quebec Konferansı'nda bir belge imzaladı. Diğerinin rızası olmadan iki ülkenin de nükleer silah kullanmayacağı ve üretimine ilişkin başka ülkelere bilgi aktarmayacağı konusunda anlaştılar. Churchill "Sınai ve ticari konularda, Birleşik Devletler başkanının adil ve doğru ve dünyanın ekonomik refahıyla uyumlu gördüklerinin ötesindeki her türlü çıkarı" resmen reddetti. Bilimsel alışveriş 'tam ve etkili' olacaktı, ancak 'büyük ölçekteki tesislerin tasarımı, yapımı ve işletmesi' konularındaki değiş tokuş projeyi 'en erken zamanda gerçekleştirmek için' gerekli olanla sınırlanacaktı. İngilizler şanslarını kaçırmış ve sadece sınırlı bir ortaklık sağlamıştı.

Bir yıl sonra, 18 Eylül 1944'te Churchill ve Roosevelt bir kez daha atom enerjisini tartıştı ve üzerinde uzlaşılmış bir belgeyi imzaladı. Bomba 'epeyce kafa yorulmasının ardından, muhtemelen Japonlara karşı kullanılabilirdi' (bu noktada Japonlar çökme noktasında görüldü). Amerikan maliye bakanı Morgenthau ve Roosevelt İngiltere'nin savaş sonrası olası ekonomik problemlerinden etkilenmiş göründü: Atomik güç beklenen kömür sıkıntısını telafi edebilirdi. Roosevelt anlaşılan Amerikanın en güvenilir müttefikini güçlendirmek için, savaş sonrası dönemde atom enerjisi konusunda İngiltere ve Birleşik Devletler arasında 'askeri ve ticari amaçlar çerçevesinde' tam işbirliği sözü verdi. (Roosevelt'in tuttuğu bu sözün, ardılı Truman yönetiminde geçersiz olduğu anlaşıldı). Churchill ve Roosevelt, Bush, Cherwell ve Anderson'un da olduğu kendi danışmanlarının isteklerine karşı bir başka yüksek politika konusu üzerinde anlaştı. Sovyetler Birliği ve sonuçta diğer ülkelerin nükleer silahlar yapabileceğini bilen İngiliz ve Amerikalı bilim adamları ölümcül bir silah yarışından korktular. Nükleer araştırma ve üretime ilişkin her türlü gelişme Stalin'e söylendiği taktirde, onun, uygun denetimle birlikte, nükleer silahların uluslararası kontrolüne ilişkin bir plana katılmasının daha mümkün olacağını ileri sürdüler. Atom bombası geliştirmeye yönelik 'Manhattan Projesi'ndeki en önemli Amerikalı bilim adamları Bush ve Conant, esasen Rusya'nın tepkisinden korktuklarından İngiltere ve Amerika arasında başkalarını dışarıda bırakan bir bilgi alışverişine itiraz ettiler (konuyu

doğru olarak ortaya koyan projenin askeri direktörü General Groves'un aksine, İngiliz destekli bilim adamlarının güvenlik açısından tehlikeli olabileceğinden korktular). Churchill İngilizlerin ve Amerikalıların kimseye bir şey söylemeyeceği konusunda şiddetle ısrar etti ve Roosevelt'in onayını almayı başardı. Roosevelt muhtemelen bilim adamı olmayan diğer Amerikalar gibi, Stalin tarafında, özellikle Polonya konusunda görülen işbirliğinden uzak tutumun, İngiliz-Amerikan teknik önderliğini, en azından olası bir pazarlık masası olarak devama zorladığını hissetti. Ne olursa olsun, temkinli bir kayıtsızlıkla, Truman'a kadar Stalin'e bir işaret vermeyen İngiliz ve Amerikan hükümetleri 24 Temmuz 1945'te ona Birleşik Devletler'in büyük tahrip gücü olan bir bombaya sahip olduğunu söyledi. Stalin Amerika'nın bu silahı 'Japonlara karşı başarılı bir şekilde kullanmasını' umut ettiğini söyleyerek aynı kayıtsızlıkla yanıtladı. Stalin'in ne bildiğini bilmiyoruz, ancak, muhtemelen yeterince bilgiye sahipti ve zaten Sovyetler Birliği'nde araştırmaya büyük öncelik vermişti.

Başkan yardımcısı Truman, Roosevelt 12 Nisan 1945'te aniden öldüğünde bombaya ilişkin hiçbir bilgiye sahip değildi, ancak yine de bu konuda ne yapacağına karar vermek zorunda kalmıştı. O akşam Stimson yeni başkana bombadan bahsetti ve ertesi gün, Savaş Sefer Bürosu yöneticisi olarak bombayı Roosevelt'ten öğrenen James Byrnes ona bombaya ilişkin başka bilgiler verdi. Stimson, baştan beri, kabinede atom bombasının geliştirilmesinden sorumlu bakandı ve savaş bakanı olarak Pasifik'teki Amerikan stratejisinden yeterince haberdardı. Bir diğer kişi, Truman'ın bu en önemli konularda tavsiye için güvendiği grubun merkezini oluşturdu: Yeteneği ve kişiliğiyle İkinci Dünya Savaşı'nda askeri görüşlere hâkim olan Birleşik Devletler Kara Kuvvetleri kurmay başkanı Marshall. Stimson ve Marshall'ın tutumunu vicdanlı ve insancıl eğilimli bir muhafazakârlık renklendirdi. Stimson tek başına, ve atom bombasının etkilerini sergileme açısından mükemmel bir hedef olduğunu düşünenlerin güçlü muhalefetine karşı, tarihi Kyoto kentini Hiroşima'nın kaderinden korudu. Marshall ise, Groves ona Hiroşima haberlerini ilettiği zaman, duygularını, "bu kuşkusuz çok fazla Japon'un kaybını içerdiğinden, fazla sevinmeye karşı önlem almalıyız" diyerek ifade etti. Politikacı Byrnes, Japonların yenilgisi konusundan çok Ruslarla ilişkiden kaygı duydu ve bombayı Japonları öldürme aracı olmaktan çok Amerika'nın savaş sonrası diplomasisini güçlendirme aracı olarak düşündü. Bu insanların hiçbiri bombayı bir cezalandırma aracı olarak görmedi.

25 Nisan 1945'te, Stimson ve atom programı idari başkanı General Groves, atom enerjisinin savaş sonrası kullanımı ve denetimi problemlerini ele almak üzere bir komisyon kurulması gerektiğini onaylayan başkana tam bir brifing verdi. Uygulamada Japonları teslime zorlamak açısından nasıl kullanılacağı da ele alındı. Bir uranyum-235 bombası 1 Ağustos'a doğru hazır olacaktı ve test edilmeden kullanılabilirdi; bir plütonyum bombası Temmuz başında test için hazır olacaktı ve Ağustos başında kullanıma hazır olmalıydı. Etkili bir Amerikalı, Japonya ile savaşın hemen bitirilebileceğine inanıyordu: Tokyo eski büyükelçisi ve şimdi dışişleri bakanı olan Joseph Grew, Japonlara 'koşulsuz teslimin' toplumlarının imhasına yol açmayacağının ve imparatorun tahtında kalabileceğinin söylenmesi gerektiğini düşünüyordu. Grew muhafazakâr düşünceli Japon sivilleri, devlet adamlarını ve özellikle deniz kuvvetlerindeki –emekli ya da faal– kıdemli subaylar arasında daha temkinli düşünenleri, kavgacı kara ordusuna, özellikle genç ve orta rütbeli subaylara karşı güçlendirmeyi umdu. Japonlar felaketle karşılaşırken oradaki muhafazakârlar 1931'den beri izlenen şiddetli dış politikayı tersine çevrilmesini ve Japon emellerinin aracı olarak saldırgan ticaretin silahlı fetihlerin yerini aldığı bir dünyanın yeniden kurulmasını istedi. İmparatora ulaşması onu barış tarafının en önemli üyesi yapan Britanya imparatorluk temsilcisi Kido ile, Shigemitsu, Konoe ve Togo gibi kıdemli devlet adamları barış istiyordu. Bunu söylemeye cüret edemediler. Savaş zamanı toplantısı zafere inancın yaygarayla doğrulanmasını dayattı, mantıklı analizler 'bozgunculuk' ya da 'ihanet' olarak adlandırıldı. Üstelik bazı kara subayları barışa eğilimli kimseleri tutuklamaya ve öldürmeye hazırdı. Ordu kurmay subayları, ordunun itibarının korunacağı anlamında onurlu bir barışın anavatan adalarına yönelik bir istiladan *sonra* daha mümkün olduğunu iddia ettiler. Çok sayıda Amerikalıyı öldürmek ve yaralamak ve taktik zaferler kazanmak istediler. Sonra bir uzlaşma barışı yapılabilir yada, olmazsa, Japonya yok edici bir savunmayla 'arınabilir ' ve sivil değerlerin yerine konması bir biçimde engellenirdi. Öte yanda, sivil muhafazakârlar uzun süren ve çok meşakkatli bir yenilginin sonucunun devrim olabileceğinden korkuyordu. Amerikan bombardımanı, yiyecek sıkıntısı, sivil moralin güçsüzlüğü olarak düşündükleri unsurlar korkularını artırdı. Yenilgiyi kabul etme tercihiyle, radikal ordu liderlerinin Japonya devletini harabeye çevirmesini engellemek istediler. Orduyu durdurmak için imparatorun desteğini aradılar.

Grew, Truman'ın Almanya'nın 8 Mayıs 1945'teki yenilgisiyle ilgili deklarasyonuna dahil ettiği başkanlığa ait bir ifadeyi ele geçirmeyi becerdi: "Japon ordusu ve deniz kuvvetleri koşulsuz teslimle silahları bırakana kadar saldırılarımız kesilmeyecektir" ısrarını yatıştırıcı bir 'koşulsuz teslim' açıklamasıyla sürdürdü:

> Bu, Japonya'yı mevcut felaketin eşiğine getiren askeri liderlerin nüfuzuna son vermek demektir. Bu, askerlerin ve denizcilerin ailelerine, çiftliklerine, işlerine dönmesinin şartıdır. Bu, Japonların beyhude bir zafer umuduyla mevcut elem ve ıstırabının uzamaması demektir. Koşulsuz teslim Japon halkının imhası ya da esirleştirilmesi demek değildir.

Grew, imparatorun kalabileceğini açıkça belirten bir ifade bekledi ve sonraki haftalarda bu fikirde ısrar etti. Mayıs sonunda Truman olumlu göründü, ancak Marshall Okinawa'daki vahşi çarpışma sırasında Japonlara herhangi bir ayrıcalık tanımanın onların moralini güçlendireceği gerekçesiyle bunu reddetti. Amerikalılar atom bombasına sahip olarak güçlenene kadar bir ayrıcalığın ertelenmesi gerektiğini düşündü.

Bu nedenle, Churchill, Stalin ve Chiang Kai-shek'in üzerinde uzlaştıkları Potsdam Bildirgesi, plütonyum bombasının New Mexico'da denenmesinin ve U-235 bombasının kullanıma hazır olmasının ardından, 26 Temmuz'da geldi. Bildirge, 'direnen Nazilere uygulandığında, kaçınılmaz olarak toprakları, sanayiyi ve bütün Alman halkının yaşam düzenini harap edecek güçten çok daha büyük güç' kullanımına gözdağı verdi ve 'acele ve tamamen' imha konusunda uyardı, ancak Japonya'nın Müttefikler tarafından işgalinden sonra Japon halkının özgürce ifade edilen iradesine uygun olarak, orada barışa eğilimli ve sorumlu bir hükümet kurulacağı vaadinde bulundu. İmparatorun kalmasına ilişkin vaat çok fazla muhalif ses tarafından engellendi. İmparator dahil bütün yönetim sistemi öyle şiddetle suçlanmıştı ki, görünürdeki zaferle birlikte, imparatorun hiç de o kadar kötü olmayabileceğini ileri sürmek, bu ölçüdeki bir savaşın amaçsız olduğuna ilişkin anlaşılır sevimsizlikteki düşünceyi ileri sürme tehlikesini göze almaktı.

28 Temmuz'da sözde ılımlı Japon başbakanı Suzuki, hükümetin Potsdam Bildirgesi'ni tanımadığını ilan etti. Amerikalılar tarafından arzulanan barışla –işgal, Japon anavatan adalarının dışındaki bütün toprakların kaybı, tahtın kalmasına ilişkin kesin bir söz olmaması– Japon hükümetinin

Temmuz 1945'te bile hâlâ duymayı umduğu şeyler arasında derin bir uçurum vardı. Sovyetler Birliği'nden yardım aradılar. Japon hükümeti açıkça, Rusya'ya toprak imtiyazları karşılığında, Stalin'in Amerikan taleplerini yumuşatmak için Japonya ile birlikte hareket edebileceğine inanıyordu. Stalin'in doğuda Birleşik Devletler'le Japonlarla olduğundan daha güvenli kazanımlar sağlayabileceği açık gerçeğine karşı Japon diplomasisini körleştiren Alman karşıtı ittifak içindeki gerginliklerin algılanmasına dayalı yanılsama, Japon diplomasisini Rusların 8 Ağustos 1945'te Japonlara karşı savaş ilan ettiği ana kadar boş yere meşgul etti.

Suzuki'nin Potsdam uyarısına yanıtı, Truman ve danışmanlarının nispeten ılımlı bir Japon hükümetinin bile teslimle sarsılması gerektiğine ilişkin inancını doğruladı. Rusya'nın, Stalin'in 28 Mayıs'ta Ağustos başı olarak öngördüğü savaş ilanı, bir başka sarsıntı olacaktı. Diğeri atom bombasıydı. Truman tarafından bombanın kullanılmasını ele almak üzere onaylanan komisyon 31 Mayıs 1945'te iki günlük toplantıya başladı. Bilim adamları durumun, uluslararası denetimin olduğu bir işbirliğinin sağlanması adına, Sovyetler Birliği'ne açıklanması yönünde baskı yaptı. General Marshall Rusya'nın bu denetime katılmaya yönelik isteksizliğinden kuşku duysa da, olumluydu ve Rus gözlemcileri plütonyum bombası denemesine davet etmeyi önerdi. Byrnes buna karşı çıktı ve süresi konusunda aşırı bir tahminde bulunduğu bir Amerikan taktik tekelini savunmayı ve bundan yararlanmayı istedi. Bombayla, Rus-Amerikan güç dengesindeki bir ağırlık olarak da ilgiliydi ve sonunda onunla gösteriş yapma hevesindeydi.

Komisyon insansız bir noktada bombanın gücünün sergilenmesini ele aldı. İki sıkıntı baş gösterdi: Uygun bir hasar etkisi yaratacak insansız bir alan bulmak ve, az da olsa, bombanın başarısızlığıyla Japonya'nın savaşma arzusunu ortadan kaldırmak yerine artıracak olması riski. Aynı tez, bomba bir kente karşı kullanılacaksa önceden uyarı yapılması konusunda geçerliydi. Üstelik, Japonlar bomba taşıyan tek uçağı vurup düşürebilirdi. Komisyon bu nedenle bombanın nüfus olarak yoğun bir alandaki askeri bir hedefe uyarısız olarak kullanılması yönünde tavsiyede bulundu. Ancak bilim adamları can kaybını önleyerek, etkili sergilenme olasılığı konusunda çalışmaya devam etmeye özendirildi. Doğrudan kullanımdan kaçınma konusunda, komisyon dışındaki bilim adamlarından baskı geldi, ancak komisyonun bilimsel jürisi hâlâ 'savaşa son verebilecek teknik bir gösterinin olmadığını' düşünebiliyordu. Emirler 25 Temmuz'da Potsdam Bildir-

gesi'nden bile önce çıktı, Marshall Potsdam'dan Spaatz'a bir onay mesajı gönderdi: "509. Karışık Grup, 20. Hava Gücü, yaklaşık 3 Ağustos 1945'ten sonra, hava görülebilir bombardımana uygun olur olmaz ilk özel bombasını hedeflerden birine bırakacaktır: Hiroşima, Kokura, Niigata ve Nagasaki (...) diğer bombalar hazır olur olmaz yukarıdaki hedeflere bırakılacaktır." Japonlar eğer hemen teslim olmazsa, Japon kentlerine havadan yağan patlayıcı ve yaygın bombaları ve, artık Japonya açıklarında, Japonların nihai savaş için sakladığı intihar pilotları tarafından rahatsız edilmeksizin serbestçe dolaşan Amerikan ve İngiliz savaş gemileri tarafından kıyıdan atılan top mermileri, 'evrenin temel gücü' ile takviye edilecekti. Dehşette mola verilmeyecekti. Bu arada, Japonya dışişleri bakanı, Stalin'in Tokyo'dan özel bir elçiyi kabul etmeye ikna edilmesi yönünde, Moskova büyükelçisine talimat verdi.

Ağustos başında Japonya üzerindeki hava kötüydü, ancak 5 Ağustos'un hava tahmini ertesi gün için açık havayı işaret ediyordu. 6 Ağustos'un erken saatlerinde, üç B-29 uçağı Tinian'dan Hiroşima'ya doğru yola çıktı. Saat sabah 7'de gökyüzünün genel olarak açık olduğu bildirildi. 8.15'te bomba yaklaşık 32.000 feet'ten bırakıldı. 45 saniye sonra Hiroşima'nın yaklaşık 2.000 feet üzerinde patladı. Washington'da başkanlığa ait bir demeç, Japon halkını 'havadan gelen ve yeryüzünde benzeri görülmemiş bir yıkım yağmuru' ile tehdit etti. 8 Ağustos'ta Togo ve İmparator Hirohito savaşın bitmesi gerektiği konusunda uzlaştı ve Potsdam koşulları kabul edildi. Daha sonra Sovyetler Birliği'nin savaş ilanı haberleri geldi.

Ertesi gün Yüksek Konsey toplandı: Başbakan Suziki, dışişleri bakanı Togo, denizcilik bakanı Yonai, savaş bakanı Anami, kara kuvvetleri kurmay başkanı Umezu ve deniz kuvvetleri kurmay başkanı Toyoda. Suzuki ve Yonai, Togo'nun, imparatorun konumunun korunması şartıyla teslim olunması yönündeki önerisini destekledi; diğer üçü Amerika'nın askeri işgal ve savaş suçları mahkemeleri taleplerini reddetmek ve savaşa devam etmek istedi. Bu aşamada Nagasaki'nin ikinci bir atom bombasıyla harap edildiği haberleri geldi. Uzayan tartışmaların sonunda Suzuki imparatora gitti ve bir imparatorluk makamında bir toplantı yapılmasını önerdi. Gece yarısı barışçı bir *hükümet darbesi* oldu. Gelenek, bakanların imparatoru sadece uzlaşılmış tavsiyelerde temsil etmesini gerektirdi; şimdi Suzuki imparatorun kendisinin karar vermesini istiyordu. Hirohito "dayanılamaza dayanmalıyız" cümlesiyle biten önceden hazırlanmış bir demeci okudu ve Togo'nun önerisine katıldı. Sabaha doğru saat 3'te kabine toplandı ve

imparatorluk kararında uzlaştı: İmparatorun doğru rolü için değiştirilen kurallar kabine kararlarını onaylayacaktı.

10 Ağustos'un erken saatlerinde, Berne ve Stockholm üzerinden Müttefik başkentlerine imparatorun 'ayrıcalıklarının' kalması şartıyla Potsdam Bildirgesi'nin kabulünü öneren telgraflar gitti. Washington'daki süratli müzakereyi, İngiltere, Çin ve Sovyet hükümetleri arasında yapılan ve 12 Ağustos'ta Tokyo'ya ulaştırılacak bir yanıtın hazırlandığı hızlı tartışma izledi. Yanıtta, imparator ve Japon hükümetinin işgal güçleri müttefik komutasına bağlı olacağı, ancak Japon halkının sonuçta kendi hükümet biçimine karar vereceği konusunda ısrar edildi. Truman stratejik bombardımanı durdurdu. Japon ordusu tekrar denedi. 13 Ağustos'ta Anami, Umezu ve Toyoda, yeni yorumlanmış haliyle Potsdam taleplerinin reddini talep ettiler. 14 Ağustos sabahında imparator, imparatorluk makamında bir toplantı düzenledi. Gecikme Amerikan hava kuvvetlerinin tekrar faaliyete geçmesine neden oldu ve B-29lar, kayıp vermeden, orta büyüklükte bir Japon kentinin yarısını, başka bir kentin de beşte birini imha etti, ve beş ayrı hedefe daha saldırdı. İmparator üç muhalifi dinledikten sonra, bakanlarının Müttefik taleplerini kabul etmesini istedi. Bazı orta rütbeli subaylar o gece iktidarı ele geçirmeye ve imparatoru 'haince öğütlerden' kurtarmaya teşebbüs etti: Kendi törensel intiharından önce imparatorun iradesine boyun eğme konusunda başı çeken savaş bakanı Anami'den hiç yardım alamadılar, bu nedenle, sivil barış yanlılarının imparatorun sempatisinden yararlanmasına engel olmak için bir şey yapamadılar. İmparatorun böyle davranmasına atom bombasının mı yoksa Rusya'nın savaş ilanının mı neden olduğuna karar vermek zordur. Bunun nedeni, muhtemelen, Hiroşima'nın ardından gelen konvansiyonel bombalamaydı – İmparator bizzat 'yeni ve çok zalim bir bomba'dan bahsetti. Ertesi gün, 15 Ağustos'ta, imparator, kuramsal olarak onun olan mutlak iktidar gerçeğini geçici olarak ele geçirmesinin üçüncü perdesinde ulusa seslendi. İkinci Dünya Savaşı bitti.

15
Savaştan Barışa: İngiliz-Amerikan İlişkileri

1944 yazında İngiliz-Amerikan ortaklığı, son kez, yüzeysel olarak eşit kaldı. Japonlar ve Almanlarla savaşan İngiliz askerlerinin sayısı Amerikan askerlerinden fazlaydı. RAF Almanya'ya karşı USAAF kadar katkıda bulundu ve Kraliyet Deniz Kuvvetleri yine büyük rol oynadı. Normandiya'ya başlangıç çıkarmalarını aynı sayıdaki İngiliz ve Amerikan askerleri yaptı. Almanya'nın yenilmesiyle işler farklı göründü. 1944'ün ilk yarısında İngilizler, Amerikan askerlerinin teçhizatına, yüksek ücret ve konforuna yansıyan Amerikan ulusal zenginliğinin işaretlerini şaşkınlık ve gıptayla gördü. 1945'te Mareşal Montgomery'nin kendi abartısı, komutasının cephenin küçük bir bölümüyle daraltılmasını saklayamadı. Japonlara karşı savaşta RAF Japon kentlerinin imhasına asla katılmazken, Burma'daki İngiliz ve Hint birliklerinin başarıları artık ikinci derecede bir gösteriye aitti ve ana saldırıya Kraliyet Deniz Kuvvetleri'nin son katkısı, önemli olmasına karşın, açıkça ikincil konuma düştü.

Gerçi İngiliz halkı kendini zafer kazanmış büyük bir gücün, anavatana ya da Kral-İmparatora sadakatini son altı yılda iyi tanıtım yollarıyla pek çok kere sergilemiş bir imparatorluğun merkezinin vatandaşları olarak hissediyordu. Nazi Almanya'sına karşı baştan beri savaşarak ayakta kalan tek yenilgisiz ülke olmanın erdemini duyumsuyorlar ve sebepsiz yere

değil fakat çok başarılı bir demokrasi nedeniyle liderliğe uzanarak Batı Avrupa'nın hayranlığını kazandıklarına inanıyorlardı. İngiliz askeri gücü, Akdeniz, Afrika, Yunanistan, Yakındoğu, Hindistan ve Burma'da, ve savaşın sonunda Fransa'nın, Belçika'nın, Hollanda'nın (Kanada'yla birlikte), Danimarka ve Norveç'in büyük bölümünde Müttefiklere hâkimdi ve Malaya ve Singapur'un tekrar alınması için ve Japonların Doğu Hint Adaları ve Güney Hindiçin'de teslim olması için savaşa hazırlandı. Potsdam'da, Attlee ve Bevin, Üç Büyük'ten birinin sözcüleri olarak Churchill ve Eden'in rollerini sorunsuz bir biçimde miras aldı. 1945'te çoğu İngiliz vatandaşı ve birçok bakan İngiltere'nin bağımsız bir dünya gücü olarak kalma kabiliyetini abarttı. Geçmiş ekonomik güç, bir süper gücün kaynak eksikliğini yansıtan mali sınırlamalara karşı onları körleştirdi. Yaşamının son iki yılını Birleşik Devletler'le mali görüşmelere adayan Keynes şu gözlemde bulunuyordu:

> Bütün refleks hareketlerimiz zengin bir adamın hareketleri... Savaşın mali problemleri o kadar kolay ve o kadar sessizce aşıldı ki, sıradan adam barışın mali problemlerinin daha zor olduğunu düşündürecek bir neden görmüyor.

Gerçekte, ödünç verme ve kiralama usulü savaş zamanında İngiliz bağımsızlığını tehlikeye attı ve savaşın sonunda ödünç verme ve kiralama usulünün ani sonu İngiltere'yi ödeme aczi içine düşürdü. Örneğin, Kasım 1944'te, barışın yaklaşmasıyla gelen tipik tartışmalardan olan bir İngiliz-Amerikan çekişmesi, Roosevelt'in dişlerini göstermesine neden oldu. Amerikan sivil hava nakliye şirketleri uluslararası hava güzergâhlarındaki kısıtlamaların kaldırılmasını istedi; İngilizler, özellikle nakliye uçaklarının geliştirilmesini Birleşik Devletler'e bırakarak İngiliz uçak üretiminin tamamen askeri olmasını öngören savaş zamanı anlaşması dolayısıyla, bir ölçüde pazar payı istedi. Roosevelt Churchill'e bir mesaj gönderdi.

> Ödünç verme ve kiralama gereksinimlerinizi karşılama konusunda elimizden geleni yapıyoruz. Bu konuyu birkaç hafta içinde Kongre'de görüşeceğiz, ki Kongre ve halk, genel olarak yararlı bir hava anlaşmasına Birleşik Krallık'ın katılmadığını hissederse, bu görüşme alicenap bir havada olmayacaktır.

Bu tehdit savaş yıllarının en kötü İngiliz-Amerikan uyuşmazlığı zamanında geldi. Zafer yakın görünürken Amerikalılar İngiltere'yi, barış, gönenç ve demokrasiyi sağlamak için uyumlu bir uluslararası işbirliği dünyasının yaratılmasına bir engel olarak gördüler. Churchill ve İngilizlerin, uluslararası işbirliği ve anlaşmayı tehlikeye atarak güç dengesi ve çıkar alanlarıyla ilgilendiklerini, imparatorluğun politika ve ekonomisiyle meşgul olduklarını, gerici muhafazakâr güçlerle işbirliğine gereksiz yere hazır olduklarını düşündüler. Duygularını 1944 ve 1945'te bir dizi konuda dışa vurdular: Arjantin, Yunanistan, İtalya ve Filistin, özellikle tehlikeli anlaşmazlıklar doğurdu. Birleşik Devletler en geniş konularda kendini İngiltere'den ayrı tuttu. 'Üç Büyük'lerin Yalta ve Potsdam'daki toplantılarından önce ve toplantıları sırasında, Roosevelt ve Truman, Sovyetler Birliği'ne yönelik ortak bir konumda İngilizlere katılmayı reddetti: Bazen kendilerini buna zorlanmış bulsalar da, 'Ruslara karşı cephe oluşturmanın' Sovyet sempatisini kaybettireceğini ileri sürdüler. Bu dönemde İngiliz imparatorluk bağlarına bir yakınlık göstermediler. Roosevelt Yalta'da Stalin'e yağcılık yaparak kendini küçülttü. 4 Şubat 1945'te, '50 bin Alman kara subayının öldürülmesine tekrar kadeh kaldırmayı' umut etti, bu Churchill'in bıkkın protestosuna neden olan korkunç bir *şakaydı*. Birkaç gün sonra Churchill, 'toprak konusunda vasi yönetimi ve bağımsız alanlarla' ilgili uluslararası 'mekanizma' fikrine şiddetle tepki gösterdi. Amerikan kayıtlarından:

> Hiçbir koşul altında karıştırıcı parmağını İngiliz İmparatorluğu'nun yaşamsal varlığına sokan 40 ya da 50 ulusa asla rıza göstermeyeceğini söyledi. O bakan olduğu sürece, asla miraslarının bir zerresini vermeyecektir. Bu tarzda dakikalarca devam etti [diye rapor devam eder].

Washington'daki Amerikan Dışişleri Bakanlığı, İngilizlerin Arjantin ile uzun vadeli et tedariki sözleşmesi yapmaya yönelik istekliliğinin, Amerikan isteklerinin önce gelmesi gereken bir alanda Amerika karşıtı Faşist yanlısı bir rejimin desteklenmesine işaret ettiğine inandı. Birleşik Devletler üreticileri kolaylıkla et sağlayabilirdi, ancak İngilizler Birleşik Devletler'e daha da bağımlı olmaktan korktu ve ilerideki güvenilir bir tüketicinin yabancılaşması tehlikesini reddetti. Roosevelt kırbacın şaklamasına bir kez daha izin verdi: Arjantin'le bir et sözleşmesinin 'en talihsiz zamanda (yani ödünç verme ve kiralama tahsislerinin ele alındığı bir zamanda)

basında, kamuoyunda ve Kongre'de tepkileri olacaktı.' İngilizlerin başı çekmesi gerçeği Alman savaşından sonra ödünç verme ve kiralama usulünün cömert biçimde ele alınma olasılığını azalttı.

İtalya İngilizlere yönelik genel bir Amerikan paylamasına öncülük etti. Oradaki Dışişleri Bakanlığı, Churchill'in sol kanat güçlerle entrika çevirdiğine inandığı Kont Sforza'nın dışişleri bakanı olarak atanma olasılığına yönelik İngiliz vetosuna karşı çıktı. Washington'daki Dışişleri Bakanlığı "İtalyanların kendi hükümet sorunlarını, dışarının etkisi olmadan, demokratik çizgilerde çözümlemelerini bekliyoruz" açıklamasını yaptı ve sonra yakınmasına, silahlı Komünist gerillaları engellemek üzere orduya İngilizlerin gönderildiği Yunanistan'ı dahil etti: "Bu politika özgür toprakları üzerindeki Birleşik Devletler hükümetleriyle ilgili olarak daha da belirgin biçimde uygulanacaktır." Akdeniz Müttefik karargâhındaki bir Amerikalı gözlemci İngiliz tepkilerini rapor etti: İngilizler, Amerikalıların "üstünlük kürsüsünden İngilizlere ders verme tutkusunu dizginlemelerini" ve onların "Yunan halkının kendiliğinden ve yaygın iradesini vahşice bastıran eski emperyalist oyunlar peşinde anti demokratik gericiler olarak istismar edilmeleri fırsatını yaratmamalarını" istiyor.

Alman savaşından sonra kurtulan Yahudiler orada bir yurt aramak isteyince, Filistin daha da fazla heyecan yarattı. Arap tepkilerinden çekinen İngiliz yetkililer sınırsız göçe izin vermeyi reddetti. Sonuç, Filistin'de İngilizlere yönelik bir Yahudi dehşet kampanyası oldu ve bunu İngiliz baskısıyla Amerikan öfkesi izledi. Bir New York temsilcisi "Filistin'deki masum insanları sakatlayıp cezalandıracak İngiliz askerlerine destek olmak için kullanılacak parayı" reddetmek için, savaş sonrası İngiliz borçlanmasının aleyhine oy verdi.

Ödünç verme ve kiralama usulünün sadece savaş zamanı ihtiyaçlarını karşılaması düşünüldü ve Amerika İngiltere'nin savaş sonrası ekonomik iyileşmesine yardımcı olmaktan kaçınmak için Alman savaşı sonrasında bu uygulamayı sınırlandırdı. Sonra, başkan Truman herkesi şaşırtarak, Japonların teslim olmasından sadece iki gün sonra, uygulamanın yasal bir biçimde tamamen sona erdirilmesini emretti. İngiliz ekonomisi nefes nefese kaldı.

Savaş üç zafiyete neden olmuştu: Ödünç verme ve kiralama usulü başlamadan önce Birleşik Devletler'den yapılan besin ve cephane ithalatının bedelinin ödenmesi için İngiliz dış yatırımlarının satılması gerekmişti; dışarıdaki askeri maliyetleri karşılamak ve sterlin kullanan ülkelerden

yapılan ithalatı finanse etmek için İngiltere'den sterlin kullanan bölge ülkelerine dev borçlar yığılmıştı; ve İngiliz silah imalatını artırmak için ihraç ürünleri hacmi savaş öncesi döneme göre % 30 düşmüştü. İngiltere'nin yükümlülükleri arttı, varlıkları azaldı, yurtdışı harcamalar şişerken kazançlar azaldı. Savaşın sonunda İngiltere her yıl dış hasılattan 2 milyar 100 milyon sterlin daha fazlasını harcıyordu (1980'lerin sonundaki yaklaşık karşılıkları için, 1945 rakamları 20-25 kez katlanmalıdır.) Ödünç verme ve kiralama uygulaması tüm yıl için devam etmiş olsaydı, Birleşik Devletler 1 milyar 100 milyon, Kanada 250 milyon sterlin sağlayacaktı ve sterlin kullanan bölgelerden borçlar (artan sterlin bakiyelerinde) 750 milyon sterlin olacaktı. İhracatta ani bir yükseliş ve savaş zamanı silah gereksiniminin sona ermesi ve İngiliz halkının savaşın son yıllarındaki yaşadığı hayattan daha iyisini yaşayacak olmaması varsayımıyla bile, 1946'da bir milyar sterlin açık beklendi. Keynes 1945'te kabineye, "Birleşik Devletler dışında, tasarladığımız ölçekte yaşayıp harcamamızı mümkün kılmaya yetecek para toplayabileceğimiz bir kaynak yoktur" dedi. İngiltere Maliye Bakanlığı Washington temsilcisi Brand durumu şöyle yorumladı: "ABD ve SSCB ile eşit partnerler gibi tavır almaya devam ediyoruz, ancak ABD'ye faturalarımızı ödeyemeyeceğimizi söylemek zorundayız."

İngilizler iki seçenekle karşılaştı. Birisi, denizaşırı harcamaları çarpıcı biçimde azaltmak, dışarıdaki İngiliz birliklerini çekmek, üslerden vazgeçmek, Yunanistan'ı bırakmak, büyük güç olma iddialarını terk etmek anlamına gelen, Almanya'daki İngiliz bölgesi işgalinin gerilemesi ve aynı zamanda, İngiliz ithalatçılarını paraları en kolay sağlanabilecek ülkelerden alım yapmakla sınırlamanın yanı sıra toplam ithalatı da daha da gerileyen İngiliz yaşam standardıyla sınırlamaktı. Keynes bu seçeneğe 'açlık köşesi' adını verdi. Diğeri, Birleşik Devletler'i, İngiltere'nin ihracatı yeterince büyüyene kadar, İngiliz dış açığını kapatmaya ikna etmekti. Keynes bunu yapmak için Washington'a gönderilen ekibin başına geçti. İki tezinin gücünden emindi. Ancak bir tanesi Londra'da, Washington'dakinden daha fazla ikna ediciydi: Amerikalıların iki yıl İngilizleri Nazilerle savaşmaya terk etmesi ve savaş boyunca İngilizlerin Amerikalılardan çok daha fazla çabayla katkı sağlamış olmasıydı. Öte yandan Amerikan düşüncesi, Birleşik Devletler'in tehlikedeki bir dostuna yüreklice yardıma geldiği, iki dünya savaşına kesin olarak katkıda bulunduğu ve İngiliz hizmetlerini anlatan bir İngiliz sunumundan çok minnettar teşekkürleri hak ettiği yönündeydi. İkinci tez, yine de, düşüncesinden emin, bilgili Amerikalılara

göre iflas etmiş bir İngiltere'nin kendilerini görmek istedikleri bir dünyadan alıkoyacağı yönündeydi. Ayrımcılık ya da tekelin olmadığı, ticaret ve yatırım serbestisi olan bir dünya istediler. Bu, Birleşik Devletler'in olgun kapitalist ekonomisine, barışın gelişmesine ve herkese gönenç sağlanmasına yararlı olacaktı. Ekonomik güçsüzlüğünü saklamak için savunma refleksiyle ticaret düzenini bozan iflas etmiş bir İngiltere, yeni dünyayı ulaşılamaz kılacaktı. İmparatorluk partnerlerine yönelik tercihlerini azaltacak ve parasının başka paralara serbestçe çevrilmesine izin verecek kadar güçlü bir İngiltere katlanmaya değerdi; gerçekten de, Amerikan mali gücü, gerekirse, dolar kredisiyle yenilenen bir İngiltere'yi ekonominin doğru yollarını izlemeye zorlamakta kullanılabilirdi. Bu nedenle, Amerikan kredisinin koşulları vardı: Faizle ve İngilizlerin dış ticaretten gelen cari kazançlarını kredi yürürlüğe girdikten bir yıl sonra dolara çevirme sözü ile, 4 milyar 400 milyon dolar.

İngilizler Aralık 1945'te, Birleşik Devletler'in İngilizlerin savaş zamanındaki erdemini kabul etmekteki ve ödünç verme ve kiralama uygulaması iptalinin bir uzatması olarak bir hibede bulunmaktaki ihmali konusunda söylenerek, anlaşmayı imzaladı. Yine de, borç, Amerikan cömertliğinden bencilce yararlanan İngilizlere ilişkin yakınmalar arasında, ancak Temmuz 1946'da meclisten geçti. Borç sadece İngilizlere cömert bir jest olarak değil, öz çıkar konusundaki tartışmalarla geçti. Amerikalı görüşmecilerden birisi Kongre Komitesine, "bu borç uluslararası ticareti artırmak" ve böylece "İngiltere ve diğer birçok ülke pazarını ihraç mallarımıza açmak içindir" açıklamasını yaptı. Bir başka tez olaylardan haberdar insanları giderek etkiledi: Örneğin, Mart 1946'da, Başkanın kurmay başkanı Amiral Leahy, dışişleri bakanı Byrnes'e, "İngiliz İmparatorluğu'nun yenilgisi ya da dağılmasının Avrasya'yı Birleşik Devletler'le Sovyet yayılması arasındaki son direnç siperinden yoksun bırakacağını" söyledi. Ancak bu tez çoğu Amerikalıya cazip gelmedi: Churchill o ay 'kıtanın bir tarafından öbürü tarafına inen' bir 'demir perde'den bahsettiği ve Sovyetler Birliği'ni 'gücünü ve doktrinini sınırsız olarak yayma' peşinde olmakla suçladığı zaman, 'İngiliz Milletler Topluluğu ile Avrupa ve Birleşik Devletler arasında özel bir ilişki' isteği derhal bir kınamaya neden oldu. Bu noktada Amerika'nın gelişen tutumlarında iki evre üst üste geldi. Başkan, kıdemli görevliler ve askerler Amerika'nın İngiltere'ye yönelik savaş sonrası tutumunun ikinci evresindeydiler; halkın çoğu hâlâ ilk evredeydi. İlk grup, Birleşik Devletler'in İngiliz nüfuzunu, gücünü ve gönencini sürdürmesi gerektiğine inanı-

yordu; ikinci grup İngiltere ve İngiliz İmparatorluğu'nu uluslararası anlayış, serbest ticaret ve demokrasi için bir engel olarak gördü. Çok geçmeden, büyüyen Sovyet korkusu Churchill'i saygın bir peygambere dönüştürdü. Önce Amerikan görevlileri ve kıdemli askerler, çoğunlukla 1945'te, Yalta umutları sönerken fikrini değiştirdi; onları, daha yavaş bir şekilde Kongre ve halk izledi.

Almanya'nın yenildiği ve Rusya korkusunun büyüdüğü yıllar boyunca, İngiliz Amerikan ilişkisi sorunlu ve hoşnutsuz görünüyordu. Ancak bu yıllarda tartışmalar hâlâ samimiyet çekişmelerinden ibaretti. Önemli sayıda Amerikalı İngilizlerden hoşlanmadı ve onlardan kuşku duydu; İngiltere'deki bazı insanlar tepeden bakmaya devam etti ya da içerleyerek gıpta etti, veya iki duyguyu birden yaşadı; yine de iki yabancı ulus arasında dostluk ve güven bütün toplum düzeylerinde bir dereceye kadar emsalsiz olarak kaldı. Aslında, 1939'dan sonra birçok milliyetin çattığı İngiliz vatandaşları için Amerikalıları tamamen yabancı olarak düşünmek zordu. İki ulus genellikle ortak amaçları paylaştılar ve sadece bu amaçlara ulaştıracak araçlar konusunda ayrıldılar. Amerika'nın serbest ticaret ve evrensel hür irade emelleri bile, bu amaçlara ulaşma yollarında çarpıcı bir biçimde ayrılabilseler de, çoğu İngiliz tarafından paylaşıldı. Devlet görevlileri ve askeriye müttefik meslektaşlarına sanki milliyet engelleri yokmuş gibi davrandı, ve İngilizler ve Amerikalılar diğer İngiliz ve Amerikalılara karşı birlikte mücadele ettiler. Amerikan kredisi ile ilgili görüşmelerin en kötü anlarında bile, Keynes, ilişki içinde olduğu Amerikalılara yazabileceğini hissetti:

> Avantajımıza bir şey çıkarmak için büyük bir dostluk havası ve yoğun istek içerisinde çalışıyoruz. Gördüğümüz gibi, Beyaz Saray'a kolay ulaşmasıyla, Başkanı uzun vade konusunda kesinlikle etkileyebilecek yönetici grup, bizim için en iyisini yapmaya çok net biçimde kararlıdır.

Ordu psikologları tarafından 'İngilizler' hakkındaki görüşleri sorulan temsili bir grup sıradan Amerikan askerinin dörtte üçü, Haziran 1944'te sıkıntılı ve yetersiz beslenen bir ülkede milyonlar halinde karaya çıkarıldıkları zaman bile ısrarla hoşa giden görüşler ifade ettiler. Bu İngiliz dostlarından birisi, bir Amerikan bombardıman uçağı pilotu, Doğu Anglia'dan evine, "Amerikalıların kötü üsluplarına rağmen, İngilizlerden tek bir yakınma kelimesi bile işitmedim" diye yazdı. Savaş yıllarının zorunlu işbir-

liğinden şaşırtıcı derecede bir karşılıklı dostluk ortaya çıktı. İçerde kamuoyunun görüşünü yansıtan Kongre görüşü çoğu kez çok daha sevimsizdi. Savaş sonrası Amerikan kamuoyu anketleri İngiltere'ye borç verme konusunda ısrarla güçlü bir muhalefet sergiledi. Anlaşılan, İngilizleri en çok seven Amerikalılar, onları iyi tanıyanlardı. Aynısı İngilizler için de geçerliydi. Politikacıların ve generallerin çekişmelerine ve ara sıra askerler arasında görülen arbedeye rağmen, savaş yıllarında, birlikte yıllarca çalışmış insanlar arasında karşılıklı iyi niyet ve güven tomurcukları açtı ve yaşadı.

16
İttifaktan Soğuk Savaşa: Sovyetler Birliği ve Batı

İngiliz İmparatorluğu, Sovyetler Birliği ve Birleşik Devletler Büyük İttifakı savaşı kazandı. Batılı müttefikler ve Sovyetler Birliği zaman zaman diğer tarafın Almanlarla bir anlaşma girişiminde bulunabileceğinden korktu. Hitler'in iyice kanıtlanmış olan dönekliği kendisinin ve Nazilerin iktidardan ilk uzaklaşmalarına kadar bunu engelledi, ancak o zaman bile her iki taraf da, ancak liberal bir demokrasi ya da Komünist devlet olarak, tamamen kendisine bağlı bir Almanya ile ittifakı göze alabilirdi. Böyle bir rejim olmadan Büyük İttifaktaki bir bozulma ancak Almanya'yı her iki taraftan gelecek destek için bedeli artıracak bir konuma koyardı. Sonuç olarak, Naziler devrilene kadar iki taraf da Almanya ile işbirliğini göze alamazdı; iki taraf ta koalisyonun vaktinden önce bozulması korkusuyla, Nazi rejiminin potansiyel ardıllarına, rejim ortadan kalkmadan önce ayrı önerilerde bulunmayı göze alamazdı. Görüldüğü gibi Almanya'da hiç kimse bu öneriler olmadan Nazileri deviremezdi (ve neredeyse kesinlikle, Batılı müttefiklerin ya da Sovyetler Birliği'nin yapabileceği önerilerle, asla devrilemezdi).

İttifakı Hitler bir arada tuttu: Bu onu kurtaracak mıydı? Savaş zamanı müttefikleri arasında devam eden işbirliği dünya barışını kurtarabilirdi, ve İngiltere ve Birleşik Devletler'de (ve büyük olasılıkla Sovyetler Birli-

ği'nde de) çoğu insan üç gücün bütün dünyadaki insanlığın gelecek örgütlenmesi için uzlaşacağı umudundaydı. Üç güç, belki Çin ve Fransa, barışı sağlamak için birlikte davranacak, ve büyük güçlerin her biri dünyanın belli bölümlerinde üzerinde uzlaşılmış ilkelerin uygulanmasını denetleyecekti. Hoş olmayan seçenek, dünyanın Üç Büyüklerin (belki beş) her birinin içinde kendi engellenmemiş iradesini dayattığı çıkar alanlarına, anlaşmayla ya da açık veya örtük savaş tehditlerinin sonuçlarıyla belirlenebilen alanlara bölünmesiydi. Son sonucun sonradan 'Soğuk Savaş' olarak bilinen savaşın habercisi olduğuna ilişkin ilk yanlış anlaşılamayacak ve açık kanıt, Kızıl Ordu Temmuz 1944'te Varşova varoşlarına ulaştığında geldi.

Ayın sonunda Alman siviller Varşova'dan ayrılmaya başladı. Rusların ya da Polonyalı yandaşlarının düzenli olarak yaptıkları genel isyan çağrıları, 28 Temmuz 1944'te kentte doğrudan ayaklanmaya başvurulmasıyla özel olarak Varşova'ya yönlendirildi. 1 Ağustos'ta Polonya direniş savaşçıları Varşova'nın bazı bölümlerinde kontrolü ele geçirdi ve Alman işgal güçlerine saldırdı. İsyan başlamıştı ve Rusları desteklemeyen Polonyalılar tarafından yönlendiriliyordu. Kızıl Ordu geldiğinde isyancılar, Lublin'de kurulan ve Rusya desteğindeki Polonya Ulusal Özgürlük Komitesi yerine, Londra'da sürgünde olan Polonya hükümetine sadık Polonya Anavatan Ordusu'na mensuptu. Sovyet hükümeti kararsız göründü. Bu isyanın liderlerinin ilerideki hedefinin, iktidarı Kızıl Ordu'dan almak ve kurtarılmış Polonya'daki Rus nüfuzunu azaltmak olduğu çok açıktı ve Rus yönetimi onların Polonya'nın gelecekteki toprak ve yönetimine ilişkin görüşlerinin kendisininkiyle tamamen ters olduğunu iyi biliyordu. Çoğu Polonyalı, özellikle Londra'da etkili olanlar, 1919 taslak sınırı olan Curzon Hattı'nın doğusunda Polonya toprağı kaybedilmesine karşı çıktılar ve 1920'de Polonya ordusunun Kızıl Ordu'ya karşı zaferinden sonra dayatılan sınırda ısrar ettiler. Stalin 'dost' bir Polonya hükümeti ve Curson Hattı'nda ısrar ederken, onlar Rus isteklerine karşı uysallaşan bir Polonya hükümeti görmek istemediler. Öte yandan, Varşova'daki Anavatan Ordusu, ağır üstünlüğe ve Alman kontrolündeki kuvvetlerin en barbar ve disiplinsizlerinin bazılarına karşı kahramanca savaşıyordu. Almanlarla korkunç bir savaşa tutuşmuş kadın ve erkekleri terk etmek Sovyet hükümetini ne Batı kamuoyuna ne de Polonyalılara hoş gösterecekti. Stalin önce Polonyalılara hava desteği sözü verdi, sonra tüm yardımı reddetti, ancak daha sonra yumuşadı ve havadan gereç bırakılmasını emretti ve hatta Polonya Kara

Kuvvetleri'ne Lublin Polonyalılarıyla birlikte Varşova'yı kurtarma girişimi sözü verdi.

İki olay Batılı görüşü sarstı: Sovyetler'in Polonyalı isyancıları 'pervasız ve suçlu maceraperestler' olarak alenen suçlaması, ve Rusya'nın, çok geç zamana kadar, Birleşik Devletler ya da İngiliz uçaklarına (RAF'la birlikte hizmet veren Polonya filosu dahil) Varşova'ya ikmal malzemesi bıraktıktan sonra Sovyet havaalanlarına inme izni vermeyi reddetmesi. Londra'daki Polonya hükümeti tarafından cesaretlendirilen bir çok insan, neredeyse tamamen yanlış bir biçimde, Alman birlikleri oradaki Anavatan Ordusu'nu ezene kadar Stalin'in Kızıl Ordu'ya Varşova'ya saldırmamasını emrettiğinden kuşkulandı.

Varşova ayaklanması bir açıdan, Polonya'ya yönelik Rus politikalarını ilan etmede başarılı oldu. Yoksa Polonyalı isyancılar için tam bir yenilgiydi. Almanlar bir kez Varşova'yı tutmaya karar verince, Anavatan Ordusu ne yapsa yenilgiyle karşılaştı. Edilgen kalsaydı ve Almanlarla savaşamasaydı, Polonya'nın desteğini Rus destekli ve isyana dönüşmesi halinde Ruslar tarafından ezilmeye ya da kurtarılmaya mahkûm rakip direniş hareketine, Halkın Ordusu'na kaptıracaktı. Almanlar kalmaya karar verseydi Varşova'yı ele geçiremezdi ve sonra kendini kurtaran Polonya yönetimindeki başkentin kapılarını Kızıl Ordu'ya açamazdı. Almanlar kalmaya karar vermedi ve Anavatan Ordusu'na, haftalarca süren umutsuz mücadelelerden sonra, Polonya'nın 4 Ekim'de teslim olmasıyla sonuçlanan çok ağır bir yenilgi yaşattı. Anavatan Ordusu'nun toplam gücünün muhtemelen dörtte biri olan yaklaşık 200 bin kişi Varşova'daydı. Çoğunun silahı yoktu ve yaklaşık 200 bin Varşova sakininin ölümüyle birlikte 5 bin ya da bu civarda silahlı askerinin kaybı, yeraltı devletini ve onun Sovyet destekli Lublin Komitesi'ne olan direncini büyük ölçüde zayıflattı.

Varşova'nın yaşadığı eziyet Batı'da, özellikle çoğu insanın 1939'da da Polonya'nın müttefiklerinden destek almadığını hatırladığı İngiltere'de, sempati doğurdu. Bu, 1943'te, 1939'da kaybolan binlerce Polonyalı ordu mensubunun Katyn'da Ruslar tarafından hâlâ bilinmeyen nedenlerden dolayı öldürüldüğünün keşfinden, İngiltere ve Amerika'da açıkça bir Alman oyunu olarak önemsenmeyen bu keşiften daha etkili oldu. Bununla birlikte, Varşova ayaklanmasına karşın Churchill, Polonya'nın ne olacağı konusuyla Roosevelt'ten daha fazla ilgilense de, Londra Polonyalıları için Rus isteklerine en iyi teslim koşullarından daha iyi olmayan koşullar sağlamaya kalkıştı.

Sovyet yönetimi 26 Nisan 1943'te Polonya'nın Katyn katliamının tarafsız olarak soruşturulmasına ilişkin taleplerinden şikâyet ederek, Londra Polonya hükümetiyle diplomatik ilişkilerini kesti ve Moskova 27 Temmuz 1944'te 'idari güce sahip yegâne yasal organ' olarak Lublin Komitesi'ni tanıdı. Komite'ye, Komünistler Bierut ve Gomulka ile, saygın bir cephe sağlayan ve Komünist sosyalist olamayan Osobka-Morawski hâkimdi. Böylece, Sovyet hükümeti Polonya'nın savaş sonrası kontrol alanında olmasını talep etti. Churchill, Rusya'nın Varşova ayaklanmasına yardımı utandırıcı bir biçimde geri çevirmesinden dolayı hissettiği kızgınlığını içine attı. Rus düşmanlığının nedeni olarak Londra Polonyalılarının uyuşmazlığını gördüğünden böyle yapabilirdi. İngiliz hükümeti Polonya'nın yeni doğu sınırı olarak Curzon Hattı'nı kabul etmesi ve Polonya'nın savaş öncesi muazzam topraklarını Sovyetler Birliği'ne bırakması için onları sürekli olarak uyardı. Churchill ve Eden, Polonya'nın bunu yapması halinde,

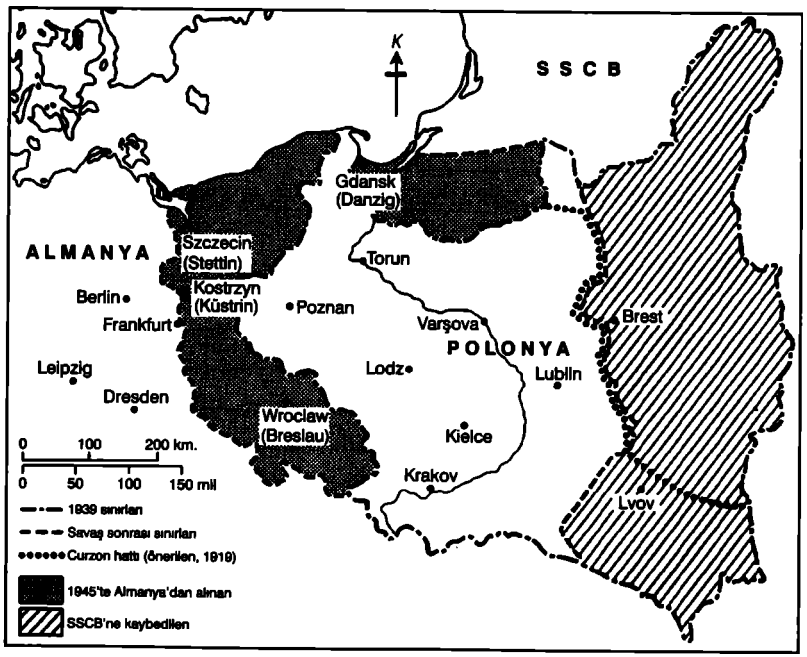

Polonya: Savaş Sonrası Sınırları

Rusların en azından yarı bağımsız bir Polonya'yı hoş görme şansı olacağını düşündü. Bu iki İngiliz bakan 9 Ekim'de 10 günlük bir gezi için uçakla Moskova'ya gitti ve Churchill bu zaman içersinde Polonya başbakanı Mikolajczyk ve dışişleri bakanı Romer'i Londra'dan çağırdı ve Curzon Hattı'nı kabul ettirme ve 'düşünülebilecek en büyük problemler' olan Lublin Polonyalılarıyla kaynaşmaya razı ettirme girişimde onları şiddetle haşladı (onun sözcükleriyle "nazik fakat iradesiz aptallar grubu"). Churchill Mikolajczyk engelini aşmak için her şeyi yaptı: Ona, 'Polonyalılarla çekişmeler nedeniyle Avrupa barışını bozmayacağını" söyledi.

Anlaşılır bir şekilde, toplantıları sırasında Churchill Stalin'i oldukça dostça buldu: İngilizler açıkça Polonya'yı Rus dünyasına ayırdı, ve anlaşılan Birleşik Devletler de ('gözlemci' olarak Harriman'ın temsil ettiği) bir itirazda bulunmadı. Churchill ve Stalin ayrıca, Harriman olmadan, Güneydoğu Avrupa'nın büyük bölümünü paylaştırdılar. Stalin ve Molotov Churchill'in inisiyatifinde kendilerini tuhaf bir biçimde ifade ederek, üstünlük oranında Romanya'nın % 90'ını ve Macaristan ve Bulgaristan'ın % 80'ini bağlarken, İngiltere 'ABD ile uyum içinde' Yunanistan'ın % 90'ını bağladı. Yugoslavya'da 'üstünlük' '50-50'idi: Muhtemelen her iki taraf da umursamadı, ya da belki önemli bir alanı kontrol eden Tito ve Yugoslav partizanların söyleyecek bir sözü olabileceğini kabul etti. Mikolajczyk pes etmedi. Churchill'e İngiltere, Amerika ve Rusya'nın Polonyalılara bir anlaşma dayatmalarını önerdi, ancak gönüllü kabul taklidiyle işi kolaylaştırmayı reddetti. Churchill ve Roosevelt'in göz önünde bulunduracakları kamuoyu görüşleri vardı, ancak bu Mikolajczyk için de geçerliydi. Londra'ya döndü ve istifa etti; yerine sınır üzerinde ve Lublin Polonyalılarıyla uzlaşma konusunda kendisinden de saldırgan olan Londra Polonya hükümeti geçti. Ocak 1945'te Sovyetler Birliği, Polonya'nın geçici hükümeti olarak Lublin Polonyalılarını tanıdı ve Kızıl Ordu yeniden ilerlemeye başlarken hükümeti Varşova'ya yerleştirdi. Sonra Rus birlikleri ve Komünist kontrolündeki Polonya güçlerinin, Polonya'daki 'Londra' Polonya Anavatan Ordusu'na silahlı saldırıları başladı.

Polonya'nın kaderi, 1945 yılının savaş sonrası dünyasını organize eden müttefikler arasındaki iki büyük toplantıda yapılan tartışmalarda büyük önem taşıdı: Şubat ayında, Stalin, Roosevelt ve Churchill Kırım'daki Yalta'da bir araya geldiği zaman; ve Ağustos ayında, Stalin, Truman ve Churchill (yerini Attlee alana kadar) Potsdam'da buluştuğu zaman. Bu, dünyayı yönetmek üzere üç gücün işbirliğinin niçin olanaksız olduğunu, ve sonunda başarılsa da, Avrupa ve Asya'nın bölünmesinin çatışmayla,

kuşkuyla ve savaş korkularıyla yürümesinin nasıl olduğunu gösterdi. Geçmişe bakıldığında, 'Üç Büyükler' sonuçta, savaşın askeri ve politik olaylarından gelişen etki alanlarını, Almanya'da hariç, kolayca ve dostça düzenleyebilecek gibi görünür. Nüfuz alanlarının düzenlenmesindeki sorun İngiliz-Amerikan tarafından geldi. Stalin dünya devrimini belirsiz olarak ertelemiş ve 'bir ülkede sosyalizmi' kurmak ve korumak için kendisini yakın gelecekle sınırlamış görünüyordu. Bu nedenle, Sovyetler Birliği yöneticilerinin ana hedefi komşu ülkelerde Rus nüfuzunu genişleterek dış tehditlere karşı güvence sağlamak gibi görünüyordu. Savaş sonrası tutkular coğrafi olarak sınırlandı. Amerikalılar ve bazı kuşkularla İngiltere, 'Atlantik Sözleşmesi' ilkelerinin her yerde uygulanabilirliğinde ısrar etti. Bu, demokrasiyi, Batılı anlamda genel oy hakkını, yarışmacı siyasal partilerden gelen üyelerle temsilci yasa yapan meclislerin serbest seçimlerini, azınlıkların ifade özgürlüğünü ve ticaret ve yatırımdaki engellerin kaldırılmasını ve mülkiyet haklarına saygıyı gerektirdi. Polonya'da İngiliz-Amerikan ve Sovyet hedefleri uyuşmazdı. Sovyetler Birliği'nin kabul edeceği savunma ve dışişleri politikalarını izleyecek güvenilebilir gerçek bir demokratik Polonya hükümeti (Batılı anlamda) yoktu. Polonya gelecekteki istilaya kaşı Rus güvenliği açısından özellikle önemli olduğundan, Sovyet yöneticileri (ne derlerse desinler) uygulamada Rus isteklerinin Polonya emellerinden önemli olması gerektiğinde ve Polonya'nın Rus dünyasına iyice yerleştirilmesi gerektiğinde ısrar etti.

Dostça bir taksim, Kızıl Ordu varlığının doğal bir sonucu olarak Polonya'nın Rusya tarafından kontrolünü kabul edecekti. 1944 sonunda, başka yerde, Avrupa'nın sonuçta dostluk dışı taksiminin önemli parçaları zaten yerli yerindeydi. İngilizler ve Amerikalılar fethettikleri İtalya'ya ait bölümlerin idaresinde Rusları herhangi etkili bir payın dışında tutmaya özen gösterirken, Yunanistan'da Almanlar ayrıldıktan sonra İngiliz birlikleri karaya çıktı ve Komünist örgütlenmeli Yunan direnişini iktidarın dışında tutmak için savaştı. Bununla birlikte, Batılı müttefikler Polonya işlerinden benzer şekilde ellerini çekerek, kendi egemenlik talepleri iddialarına yönelik Stalin hoşgörüsünün karşılığını veremezlerdi. Eski moda bir güç dengesinin pazarlığını yaparken ne Roosevelt ne de Truman uluslararası işlere karışma konusunda Amerikan desteğini sürdüremezdi. Onlar Moskova ve Washington arasında anlamı değişen bir kelime olan 'demokrasi' ilkelerinin evrensel olarak uygulanmasında ısrar etmek zorunda kaldılar. İngilizler, Sovyet hükümeti Nazilerle birlik olduğunda direnen ve gerçek duygu-

larının Londra'daki Polonya sözcüsü tarafından dile getirildiğine inanan Polonyalıların, Almanya karşısındaki cesur savaşçılar olduklarını düşünüyordu. Churchill Yalta'da Polonya'yı en iyi üslubuyla destekledi: "Polonya'nın mutlak bağımsızlığı ve özgürlüğünün (...) İngiliz ulusunun yüreğinde değeri vardır (...) kendi yaşamlarımız kadar özen gösterdiğimiz en ciddi temennimiz, Polonya'nın kendi evinin ve ruhunun efendisi olmasıdır." Londra Polonyalıları 'Lublin Polonyalılarının' temsilden uzak karakterini güzel bir dille vurguladılar. İngilizlerin ve Amerikalıların sempatisi Varşova ayaklanmasının kahramanlarına gitti. Savaşın sonunda, tersine, İngiliz ve Amerikan yönetimleri Letonya, Estonya ve Litvanya'nın 1940'ta zorla ele geçirilmelerinin ardından Sovyetler Birliği'ne katılmalarını, pek homurdanmadan, sakin bir şekilde kabul etti. İngiliz ve Amerikan halkı Polonya konusunda kaygılansa da, Batlık devletlerini kolayca unuttu.

Yalta'da Churchill'in 'bu büyük konferansın kritik noktası' dediği noktada üç güç, Rusya dışişleri bakanı Molotov'un ve Moskova'daki İngiliz ve Amerikan büyükelçilerinin 'Lublin' hükümetini 'Polonya'nın ve dışarıdaki Polonyalıların demokratik liderlerinin katılımıyla, geniş bir demokratik temelde' yeniden örgütlemeleri konusunda hemfikirdi. Bu üç devlet Curzon Hattı'nın Polonya'nın yeni sınırı olması ve Polonya'nın Almanya'dan önemli miktarda toprak alması gerektiği konusunda anlaştı. Genişlemiş Polonya hükümeti 'genel oy hakkı ve gizli oy pusulası temelinde, özgür ve engelsiz seçimlerin, en kısa sürede düzenlenmesinin' teminatı olacaktı. 'Bütün demokratik ve Nazi karşıtı partilerin' aday gösterme hakkı olacaktı. Churchill ve Roosevelt Londra'daki Polonya hükümeti yerine Varşova'daki zorunlu geçici hükümeti tanıma sözü verdi. Moskova'da işler çok yavaş yürüdü. Varşova Polonyalıları ve Rusların Mikolajczyk'yi Batılı tanımanın bedeli olarak sineye çekmeleri uzun zaman aldı. Rus askeri komutası Mart 1945 sonunda eski Anavatan Ordusu komutanının da aralarında olduğu Polonyalı 15 yeraltı lideriyle konuşmalarında muhtemelen bir vekil arayışındaydı. Ancak konuşmalar başarısız geçti ve Ruslar Polonyalıları 'ihanetten' yargılamaya bir hazırlık olarak hemen tutukladı. Churchill Yalta koşullarını, yani Curzon Hattı'nı bir kez kabul edince, Stalin Nisan'da Churchill'e kendi Varşova Polonyalılarının Mikolajczyk'yi onaylamaları için nüfuzunu kullanacağını söyledi. 6 Temmuz 1945'te İngiltere ve Amerika, Londra Polonya hükümetinin yerine Mikolajczyk'yi ve dört yandaşının da olduğu yeni genişleyen hükümeti resmi olarak tanıdı.

Kısa bir süre sonra Üç Büyükler Potsdam'da toplandı. Churchill ikinci gün başkan Truman'la yalnız olduğu öğle yemeğinde "Rusya kontrolüne geçen bütün devletler bağımsız olacak mı olmayacak mı?" sorununu yöneltti. Ona göre, "Başkan buna büyük önem veriyordu ve açıkça serbest, tam ve engelsiz seçimlere uygun olarak, bu gerçek bağımsızlık ihtiyacı için şiddetle bastırma niyetindeydi". Stalin güven tazeliyordu ve Churchill'e şunları söyledi:

> Kızıl Ordu ve Rusya politikasının kurtardığı bütün ülkeler güçlü, bağımsız, egemen bir devlet görecektir. Bu ülkelerin herhangi birinin Sovyetleştirilmesine karşıyım. Serbest seçim yapacaklar ve Faşist partiler hariç hepsi seçime katılacaktır.

Batılı müttefiklerin bundan emin olmak için yapabilecekleri fazla şey yoktu. İngiliz dışişleri ele geçirilen Alman filosunun ellerindeki en iyi kart olduğunu düşündü: "Bazı benzer ayrıcalıklar karşılığında Ruslara sadece filonun bir kısmını vermeliyiz." Stalin Rusya'nın bir pay hakkı olduğunu iddia ederek bu görüşü önemsemedi. Konferansın kapanma aşamasında Ernest Bevin, İşçi Parti'sinden yeni dışişleri bakanı olarak daha iyisini yaptı. Müttefiklerine sormadan Almanya'nın eski Batı Polonya sınırıyla Oder ve Batı Neisse nehirleri arasındaki bölümünü fetheden Ruslar, bu toprakların hepsini orada kalan Almanları sürmeye ve Polonyalıları yerleştirmeye başlayan Polonyalılara devretti. Bevin İngiltere'nin onayını almadan önce Polonya hükümetine karşı çıktı ve 31 Temmuz 1945'te hükümetin Komünist başkanı Bierut'u '1946 başında ve belki daha erken tarihte' bir seçim sözü vermeye zorladı.

Aslında yeni bir savaş tehdidi olmadan bu vaatleri yerine getirmek zordu; ABD Dışişleri Bakanlığı ise Rusların savaş sonrası itibarına ilişkin arzusunun Birleşik Devletler'e Sovyet politikasını etkileme gücü vereceğini umut etti. Ancak 1945'te bu öneriden bir şey çıkmadı ve Sovyet hükümetinin onsuz idare etmeye beklenmedik bir biçimde hazır olduğu anlaşıldı. ABD dışişleri bakanı Byrnes'ın nükleer bombanın Sovyetler Birliği'ni bir biçimde yumuşatacağına ilişkin umudu da aynı şekilde boş çıktı; Ruslar kuşkusuz topyekün bir savaşın söz konusu olmadığını biliyordu. Sonunda, 19 Ocak 1947'de, Polonya 'seçimleri' yapıldı. Seçimlere hazırlık zaman aldı. Komünistler, ortak bir listede, Mikolajczyk'ye kendi Polonya Köylü Partisi'nin ikincil bir yer almasını kabul ettirmeye çalıştı.

Mikolajczyk'nin adil bir pay talebi görüşmelere set çekti ve ayrı bir parti olarak durma konusundaki ısrarı Komünistleri seçime hile karıştırmaya zorladı. Güvenebildikleri kadarıyla, Polonya ordusunu, kendi polis güçlerini ve gözdağı vermek ve sindirmek üzere yeni oluşturulan parti milisini kullandılar; direniş güçleri seçimden önceki yıl 2 binden fazla hükümet görevlisini öldürdüğünden, bu hepten tek taraflı bir süreç değildi. Seçim günü, oy verme işlemi pek de gizli değildi ve sayım genellikle Komünistler tarafından gerçekleştirildi, ve resmi 'sonuç' Parti tarafından sağlandı. Oyların % 80'i 'demokratik blok'a ve % 10 'Mikolajczyk'ye tahsis edildi. En iyi oy dağılım tahmininde bile, oylar gerçekte % 20 'demokratik blok'a ve % 70 Mikolajczyk'nin partisine gidiyordu. Mikolajczyk'nin Sovyetler Birliği'nin Batı'yla iyi ilişkiler ve istikrar sağlamak için Polonya'daki özgürlüğü hoş görmenin zahmete değer olduğunu düşüneceğine ilişkin umudu yok oldu ve Ekim 1947'de Polonya'dan kaçtı.

Stalin 1945 başında bir Yugoslav delegasyonuna şunları söyledi: "Bu savaş geçmişteki gibi değildir; toprak işgal eden orada kendi toplumsal sistemini de dayatıyor. Herkes kendi sistemini ordusunun bunu yapma gücüne göre dayatıyor." 1945'te Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Polonya, Arnavutluk ve Batlık devletleri Kızıl Ordu'nun nüfuzu altındaydı ve ardından Sovyet toplumsal sistemi geldi. Polonya en çarpıcı kurbandı: Savaşta ilk günden itibaren Nazilerin (ve Sovyetler Birliği'nin) en canice politikalarının acısını çekti. Polonya bu ülkelerin içinde Almanya ile en sert çarpışmaları yapan ancak Rusların en fazla hoşnutsuzluğuna neden olan ülkeydi. Stalin'in önerisi en dramatik uygulamasını orada buldu. Yugoslavya'da tersine, Komünist iktidar savaşın Mihver işgaline karşı en başarılı direnme hareketinden doğan gerçek yerel desteğe dayandı. Avrupa'daki Rus nüfuz alanında kalan Finlandiya devleti uluslararası itaat ve Rusların istediği her stratejik konumu terk etme karşılığında ucuz kurtuldu ve iç bağımsızlığını korudu. Çekoslovakya'nın sürgündeki savaş dönemi hükümeti benzer bir özgürlüğü muhafaza edebileceğine inandı: Sonunda, orada hesabı bozan yerli Komünistlerin gücüydü. İngiltere ve Birleşik Devletler, Stalin'in ilkesini kendilerine özgü uygulamada kendi adlarına sağlam durdular: Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İtalya, Norveç ve Danimarka (Danimarka'da İngiltere Kızıl Ordu'dan önce gelmek için özel çaba sarf etti) 1945'te liberal demokrasi güzergâhındaydı ve Yunanistan Komünizme karşı zorla savunuldu. Doğu ile Batı arasındaki ilişkiler kısmen, Batılı güçlerin, uygulamada kabul etseler de, kuramsal olarak

taksime karşı çıkmalarından kaynaklandı. Batılı müttefikler aslında Sovyetler Birliği'ne, "Fethettiğimiz yeri kontrol ederiz; fethettiğiniz yerde kontrolü paylaşın" dedi.

Stalin ve Molotov İtalya'yı ve Yunanistan'daki İngiliz faaliyetini işaret ederek tekrar sataştılar, ancak bunu sadece iyi bir müttefikin diğer müttefiklerin kendi alanlarındaki tutumu konusunda nasıl hoşgörülü olacağını sergilemek için yapmış göründüler. Roosevelt Üç Büyüklerin, halkın iradesine duyarlı yönetimlerin özgür seçimini ayarlamaya yönelik, 'nüfus içerisindeki demokratik unsurların geniş temsili' yetkilerini, çatısı altında oluşturmaya söz verdiği 'kurtarılmış Avrupa deklarasyonu'nun kabulünü garantiye aldığı zaman, Molotov deklarasyona "Alman istilacılara karşı mücadelede etkin rol alan ülkelerin siyasal liderlerine destek verilecektir" cümlesinin eklenmesini önerdi. Stalin, bu değişikliğin, İngiliz birliklerinin en etkin Yunan direniş hareketi Komünist liderlerini siyasal iktidardan uzaklaştırdığı Yunanistan'a uygulanmadığının altını çizerek ona takıldı ve Churchill'e kendi adına nüfuz alanlarına saygı duyduğu konusunda güvence verdi. "Mareşal Stalin Yunanistan'daki İngiliz politikasına tam güven duyduğunu söyledi." Bu, Polonya'nın kaderinin belirlendiği ve Molotov'un, Polonyalılara kesinlikle hakaret olacağını hissettiğinden, oradaki seçimleri üç büyükelçinin gözlemlemesi ve rapor etmesi gerektiği yönündeki öneriyi engellediği toplantıyla aynı toplantıydı.

Kinizm ve dolap çevirmenin altında ciddi bir konu vardı: Savaşzamanı müttefikleri iki ideolojinin etkisini sınırlıyordu. Sözlü belirsizlik Yalta ve Potsdam'da anlaşmayı kolaylaştırdı ve sonuçtaki hıyanet duygusunun açıklamasına katkı yaptı. Bir Marksist için 'halkın iradesini' belirlemek üzere 'demokratik unsurlarla' yürütülen 'özgür seçimler' kaçınılmaz olarak Komünist rejimler üretmelidir. 'Kitleler', belki öznel hataya sevk etse de, 'nesnel' olarak proletarya diktatörlüğünün sınıf mücadelesini öngörülen amacına taşıdığında kaçınılmaz olarak üreteceği insanlığın kardeşliğini istemelidir. Asıl özgürlük, tarihin kaçınılmaz gelgitleriyle ilerleyerek, insanlığın gerçek iradesinin ardından ve bu nedenle bu gelgitlerin hareketlerini tahmin edecek şekilde donatılmış olanların, yani sağlam kurulmuş Komünist partilerin liderliğinin ardından gelir. Ekonomi halkın iyiliği için devlet tarafından örgütlenecektir. Churchill, Roosevelt ve Truman bütün yetişkin erkekler (ve belki kadınlar) tarafından özgürce ve gizlice verilen oy için sınırlanmamış tartışma araçlarıyla yarışarak, bireyler ve partiler tarafından oluşturulan yönetime inandı. Piyasa noksanlıklarını

telafi etmeyi amaçlayan şu ya da bu derecede devlet müdahalesiyle, bireysel tercih temelinde piyasa güçleri tarafından harekete geçirilen ekonomiye inandılar. Savaş sırasında Batı düşüncesi, Sovyetler Birliği yöneticilerini devletin tartışılmaz itaat hakkına karşı demokrasi ve özgürlük savaşının katılımcıları olarak görmeye teşvik edildi. Sovyet insanı için özgürlüğün tam itaat anlamına gelmesi, Polonya ile ilgili olarak çok çarpıcı, rahatsız edici bir keşifti.

Ancak Batılı devlet adamları, Churchill'in Sovyet nüfuz alanı sınırı olarak tanımladığı 'demir perde'nin ötesinde liberal demokrasinin geleceğini sağlama almak için, Sovyetler Birliği ile iş görmeye yönelik her türlü girişimden vazgeçmek dışında, ellerinden geleni yaparak bu sınıra katlandılar, ötesindeki Sovyet egemenliğini kabul ettiler ve Stalin ve onun sadık destekçileriyle iğrenç bir çıkar alışverişine girdiler, kadeh tokuşturup görüşmeye devam ettiler. Stalin bazen nüfuz alanını daha da fazla genişletme arayışının belirtilerini gösterdi. Eski tarz Rus politikasını güçlü bir biçimde anımsatan iki olay, savaşın son aylarında İngiliz ve Amerikan liderlerinin neşesini kaçırdı. Rus birlikleri, Rusya'ya ödünç verme ve kiralama yardımının büyük bölümü için kullanılan ikmal hatlarını düzenlemek ve korumak için İngiliz ve Amerikalılarla anlaşmanın olduğu Kuzey İran'da yerleşme ve Şah yönetimini petrol imtiyazları için huzursuz etmeye yardımcı olmak üzere yerel muhalif Tudeh Partisi'ni cesaretlendirme işaretleri sergiledi. 1945 baharında Türkiye'den, Molotov'un Kafkaslar'da Kars ve Ardahan'ı, ve hepsinden beteri, Boğaz'da bir Rus üssü istediği yönünde haberler geldi. İkisinden de bir şey çıkmadı: İngilizler ve Amerikalıların istikrarlı tepkisi Rusların geri çekilmesine neden oldu. İngiliz ve Amerikalı siyaset belirleyicileri 1945'ten iki sonuç çıkardı: Sovyetler Birliği'nin Komünizmi yayacağı ve mümkün olan yerde toprak ele geçireceği, ve istikrarın buna en iyi karşılık olduğu. İngiliz ve Amerikan kamuoyunun bazı kesimleri de, bakanlardan ve resmi görevlilerden daha yavaş olarak, Rusların kusursuzluğuna ilişkin inançlarını kaybetmeye başladı.

Almanya sorunu savaşın sonunda Üç Büyükleri birada tuttu. Almanya'nın bütün olarak tutulması ve bir birlik olarak yönetilmesi gerektiğinde anlaştılar. Bu üç devletin her biri bunu, diğerlerinin arzu edilir hedefleri izlemesini garanti etmek için istedi: Bu, birleşmiş bir Almanya'yı yönetmekte üç gücün işbirliğini gerektiriyordu. Stalin Rusya için bütün Almanya'dan gelecek bazı tazminatlar isterken; İngilizler ve Amerikalılar bu tazminat ödemelerinin Almanya'nın batılı güçlere törel ve mali bir yük

haline gelmesine neden olmadan yapılabilmesi için, Almanya'nın ekonomik olarak bir nebze canlanmasını istiyordu. Her iki hedef de merkezi planlamayı gerektirdi. Üç büyük devletin her birinin dileği de, birleşik Almanya'da tek bir yönetiminin sürmesiydi; her biri kendi ayrı çıkarları doğrultusunda Almanya'nın farklı biçimlerde idaresini istedi. Savaştan üç yıl sonra, İngiliz ve Amerikalıların Alman ekonomik canlanmasına verdiği önceliği reddedebilmek için, Sovyetler Birliği'nin Batılı güçleri birleşik bir Almanya'nın müttefik yönetiminin devamı konusunda zorladığı zaman, Avrupa'da, Berlin ablukası yüzleşmesini de ortaya çıkaran, Soğuk Savaş başladı. Rusya'nın Almanya için birleşik, ancak felç olmuş bir merkezi idarenin sürdürülmesini zorlama girişimi, paradoksal olarak, Almanya'nın kalıcı taksimine neden oldu.

Üç gücün temsilcileri, Berlin'in ayrıca üç işgal bölgesine ayrılmasıyla, Almanya'nın (1937 sınırları içinde) üç ordunun her birine ayrılmış askeri işgal bölgelerine ayrılması işini kotarmıştı. Taslak 1944 başında gelişti ve Doğu-Batı ilişkilerinin şansına, Rus ve İngiliz-Amerikan ordularının Almanya teslim olduğunda görüştükleri hatta yakın oldukları ortaya çıktı. Üç Büyükler Yalta'da anlaşmayı onayladı. Roosevelt'in Yalta'da Amerika'nın işgal sınırını ilan etmesinden iki yıldan sonra, Almanya'da kendilerini Rusya ile tek başına bulma olasılığından korkuya kapılan İngilizler, Fransızlara Batı Almanya ve Berlin'de, her ikisi de İngiliz-Amerikan bölgelerinden alınan dördüncü bir bölge verilmesi konusunda başarıyla ısrar etti. Üç Büyükler dört bölgenin askeri komutanlarının başkanlığındaki bir komisyon aracılığıyla, Berlin'den yönetim konusunda anlaştı. Üç Büyükler sadece Fransızların dışarıda bırakıldığı Potsdam Konferansı'nda, Almanya'da dörtlü yönetimin hedefleri konusunda güçlükle anlaştı. Çok geçmeden dörtlü yönetimi parçalayan ve Almanya'nın bölünmesine yol açan konular konferansa hâkim oldu. İngilizler ve Amerikalılar Rusların Doğu Almanya'daki kendi bölgelerini Polonyalılara aktarmasının tarım ağırlıklı doğudan sanayileşmiş Batı'ya besin ikmalini tehlikeye atacağına ve Yukarı Silesia kömürünü kullanılamaz hale getireceğine işaret etti. Rusların tazminat talebinin (herkesin katıldığı gibi, tazminatları para olarak değil mal olarak ödenecekti) batı alanlarından, özellikle Ruhr'daki İngiliz bölgesinden, sanayi ihracatının besin ithalatını finanse etmeye yetecek ölçekte canlanmasını olanaksız hale getireceğinden de korktular. Üstelik, çoğu İngiliz ekonomisti, Alman ekonomik faaliyeti tazminatlarla boğulduğu taktirde, Avrupa ekonomisinin iyileşmesinin imkânsız olduğu-

nu düşündü. Amerika dışişleri bakanı Byrnes, Potsdam Konferansı'nın ana soncunu oluşturan bir uzlaşma planı hazırladı: Attlee ve Truman, Polonyalıların talep ettikleri Alman topraklarını işgal etmeleri gerektiği konusunda anlaştı ve karşılığında Stalin Rusların batı bölgelerinden tazminat taleplerini sınırlamayı ve Rusya ve Polonya bölgelerinden batıya kömür ve yiyecek sağlanmasını kabul etti.

İngilizler ve Amerikalılarla Ruslar arasında 1945'te güçlükle sağlanan anlaşmayı kısa sürede bozan meseleler bunlardı. Batılı güçler üç yıl içerisinde Almanya'daki iyileştirme politikaları konusundaki Rus vetosundan kurtulmuştu ve bu nedenle birleşik bir Almanya'nın dörtlü yönetimini reddettiler. Batılı güçler Sovyetler Birliği'nin izin verdiğinden daha yüksek düzeylerde Alman sanayi üretimiyle birlikte, azaltılmış tazminatlarda ısrar etti ve kendi bölgelerindeki ekonomik yaşamın canlanması için Rusya'nın rızası olmadan batı bölgelerine soktuğu yeni Alman parasını yarattı. Stalin dörtlü yönetimi ve Berlin ablukası konusundaki Rus vetosunu yeniden empoze etmeye çalıştı. Doğu ve Batı arasındaki gerilimler bu kez, Rusya'nın Sovyetler Birliği'nin Batı'nın nüfuz alanlarına müdahale hakkı iddiasında bulunma girişiminden geldi. Sonuç, ilk olarak savaşın görüş alanına girmesi ve sonra Avrupa'nın nüfuz alanlarına bölünmesinin tamamlanması ve sağlam ve kalıcı bir hale getirilmesiydi. Almanya'nın hiçbir tarafın istemediği ancak her iki tarafın da diğer tarafın birleşme koşullarına tercih ettiği bölünmesi, şimdiye kadar inşa edilen en ürkütücü sınırı doğurdu. Avrupa bölme hattının bu kısmı, ulusal bir toplumu ayırdı. Almanya'nın bir parçası ile diğeri arasındaki hareket, hatta diğer tarafla telefon görüşmesi yapmak ya da telgraf göndermek bile, zor ya da imkânsız hale geldi. Aileler bölündü, sevgililer ayrı düştü. Savaş zamanı müttefiklerinin hassas Potsdam Anlaşması'nı koruma konusundaki başarısızlığının etkileri ve Avrupa'nın ortak yönetimi, Almanları her şeyden daha fazla sarstı: Bu, Hitler'i ilk iktidara getiren ve barışçı Avrupa gelişimi olasılığını ortadan kaldıran Alman azınlığın eyleminin birçok dehşetli sonuçlarından biriydi.

Uzakdoğu'da Japonların Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği arasında rahatça düzenlenen bölünmesiyle sonuçlanan yenilgisi, muazzam Çin sorunuyla karmaşık hale geldi. Roosevelt ve Birleşik Devletler Dışişleri Bakanlığı, savaş sırasında Çin'in Dört Büyüklerden biri olan büyük bir güç olduğuna karar verdi. Aslında, Roosevelt de Truman da büyük bir

güç olarak Çin'in, Amerikan halkının tekrar izolasyona ve uluslararası sorumsuzluğa kaymasının önlenmesi için en etkili aygıt olduğuna inandıkları yeni dünya düzenlemesinde, 'Birleşmiş Milletler'de özel bir yeri olması gerektiği konusunda ısrar etti: İngiltere himayesindeki Fransa'nın da ilavesiyle, her birinin Birleşmiş Milletler barışı koruma komitesi Güvenlik Konseyi'nde veto hakkı bulunan 'Beş Büyükler'in ortaya çıkışı böyle oldu. Savaş, başkomutan Chiang Kai-shek yönetimindeki Kuomintang ya da 'Milliyetçi Çin'in büyük güç konumuna şüphe gölgesi düşürdü. KMT ordusu, Amerikalılar tarafından eğitilen ve donatılan birkaç birlik dışında, Japonlarla savaşamayacak durumda olduğunu gösterdi. Ne olursa olsun, KMT liderliği, ordusunu Komünistlerle bir savaş sonrası karşılaşması için tutmayı tercih etti. Mao Zedong'un taktik açıdan kurnaz liderliği yönetiminde daha etkili bir savaş gücü olarak, Komünistlerin itibarı giderek yükseldi. Japonlar tarafından deniz limanları trafiğinden gelen temel geleneksel gelir kaynaklarından mahrum edilen ve alternatif kaynaklar geliştirmek için idari açıdan çok yetersiz olan KMT, enflasyon doğuran finansmana güvendi. Sonuçta, fiyatların çarpıcı biçimde yükselmesi resmi görevliler ve subaylar arasında yolsuzluğu yaygınlaştırdı, bu arada onlar gerçek gelirlerini korudular. Üst yönetimde, Amerikan ekonomik yardımının büyük ölçekte yolsuzluğa ve haksız kullanıma konu olması olağandı. Yine de rejimin bu kadar çabuk parçalanacağını çok az gözlemci bekliyordu. Bu nedenle, savaş sonunda hem Birleşik Devletler hem de Sovyet yönetimleri Çin'in geleceği konusunda anlaşılır bir belirsizlik sergiledi. Amerikalılar yolsuzluktan uzak yönetimleri ve yoksul köylülere destek arayışındaki özenleriyle, güçlerini yavaş yavaş artan Komünistleri KMT ile bir tür koalisyon hükümetine girmeye ikna ederek Çin'de bir iç savaşı önlemeye çalıştı. Stalin, Moskova'ya itaati kesinlikle hesaba katılamayacak bağımsız, kendini taşıyan bir Çin Komünist Partisi'ne ilişkin açık huzursuzlukla ilgileniyordu. Mao Sovyetler Birliği'nden sınırlı bir yardım aldı ve KMT'yi destekleme girişimleri, savaş sonrası yıllarda, Sovyet müdahalesinin bir sonucu olmaktan çok, Milliyetçilerin güçsüzlüğü nedeniyle başarısızlığa uğradı.

Savaş sonrası bölüşüm başka yerlerde sorunsuz yürüdü. Yalta'da kabul edildiği gibi, Sovyetler Birliği 1905'te Japonlara kaptırdıklarını geri aldı: Güney Sakhalin, Porth Arthur'un kiralanması, Mançurya'daki demiryolunun işletilmesi ve Kurile Adaları. Birleşik Devletler askeri üs olarak Ryuku Adaları'nı aldı ve Deniz Bakanlığı bu adaların sadece Amerikan kontro-

lünde olması gerektiği konusunda ısrar etti. Ruslar, Japonya'nın bölünmemiş, Amerikan egemenliğindeki işgalini şaşırtıcı bir şekilde kabul etti. Hokkaido'nun işgaline ilişkin bir talep ve Amerikan denetim tekeline bazı itirazlar dışında, her iki nokta da, açıkça başka yerdeki pazarlık konumlarını güçlendirmek için Ruslar tarafından ileri sürülmüştü. Rusya 1945'in bu kapsamlı sonucuna giden yolda bir güçlük çıkarmadı. Amerika ve Rusya arasındaki bölüşümün bir bölümünün bir saatli bomba olduğu anlaşıldı. Son anda, Japonların teslim olmasından hemen önce, Amerikan silahlı kuvvetleri anlaşma dışında, Rus birlikleri ulaşmadan Kore'nin herhangi bir bölümünü kendine mal edemeyeceğini kabul etti. Bu nedenle Rusların 38 derece enleme kadar Kuzey Kore'yi işgal etmesini önerdiler. Rusya bunu kabul etti ve başlangıçta bütün Kore ilerlemesine açık olsa da, sözünü tuttu. İki Frankenstein kendi ayrı bölgelerinde kendi canavarlarını saptadı ve sonra onların kontrolü kaybedildi: Güney Kore'de Syngman Rhee (serbest girişim), ve kuzeyde Kim il Sung (sosyalizm). Her iki yeni devlet de birleşik bir Kore talebinde bulundu ve 1950'de Kim il Sung bunu gerçekleştirmeyi denemek için sonraki büyük savaşı başlattı. Batıda Stalin tarafından başlatıldığı düşünülen Kore Savaşı, dünyanın İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen taksiminin sadece silahlı güçle ve böylece uzun ve yoğun Soğuk Savaş'la sürdürülebileceğine ilişkin inancı doğruladı.

17
Savaşın Etkisi: Avrupalı Yahudilerin Katledilmesi

Savaş sırasında Alman hükümeti kontrol ettiği bölgelerde bir Yahudi katliamı düzenledi. İlerlemiş modern bir ulusun hiçbir yöneticisi bu denli kapsamlı kötülükteki bir şeyi asla yapmadı. Rasgele öldürme İkinci Dünya Savaşı'nda bildik bir durum haline geldi, ancak, örneğin savaşı kazanmak demek olan konvansiyonel ya da nükleer bombardıman, kendi içinde istenilen bir şey olarak gerçekleştirilmedi. Bazı tarihçiler Stalin zamanının Sovyet işçi kamplarıyla kıyasladı, ancak onları sürdürme niyeti ya da sonucuna ilişkin pek kanıtımız yok: Almanların doğudaki savaş esiri kamplarında olduğu gibi, Sovyetler Birliği işçi kamplarının acınacak yapısı, muhtemelen Almanların Yahudileri yok etmeye yönelik iyi düşünülmüş türde bir planlamadan çok, beceriksizlik ve özensizliğin bir sonucuydu. Bu, bir halkın toptan imhasında bir hükümetin yönettiği, bürokratik olarak örgütlediği yegâne girişimdi. Bir avuç Nazi'nin akıldışı kuramları kitle katliamına nasıl dönüştürdüğünü sormak, insanoğlunun 'uygar' toplumda davranabildiği biçime ilişkin eşsiz tarihsel soruyu ortaya koymaktır.

Hitler iktidara gelmeden uzun zaman önce fikirlerini duyurdu. *Kavgam* Yahudi tehlikeleriyle doludur: "İşlerin idaresine sahip güçler, şimdi şura-

daki, buradaki, her yerdeki Yahudilerin elindedir." Kapitalizm de sosyalizm de Yahudi gücünü besliyor: "Yahudiler menkul kıymetler borsasındaki üstünlükleri vasıtasıyla bütün ekonomik girişimlerde artan bir nüfuz kazandı," bu arada "kurnaz Yahudiler (...) yavaş yavaş işçi sendikası hareketinin liderleri haline geliyor" ve Marksizm "dünyayı sistematik olarak Yahudilerin ellerine veriyor". Öyle de olsa, bu 'asalak' bu 'öldürücü basili' yenme umudu var:

> Bir halk ırksal olarak saf kaldığı sürece Yahudiler tarafından asla yenilemez (...) bu nedenledir ki, Yahudiler bir halkı oluşturan bireylerin kanlarının saflığını bozarak, sistematik biçimde bu halkın ırksal niteliğini düşürmeye çabalar. [Ancak] Alman Reich'ı halkımızın en değerli kesimini gayretlendirecek [ve] onları yavaş ve emin bir şekilde dünyanın hâkim konumuna götürecek.

Dehşet verici sorumluluk 1932'de Nazilere oy vererek –seçmenlerin yaklaşık üçte biri– Hitler'i ölümcül kariyerine taşıyan Almanlara aittir. İki düşünce onların çoğunun suçunu hafifletti. Birincisi, Hitler'in Yahudi karşıtı coşkunluklarını ciddiye alınmaması gereken abartılar olarak gördüler. İkincisi, tüm bu korkutucu olayın nasıl ortaya çıkabildiğini anlamak için temel niteliktedir: Bir biçimde Yahudi kültürel özellikleriyle bağlantılı olan, sözde haksız Yahudi başarısına ve gönencine ilişkin içerleme, 20. yüzyıl başında Avrupa'da yaygındı. Sonuçta çoğu insan Hitler'in feveranlarını gerçek ve az çok nahoş fenomenin aşırı göze çarpan bir biçimde ortaya serilmesi olarak düşündü. Yahudilerin İsa'nın katilleri, ayin ekmeği kanı için Hıristiyan çocuklarının kasapları, ve Hıristiyanlara yasaklanan faizin uygulayıcıları olarak, ortaçağ korkuları, rasyonalist liberalizmin çoğu kez ortak bir düşmana karşı kiliseler tarafından desteklenen muhafazakâr ve milliyetçi düşmanları kanalıyla, 19. Yüzyıl Avrupa'sında yeniden canlandırıldı. 1882'de Rusya'da (polis tarafından teşvik edilen) şiddetli Yahudi karşıtı ayaklanmaların ardından, imparatorluğun Yahudilerin yaşamasına izin verilen batı bölümünde, Çar Yahudilerin kent gettolarıyla sınırlandırılmasını ve kırsal mülklerine el konulmasını emretti. Sonuç olarak, yoksullaştırılan Yahudiler aşırı kalabalık Batı Rus eyaletlerinden batıya, Çar imparatorluğu ve ötesinde yer alan ve aynı şekilde kalabalık Polonya eyaletlerine doğru kaçtı. Batı Avrupa'daki Yahudi karşıtları, zengin Yahudilerin meslek ve finansman başarılarından ve doğunun

yoksul Yahudilerinin istihdam ve küçük ticaret rekabetinden aynı anda yakındılar. Fransa'da Dreyfus meselesi Yahudi karşıtlığını siyasetin merkezine taşıdı. Almanya'da bir saray vaizi olan Stöcker, Alman çıkarlarına kozmopolit kayıtsızlıkla suçlanan liberalizm ve sosyal demokrasiye düşmanlığı birleştiren Yahudi karşıtı Hıristiyan Sosyalist Partisi'ni harekete geçirdi. Avusturya'da Schönerer ve Lueger, 19. yüzyılın son yıllarında Yahudi karşıtı grupların Viyana ve çevre illerde yerel yönetim kontrolünü ele geçirmelerini sağladı. İngiltere ve Birleşik Devletler'de kibarlık taslayan bir Yahudi aleyhtarlığı maliye, ticaret, tıp ve hukuktaki sözde Yahudi avantajına görgü kurallarına uygun bir ayrımcılıkla karşı koymaya çalıştı. Böylece, birkaç İngiliz Yahudi'si yargıç ya da elçi oldu; İngiltere'de ve Amerika'da Yahudi olmayan bankerler ve borsacılar, Yahudilere atfettiklerinden daha centilmen açgözlülük biçimleriyle kendilerini kutladılar.

Böylece, Hitler'in rejimi, çoğu insanın çözüm gerektiren bir 'Yahudi sorunu' olduğuna inandığı bir dünyaya geldi. Roosevelt bile, 1943'te Kazablanka'da, "Almanların Almanya'daki Yahudilere karşı anlaşılır şikâyetlerinden, yani Almanya'daki avukatların, doktorların, öğretmenlerin, profesörlerin vb. yarısından fazlasının Yahudi olduğundan" bahsetti. Savaştan önce, 1933 ve 1934, ve Kasım 1938'deki şiddet patlamalarından başka, Nazi yönetimi yasal emirle zulmetti. Yahudileri kamu hizmetinden, üniversite ve okullardaki görevlerden, hukuk ve tıp mesleklerinden dışladı, Alman vatandaşlığından mahrum etti ve 'ırk kirlenmesini' –Yahudilerin kendileri dışındakilerle cinsel ilişkiye girmelerini– yasakladı. Naziler Almanya'yı 'Yahudilerden temizlemek' için onları göçe zorlamak amacıyla giderek daha çarpıcı araçlar kullanırken, Hitler zaman zaman muğlak ancak uğursuz beyanlarda bulundu. Nisan 1937'de parti liderlerine, "Yahudi sorununun zamanı geldiğinde şu ya da bu şekilde halledileceğini" söyledi ve 1939'da açık bir 'kehanette' bulundu:

> Avrupa içindeki ve dışındaki Yahudi sermayedarlar ulusları bir başka savaşa bulaştırmayı başarırsa, sonuç dünya Bolşevikliği ve dolayısıyla Musevilik adına bir zafer olmayacaktır: Avrupa'daki Yahudilerin imhası olacaktır.

Almanların Avrupa Yahudilerini katletmeye ne zaman karar verdiğini de, kararın nasıl verildiğini ya da kimin verdiğini de bilmiyoruz. Hit-

ler'in 'nihai çözümün' kökenlerindeki rolüne ilişkin tartışma vardır. Bazı tarihçiler onun her zaman Yahudileri öldürme niyetinde olduğunu ve zamanlamasını sadece koşulların belirlediğini, diğerleri olayların gidişatının kararı davet ettiğini düşünür. Bazıları başlatanın Hitler olması gerektiğine; diğerleri inisiyatifin, Führer'in Alman Reich'ının Yahudilerden temizlenmesi gerektiğine ilişkin iyi bilinen isteğini coşkunlukla yorumlayan astlarından geldiğine inanır. Ancak, bütün ciddi tarihçiler Hitler'in bir aşamada onay verdiği konusunda hemfikirdir.

Rasgele insan katletmeyi Yahudilerle başlatan Almanlar, bunu 1941'de Sovyetler Birliği'nin fethedilen alanlarına yaydılar. İstila ordularının peşinden, Kızıl Ordu siyasal komiserlerini, sivil Komünist görevlilerini ve, güvenlik polisi (SD) şefi SS General Heydrich'in yazılı olarak emrettiği gibi, 'Parti ve Devlette çalışan Yahudileri ve diğer radikal unsurları (sabotajcılar, propagandacılar, pusu nişancıları, suikastçılar, kışkırtıcılar)' öldürmek için, on iki kişilik 'komando' timleri halinde faaliyet gösteren ve toplamda 3 bin kişiyi bulmayan dört SS Eylem Grubu (*Einsatzgruppen*) geldi. Hitler'in karargâhından Mareşal Keitel, bütün ordu birliklerine "Bolşevikliğe karşı mücadele, her şeyden önce Bolşevikliğin temel taşıyıcıları olarak Yahudilere karşı acımasızlığı ve enerjik eylemi gerektirir" cümlesinin söylenmesini emretti. Bu tür talimatlardan *Einsatzgruppen*'dan tam 'temizlik' istendiği anlaşılmaktadır. *Einsatzgruppen*, 1941 yılı sonunda SS savaş birliklerinin, Alman polis birimlerinin, bazen ordunun ve yerel yardımcıların yardımıyla, yaş ya da cinsiyet ayrımı gözetmeksizin 400-500 bin Yahudi'yi katletti.

Rus seferinden önce 'Yahudi sorunu' için yeğlenen çözüm zorunlu göçtü, ve 1939'dan 1941'e kadar 'uzmanlar' iki plan üzerinde kafa yordu. İlki, Yahudileri Polonya 'Genel Yönetimine', yani Almanya'ya tam eklenmemiş, Polonya'nın Alman işgalindeki bölümüne nakletmekti. Yüz binlerce Yahudi Almanya'ya yeni katılmış Polonya topraklarından nakledildi ve Polonya emek fazlasının Alman kalitesiz emek gereksinimine aktarılmasının yanı sıra, 'Genel Yönetime' girdiler. 1940 yazındaki yeni bir plan, Yahudilerin, Fransız yöneticilerinden alınacak ve SS idaresinde bir Yahudi ulusal yurdu yapılacak olan Madagaskar'a nakledilmesini öngördü. İngilizlerin barışı reddetmesi planı bozdu. Bu nedenle, 1941 başında Genel Yönetim Yahudilerle doldu. Alman genel valisi Frank daha fazlasına karşı çıktı, ancak Ekim 1941 ortalarında, Hitler'in bütün Yahudilerin sürülmesi için sabırsızlık gösterdiği Almanya'nın savaş öncesi sınır-

larının içlerinden Yahudilerin sınır dışı edilmesi başladı. İlk trenler, şimdi Almanya'ya eklenmiş olan Lodz'daki varoşlara gitti, ancak Kasım 1941-Ocak 1942 arasındaki sonraki Yahudi trenleri Genel Yönetimde bulunan Varşova'ya ve ölüm mangaları bölgesindeki Kaunas, Minsk ve Riga'ya gitti. Bu bölgelerdekilere alışılmış plan uygulandı ve gelen birçok insan öldürüldü: Bazıları kısa süre sonra katledildi. 'Nihai çözümün' ikinci aşaması başlamıştı; ilk katliamda mangalar Yahudileri Kızıl Ordu'dan alınan topraklarda toplayıp orada öldürmüştü; şimdi Avrupa'nın başka bölgelerindeki Yahudiler trenlere yüklendi ve katledilmek üzere sevk edildi.

Ocak 1942'de Berlin'deki Wannsee Konferansı kurbanların ele geçirilip nakledilmesinin etkili yöntemlerinin hazırlanması için kıdemli sivil görevlileri, askeri yetkilileri ve polis görevlilerini topladı. Himmler ve adamları çok geçmeden kendi cinayet yöntemlerini geliştirdi. Ateşli silahlarla öldürmek yavaştı ve gizlemesi zordu. Nazi yetkililer Polonyalıların ya da Rusların ne düşündüğüyle ilgilenmedi, ancak Alman askerleri farklı bir meseleydi. Aralık 1941'de Merkez Ordu Grubu'ndan bir subay, 'subay sınıfının neredeyse hepsinin' Alman ordusunun onuruna leke olarak düşündüğü 'Yahudilerin, esirlerin ve komiserlerin, vurulmasına, karşı olduğunu' iddia ederken bir piyade alayının komutanı, "insanların toplu olarak katledilmesinin alenen gerçekleştirilmesi bizim gelenek ve görgü kavramlarımıza' ters düştü diye yazdı. Katiller şimdi insan mezbahalarında inzivaya çekildi. Bazı komandolar vurarak öldürmek yerine, egzoz gazını doğrudan içeri verdikleri kamyonları kullandı. Bu araçlarla donatılmış ya da dizel motorlarından karbon monoksit gazı ya da silindirlere sıkıştırılmış gaz kullanan sabit tesisli öldürme merkezleri yayıldı. Ancak çok daha geliştirilmiş olanları, gaz odalarına bırakılan ve burada buharlaşarak ölümcül gazlara dönüşen katılaştırılmış prusik asit, hidrojen siyanür (ticari adı Zyklon) partikülleri kullandı. Bitişiklerindeki yakma odalarıyla gaz odaları hızlı olarak iş üretebildi. Arkadaki yakma odaları bazen yetişemese de, ayrı merkezler günde 10 bin kurbana kadar 'özel işlemler' yapabildi.

Sonra, yaklaşık 6 ay içerisinde, SS ve SD başlangıçtaki sadık Bolşevikleri öldürme misyonlarını, yakalayabildikleri bütün Yahudileri öldürme misyonuna çevirdiler. Yahudi sorununun 'nihai çözümü' başlamıştı. Dört yıldan az bir zamanda yaklaşık 5 milyon erkek, kadın ve çocuk öldürdüler. Tablo çeşitli ülkelerde öldürülen Yahudilerin muhtemel sayı-

sını ve bu sayının bu ülkelerdeki 'nihai çözüm' öncesi Yahudi nüfusuna yaklaşık oranını gösteriyor:

Polonya (1939 sınırları)	2.500.000	% 90
Çek 'Protektora'	75.000	% 90
Avusturya	50.000	% 90
Sırbistan	20.000	% 90
Almanya (1937 sınırları)	125.000	% 85
Yunanistan	60.000	% 80
Hırvatistan	28.000	% 80
Lüksemburg	800	% 80
Baltık devletleri	200.000	% 75
Slovakya	65.000	% 75
Batı SSCB (1939 sınırları)	1.000.000	% 70
Macaristan (1942 sınırları)	550.000	% 70
Hollanda	100.000	% 70
Belçika	25.000	% 45
Norveç	750	% 40
Fransa	75.000	% 25
Romanya (1942 sınırları)	120.000	% 20
Bulgaristan (1942 sınırları)	11.000	% 15
İtalya	6.800	% 15
Danimarka	50	% 1

Almanların kontrolünün güçlü olduğu, yerel yasalarla en az engellendiği ve yerel yönetim ve yöneticilere en az bel bağladığı yerlerde 'nihai çözüm' en iyi şekilde başarıldı. Almanların yönetimindeki alanlarda bile, suçu işleyenler ikna ile ya da zorla sağlanan yerel yardımcıları kullanıp, bazı kurbanların işbirliğine güvenirken, başka yerlerde Yahudilerin tespiti ve sınır dışı edilmeleri için toplanmasında Alman olmayan polis ve bürokratlar büyük önem taşıdı. Toplu katliamlardan birçok insan sorumluydu: Az sayıdaki Nazi kışkırtıcı, Alman ve Doğu Avrupalı katiller, bazı Alman askeri yetkilileri, ordunun bir kısmı, Alman polisi ve özellikle İçişleri, Dışişleri, Adalet ve Maliye bakanlıklarındaki görevlilerle, Alman olmayan polis güçleri, bürokratlar, politikacılar; ve her şeye rağmen daha vahşice olanı, katilleri önleme ya da kurbanlara yardım etme fırsatlarını görmezden gelenlerin hepsi. Tarihçiler önceleri soykırım suçunu Nazilere ve bir avuç 'SS sadisti ve psikopatına' yükledi. Bugün bu tarihçilerden bazıları hem Avrupa'yı hem dış dünyayı suçluyor: "Bunun tek nedeni, Nazilerin planlarını bu kadar büyük ölçekte uygulayabildikleri yerlerde sadece bu kadar az sayıdaki insanın zulme karşı çıkmaya ve onlara yardım ve sığınak

sağlamaya hazır olmasıydı;" kurbanların sayısı "sadece Nazilerin soykırıma dayalı saplantısını ve onların işbirlikçilerini değil, belki hepsinden öte, dünyanın geri kalan bölümünün kayıtsızlığını da yansıtır."

Kimler katıldı? Niçin katıldı? Ne yaptıklarının ne kadar bilincindeydiler? Sadece Üçüncü Reich'ın merkezindekiler her şeyi biliyordu: Hitler, Himmler, Goering, Goebbels, Heydrich, Kaltenbrunner, ve RSHA'daki (Reich Güvenlik İdare Merkezi) birkaç kişi, sınır dışı işini düzenleyen Müller ve Eichmann gibi uygulamacılar dahil örgütleme merkezi, ve işgal edilmiş Avrupa'daki şube görevlileri. Zihinlerini çılgınca kuramlarla zehirleyenler Yahudi 'basilini' ortadan kaldırarak Alman halkına ve insanlığa bir hizmet sağlamak için kendilerini fedakârca katılaştırdıklarını ve dünyaya hâkim olmaya çabalayan bir ırkın kötü niyetli planlarına karşı koyduklarını düşündü. Herkesten daha fazla bilgiye sahip olan Himmler, 1943'te Poznań'da kıdemli katil izleyicilere "tarihimizin şeref sayfalarına yazılmayan ve asla yazılmayacak bir sayfası (...) Yahudi halkının imhası"ndan bahsetti. İzleyenlerin çoğu 'yan yana 100, ya da 500 veya 1.000 cesedin neye benzediğini biliyordu', ancak, 'kibarlıklarını korudular' ve 'biz kendi halkımız için görevlerin en zorunu aşkla gerçekleştirdik ve iç varlığımıza bir zarar vermedik'. Himmler 1944'te, SS sadece 'fanatik, derinden bağlı Nasyonal Sosyalistler' tarafından yerine getirilebilecek bir görevi üstlendi, 'halkımızın yükünü' taşıdı iddiasında bulundu.

Nazizm, katillerin Yahudilerin tehlikeli haşereler olduklarını düşünmelerini sağladı. Bunun en büyük zorluğu, kurbanlarla doğrudan temas kuranlar içindi: anneleri ve çocukları vuran ve onların sıcak, bazen yarı canlı bedenlerini yeni kazılmış çukurlara yuvarlayanlar için. Sık sık sarhoş olan bu insanlar, bireysel ahlaki engelleri azaltmaya yardımcı olan, küçük ve seçkin bir gruba üyelik duygusunu sağlayan çoktan katılaşmış arkadaşları tarafından yönlendirildiler. Kendilerini, birinin üstlenmesi gereken meşakkatli bir işi yapan profesyoneller olarak katılaştırdılar ve bu işi kendi özel hayat ve tutumlarından ayırdılar. En yüce törel göreve ait emirlere koşulsuz itaat etmeleri için özendirildiler. Yine de SS liderleri, kişisel olmayan ve gelişmiş öldürme yöntemleriyle ve Yahudi kurbanları ya da Litvanyalı, Letonyalı, Estonyalı, Ukraynalı gönüllü mangaları ya da etnik Almanları (*Volksdeutschen*) kullanarak, duygusal gerginliği azaltmaya çalıştılar. Doğu Polonya ve Batlık devletlerindeki Yahudiler gibi, özellikle kültür ve dil olarak yabancı ve genellikle umutsuz bir fakirlik yaşayan bölgelerdeki kıskanç orta sınıfın alt kesiminden olduklarında, Avrupa'nın

her tarafındaki milliyetçiler gibi, Yahudilerin özel düşmanlarıyla aynı tarafta olduklarına hemen inanan Sovyet karşıtı direnişçilerden, kolaylıkla gönüllü sağlandı. SS en nahoş görevlerini bu yardımcılara bırakmaya çalıştı: Alman ölüm mangaları Ukrayna'da kadınların ve çocukların vurulmasını onlara bıraktı ve onlar genellikle, sadece yakalayıp vurma işlerinden fazlasını yaptılar.

Öldürme merkezlerinde en önemli görevler Almanlara aitti: Tıp açısından nitelikli SS doktorlar, çalıştırmak için ceza ertelemeye karşı, hemen öldürülecek mahkûmları seçti; SS muhafızlar onları sürü halinde ayrı kaderlerine götürdü; SS mensupları duş odalarının çatısından Zyklon partikülleri bıraktı, ya da çıkardıkları egzoz gazı kurbanları boğarak öldüren motorları çalıştırdı; ancak cesetler yakma odalarında yakıldı ve kürekle küründü, ya da, o zaman insanlık 'parçalarının' gelecek sevkıyatı için her şeyi düzenli yapan Yahudi mangalar tarafından toplu mezarlara atıldı. Altı ölüm kampında –Auschwitz, Treblinka, Belzec, Kulmhof (Chelmno), Lublin (Majdanek) ve Sobibor'da– çok az Alman personele gereksinim vardı. Auschwitz büyütüldü, çünkü SS orada, kelepir işgücü ve bazen nitelikli işçi (bunlar hayatta kalma şansı en fazla olanlardı) olarak giderek daha fazla Yahudi'yi ve diğer mahkûmları kullanmaya başlamıştı. Uygun ve talihli mahkûmların bir yaşam şansı vardı: Emekleri SS tarafından I. G. Farben'e kiralanan 35 bin Auschwitz mahkûmundan yaklaşık 10 bini kurtuldu. SS, işçileri denetlemek amacıyla, ayrıcalıklarla, küçük ödemelerle ve kurtuluş umuduyla ödüllendirilen diğer mahkûmları kullandı. En ayrıcalıklı mahkûmlar, Yahudi olmayan Almanlar, çoğunlukla Komünist olan siyasi mahkûmlar ve adi suçlulardı. En büyük ve karmaşık merkez olan Auschwitz'de bile, sadece 3.500 SS muhafızına gereksinim duyuldu. Ateşli silahlarla toplu öldürmelerde, ya da öldürme merkezlerinin korunmasında ve faaliyetlerinin sürdürülmesinde, toplam olarak muhtemelen 10 binden az Alman kullanıldı. Bunların bazıları ırkçı fanatikler ve birkaç psikopattı, ancak çoğu emirlere uydu ve bu nahoş görev konusunda, kendilerini, ön cephe savaşı alternatifine nazaran bu işin rahatlığı ve güvenliğiyle teselli ettiler. Büyük bir devletin yönetimi, eğer çok hevesliyse, bu tür hizmeti üstlenmeye hazır sayıda insan bulabilir; Üçüncü Reich'ın ayırıcı özelliği, Almanların özellikle cani olmaları değil fakat mevcut yönetimin emirlerine itaat etmeleriydi.

Daha şaşırtıcı olanı, Almanya içinde ve dışında Yahudilerin yakalanıp katledilmeye gönderilmelerine katkıda bulunan insanların çokluğu

ve çeşitliliği, buna karşın bu sürece karşı çıkan ya da engellemeye çalışan insanların az sayıda olmasıydı. Yahudilerin katledilmesinde ne kadar insan bilinçli olarak suç ortağıydı? Kışkırtıcılar ketum gizliliği emrettiler, ancak bunu tam olarak sürdüremediler. Kitlelerin vurularak toplu infazının tanıkları vardı ve Polonya ve Rusya'daki sıradan askerler bundan bahsetti. Ölüm fabrikaları daha iyi saklandı, ancak kurtulan birkaç kişiden ve Polonyalı gözlemcilerden haberler geldi. Londra'daki Polonya hükümeti güvenilir bilgiler aldı ve bunu kamuya açıkladı. Haziran 1942'den itibaren BBC ve müttefik radyo istasyonları bu konuda Avrupa'ya yayın yaptı ve RAF havadan broşürler bıraktı. Aralık 1942'de İngiltere, Amerika ve Sovyet yönetimleri, Londra'da sürgündeki Müttefik Avrupa hükümetleriyle birlikte, suçluları yakalayıp cezalandırma sözü veren, resmi ve doğru bir cinayet mekanizması ifşaatı yayınladı, ve bu beyanatın yayılması için bütün araçları kullandı. Naziler Müttefik propagandasının yalana dayalı olduğunu, aslında Yahudilerin 'doğuda' sürekli yerleşimden önce işe konulduklarında ısrar etse de, Avrupalılar gerçeği bilebilirdi.

Kanıtlar öyle olmadığını gösterdi. Önce, bu kadar barbarca ve amaçsızca bir olayın gerçek olabileceğine inanmak zordu ve zordur. Söylentiler saçma ve abartılı göründü, ayrı aşırılıkların görgü tanıkları muhtemelen partizanlar tarafından kışkırtılmıştı. Daha önemlisi, kendilerini imha makinelerinin çarklarında bulanlar için gerçeğin uygunsuz ve kabul edilemez olmasıydı. Gerçek, bütün ailelere yönelik acımasız Alman intikamı riskine rağmen, protestoya ve direnişe mecbur edebilirdi, yada, en azından, iş kaybına ya da iç açıcı olmayan bir geleceğe: Daha iyisi düşünülemez olanı düşünmeyi reddetmek ve imkânsız olarak gerçeği kabul etmemek, çok bilmemek ya da derinden araştırmamak. Eden Müttefiklerin beyanatını Avam Kamarası'nda okudu ve ortaya kimin sorumlu olduğu sorusu çıktı, bir üye araya girdi: "Bütün Alman ulusu." Kuşkusuz bazı önemli konumlarda Nazileri gizlice küçümseyen, sürecin büyük bölümüne ilişkin bilgiden kaçınamayan ancak hiçbir harekette bulunmayan 'saygın' Almanlar vardı: Örneğin, Alman Dışişleri Bürosu resmi sorumlusu Weiszäcker, ya da Krupp, Siemens ve I. G. Farben gibi Yahudi köle çalıştıran bazı firma yöneticileri. Bildiklerini onaylayan keskin Yahudi aleyhtarı olmadıkları zaman, kendilerini bireysel direniş ya da protestonun beyhude olduğuna ikna ettiler. Ordudaki unsurlar, özellikle arka kademedeki kurmay subaylar ve partizanlara karşı mücadele veren birlikler, Doğu ve Güneydoğu Avrupa'daki toplu kurşuna dizmelerde işbirliği yaptılar ve kendilerini

Yahudileri öldürmenin Alman karşıtı direnişin bastırılmasına yardımcı olacağına ikna ettiler. Öyle de olsa, Almanlar, ortalama olarak, yönetimlerinin kötü işleri konusunda zulmettikleri ülkelere göre daha bilgisizdiler. Londra'dan radyo yayınlarını dinlemek, örneğin Hollanda, Belçika ve Fransa'da olduğu kadar işe yaramadı. Müttefiklere yönelik kuşkuculuk ve Alman yetkililerin dürüstlüğüne inanç Almanya'da başka yerlerdekinden daha yoğun yaşandı.

Müttefikler ya da işgalciler olarak (ki bunlar giderek aynı şey oldu) Almanlardan nefret edilen ülkelerde bile, çoğu insan Avrupa Yahudilerine ne olduğunu anlamadı. Kurbanlar arasında bile, pek çok insan bilmiyordu, ya da bilmelerine izin verilmesini reddettiler. Ağustos 1942'de Varşova gettosunda, Treblinka'daki imha işleminin ayrıntılarıyla karşılaşan bir tarihçi, geçmişteki gerilim dönemlerinde, ortak korkuların aslında bütün toplulukları hiçbir temel bırakmadan nasıl istila ettiğini açıkladı. Eylül 1943'te Lodz gettosunda, Jakup Poznański günlüğüne "Halk her zamanki gibi abartıyor," diye yazdı. "Bazı kentlerde belli abartmalar olsa bile, bu yine de insanı Yahudilerin kitle katliamına maruz kaldığına inanmaya sevk etmez. En azından ben bunu söz konusu olarak görmüyorum." Mart 1944 gibi geç bir tarihte Lyons'tan Auschwitz'e sürülen Edith Klebinder, 'bu sadece, bir Almanya'ya çalışmaya gitme sorunudur' diye düşünüyordu: Çalışma kampına seçildi ve kurtuldu. Bu kadınla beraber seyahat eden yaşlılar ve çocuklar gittikleri yerde gazla zehirlendiler ve yakıldılar.

Bir dereceye kadar bağımsızlığını koruyan devletlerde, RSHA yerel polisle ve yöneticilerle işbirliği yapma gereksinimi duydu: Yerel yöneticiler yardım etmediğinden, Almanlar Bulgaristan, Romanya ve Fransa'da uzun süredir yerleşmiş ya da asimile olmuş Yahudileri ele geçirmekte zorlandı. Son büyük yakalamaların gerçekleştiği Macaristan'da imha süreci Kızıl Ordu'nun yaklaşmasıyla, Almanların kontrolü ele geçirdiği ve Macarları boyun eğmeye zorladığı 1944'e kadar ertelendi. Hollanda'da, Hollandalı yöneticiler ve polis genel olarak kendilerine söylenilenleri yaptı; Belçika'da inatçı görevliler, çoğu yabancı ve korunaksız olsa da, birçok Yahudi'yi kurtardı. Almanların kendi vahşet mangalarıyla kukla Mussolini idaresinde neo-Faşist bir yönetimi üstlendikleri ya da dayattıkları zamana kadar, İtalya'da ve İtalyanların işgal ettiği alanlardaki Yahudiler güvendeydi. Bu Alman olmayan icracılar cinayetin bilinçli suç ortakları mıydılar? Fransız polisi yardım etmediği zaman Almanlara yardım eden Vichy milislerinin başı Darnard gibi birkaç yüksek rütbeli, fanatik Nazi yanlısı işbirlikçi

Alman dostlarından muhtemelen haberler aldı; Alman olmayan diğerleri, özellikle yüksek yetkiler arasındakiler öğrenmeye çalışmadı, ve sınır dışı etme faaliyetlerini gerçekleştiren astları arasında Yahudileri ölüme gönderdiğine inanan çok azdı. Yerel polisin çoğunlukla merhametsiz olduğu ortaya çıktı; örneğin Fransızların bazıları, Macarların birçoğu öyleydi. Bazıları doğal kabadayıydı; diğerleriyse, evlerinden atılıp vagonlara yüklenen insanlara kimsenin ciddi olarak zarar verme niyetinde olmadığına ilişkin kendinden menkul inanışlarına şüphe düşürdüğünden, Yahudi direncine şiddetle tepki verdiler ya da protesto ettiler.

Çok az insan 'nihai çözümün' tam dehşetini kavradı, ancak görünen korkunçtu: süratli ve merhametsiz eylemler, histerik zalimlerin insafına kalmış bilinmeyen bir geleceğe ıstırap içinde hareket eden kurbanlarla dolu yük trenleri. Bu kötülüğe tam bilinçle ortak olan birçok insan vardı, ancak Almanlar o zamana kadar Almanya'ya işçi göndermek için Avrupa'yı taradıklarından, 1943 ve 1944 gibi ileri bir zamanda bile onların samimi olarak Yahudileri öldürmeyi değil çalıştırmayı istediklerine kendilerini ikna edebildiler. Macar naip Amiral Horthy bir Macar piskoposuna şöyle güven verdi:

> Macaristan'dan çok sayıda zorunlu işçi istendi... Birkaç yüz bin Yahudi bu şekilde ayrılacak, ancak saçlarının tek teline bile dokunulmayacak, tıpkı Almanya'da çalışmakta olan yüz binlerce Macar işçinin durumu gibi olacak.

Sonraki üç ay içerisinde Almanlar 400 bin Macar Yahudi'sini gazla öldürdü. Polisler yaşlı kadınların ve bebeklerin niçin 'çalışmak için' sınır dışı edildiğini merak ettilerse de, 'deneyimin' ailelerinden koparılan 'Yahudilerin' çalışma isteğini azalttığı kanıtlandığı için, kuşkuları giderildi.

Hepsinden tartışmalısı, nihai çözümdeki Yahudi suç ortaklarıydı. Nazilerin rüşvet yeteneği, sınır dışı edilmekten muaf tutulmaya ilişkin asla güvenilmez ayrıcalık teklifleriyle, saklanmış Yahudileri ihbar etmeleri ya da yakalamaları için Yahudilerin Yahudiler aleyhine casusluk yapmasını sağladı. Nihai çözümün sorunsuz yürümesi için Naziler kritik bir biçimde Yahudileri lider olarak kullandı ve gittikleri yerlerde Yahudileri listeye geçirmek, toplamak, organize etmek ve sakinleştirmek için Yahudi 'konseyleri' oluşturdular. Almanlar bu Yahudi görevlilerin sınır dışı edilmelerini erteledi, sınır dışı edilmeleri ertelenecek diğerlerini seçmelerine izin

verildi, onları sürekli muafiyet umuduyla teşvik etti. Yahudi 'konsey üyeleri' ya da 'yaşlılar' bencilce olmayan nedenlerden dolayı da işbirliği yaptılar. Almanların isteklerine disiplinli bir şekilde uymanın toplumlarına yegâne kurtuluş umudunu sunduğuna inandılar. Bu önemli Yahudiler çoğu kez 'nihai çözüm' gerçeklerine ilişkin en iyi bilgiye sahip olsa da, direniş ya da yükümlülükten kurtulma umudu görmediler, asla gerçekleşmeyebilecek bir akıbetin ertelenmesi yerine, sadece belli ve şimdiki eziyet vardı. Almanlar bazen aldatıcı ve yumuşak kelimeler kullanarak planlarına çok uygun olan bu görüşleri teşvik etti. 31 Mart 1944'te Eichmann, Almanların Macaristan'ı işgal etmelerinin yan ürünü olarak, birkaç gün önce kendisinin oluşturduğu Macar Yahudi Konseyi merkezine, "Yahudiler uygun bir davranış sergiledikleri takdirde onlara zarar gelmeyecek... Savaştan sonra Yahudiler istediklerini yapmakta serbest olacaklar" dedi. Bu nedenle, Yahudi konsey üyeleri bu mesajı, başka yerlerdeki az sayıda Yahudi direnişçisinin uyarılarına inanmayan yerel topluluklara iletti. Yahudi konseyi üyeleri en iyisini yaptıklarını düşünüyordu; pratikte Almanlara yardım ettiler. Varşova gettosundaki Yahudi Konseyi başkanı Adam Czerniaków gerçeği anladığında kendisini öldürdü. Belçika'da Alman karşıtı direniş Yahudi kayıtlarını ateşe vererek ve 'çalışacak' Yahudileri seçmekle görevli Yahudi'yi öldürerek Yahudi Konseyi'ne saldırdı. Her ikisi de Nazi rüşvet ve hilekârlık tekniklerinin kurbanıydı.

Yahudi katliamına katılanların çoğu bilinçli suç ortakları değildiler, ancak Yahudi ailelerinin ve toplumlarının bütün Avrupa'dan, genellikle vahşi ve her zaman acımasızca kökünün kazınmasında, bilerek yer aldılar ya da bunu kabul ettiler. Katılmayanların ne kadarı kurbanlara yardım etmeyi denedi? Bu soru en büyük Yahudi toplumunun, savaş öncesi Polonya Yahudilerinin kaderi üzerinde sert tartışmalar doğurur. Bazı yazarlar Yahudi olmayan Polonyalıların genel olarak Yahudi aleyhtarı olduğu ve Yahudilere yardım etmek istemedikleri konusunda ısrar eder, aslında bu Polonyalılar kaçan ve saklanan Yahudilerin ele geçirilmesinde Almanlara yardımcı olmuştur. Diğerleri, Almanlar Yahudilere sığınak sağladığı anlaşılan aileleri tümüyle yok etmekte ya da köyleri tamamen imha etmekte tereddüt etmediğinden, yardım ettikleri takdirde Polonyalıların karşılaştığı olağanüstü tehlikelere işaret etti, ve Anavatan Ordusu ile (Londra Polonya hükümetinin Polonya'daki temsilcisi Delegatura tarafından finanse ve himaye edilen Yahudilere yardım örgütü) Zegota'nın sağladığı yardıma, ve Delegatura'nın yurtdışındaki Yahudi paralarından yardım dağıtma işine

vurgu yaptılar. Muhtemelen 12 bin Yahudi yardım aldı. Çoğu Polonya Yahudi'si ilk dilleri olarak Yahudi Almanca'sı konuştu, bu nedenle zulümcüleri onları kolaylıkla Yahudi olmayanlardan ayırabildi; kaçmak Polonyalılaşmış orta sınıf Yahudiler için büyük umut oldu. Kırsal kesimde çoğu köylü, küçük Yahudi tüccarlara ve (muhtemelen yoksul olmalarına rağmen) zanaatkârlara kıskançça bir kin besledi. Polonya sağcı milliyetçileri arasındaki Yahudi aleyhtarlığı, Yahudilerin Komünist Rusya'yı desteklediklerine ilişkin inançla güçlendi ve aşırı boyutlara ulaştı. Polonya Anavatan Ordusu, Alman çekilmesinin politik açıdan sonucu belirleyici ânı için askeri potansiyelini korumaya çalıştı bu yüzden Sırbistan'da, Hırvatistan'da ve Sovyetler Birliği'nin batısında Yahudilerin kurtulmasına yarayacak türde silahlı bir direnişi vaktinden önce başlatmakta gönülsüz bir tavır sergiledi.

Başka yerlerde gerçekler konusunda daha az tartışma vardı. Bazı ülkelerde yönetimler ve halklar uzun süredir yerleşik olan ve ana dili ve kültürü paylaşan Yahudileri koruma kaygısı taşıdı, ancak yeni gelen ya da yeni işgal edilen veya sınır bölgelerindeki Yahudilere yönelik Alman isteklerini engellemekte daha az hevesli oldular. Bu nedenle Romanya ve Bulgaristan hükümetleri yeni, ya da yeniden işgal edilen bölgelerdeki Yahudileri sınır dışı etti, ancak eski krallıklarının Yahudilerini teslim etmeyi reddetti, buna karşın Vichy Fransız hükümeti uyruksuz, ya da Fransız olmayan Yahudileri sınır dışı etme konusunda Almanlara yardımcı olurken, Fransız Yahudilerinin sınır dışı olmasını engelledi. Almanya'da 'ayrıcalıklı Yahudiler' (Yahudi olmayan Almanlarla evli olanlar) SS'lerin daha az sorun yaşadığı yerlere göre kötülükten uzaktılar, ve bağlantıları çoğu kez diğer Almanlardan ayırt edilemeyen Yahudilerin yakalanmasına yardımcı oldu. Aktif direniş hareketi Yahudilerin kurtulmasına yardım etti. Belçika direnişi sonucu belirleyen yıllarda Hollanda'ya göre daha etkiliydi (Hollanda'da Almanların başarılı karşı-istihbaratı direnişi zayıf düşürdü) ve Yahudileri barındırmak üzere örgütlendi. Bu nedenle, Hollanda'da genel olarak anlayışlı halk 40 binden fazla Yahudi'ye saklanacak yer bulsa da, kurtuluşa kadar bunların ancak yarısı hayatta kaldı. Orada da yerel yönetim Alman ordusunun yönettiği Belçika'ya nazaran Nazi yöneticilerin daha etkili tahakkümü altındaydı. Belçika direniş örgütü Alman himayesindeki Yahudi konseyi ile ortak politikalar için kendi direnişlerini oluşturmaları konusunda Yahudilere yardımcı oldu. Fransa'da da 1943-1944'teki aktif direniş hareketleri Yahudilerin SS ya da Vichy

milisleri tarafından ele geçirilmekten kurtulmalarına yardımcı oldu. Hollanda, Belçika, Fransa ve İtalya'da, Katolik ya da Protestan bölge papazları, Yahudileri saklayarak ve hükümetler üzerindeki nüfuzlarını kullanarak kurtuluşa katkıda bulundular. Yahudi aleyhtarlığının dini kürsüden ifşası, Vichy hükümetinin Eylül 1942'de Almanlarla tam işbirliğinden çekilmesini açıklamasına yardımcı olur. Slovakya ve Macaristan'da Vatikan temsilcilerinin müdahalesi, her iki olayda da çok gecikmiş olarak, hükümet başkanlarının sınır dışı etmeyi durdurmalarına neden oldu. Genel olarak, İtalyanlar ve Danimarkalılar en iyileriydi. Danimarka direniş örgütü, Danimarka polisinin göz yumması sonucu, gemiyle İsveç'e göndererek Danimarka'daki neredeyse bütün Yahudileri kurtardı. Almanya'nın Avrupalı baş müttefiki olarak İtalyan hükümeti, idari ve benzeri konumda olanların kovulması eziyetini sınırlamakta ayrıcalıklarını kullandı ve İtalya ve işgal ettiği alanlardaki Yahudileri Almanlara teslim etmeyi reddetti; bu arada İtalyan ordusu kimi zaman SS güçlerinin kendi avına uzanmasını engellemek için güç kullandı. İtalyanlar savaşı bıraktıktan ve Almanların merhametsiz askeri işgali gerçekleştikten sonra, SS'ler ve onların Mussolini'nin Alman himayesindeki yeni kukla hükümetini destekleyen İtalyan faşistlerinden işbirlikçileri, kendi Yahudi karşıtı talimatlarına uymak konusunda İtalyan polisini toptan güvenilmez olarak gördü. Çoğu İtalyan, seçme şansı olabildiğinde, avcılarına değil Yahudilere yardım etti.

Bir bütün olarak Avrupa'da, kimi zaman sadece bir azınlık Yahudilere yardım etti, ancak Almanya ve Avusturya'da bile onların kaderlerine tam bir kayıtsızlık yoktu. Bu felakette bazısı kahraman, bazısı tamamen alçaktı: Savaşın sarsıntıları ortasında çoğu kadın ve erkek, kendilerini ve yakınlarını gözetti. Almanlar, ne yazık ki kötü ruhlu adamlara yetki ve şimdiye kadar bilinen en güçlü silahlı kuvvetlerin kontrolünü vermişti. Sözde aydın toplumlarda bile, yolunu bulabilecek kötü ve ahlaksız bir yönetimi sergileyebilecek güçteydiler.

Tarihçiler daha fazla sorumluluğa ilişkin tartışmayı genişletti. İki bilim adamı (B. Wasserstein ve D. S. Wyman), İngiliz hükümetinin ve halkının 'öbür tarafa geçen' Yahudilerin imhasına ve Birleşik Devletler'in 'Yahudileri terk etmesi'ne yönelik tutumlarını sergileyen, iyi belgelenmiş ve iyi tartışılmış olumsuz eleştiriler yayımladı. İngilizler ve Amerikalılar ne kadarını biliyordu? Suçlu sorumluluğunu nereye kadar paylaştılar? 1942 yazından sonra bilgi oradaydı ve Aralık 1942'de resmen ilan edildi. 1944 yazından

itibaren herkes Auschwitz imha merkeziyle ilgili tüm ayrıntıları öğrenebildi. Yine de, işgal edilmiş Avrupa'daki gibi, 'bilmek' tarifi zor bir fikirdir. Birçok insan bu ilave Alman zalimliklerinin farkına vardı, ancak bu zalimliklerin olanaksızlığı kuşkuların yenilenmesine neden olurken ve akıl sağlığının korunması için vahşileşmeyi gerektiren savaş ardı arkası kesilmeyen ölüm ve ıstırap haberleriyle ortalığı kasıp kavururken, çok geçmeden bunları unuttu. Duygular eş dost üstüne yoğunlaştı, ve İngilizler ve Amerikalılar için Doğu Avrupa'nın kan banyoları, kolayca akıldan çıkarılacak, uzak korkular haline geldi. Bu, Yahudilere yönelik bir Yahudi aleyhtarlığı kayıtsızlığı sorunu değil, ölüm ve tehlikeler üzerinde daha kişisel ilgiyle yoğunlaşma sorunuydu. Batı, Polonyalı subayların, müttefikler arasında merak uyandırıcı bir tartışma konusu olan ünlü Katyn katliamı kurbanlarını, Rusya ve Polonya'da katledilen Yahudi grupların ortaya çıktığına ilişkin haberlere gösterdiğinden daha fazla ya da daha az 'kayıtsızlıkla' karşılamadı. İngiliz ve Amerikalı yetkililer, Yahudileri ırksal açıdan yaşadıkları toplumlardakinden ayrı olarak tanımlayan Nazi uygulamasını anlamayı reddederek, kamu bilincini daha da gerilettiler ve böylece Alman işgalindeki bölgelerde Yahudilerin yazgısının eşsizliğini gözlerden sakladılar. Müttefiklerin 1943 Moskova Bildirgesi, savaş suçlularını 'zulmettikleri insanlar tarafından' yargılanmakla tehdit ediyordu ve bu insanlara ait listelerde Yahudilerden bahis yoktu. Müttefik yönetimler böylece, kendi halklarına, Almanların fark gözetmeden öldürdükleri izlenimini verdi. Bu noktanın vurgulanması Yahudilerin katledilmesi üzerine yoğunlaşan sabit Alman düşüncesini gözden sakladı.

İngiliz ve Amerikan halkları, kendilerinin ve yönetimlerinin bütün Alman cinayetlerini durdurmak için ellerinden gelenin en iyisini yaptıklarını varsaydı. Bu halklar Avrupalı Yahudilerin kaderine ilişkin hiçbir bilinçli sorumluluk paylaşmadı. Alman faaliyetlerine ilişkin olarak dikkate aldıkları unsurlar, savaş öncesi İngiliz ve Amerikan Yahudi aleyhtarlığının modasını geçirdi ve bu aleyhtarlıktan arta kalan iz kitle katliamına kayıtsızlığa neden olmadı. Ancak, İngiliz ve Amerikan yönetimleri muhtemelen yapabileceklerinden azını yaptı. Bu iki yönetim de Nazi rejimini mümkün olduğunca çabuk bir biçimde yok etmeleri gerektiğini ve bunun Almanların ve astlarının cinayetlerini durdurmanın en iyi yolu olduğunu düşündü. Savaşı uzatmadan Nazi kurbanlarının sayısını azaltabilecekler miydi? Bunun yapılabilmesinin yolları vardı. Öldürülen Yahudilerin çoğunu kurtarmaları olası değildi ama bazılarını kurtarabilirlerdi. Almanlar

1941 yılının ikinci yarısı boyunca 'nihai çözüme' başladı. Birleşik Devletler ve İngiltere yönetimleri ve halklarının 1930'ların başında ve savaşın ilk yıllarında Almanya, Polonya, Avusturya ve Çekoslovakya'dan sığınmacı kabul etmekteki gönülsüzlüğünün sonuçta on binlerce ölüme neden olduğu kesindir; ancak o zaman İngilizler ve Amerikalılar onları, en kötü olasılıkla, sistematik zulümle suçladıklarını düşündüler, ölümle değil. Amerikalılar ve İngilizler ancak 1941'de cinayete muhtemel suç ortakları haline geldiler. Ondan sonra, görünüşte en çarpıcı kurtarma projeleri, yanılsamadan başka bir şey değildi.

1942 sonunda Romanya başbakanı Mareşal Antonescu, 80 bin civarında Yahudi'nin her biri için yeterli ücret karşılığında Filistin'e göç etmesine izin verilmesini önerdi. Plan her birinin daha fazla sığınmacı alabileceğine ilişkin devam eden İngiliz-Amerikan tartışmasında yeni bir bölümün açılmasına yardımcı oldu. İngilizler Birleşik Krallık'ın yiyecek ve yer sıkıntısı olduğunda ısrar etti, ve çok daha az akla yakın olarak, imparatorluğun zaten aşırı kalabalık olduğunu, ancak İngiliz Dışişleri ve Sömürge bakanlıklarının en büyük korkusunun Amerikalıların Yahudilerin İngiliz kontrolündeki Filistin'e gitmesi gerektiği konusunda ısrar etmesi olduğunu ileri sürdü. Çoğu İngiliz asker ve yöneticisi bunun Yahudi göçüne karşı Arapların savaş öncesi ayaklanmasının tekrarını ateşleyeceğinden ve Arap Ortadoğu'da İngiliz nüfuzundan korktu. Amerikalı yetkililerse, Kongre'de göç yasalarına yönelik herhangi bir tehdit için düşmanca tepkiden korktu. Amerikalı ve daha kesin olarak İngiliz görevliler, Hitler ve Mihver güçlerinin aslında 'ellerinizi bu insanlardan çekin ya da onları öldüreceğiz' demeye başlamasından ve bu tehdidin Yahudi ve Yahudi olmayan milyonlarca sivili kapsamasından duydukları korkuyu dile getirdi. İngilizler de Amerikalılar da bir yanıt bulamadı. 1943 baharındaki Bermuda Konferansı'nda birbirlerinin sıkıntılarını anlayışla karşıladılar ve, doğru bir şekilde, gemilerin yetersiz olduğuna karar verdiler. Neyse ki Romanya hükümeti, Müttefik tereddütlerinin fazladan kurban vermeye yol açmaması için, ne olursa olsun Alman isteklerini reddetmeye ve Yahudilerin sınır dışı edilmelerini durdurmaya karar vermişti. 1944'te Amiral Horthy'nin 7.800 Yahudi'nin göçüne izin verilmesine ilişkin yaptığı 'teklif', Eichmann'ın Macaristan'dan sınır dışı etmelere son vermesi emriyle aynı zamana rastlayan bir teklifti ve Londra'daki görevlilerin kurtarılan Yahudileri nereye yerleştirebilecekleri konusunda kaygılanmasına yol açtı. Hitler teklife, Horthy'nin nihai çözümü kalan Macar Yahudilere uygulamaya razı olması koşuluyla

müsamaha gösterdiğinden, gecikmeleri kimseye zarar vermedi. SS'in özel görevli olarak kullandığı bir Macar Yahudi'si (Joel Brand) tarafından Müttefiklere iletilen en sansasyonel öneri boş çıktı. Bu, Eichmann'ın bir milyon Yahudi'nin salıverilmesi teklifiydi. Teklif başlangıçta, o zaman Eichmann'ın sınır dışı etmeye hazırlandığı Macar Yahudilerini yatıştırmak amacıyla tasarlanmıştı. Sonra, İngilizlerden ve Amerikalılardan sadece Kızıl Ordu'ya karşı kullanılmak üzere kıt alaşımların ikmali ve 10 bin kamyon isteyerek Alman karşıtı ittifakı bozmaya yönelik üstünkörü bir girişime dönüştü. İngilizler, ittifakı bozarak yenilginin kapanan çenelerinden zafer kapmaya çalışan Almanların bu girişimini bastırdı ve bağımsız bir Sovyet keşfinin teşvik edildiğine ilişkin Rus kuşkularının engellenmesi için Sovyetler Birliği'ni derhal bilgilendirdi.

Marjinal bir yaşam kurtarma zahmete değse de, İngilizlerin ve Amerikalıların büyük çabalarının (1943'te Fransa'nın başarılı istilasından başka) sadece marjinal bir etkisi olabilirdi. İngiltere ve Birleşik Devletler, Yahudilerin kaçmasını kabul etme konusunda tarafsız olan İspanya, İsveç, İsviçre ve Türkiye'yi, bu ülkelerin özellikle sürekli yer sağlama sorumluluğunda bırakılmayacaklarını garanti ederek daha fazla teşvik edebilirdi. Kuşkusuz önce bu ülkeler Alman istilasından uzak olduklarını hissetmek zorundaydılar. 1943 sonunda Müttefiklerin savaşı kazanacak olmasının netleşmesinden önce, Yahudi kurbanların çoğu zaten ölmüştü. Yahudi sığınmacıların asıl ülkelerine dönmelerine yardım edeceklerine ilişkin Müttefikler arası vaat, Sovyetler Birliği'nin Polonya hükümetiyle Polonya'nın bittiği Sovyetler Birliği'nin başladığı yer konusunda anlaşmaya varmaktaki yetersizliğiyle engellendi, ancak savaşın sonraki yıllarında İngiltere ve Birleşik Devletler sınır kontrollerini gevşetmeleri ve böylelikle bazı Yahudilerin kurtulabilmesi için tarafsızları başarıyla etkiledi.

Büyük olasılıkla, çok sayıda Yahudi'nin kurtarılabilmesi için kaçırılan fırsatın, eldeki kanıtlara göre, Auschwitz'in bombalanması olduğu anlaşılıyor: öldürme merkezlerine giden demiryollarına sonuç getirmeyecek saldırılar değil, doğrudan cinayet tesislerine bir saldırı. 1944 yazında İtalya'da üslenen ABD 15. Hava Gücü hedefe ulaşabilirdi. Öldürme merkezlerini imha edip edemeyeceği kesin değildi, kesin olsa da, Almanların yerine başka yöntemleri ya da yerleri koyup koymayacağı kesin değildi, ancak denemeye değerdi. ABD Savaş Bakanlığı'nın bunu reddetmesi, yoğun bir savaşta, mevcut stratejik politikalardaki böyle bir değişikliğin en yüksek askeri yetkililerin, Başkan ve Ortak Genel Kurmay'ın doğru-

dan müdahalesine nasıl neden olabileceğini gösterdi. Konuyu onlara dayatabilecek olan Churchill bunun yerine işi kendi kurulu bakanlık politikalarına uyduran Eden'den sonraki astlara devretti ve öneriyi etkili bir biçimde engelledi. Birleşik Devletler'de, güçlü bir 'Savaş Sığınmacı Kurulu' ile ne kastettiğini saptayan ve iki yarıkürede kesin harekâtlar hazırlamak ve dünyanın geleceğini ayarlamakla meşgul olan Roosevelt, Yahudi sığınmacılarla ilgilenme işini bu kurula bıraktı. Uygulamada kurul, Başkan'ın doğrudan müdahalesi olmadan askeri harekât planlamacılarından ancak gelişigüzel ve baştan savma yanıtlardan daha fazlasını elde edemezdi. Müttefiklerin hareketsizliğini kayıtsızlığa atfetmek yanıltıcıdır: En üstteki insanların birinci kaygısı kesinlikle savaşı kazanmak ve barışı örgütlemekti, ve astları kendi başlarına ve bu nedenle kendi bölümleriyle ilgili kaygıları savunmaya bırakıldı. Böyle yaparken, onların tiksindirici ve bazen Yahudi aleyhtarı görünen kendi ayrı resmi kaygılarının temel önemine ilişkin ricalarını kayda geçirdikleri doğrudur; astların imgelemleri olayların gidişatında daha geniş vizyona sahip olanların yerinde bıraktığı imdat sinyalleriyle sınırlandı.

Avrupa Yahudilerinin yazgısı insan özsaygısı ve özgüvenini geri dönülmez biçimde erozyona uğrattı. Çok az insanın Nazi eylemlerinin tam vahşetini kavradığı, ancak sınır dışı etmenin, en iyi ihtimalle harap olan yaşamlar ve yıkılan evler, en kötü ihtimalle de kölelik ve hızlı ölüm demek olduğunu herkesin bildiği yerde, Nazi katiller, çeşitli Avrupa toplumlarının büyük kesimlerinin işbirliğini ya da suç ortaklığını kazanma konusunda terörle, sahtekârlıkla, rüşvetle ya da Yahudi aleyhtarlığına baş vurarak başarılı oldu. Naziler, insanın kayıtsızlığını, korkaklığını ve bencilliğini açığa çıkardı. Nazilere gücü kendi toplumları verdiğinden, birçok Alman bir suçluluk duygusunu muhafaza etti. İngilizler dahil diğer Batılı toplumlar, kendilerini suçluluktan görece kurtaran şeyin törel bir üstünlüğe değil, tarihi bir tesadüfe dayandığını biliyor. Kahramanlık sergileyenler küçük bir azınlıktı; çok az ulus, kendi bireylerinin törel değerlerine ilişkin güvenin tazelendiğini hissedebilir.

18
Savaşın Etkileri: Kayıplar, Bunalımlar ve Değişim

Savaşın etkileri savaş alanlarının çok ötesine yayıldı: Büyük güçlerin askeri mekanizmaları, erkekleri ve kadınları –bazılarını iyilik için– evlerinden uzağa gönderdi. Devletler savaş için malzeme ve insan örgütlediğinden, meşakkate ve ölümlere yol açtılar, ya da ödüllendirdiler ya da fırsatlar verdiler. Silahlı ve vahşi polisin başvurduğu ırksal önyargı bütün toplumları değiştirdi ya da imha etti. Uluslar, toplumlar ve bireyler arası ilişkileri sadece fiziksel şiddet değil, ekonomik gereklilikler de değiştirdi. Savaş birçoğuna yıkım, diğerlerine özgürlük ve umut getirdi. Bazılarına savaş, ortak çabanın engin tatminlerini, bazılarına yalnızlık korkusunu ve sefaleti getirdi. Başka hiçbir dönem milyonlarca erkeğin ve kadının beklentilerini bu denli çarpıcı bir biçimde değiştirmedi.

Doğu Avrupa'daki mücadele, savaştaki ölü sayısının büyüklüğünü açıklıyordu. Sovyet kaynakları savaş sırasında ölen Sovyet vatandaşlarının sayısını 20 milyon olarak veriyor: 8-9 milyon asker (Almanların elinde ölen 2 milyon esir dahil) ve geri kalanı siviller. Almanya'ya sınır dışı edilenler, Sovyetler Birliği'nden doğuya yollananlar arasında açlık ve korunmasızlıktan erken ölümler ya da askeri ya da cezai eylemlerle evsiz bırakılanlar hesaba katıldığı zaman, bu rakam gerçek kayıpları çok eksik yansıtmış olabilir. 1959 Sovyet nüfus sayımı, 1939'un istikrarlı koşulla-

rındaki nüfus rakamlarına göre, tahmin edilen nüfustan yaklaşık 50 milyonluk bir eksik gösterdi. Ancak bu rakam, ayrılıklar ve savaştaki erkek kaybından dolayı gerçekleşmeyen doğumları da kapsar: 1943 yılı itibarıyla yaşları 20 ile 24 arasında değişen erkeklerden, savaştan sonra her 10 kadın için sadece 6'sı hayatta kaldı. Askeri nedenlerden dolayı ölenler neredeyse sadece erkeklerdi; birçok kadın ve çocuğu kapsasa da, sivil ölümler ağırlıkla erkeklerdendi. Sovyet çalışma kamplarında yüksek bir ölüm oranı hüküm sürerken, Almanların elindeki zorunlu işçiler muhtemelen çok daha kötü durumdaydı. Büyük çarpışmalar meydana geldi ve evler kasten yıkıldı: Alman işgal alanlarında evlerin yarısından çoğu hasar gördü ya da tamamen yıkıldı. Sovyet yetkililer, gerillaları Alman ikmal hatlarına karşı teşvik etti ve Almanlar bunları vahşice bastırarak karşılık verdi. Almanlar, herhangi bir düşman unsuru barındırdığından şüphelenilen köyleri düzenli olarak yakıp yıktı, ardından, en azından bütün yetişkin erkekleri kurşuna dizdi. Genellikle birçok sivil, sonunda, batıdaki Müttefik istilacılara karşı statik birlikler biçiminde kullanılan Alman üniformalı askerler (*Ostruppen*) olarak, Almanlara 'gönüllü yardımcı' haline geldi.

Alman polisi ve işgal birlikleri Polonya ve Yugoslavya'da, örgütlü toplama kamplarının içinde ve dışında aşırı çalışmanın ve açlığın neden olduğu yavaş ölümlere ve yıldırıcı cinayetlere başvurdukları aynı ölçüde sınırsız yöntemlerle, düzeni sağlamaya çalıştı. Polonyalı kayıpları sağlıklı bir biçimde verme olanağı yoktur: Savaş sonrası sınırları savaş öncesi sınırlara göre büyük değişikliğe uğradı ve muazzam sayıda Polonyalı hem Alman hem Sovyet yetkililer tarafından sınır dışı edildi. Polonya resmi rakamları, savaş öncesi Polonya vatandaşlarından –3 milyon Yahudi dahil– 6 milyondan fazlasını gösteriyor. Savaştaki askeri kayıplar yaklaşık 150 bine ulaştı. Kalanların çoğu Rusya içinde doğuya gönderilmiş ve elden çıkarılabilir köle işçi muamelesi görmüş ya da açlıktan veya vurularak ölmüştü; ve bu, ister sınıf düşmanı olarak Sovyetlerin, isterse üstün ırk hâkimiyetinin düşmanları olarak Almanların elinde olsun, entelektüellerin, rahiplerin ve üst ve orta sınıf toplum liderlerinin uğradığı ortak kaderdi. Rus ve Alman bombardımanlarıyla birlikte Varşova ayaklanmasındaki gibi direniş eylemleri yüz binlerce kişinin ölümüne yol açarken, açlık hastalıklara neden oldu ve her yaş grubundan can kaybını artırdı. Polonya, Almanlar doğuya gittiği zaman ve Ruslar onları tekrar batıya sürdüğünde, iki kez savaş verdi. Polonyalıların Almanlara yarar sağlama dışında yaşama hakları olmadığı doktriniyle mazur gösterilen, ve açlık, köle işçilik,

cinayet ve gaddarlığı beraberinde getiren en zalim türdeki Alman işgali, başka bir ülkenin dayanmak zorunda kaldığından daha uzun sürdü. Sovyet yöneticiler, Polonya bağımsızlık ruhunu ortadan kaldırmak için 1939'dan 1941'e kadar Polonya'nın kendilerine ait yarısında sınır dışı etme uygulamaları ve cinayetlere başvurdular ve 1944'te işi bitirmek üzere geri döndüler. Rus yazarlar çoğunu Sovyet vatandaşı olarak 20 milyonluk Sovyetler Birliği kaybına dahil etmek zorunda olsa da, toplam Polonyalı ölümleri için 6 milyon rakamı bile abartılı olmayabilir.

Almanların savaş kayıplarına ilişkin rakamlar, 4 milyonla (500 bin sivil ve 125 bin Yahudi dahil), 7 milyonun üzerinde bir rakam (3 milyon 200 bin sivil dahil) arasında değişiyor. Kaçan ya da 1945'te Polonya tarafından alınan ve savaş öncesinde Almanlara ait alanlara sürülenler arasındaki can kayıpları eksik tahmin edilebilse de, 1937 sınırları içinden gelen Almanlar için daha küçük rakamlar daha doğrudur. 1937 Almanya'sı dışından gelip de Alman dili ve kültürüne sahip olan *Volksdeutschen* (etnik Almanlar) arasındaki kayıplar doğru biçimde belirlenemez: Naziler tarafından başlatılan sınır dışı etme ve yeniden yerleştirme uygulamaları tasarlanmış yararlanıcılarının aleyhine döndüğünden, bazı savaş sonrası Alman rakamları, muhtemelen, özellikle 1937 Polonya ve Çekoslovakya sınırları içinden birçok Doğu Avrupalı Almanın çektiği eziyeti vurgulamak için bu kayıpları azamileştirmiş gibidir. Kendilerini Alman işgalindeki *Volksdeutschen* listesine almayı tedbir olarak gören çok sayıda insan, Almanlar çekildiği zaman bu etiketi son sürat reddetti, ve dolayısıyla ölüler arasında sayılmamaları gerekir.

Yunanistan ve Yugoslavya'da direniş hareketleri, 'terörist' ya da 'haydutların' öldürdüğü her Alman için 50 yöre sakini öldürmeye dayalı temel misilleme tarifesiyle kendi normal baskıcı önlemlerini uygulayan Alman işgalcilere yöneldi. Bazı bölgelerde direniş hareketleri karşı karşıya geldi, ya da Yugoslavya'da, Mihver himayesindeki Hırvatistan Faşist rejimi Ustashi yandaşlarıyla çarpıştı. Savaş nedeniyle Yugoslavya'daki toplam ölüm, muhtemelen, çoğu sivil 1,5 milyon civarındaydı. Yunanistan'da, 60 bin Yahudi'ye ek olarak, 20 bin askerle yaklaşık 80 bin sivil öldürüldü ve ayrıca kıtlık 140 bin kişinin ölmesine neden oldu. Değişen sınırlar Macaristan, Romanya ve Çekoslovakya'ya ilişkin rakamları belirsizleştiriyor; Çekoslovakya ve Macaristan'daki sivil ölüm oranının yüksekliğiyle birlikte, bu ülkelerin her biri, Yahudi kurbanların dışında 200-300 bin civarında kayıp verdi. 10 bin asker ve çok az –Yahudi olmayan– sivil

ölümüyle Bulgaristan, nispeten ucuz kurtuldu. Her ikisi de Nazi ırksal düşmanlığının dışında kalan Norveç ve Danimarka çok az kayba maruz kaldı: Norveç yaklaşık 10 bin, Danimarka daha da az. Finlandiya'nın Sovyetler Birliği ile yaptığı savaşlardaki kayıpları, neredeyse hepsi askeri kesimden olmak üzere 80 bin civarındaydı.

Batıda, Alman işgalciler nispeten doğrulukla davrandı ve kendi doğu 'yaşam alanlarına' göre çok daha az ölüm ve tahribata neden oldular. Ancak işgal edilmiş ve yenilgiye uğramış Fransa, galip İngiltere'den çok daha fazla can kaybına maruz kaldı: Az sayıda Fransız savaşçı öldü (yaklaşık 250 bin), ancak Alman misillemesinin kurbanları olarak, hava saldırıları sonucunda ya da toplama kamplarına veya zorunlu işçi olarak Almanya'ya gönderilerek 300-400 bin civarında sivil öldü. Belçika 10 binin üzerinde asker ve yaklaşık 50 bin sivil kayıp verdi.

Hollanda'da Hollanda idari mekanizması savaş boyunca iş başında kaldı ve savaşın ve Alman işgalinin tehlikelerini etkili bir biçimde gösteren doğru kayıtlar tuttu. Japonlara ve Almanlara karşı çarpışmalardaki askeri kayıplar 7.900'dü, ancak Almanlar çılgınca ve özel bir coşkuyla 'âri' ırktan kaydettiği askerleri Bolşeviklere karşı 'yeni Avrupa'nın savunmasına katılmaları için özendirdiğinden, çoğu SS Waffen savaş birliklerindeki 3.700 kişi Almanlar *için* çarpışırken öldü. Hollandalı siviller arasında, Almanya'daki zorunlu işçilerden, bazıları Müttefik bombardıman akınlarından bazıları hastalıktan ve ağır iş koşullarından, 5 bini aşkın insan öldü: Savaşın sonunda Almanya'da, çok azı gönüllü olarak giden 300 binden fazla Hollandalı işçi vardı. Savaşın bitmesine yakın aylarda, asker toplama bölükleri sokakları tarayarak, evleri arayarak zorla adam topladı ve onları artan Müttefik bombardımanı altındaki demiryollarının onarılmasında çalışmaya gönderdi. Yaklaşık 3 bin Hollandalı ve birkaç kadın, genellikle misilleme olarak Almanlar tarafından vurulup öldürüldü: Alman polis şefi Nisan 1945'te direnişçiler tarafından yaralandığında, 250'den fazla Hollandalı rehine infaz edildi. Bir askeri harekâtın sonucu olarak 20 bin sivil daha öldürüldü. Nijmegen ve Arnhem'e düzenlenen hava harekâtları sırasında, Müttefikler Hollandalı demiryolu işçilerinden grev gitmelerini istedi ve savaşın geri kalan bölümü için Hollanda'nın demiryolu sisteminin büyük kısmını felç ettiler. Ne yazık ki bu grev, Batı Hollanda halkına kendi trafiğine öncelik tanıyan Alman ordusuna verdiğinden daha fazla maddi zarar verdi. Kötü hava ve petrol sıkıntısı grevin etkileriyle birlikte kuzeybatı üreticilerinden Hollanda kentlerine besin

ikmali yapılmasını engelledi. Oranlar günlük 500 kaloriyle açlık düzeyine indi ve İsveç ve İsviçre Kızıl Haç yardımlarına karşın, yaşlılar ve yoksullar büyük eziyet çekti: Tahminen 16 bin kişi daha öldü. Alman işgalinin neden olduğu 150 binden fazla kayba ulaşmak için, Hollandalı ölülere katledilen 100 bin civarındaki Yahudi'yi de eklemeliyiz. Bunu, benzer nüfusa sahip bir ülkenin, sonuna kadar savaşta kalarak Avrupa'da İtalya ve Almanya'ya olduğu kadar Japonya'ya karşı da önemli bir rol oynamak için asker gönderen Avusturya'nın, yarısı Avrupa'da yarısı doğuda toplam 19 bin kişilik kaybıyla kıyaslamak, Alman işgalinin ölümcül doğasına ilişkin öğretici bir ölçüdür. Fransa, İtalya gibi yoğun çarpışmalar yaşadı ve orada da siviller sert iç çarpışmalarda Alman yanlısı ve karşıtı olarak bölündü. İtalyan kayıpları, yarısı sivil yarısı asker olmak üzere 400 bin civarındaydı.

Uzakdoğu'daki savaşta Çin kayıpları da en yakın tahmini rakamın bile önerilmesine izin vermeyecek belirsizliktedir. Japonların Ağustos 1945'te Ruslara teslim olan 1 milyon 300 bin sivil ile askerden dönmediğini iddia ettiği yaklaşık 300 bin kişiye ek olarak, 1941'den 1945'e kadar Japonya ordu ve donanmada, sadece üçte biri çarpışmalardan ve çoğu açlık ve hastalıktan ölen 1 milyon 740 bin adam kaybetti. Japon anavatan adalarındaki sivil ölümleri 300 bine yükseldi. İngiltere 264 bin asker ve 90 bin sivil (üçte ikisi bombardımandan) kaybetti; Birleşik Devletler yaklaşık 300 bin asker ve 5 bin sivil kayıp verdi. İngiliz İmparatorluğu'ndan Kanada 35 bin, Avustralya 19 bin, Yeni Zelanda 11 bin, Güney Afrika 8 bin, İngiliz sömürgeleri 20 bin ve Hindistan 32 bin asker kaybetti; ayrıca Müttefiklerin noksanlarını telafi etmek için gemilerin yönünün değiştirilmesiyle daha da ağırlaşan 1943 kıtlığında milyonlarca insan öldü.

Toplam nüfus çok geçmeden eski haline döndü. Ayrılıkları ve istikrarsızlıklarıyla savaş korkuları ev yaşamına, evliliğe ve ana baba olmaya özlemi getirdi. Fransa'da 1930'dan sonra düşen doğum oranı daha 1942'de yükselmeye başladı ve % 14,5'ten 1946 ve 1947'de % 21'lik zirvesine ulaştı. 1947 yılında İngiltere'deki doğum oranı 1941'e göre % 50 artarak o zamandan sonra asla kaydedilemeyen bir rakama, % 20,5'e çıktı. Savaşın asıl yükünü çekecek kuşaklar savaş geldiğinde büyük oranda evlendi: Savaş zamanı ayrılıkları evliliklerden beklenen doğumları geciktirdi. Özellikle Rusya ve Almanya'da besin ve erkek azlığı savaş sonrası 'bebek patlamasını' durdurdu. Savaştan sonra 1949'da 16,8'lik bir oranla nispeten küçük bir artış yaşansa da, 1939'da Almanya'daki doğum oranı, daha

sonra asla ulaşılamayacak bir zirveye çıkarak 20,4'e ulaştı. Savaştan sonra Almanya'daki 20-40 yaş arasındaki grupta her 10 kadına 6 erkek düşüyordu. 1946'da Sovyetler Birliği'ndeki 23,8'lik doğum oranı Batı standartlarına göre yüksek olsa da, 1939'daki 36,5'lik oranın hayli altındaydı.

Savaşın, özellikle genç nüfus arasındaki ölüm oranlarında büyük bir azalmaya yardımcı olmak suretiyle, nüfusun telafisine destek olan olumlu bir sonucu vardı: penisilin ve türevlerinin keşfi ve muazzam ölçekte imali. 25 Mayıs 1940 tarihinde, Oxford'da Howard Florey ve bir asistan sekiz fareye öldürücü streptokok enjekte etti; Florey'in öncülüğündeki bir ekip tarafından izole edilen dördüne penisilin tedavisi uygulandı. Ertesi gün tedavi edilmeyen dört fare ölürken diğerlerinden sadece bir tanesi hastalık belirtisi gösterdi. İnsan hastaları tedavi etmeye yetecek miktarda üretmek, penisilinin ilk kullanımını Şubat 1941'e kadar geciktirdi. Oxfordlu bir polis memuru, mevcut penisilinin tam iyileşemeden önce tükenmesinden dolayı öldü.

Florey, Amerika ilaç sanayisini büyük kaynaklarını penisilin üretmekte kullanması için ikna etmek üzere Temmuz'da Birleşik Devletler'e gitti. Daha sonra atom bombası projesi bağlantısından dolayı ünlenecek olan OSRD başkanı Vannevar Bush, ABD hükümetinden mali destek sağladı. Yaklaşık aynı zamanda, 1929'da penisilin olanaklarına ilk dikkat eden ancak bu olanakları geliştiremeyen Fleming, İngiltere Levazım Bakanlığı'nın desteğini aldı. 1943'te ABD Savaş Üretim Kurulu penisilin üretimini üstlendi. Mart 1843'te İngiltere'deki 187 vakanın ve Ağustos'ta ABD'deki 500 vakanın penisilinle yapılan tedavilerinin ayrıntıları yayınlandı. Bunların içinde, hepsi hemen iyileşen 129 belsoğukluğu vakası vardı. İngiliz ve Amerikalı askeri yetkililerin coşkusunun sınırı yoktu: Mikroplu yaraların ve, Avrupa ve Kuzey Afrika'nın hijyenik tehlikelerinin ortasında hayli pahalıya mal olan ve İngilizlerde tehlikeli boyutta Amerikalılarda ise daha fazla görülen zührevi hastalıkların tedavisi vardı artık (Alman birlikleri, katı disiplinli, düzenli ve denetlenen genelevleriyle önemli bir avantaja sahipti). 1944 baharından itibaren penisilin sivil hastanelerde kullanılmaya başladı ve Haziran 1944'te Normandiya çıkarmasının ardından Müttefiklerin bütün ağır yaralılarına yetecek kadar penisilin üretilmişti. Savaş gereklilikleri bir kez de olsa insanlığın yararına işledi. Savaş sonrasında ölüm oranlarındaki gerilemeyi (savaş sonrasında yaşanan ani kesilmelerin bir süre sonrasında), tamamen bulaşıcı hastalıkların tedavisinde kemoterapi alanındaki devrime atfetmek

hatalıdır, ancak temel olarak Florey ve arkadaşlarından dolayı bu gerileme, savaş sonrası yıllarının beklenmedik refahıyla desteklenen çevre ve beslenme gelişimine dayalı mevcut bir eğilimi vurguladı.

Savaş zamanında sivil ölümlerin en büyük kısmı, direniş hareketlerinin en güçlü olduğu yerlerde ortaya çıktı: Rusya, Polonya ve Yugoslavya. Bütün bu ülkelerde Alman işgalcilere karşı yürütülen gerilla savaşı baştan sona aynı güçte sürdürülen çarpışmalarla kızıştı ve, 1943'ten sonra İtalya da dahil olmak üzere, işgal edilen diğer ülkelerde 'direniş hareketi' Almanlar ve Müttefikler tarafından hem politik hem askeri açıdan ve Alman yönetimindeki yaşam modeli üzerinde giderek artan bir nüfuz olarak dikkate alınan bir güç haline geldi. Polonya'da yetersiz silahlanan ancak bilgi toplama ve Polonya ulusal duygusunu yansıtmada oldukça etkili olan ve askeri kanatlarıyla sürgündeki Polonya hükümetine sadık gizli bir devlet mekanizması gelişti. Eylül 1939'dan Haziran 1941'e kadar, Rus-Alman taksimi aylarında, her iki işgalci ülke de sınır dışı ederek ve öldürerek Polonya aydın sınıfını ezmeye çalıştı. Ardından, Rusya Almanya ile savaşa girdiği zaman, bir tarafta Londra'daki Polonya hükümeti ile Polonya'daki ona sadık anavatan ordusu, ve diğer tarafta Sovyet hükümeti arasındaki işbirliği girişimleri tamamen başarısızlığa uğradı. 1944'teki feci Varşova ayaklanmasıyla sonuçlanmadan önce, Alman kontrolündeki kara ve demiryollarını etkili bir biçimde sabote etse de, Polonyalıların Alman işgalcilere direnişi dışarıdan maddi destek görmedi. Bu yıldan önce Genel Yönetim'deki Alman askeri komutası, 'kaynakları doğuya yöneltmek bir sorun olduğu zaman, demiryolları ve karayollarının artık güvenli sayılamayacağını' rapor etti. Polonya direniş hareketi bütün Komünist olmayan hareketlerin sorunlarıyla karşılaştı. Düşmana saldırılar çoğu kez Almanlara verilen rahatsızlığı mazur göstermeyen korkunç misillemelere yol açtı. Üstelik, direniş liderleri eylemlerini, müttefiklerle işbirliği içinde eylem yapabilecekleri kesin an için ya da Polonya'da Kızıl Ordu'yu engellemek ve Almanların çekilme ânında hâkimiyet kurmak için saklamak istedi.

Öte yandan Komünistler için kesin an Almanya'nın Sovyetler Birliği'ni işgal ettiği 22 Haziran 1941'de başladı ve onlar için Almanları biraz bile zayıf düşürmek her türlü bedele değerdi. Üstelik Alman misillemelerinin 'kitlelerin' aktif direnişe istekliliğine neden olduğuna inandılar. Sovyetler Birliği'nin Alman işgalindeki bölgelerinde Kızıl Ordu bu ilkeleri tam olarak uygulamaya koydu. Havadan Alman geri bölgelerine ulaşan

ya da karadan sızan askeri ya da siyasi görevlilere ve kuşatılmış ancak ele geçirilmemiş askerlere güvenerek, Alman cephesinin ardındaki partizan grupları örgütledi ve yönetti. Görevleri doğudaki savaşta kritik önem taşıyan uzun Alman iletişim hatlarına zarar vermek ve köylüleri istilacılarla işbirliğini reddetmeye zorlamaktı. İnatçılık gösterenler ölümcül Alman misillemelerine maruz kaldığından ve her iki taraf da düşmanlarının işine yarayabilecek ürünleri ve hayvanları imha etmeye çalıştığından yaşam olağanüstü tehlikeli hale geldi. Çoğu kazanan tarafla flört etmeye çalıştı ve çoğu kez gafil avlandı. Almanlar direnişi, Avrupa'daki başka her yerde olduğu gibi, partizanlara katılmanın daha çekici bir seçenek sunabilecek olmasına göre, artan işgücü talepleriyle, keyfi göz altı ve sınır dışı etme uygulamalarıyla teşvik etti. Alman işgalinin kontrolü ancak 20 kadar tümenin yer aldığı ve belirli fırsatlarla yapılan cezalandırma seferleriyle sağlayabildiği geri bölgelerde, kıtlıktan ve şiddetten dolayı ölüm kol geziyordu.

Yugoslavya'da, ana kentlerin, demiryollarının ve karayollarının uzağında, Almanlar ve Hırvat milliyetçi uydu hükümeti, özellikle İtalyan güçleri Eylül 1943'te taraf değiştirdikten sonra, sadece ara sıra kendini gösteren bir kontrol sağlayabildi. Burada Komünist ve Komünist olmayan direniş hareketleri hedefler ve taktiklerde anlaşmazlığa düştü. Yugoslavya Kraliyet Ordusu subayları tarafından kurulan ve Sırp egemenliğini sürdürmeyi uman, toplumsal ve etnik açıdan muhafazakâr *Çetnikler*, Mihver himayesindeki Yugoslav işbirlikçiler savaş sonunda gözden kaybolacağı zaman, savaş öncesi meşruiyet iddialarını ileri sürmek amacıyla güçlerini ilerisi için saklamaya çalıştılar. Bu yaklaşım işgalcilerle zımni bir pazarlığa dönüştü: "Bizi yalnız bırakın ve biz de size aynısını yapalım." Onlar ve sürgündeki Yugoslav kraliyet hükümeti dağlarda ve ormanlarda rakip bir hükümetin temelini kurmaya başlayan rakip bir direniş hareketinin büyümesine korkuyla tanık oldu. Gizli örgütlenmeye alışkın Tito ve onun Komünist dostları, kendi saldırılarıyla tetiklediklerı misillemelere, adam kaydetmenin en etkili yolu olarak kayıtsız kalan hatta hoş gören bir direniş hareketi oluşturdu. 1943'te Tito, 250 bin erkekten (ve kadından) oluşan esnek örgütlenmiş bir orduya sahipti. Ve meşgul ettiği Almanların sayısından ve Almanların Güneydoğu Avrupa'da yakın bir Müttefik istilasına ilişkin inancının güçlenmesi şansından etkilenen İngilizler ona yardım yolunu açtı. 1943 ve 1944'te İngiliz ve Amerikalılar 12 bin yaralı partizanı tedavi için İtalya'ya getirdi ve 1944 sonbaharında bu Yugoslav partizanlar, Yunanistan'dan çekilmelerinde Almanlara rahat vermezken, İtalya'dan hava

desteği isteyebilecek durumdaydılar. Yugoslavya'da Tito, Komünist olmayan sosyalist desteğe ve Nazilere karşı galip gelenlerden birisi olarak kendi itibarına güvenerek, Komünist bir devlet kurmak için hazırlandığı savaşı bitirdi.

Yunanistan'da benzer bir durum farklı bir sonuca yol açtı. Komünist direniş savaşçıları kendilerini muhafazakâr gruplara göre daha saldırgan ve misilleme tehlikelerine karşı daha hazır gösterdiler ve Nazilerin etkili düşmanları olarak komünist ELAS destek kazandı. Ekim 1944'te, Almanların çekilmesinin ardından, sürgündeki liberal Yunan hükümeti Atina'ya döndü, ancak ELAS silahsızlanmayı reddetti ve İngiliz birlikleri grev ve gösterilere karşı düzeni sağlamak için müdahale etti. Churchill bir naiplik kabul ettirmek amacıyla Aralık'ta Yunanistan'ı ziyaret etti ve İngiliz destekli Yunan hükümetiyle ELAS arasında bir iç savaşın devamını sağladı.

Batı Avrupa'da Alman işgal birlikleri göreli bir nezaketle hareket etti; aslında birey olarak Alman askerlerinin özel davranışı, muhtemelen savaş boyunca, ortalama olarak, sonraki kurtarıcıların davranışından daha disiplinli ve daha az isyankâr biçimde kaldı. Londra'dan BBC radyosunu dinleyerek köşelerde mırıldanmaktan ve duvarlara tebeşirle slogan yazmak gibi meydan okuma jetleri yapmaktan öteye geçmeyen direniş hareketlerine başlangıçta çok az insan katıldı. Yahudilere yapılan zulüm, özellikle Şubat 1941'de Hollanda'daki grev sırasında bazı direnişlere neden oldu. Haziran 1941'den sonra Komünistlerin katılımı, özellikle Fransa'da direnişi güçlendirdi. Fransa'da da, işgal edilmemiş alanların gözden kaybolması ve 1940 Ateşkesi'yle izin verilen 100 bin kişilik ordunun dağılması, düzenli askerleri direnişçi haline getirdi. Her şeyden önemlisi, 1943'te Almanya'da zorunlu çalışma hizmetinin dayatılması toplumun faal kesimini başkaldırma ya da sınır dışı edilme seçenekleriyle karşı karşı karşıya bıraktı ve çok sayıda insan direniş hareketine katıldı. Maki'nin, yani Güney Fransa dağlarını tutan çetelerin büyümesinin nedeni buydu. Hırsızlıkla yaşamaya zorlanan bu çetelerden bazıları, yerel halkı Alman garnizonları kadar, hatta onlardan bile fazla yıldırdı. 1944 itibarıyla Güney Fransa'daki belli bölgeler, kimi zaman istilacı Alman güçlerini kendi üzerlerine çeken sabit konumlu Maki tabyalarına dönüştü. Temmuz 1944 felaketi, Maki güçlerinin geniş bir alanda toplanmış olduğu Vercors tabyasını vurdu. İstiladan önce İngiltere'deki Müttefik karargâhından çıkan, Fransa'da genel bir isyan olduğuna ilişkin emirlerle yanıltılarak, hava birliklerinden acil yardım beklediler, ancak onun yerine güçlü Alman birlikleri tarafından ezildiler.

İngilizler ve Amerikalılar için Batı Avrupa'da direnişçilere destek asla büyük bir öncelik taşımadı: Her iki hava kuvvetinin komutanları uçaklarının düzensiz güçlere silah ve malzeme atmaktan daha önemli işleri olduğu konusunda ısrar etti. Müttefik komutanları, direniş faaliyetinin kendi güçlerinin çabalarına olası ancak güvenilmez bir ikramiye eklenmesi olduğunu düşündü. 1944 istilası sırasında bile, direniş hareketlerinin donanımı yetersizdi: Bir günden fazla süren ciddi çarpışmalarda, Fransız direniş gücünde, Alman işgalcileri sürme harekâtına katılmaya hevesli çok sayıda insandan sadece yaklaşık 10 bini silahlı, 40 bini ise daha hafif silahlıydı.

Batı Avrupa direniş hareketinin askeri başarısını ölçmek zordu: Sabotaj, maddi ya da hesaplanmış idari gecikme silahlı saldırılardan daha etkiliydi. Fransız ve Belçika direniş hareketi, müttefik topraklarına düşman karşı saldırılarını engellemek için Alman kontrolündeki demiryolu şebekesinin bozulmasına yönelik müttefik bombardımanını etkili biçimde destekledi. Üstelik, müttefik havacıları için gizli kaçış güzergâhları filolarına değerli, iyi eğitilmiş pilotlar ve hava mürettebatı sağladı: 1944 ortasında Almanya'nın batısını tahliye eden İngiliz ya da Amerikan hava mürettebatının Almanlardan kurtulma şansı yarı yarıya idi. İtalya'da, 1943'ten sonra kuzeyde, İtalyan hükümetinin Müttefiklere teslimini izleyen ve Faşist Mussolini'nin Salo Cumhuriyeti işbirlikçilerine karşı olan güçlü bir direniş hareketi gelişti. Bu tür bir ifade, muhtemelen bir moral desteği abartma unsuru içerse de, Mayıs 1944'te General Alexander İtalyan direniş hareketinin oradaki Alman tümeninin dörtte birini meşgul edebileceğine ilişkin güvenini açıkça belli etti. Yaklaşık 80 bin kişinin etkili olarak savaştığı ve silahları olabilse bu sayının iki misli kadar insanın da çarpışmaya hazır olduğu anlaşılmaktadır. Nisan 1945'te partizanlar Kuzey İtalya'daki neredeyse her kentte geri çekilen orduların ayrılmasını hızlandırarak kontrolü ele geçirdi, Mussolini'nin yeniden canlandırdığı Faşist devleti destekleyenlerden intikam aldı ve Müttefikler gelene kadar iki hafta işleri yürüttü.

Fransa ve İtalya'daki direniş hareketi kendi dostlarını, Naziler ve yardımcıları kadar, hatta onlardan daha çok korkuttu. 1944'te, General de Gaulle İngiltere ve Birleşik Devletler'den kendi bağımsızlığını elde etme mücadelesi verdiğinde, direniş hareketi için en çok kaygılanan kişiydi. Fransa'nın kontrolü ona Müttefiklerden bağımsız hareket etme şansı sağlayacaktı, ancak direniş hareketi bunu yapmasını engelleyebilirdi. Direnişçiler toplumun bütün kesimlerinden ve her politik görüşten geliyordu: Fakat çoğu genç, maceracı, hiyerarşilere düşman ve varlıklılar ve güçlü

toplumsal konumda olanlara hitap eden Vichy yönetiminin somutlaştırdığı tedbirli muhafazakârlığa karşıydı. Direniş hareketindeki birçok kadın ve erkek, belirsiz ancak yoğun bir biçimde, reform ve yenilenme ve vatandaşlarının özgürlüğü ve mutluluğunun önündeki engellerden bir biçimde kurtulmuş demokratik bir toplum umut ettiler. Direnişin Komünist kontrolündeki kesimi, atılgan ve iyi örgütlenmiş *Francs-Tireurs Partisans* ya da FTP, komünist olmayanların desteğini topladı ve Faşizm karşıtları arasında İkinci Dünya Savaşı Komünist doktrini olan 'tabanda birliği' uygulayarak, Kızıl Ordu ve Sovyetler Birliği'nin savaş sırasındaki başarılarına yönelik genel bir hayranlığı paylaşan diğer aktif hareketlerle kolayca işbirliği sağladı. Savaş sırasında Komünistler her zamanki gibi partilerinin nüfuzunu yaymak istediler, bu, her partinin tahmin edilebilir yakın bir gelecekte ille de iktidara gelmeyi beklemesi anlamına gelmeyen bir süreçti.

De Gaulle Fransa'da, Komünistlerin direniş hareketinin silahlarını ve itibarını kullanarak, kurtuluş ânında iktidarı ele geçirmesinden korkacaktı; hatıralarında açıkladığı gibi, direnişin liderleri onu onur payeleriyle susturacak ve komuta mekanizmasından uzaklaştıracaktı. Paris onun dikkatini çekti: Oradaki direniş hareketi kontrolü Alman yöneticinin güçsüz pençesinden aldığı zaman, de Gaulle Fransız zırhlı tümeninin Paris'e yönlendirilmesi ve orada direniş örgütünün silahsızlanmasını sağlayacak kadar tutulması gerektiği konusunda ısrar etti. De Gaulle 1942'den önce ona katılan birkaç kara subayı ile ya da Vichy'ye önceki itaatini reddettikten sonra ona katılan daha fazla sayıdaki subayla, kendisini daha güvende hissetti. Onun kurtuluş tarzı mükemmel, ya da aşırı mükemmel olarak özenle seçilmiş bireylerin, '*Commissaires de République*' adaylığını gerektirdi. En sorunlu alan, Alman ordularının yakın takiplerinde Müttefik güçler olmadan geri çekildiği Güneybatı Fransa'ydı. Oraya bir süre için direniş örgütü hâkim oldu ve direniş kahramanları, rütbeleri kendinden menkul 'albaylar', bazen gönülsüz olarak, kimisi gerçekten suçlu işbirlikçilerin, kimisi intikam ve haksız ihbar kurbanı olanların, kimisi de sadece 'anti-Faşist' üstünlüğün yoluna çıkanların 'temizlenmesine', rasgele mahkeme ve infazlarına nezaret ettiler. Kurtuluşun olası göründüğü zamanda 10-20 bin civarında işbirlikçi öldürüldü. De Gaulle devlet mekanizmasının otoritesini tekrar sağlamak için kendi itibarından yararlandı. Kentleri ziyareti sırasında, Vichy ve Almanların yenilgisini temsil ettiği kalabalıkların alkışlarını kabul ederken, Vichy'yi kabul etmiş olanların ve şimdi kurulu düzeni savunmak için bir alternatif arayanların artan desteğini

kazandı. De Gaulle son kez olmamak üzere, sağa karşı solun desteğini ve sola karşı bir müdafi olarak sağın desteğini aynı zamanda sağladı. De Gaulle bir kentte tekrar tekrar ortaya çıktı, bazen baştan savma olarak direnişe teşekkür etti, ve mensuplarına dağılmalarını, silahlarını teslim etmelerini ve vatandaş olarak hayata yeniden başlamalarını, ya da orduya katılmalarını emretti. Reformculuklarının reddedildiğini ve eski düzenin döndüğünü gören direniş mensuplarının bazılarının ağır içerlemesi pahasına, Fransız devleti gücünü yeniden kazandı.

İtalya'da General Cadorna, direniş hareketine askeri danışman olarak Ağustos 1944'te Lombardiya'ya geldi. Sonra "bu partizan savaşta Komünist Parti hâkimdir" görüşünü bildirdi ve partinin 'dizginleri ele alma ve Rusya'daki gibi bir rejim kurma niyetini' gizlemedi. Komünistler sadece, güçlü, Komünist olmayan 'Adalet ve Özgürlük' dahil, genel olarak direniş hareketinin de katıldığı taktik bir tutku olan 'parlamenter demokratik bir cumhuriyet için mücadeleye' eğilimli olduğundan, bu analiz muhtemelen yanlış olsa da, İngiliz dışişleri ve İtalya'daki müttefik karargâhı tarafından kabul edildi. Özellikle Yunanistan'daki olaylardan ve Tito'nun İngilizlerin korkularını doğrulayan evriminden sonra, müttefik karargâhı Alman çekilmesi ve müttefiklerin Kuzey İtalya'yı işgali arasında 'kontrolü ele geçiren aşırı komünist unsurları' engellemeye çalıştı. Nisan 1945'te partizan ayaklanması son Alman çekilmesinin düzenini bozarak bu çekilmeyi hızlandırdı ve Mussolini ile metresi dahil, Faşist ve Faşist olduğundan şüphelenilen 10 bin civarında insan öldürüldü, ancak birkaç gün sonra müttefikler ve müttefik askeri yönetimi idareyi ele geçirdi. Direniş hareketinin kısa dönemlerde kontrolü aldığı yerlerde müttefik yetkililer şaşkınlık içinde onların iyi yöneticiler olduklarını gördüler; liderleri, güvenilebilir yerel işadamları ve muhafazakârlar olabilseler de, kendilerinin yerine hızla müttefik onaylı adayların konmasına içerledi.

Uzakdoğu'da yerel milliyetçilik iddiasındaki direniş, Japonya'ya karşı kesinlikle eski sömürge efendileri olan İngilizlere, Hollandalılara ya da Fransızlara olduğundan daha düşman değildi. Japonlar, Burma ve Hollanda Doğu Hint Adaları'nda, savaş sonunda milislerin müttefikler lehine saf değiştirdiği Burma'da kendileri pahasına dahi, vatansever milisler oluşturmaları için yerel milliyetçileri teşvik etti, hatta yardımcı oldu. Ancak Malaya'da Japonlara karşı Japon işgalcilerin şiddetle zulmettiği Malayalı Çinliler arasında Komünistler önderliğinde bir direniş hareketi ortaya çıktı. Güneydoğu Asya komutasındaki ve 14. Ordu'daki İngilizler onlarla

birlikte iki-üç bin gerilladan oluşan direniş gücüne silah sağlayan bir ittifak kurdu. Londra'da onların İngilizlerin Malaya'yı tekrar ele geçirmelerine yardımının politik risklerinin fazla olduğu hesaplandı, ancak savaş İngiliz istilasından önce sona erdi ve 1948'de Çin egemenliğindeki Malaya Komünist Partisi, bastırılması İngilizlere 6 yıla mal olan bir ayaklanma başlattı. Bütün direniş hareketlerinin en başarılısı, Çin Komünist Partisi'nin önderliğindeki hareketti. Japonlara karşı savaş, hareketin Japon karşıtı, Avrupa karşıtı Çin milliyetçiliğiyle, vurguncu liderler hizbi ve yerel diktatörler ve çete şefleriyle ittifaklarıyla giderek yozlaşan, yetersiz Kuomintang'a kıyasla reformun en iyi somutlaşması olarak ortaya çıkmasını sağladı. Hareketin konumunu sadece savaş zamanı gelişmelere atfetmenin doğru olmamasına karşın, savaş KMT'yi Japonlarla uzlaşamayacak bir konuma iterken, iç güçsüzlüğü Japon karşıtı bir güç olarak onu neredeyse değersizleştirdi. Sahne Çin İç Savaşı ve 'Halk Cumhuriyeti' için kuruldu.

Savaş nedeniyle 50 ya da 60 milyon insan hayatını kaybetti; yaklaşık aynı sayıda insan geçici ya da sürekli olarak evlerinden koparıldı. Çoğu sivil, hayattan çekilip savaşa katılan her ulustan asker, denizci ve havacı evlerinden geçici olarak uzak kalmanın sıkıntısına katlandı ya da bazen zevkini yaşadı. En çok Amerikan ve İngiliz İmparatorluğu silahlı kuvvetlerinin mensupları seyahat etti, ve Japonların dışında, evlerinden en uzun süre uzak kaldı. Alman birlikleri, Kuzey Afrika turu dışında Avrupa'da kaldı. Bir savaş bölgesinden diğerine nispeten daha kolay hareket edebilirlerdi ve evi terk etmek kolaylıkla mümkündü. Savaş zamanı Alman askerleri için Volga'dan Loire'a ya da Narvik'ten Trablus'a hareket etmek pek olağanüstü bir durum değildi. Savaşta, Alman askerler için bile kötü zamanlar olduğu kadar iyi zamanlar da vardı: Savaşı Fransa'da geçiren ve 1944'te çekilmeye öncülük eden idari birlikler savaşı daha hoş görebilirlerdi. Kuzey Afrika'da rahatsız koşullarda yıllarca evlerinden uzak kalan İngiliz askerleri, daha sonra Almanlardan daha iyi karşılanabilecekleri Fransa ve İtalya'da bazen teselli buldular. Çarpışmalarla sadece uzak teması olan askerlerin çoğunluğu için savaş aşırı tehlike olmadan macera sağladı. Milyonlarca denizaşırı Amerikan askerinden kendilerini savaşın keskin ucunda bulan azınlığın, en çok da savaşçı piyadeler ve bombardıman mürettebatının dışındakiler için savaş tehlikeli değildi. Bazı Amerikalı ekserler alışılmamış olanlardan sıkılmış görünse de, birçoğu egzotik ve beklenmedik deneyimler yaşayabilirdi. İngiltere'de Amerikalılar dillerini konuşarak iyi beslendi, iyi ücret aldı, ve çoğunluğu çoğu zaman iyi

karşılandı, geçici göçlerinden zevk aldı. Siyah Amerikalı askerler ayrımcı olmayan ve 1940'larda ırkçı olmayan bir toplumla karşılaştı. Birleşik Devletler geri hizmet askerlerinin onlarla birlikte getirildikleri ve vatanlarını hatırlatan büyük üslere yerleştirdikleri doğru olsa da, gene de onlar yerlilerle sık olarak yakın temas kurdular. 60 binden fazla Amerikan geri hizmet askeri İngiliz kadınlarla evlendi.

Kısmen acele evliliklerle artan savaş dönemi ayrılıkları ailelerin istikrarını azalttı: Birleşik Devletler'de boşanma oranı 1945'te ikiye katlandı; İngiltere'de beş katına çıktı. Yasadışı doğumlar Birleşik Devletler'de % 50 arttı, İngiltere'de üç katına çıktı. Bombardıman ve bombardıman tehdidi aile yaşamını bozdu; özellikle İngiltere ve Almanya'da tehdit altındaki kentlerden çocukların tahliyesi eğitimin kesilmesine ve ana-baba ihtimamından uzak kalmalarına neden oldu. 1946'da İngiliz ordusu 19 yaşındaki mensuplarını, eğitimsel başarılarda savaştan önce okulu bırakanlara göre ciddi biçimde yetersiz buldu. Yine de karşılaştıkları handikaplar, Avrupa'nın doğusunda Alman işgali altındaki bölgelerde yaşayanların katlandıklarına ya da doğuda ve batıda Almanların genç işçi olarak topladıklarına çektirdiklerine göre önemsizdi. Yer değiştirmeye ilişkin bir ölçü, İngiliz posta idaresinin 1939'dan 1945'e kadar yaklaşık 40 milyon insanın 60 milyon adres değişikliğini bildirdiği İngiltere'den geldi. Yiyecek ve silah üretimi için emek hareketliliği erkeklerin ve kadınların taşınmasına ve aralarındaki ilişkinin değişmesine neden oldu.

Bazı tarihçiler savaşın, kadının temel ve sürekli özgürlüğünü getirdiğini düşündü. Erkekler uzakta olduğundan kadınlar kendi yaşamlarından sorumlu oldu; ailelerini ve ev halkını yönettiler; asker karısı ve çocuklarına verilen harçlıklarından, sanayi ücretlerinden, ya da kadınların hizmetlerinden dolayı yapılan ödemelerden kendilerine daha fazla gelir sağladılar. O zamana kadar erkeklere ayrılan mesleklere girdiler. Bazı kadınlar kendilerine güvene dayalı bağımsızlık fırsatları ve savaş öncesine göre daha yaşanası hayatlar gördüler. Ancak bu tür kazanımların sınırlı ve geçici olduğu ileri sürülebilir. Kariyerler açılmadı: Kadınların işleri uzun süreli mesleklerden çok savaş zamanı çareleriydi. İdari ya da denetime ilişkin konumlar kadınlara ancak gönülsüz olarak verildi ve sanayide kadınlar vasıflı işlere sadece isteksiz olarak ayrıldı. Savaştan sonra kadınların durumu İngiltere ve Birleşik Devletler'de özel araştırma gerektirir. Almanya ve Sovyetler Birliği'nde savaş zamanının getirdiği yüksek düzeyde erkek kayıpları, ekonomileri iyileştiğinde, çalışan kadınlara yönelik artan bir

talebe yol açtı. Başka yerlerde, Alman işgali altındaki ülkelerde yaşayanlar açısından savaş işi hiçbir biçimde özgürleştirici olmazken, Japonya'da erkek egemenliği katı modelleri, Amerikan işgalinin daha etkili yenileştirici deneyimini karşılamak için savaştan sarsılmadan kolayca kurtuldu.

İngiltere ve Birleşik Devletler'de kadının savaş zamanı özgürleşmesine ilişkin egemen etmen, gerçekleştiği kadarıyla, bu durumun neredeyse ilgili herkes için nahoş olmasıdır ve geçici bir anormallik olarak düşünülmüştür. Savaşa giden erkekler istihdam konusunda, özellikle 'kadın işi' dışında, kadınlar karşısındaki savaş öncesi üstünlüklerinden yararlanmak üzere dönmeyi umdu. İngiltere'de çalışma bakanı Ernest Bevin'den gelen baskılar küçük çocuklara gündüz bakımı vaatlerini getirdi, ancak bu sadece sınırlı bir ölçekte sağlandı ve savaştan sonra olanlar da kayboldu. Anaokullarının sayısının o zaman büyük ölçüde arttığı doğrudur, ancak bu anaokulları okul saatlerine (ya da daha azına) ve tatillerine uyarak tam gün çalışan annenin gereksinimlerini yerine getiremediler. Birleşik Devletler'de yönetim gündüz anaokullarını gayretle teşvik etti, ancak sadece bir savaş zamanı tedbiri olarak. İngiltere ve Birleşik Devletler'deki yöneticiler çalışan annelerin emeğine yönelik talebin bir savaş zamanı gereksinimi olduğunu, doğrudan arzu edilen bir şey olmadığını düşündü ve kadınların çoğu bu görüşe katılmış gibiydi. Savaş tehlikeleri ve kaygıları savaş öncesi aile yaşantısının geçmişi hatırlayarak romantikleştirilen cazibelerini artırdı.

Üstelik savaş 'erkekliğin' itibarını artırdı: Savaştaki en hayranlık uyandıran roller erkeklerindi: atılgan, kararlı komutanlar, hava kuvvetleri pilotları, denizaltı mürettebatı, paraşüt birlikleri, komandolar, tank komutanları. (Kadınlar kendilerini gizli görevlere, özellikle direniş hareketine ayırdılar – de Gaulle'ün 1944 başında, direniş hareketinin kendisine desteğini doğrulama ihtiyacında olduğu bir zamanda, Fransa'da kadınlara oy hakkını kararlaştırmasının bir nedeni budur.) Hayatlarını tehlikeye atan bazı erkekler ve ilke olarak öyle yapmaya hazır milyonlarca üniformalı erkeğin hepsiyle birlikte çok az sayıda kadın, özlemle beklenen dönüş anlarının ardından şımartılma ve ayrıcalık haklarını sorgulama eğilimindeydi. Zaman kadınların erkek egemenliğine meydan okumayı düşündüğü ya da buna teşvik edildiği zaman değildi: Örneğin, bir bilim adamı 'cinsiyet düzenlemelerini Victoria döneminki kadar katı olarak sınırlayan erkek kaynaklı imgelere ilişkin aleniyete' işaret ediyor. Savaşın hemen ardından kadınlar savaştan önceki döneme göre daha erken ve daha sık

evlendi ve daha çok çocuk sahibi oldu. 1931'de İngiltere'de kadınlar çalışan nüfusun % 29,8'ini oluşturuyordu; 1951'de oran 30,8'di. Birleşik Devletler'de savaştan önceki yıllarda, iş gücünün % 25,9'unu, 1945'te % 36'sını kadınlar oluşturdu; ancak 1947'de rakamlar % 27,9'a geriledi. Savaş, kadınlara daha fazla özgürlüğe yönelik yavaş gelişen 20. yüzyıl evrimini kesintiye uğrattı. Yeniden başlamasının nedeni, savaş sırasındaki geçici fırsat artışlarından çok savaş sonrası gönençti.

Savaş sırasında ve savaştan sonra sürekli ve zorla yaptırılan göç Doğu Avrupa'yı vurdu. 1939-1942 yılları arasında silahlı Almanların Avrupa'ya yayılan öldürücü tehlikesi milyonlarca erkek, kadın ve çocuğun evlerinden koparılmasına neden oldu. İmha etmeye yönelik sınır dışı uygulamalarına ve çalıştırmaya yönelik sınır dışı uygulamalarına, yeniden yerleşmeye yönelik sürgünleri de eklemek gerekir. Hitler sürekli olarak 'Doğu'yu' sömürgeleştirmek ve 'Almanlaştırmak' istedi. Süreç savaş sırasında başladı. İlk sırada Polonya vardı: 1939'da Almanlar bağımsız Polonya ulusunu ortadan kaldırmaya başladı. İki yöntem ağır bastı: Polonya toplum liderlerini yerinden etmek ve Polonya köylülerini kovarak yerlerine Alman sakinleri koymak. 1939'da, savaş öncesi Polonya'nın geniş alanları yeni Alman eyaletleri, 'Danzig-Batı Prusya' ve 'Wartheland*' haline geldi: bu bölgelerin savaş öncesi nüfusları, 9 milyonu Polonyalı olmak üzere, 10 milyondu. Orada daha fazla Alman'a ve daha az Polonyalı'ya ihtiyaç vardı. 1939'da sığır vagonları yola koyuldu: Bir saatlik ya da daha kısa bir uyarı sonrası, en fazla 27 kilogramlık aceleyle toplanmış eşyalarıyla, köylüler dövülüp tekmelenerek trenlere dolduruldu, sürgülenip parmaklıklar arkasında Genel Yönetim'e gönderildi. Aileleri çoğu kez dağıldı: Seçilen çocuklar 'Almanlaştırılmaya' gönderildi, erkekler korkunç çalışma kamplarına mahkûm oldu. Yerlerine, 1941 öncesi diğer hükümetlerle düzenlemeler çerçevesinde, daha sonra doğrudan Alman gücünün uygulanmasıyla, Doğu Avrupa'dan Almanca konuşan insanlar geldi. Bir milyon Polonyalının en azından dörtte üçü bu şekilde gönderildi.

İki Alman dairesi, 'Reich Almancılığı Güçlendirme Komisyonu' ve 'Irk ve İskân Sorunları Ana Bürosu', Romanya, Yugoslavya, Batlık devletleri, Doğu Polonya ve Tirol'den potansiyel Alman yerleşmecileri toplayıp

* Reichsgau Wartheland (daha önce, Reichsgau Posen): 1939'da Polonya ordusunun yenilgisinden sonra Almanlar tarafından işgal ve ilhak edilen Büyük Polonya topraklarına Nazilerin verdiği isim. (y.n.)

başka yerlere yerleştirdi: Yaklaşık 1 milyon 250 bin Alman, bazen etkili zorlamalarla, yerlerinden edildi. Yaklaşık yarım milyonu, genellikle ilhak edilmiş Polonya topraklarına olmak üzere, Polonya'ya yerleştirildi; kalanları geçici kamplara gönderildi. Mayıs 1942'de muazzam 'Genel Doğu Planı' düzenlemesi, bu köylü askerlere yerli halkı baskıda tutmakta yardımcı olmak üzere Doğu Rusya'ya dağılmış garnizonlarla, 25 yıl içinde 3,5 milyon Almanın yerleşmesini tasarladı. Garnizonlar, daha yoğun yerleşmelerin yapılacağı Büyük Reiche'a eklenen alanlardan farklı olarak, sınırlara gidecekti. Yenilgi düzenli başlangıçları engelledi. Genel Yönetim'deki 110 bin Polonyalı, Alman yerleşimi için temizlenmesi amacıyla Zamosc (sonra Himmlerstadt) civarındaki alandan tahliye edildi. Kasım 1942'de, daha doğuda, Ukrayna'daki yedi köy temizlendi ve etnik Almanlar taşındı. 1944 baharı gibi geç bir zamanda, Finli olduğu iddia edilen 65 bin kadın ve erkek Alman yerleşmecilere yol açmak için Kuzey Estonya'dan Finlandiya'ya 'geri gönderildi'. Sonuçta, Danimarkalı, Norveçli, İsveçli ve hatta İngiliz gibi 'Kuzeyliler' doğuya gitmeye teşvik edilecekti ve 1942'de Hollanda'da bir Hollanda doğu kumpanyası 'Doğu'ya göçü planlamak için faaliyetlere başladı.

Sovyetler Birliği yönetimi de 'sosyalizmi' güçlendirmek için insanları sığır vagonlarına doldurdu. 1939 ve 1940'ta yetkililer 1 milyon civarında üst ve orta sınıf mensubu Polonyalıyı sınır dışı etti ve Nazi-Sovyet Paktı çerçevesinde işgal ettiği Polonya'nın yarısından gelen iyi sosyal statüye sahip insanları yerleştirdi; aslında o zaman bu insanlar kendilerini Alman Genel Yönetimi'nde daha güvenli hissetti. Sovyetler Birliği savaşa girmek zorunda kaldıktan sonra, süreçte ayakta kalanların bazıları normalde insan nakliyesinin son durağı olan Sibirya çalışma kamplarından salıverildi. Yeni işgal edilmiş olan Baltık devletleri 100 binden fazla 'burjuva', toprak sahibi, entelektüel ve ruhban sınıfı mensubunun sığır vagonlarıyla Sibirya'ya gönderilmesiyle, benzer uygulamaya muhatap oldu. Stalin istilacılarla olası işbirliğini önlemek için Volga havzasının Almanca konuşan yarım milyon sakinini Sibirya'ya gönderdi. Güney Rusya'da oturan Müslümanlar Stalin'in en kötü niyetli kararlarına muhatap oldu. Sözde Alman işgaliyle işbirliğine girmelerinin karşılığı olarak 1944-1946'da yakalanan 600 bin Kırım Tatarı, Kalmuk, Çeçen ve Karaçi Sibirya'ya gönderildi.

1943 yazında Almanların, yararlı teçhizatın, besin stoklarının imhası, kuyuların zehirlenmesi ve Rus ilerlemesinde yararlı olabilecek işçilerin nakledilmesi eşliğinde, baştan sona savaşarak, Rusya'dan çekilmesi

başladı. Almanlar ve Alman kontrolündeki insanlar batıya doğru aktı. Sonra, 1944'te doğudaki yeni Alman sakinler gelecek gazaptan kaçmaya başladılar ve onları eski Polonya topraklarına eskiden yerleşmiş Almanlar izledi. 1945 ve 1946'da Almanlar Çekoslovakya'dan ve Polonyalıların yeni ele geçirdiği Alman topraklarından atıldı. Şimdi Almanların sürüldüğü topraklara yerleşme sırası Polonyalılardaydı ve Çekler 1938 Münih Anlaşması'nın Hitler'e verdiği Südet topraklarına girdi ve Almanları kovdu. 1947'de 10 milyon ya da daha fazla Alman, çoğu İngiliz ve Amerikan işgal bölgeleri olmak üzere, batıya, 1945 sonrası Almanya'sına taşındı. Bu, 'Almancılık' ajanlarının daha önce yaptıkları kötülüklerin bir kısmını yaşatan, şimdiye kadar kaydedilmiş en büyük göçtü. Almanların evlerine önce giren Kızıl Ordu, Almanlardan fark gözetmeksizin intikam alınmasına bir süre müsamaha gösterdi. Kurbanları yağma, tecavüz ve ölüm karşıladı. Sonra bunu Polonyalı ve Çeklerin katı bir duyarsızlıkla, ya da bazen Alman üstün ırkına beş yıl dayanmanın neden olduğu vahşetle, Almanları kovmaları izledi. Özellikle çok genç ve çok yaşlılar arasında çok fazla yaşam kaybı oldu. Potsdam'da, Polonya üzerine yapılan sık tartışmalar sırasında, Churchill ve Truman sürekli protestolarda bulundu. Sonunda batılı müttefikler insanların naklinin 'düzenli ve insanca' yapılması gerektiği konusunda anlaşma sağladı, ancak Polonya ve Çek yönetimleri denese bile, Rusların dediği gibi, onlar için halklarının şiddetini engellemek zordu.

1945'te bir başka zoraki sınır dışı uygulaması bunun ne demek olduğunu bilenleri kaygılandırdı. 1944 ve 1945'te batı cephesinde birçok Rus İngilizlerin ve Amerikalıların eline düştü. Müttefikler bir sorun beklemedi. Bu insanların çoğunun Alman askeri mekanizmasında hizmet etmeye zorlandığını ve 'kurtulmalarının' galip ülkelerine hevesle dönmelerine neden olacağını düşündüler. Batılı müttefikler Yalta'da bütün Sovyet vatandaşlarını geri gönderme sözü verdi. 1945 Mayıs-Eylül arasında 2 milyondan fazla Rus geri gönderildi. Müttefik askerleri çoğu kez güç kullanmak zorunda kaldı: Bazen Sovyetler Birliği'nin talepte bulunmadığı insanlar, özellikle iç savaş döneminden siyasi göçmenler ve Sovyetler Birliği'nin 1939'dan itibaren ilhak ettiği topraklardan vatandaşlar geri döndü. Sovyet yetkililerin Almanlarla işbirliğine girenleri genellikle öldürdüğü ve diğerlerinin büyük bölümünün çalışma kamplarına gönderildiği anlaşılmaktadır. Amerikalı ve İngiliz askerler bu insanları (ve bazen ailelerini) dönmeye zorlama konusunda giderek isteksizleşti ve 1945 sonunda

zoraki transfer, 1939 öncesi Sovyet askerleriyle ve Almanlarla işbirliği yaptıkları kanıtlananlarla sınırlandı. Muhtemelen yarım milyon insan iadeden kurtulmayı başardı.

1945'te göçmenler, yani 'yerlerinden edilen kişiler' ve toplama kamplarının kurtulan sakinleri ve savaş esirleri, birçoğu eski evlerini arayarak, bir kısmı yeni evler peşinde, kimisi gidecek bir yeri olmadan, doğu ya da batıya doğru yollara düştü. Evlerinden olan 14 milyon Alman vardı ve üç-dört milyon Alman top ateşi ve bombardımandan dolayı evsiz kaldı. Toplama kamplarından kurtulanlar içinde en güçsüz kalanlar Yahudilerdi, kurtulmalarından birkaç hafta sonra yarısı öldü. Saklanan Yahudilerle birlikte Almanya'da 50-100 bin Yahudi vardı. Sayıları beklenmedik bir şekilde arttı: Bir yıl sonra batı bölgelerinde 140 bin Yahudi vardı ve 1949'da Almanya ve İtalya'daki müttefik kontrolü altındaki bölgelerde sayıları 250 bin dolaylarındaydı. Sovyetler Birliği'nden geri gelen sığınmacı Yahudiler ya da eski mahkûmlar veya saklanıp sonra ortaya çıkanlar, Batı Rusya, Polonya, Macaristan, Romanya, ve Doğu Avrupa'nın kalan bölümlerine döndükleri zaman eski Yahudi toplumlarının imha edildiğini gördüler ve eski evlerinin sahibi olarak istenmeyen yeni insanlar buldular. Dönüşleri Yahudi karşıtı kıyımı bile başlattı – en kötüsü, en az 40 Yahudi'nin düşman çeteler tarafından öldürüldüğü Kielce'de (Polonya) yaşandı. Bu yüzden, kurtulan Yahudiler daha batıya, özellikle Almanya'daki ABD işgali altındaki alanlara gitti. Eve dönüşün olanaksız olduğu anlaşıldı. Alman zulmünden kurtulanlar Almanya'da ne mutluluğu ne de güvenliği hissetti. Nereye gideceklerdi? Bu sorudan ve Avrupa Yahudilerinin 1945'te nihayet tam olarak anlaşılan yazgısının neden olduğu korkudan, bağımsız İsrail devleti ortaya çıktı.

Savaştan sonra İngiliz yetkililer nüfuzlu Arapları gücendirmemeleri gerektiğini her zamanki gibi güçlü bir biçimde hissettiler: Ortadoğu petrolünden ayrıcalıklı faydalanma hakkı İngiliz ödemeler dengesinin düzelmesi için zorunlu olurken, Kızıl Ordu'nun Batı Avrupa'daki varsayımsal ilerlemesine karşı İngiliz savunmasının Sovyetler Birliği'ne, özellikle onun petrol üretim alanlarına Ortadoğu üslerinden, sonuçta atom bombasıyla, darbe vurma kabiliyetini gerektirdi. İngilizler bu nedenle Filistin'e, Yahudi göçündeki herhangi bir artışa ve Yahudi kontrolünde bağımsız bir devlet yaratılmasına karşı çıktılar. İngiliz yönetiminde Churchill'in savaş dönemi koalisyonundan Attlee'nin İşçi Partisi yönetimine geçilince, Eden'in yerini, dışişleri bakanı olarak, sadece dışişlerinin Siyonizm karşıtı

görüşlerinin daha da belirginleşmesine neden olan Bevin aldı. İngiltere Dışişleri ve Sömürge bakanlıkları ve ordu, Nazi hâkimiyetinin ortadan kaldırılmasıyla kurtulan Yahudilerin asıl yurtlarına dönebilecekleri ve dönmeleri gerektiğini ileri sürdü. Bunu yapamadıkları takdirde, başka yerlere, belki Yahudi kültürünün serpilip geliştiği dünyanın en gönençli toplumuna, Birleşik Devletler'e gideceklerdi. Roosevelt'in büyük itibarından yoksun ve dolayısıyla iç baskılara daha duyarlı olan ve muhtemelen Yahudi emellerine kişisel olarak sempati duyan başkan Truman, Yahudi sığınmacıların Filistin'e serbest girişine ilişkin Siyonist talebi destekledi. Ancak Bevin'in, utandırıcı bir ifadeyle işaret ettiği gibi, başkan böylece Amerikan göç uygulamalarını değiştirme siyasi sakarlığından kurtuldu: "New York'ta çok fazla Yahudi istemediler." İngilizler, Truman'ın Filistin'e Yahudi yerleşimini destekleyerek, Amerikan Yahudi aleyhtarlarını ve yabancı düşmanlarını soğutmadan, Amerikan Yahudilerinin onayını almaya çalıştığına inanıyordu.

1945 yazında, Amerika'nın Hükümetler Arası Sığınmacılar Komitesi'ndeki temsilcisi, kurtulan Yahudilerin çok kötü koşullarını gördükten sonra 100 bin Yahudi sığınmacının Filistin'e girmesine izin verilmesini önerdi ve Ağustos'ta Truman, İngilizlerden 100 bin Yahudi'nin acilen girmesini istedi. İngilizler reddetti ve halka iyi tanıtılan 100 bin Yahudi problemi onları Filistin'den sürdü. Bevin, İngilizlerin Amerikan politikasına saldırısını önlemek amacıyla üzerinde uzlaşılan bir çözüm bulmak için toplanan İngiliz-Amerikan komisyonunu önerdi. Komisyon bir Yahudi devleti tavsiye etmedi, ancak 100 bin Yahudi'nin acilen girmesini tavsiye etti ve Truman bu izole noktayı hemen kabul etti. İngilizler yine reddetti. Sonuç olarak, Siyonist liderler şimdi Filistin'deki Yahudi ve Arap iddiaları arasında arabulucu olarak İngiltere'nin konumunu etkileyen Arap yanlısı İngiliz tavrını kınayabilirdi. Kraliyet Donanması, kamuoyuna iyice yansımış 100 bin kişinin bir kısmını yeni Yahudi yurduna doğru taşıyan aşırı dolu gemilerin yolunu keserek geri gönderen utandırıcı bir konuma girdi; Yahudi resmi nefsi müdafaa gücü Haganah'ın törel olarak engellemekten uzak durduğu terörist ve gerillalar, Filistin'deki İngiliz ordusuna saldırdı. 22 Temmuz 1946'da Menahem Begin'in *Irgun* gücü, Kudüs King David Oteli'ndeki İngiliz karargâhını havaya uçurdu.

Ben Gurion gibi Siyonist liderler İngilizleri önemsememelerini sağlayan Amerikan onayına güvendiler ve İngilizlere ve Araplara bağımsız bir Yahudi devletini empoze ettiler. İngiliz yetkililer Müslüman dünyasında nüfuz

kaybetme korkusuyla Araplara karşı Yahudilerle, ya da Amerikan (ve İngiliz) görüşünün artan eğilimiyle desteklenen Yahudi direnişi nedeniyle Yahudilere karşı Araplarla birlikte hareket etmeyecekti. 1947 başındaki İngiliz ekonomik krizi her iki tarafa bir çözüm empoze etme girişimlerini engelledi. 26 Eylül 1947'de İngilizler, Birleşmiş Milletler'e Filistin'den çekilmeye ve konuyu Milletler Cemiyeti'nin ardılı olan İngilizlerin Filistin'deki yasal yetkisinin kaynağına, BM'ye göndermeye kararlı olduklarını söyledi. Kasım'da BM taksim edilmiş bir Filistin'de bağımsız bir Yahudi devletini oyladı ve kendini Arap karşıtı çözümden ayrı tutan İngiltere 15 Mayıs 1948'de nihai olarak çekileceğini ilan etti. O gün, karşılıklı bölünen Arap düşmanlarına karşı yaşam savaşı veren İsrail doğdu. İkinci Dünya Savaşı'nda Yahudilerin çektiği eziyet bağımsız Yahudi devleti için verilen savaşı ve Filistin'in birçok yerli sakinine çektirilen eziyeti olanaklı ve meşru kıldı.

Savaş, Asya ve Afrika'da Avrupalıların hükmünü bozdu. 1942'de Churchill, "Biz yerimizi korumayı amaçlıyoruz. İngiliz İmparatorluğu'nun tasfiyesine nezaret etmek için Kral'ın başbakanı olmadım" dedi. Savaş büyük sömürge imparatorluklarını güçsüzleştirdi, ancak 1947'de Hindistan bağımsızlığı İngiliz İmparatorluğu'nun evrimini ve kararmasını başlattı. İngilizler Hindistan için er geç özyönetim umudunu uzun süre ifade etmiş ancak zamanı ve koşulları belirsiz kalmıştı. Savaş kurtuluşu hızlandırdı ve İngilizlerin koşullarını dayatma gücünü azalttı. Japon zaferleri doğudaki her bölgede, Amerikan müdahalesinin daha da azalttığı, İngiliz itibarını düşürürken, Hint insan gücü ve kaynaklarının savaş için seferber edilmesi geleneksel ilişkileri değiştirdi. Pearl Harbor'dan bile önce İngilizlerden destek arayan Amerikalılar, Birleşik Devletler'de İngiltere'ye, özellikle Hindistan'daki yönetimine karşı hissedilen düşmanlıktan endişe duydu. Roosevelt, Ağustos 1941'de buluştukları zaman Churchill'e Hindistan'a ilişkin niyetlerini sordu. Uzakdoğu savaşının patlak vermesinin ardından İngiliz sömürgelerinin Japonlar tarafından kolayca fethedilmesi Birleşik Devletler'in değişikliğe ilişkin baskısını artırdı, Hindistan'ın istilası artık olanaksız görünüyordu. Roosevelt Şubat 1942'de Churchill'den yine 'Hindistan liderliğini yatıştırmanın' bir yolunu bulmasını istedi. Mart 1942'de İngiliz hükümeti, savaşın hemen ardından Hindistan'a Hintliler tarafından düzenlenen bir anayasa altında özgürlük sözü verdi.

Bu bildirgenin hemen akabinde İngiliz yönetimi güç kazandı. Çoğu özgür ancak birleşik Hindistan isteyen Hindulardan oluşan milliyetçileri

temsil eden Kongre Partisi, acil bağımsızlık olmadan savaş çabasında işbirliğini reddetti ve Ağustos 1942'de "Hindistan'dan Şimdi Ayrıl" isyanını başlattı. İngilizler büyük çaplı isyanları bastırabilecek güçteydi ve Kongre yönetimini içeri tıktı. Başarmalarının nedeni mensuplarının çoğu İngiliz olmayan idari mekanizmanın, polis ve ordunun, İngilizlerin emirlerine itaatte tutarlılık ve isteklilik göstermesiydi. Savaşın sonunda bu nitelikler azaldı. Bağımsızlık vaadi devlet hizmetlilerini İngilizlere sadakatin gelecek ödül ya da güvenliği ille de garanti etmediği konusunda uyardı. Kaynakların savaş için seferber edilmesi bütün yönetim hizmetlerini sulandırdı: İngiliz subay ve görevlilerinin oranı bazen çarpıcı boyutta düştü ve acemi Hint askerlerine kendi örgütlerine bağlı olma duygusunu kazandırmak için zamanı uygun kıldı. Üstelik, savaş dönemi ekonomik gerilimi, vesikaya bağlama, el koyma ve enflasyon İngilizlerin desteklerine çok güvendikleri İngiliz yanlısı toprak sahibi sınıfı sevimsizleştirdi ve desteği orta sınıf milliyetçilere çevirdi. Hindu hâkimiyetindeki Bütün Hindistan Kongre Partisi, Hint ordusuna mukayese ötesi insan gücü katkısı nedeniyle Müslümanlarla karşı karşıya gelmekten kaçınan İngiliz yetkililerin kabulüyle, Müslüman hâkimiyetinde ayrı bir Pakistan talep eden Müslüman Birliği'nin desteğini artırmasını mümkün kıldı. Sonuçta, dini gruplarla Hint askerleri ve polisleri arasında gerilim doğdu ve toplumsal olarak bölünmüş bir toplumda İngiliz iktidarının araçları giderek kendi bireysel yazgılarıyla daha ilgili ve düzeni sağlamada giderek daha az güvenilir hale geldi. İngilizler savaştan sonra, Hindistan'da güç dağılımının nihai hakemleri olarak, konumlarını ancak İngiliz kaynaklarının kabul edilemeyecek kullanımıyla, özellikle İngiliz ordusuna ait birliklerle, tekrar dayatabilirdi. Bu duruma gelindiğinden, ardılları arasında anlaşılmış bir işbirliğine zorlama girişiminde çekilmelerine çok az zaman vermelerine kadar, İngiliz yönetimi giderek önemsizleşti. Hızla güç kaybetmeleri bir bakıma, 15 Ağustos 1947'de bağımsızlığın gelmesinin eşlik ettiği, onlara yönelik dostluk ateşiyle sergilendi: Artık korku salmıyorlardı.

İngiliz, Hollanda ve Fransız hükümetleri Japon işgalindeki sömürgelerini yeniden kontrol etme çabasında, savaş sonrası özel sorunlarla karşılaştılar. İngilizlerin bir avantajı vardı: Japon güçlerini teslim alabilecek askerlere sahiptiler. Malaya'yı istilaları (FERMUAR) ne olursa olsun başlamak üzere olduğundan ve, muhtemelen şans eseri, Japon direnişi sona erdikten sonra gerçekleştiğinden, Malaya ve Singapur'da çok hızlı davrandılar. Sonuçta, İngilizler yine de Malaya'da Japonlara direnmeleri için

kendilerinin oluşturduğu Komünist güçlere karşı bir saldırı düzenlemek zorunda kaldı. Japonlar savaş dönemi işgalleri sırasında Hollanda Doğu Hindistan Adaları'ndaki yerli milliyetçi grupları cesaretlendirdi ve 1945'te İngilizler Hollanda yönetiminin rahatlıkla dönebilmesi için, ellerindeki itaatkâr Japon esirlerinin yardımıyla bile, yolu temizlemeye yetecek askere sahip değildi. Hollandalılar sonradan asla tam bir askeri kontrol sağlayamadı. Milliyetçiler başlangıçta daha kararlı ve sürekli bir çaba bekleyerek görüşmeye istekli olduklarını kanıtlasalar da, Hollandalılar bu yerel milliyetçileri seçerek yeni bir ilişki yürütemedi.

Fransız Hindiçin'inde benzer bir model İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yılların üç büyük savaşından birine yol açtı. Burada, savaşın sona ereceği aylarda, Japonlar Fransız yönetimini feshetti ve yerli milliyetçilerle iş gördü. Japonlar Laos ve Kamboçya'da monarşileri Fransız güdümünü reddetmeye teşvik etti; Vietnam'da Komünist Viet-Minh dahil, bir milliyetçi gruplaşmanın oluşumuna önayak oldu. Potsdam'da ülke, 16 derece enlemde, İngilizlerin Japonya'nın teslim olmasından sonra işgal ettiği güney bölgesinden, ve Çinlilerin bu görevi aldığı kuzey bölgesinden bölündü. Japonya'nın teslimiyetinden sonra güneyde İngilizler milliyetçileri engelledi ve dönmeleri için Fransızlara yardım etti. Kuzeyde Ho Chi Minh Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ni ilan etti ve Fransızlar Vietnamlı hükümetin izniyle Kuzey Vietnam'a geri dönse de, muhtemelen rüşvetçi ve açgözlü Çinlilerin ayrılmasını hızlandırmak için, Fransızların 1946 sonundaki hak iddiaları Fransızları 1954'te Hindiçin'in dışına atacak bir savaşa başlayacak ölçüde örgütlenmiş bir Vietnam direnişiyle karşılaştı. Bu direnişi, Birleşik Devletler Fransız karşıtı harekete önceki desteklerine rağmen, Vietnamlı Komünistleri durdurma teşebbüsüyle müdahale ettiği zaman, bir başka korkunç mücadele izledi. Sonuçta, Japonlar Fransız gücünü ortadan kaldırdıktan sonra yönetimi ele geçirmiş olan yeni Kuzey Vietnam hükümeti bütün Hindiçin'i fethetti ve Komünist yaptı.

Fransız İmparatorluğu'nun Fransa ile yakın bağları olan bir başka bölümünde, savaş yönetenler ve yönetilenler arasındaki ilişkileri değiştirdi; aslında Cezayir için savaş sonrası mücadelenin tarihi tam da Almanların nihai tesliminin gerçekleştiği 8 Mayıs 1945 gününden itibaren belirlenebilir. Savaş dönemi koşulları 20. yüzyılda gelişmekte olan ülkeleri karakterize eden nüfus artışının neden olduğu toplumsal sorunları ağırlaştırdı: Amerika'nın 1942'de Kuzey Afrika'ya saldırmasından sonra kıtlıklar arttı ve fiyat artışları hızlandı. Savaş politik tutumları değiştirdi: Savaştan önce,

Müslüman saflığının yeniden kazanılmasını amaçlayan bir Müslüman 'reform' hareketi, Cezayir'deki Fransızlarla tam eşitlik arayışındaki Ferhat Abbas liderliğindeki grup ve Messali Hadj önderliğinde bağımsızlığı amaçlayan parti olmak üzere, üç yerli Cezayir hareketi ortaya çıktı. 1940'ta Fransa'nın yenilgisi ve 70 yıllık Fransa cumhuriyet idaresini tanımayan Vichy rejiminin ortaya çıkması sadece daha katı bir muhafazakârlığa işaret etti. Bu nedenle 1942 sonundaki İngiliz-Amerikan işgali, muhafazakâr Fransızların yenilgisini ve yerlerini tamamen güçlü olarak ortaya çıkan ve Fransız imparatorluk bütünlüğü için bir coşku göstermeyen Amerikalıların almasına işaret etmiş göründü. 1943 başında Ferhat Abbas Roosevelt'e tutkularını yazdı ve Roosevelt'in Kuzey Afrika'daki özel danışmanı Robert Murphy ile görüştü. Ferhat Abbas'ın Şubat 1943'te yayınladığı özerk Cezayir isteyen Cezayir Halkının Manifestosu'nu Amerikalıların kabulü bu şekilde oldu. Bir yıl sonra de Gaulle'ün Cezayir kentindeki geçici Fransız hükümeti kuramsal olarak pratik uygulamadan daha açık olduğu anlaşılan eşit vatandaşlığı ilan ederek kaybedilen zemini geri alma girişiminde bulundu. Fransız iktidarının Cezayirli muhalifleri savaşın sonu yaklaşırken Cezayir'in bağımsızlığını talep eden 'Manifesto Dostları Cemiyeti'nde, birleşti. Yeni gelişmekte olan Birleşmiş Milletler örgütününki de dahil, açıkça uluslararası dikkati çekmek üzere düzenlenmiş bir gösteri, Cezayir kentinin 161 km. doğusundaki Setif'i merkez alan bir bölgede, yoksul halk arasında beklenmedik bir ayaklanma başlattı. Bunu genel bir isyan izledi. Fransız yetkilileri tarafından önceden tahmin edilen ayaklanma, uçaklar, denizden top ateşi ve hava yoluyla Fransa'dan gelen birlikler kullanılarak, şiddetli bir kararlılıkla bastırıldı. Yaklaşık 100 Fransız ve 5 bin Müslüman Cezayirli öldü. Ondan sonra, kanıtlar, Cezayirli milliyetçilerin 1954 yılında yakaladıkları daha iyi bir isyan fırsatı için beklediklerini doğrular.

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Avrupa'ya istikrar ve Afrika ve Asya'ya istikrarsızlık geldi. Avrupa istikrarı savaş sırasında büyük güçlerin üzerinde yeterince uzlaştığı bir taksimden doğdu ve vahye dayalı karşılıklı imha tehditleri ve hırlaşmalar olsa da, ondan sonra da devam etti. Avrupa dışında ise büyük güçler nüfuz alanları konusunda anlaşamadılar, ki anlaşmış olsaydılar bile, Avrupalı olmayan nüfuslar onların emrini kabul etmeye hazır değildi.

Japonya ve Batı Almanya'nın düşmanlıktan, batı demokrasilerinin Komünist yayılmasına muhalefette saf tutan başarılı dostlarına dönüşmeleri,

yirminci yüzyılın ikinci yarısına damgasını vurdu. 1945'ten sonra yeni büyüyen Komünist dünyasında bazı yoksul köylüler ve işçi sınıfının maddi yararına yönelik kamulaştırma ve sınır dışı uygulaması mülk sahibi sınıfın ve çoğu aydının yazgısı olurken, sanayileşmiş kapitalist Batı'da savaş sonrası ekonomik yeniden yapılanmanın, onlarca yıl süren bir ekonomik büyümenin, beklenmedik bir biçimde, sadece başlangıcı olduğu kanıtlandı. Amerikan hibeleri ve borçları, savaş sonrasında ayakta kalan ekonomileri beslemek ve yeniden donatmak için gerekli dolar sıkıntısının Batı Almanya ve Japonya'nın batı dünyası içinde bütünleşmesini dayatabilecek ve destekleyebilecek engellerin üstesinden geldi. 1949 sonunda, Batı Alman sanayi üretimi savaş öncesi düzeylerine yetişti ve yeni bir Federal Cumhuriyet ortaya çıktı. Amerikalıların aydın bir despot olarak, General MacArthur komutasında Japonya'yı işgalinin iki ya da üç yılı Japon toplumunun askersizleştirilmesi, demokratikleşmesi ve özgürleşmesine ayrıldı. Sonra, Komünist yayılma korkusunun yerini ekonomik iyileşme ve hatta Amerikan tasarımı anayasanın askeri güç yasağının –pratikte– bozulması aldı. Kore Savaşı için satın alınanı izleyen Amerikan yardımı, Japon ödemeler dengesini kolladı ve büyümeyi teşvik etti. Büyüme görülmemiş oranda artarken, savaş öncesi üretim ve tüketim düzeyleri teslimden sonraki altı yıl içinde aşıldı. Birleşik Devletler'in İkinci Dünya Savaşı'ndan kaynaklanan ekonomik hegemonyası, kapitalist liberalizmin bir silahı olarak kullanılıyordu artık, ve savaşın iki büyük kaybedeninin yaşadığı ekonomik mucizelerle yansıtılan ve sürdürülen bir savaş sonrası refahın ortaya çıkmasına yardımcı oldu.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunu ciddi bir barış konferansı belirlemedi. Büyük güçler, gönülsüzce ve adım adım, 20. yüzyılın ikinci yarısının yeni dünyasını gerçekleştirdiler. Bir dizi karmaşık görüşme ve toplantı, Amerika, İngiltere, Rusya büyük ittifakından Sovyetler Birliği'ne karşı yeni ittifaklara geçişi sağladı. Resmi sonuç, 23 Ekim 1954'te Paris'teydi. Batı Almanya'nın Müttefikler tarafından işgali bitti; İngiltere, Fransa ve Amerikan birlikleri Almanya'da bu ülkenin savunmasına yardımcı dostlar olarak kaldı ve Müttefikler Batı Almanya'yı, NATO bünyesinde İngiltere, Fransa ve Birleşik Devletler'e katılmaya çağırdı.

İsim Dizini

Alexander, Harold (İngiliz general ve mareşal) 198-202, 207, 209-211, 314.
Anami, Korechika (Japon general ve savaş bakanı) 261-262.
Anderson, John 255-256.
Antonescu, Ion 227, 301.
Antonov, General (Sovyet kurmayı başkan yardımcısı) 234, 243, 246.
Arnim, Jürgen von (Alman general) 197.
Arnold, Henry 131, 138, 173-174, 187, 209.
Attlee, Clement 48, 264, 275, 283, 322.
Auchinleck, Claude (İngiliz general ve mareşal) 111-112, 117.

Badoglio, Pietro (İtalyan mareşal) 141.
Baldwin, Stanley, 59.
Beaverbrook, Max Atiken, Lort 59.
Beck, Josef 23.
Begin, Menahem 323.
Bell, George, Chichester Piskoposu, 180.
Beneš, Edouard 21.
Bennett, Gordon (Avustralyalı general) 103.
Béthouart, Antonie 195.
Beveridge, William 190.
Bevin, Ernest 156-157, 190, 264, 278, 318, 323.
Bierut, Boleslav 274, 278.
Blomberg, Wernher von (Alman general, savaş bakanı) 13.
Bonnet, Georges (Fransız dışişleri bakanı) 26-28.
Bradley, Omar 199-200, 218-219, 223, 237-239.
Brand, Joel 267, 302.
Brauchitsch, Walther von 42, 62, 76, 139.
Broke, Alan (imparatorluk genelkurmay başkanı) 208.
Brüning, Heinrich (Alman şansölye) 12-13.
Bush, Vannevar 254-256, 309.

Butler, R. A. 55.
Byrnes, James F. 159, 257, 260, 268, 278, 283.

Cadorna, Raffaele (İtalyan general) 315, 328.
Chamberlain, Neville (İngiliz başbakan) 19-24, 26-27, 34, 36, 47-48, 59.
Chautemps, Camile 50.
Cherwell, Lort, *bkz.* Lindemann, F. A.
Chiang Kai-shek (Çin başkomutanı) 8, 87, 91-92, 95, 142, 259, 284.
Choltitz, Dietrich von (Alman general) 221.
Churchill, Winston (İngiliz başbakan) 46-48, 53-54, 56, 59, 61, 66, 68-69, 91, 112, 129, 137-145, 147, 149, 151-154, 173, 179, 182, 189, 192-193, 195, 203, 216-220, 222-224, 249-250, 253-256, 268-272, 275, 279-280, 283-284, 288-292, 294-295, 316, 325.
Clark, Mark W. (ABD'li general) 200-201, 208.
Conant, James, B. 254-256.

Daladier, Edouard (Fransız başbakan) 26-29, 33, 36, 49.
Darlan,François (Fransız amiral, donanma başkomutanı) 33, 56, 195.
de Gaulle, Charles (Fransız general, Fransa'nın lideri, Fransız geçici hükümetinin başkanı) 44, 51, 66, 195, 220-221, 236, 313, 318-319, 323.
Dempsey, Miles (İngiliz general) 218.
Donovan, William 129.
Dönitz, Karl (Alman donanması ve denizaltılarının başkomutanı) 64-65, 107-109, 229, 241-242.

Eaker, Ira (ABD Hava Kuvvetleri, general) 131, 170, 173.
Eden, Anthony (İngiliz dışişleri bakanı) 203, 264, 274, 294, 303, 322.
Eichmann, Adolf 292, 297, 301-302.
Einstein, Albert 253.
Eisenhower, Dwight D. (ABD'li general, Kuzeybatı Afrika, Akdeniz, Kuzeybatı Avrupa Müttefik komutanı) 132, 138, 140-141, 186, 194, 197-200, 202, 215, 219, 221-225, 231, 234-242.

Franco, Fransisco (İspanyolca *caudillo*) 72.
Frisch, O. R. 254.

Gamelin, Maurice (Fransız ve Müttefik başkomutanı) 27-28, 30, 33, 37-38, 42, 44, 49.
Georges, Joseph (Fransız general) 43-44.
Geyr von Schweppenburg (Alman general) 213.
Giraud, Henri (Fransız general) 195.
Goebbels, Josef (Alman propaganda bakanı) 233, 292.
Goering, Hermann (Mareşal, Alman Hava Kuvvetleri başkomutanı) 20, 23, 67, 119-120, 151-152, 176, 199, 292.
Gort, John, Vikont (İngiliz general) 45.
Graziani, Rodolfo (İtalyan mareşal) 65.
Greenwood, Arthur 48.
Grew, Joseph 258-259.
Groves, Leslie (ABD'li general) 257-258.

Halder, Franz (Alman general) 71, 78.
Halifax, Edward,Vikont (İngiliz dışişleri bakanı, Washington büyükelçisi) 21, 47-48, 50.
Halsey, William, 247-249.
Haris, Arthur (Başkomutan, RAF bombardıman uçakları komutanı) 168, 175.
Harriman, Averell 240, 275.
Hess, Rudolf 62.
Heydrich, Reinhard (SS generali) 289, 292.
Himmler, Heinrich (Alman polis ve SS şefi) 230, 290, 292, 320.
Hindenburg, Paul von (Almanya cumhurbaşkanı) 13-14.

Hirohito (Japonya imparatoru) 93, 185, 261.
Hitler, Adolf (Alman şansölye ve Führer) 9-10, 13-29, 32-34, 41-42, 44-52, 54-55, 61-62, 64, 66-67, 69-76, 79, 81-82, 92-93, 95-97, 112, 114-115, 119-125, 127, 140, 150-151, 153, 162, 171, 193, 197-198, 201-202, 207, 210-213, 219-221, 226-232, 234-236, 238, 241, 271, 283, 286-289, 292, 301, 319, 321.
Ho Chi Minh, 326.
Hopkins, Harry 56, 133, 136, 180, 210, 252.
Horthy, Miklos (Macar naip) 234, 296, 301.
Hull, Cordel (ABD dışişleri bakanı) 95.

Inskip, Sir Thomas 59.
Ironside, Edmund (İngiliz general ve mareşal) 46.

Jodl, Alfried (Alman general) 55, 57, 73, 212, 242.
Juin, Alphonse (Fransız general) 207.

Kaiser, Henry 68, 157.
Kaltenbrunner, Ernst 292.
Keitel, Wilhelm (Alman mareşal) 242, 289.
Kesselring, Albert (Alman general) 201, 206, 241.
Keynes, John Maynard 160, 264, 267, 269.
King, Ernest J. (ABD donanması kurmay başkanı) 106, 110, 133-134, 136, 138, 143, 209.
Kluge, Günther von (Alman mareşal) 219-220.
Kurita, Takeo (Japon amiral) 247-249.

Leahy, William (ABD başkanlık kurmay başkanı) 268.
Lemaigre-Dubreuil, Jacques 195.
Le May, Curtis (ABD Hava Kuvvetleri, general) 187.
Lemon, Sir F. 59.
Lindemann, F. A., Lort 166-167, 254-256.
Lucas, John (ABD general) 206.

MacArthur, Douglas (ABD'li general) 105, 133-134, 143-144, 185, 244, 250, 328.
Malinovski, Rodion (Sovyet mareşal) 227.
Mandel, Georges 26.
Manstein, Erich von (Alman general ve mareşal) 42, 121, 124-125, 194.
Mao Zedong 8, 284.
Marshall, George (ABD ordu kurmay başkanı) 128-129, 131-138, 141-144, 159, 169, 202-204, 209-210, 221, 237, 243, 250, 257, 259-261.
Mast, Charles (Fransız general) 195.
Matsuoka, Yosuke 96.
Mihai, Romanya kralı 227.
Mikolajczyk, Stanislaw 275, 277-279.
Model, Walther (Alman mareşal) 230-231, 241.
Molotov, V. M. (Sovyet dışişleri komiseri) 72-73, 134-135, 203, 275, 277, 280-281.
Montgomery, Bernard L. (İngiliz general ve mareşal) 111, 117, 118, 190, 194, 196, 198-201, 215, 217, 219, 221-226, 237-239, 242, 263.
Morgenthau, Henry (ABD hazine bakanı) 233, 256.
Mussolini, Benito (İtalyan başbakan ve Duçe) 9, 34, 47, 51-52, 66, 72, 95, 114-115, 141, 162, 200, 295, 299, 313, 315.
Müller, Heinrich (Alman gizli polis şefi) 292.

Nimitz, Chester V. (ABD Pasifik Filosu başkomutanı) 144, 185, 244, 250.

O'Conner, Richard (İngiliz general) 65.
Ozawa, Jisaburo (Japon amiral) 244, 246.

Papen, Franz von (Alman şansölye) 13, 15.

Patton, George S. (ABD'li general) 199-200, 219, 224, 231, 237-239, 241.
Paulus, Friedrich (Alman general ve mareşal) 124.
Peierls, R. F. 254.
Percival, Arthur (İngiliz general) 104.
Pétain, Philippe (Fransız mareşal, Fransız devlet başkanı) 49-51, 65, 72, 195.
Portal, Charles (İngiliz Hava Kuvvetleri komutanı) 168-169, 171-172, 174.

Reynauld, Paul (Fransız başbakan) 26, 33-34, 49-51.
Ribbentrop, Joachim von (Alman dışişleri bakanı) 17, 23, 27.
Rommel, Erwin (Alman general ve mareşal) 44, 66, 67, 111-119, 194, 196-197, 199, 212-213, 215, 219.
Roosevelt, Franklin D. (ABD başkanı) 46, 56, 68-69, 71, 90-91, 96-97, 115, 129-131-144, 202-205, 209-210, 233-234, 237, 239-242, 253-257, 264-265, 273-277, 280-283, 288, 303, 323-324, 327.
Rundstedt, Gerd von (Alman mareşal) 42, 45, 79, 213, 217, 219.

Schleicher, Kurt von (general, Alman şansölye) 13-15.
Sforza, Kont 266.
Sinclair, Sir Archibald 48.
Sorge, Richard 81.
Spaatz, Carl (ABD Hava Kuvvetleri, general) 174-175, 178, 261.
Speer, Albert 151.
Sprague, T. F. (ABD'li amiral) 247.
Spruance, Raymond (ABD'li amiral) 244.
Stalin, Joseph 22-23, 32, 72-75, 77, 79, 81, 119-128, 134, 136-138, 141, 153-154, 203-204, 218, 226-227, 233-235, 239-242, 252, 256-257, 259-261, 265, 272-273, 275-281, 283-286, 320.
Stark, Harold (ABD'li amiral) 128-129.
Stauffenberg, Claus von (Alman albay) 232.
Stimson, Henry (ABD savunma bakanı) 141, 186-187, 257-258.
Stokes, Richard 180.
Stresemann, Gustav 11.
Suzuki, Kantaro 259-261.
Szalasi, Ferenc (Macar faşist) 234.
Szilard, Leo 253.

Tedder, Arthur (İngiliz hava mareşal) 175, 235, 242.
Timoshenko, Semyon (Sovyet mareşali) 227.
Tito 275, 311-312, 315.
Todt, Fritz 151, 212.
Togo, Shigenori (Japon dışişleri bakanı) 244, 258, 261.
Tojo, Hideki (Japon general ve başbakan) 93, 95.
Tolbukhin, Fyodor (Sovyet mareşal) 227.
Truman, Henry S. (ABD başkanı) 256-257, 259-260, 262, 265-266, 275-276, 278, 280, 283, 321, 323.

Vasilievski, Alexander (Sovyet mareşal) 226.
Vuillemin, Joseph 33.

Wavell, Archibald (İngiliz general ve mareşal) 65, 67.
Wedemeyer, Albert (ABD'li general) 138.
Weiszäcker, Ernst von 294.
Weygand, Maxime (Fransız general) 45, 49-50.
Wilson, Henry Maitland (İngiliz general ve mareşal) 207.
Wolff, Karl (SS general) 241.
Wood, Kingsley 59.

Yamamoto, Isoroku (Japon amiral) 99, 106.

Zhukov, Georgi (Sovyet mareşal) 81, 120-121, 226, 235, 242.

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI

R. A. C. Parker

Türkçesi: Müfit Günay

Savaşın nedenlerini, kazandırdıklarını, kaybettirdiklerini ve muazzam genişlikte bir alanı etkileyen sonuçlarını araştıran "İkinci Dünya Savaşı", kısa ve yoğun olmasının yanında kapsamlı ve sürükleyici bir savaş tarihi. Avrupa ve Uzakdoğu'da yapılan savaşlardaki anahtar olayların izini sürerken, R. A. C. Parker, tarafların stratejilerini, bu stratejileri belirleyen ekonomileri ve toplumları, bu toplumların savaş güçlerinin direncini ve zayıflığını ana hatlarıyla anlatıyor. Kesin zaferle biten çarpışmaları sonuçlarıyla birlikte irdelerken, okurun dikkatini bu savaşa özgü bazı olgulara (seyyar ordu, zorla göç, Yahudi katliamı, stratejik ve nükleer bombardıman) çekmeyi amaçlıyor.

Belgelerin eşsiz rehberliğine dayanan, İkinci Dünya Savaşı'nın nedenlerine ve seyrine dair çok dengeli bir bakış açısı sunan, savaşı farklı tüm yönleriyle anlatan usta işi bir anlatı, diğer genel tarih kitaplarıyla karşılaştırıldığında mucizevi bir özet.

Kapak Resmi: *Brandenburg Kapısı, Berlin, 1945.*

KİTAP

tarih

toplumsal tarih, savaş tarihi